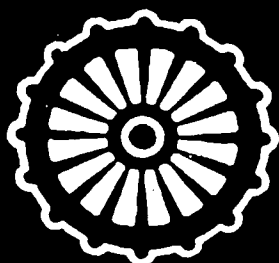

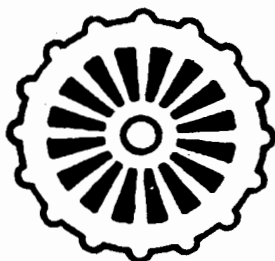
බුද්ධ ජයන්ති ත්‍රිපිටක ග්‍රන්ථ මාලා: 34

සුත්‍රාංගන පිටකසංග්‍රහ

බුද්ධ ජයන්ති දෙසපාලි

බුද්ධ ජයන්ති ත්‍රිපිටක ග්‍රන්ථ මාලා: 34

සුත්‍රාන්ත පිටකයෙහි

28 වන ග්‍රන්ථය

චූළෙනිදෙදස පාලී

බුද්දක නිකාය

ද්වාදශ භාගය

සාධාරණ සුචික සිංහලානුවාදය

ලබ්‍රගම ලඬකානන්ද අනුනායක සථවිර

කරහම්පිටිගොඩ සුමනසාර සථවිර

මු: ව: 2550

මි: ව: 2006

Buddha Jayanti Tripitaka Series, Volume 34

The Twenty-eighth Book in the
Suttanta-Pitaka
Khuddak-Nikāya (11)

28

CULLANIDDESA PĀLI

With the Sinhala translation by

The Venerable Pandita Labugama Lankānanda Anunāyaka Thera

Vice Principal of the Pravacanodaya Pirivena, Molligoda Wadduwa

&

The Venerable Pandita Karahampitigoda Sumanasāra Thera

Mākadawara Vihāraya, Hingula

සුභත නන්දිට්ඨක

බුද්දකනිකායෙ

ද්වාදසමො භාගො

සුත්ත නන්දිට්ඨකයෙහි

බුද්දකනිකාය

ද්වාදශ භාගය

ප වු න

CONTENTS

වුරුනිදෙසය	...	...	...	xxi
සංකාරක නිවේදනය	...	...	...	xxiii
ත්‍රිපිටක සම්පාදක මණ්ඩලය	...	...	...	xxv
සංඥපනය	...	...	...	xxvii
සංකේත නිරූපණය	...	...	...	xxx
පාළි භෝධිය	...	...	...	xxxi
විසය සූචි	...	...	...	xxxi
පෙළ හා පරිවර්තනය	...	...	...	2—633
භාෂාදී පාද සූචි	...	...	...	635—642
පුද්ගල-ස්ථාන සංඥ සූචි	...	...	...	643
විසයසදනුකූලමණිකා	...	...	...	644—652

මුලලනිදෙසය

ශාක්‍යකල්‍යාණ ශාරීපුත්‍ර අග්‍රශ්‍රාවකයන් වහන්සේ විසින් දෙශිත නිදෙස''ය බුද්ධකනියායෙහි ඇතුළත් වේ. ''නිදෙස'' විසින් එය කක් වුව ද, පසු කලෙක දෙකක් වූ ගිය සැටිය මෙහි සංඥානයෙහි ක්විණ. දෙවන කොටස විසින් සලකන තෙල 'මුලලනිදෙස'යෙහි සිංහල පරිවර්තනය පොතුහැර වතුපෙල පරිවේණාධිපති පණඩිත අනුගොඩ ලානානු නායක සථවිරයන් වහන්සේ සපයාලූහ. උන්වහන්සේ මහත් විශ්‍රමයෙකින් ඒ කායභිය හිමකළ නමුදු, පරිවර්තනයෙහි දු සංශෝධනය හි දු උනතා දුටු ත්‍රිපිටක පරිවර්තන සංඝකාරක මණ්ඩලය ත්‍රිපිටක ශ්‍රීශ්‍රීරාවායභී ලබුගම සිරි ලංකානානු අනුනායක සථවිරයන්වහන්සේ වතු පාඨශෝධනය හා, පරිවර්තනය හා දෙවන වර කරන සේ දක්වා ත. උන්වහන්සේ සාදෙශ වීදෙශ දෙකින් එන පාඨානතර සසඳමින් ාළ තෙල පාඨශෝධනය හා පරිවර්තනය මෙතෙක් ලොව පළ වූ ගිය ාශෝධනාදිය යටපත් කරන සංඝකරණයෙකිසි කියමින. උන්වහන්සේ මහි ලා දක්වූ කෘතහසා භාවය හා ව්‍යාකෘතභාෂායෙන් සියබසට අරවා ාබ්ම හා පයභාෂාධරයන්ගේ ප්‍රසාදය පිණිස හේතු වෙකිසි සළකමින.

කෝදගොඩ සිරි ඤාණාලෝක නායක සථවිර.

ත්‍රිපිටක සම්පාදක මණ්ඩලයෙහි

සභාපති.

සංසකාරක නිවේදනය

බුද්ධිමයතාවේ ත්‍රිපිටක ග්‍රන්ථාලායෙහි සූතීස් (34) වන ග්‍රන්ථය වූ 'චූළානිද්දෙසපාළි'ය බුද්ධකතියායානාගාරික පසළොස් ග්‍රන්ථයන් අතුරෙහි එකොළොස්වැන්න වූ 'නිද්දෙසපාළි'යෙහි ද්විතීය භාගය ලෙස සැළකිය යුතුය.

තරාගතප්‍රවිදිත වූ ප්‍රචචිතපාළියෙහි කොට්ඨාසය අනියඳන ඇති ශාකාකලා අගසවු සැරියුත් මාරහතුන් වහන්සේ විසින් සුත්‍රනිපාතයෙහි සඛ්‍යාභිත ධර්මානුසාරී ගමන වූ තෙතිස් සුත්‍ර කොතකුන් සඳහා වදාළ නිදේශසාළියෙහි 'චුල්ලානිදේශ' නමින් ගත් ද්විතීය භාගය ද සිංහල භාෂායෙන් පරිවර්තන කරනු ඇතිබවින් දුෂ්කර කායවිෂයකි.

ලබ්‍යා බොධ මණ්ඩලයේ ආරාධනයෙන් කරනලද පරිවර්තනය ප්‍රමාණ නොවන සේ පෙනීගිය හෙයින් උත්තරීතර සංඝකාරක මණ්ඩලය විසින් ප්‍රායෝගික සාමාජිකයෙහි පාඨශාලිකය හා පරිවර්තනය ද අප වෙත පවරන ලද්දේය.

රාජකීය පණතක අනුගොඩ ශීලානඤ්ඤ නායක සථවිරයන් වහන්සේ විසින් පුස්තකොළ පිටපත් බොහෝ ගණනක පාඨානකර ද සහිත කොට සපයා තුබූ අත්කොපිය සියම් බුරුම ඉංග්‍රීසි අක්ෂරයෙන් ද්‍රිද්‍රිත වූලු නිදේස ග්‍රන්ථයනුයූ ඇසිරි කොට පරිශ්‍රමයෙන් පාඨශොධනය කෙරෙමින් සිංහල පරිවර්තනය ද කරනලද්දේය. මෙහි ශොධන පරිවර්තන කායාබය සඳහා ත්‍රිපිටක සම්පාදක මණ්ඩලයෙහි සාමාජික රාජකීය පණතක කර්මාන්තවිගොඩ සුමනසාර සථවිරයන් වහන්සේගේ සහාය සපුරා ලැබුණු බව ප්‍රකාශ කරමහ.

මිදුණ අවසානව පැමිණ ත්‍රිපිටක මණ්ඩලයේ සභාපති නායක සථීරයන් වහන්සේ යැ සමපාදක මණ්ඩලීය රද්දල්ලේ සිරි පඤ්ඤාලෝක අනුනායක සථීරයන් වහන්සේ යැ, ටේබරුවේ සිරි අනෝමදසා නායක සථීරයන් වහන්සේ යැ, කරහමිට්ටිගොඩ පුමනසාර සථීරයන් වහන්සේ යැ යන . ධර්මිකයාධර පූජ්‍ය උණ්ඩික මහතෙරවරුන්ගේ අනුරා කොශලයාය හෙතු කොට ගෙන සංශෝධන කටයුතු මැනවින් සිදුකළ හැකි විය. ලෙබකාධිකාරී නායක සථීරයන් වහන්සේගේ සාහසය ද මෙහි ලා සදහන් කළ යුතුය.

තවද ශ්‍රී ලංකාජනරජයේ අග්‍රාමාත්‍යවර සිරිමාවෝ බණ්ඩාරනායක උත්තමාව ත්‍රිපිටක මුද්‍රණය සඳහා දක්වන බලවත් ප්‍රසාදය හා අනුග්‍රහය ද, ඩී. බී. තෙන්නකෝන් ගරු සංස්කෘතික ඇමතිතුමා මෙය ඉක්මනින් නිමහම් කරවාලීමට ගන්නා උත්සාහය ද, සංස්කෘතික අමාත්‍යාංශයේ ලේකම් කේ. එච්. ඇම්. සුමතිපාල මහතාණන්, සහකාර අධ්‍යක්ෂ සෝමපාල ජයවර්ධන මහතාණන් හා සාහිත්‍ය සංවර්ධන නිලධාරී කේ. ජී. අමරදස මහතාණන් ප්‍රමුඛ සංස්කෘතික නිලධාරීන් මේ සඳහා දක්වන උද්‍යෝගය ප්‍රශංසනීය වෙයි.

දෙතිවල තිසර මුද්‍රණාලයෙහි අධිකාරී ඇස්. ඩී. සපරමාදු මහතාණන් ප්‍රමුඛ කායබ්‍රමණඛලය දෙමසක් පමණ කෙටි කාලයකින් මුද්‍රණය නිමහම් කිරීම ද පැසසිය යුතුය. එ මතු ද, ත්‍රිපිටක කායබාලය පිහිටි කොළඹ මහානායක වාරිකාරාමයේ භාරකාර ඇම්. ඒ. ආර්. සමරසිංහ මහතාගෙන් ත්‍රිපිටක මණ්ඩලයට දිවා රැයෙහි ලැබෙන සාහාය්‍යය ද අනුසාරණීය වේ.

දෙවියන් සහිත ලොවට වැඩ සිදුකරන අතිපරිශුද්ධ පයඝාණ්ඩම්මය ව්‍යාප්ත කරවාලීමෙහි යත්න දරන මේ හැම සුද්ධිමුඛ ධර්මදනමය කුශලබලයෙන් සුඛභාගී වෙත්වයි ආශීසනය කරමිනි.

මේවගට: ශාසනොදයකාරී,

ලබ්‍රහම ලංකානඤ්ඤ සංචිත

ත්‍රිපිටක මණ්ඩලයේ ප්‍රධාන සමපාදක.

1976 අගෝස්තු මස 15 වැනි දින
ත්‍රිපිටක කායබාලය,
මහානායක වාරිකාරාමය,
115, විජේරාම මාවත,
කොළඹ-7

ත්‍රිපිටක සම්පාදක මණ්ඩලය

උපදෙශක:

අභ්‍යවහාරපණ්ඩිත බළන්ගොඩ ආනන්දමෙත්‍රෙය මහානායක මහා සථවිරපාදයන් වහන්සේ.

සභාපති:

අනුරාධපුර බුද්ධශ්‍රාවක ධර්මපියසෙති (භික්ෂුවිශ්වවිද්‍යාලයෙහි) අධ්‍යක්ෂී ත්‍රිපිටකවාග්ගිකරාචාර්යාණී, කෝදගොඩ ශ්‍රී ඥානාලෝක දක්ෂිණ ලඞ්ඛායෙහි ප්‍රධාන සංඝනායක සථවිරයන් වහන්සේ.

ප්‍රධාන සම්පාදක:

මොල්ලිගොඩ, ප්‍රච්චනොදය පිරිවෙන්හි උපප්‍රධානාරාචාර්යාණී, ත්‍රිපිටක වාග්ගිකර, ලබුගම ශ්‍රී ලඞ්ඛානන්ද - කෝට්ටේ ශ්‍රී කල්‍යාණී සාමග්‍රී ධර්ම මහා සංඝසභායෙහි අනුනායකසථවිරයන් වහන්සේ.

සම්පාදක:

දෙමටගොඩ ධර්මදුක්කාශ්‍රමවිද්‍යාලයාධිපති, රාජකීය පණ්ඩිත, පරවාහැර සිරි පඤ්ඤානන්ද (බී.ඒ. ලංකන්) කොළඹ නවකෝරළයෙහි ප්‍රධාන සංඝනායක සථවිරයන් වහන්සේ.

ශාඤ්ඤාපති, විද්‍යාවිශාරද, රාජකීය පණ්ඩිත, රද්දල්ලේ සිරි පඤ්ඤාලෝක - ශ්‍රී කල්‍යාණී සාමග්‍රීධර්ම මහාසංඝ සභායෙහි අනුනායක සථවිරයන් වහන්සේ.

ශාඤ්ඤාපති. විද්‍යාවිශාරද, රාජකීය පණ්ඩිත, වෙඩරුවේ සිරි අනෝමදස්සි බටහිර දිශායෙහි ප්‍රධාන සංඝනායකසථවිරයන් වහන්සේ.

භිභුලේ - මාකඩවර විහාරවාසී රාජකීය පණ්ඩිත, කරහම්පිටිගොඩ සිරි සුමනසාර සථවිරයන් වහන්සේ.

ලෙඛකාධිකාරී:

කොළඹ බෞද්ධාලෝක මාවතෙහි බෞද්ධාලෝක විහාරාධිපති, පණ්ඩිත, දෙරඟුවෙ සිරි ධම්මපාල - කොළඹ පළාතේ ප්‍රධානසංඝනායක සථවිරයන් වහන්සේ.

සංඥාපනය

යො පබ්බජි ජාතිසත්තානි පඤ්ච
පභාය කාමනී මනොරමානී,
තං චිතරාගං සුසමාහීතිඤ්ඤං
පරිනිබ්බුතං වඤ්ඤං සාරිපුත්තං.

බන්ධනලො පට්ඨසමො න කුප්පති
න වා'පි උත්තසා වසෙන වත්තති,
අනුකම්පකො කාරුණිකො ව හිබ්බුතො
පරිනිබ්බුතං වඤ්ඤං සාරිපුත්තං.

වණ්ඩාලපුත්තො යථා නගරං පට්ටෙයා
නීවමනො වරති කපාලහස්සො,
තථා අයං චිවරති සාරිපුත්තො
පරිනිබ්බුතං වඤ්ඤං සාරිපුත්තං.

උසහො යථා ජිත්තවීර්යාණකො
අහෙය්‍යනෙතො වරති පුරත්තරෙ,
තථා අයං චිවරති සාරිපුත්තො
පරිනිබ්බුතං වඤ්ඤං සාරිපුත්තං.

යනාදී පන්සියක් ගාථායෙන් තථාගත සමූහ සම්බුද්ධරුද්ධන් විසින් පරිනිව්‍යාණාවස්ථාවෙහි ලා සංවේග විෂය කළ ගුණරාශි ඇති සවිපෙරුම් කෙළපැවිණි අගසවි සැරියුත් මහරහතුන් වහන්සේ බුද්ධජාණන් වහන්සේ ගේ ත්‍රිවිධ ශාසනය පස්වාදහසක් හිරුපදුරු ව පවත්නා සඳහා ධර්ම චක්‍රය විහාග කරමින් ධර්මානී හෙයින් අතිගමහීර වූ, මහාසංඝිනි අවස්ථායෙහි සුත්‍රනිපාතයෙහි ලා සංඝිත ව පවත්නා, 'අට්ඨකවග්ගිය' සුත්‍ර සොළස යැ, 'පාරායන වග්ගිය' සුත්‍ර සොළස යැ, 'බන්ධනවීර්යාණ' සුත්‍ර යැ යන තෙකින් සුත්‍ර ධර්මයන් උදෙසා කොට පදනුපදික ව නිද්දෙස විසින් විහාග කළහ. බුද්ධකම්පානිකාය (කුසුගත්සභි) යෙහි බැසගෙන සිටුනා "බුද්ධකපාය, ධර්මපද, උදන, ඉතිවුත්තක, සුත්තනිපාත, විමානවජ්ඣ, පෙතවජ්ඣ, ථෙරගාථා, ථෙරිගාථා, ජාතක නිද්දෙස, සට්ඨසමාදි, අපදන, බුද්ධවංශ, වර්යාපිටක" යන පසළොස් ග්‍රන්ථයන් කෙරෙහි එකොළොස් වැන්න අග්‍රග්‍රූපක දේශිත වූ මේ 'නිද්දෙසපාළි' ය යි. නිද්දෙසපාළිය ගෙන අපගේ සංඥාපනය බුද්ධජාණී ත්‍රිපිටක ග්‍රන්ථමාලායෙහි මහා නිද්දෙසපාළියෙහි ලා පළ කරනලද්දේය. අර්ථින් එයින් බලා දන්නේ මැනවි.

සැරියුත් මහරහතුන් වහන්සේ ශ්‍රාවක පාරමී ඥානයෙහි සිට දෙශනා කොටවදළ එක් මැ නිදෙසපාළිය මැන අතීතයෙහි සිට සියම් බුදු ම ආදී රටවල සංවිරවාදීන් විසිනුදු එය අනුගමණය කිරීමෙන් දෝ හෝ හෙළදිවැ මහතෙරවරුන් විසිනුදු ‘මහානිදෙස පුලුනිදෙස’ යි ග්‍රන්ථ දෙකක් කොට වහරනු දක්නට ලැබේ. එහෙත් යට දැක්වූ බුදුකතීකාය පයාසනා ග්‍රන්ථයෙහි නිදෙසය එකෙක් මැය. සඤ්චෙතසොතිකා නම් නිදෙස අටුවායෙහි ද උපසෙන මහතෙරණුවෝ අටුවා මුබ්බක යෙහි -

“සාරිපුත්තො මහාපඤ්ඤා - සඤ්චෙතසා ජිනත්‍රපො
ධම්මෙකකං විහාපෙත්වා - මහානිදෙස මබ්බවී” යි ද,

“ආරහිසං සමාසෙන - මහානිදෙසවණ්ණනං” යි ද දැක්වූහ.

මෙහි එන ‘මහානිදෙස’ ශබ්දය බලා අවශේෂඥ වූ කිසි කෙනකුත් “මහානිදෙස” ඇත. පුලුනිදෙසයකුදු වුව මැනැවැයි හැඟූ අධික-වශ්‍යනිදෙස මහානිදෙස යි ද පාරායනවශ්‍ය බශ්‍යවිසාණසුත්ත නිදෙස ‘පුලුනිදෙස’ යි ද දෙබේ කළයේ දතහැකි ය. එහෙත් අටුවා ඇදුරු උපසෙන තෙරණුවන් සවිපැරුම්නැණ කෙළ පැමිණි අගසව් සැරියුත් මහරහතුන්වහන්සේ කාමසුත්තාදී යථොක්ත තෙතිස් සූත්‍රයනට නිරවශේෂ අතී විසාරය වදළ නිදෙසපාළිය මුළුල්ල මහාපඨවි මහාසමුද්‍ර සෙයින් ‘මහන නිදෙස’ නුයි ‘මහානිදෙස’ නමැයි ගන්නා ලද්දේය.

එහෙයින් අටුවා නිගමනයෙහි දී ද -

“යො සො සුගතපුත්තානං - අධිපතී භූතෙන භූතභිතරතිනා
පෙරෙන ථීරගුණවතා - සුවිහංකො මහානිදෙසො” යි

සඳහන් කරන ලද්දේය. මෙසේ තිබියදී බුද්ධජයනති ත්‍රිපිටක මණ්ඩලයේ ආරම්භක සංස්කාරකයන් විසිනුදු නූතන පරිකල්පනය අනුව නිදෙසපාළි ද්විතීය භාගය ‘පුලුනිදෙස’ යි මැ ව්‍යවහාර කරන ලද්දේ ය.

මෙතෙක් ලක්දිවැ මුද්‍රණදමාරයෙන් ප්‍රකාශයට නො පැමිණි නිදෙස පාළියෙහි ද්විතීය භාගය වූ පුලුනිදෙසය ද පාඨශොධන පූර්වක වැ සිංහල භාෂායෙන් පරිවර්තන කිරීමේ දුෂ්කර කායා ද ත්‍රිපිටක සංස්කාරක මණ්ඩලය විසින් අප වෙත පවරන ලද්දේ ය. අනෙක කායාභාරයෙන් මිරිකෙමින් සිටියදී මැ ඒ විධානය අප බුරුමරට ඡට්ඨසධගීති සංස්කරණය ද, සියමරට තායාසාරයෙන් උද්‍රිත ග්‍රන්ථය ද, එංගලන්තයේ පාළිපොත් සමාගම මගින් උද්‍රිත ග්‍රන්ථය ද, බොධිමණ්ඩලයෙන් පුලුනිදෙස පරිවර්තනය භාරගෙන සිටි පොතුහැර වතුසෙල පරිවේණාධිපති පණ්ඩිත

අනුගොඩ සිලානඤ්ඤා නායකසභාවිරයන් වහන්සේ පැරණි පුස්තකාල පිටපත් බොහෝ ගණනක පාඨානතර සහිත කොට සපයානු ලබන අත්පිටපත ද ඇසුරු කෙරෙමින් මේ සංස්කරණය මහත් පරිශ්‍රමයෙන් සිදුකරන ලද්දේය. සිංහලයෙන් පරිවර්තන කිරීමේ දී ධර්මානු විෂයෙහි බැසගත් බුද්ධිමතිම ඇති රාජකීය පණ්ඩිත කර්මාධිපතිගොඩ සුමනසාර සභාවිරයන් වහන්සේ අත්‍යන්තරයෙන් උපකාරී වූහ.

දෙදහස් පන්සියයේ බුද්ධිජයනම් උත්තමය අනුසාරණ කරනු සඳහා ශ්‍රී ලංකා බෞද්ධමණ්ඩලය විසින් ආරබ්ධ වූ සත්කායාථයන් අතුරෙහි ප්‍රමුඛස්ථානයෙහි සිටිනුයේ ත්‍රිපිටක සිංහලානුවාදය හා මුද්‍රණයැයි කියනු හිවරද වේ. බෞද්ධමණ්ඩලයේ මෙහෙයීම නොවන්නට දිල්ලනිදෙස වැඩි ග්‍රන්ථ සිංහලයෙන් පරිවර්තන වෙති සිතනු පවා උගතට යැ. පවිසම්භිද්‍රමයා දිල්ලනිදෙස පෙළ පවා මුද්‍රණය කරවා ලියනැති වූයේ බෞද්ධමණ්ඩලයේ සංකල්පන හෙතෙයෙනි. ශාසනස්ථාපනයට ඉවහල් වූ ත්‍රිපිටක සංස්කරණ පරිවර්තන මුද්‍රණදියෙහි නියුක්ත සියලු සුද්ධි ද විශේෂයෙන් අප මේ සත්කම්යෙහි මෙහෙයවා ලූ දෙමටගොඩ පධානසර විහාරාධිපති ව වැඩ විසූ දඹන්විහාරද පරවාහැර සිරි වජිරසූරියාභිධාන කොළඹ නැවකෝරළේ ප්‍රධාන සංඝනායක හිමියාණන් වහන්සේ ද සුබහාගී වෙන්වායි ආශීසනය කරමින.

ලබ්‍රහ්ම ලංකානඤ්ඤා සභාව

2519
1976

අගෝස්තු මස 12 වැනි දින

මොල්ලිගොඩ ප්‍රවචනොදය පිරිවෙන.

සංකේත නිරූපණය

ප: (හෝ) පන: පනලිය විහාර - පුස්කොළ පොත

ව: වට්ටාරම විහාර - පුස්කොළ පොත

ක: කඩිකාවල විහාර - පුස්කොළ පොත

වී: විද්‍යාලඛකාර පිරිවෙන - පුස්කොළ පොත

මජ්ඣං: බුරුම ජට්ඨසංගීති - ශෝධිත චුල්ලනිද්දෙසපාළි පොත

සා: සියම් - තාය්‍යකාර චුල්ලනිද්දෙස පාළි පොත

PTS: Pali Text Society - Chulla Niddesa

ස: සඤ්චෙතනපච්ඡේදනානිකා - චුල්ලනිද්දෙස අටුවා

පු: අටුවායෙහි ආ පුරාණ පාඨ

THE PALI ALPHABET

IN SINHALA CHARACTERS

VOWELS

අ a ආ ā ඉ i ඊ ī උ u ඌ ū ඒ ē ඔ ō

CONSONANTS

ක ka	ඛ kha	ග ga	ඝ gha	ඞ ga
ච ca	ඡ cha	ජ ja	ඣ jha	ඤ ña
ට ta	ඨ tha	ඩ da	ඬ dha	ණ na
ත ta	ථ tha	ද da	ධ dha	න na
ප pa	ඵ pha	බ ba	භ bha	ම ma
ය ya	ර ra	ල la	ව va	ස sa
හ ha	භ bha	ළ la	ආ ā	
ක ka	කා kā	කි ki	කී kī	කු ku
ඛ kha	ඛා khā	ඛි khi	ඛී khī	ඛු khu
ග ga	ගා gā	ගි gi	ගී gī	ගු gu
ඝ gha	ඝා ghā	ඝි ghi	ඝී ghī	ඝු ghu
ඞ ga	ඞා gā	ඞි gi	ඞී gī	ඞු gu
ඣ jha	ඣා jā	ඣි ji	ඣී jī	ඣු ju
ඤ ña	ඤා ñā	ඤි ñi	ඤී ñī	ඤු ñu
ණ na	ණා ṇā	ණි ṇi	ණී ṇī	ණු ṇu

CONJUNCT - CONSONANTS

කක kka	කඛ kkhā	කා kya	කි kri	කච cka	කඡ cha	කජ ja	කඣ jha	කඤ ña	කණ na
චච cca	චඡ cchā	චා cha	චි chi	චඤ ña	චණ na	චත ta	චඵ pha	චබ ba	චභ bha
ටට tta	ටඨ tthā	ටා ta	ටි ti	ටඤ ña	ටණ na	ටත ta	ටඵ pha	ටබ ba	ටභ bha
තත tta	තථ tthā	තා ta	ති ti	තඤ ña	තණ na	තත ta	තඵ pha	තබ ba	තභ bha
පප ppa	පඵ pphā	පා pa	පි pi	පඤ ña	පණ na	පත ta	පඵ pha	පබ ba	පභ bha
යය yya	යභ bha	යභ bha	යභ bha	යභ bha	යභ bha	යභ bha	යභ bha	යභ bha	යභ bha
රර rra	රභ bha	රභ bha	රභ bha	රභ bha	රභ bha	රභ bha	රභ bha	රභ bha	රභ bha
ලල lla	ලභ bha	ලභ bha	ලභ bha	ලභ bha	ලභ bha	ලභ bha	ලභ bha	ලභ bha	ලභ bha
වව vva	වභ bha	වභ bha	වභ bha	වභ bha	වභ bha	වභ bha	වභ bha	වභ bha	වභ bha
සස ssa	සභ bha	සභ bha	සභ bha	සභ bha	සභ bha	සභ bha	සභ bha	සභ bha	සභ bha
හහ hha	හභ bha	හභ bha	හභ bha	හභ bha	හභ bha	හභ bha	හභ bha	හභ bha	හභ bha
ආ ā	ආ ā	ආ ā	ආ ā	ආ ā	ආ ā	ආ ā	ආ ā	ආ ā	ආ ā
ඈ ā	ඈ ā	ඈ ā	ඈ ā	ඈ ā	ඈ ā	ඈ ā	ඈ ā	ඈ ā	ඈ ā
ඉ i	ඉ i	ඉ i	ඉ i	ඉ i	ඉ i	ඉ i	ඉ i	ඉ i	ඉ i
ඊ ī	ඊ ī	ඊ ī	ඊ ī	ඊ ī	ඊ ī	ඊ ī	ඊ ī	ඊ ī	ඊ ī
උ u	උ u	උ u	උ u	උ u	උ u	උ u	උ u	උ u	උ u
ඌ ū	ඌ ū	ඌ ū	ඌ ū	ඌ ū	ඌ ū	ඌ ū	ඌ ū	ඌ ū	ඌ ū
ඒ ē	ඒ ē	ඒ ē	ඒ ē	ඒ ē	ඒ ē	ඒ ē	ඒ ē	ඒ ē	ඒ ē
ඔ ō	ඔ ō	ඔ ō	ඔ ō	ඔ ō	ඔ ō	ඔ ō	ඔ ō	ඔ ō	ඔ ō

විසය සූචි

පාරායනවග්ගො	...	...	...	2— 52
වත්ථුගාථා	...	...	...	2— 12
1. අජිතමාණව ප්‍රවිජා	...	...	...	14
2. තිස්සමෙන්තෙය්‍යා	...	...	...	16
3. පුණ්ණක	...	...	...	16— 18
4. මෙන්තගු	...	...	...	20— 22
5. ධොතක	...	...	...	24— 26
6. උපසිව	...	...	...	26— 28
7. නන්ද	...	...	...	28— 32
8. හෙමක	...	...	...	32
9. තොදෙය්‍යා	...	...	...	34
10. කජ්ඪ	...	...	...	34— 36
11. ජතුකණ්ණි	...	...	...	36— 38
12. හද්‍රාවුධ	...	...	...	38
13. උදය	...	...	...	40
14. පොසාල	...	...	...	42
15. මොසරාජ	...	...	...	42— 44
16. පිඬගිය	...	...	...	44— 46
පිඬගිය සුත්තන්තං	...	...	...	46— 52
1. අජිත සුත්තනිද්දෙසො	...	...	...	54— 88
2. තිස්ස මෙන්තෙය්‍යා සුත්ත නිද්දෙසො	...	...	...	90—100
3. පුණ්ණක සුත්ත නිද්දෙසො	...	...	...	102—132
4. මෙන්තගු සුත්ත	„	...	...	134—192
5. ධොතක සුත්ත	„	...	...	194—218
6. උපසිව සුත්ත	„	...	...	220—240
7. නන්ද සුත්ත	„	...	...	242—264
8. හෙමක සුත්ත නිද්දෙසො	...	...	...	266
9. තොදෙය්‍යා „ „	...	...	...	278—386
10. කජ්ඪ „ „	...	...	...	288—300
11. ජතුකණ්ණි „ „	...	...	...	302—314
12. හද්‍රාවුධ „ „	...	...	...	312—326
13. උදය „ „	...	...	...	328—346
14. පොසාල „ „	...	...	...	348—364
15. මොසරාජ „ „	...	...	...	366—396
16. පිඬගිය „ „	...	...	...	398—410
17. පාරායනානු ගීති නිද්දෙසො	...	...	...	412—480
18. බග්ගවිසාණ සුත්තනිද්දෙසො	...	...	...	482—632
ගාථාදිපාද සූචි	...	...	...	635—642
සුද්ගල-සථාන සංඥා සූචි	...	...	...	643
විසෙසපද්‍යක්කමණ්ණිකා	...	...	...	644—652

සුභතනපිටකේ බුදුකතියායෙ

වුලෙනිදෙස පාලි

සුභතනාපිටකෙ - බුද්දකනිකායෙ

චූළෙනිදෙසපාලි

නමො තසස හගවතො අරහතො සමමා සම්බුද්ධසස

පාරායන වග්ගො

චන්ද්‍ර ගාථා

1. කොසලානං පුරා රමමා - අගමා දකිණිපථං
ආකිඤ්ඤාදං පඤ්ඤානො - බ්‍රාහ්මණො මනතපාරගු.
2. සො අක්කකස්ස¹ විසයෙ - මුලකස්ස² සමාසනෙ
වසී ගොදවරී³ කුලෙ - උඤ්ජන ව ඵලෙන ව.
3. තස්සෙව⁴ උපනිස්සාය - ගාමො ව විපුලො අහු
තතො ජාතෙන ආයෙන - මහායඤ්ඤාමකපඨි.
4. මහායඤ්ඤා යථිත්වාන - පුන පාවිසි අක්කමං
තස්මිං⁵ පතිපට්ඨමතිං - අඤ්ඤා ආගඤ්ඤි⁶ බ්‍රාහ්මණො.
5. උක්ඛට්ඨපාදෙ තසිතො - පඛකදනොනා රජස්සිරො
සො ව නං උපසංකමම - සතානි පඤ්ඤා යාවති.
6. තමෙනං බාවරී දිස්වා - ආසනෙන නිමනනසී
සුඛං ව කුසලං පුච්ඡි - ඉදං වචනමබ්‍රවී.
7. යං ඛො මම දෙය්‍යධම්මං - සබ්බං විස්සජ්ජිතං⁷ මයා
අනුජානාහි මෙ බ්‍රහ්ම - නත්ති පඤ්ඤා සතානි මෙ.
8. සචෙ මෙ යාවමානස්ස - හවං නානුපදස්සති
සත්තමෙ දිවසෙ කුය්‍යං - මුඛා ඵලකු සත්තධා.

1. පුත්තිඤ්ඤාසො-සතා,
2. අයකස-සී.
3. චූළකස-මජ්ඣ., සී.
4. ගොධාවරී-බ, සතා

5. තංයෙව. මජ්ඣ., ව.
6. පටි පටිඨමති-මජ්ඣ., සී, සතා
7. ආගඤ්ඤි.-සී.
8. විසජ්ජිතං-මජ්ඣ.,

9. අභිසංඛාරිත්වා කුහකො - හෙරවං සො අකිත්තයි
තස්ස තං වචනං සුඤ්ඤා - ඛාවරී දුක්ඛිනො අහු.
10. උසුසුසුසුසු අනාභාරො - සොකසලුසමපිනො
අරො'පි එවංචිත්තස්ස - ක්කානො න රමති මනො.
11. උත්තං දුක්ඛිතං දිස්වා - දෙවතා අත්තාමිති
ඛාවරී උපසංකම්ම - ඉදං වචනමබ්බවි.
12. න සො මුඛං පජානාති - කුහකො සො ධනාසීතො
මුඛාති මුඛපාතෙ වා - ඤාණං තස්ස න විජ්ජති.
13. භොති වරහි ජානාති - තං මෙ අක්ඛාහි පුච්ඡිතා¹
මුඛං මුඛාධිපාතං ච - තං සුභොම වචො තව.
14. අහමෙපතං² න ජානාමි - ඤාණං මෙත්ථ³ න විජ්ජති
මුඛං මුඛාධිපාතො⁴ ච - ජිනානං හෙතදස්සනං.
15. අථ කො වරහි ජානාති - අසමිං පුථවි⁵මණ්ඩලෙ
මුඛං මුඛාධිපාතං ච - තං මෙ⁶ අක්ඛාහි දෙවතෙ,
16. පුරා කපිලවද්දුමිනා - නික්ඛන්තො ලොකනායකො
අපචේවා ඔක්කාකරාජස්ස - සක්කපුත්තො පහඞ්ගරො.
17. සො හි බ්‍රාහ්මණ, සමුද්දො - සබ්බධම්මානා පාරගු
සබ්බාහිඤ්ඤාබලපත්තො - සබ්බධම්මෙසු වක්ඛමා
සබ්බකම්මකම්යං⁷ පත්තො - විමුත්තො උපධිසංඛයො⁸.
18. බුද්ධො සො හගවා ලොකෙ - ධම්මං දෙසෙති වක්ඛමා
තං ඤං ගතත්වානා පුච්ඡස්ස - සො තෙ තං ව්‍යාකරිකාති⁹.
19. සමුද්දොති වචො සුඤ්ඤා - උදග්ගො ඛාවරී අහු
සොකස්ස තත්තුකො ආධි - පිතිඤ්ඤා විපුලං ලභි.

1. උසුසුසුසු-සි.
2. පුච්ඡිතො-සු, PTS
3. අහමෙප-ච.
4. ඤාණමෙත්ථ-ච.
5. මුඛා විපාතො-ච.

6. පුථවි-සි
7. තං වෙ-හා, සු.
8. සබ්බ ධම්මකම්යො-සු, PTS
9. උපධිකම්යො-මිත්තො,
10. ව්‍යාකරිකාති-ච, PTS

20. සො ඛාවරි අත්තමනො උදග්ගො
තං දෙවතං පුච්ඡති වේදජානො
කතමිත්ථාමෙ නිගමමිති චා පුනා
කතමමිති චා ජනපදෙ ලොකනාරො
යත් ගතත්ථා නමංකොවු-සමුඛං දිපදුත්තමං.
21. සාවඤ්ඤං කොසලමඤ්ඤෙ ජිනො
පත්තපඤ්ඤා වරහුරිමෙධසො
සො සත්තපුත්තො විදුරො අත්තසවො
මුඛාධිපාතස්ස විදු නරාසමො.
22. තතො ආමන්තසි සිංහං - මුග්ගසො මන්තපාරගෙ
එථ මාණවො අක්ඛිංසං - සුඤ්ඤාථ වචනං මම.
23. යංකොසො දුලලොහො ලොකෙ - පාතුභාවො අතිශ්ඤ්ඤො
සථිජා¹ ඵලාකමිති උපානො - සමුඛො ඉති විඤ්ඤො
බිජා. ගතත්ථාන සාවඤ්ඤං - පසංකවො දිපදුත්තමං.
24. කථං වරහි ජානෙමු - දිස්වා බුද්ධොති මුග්ගසො
අජානතං නො පමුඤ්ඤි - යථා ජානෙමු තං මයං.
25. ආගතානි හි මනෙත්තං - මහාපුරිසලක්ඛණං
ආත්තිංස වා ව්‍යාඛ්‍යාතා - සමන්තා අනුපුබ්බසො.
26. යංකොතෙ භොනති ගතෙත්තං - මහාපුරිසලක්ඛණං
දොසෙව වා තස්ස ගතියො - තතියා හි න විජ්ජති.
27. සථෙ අගාරං ආවසති² - වීජෙයා පඨවිං ඉමං
අදංගොතින අසංකොත - ධම්මෙනමනුසාසති³.
28. සථෙ ච සො පබ්බජති - අගාරා අනාගාරියං
විවිධවිජ්ජෙයා⁴ සමුඛො - අරහා භවති අනුත්තරො.

-
1. කතමිති-පු.	5. අවතති-සාති ව-ව, මජ්.
2. පත-මජ්.	6. දුටු ව-පු.
3. ගතත්ථා පාංසමු-ව.	7. අත්තාවසති-උ.
4. සථිජ-පු, මජ්.	8. ධම්මෙන අනුසාසති-පු, PTS
9. විවිධ ජදෙ-මජ්.	PTS

29. ඡාතිං ගොතනං¹ ච ලක්ඛණං - මනෙත සිංහෙ පුනාපරං²
මුඛං මුඛාධිපාතං³ ච - මනසායෙව සුච්ඡරං.
30. අනාවඋණදක්ඛාවි - යදි බුද්ධො හවික්ඛති
මනසා සුච්ඡිතෙ පඤ්ඤා - වාචාය වික්ඛපේක්ඛති⁴.
31. ඛාවරික්ඛ වචො සුඤ්ඤා - සිසසා සොළස ප්‍රාග්මණා
අපිනො තිසසමෙතෙතයො - පුණ්ණකො අරං මෙතතග්ග.
32. ධොතකො උපසිචො ච - නන්දො ච අරං හෙමකො
තොදෙයාකප්පා⁵ දුභයො - ජතුකණ්ණි ච පණ්ණිනො.
33. හද්‍රාවුධො උදයො ච - පොසාලො වාපි ප්‍රාග්මණො
මොසරුඡා ච මෙධාවි - පිංගියො ච මහාගුසි.
34. පච්චිකගණිනො සමෙඛි - සමිඤ්ඤාකස්ස වීරුක්ඛා
ක්කාසී ක්කානරතා ධිරා - පුබ්බවාසනවාසිතා.
35. ඛාවරිං අභිවඤ්ඤා - කඤ්ඤා ච නං පදක්ඛණං
ජවාජිනධරා සමෙඛි - පක්ඛාමුං උත්තරාමුඛා.
36. මූලකස්ස⁶ පතිවිභානං - පුරිමං මාහිස්සතිං තරා⁷
උජ්ජේතිං වාපි ගොනඤ්ඤං - වෙදිසං වනසවහයං⁸.
37. කොසමිසිං වාපි සාකෙතං - සාවස්ථිං ච පුරුත්තමං
සෙතවා⁹ කපිලවත්ථං - කුසිනාරං ච මන්දිරං.
38. පාවං ච හොගනගරං - වෙසාලිං මාගධං පුරං
පාසාණකං වෙතියං ච - රමණියං මනොරමං.
39. තසිනොවුදකං සිතං - මහාලාහං ච වාණිජො
ජායං සමමාහිතතෙතාව - කුසිනා¹⁰ පබ්බතමාරුහුං.

1. ඡාතිගොතනං-ව, මජ්ඣ.
2. පුනාපරෙ-පු, PTS.
3. මුඛාධිපාතං-ව.
4. වික්ඛපේක්ඛති-මජ්ඣ.
5. කප්පො-ව, පු.

6. මූලකස්ස-ව, මජ්ඣ, අලකස්ස-කප්පවි.
7. පුරමාහිස්සතිං තරා-මජ්ඣ.
8. වනසාවස්ථි-පු.
9. සෙතවා-PTS.
10. කුසිනා-මජ්ඣ, ප.

40. හගවා ව තසම්,¹ සමයෙ - හික්කුසබ්බපුරකතො
හික්කුනං ධම්මං දෙසෙති - සිභොව නදති වතො.
41. අජිතො අද්දස සමුද්ධං - සතරංසි,² ව භානුමං,³
විඤ්ඤා යථා පණ්ණරසෙ - පරිපුරිවුපාගතං.⁴
42. අථස්ස ගතෙත දිස්වානා - පරිපුරං ව බ්‍යාඤ්ඤානං
එකමන්තං ධීතො හවෙසා - මනොපඤ්ඤා අපුච්ඡතං.
43. ආදිස්ස ජම්මනං බ්‍රාහ්මි - ගොතතං බ්‍රාහ්මි සලකකණං
මනෙතස්ස පාරම්. බ්‍රාහ්මි - කති වාචෙති බ්‍රාහ්මණො.
44. වීසං වසාසතං ආයු - යො ව ගොතෙතනා බාවරි
තිණ්ණා⁴ ලකකණා ගතෙත - තිණ්ණං වේදනා පාරගු.
45. ලකකණෙ ඉතිහාසෙ ව - සතිසණ්ඩු සකෙට්ඨගෙ
පඤ්ඤා සතානි වාචෙති - සධම්මෙ පාරම්. ගතො.
46. ලකකණානං පච්චයං - බාවරිස්ස නරුත්තම
තණ්ණව්ඤ්ඤා පකාසෙති - මා නො කඛ්ඛාසිතං අහු.
47. මුඛං ජිවිහාය ජාදෙති - උණ්ණස්ස හමුකන්තරෙ
කොසොතිතං වජ්ඣග්ගං - එවං ජානාති මාණව.
48. පුච්ඡමි කඤ්ඤා අසුණ්ණො - සුඛා පඤ්ඤා ව්‍යාකතෙ
විචිතොති ජනො සබ්බො - වේදජානො කතඤ්ඤි.
49. කොනු දෙවො වා බ්‍රහ්මා වා - ඉන්ද්‍රො වාපි සුරම්පති
මනසා පුච්ඡතෙ පඤ්ඤා - කමෙතං පටිහාසති.
50. මුද්ධං මුද්ධාධිපාතං ව - බාවරි පරිපුච්ඡති
තං ව්‍යාකරොති හගවා - කඛ්ඛං විනය නො ඉසෙ,

1. තමි-සු. P.T.

2. විතරංසි-ව හාණුමං-මරස.
විතරංසි-ප.T.

3. පරිපුරං උපාගතං-ව, මරසං.
පරිපුරි-උපාගතං-P.T.

4. තිණ්ණ-සු. P.T.

51. අවිජ්ජා මුඛාති ජානාති - විජ්ජා මුඛාධිපාතිනි
සඤ්ඤා සති සමාධිති - ඡන්දවිරියෙන සංයුතා,
52. තතො වෙදෙන මහතා - ස නට්ඨිතානා¹ මාණවො
එකංසං අජිනං කතා - පාදෙසු සිරසා පති.
53. ඛාවරි ප්‍රාග්මණො හොතො - සහ සිසෙසති මාරිස
උදග්ගච්ඡෙතො සුමනො - පාදෙ වද්දති වකඛුම,²
54. සුඛිතො ඛාවරි හොතු - සහ සිසෙසති ප්‍රාග්මණො
තං වාපි සුඛිතො හොති - විරං ජිවාති මාණව,
55. ඛාවරිසස³ ච තුමහං⁴ වා - සබ්බසං සබ්බසංසයං
කතාවකාසා පුච්ඡවොහා - යං කිංකරී මනසිච්ඡට්.
56. සම්මුද්ධො තතොකාසො - නිසිද්ධිකාන පඤ්ඤා
අජිතො පටමං පඤ්ඤං - තත් පුච්ඡී තරාගතං.

වද්දුගාරා නිවර්තන

1. සතට්ඨෙතාන-මජ්ඣං.

2. වකඛුම-සු.

3. මුඛවිජ්ජව - සි, ව, අ.

ඛාවරිසස-සු. වි.

4. තුමහං-සි, සු., වි.

1. අජිතමාණව පුවජා.

- 1-1 කෙනෙකු නිවුනො ලොකො (ඉඩ්වායසමා අජිතො)
කෙනෙකු නප්පකාසති
කිසාභිලෙපනං මුඛි
කිං සු තසස මහබ්බසං.
- 1-2 අවිජ්ජාය නිවුනො ලොකො (අජිතාති හගවා)
වෙවිච්ඡා¹ පමාද නප්පකාසති
ජප්පාභිලෙපනං මුඛි
දුක්ඛමසස මහබ්බසං.
- 1-3 සවනති සබ්බධි සොතා (ඉඩ්වායසමා අජිතො)
සොතානං කිං නිවාරණං
සොතානං සංවරං මුඛි
කෙන සොතා පිට්ඨරො².
- 1-4 යානි සොතානි ලොකසමිං (අජිතාති හගවා)
සති තෙසං නිවාරණං
සොතානං සංවරං මුඛි
පඤ්ඤායෙතෙ පිට්ඨරො.
- 1-5 පඤ්ඤ වෙව සති වාපි³ (ඉඩ්වායසමා අජිතො)
නාමරූපං ච මාරිස
එතං මෙ පුට්ඨො පමුඛි
කඤ්ඤං උපරුජ්ඣති.
- 1-6 යමෙතං පඤ්ඤං අපුච්ඡි
අජිත තං වද්ධිං තෙ
යඤ්ඤා නාමං ච රූපං ච
අසෙසං උපරුජ්ඣති
විඤ්ඤාණසස නිරොධෙන
එතෙතං උපරුජ්ඣති.
- 1-7 යෙ ච සංඛාතධම්මා⁴ සෙ
යෙ ච සෙධා පුඤ්ඤ ඉධ
තෙසං මෙ නිපකො ඉරියං
පුට්ඨො පමුඛි මාරිස.
- 1-8 කාමෙසු නාභිගිජ්ජේඤ්ඤා
මනසා නාවිලො පියා
කුසලො සබ්බ ධම්මානං⁵
සතො භික්ඛු පරිබ්බජෙ.

අජිතමාණව පුවජා — නිට්ඨිතා

1. විවිච්ඡා-ම. ජ. සං.
2. පිට්ඨරො-ම ජ සං.
3. සථිවෙව-සු.

4. සබ්බත ධම්මා-ව
5. සබ්බධම්මෙසු-ස

2. තිස්සමෙතෙතයාමාණව පුවජා

- 2-1 කො'ධ' සනතුසිතො ලොකෙ (ඉච්චායකමා තිස්ස මෙතෙතයො)
කසස නො සනති ඉංජිතා
කො උභතතමහිඤ්ඤාය
මජ්ඣෙමනා න ලියති
තං මුඛි මහාපුරිසො'ති
කො'ධ සිඛිනිමච්චගා?
- 2-2 කාමෙසු මුග්ගවරියවා (මෙතෙතයා'ති හගවා)
වීතතණො සද සතො
සඛියා නිබ්බුතො භික්ඛු
තස්ස නො සනති ඉඤ්ඤා.
සො උභතතමහිඤ්ඤාය
මජ්ඣෙ මනා න ලියති
තං මුඛි මහා පුරිසො'ති
සො'ධ සිඛිනිමච්චගා.

තිස්සමෙතෙතයාමාණවපුවජා නිවසිතා.

3. පුණ්ණකමාණව පුවජා

- 3-1 අනෙරං වූලදසසාථිං (ඉච්චායකමා පුණ්ණකො)
අසී පඤ්ඤානා ආගමං
කිංතිසිතා ඉසයො මනුජා
ඛතතියා මුග්ගණා දෙවතානං
යඤ්ඤමකප්පංසු දුටු' ඉධ ලොකෙ
පුවජාමි තං හගවා මුඛි මෙනං.

1. කොඉධ සන්තුසිතො-ව
2. නලිමජ්ඣ-ව
3. මජ්ඣිම-ව
4. සොධ-සු

5. පඤ්ඤානාම-සු
6. මුග්ගණ (දදව) සු
7. පුට්ඨ-ප්පංසු

- 3-2 යෙ කෙවි 'මෙ ඉසයො මනුජා (පුණ්ණකා'ති හගවා)
 ධනතියා මුග්ග්ගා දෙවතානං
 යඤ්ඤමකප්පංසු පුත්ථ ඉධ ලොකෙ
 ආසිංසමානා¹ පුණ්ණක ඉත්ථාචං
 ජරංසිතා යඤ්ඤමකප්පංසු.
- 3-3 යෙ කෙවි 'මෙ ඉසයො මනුජා (ඉච්චායසමා පුණ්ණකො)
 ධනතියා මුග්ග්ගා දෙවතානං
 යඤ්ඤමකප්පංසු පුත්ථ ඉධ ලොකෙ
 කච්චිසු තෙ හගවා යඤ්ඤපථෙ අපමන්නා
 අතාරු ජාතිං ච ජරං ච මාරිස
 පුච්ඡාමි තං හගවා මුඤ්චි මෙතං.
- 3-4 ආසිංසනති² ථොමසනති අභිජප්පනති පුභනති
 (පුණ්ණකාති හගවා)
 කාමාභිජප්පනති පටිච්ච ලාභං
 තෙ යාජයොගා භවිරාගරත්තා
 නාත³රිංසු ජාතිජරනති මුඤ්චි.
- 3-5 තෙ වෙ නාතරිංසු යාජයොගා (ඉච්චායසමා පුණ්ණකො)
 යඤ්ඤකි ජාතිඤ්ඤ ජරඤ්ඤ මාරිස
 අථ කො වරහි දෙවමනුසසලොකෙ
 අතාරි ජාතිං ච ජරං ච මාරිස
 පුච්ඡාමි තං හගවා මුඤ්චි මෙතං.
- 3-6 සඛ්ඛාය ලොකසමිං පරොවරානි⁴ (පුණ්ණකාති හගවා)
 යසසිඤ්ඤිතං නාස්සි කුභිඤ්ඤි ලොකෙ
 සනෙතා විච්චමො අනිසො නිරාසො
 අතාරි සො ජාති ජරනති මුඤ්චි'ති.

පුණ්ණකමාණව පුච්ඡා - නිදසීතා

1. ආසිංසමානා-ච

2. ආසිංසනති-ච

3. කාමෙහි-අවුචා

4. නාතාරි-සු-මජ්ඣං.

5. පරොපරානි-ච-P.T.S.

4. මෙතතගුමාණව පුවජා

- 4-1 පුවජාමි තං භගවා ඩ්වැති මෙතං (ඉච්චායස්මා මෙතතගු)
මඤ්ඤමි තං චෙදගුං භාවිතතං.
කුතොත්තා දුක්ඛා¹ සමුද්ගතා ඉමෙ
යෙ කෙවි ලොකස්මිං අනෙකරුපා.
- 4-2 දුක්ඛස්ස චෙ මං² පභවං අපුවජස්සි (මෙතතගු'ති භගවා)
තං තෙ පවක්ඛාමි යථා පජානා.
උපධිනිදානා පභවන්ති දුක්ඛා
යෙ කෙවි ලොකස්මිං අනෙකරුපා.
- 4-3 යො චෙ³ අවිඤ්ඤා උපධිං කරොති
පුනපුනාං දුක්ඛමුපෙති මඤ්ඤ
තස්මා පජානං⁴ උපධිං න කධිරා
දුක්ඛස්ස ජාතිප්පභවානුපසයි.
- 4-4 යතං අපුවජිමා අකිත්තයි⁵ නො (ඉච්චායස්මා මෙතතගු)
අඤ්ඤං තං⁶ පුවජාම' තදිඛ්ඤ ඩ්වැති
කථනනු ධිරා විතරන්ති ඔසං.
ජාති ජරං සොකපට්ඨං වං
තං මෙ මුනී සාධු වියාකරොති
තථා හි තෙ විදිනො එස ඛමෙමා.
- 4-5 කිත්තයිස්සාමි තෙ ධම්මං (මෙතතගු'ති භගවා)
දිවෙස්⁷ ධම්මෙ අනිතිහං.
යං විදිත්වා සතො වරං
තරෙ ලොකෙ විසත්තිකං.
- 4-6 තං වාහං අභිනන්දමි
මහෙසි ධම්මමුත්තමං.
යං විදිත්වා සතො වරං
තරෙ ලොකෙ විසත්තිකං.

1. දුක්ඛාය සදගතා-සු
2. චෙමං-ච-වි
3. යොචෙ-ච-වි
4. තස්මාහිජානා-සු
5. අකිත්තයිස්සාමි-වි

6. අඤ්ඤානං-වි
7. පුවජාමි-උ-සු
8. පට්ඨං-ච-වි
9. දිවෙස් ධම්මෙ-ච-සු-වි

- 4-7 යං කිඤ්චි සමපරානායි¹ (මෙතතඟු² කි හගවා)
 උඤ්ඤං අපෙකං තිරියං වාපි මජ්ඣේ
 එතෙසු³ නාදිං⁴ ච නිවෙසනං ච
 පනුජ්ජි විඤ්ඤාණං හවෙ න තිවෙකි.
- 4-8 එවංවිහාරි සතො අපාමතො
 භික්ඛු වරං භික්ඛා මමාසිතාති
 ජාතිං ජරං සොකපරිද්දවඤ්ඤා⁵
 ඉධෙව විඤ්ඤා පජ්ඣෙය්‍ය දුක්ඛං.
- 4-9 එතාහිනාදුම් වට්ඨා මහෙසිනො (ඉච්චායකමා මෙතතඟු)
 සුක්ඛිතතිතං ගොතමි නුපට්ඨිකං
 අඤ්ඤා භි හගවා පහාසි දුක්ඛං
 තරා භි තෙ විදිතො එස ධම්මො.
- 4-10 තෙ වාපි නුත පජ්ඣෙය්‍ය දුක්ඛං
 යෙ කං චුති අවසීතං ඔවදෙය්‍ය
 තං තං නමස්සාමි සමෙච්ච නාග
 අපොච මං (හගවා) අවසීතං ඔවදෙය්‍ය.
- 4-11 යං ප්‍රාග්මණං වෙදගුං⁴ ආභිජ්ඣාදු (මෙතතඟු² කි හගවා)
 අතිඤ්ඤානං කාමහවෙ අසතතං
 අඤ්ඤා භි සො ඔසම්මං අතාරි
 තිණ්ණො ච පාරං අබ්බෙලො අකංඝො.
- 4-12 විඤ්ඤා ච යො⁵ වෙදගු නරො ඉධ
 හවාහවෙ සධගම්මං විසජ්ජ
 සො විතතණො අතිසො නිරාසො
 අතාරි සො ජාතිජරාති ප්‍රාමී ති.

මෙතතඟුමාණව පුවණ් — නිට්ඨිතා

1. සංජානිති-ව-වි
 2. නාදි ව-ව-වි
 3. පරිද්ද-ව-ව-වි

4. වෙදගු මහිජ්ඣාදු-පු
 5. විචාරි සො-පු.

5. ධොතකමාණව පුවජා

- 5-1 පුවජාමි තං භගවා ඉතං ලෙභං (ඉච්චායස්මා ධොතකො)
 චාචා'භිකඤ්ඤාමි මහෙසී තුංහං.
 තව සුඤ්ඤාන නිශ්ශෙසං¹.
 සිංහෙති නිබ්බානමත්තනො.
- 5-2 තෙන භාසසං කරොති (ධොතකා'ති භගවා)
 ඉධෙව නිපකො සතො
 ඉතො සුඤ්ඤාන නිශ්ශෙසං.
 සිංහෙති නිබ්බානමත්තනො.
- 5-3 පසසාමහං දෙව මනුස්ස ලොකෙ (ඉච්චායස්මා ධොතකො)
 අකිඤ්ඤානං බ්‍රාහ්මණමිට්ඨයමානං.
 තං තං නමස්සාමි සමන්තවක්ඛු
 පමුඤ්ඤා මං සක්කං² කරංකරාහි.
- 5-4 නාහං සභිස්සාමි³ පමොච්ඡාය (ධොතකා'ති භගවා)
 කරංකරීං ධොතක කඤ්ඤී ලොකෙ
 ධම්මං ච සෙවිසං ආජානමානො
 එවං තුචං ඔසෙමිමං තරෙසි.
- 5-5 අනුසාස බ්‍රහ්මෙ කරුණායමානො (ඉච්චායස්මා ධොතකො)
 විවෙකධම්මං යමහං විජඤ්ඤං.
 යථාහං⁴ ආකාසො'ව අව්‍යාපජ්ජමානො⁵
 ඉධෙව සන්තො අසිතො වරෙය්‍යං.
- 5-6 කිත්තසිස්සාමි තෙ සන්තිං⁶ (ධොතකා'ති භගවා)
 දිට්ඨං ධම්මෙ අනිතිහං.
 යං විදිත්වා සතො චරං
 තරෙ ලොකෙ විසතතිකං.

1. නිශ්ශෙසං-වි-ව

2. මං මහං-වි-ව

3. ස මම්සසාමි-සි-ඉ

4. යථාහමාකාසො-සු

5. අව්‍යාපජ්ජමානො-වි-ව-පෑ.ප.

6. තෙ සන්ති-වි-ව

5-7 තං¹ වාහං අභිනන්දුම් (ඉච්චායසමා ධොතකො)
මහෙසි සන්ති මුත්තමං.
යං විදිතා සතො වරං
තරෙ ලොකෙ විසත්තිකං.

5-8 යං කිඤ්චි සමපරානාසි (ධොතකා'ති හගවා)
උඤ්ඤං අධො තිරියං වාපි මජ්ඣේ
එතං විදිතා සධගො'ති ලොකෙ
හවාහවාය මාකාසි තණ්හනති.

ධොතකමාණව පුච්ඡා — නිට්ඨිතා.

6. උපසිච්චමාණව පුච්ඡා

6-1 එකො අහං සක්ක, මහත්ත මොසං (ඉච්චායසමා උපසිච්චො)
අනිසසිතො නො විසභාමි තරිතුං²
ආරමමණං මුඛි සමන්තවස්සු
යං නිසසිතො ඔසම්මං තරෙය්‍යං.

6-2 ආකිඤ්චඤ්ඤං පෙක්ඛමානො සතීමා (උපසිච්චා'ති හගවා)
නස්සිති නිසසාය තරස්ස ඔයං
කාමෙ පභාය විරතො කපාභි
තණ්හකකයං නත්තමහාභිපසසි³.

6-3 සබ්බෙසු කාමෙසු යො චිතරාගො (ඉච්චා යසමා උපසිච්චො)
ආකිඤ්චඤ්ඤං නිසසිතො භිත්ති අඤ්ඤං⁴
සඤ්ඤා විමොකෙඤ්ඤං පරමෙ'ධිමුත්තො
තිට්ඨෙති තු සො තස්ස අනාත්මයායි⁵

6-4 සබ්බෙසු කාමෙසු යො චිතරාගො (උපසිච්චාති හගවා)
ආකිඤ්චඤ්ඤං නිසසිතො භිත්තිමඤ්ඤං
සඤ්ඤා විමොකෙඤ්ඤං පරමෙ'ධිමුත්තො
තිට්ඨෙය්‍ය සො තස්ස අනාත්මයායි.

1. තංවාහමභිනන්දුම්-සු

2. තාරිතුං ජ-සං,

3. රත්තමහාභිපසස-ව-වි

4. භිත්ති මඤ්ඤං-ම-ජ-සං

5. අනාත්මයායි-ව-වි

අධිමුත්තො-PTS

- 6-5 තිවෙඨ වෙ සො තඤ්ඤානුයාසී (ඉච්චායසමා උපසිච්චා)
 යුගමපි වසසානං සමන්තවකඤ්ඤා
 තඤ්ඤා වෙ සො සිතී සියා¹ විමුක්තො
 වෙවරා² විඤ්ඤාණං තරාපිධස්ස.
- 6-6 අවච්චි යරා වාතවෙගෙන චිත්තො (උපසිච්චා³ති හගවා)
 අඤ්ඤා පලෙඤ්ඤා න උපෙඤ්ඤා සංඛිං.
 එවං මුතී නාමකායා විමුක්තො
 අඤ්ඤා පලෙඤ්ඤා න උපෙඤ්ඤා සංඛිං.
- 6-7 අඤ්ඤා ගතො සො උද්ච්චා සො නඤ්ඤා (ඉච්චායසමා උපසිච්චා)
 උද්ච්චා වෙ සසසකියා අරොහො
 තං මෙ මුතී සාධු වියාකරොති
 තරා හි තෙ විදිතො එස ධම්මො.
- 6-8 අඤ්ඤා ගතස්ස න පමාණමඤ්ඤා (උපසිච්චාති හගවා)
 යෙන නං වජ්ජ තං තස්ස නඤ්ඤා
 සංඛිංසු ධම්මසු සමුහතෙසු
 සමුහතා වාදපරාපි සංඛිංති.

උපසිච්චාණං පුච්ඡා නිධිතා.

7. නඤ්ඤාණං පුච්ඡා

- 7-1 සතති ලොකෙ මුනායො (ඉච්චායසමා නඤ්ඤා)
 ජනා වදන්ති තස්මිං කරුණු
 ඤාණප්පත්තං නො මුතී වදන්ති
 උද්ච්චා වෙ ජිවිතෙත්තප්පත්තං.
- 7-2 න දිවසියා න සුතියා න ඤාණෙන (නඤ්ඤාති හගවා)
 මුතීධ නඤ්ඤා කුසලා වදන්ති
 විසෙති කච්චා අනිසා නිරාසා
 වරන්ති යෙ තෙ මුනායො⁴ති මුඛි.

1. සො තියා විමුක්තො-ව-වි
 2. හාවෙර-උ-ව-වි

3. නොපෙඤ්ඤා
 4. උද්ච්චා නඤ්ඤා-ව-වි

7-3 යෙ කෙවි'මෙ සමණව්‍යාභමණා සෙ (ඉච්චායසමා නන්ද)
 දිට්ඨං සුතෙතාපි වදන්ති සුද්ධං.
 සිලබ්බතෙතාපි වදන්ති සුද්ධං.
 අනෙකරුපෙත වදන්ති සුද්ධං.
 කච්චි සු තෙ භගවා තත්ථ යථා වරත්තං
 අතාරු ජාතිං ච ජරං ච මාරිසං
 පුච්ඡාමි තං භගවා ඩුග්ගි මෙතං.

7-4 යෙ කෙවි'මෙ සමණව්‍යාභමණා සෙ (නන්ද'නි භගවා)
 දිට්ඨං සුතෙතාපි වදන්ති සුද්ධං.
 සිලබ්බතෙතාපි වදන්ති සුද්ධං.
 අනෙකරුපෙත වදන්ති සුද්ධං.
 කිඤ්චාපි තෙ තත්ථ යථා වරත්තං
 තාතරිංසු ජාතිජරන්ති ඩුග්ගි.

7-5 යෙ කෙවි'මෙ සමණව්‍යාභමණා සෙ (ඉච්චායසමා නන්ද)
 දිට්ඨං¹ සුතෙතාපි වදන්ති සුද්ධං.
 සිලබ්බතෙතාපි වදන්ති සුද්ධං.
 අනෙකරුපෙත වදන්ති සුද්ධං.

7-6 තෙ' වෙ මුනි ඩුග්ගි අනොසතිණ්ණං⁴
 අථ කො වර්ගි දෙවමනුසසලොකෙ
 අතාරි ජාතිඤ්ච ජරඤ්ච මාරිසං
 පුච්ඡාමි තං භගවා ඩුග්ගි මෙතං.

7-7 තාභං⁵ සබ්බෙ සමණව්‍යාභමණා සෙ (නන්ද'නි භගවා)
 ජාති ජරාය නිවුතා'නි ඩුග්ගි
 යෙ සුඛ දිට්ඨං ච සුතං මුතං චා
 සිලබ්බතං චාපි පභාය සබ්බං.
 අනෙකරුපමපි පභාය සබ්බං.
 තණ්හං පරිඤ්ඤාය අනාසවා සෙ
 තෙ' වෙ නරා ඔසතිණ්ණා'නි ඩුග්ගි.

1. දිට්ඨත-සු
 දිට්ඨසුතෙත-ව-වි-PTS.
 දිට්ඨසසුපෙත-ම ජ සං.
 2. කච්චිසු-වි-ව PTS.

3. සචෙ -උ-සු
 4. අනොස තිණ්ණා-උ-ව-වි
 5. තාවාභං-ව-වි
 6. යෙ තෙ තරා-උ

- 7-8 එතාහිනානුම් වටො මහෙසිනො (ඉච්චායඤා නන්ද)
සුක්ඛතීතං ගොතම නුපටීතං
යෙ සුඛ දිව්ඨං ච සුතං මුතං චා
සිලබ්බතං චාපි පහාය සබ්බං
අනෙකරූපමි පහාය සබ්බං
තණ්හං පරිඤ්ඤාය අනාසවා සෙ
අභමිපි තෙ ඔසතිණ්ණා'ති බ්‍රූමිති.

නන්දමාණව පුච්ඡා — නිට්ඨිතා.

8. හෙමකමාණව පුච්ඡා

- 8-1 යෙ මෙ පුබ්බෙ වාසකංගු (ඉච්චායඤා හෙමකො)
හුරු ගොතමසාසනා
ඉච්චායී ඉති භවිස්සති
සබ්බං තං ඉතිහිතිහං
සබ්බං තං තඤ්ඤාචරිතං
නාහං තස්ම අභිරම්.
- 8-2 තුං ච මෙ ධම්මකතාහි
තණ්හා නිශ්ඤානතං මුති
යං විදිතා සතො වරං
තරෙ ලොකෙ විසතීතිකං.
- 8-3 ඉඛ දිව්ඨං - සුතං - මුතං -
විඤ්ඤානෙසු පියරූපෙසු හෙමක
ජන්දරාගච්ඡිනොදනං
නිබ්බානාදමච්චිතං.
- 8-4 එතදඤ්ඤාය යෙ සතා
දිව්ඨධම්මාහිනිබ්බුතා
උපසංගා ච තෙ සද
තිණ්ණා ලොකෙ විසතීතිකතී.

හෙමකමාණව පුච්ඡා — නිට්ඨිතා.

1. සුදු-ව-ව

2. ඉට්ඨාමි ඉති-ව-ව

3. සුතමුතං-සු-ව-ව

4. ජන්ද හව විනොදනං-ව-ව

5. එත මඤ්ඤාය මෙසත-ව-ව

9. තොදෙයාමාණව පුවජා

- 9-1 යසම්. කාමා න වසන්ති (ඉච්චායසමා තොදෙයො) තණ්හා යසස න විජ්ජති කථංකථා ව යො තිණ්ණො විමොකෙඛා තසස කිදිසො.
- 9-2 යසම්. කාමා න වසන්ති (තොදෙයාති හගවා) තණ්හා යසස න විජ්ජති කථංකථා ව යො තිණ්ණො විමොකෙඛා තසස නාපරො.
- 9-3 නිරාසසො¹ සො උද ආසසානො (ඉච්චායසමා තොදෙයො) පඤ්ඤනා² වා සො උද පඤ්ඤකපපි මුනිං අහං සකක යථා විජ්ඤාං තං මෙ වියාපිකං සලිහතවකඛු.
- 9-4 නිරාසසො සො න සො ආසසානො පඤ්ඤනවා සො න ව පඤ්ඤකපපි එවමපි තොදෙයා මුනිං විජාන අකිඤ්චනං කාමහවෙ අසතතනති.

තොදෙයාමාණව පුවජා — නිට්ඨිකා.

10. කපපමාණව පුවජා

- 10-1 මජ්ඣෙක සරසම්.³ තිට්ඨතං⁴ (ඉච්චායසමා කපො) ඔසෙ ජාතෙ මහබ්බසෙ ජරාමච්චිපරෙතානං දීපං⁵ පඤ්ඤි මාරිස කං ව මෙ දීපමකඛාහි යථායිදං නාපරං සියා.

1. නිරාස-සො-ප්පා.

2. පඤ්ඤනං වාසො-මජ්ඣ.

3. සරසම්-ච-ච

4. තිට්ඨතං-ච-ච

5. දීපං-ච-ච

10-2 මජ්ඣෙක සරසමිං තිරිස්සං (කපපාති හගවා)
 ඔසෙ ජාතෙ මහබ්බසෙ
 ජරාලවුපරෙතානං
 දීපං පමුඵ් කපප නෙ.

10-3 අකිඤ්චනං¹ අනාදනං
 එතං දීපං අනාපරං
 නිබ්බානං ඉති නං මුඵ්
 ජරාල ච්ඡාදිකම්බයං.

10-4 එත දඤ්ඤය යෙ සතා
 දිට්ඨධම්මාහිතිබ්බුතා
 න තෙ මාරවසානුගා
 න තෙ මාරස්ස පඤ්ඤාති.

කපපමාණව පුවජා — නිට්ඨිතා

11. ජතුකණ්ණිමාණව පුවජා

11-1 සුඤ්ඤානං¹ වීරමකාමකාමිං (ඉච්චායසමා ජතුකණ්ණි)
 ඔසාතිගං පුට්ඨුමකාමමාගමං
 සනතිපදං මුඵ් සහජනෙතත
 යථාතච්ඡං හගවා මුඵ් මෙතං,

11-2 හගවා හි කාමෙ අභිභුයා ඉරියති
 අදිවේවාට් පඨවිං තෙජී තෙජසා
 පරිත්තපඤ්ඤාසස මෙ භූරිපඤ්ඤා
 අභිකම්බ ධම්මං යමහං විජඤ්ඤා
 ජාතිජරාය ඉධ විපපහානං.

11-3 කාමෙසු විනය ගෙධං (ජතුකණ්ණිති හගවා)
 නෙකකම්මං දට්ඨි බෙමතො
 උග්ගහිතං නිරුත්ථං වා
 මා තෙ විජජිත්ථ කිඤ්චනං.

1. අභිකම්බ-උ-ව-ව

11-4 යං පුබ්බෙ තං විසොසෙති¹
පච්ඡා තෙ මාහු කිඤ්චනං
මජ්ඣේ² වෙ නො ගහෙසසයි
උපසන්නො වරිසසයි.

11-5 සබ්බසො නාම රූපසම්මි.
විතගෙධස්ස³ බ්‍රාහ්මණ
ආසවා⁴ස්ස⁵ න විජ්ජනති
යෙති මව්චුට්ඨං වජෙනි.

ජතුකණ්ණිමාණව පුච්ඡා - නිට්ඨිතා.

12. හද්‍රාචුට්ඨමාණව පුච්ඡා

12-1 ඔකං⁶ ජහං තණ්හවජ්ඣං අනෙජං (ඉච්චායසම්මා හද්‍රාචුට්ඨො)
නන්දිං ජහං ඔසතිණ්ණං විමුත්තං
කසං ජහං අභියාචෙ සුමෙධං
සුඤ්චාන නාගස්ස අපනම්සසනති⁷ ඉතො.

12-2 නානා ජනා ජනපදෙහි සඩ්ගතා⁸
තච චීරං වාකාං අභිකඩ්ඛමානා⁹
තෙසං තුචං සාධු වියාකරොති
තථා හි තෙ විදිතො එස ධම්මො.

12-3 ආදනතණ්ණං විනයෙජ සබ්බං (හද්‍රාචුට්ඨාති හගවා)
උදධං අධො තිරියං වාපි මජ්ඣේ
යං යං හි ලොකසම්මං උපාදියනති
තෙනෙව මාරො අනෙවති ජනතුං.

12-4 තස්මා පජානං න උපාදියෙජ
හිකුචු සතො කිඤ්චනං සබ්බලොකෙ
ආදනසතෙත ඉති පෙකම්මාමනා
පජං ඉමං මව්චුට්ඨෙයො විසත්තනති.

හද්‍රාචුට්ඨමාණව පුච්ඡා - නිට්ඨිතා.

1. විසොසෙති-සු
විසොසෙති-වි-ක
විසොසෙති-ව
2. මජ්ඣේ-වි-ක-වි
3. විතගෙධස්ස-වි-ක-වි
4. ආසවා-වි-ක-වි

5. ඔස-වි-ක
6. අසතවිසත්ත-වි-ක
7. සංකතා-වි-ක
8. ධීර-වි-ක
9. අභිසංචාරානො-වි-ක

13. උදයමාණව සුවණ

- 13-1 ක්කාසිං වීරජමාසිනං¹ (ඉව්වායසමා උදයො)
කතකිවචං අනාසවං
පාරගුං සබ්බධම්මානං
අත්ථි පඤ්ඤාන ආගමං
අඤ්ඤාචම්මාකමං පමුච්ඡි
අවිජජාය පභෙදනං.
- 13-2 පහානං කාමථ ච්ඡන්දනං (උදයාති හගවා)
දෙමනසසාන වූහයං
ථිතසස ව පනුදනං
කුකකුචවානං නිවාරණං
- 13-3 උපෙකමා සති සංසුදධං
ධම්මතකකුපුරෙජවං
අඤ්ඤාචම්මාකමං පමුච්ඡි
අවිජජාය පභෙදනං.
- 13-4 කිං සු සංයොජනො ලොකො (ඉව්වායසමා උදයො)
කිං සු තසස විවාරණං
කිසසසසථ විපපහානෙන
නිබ්බානමිති වුච්ඡති.
- 13-5 නන්දිසංයොජනො ලොකො (උදයාති හගවා)
විතකකසස විවාරණං
තණ්හාය විපපහානෙන
නිබ්බානං ඉති වුච්ඡති.
- 13-6 කථං සතසස වරතො (ඉව්වායසමා උදයො)
විඤ්ඤාණං උපරුජ්ඣිති
හගවන්තං සුඤ්චාගමම
තං සුඤ්ඤාම වචො තව.
- 13-7 අජ්ඣිතතං ව බහිදධා ව
වේදනං නාහිනන්දකො
එවං සතසස වරතො
විඤ්ඤාණං උපරුජ්ඣිති.

උදයමාණවසුවණ — නිද්ධිතා

1. ක්කාසිං වීරජ-ආසිනං-නා
2. කාම ඡන්දනං-සු

3. කිං-සස විපපහානෙන-ම-ව වි-ක

14. පොසාලමාණව පුවජා

- 14-1 යො අතිතං ආදිසති (ඉව්වායසමා පොසාලො)
අනෙජො ඡිත්තංසයො
පාරග්ගං සබ්බධමානං
අත්ථි පඤ්ඤාන ආගමං.
- 14-2 විභුතරූපසඤ්ඤිස්ස
සබ්බකායපපභාසිනො
අජ්ඣතතං ව බ්භිද්ධා ව
නත්ථි කිඤ්චිති පස්සතො
ඤාණං සක්කානු¹ පුවජාමි
කරං නෙයෙසා තරාථිධො.
- 14-3 විඤ්ඤාණධර්මියො සබ්බා (පොසාලාති භගවා)
අභිජානං තරාගතො
තිට්ඨන්තමෙනං ජානාති
ධිවුත්තං තපපරායණං.
- 14-4 ආකිඤ්චඤ්ඤා සම්භවං ඤාතො²
නත්ථි සංයොජනං ඉති
එවමෙනං³ අභිඤ්ඤාය
තතො තත්ථ විපස්සති
එතං ඤාණං තරා තස්ස
මුක්ඛණස්ස වුජ්ජිමතො⁴ති.

පොසාලමාණව පුවජා - නිට්ඨිතා.

මොසරාජමාණව පුවජා

- 15-1 ද්වාහං සක්කං අපුවජ්ජිස්සං⁴ (ඉව්වායසමා මොසරාජා)
න මෙ ව්‍යාකාසි වක්ඛමා
යාව තතියං ව දෙව්ඨි⁵
ව්‍යාකරොතිති මෙ සුතං.

1. සක්කතනු-ව-ව-ක

2. සම්භවං - උපු

3. එව මෙවං - තෙසුචි.

4. අපුවජ්ජ-ව-ව-ක

5. දෙව්ඨ-ව-ක

15-2 අයං ලොකො පරො ලොකො
බ්‍රහ්මලොකො සදෙව්කො
දිට්ඨිංකො¹ නාභිජානාති
ගොතමස්ස යසස්සිනො.

15-3 එවං² අභික්ඛන්තදස්සාවිං
අත්ථි පඤ්ඤාන ආගමිං
කථං ලොකං අවෙකඛන්තං
චච්චුරාජා න පස්සති.

15-4 සුඤ්ඤානො ලොකං අවෙකඛස්සු
මොසරාජ සද්ද සතො
අත්තානුදිට්ඨිං උභවති
එවං චච්චුතරො සියා
එවං ලොකං අවෙකඛන්තං
චච්චුරාජා න පස්සතිති.

මොසරාජමාණව සුච්ඡා - නිට්ඨිකා

16. පිඩගියමාණව සුච්ඡා

16-1 ජිණේණා'හමස්මි අබ්ලො විතවණේණා
(ඉව්වායස්මා චිඛිසියො)

නෙත්තා න සුඛා සවණං න එසු
මාහං නස්සං මොවුහො අත්තරා'ව
ආචිකඛ ධම්මං යමහං විජ්ඣාඤා
ජාතිජරාය ඉධ විපප්පානං.

16-2 දිස්වාන රූපෙසු විහඤ්ඤාමානො (චිඛිසියාති හගවා)
රූපපනති රූපෙසු ජනා පමත්තා
තස්මා තුචං චිඛිසිය අපපමත්තො
ජහස්සු රූපං අපුත්තඛවාය.

1. දිට්ඨිංකො-කසවි.

2. එවං-සු.

16-3 දිසා වතසෙසා විදිසා වතසෙසා (ඉට්වායසමා පිඩ්භියො)
 උඬං අධො දසදිසා ඉමායො
 න තුයහං අදිට්ඨං අසුතං අමුතං
 අපො අවිඤ්ඤාතං කිඤ්චි නස්සි ලොකෙ
 ආවිකම් ධම්මං යමහං විජ්ඤාඤං
 ජාතිජරාය ඉධ විපප්පානං.

16-4 තණ්හාධිපතො මනුජෙ පෙකම්මානො (පිඩ්භියාති භගවා)
 සන්තාපජාතෙ ජරසා පරෙතෙ
 තස්මා තුවං පිඩ්භිය අපපමනො
 ජහස්සු තණ්හං අපුනබ්භවායාති.

පිඩ්භියමාණව පුව්ඡා - නිදිකා

ඉදමවොච භගවා මගධෙසු විහරන්තො පාසාණකෙ වෙතියෙ පරිවාරකසොළසානා¹ බ්‍රාහ්මණානං අජ්ඣිච්ඡා පුච්ඡා පුච්ඡා පඤ්ඤා² ව්‍යාකාසි, එකමෙකස්ස වෙපි පඤ්ඤාසු අත්මඤ්ඤාසු ධම්මඤ්ඤාසු ධම්මානුධම්මං පටිපජෙජ්ජාය ගවෙජ්ජොව ජරාමරණස්ස පාරං. පාරං ගලනියා ඉමෙ ධම්මා ති තස්මා ඉමස්ස ධම්මපරියායස්ස පාරායනං තෙව අධිවචනං.

1. අජිතො තිජ්ජ මෙතෙතයො - උණණකො අථ මෙතතගු ධොතකො උපසිට්ඨො ච - නඤ්ඤො ච අථ හෙමකො
2. තොදෙය්‍යකපපා දුභයො - ජතුකණ්ණි ච පණ්ඩිතො භද්‍රාච්ඡිඨො උදයො ච - පොසාලො වාපි බ්‍රාහ්මණො මොසරාජා ච මෙධාවි - පිඩ්භියො ච මහාඉසි
3. එතෙ බුඬං උපාගඤ්ජං³ - සම්පන්නාටරණං ඉසිං පුව්ඡන්තා⁴ නිපුණෙ පඤ්ඤා - බුඬාසට්ඨං උපාගමිං.
4. තෙසං බුඬො ව්‍යාකාසි - පඤ්ඤා පුච්ඡො යථාතථං පඤ්ඤානං වෙය්‍යාකරණෙන - තොසෙසි බ්‍රාහ්මණෙ උචිති.

1. පරිවාරක සොළසනා - P.T.S.

2. පඤ්ඤා - සි.

3. උපදෙස් - ච, චි, ක.

4. පුච්ඡා දති පුරෙ පඤ්ඤා - ච, චි, ක.

5. තෙ¹ තොයිතා වකුමතා - බුද්ධිතාදිවච්ඡන්දනා
බුග්ගවරියමවරිංසු - වරපඤ්ඤාසස සහතිකෙ.
6. එකමෙකසස පඤ්ඤාසස - යථා බුද්ධිතා දෙසිතං
තථා යො පටිපජ්ජෙය්‍යා - ගවේජ පාරං අපාරතො²
7. අපාරා පාරං ගවේජයා - භාවෙනො මග්ගමුත්තමං
මග්ගො සො පාරං ගමනාය - තසමා පාරායනා ඉති.
8. පාරායනමුත්තමාසසං (ඉව්වායසමා පිඩ්ධියො)
යථා අග්ගකම් තථා අකමාසි
විමලො භූරි මෙධසො
නික්කාමො නිබ්බන්තො නාගො³
කිසස හෙතු චූසා හණේ.
9. පභීතවලමොහසස
මානමකඛපපහාසිතො
හන්දහං ක්කාසිසාමි
ගිරං වණ්ණපසංහිතං.
10. තමොත්තදෙ බුද්ධා සමන්තවකු
ලොකන්තගු සබ්බභවාතිවතො
අනාසවො සබ්බසුක්ඛපපභීතො
සවච්චහයො බුග්ගෙ උපාසිතො මෙ.
11. දුර්ජො යථා කුසින්නකං පහාය
බ්බුපඵලං කාන්තමාවසෙය්‍යා
එවං පහං අපපදසෙස පහාය
මහොදධිං හංසරිවජ්ඣිතො.
12. යෙ මෙ පුබ්බෙ විශාකංසු⁴
සුරං ගොතම සාසනා
ඉව්වාසිති හවිසසති
සබ්බං තං ඉතිහිතිහං
සබ්බං තං ත්ඤානවිඤ්ඤානං.

1. තොමො වකුමතා-ව, ඊ, ක.

2. අපාරතො-ව, ඊ, ක.

3. නාගො-උ, සු.

4. වාකංසු-සි.

13. එකො තමනුදුසිනො
ජුතිමා¹ යො පහඞ්කරො
ගොතමො හුරිපඤ්ඤාණො
ගොතමො හුරිමෙධසො.
14. යො මෙ ධම්මමදෙසෙසි
සන්දිට්ඨිකමකාලිකං
තණ්හකධයමනීතිකං
යසස නත්ථි උපමා කච්චි.
15. කිත්තු තමො විපපවසසි²
මුහුත්තමපි පිඞ්ඞිය
ගොතමා හුරිපඤ්ඤාණො
ගොතමා හුරිමෙධසා.
16. යො තෙ ධම්මමදෙසෙසි
සන්දිට්ඨිකමකාලිකං
තණ්හකධයමනීතිකං
යසස නත්ථි උපමා කච්චි.
17. නාහං තමො විපපවසාමි
මුහුත්තමපි බ්‍රාහ්මණ
ගොතමා හුරිපඤ්ඤාණො
ගොතමා හුරිමෙධසා.
18. යො මෙ ධම්මමදෙසෙසි
සන්දිට්ඨිකමකාලිකං
තණ්හකධයමනීතිකං
යසස නත්ථි උපමා කච්චි.
19. පසසාමි නං මනසා චක්ඛුනා ච
රතති. දිවං බ්‍රාහ්මණ අපපමනෙකා
නමසසමානො 'විච්චෙමි රතති.
තෙනෙව මඤ්ඤාමි අවිප්පවාසං.

1. ජාතිමා සි-

2. විප්පවාසි-ව, වි, ක

20. සඬා ව පිති ව මනො සති ව
නාපෙහති මෙ ගොතමසාසනම්භා
යං යං දිසං වජ්ඣි භූරිපඤ්ඤා
ස තෙන තෙනෙව නතො'හමස්මි.
21. ජිණ්ණසස මෙ දුබ්බලොමකසස
තෙනෙව කායො න පලෙති තස්ස
සංකපපයතතාය* වජ්ඣි නිව්චං
මනොහි මෙ ඩ්වංසමිණ තෙන යුතෙතා.
22. පබ්බක සයානො පරිඵ්ඤ්ඤානො
දීපා දීපං උපපලවි.¹
අඤ්ඤාසාධිං සමුද්ධං
ඔසතිණ්ණමනාසවං.
23. යථා අහු වකකලී මුත්තසඬො
හද්දාමුදො ආළවී ගොතමො ව
ඵවලෙව කම්මි පමුඤ්ඤා සඬං
ගම්සසසි තං පිබ්බිය මවුදොයාසස* පාරං.
24. එස භිග්ගො පසිදම්
සුඤ්ඤාන මුනිනො වචො
විවතතවජ්ඣ* සමුද්ධො
අබ්බො පටිභානවා.
25. අධිදෙවෙ අභිඤ්ඤාය
සබ්බං වෙදි පරොවරං.²
පඤ්ඤානානාකරො සත්ථා
කම්මිතං පටිජානතං.
26. අසංභිතං අසංකුප්පං
යසස නස්මි උපමා කවචී
අඬා ගම්සසාමි න මෙස්ස කම්මා
ඵවං මං ධාරෙහි අධිමුත්තවිත්තනති.

පිබ්බියසුත්තනතං සොළසි

පාරායනවග්ගො නිදසීතො

* සංකපපයතතාය-මජ්ඣං.

1. උපපලවි-මජ්ඣං, PTS.
උපපලවි-ව, ව, ක.

2. මවුදොයාසස-උ, PTS.
මවුදොයො පාර-හු

3. විවතතවජ්ඣ-ව, ව, PTS.
විවතතවජ්ඣ-මජ්ඣං.

4. පරො පර-මජ්ඣං, PTS.

1. අර්ත සුතන නිදෙසො

1-1

කෙනෙසු නිවුනො ලොකො (ඉව්වායසමා අර්තො)
කෙනෙසු නප්පකාසනි
කිසසාභිලෙපනං මුඛි
කිං සු තසස මහබ්බයං.

කෙනෙසු නිවුනො ලොකොති: නිරයලොකො තිරව්න ලොකො පෙතතිවිසයලොකො¹ මනුසසලොකො දෙවලොකො බ්බලොකො ධාතුලොකො ආයතනලොකො අයං ලොකො පරො ලොකො ඩ්වුත ලොකො දෙවලොකො අයං වුවනි ලොකො, අයං ලොකො කෙන ආවුනො නිවුනො ඔවුනො² පිභිනො පටිව්ඡනො පටිකුඤ්ඤොති 'කෙනෙසු නිවුනො ලොකො'.

ඉව්වායසමා අර්තොති: ඉව්වාති: පදසන්ධි පදසංසංයො පදපාරිසුරි අකමරසමවායො³ බ්බාසුත්තසිලිට්ඨතා පදනුපුබ්බතාපෙනං 'ඉව්වාති'. ආයසමා'ති: පියව්වනං ගරුව්වනං සගාරවසප්පතිසසාධිව්වනමෙනං 'ආයසමා'ති. අර්තොති: තසස ඩ්වුතමණසස නාමං සබ්බා සමඤ්ඤා පඤ්ඤාති වොභාරො නාමං නාමකමිං නාමධෙයං නිරුත්තිබ්බාසුත්තං අභිලාපොති 'ඉව්වායසමා අර්තො'.

කෙනෙසු නප්පකාසනිති: කෙන ලොකො නප්පකාසනි න භාසනි න තපනි න වීරොවනි න ඤායනි න පඤ්ඤායනිති 'කෙනෙසු නප්පකාසනි'. කිසසාභිලෙපනං මුඛිති: කිං ලොකසස ලෙපනං ලග්ගනං බ්බනං උපකකිලෙසො. කෙන ලොකො ලිතො සංලිතො උපලිතො කිලිට්ඨො සංකිලිට්ඨො මකිතො සංසට්ඨො ලග්ගො ලකිතො පළිච්ඡො. මුඛි: ආවිකමි දෙසෙසි පඤ්ඤපෙසි පට්ඨපෙසි වීරසි විහසසි උත්තානිකරොසි පකාසෙසිති 'කිසසාභිලෙපනං මුඛි'.

කිංසු තසස මහබ්බයනති: කිං ලොකසස භයං මහබ්බයං පිළනං සට්ඨනං උපඤ්ඤො උපසංයොති. 'කිංසු තසස මහබ්බයං'.

කෙනාහ සො ඩ්වුතමණො-

කෙනෙසු නිවුනො ලොකො
කෙනෙසු නප්පකාසනි
කිසසාභිලෙපනං මුඛි
කිංසු තසස මහබ්බයනති.

1. පිතතිවිසයලොකො-සා

2. ඔවුටො-ව, ක, සා

3. අකමර සමුවායො-ප

අභිජ්ජාය නිවුතො ලොකො (අර්තාති හගවා)
විවිච්ඡා¹ පමාද නපාකාසති
ජයාභිලෙපනං බ්‍රාමී
දුක්ඛමසස මහබ්බයං.

අභිජ්ජාය නිවුතො ලොකොති: අභිජ්ජාති: දුක්ඛ අඤ්ඤාණං දුක්ඛ සමුදයෙ අඤ්ඤාණං දුක්ඛනිරෝධෙ අඤ්ඤාණං දුක්ඛනිරෝධගාමිනියා- පටිපදාය අඤ්ඤාණං පුබ්බතො අඤ්ඤාණං අපරතො අඤ්ඤාණං පුබ්බතොපරතො අඤ්ඤාණං ඉදපච්චියතාපටිවචසමුපායොනසු ධම්මසු අඤ්ඤාණං යං ඵවරූපං අඤ්ඤාණං අදසානං අනභිසමයො අනාත්තභාවො අසමොභාවො අපට්ඨවෙධො අසඬගාහනා අපරියොගාහනා අසම පෙක්ඛනා අපච්චවෙක්ඛනා අපච්චකඛකම්. දුමමඤ්ඤං ධාත්‍යං අසමපඤ්ඤං මොහො පමොහො සමපමොහො අභිජ්ජා අභිජ්ජාසො අභිජ්ජායොගො අභිජ්ජාත්තයො අභිජ්ජාපරිසුට්ඨානං අභිජ්ජාලඬ්ඨි මොහො අකුසලමූලං, අයං වුවච්ඡි අභිජ්ජා.

ලොකොති: නිරයලොකො තිරච්ඡානලොකො පෙතඨවිසය ලොකො මිත්‍රසසලොකො දෙවලොකො ඛිකිලොකො ධාතුලොකො ආයතනලොකො, අයං ලොකො පරොලොකො බ්‍රහ්මලොකො දෙවලොකො, අයං වුවච්ඡි 'ලොකො'. අයං ලොකො ඉමාය අභිජ්ජාය ආවුතො නිවුතො ඔවුතො පිඨිතො පටිච්ඡන්තො පටිකුඤ්ඤොති 'අභිජ්ජාය නිවුතො ලොකො'. අර්තාති: හගවා ආං බ්‍රාහ්මණං නාමෙන ආලපති.

හගවාති: ගාරවාධිවචනං, අපිච්ච හඤ්ජරාගොති හගවා, හඤ්ජරොසොති හගවා, හඤ්ජමොහොති හගවා, හඤ්ජමානොති හගවා, හඤ්ජිට්ඨිති හගවා, හඤ්ජකණ්ණකොති හගවා, හඤ්ජකිලෙසොති හගවා, හරී විහරී පච්චිහරී ධම්මරතනනති හගවා, හවානං අත්තකරොති හගවා, හාවිතකායො හාවිතසිලො හාවිතච්ඡෙතො හාවිතපඤ්ඤති හගවා. හරී වා හගවා අරඤ්ඤෙ වනපඤ්ඤා² පන්තානි සෙත්තසත්තානි අපසඤ්ඤානි අපනිගෙසාසානි විජනවාතානි මත්තසසරාහසෙයාසානි පටිසල්ලාන සාරූපානිති හගවා, හාගිවා හගවා විවර-පිණ්ඩපාත-සෙත්තසත්ත-ගිලාන පට්ඨයහෙසඤ්ජපරික්ඛාරානන්ති හගවා, හාගි වා හගවා අත්ථරසසස ධම්ම රසසස විමුත්ථරසසස අධිසිලසස අධිවිතසසස අධිපඤ්ඤායාති හගවා,

1. වෙවිච්ඡා-ප

2. අරඤ්ඤවනපඤ්ඤා-මඤ්ඤ.

භාගී වා හගවා චතුක්ඛං කුසානානං චතුක්ඛං අපාමඤ්ඤානං චතුක්ඛං
 ආරුපසමාපතතිනනති හගවා¹ භාගී, වා හගවා අට්ඨකං විමොක්ඛානං
 අට්ඨකං අභිභායතනානං නටකං අනුසුබ්බසමාපතතිනනති හගවා,
 භාගී වා හගවා දසකං සඤ්ඤාභාවනානං දසකං කසිණසමාපතතිනං
 ආනාපානසතිසමාධිසස අසුභසමාපතතියාති හගවා, භාගී වා හගවා
 චතුක්ඛං සතිපට්ඨානානං චතුක්ඛං සම්මපාධානානං චතුක්ඛං ඉද්ධිපාදනං
 පඤ්ඤානං ඉන්ද්‍රියානං පඤ්ඤානං බ්‍රාහ්මණානං සත්තකං බොධිබ්බතානං
 අරියං අට්ඨංගිකං මහංගාමිකං හගවා, භාගී වා හගවා දසකං
 තපාගතබ්‍රාහ්මණං චතුක්ඛං වෙසාරජානං චතුක්ඛං පටිසම්භිද්ධං ඡත්තං
 අභිඤ්ඤානං ඡත්තං බුද්ධිමොනසාති හගවා, හගවාති නෙතං නාමං මාතරං
 කතං න පිතරං කතං න භාතරං කතං න හගිනියා කතං න ජිකතාමචෙති
 කතං න ඤාතිසාලොභිතෙති කතං න සමණවුගමණෙති කතං න
 දෙවතාති කතං විමොක්ඛනතිකමෙතං බුද්ධානං හගවන්තානං බොධියා
 වුලෙ සහ සම්බඤ්ඤාතඤාණං පටිලාභා සම්මකාපඤ්ඤාති යදිදං
 හගවාති.

විචිච්ඡා පමාද නපපකාසුතීති: විචිච්ඡා වුවහි පඤ්ඤා මච්ඡරියාති
 ආවාසමච්ඡරියං කුලමච්ඡරියං ලාභමච්ඡරියං වණණමච්ඡරියං ධම්මමච්ඡරියං
 යං එවරුපං මච්ඡරං මච්ඡරායනං මච්ඡරාසිතතං වෙච්චිච්ඡං කදරියං
 කට්ඨකඤ්ඤාකතා අභ්‍යන්තරතං ජිකතං ඉදං වුවහි මච්ඡරියං. අපි ව
 බ්‍රාහ්මණමච්ඡරියමිධි මච්ඡරියං. ධාතුමච්ඡරියමිධි මච්ඡරියං. ආයතනමච්ඡරියමිධි
 මච්ඡරියං. ගාහො වුවහි මච්ඡරියං.

පමාදෙ වත්තබ්බො: කායදුච්චරිතෙ වා වච්ඡදුච්චරිතෙ වා මනො
 දුච්චරිතෙ වා පඤ්ඤාසුචා කාමභුණ්ණං² චිත්තං වොංගංගො වොංගංගො
 නුපාදනං කුසලානං වා ධම්මානං භාවනාය අසකකච්චකිරියතා අසාතච්ච
 කිරියතා අනාච්චකිරියතා ඔලීනවුත්තීතා නිකම්භතඡන්දතා නිකම්භතධුරතා
 අනාසෙවනා අභාවනා අබ්‍රුලීකම්මං අනාධිච්චානං අනානුයොගො පමාදෙ,
 යො එවරුපො පමාදෙ පමජ්ජනා පමජ්ජතතං අයං වුවහි පමාදෙ.

1. අරුපමාසතීතං-මජ්ඣ. 2. පඤ්ඤාමභුණ්ණවා-වි.ක

විවිච්ඡා පමාද නපපකාසනීති; ඉමිනා ව මච්ඡරියෙන ඉමිනා ව පමාදෙන ලොකො නපකාසනී න භාසනී න තපනී න විරොචනී න ඤායනී න පඤ්ඤායනීති “විවිච්ඡා පමාද නපපකාසනී”.

ජපපාභිලෙපනං ඩුමිති: ජපපා වූවහි තණ්හා යො රාගො සාරාගො අනුනායො අනුරොධො¹ නඤ්ඤි නඤ්ඤිරාගො විතතස්ස සාරාගො ඉච්ඡා වූච්ඡා අපේක්ෂාසානං ගෙධො පළිගෙධො සඤ්ඤා පඤ්ඤා එජා මායා ජර්කා සඤ්ඤානී සිඛිනී ජාලිනී සරිතා විසතනිකා දුතතං විසට්ඨා ආයුනී දුතියා පණ්ඩිතවනෙනති වනං වනථො සනථථො සිතෙනො අපෙක්ෂා පටිඛණ්ඩු ආසා ආසිංසනා ආසිංසිතතං රූපාසා සද්දසා ගතිසා රසාසා ථොට්ඨිකාසා ලාභාසා ධනාසා දුතතාසා ජීවිතාසා ජපපා පජපපා අභිජපපා ජපපනා ජපපිතතං ලොලුපං ලොලුපසායනා ලොලුපසාධි තතං දුට්ඨඤ්ඤිකතා² සාදුකමාතා³ අධිමිථරාගො විසමලොභො නිකතති නිකාමනා පත්තා පිහනා සමපත්තා කාමතණ්හා භවතණ්හා විභවතණ්හා රූපතණ්හා අරූපතණ්හා නිරොධතණ්හා රූපතණ්හා සද්දතණ්හා ගතිතණ්හා රසතණ්හා ථොට්ඨිකතණ්හා ධම්මතණ්හා ඔසො යොගො ගතෙට්ඨා උපාදුනං ආවරණං නිවරණං ජදනං ඛනිනං උපකක්ඛලෙසො අනුසයො පරිසුට්ඨානං ලතා වෙවිච්ඡං දුක්ඛමූලං දුක්ඛනිදනං දුක්ඛපපභවො මාරපාසො මාරධ්මිකං මාරාමිසං මාරවිසයො මාරත්ථිවායො මාරගොවරො මාරඛනිනං තණ්හානඤ්ඤි තණ්හා ජාලං තණ්හාගද්දලං තණ්හාසමුදෙස අභිජ්ඣා ලොභො අකුසලමූලං අයං වූවහි ජපපා, ලොකස්ස ලෙපනං ලග්ගනං ඛනිනං උපකක්ඛලෙසො ඉමාය ජපපාය ලොකො ලිඛෙතා සංලිඛෙතා උපලිඛෙතා කිලිට්ඨො සංඤ්ඤිලිට්ඨො මකඛිතො⁴ සංසට්ඨො ලග්ගො ලග්ගිතො⁵ පලිච්ඡෙදාති ඩුමි ආවිකකාමි දෙසෙමි පඤ්ඤාපෙමි පට්ඨපෙමි විවරාමි විභජාමි උතතානි කරොමි පකාසෙමිති ‘ජපපාභිලෙපනං ඩුමි.’

1. අනුබොධො-ව, ක
2. වීජා-ස
3. දුට්ඨඤ්ඤිකතා-ස

4. සාදුකමාතා-මජ්ඣ
5. මකඛිතො-මජ්ඣ
6. ලග්ගිතො-ප

දුක්ඛමයස මහබ්බසනාති: දුක්ඛනාති ජාතිදුක්ඛං ජරාදුක්ඛං ව්‍යාධිදුක්ඛං මරණදුක්ඛං සොකපරිදෙවදුක්ඛං දෙමනස්සපායාසදුක්ඛං නොරගිකං දුක්ඛං තිරවජානගොනිකං දුක්ඛං¹ පෙතතිවිසයිකං දුක්ඛං මානුසකං දුක්ඛං ගතොක්කනාතිමූලකං දුක්ඛං ගතවසිතිමූලකං දුක්ඛං ගතවුට්ඨාන මූලකං² දුක්ඛං ජාතස්ස උපතිබ්බිකං දුක්ඛං ජාතස්ස පරාධෙය්‍යකං දුක්ඛං අතතුපකකමදුක්ඛං පරුපකකමදුක්ඛං සංඛාරදුක්ඛං විපරිනාමදුක්ඛං වක්ඛු රොගො සොතරොගො ඝාතරොගො ජීව්‍යරොගො කායරොගො පිස රොගො කණ්ණරොගො මුඛරොගො දන්තරොගො කාසො සාසො පිනාසො ඩගො ජරො කුච්ඡරොගො මුවජා පකඤ්ඤා³ සුලා විසුච්ඤා කුච්ඡං ගණේඤා කිලාසො සොසො අපමාරො දඤ්ඤා කච්ඡු රබ්බා විතච්ඡිකා ලොභිතපිත්තං⁴ ඥේමමහො අංසා පිළකා භගඤ්ඤා පිත්ත සද්ධිමානා ආබාධා සෙමසද්ධිමානා ආබාධා වාතසද්ධිමානා ආබාධා සන්තිපාතිකා ආබාධා උතුපරිනාමජා ආබාධා විසමපරිහාරජා ආබාධා ඔපකකම්මා ආබාධා කම්මචිපාකජා ආබාධා සීතං උණං ජිසවජා පිපාසා උච්චාරො පඤ්ඤාචො ඩංස-මකස-වාතා තප-සිරි-සප-සමජිත්තං දුක්ඛං මාතුමරණං දුක්ඛං⁵ පිතුමරණං දුක්ඛං භාතුමරණං දුක්ඛං භගිනිමරණං දුක්ඛං දුත්තමරණං දුක්ඛං ධිතුමරණං දුක්ඛං ඤාතිව්‍යාසනං දුක්ඛං භොග ව්‍යාසනං දුක්ඛං සිලව්‍යාසනං දුක්ඛං දිලිව්‍යාසනං දුක්ඛං යෙසං ධම්මානං ආදිනො සමුද්ගමනං පඤ්ඤායති අත්ථංගමනො නිරොධො පඤ්ඤායති කම්මසන්තිස්සිනො විපාකො විපාකසන්තිස්සිතං කම්මං නාමසන්තිස්සිතං රූපං රූපසන්තිස්සිතං නාමං ජාතියා අනුගතං ජරාය අනුසටං⁶ බ්‍යාධිනා අභිභූතං මරණෙන අබ්‍යාහතං දුක්ඛෙ පතිට්ඨිතං අතාණං අලෙණං අසරණං අසරණිභූතං, ඉදං වුච්ඡති දුක්ඛං. ඉදං දුක්ඛං ලොකස්ස භයං මහබ්බසං පිළනං සටනං උපග්ගො උපසග්ගොති “දුක්ඛමස්ස මහබ්බසං.”

තෙතාහ භගවා :

අච්ඡා නිවුනො ලොකො (අජිතාති භගවා)
 විච්චජා පමාද නප්පකාසති
 ජප්පාතිලෙපනං මුඛි
 දුක්ඛමස්ස මහබ්බසනාති.

1-3

සවනති සබ්බධි සොතා (ඉච්චායසමා අජිතො)
 සොතානං කිං නිවාරණං
 සොතානං සංවරං මුඛි
 තෙන සොතා පිට්ඨරෙ.

1. තිරවජානගොනි දුක්ඛං-ප	4. ලොභිතං පිත්තං-මජ්ඣං
2. ගතො උට්ඨානමූලකං-ව, ක	5. මාතුමරණ දුක්ඛං-මජ්ඣං
3. පකඤ්ඤා-ව, ක	6. අනුසට්ඨං-මජ්ඣං

සවනති සබ්බධි සොකාති: සොකාති තණ්හා සොතො දිට්ඨි සොතො කිලෙසසොතො දුඛ්ථිතසෙතො අවිජ්ජාසොතො. සබ්බධිති සබ්බිකා ආයතනෙසු. සවනති සවනති ආසවනති සන්දනති පටිත්තනති වක්ඛනො රූප සවනති ආසවනති සන්දනති පටිත්තනති සොතතො සද්දෙ සවනති-පෙ-සානතො ගඤ්ඤි සවනති-පෙ-ඒව්ඤාතො රසෙ සවනති-කායතො පොඨ්ඤ්ඤි සවනති-පෙ-මනතො ධම්මෙ සවනති ආසවනති සන්දනති පටිත්තනති, වක්ඛනො රූපතණ්හා සවනති ආසවනති සන්දනති පටිත්තනති' සොතතො සද්දතණ්හා සවනති ආසවනති සන්දනති පටිත්තනති සානතො ගඤ්ඤණ්හා -පෙ- ඒව්ඤාතො රසතණ්හා සවනති -පෙ- කායතො පොඨ්ඤ්ඤණ්හා සවනති-පෙ- මනතො ධම්මතණ්හා සවනති දාසවනති සන්දනති පටිත්තනතිති "සවනති සබ්බධි සොකා".

ඉච්චාසමා අපිතොති: ඉච්චාති පදසන්ධි -පෙ- පදනුදුබ්බතා පෙතං ඉච්චා'ති. 'ආයසමා'ති පියවචනං -පෙ- අපිතොති ඤානාමිණ්ණා නාමං -පෙ- අභිලාපොති 'ඉච්චාසමා අපිතො.'

සොකානං කිං නිවාරණන්ති- සොකානං කිං ආවරණං නිවරණං සංවරණං රක්ඛණං ගොපනනති "සොකානං කිං ක්‍රිවාරණං" .

සොකානං සංවරං මුඤ්ඤිති සොකානං ආවරණං නිවරණං සංවරණං රක්ඛණං ගොපනං මුඤ්ඤි ආවරණං දෙසෙති පඤ්ඤාපෙති පටිඨපෙති විටරාහි විහරුහි උත්තානිකරොහි පකාසෙහිති "සොකානං සංවරං මුඤ්ඤි." කෙන සොකා පිටියරෙහි කෙන සොකා චිටියනති පච්ඡිත්තනති න සවනති න ආසවනති න සන්දනති නපටිත්තනතිති "කෙන සොකා චිටියරෙ."

තෙනාහ සො මුඤ්ඤානං :

සවනති සබ්බධි සොකා (ඉච්චාසමා අපිතො)
සොකානං කිං නිවාරණං
සොකානං සංවරං මුඤ්ඤි
කෙන සොකා චිටියරෙහි.

1-4

යානි සොතානි ලොකඛම් (අර්තානි හගවා)
සති තෙසං නිවාරණං
සොතානං සංවරං බ්‍රූමි
පඤ්ඤායෙන පිටියරෙ.

යානි සොතානි ලොකසමීනානි: යානි එතානි සොතානි මයා කිත්තිතානි පකිත්තිතානි ආවිකම්මානි දෙසිතානි පඤ්ඤාපිතානි පච්ඡිපිතානි විවරිතානි විහරිතානි උත්තානිකතානි පකාසිතානි, සෙයාපීදං: තණහා සොතො දිට්ඨිසොතො කිලෙසසොතො දුඛවිතසොතො අවිජ්ජාසොතො, ලොකසමීනානි- අපායලොකෙ මනුස්සලොකෙ දෙවලොකෙ ඛනිලොකෙ ධාතුලොකෙ ආයතනලොකෙති “යානි සොතානි ලොකඛම්”. අර්තානි හගවා: තං බ්‍රාහ්මණං නාමෙන ආලපති.

සති තෙසං නිවාරණානි: සති ති යා සති අනුස්සති පතිස්සති සති සරණතා¹ ධාරණතා අපිලාපනතා අසම්මුක්ඛනතා² සති සතිභද්‍රියං සතිබලං සම්මාසති සතිසමෙමාජ්ඣමෙතා එකායනො මග්ගො, අයං වුච්ඡති සති. නිවාරණානි ආවරණං නිවරණං සංවරණං රක්ඛණං ගොපනනති “සති තෙසං නිවාරණං”.

සොතානං සංවරං බ්‍රූමිති: සොතානං ආවරණං නිවරණං සංවරණං රක්ඛණං ගොපනං, බ්‍රූමි ආවිකම්මාමි -පෙ- උත්තානිකරොමි පකාසෙමිති “සොතානං සංවරං බ්‍රූමි”

පඤ්ඤායෙන පිටියරෙති: “පඤ්ඤා”ති යා පඤ්ඤා පජානනා අමොහො ධම්මවිවයො -පෙ- සම්මාදිට්ඨි. පඤ්ඤායෙන පිටියරෙති; පඤ්ඤාය එතෙ සොතා පිටියනති පච්ඡිජ්ජනති න සවනති න ආසවනති න සඤ්ඤානති නාපවත්තනති.

“සබ්බෙ සංඛාරා අනිච්ඡා”ති ජානතො පසංකො පඤ්ඤාය එතෙ සොතා³ පිටියනති පච්ඡිජ්ජනති න සවනති න ආසවනති න සඤ්ඤානති නාපවත්තනති. “සබ්බෙ සංඛාරා දුක්ඛා”ති ජානතො පසංකො පඤ්ඤායෙන සොතා පිටියනති පච්ඡිජ්ජනති න සවනති න ආසවනති න සඤ්ඤානති නාපවත්තනති. “සබ්බෙ සංඛාරා අනත්තා”ති ජානතො පසංකො පඤ්ඤායෙන සොතා පිටියනති පච්ඡිජ්ජනති න සවනති න ආසවනති න සඤ්ඤානති නාපවත්තනති.

1. පටිස්සති සරණතා-මජ්ඣ.

2. අසම්මුක්ඛනතා-ව.-ක

3. එතෙ සොතානි-මජ්ඣ.

“අච්ඡාපව්‍යාස සංඛාරා”ති ජානතො පසංකො පඤ්ඤායෙන සොකා පිටියනති පච්ඡිත්තනති න සවනති න ආසවනති න සන්ධුනති නාපවිතතනති. “සංඛාරපව්‍යාස විඤ්ඤාණ”නති-පෙ-විඤ්ඤාණපව්‍යාස නාමරූපනති-පෙ-නාමරූපපව්‍යාස සලායතනනති-පෙ-සලායතනපව්‍යාස ඵසොති-පෙ-ඵසපව්‍යාස වෙදනාති-පෙ-වෙදනාපව්‍යාස තණ්හාති-පෙ-තණ්හාපව්‍යාස උපාදනනති-පෙ-උපාදනපව්‍යාස භවොති-පෙ-භවපව්‍යාස ජාතීති-පෙ-ජාතිපව්‍යාස ජරාමරණනති ජානතො පසංකො පඤ්ඤායෙන සොකා පිටියනති පච්ඡිත්තනති න සවනති න ආසවනති න සන්ධුනති නාපවිතතනති. අච්ඡානිරොධා සංඛාරනිරොධොති-පෙ-සංඛාරනිරොධා විඤ්ඤාණනිරොධොති-පෙ-විඤ්ඤාණනිරොධා නාමරූපනිරොධොති-පෙ-නාමරූපනිරොධා සලායතනනිරොධොති-පෙ-සලායතනනිරොධා ඵසානිරොධොති-පෙ-ඵසානිරොධා වෙදනානිරොධොති-පෙ-වෙදනානිරොධා තණ්හානිරොධොති-පෙ-තණ්හානිරොධා උපාදනනිරොධොති-පෙ-උපාදනනිරොධා භවනිරොධොති-පෙ-භවනිරොධා ජාතිනිරොධොති-පෙ-ජාතිනිරොධා ජරාමරණනිරොධොති ජානතො පසංකො පඤ්ඤායෙන සොකා පිටියනති පච්ඡිත්තනති න සවනති න ආසවනති න සන්ධුනති නාපවිතතනති.

ඉදං දුක්ඛනති-පෙ-අයං දුක්ඛසමුදයොති-පෙ-අයං දුක්ඛනිරොධොති-පෙ-අයං දුක්ඛනිරොධාමිනිපට්ඨද්ධති ජානතො පසංකො පඤ්ඤායෙන සොකා පිටියනති පච්ඡිත්තනති න සවනති න ආසවනති න සන්ධුනති නාපවිතතනති.

ඉමෙ¹ ආසවාති-පෙ-අයං ආසවසමුදයොති-පෙ-අයං ආසවනිරොධොති-පෙ-අයං ආසවනිරොධාමිනිපට්ඨද්ධති ජානතො පසංකො පඤ්ඤායෙන සොකා පිටියනති පච්ඡිත්තනති න සවනති න ආසවනති න සන්ධුනති නාපවිතතනති.

ඉමෙ ධම්මා අභිඤ්ඤායාති-පෙ-ඉමෙ ධම්මා පරිඤ්ඤායාති-පෙ-ඉමෙ ධම්මා පහාතබ්බාති-පෙ-ඉමෙ ධම්මා භාවෙතබ්බාති, -පෙ-ඉමෙ ධම්මා සච්ඡිකා තබ්බාති ජානතො පසංකො පඤ්ඤායෙන සොකා පිටියනති පච්ඡිත්තනති න සවනති න ආසවනති න සන්ධුනති නාපවිතතනති.

1. ඉමෙ ධම්මා-මෙම.

ජනනං ඵසායනනානං සමුදයඤ්ච අත්ඛමඤ්ච අසාදඤ්ච ආදිනවඤ්ච නිසාරණඤ්ච ජානතො පසානො පඤ්ඤායෙතෙ සොතා පිටියන්ති පච්ඡිජ්ජන්ති න සවන්ති න ආසවන්ති න සන්දන්ති නපවත්තන්ති.

පඤ්චනනං උපාදනකඛකිනානං සමුදයඤ්ච අත්ඛමඤ්ච අසාදඤ්ච ආදිනවඤ්ච නිසාරණඤ්ච ජානතො පසානො-පෙ-වතුකනං මහාභුතානං සමුදයඤ්ච අත්ඛමඤ්ච අසාදඤ්ච ආදිනවඤ්ච නිසාරණඤ්ච ජානතො පසානො-පෙ-යං කිඤ්චි සමුදයධම්මං සබ්බං තං නිරොධධම්මන්ති ජානතො පසානො පඤ්ඤායෙතෙ සොතා පිටියන්ති පච්ඡිජ්ජන්ති න සවන්ති න ආසවන්ති න සන්දන්ති නපවත්තන්ති “පඤ්ඤායෙතෙ පිටියරො”

තෙනාභ භගවා:

“යානි සොතානි ලොකස්මිං (අර්තානි භගවා)
සති තෙසං නිවාරණං
සොතානං සංවරං ඉෆ්ථි
පඤ්ඤායෙතෙ පිටියරො”ති.

1-5

පඤ්ඤා වෙව සති වාපි (ඉච්චායසමා අර්තො)
නාමරූපඤ්ච මාරිස
ඵතං මෙ පුච්ඡා පච්ඡාහි
කප්පෙතං උපරුජ්ඣති.

පඤ්ඤාවෙව සතිවාපිති: පඤ්ඤා'ති යා පඤ්ඤා පජානනා විචයො පච්චයො ධම්මවිචයො සලලකඛණං උපලකඛණං පච්චුපලකඛණං පණ්ඩිතං කොසලං නෙදුඤ්ඤං වෙභවා ථින්නා උපපරිකඛා භූරි මෙධා පරිණයිකා විපසානා සමපඤ්ඤං පතොද්¹ පඤ්ඤා පඤ්ඤානුයං පඤ්ඤාබලං පඤ්ඤාසත්තං පඤ්ඤාසාසාදෙ පඤ්ඤාආලොකො පඤ්ඤාමහාසො පඤ්ඤාපච්ජානො පඤ්ඤාරානං අමොහො ධම්මවිචයො සමොදිට්ඨි. සතිති යා සති අනුසන්ති-පෙ- සමාසතිති “පඤ්ඤා වෙව සති වාපි” ඉච්චායසමා අර්තො.-පෙ- අභිලාපො'ති ඉච්චායසමා අර්තො.

නාමරූපඤ්ච මාරිසානි ‘නාම’නති උත්තාරො අරුපිනො ඛකිං. “රූපනති උත්තාරො ව මහාභුතා වතුකනං ව මහාභුතානං” උපාදයරූපං ‘මාරිසා’ති පියවචනං ගරුචචනං සගාරවසපාතිස්සාධිවචනමෙතං ‘මාරිසානි’. “නාමරූපං ව මාරිස”.

1. පච්චාදෙ - ව,ක

2. වතුකනං මහාභුතානං - ක

එතං මෙ පුට්ඨො පමුභිති 'එතං මෙ'ති යං පුට්ඨාමි යං යාවාමි¹ යං අපේකිසාමි යං පසාදෙමි. පුට්ඨොති පුට්ඨිතො යාවිතො අපේකිසිතො පසාදිතො. පමුභිති. මුඛි ආවිකකාමි දෙසෙති පඤ්ඤාපෙති පට්ඨපෙති විවරාමි විහජාමි උත්තානිකරොමි පකාසෙමිති. "එතං මෙ පුට්ඨො පමුභිති".

කඤ්ඤං උපරුජ්ඣතිති කඤ්ඤං නිරුජ්ඣති වූපසම්මති අත්ථං ගච්ඡති පටිපාසාමහතිති "කඤ්ඤං උපරුජ්ඣති"

පොනාහ සො ප්‍රාග්මණො:

"පඤ්ඤාවෙව සති වාපි (ඉච්චායකාං අජිතො)
නාමරූපඤ්ච මාරිස
එතං මෙ පුට්ඨො පමුභි
කඤ්ඤං උපරුජ්ඣති"ති.

1-6

යමෙතං පඤ්ඤං අපුට්ඨි - අජිත, තං වද්මි තෙ
යත් නාමං ච රූපං ච - අසෙසං උපරුජ්ඣති
විඤ්ඤාණසං තිරොධෙන - එතෙතං උපරුජ්ඣති.

යමෙතං පඤ්ඤං අපුට්ඨිති = යමෙතනති පඤ්ඤඤා සතිඤ්ච නාම රූපඤ්ච. අපුට්ඨිති අපුට්ඨසි අයාවසි² අපේකිසසි³ පසාදෙසිති. "යමෙතං පඤ්ඤං අපුට්ඨි",

අජිත තං වද්මි තෙ'ති "අජිතා"ති හග්ඨො තං ප්‍රාග්මණං නාමෙන ආලපති. තනති පඤ්ඤඤා සතිඤ්ච නාමරූපඤ්ච. වද්මිති වද්මි-ආවිකකාමි දෙසෙමි පඤ්ඤාපෙමි පට්ඨපෙමි විවරාමි විහජාමි උත්තානිකරොමි පකාසෙමිති. "අජිත තං වද්මි තෙ".

යත් නාමඤ්ච රූපඤ්ච අසෙසං උපරුජ්ඣතිති "නාමනති": වත්තාරො අරූපිතො ඛකා, රූපනති; උත්තාරො ච මහාභූතා වතුත්තං ච මහාභූතානං උපාදයරූපං. අසෙසනති සමෙකින සබ්බං සබ්බරා⁴ සබ්බං. අසෙසං නිකෙසං පරියාදිනවචනමෙතං. "අසෙසනති. උපරුජ්ඣතිති නිරුජ්ඣති වූපසම්මති අත්ථං ගච්ඡති පටිපාසාමහති ති. "යත් නාමඤ්ච රූපඤ්ච අසෙසං උපරුජ්ඣති".

1. අයාවාමි - ප,
2. යාවසි-මජ්ඣ-
පරියාප-සි

3. අපේකිසි-ව, ක, මජ්ඣං.
4. සබ්බරා-මජ්ඣං.

විඤ්ඤාණසස නිරෝධෙන එතෙතං උපරුජ්ඣතිති: සොනාපතති මග්ගඤ්ඤාණෙන අභිසංඛාරවිඤ්ඤාණං නිරෝධෙන සත්ත භවෙ යපෙත්වා අනාමකං සංසාරෙ යෙ උපාපෙත්වං¹ නාමං ව රූපං ව එතෙතෙන නිරුජ්ඣනති වූපසම්මනති අත්ථං ගච්ඡනති පටිපාසාමනනති, සකදගාමිමග්ගඤ්ඤාණෙන අභිසංඛාරවිඤ්ඤාණං නිරෝධෙන දෙව භවෙ යපෙත්වා පඤ්චස්ස භවෙස්ස යෙ උපාපෙත්වං නාමං ව රූපං ව එතෙතෙන නිරුජ්ඣනති වූපසම්මනති අත්ථං ගච්ඡනති පටිපාසාමනනති, අනාගාමි මග්ගඤ්ඤාණෙන අභිසංඛාරවිඤ්ඤාණං නිරෝධෙන එතං භවං² රූපධාතුයා වා අරූපධාතුයා වා යෙ උපාපෙත්වං නාමං ව රූපං ව එතෙතෙන නිරුජ්ඣනති වූපසම්මනති අත්ථං ගච්ඡනති පටිපාසාමනනති, අරහත්තමග්ගඤ්ඤාණෙන අභිසංඛාරවිඤ්ඤාණං නිරෝධෙන යෙ උපාපෙත්වං නාමං ව රූපං ව එතෙතෙන නිරුජ්ඣනති වූපසම්මනති අත්ථං ගච්ඡනති පටිපාසාමනනති, අරහතො අනුසාදිපෙසාය නිබ්බානාධාතුයා පරිනිබ්බායන්තං වරිමවිඤ්ඤාණං නිරෝධෙන පඤ්ඤා ව සති ව නාමං ව රූපං ව එතෙතෙන නිරුජ්ඣනති වූපසම්මනති අත්ථං ගච්ඡනති පටිපාසාමනනතිති 'විඤ්ඤාණං නිරෝධෙන එතෙතං උපරුජ්ඣති'

තෙනාග භගවා:

යමෙතං පඤ්ඤා අප්පච්ඡ - අර්ථ තං වද්ධි තෙ
යත්ථ නාමඤ්ච රූපඤ්ච - අසෙසං උපරුජ්ඣති
විඤ්ඤාණං නිරෝධෙන - එතෙතං උපරුජ්ඣතිති.

1. සංසාරෙ උපාපෙත්වං-මරණං.

2. එතං භවං-මරණං.

1-7

යෙ ව සඛිතාතඨමො¹ සෙ - යෙ ව සෙඛා පුච්ඡි ඉධ
තෙසං මෙ නිපකො ඉරියං - පුච්ඡො පමුඤ්චි මාරිස.

යෙ ව සඛිතාතඨමො; සෙ'ති: "සඛිතාතඨමො" වුවහොත්
අරහණො ථිණාසවා, තිං කාරණා සඛිතාතඨමො¹ වුවහොත් අරහණො
ථිණාසවා. තෙ සඛිතාතඨමො ඤාතඨමො තුලිතඨමො තීරිතඨමො විභූත-
ධමො විභාවිතධමො 'සබ්බෙ සඛිතො අනිච්චා'ති සඛිතාතඨමො ඤාත-
ධමො තුලිතඨමො තීරිතඨමො විභූතධමො විභාවිතධමො 'සබ්බෙ සඛිතො
දුක්ඛා'ති සඛිතාතඨමො -පෙ- 'සබ්බෙ ධමො ආත්මා'ති සඛිතාතඨමො
-පෙ- අවිජ්ජාපච්චයා සඛිතොති සඛිතාතඨමො -පෙ- යං කිංඤ්චි සමුදයධමං
සබ්බං තං නිරොධධමෙනති සඛිතාතඨමො ඤාතඨමො තුලිතඨමො තීරිත
ධමො විභූතධමො විභාවිතධමො. අථ වා තෙසං ඛෙදා සඛිතො ධාතුයො
සඛිතො ආයතනානි සඛිතාතානි² ගතිෂයා සඛිතො උපාතතියො සඛිතො
පටිසන්ධි සඛිතො හවා සඛිතො සංසාරා සඛිතො වච්චා සඛිතො³ අථවා
තෙ ඛෙදාපරියතො ධීතො ධාතුපරියතො ධීතො ආයතනපරියතො
ධීතො ගතිපරියතො ධීතො උපාතතිපරියතො ධීතො පටිසන්ධිපරියතො
ධීතො හවපරියතො ධීතො සංසාරපරියතො ධීතො වච්චපරියතො
ධීතො අනතිම හවෙ ධීතො අනතිමෙ සමුක්ඛයෙ ධීතො අනතිමදෙහධරා
අරහණො.

'තෙසා'යං⁴ පටිථිමකොටි⁵ වරිමො'යං සමුක්ඛයො
ජාතිමරණසංසාරො නත්ථි තෙසං පුනාබ්බො'ති.

තං කාරණා සඛිතාතඨමො වුවහොත් අරහණො ථිණාසවාති. 'යෙ
ව සඛිතාතඨමො සෙ'.

1. සඛිත වච්චායං-ව-ක
2. ආයතනානි සංඛිතා-ව-ක-ම ජ සං
3. වච්චා සඛිතො-ප

4. තෙසං යායං-ම ජ සං
තෙසං සාර-ව-ක
තෙසං යං-ප
5. පටිථිමකො-මහුඤ්ච

යෙ ව සෙබා පුච්ඡ ඉධාති: සෙබාති කිං කාරණං වුච්චන්ති සෙබා සිකඛන්ති සෙබා. කිඤ්ච සිකඛන්ති: අධිසිලමපි සිකඛන්ති අධිචිත්තමපි සිකඛන්ති අධිපඤ්ඤමපි සිකඛන්ති. කතමා අධිසිලසිකඛා: ඉධ භික්ඛු සිලවා හොති පාතිමොක්ඛයංවරසංවුත්තො විහරති ආචාරගොවරසමපනො අනු මනෙත්තසු වජේජ්ජ භයඤ්ඤාචී සමාදය සිකඛති සිකඛාපදෙසු, බුද්ධකො'පි සිලකඛකො¹ මහනො'පි සිලකඛකො² සිලං පතිට්ඨා ආදි වරණං සංයමො සංවරො වුඛං පවුඛං කුසලානං ධම්මානං සමාපත්තියා. අයං අධිසිල සිකඛා.

කතමා අධිචිත්තසිකඛා: ඉධ භික්ඛු විචිචෙවකාමෙහි -පෙ- පයමං කුමානං - දුතියං කුමානං - තතියං කුමානං - චතුස්සං කුමානං උපසමපජ්ජ විහරති. අයං අධිචිත්තසිකඛා.

කතමා අධිපඤ්ඤා සිකඛා: ඉධ භික්ඛු පඤ්ඤවා හොති උදයස්ස ගාමිනියා පඤ්ඤාය සලික්ඛාගතො අරියාය නිබ්බේධිකාය සමා දුක්ඛකමය ගාමිනියා. සො ඉදං දුක්ඛන්ති යරාභුතං පජානාති, අයං දුක්ඛසමුදයොති -පෙ- අයං දුක්ඛනිරෝධොති -පෙ- අයං දුක්ඛනිරෝධගාමිනී පටිපද්ද්ති යරාභුතං පජානාති, ඉමෙ ආසවාති -පෙ- අයං ආසවසමුදයොති -පෙ- අයං ආසවනිරෝධොති -පෙ- අයං ආසවනිරෝධගාමිනී පටිපද්ද්ති යරාභුතං පජානාති. අයං අධිපඤ්ඤාසිකඛා.

ඉමා තිස්සො සිකඛායො ආවජ්ජන්තා සිකඛන්ති, ජානන්තා සිකඛන්ති, පසාන්තා සිකඛන්ති, පච්චෙක්ඛන්තා සිකඛන්ති චිත්තං අධිවිචිත්තන්තා සිකඛන්ති, සධාය අධිවුච්චන්තා සිකඛන්ති, විරියං උග්ග්භවන්තා සිකඛන්ති, සතිං උපට්ඨපෙත්තා සිකඛන්ති, චිත්තං සමාදහන්තා සිකඛන්ති, පඤ්ඤාය පජානන්තා සිකඛන්ති, අභිඤ්ඤායාං අභිජානන්තා සිකඛන්ති, පරිඤ්ඤායාං පරිජානන්තා සිකඛන්ති, පහාතබ්බං පජ්ඣන්තා සිකඛන්ති, භාවෙතබ්බං භාවෙත්තා සිකඛන්ති, සච්ඡිකාතබ්බං සච්ඡිකරොත්තා³ සිකඛන්ති, ආවරන්ති සමාවරන්ති සමාදය වත්තන්ති. තංකාරණං වුච්චන්ති සෙබා.⁴

පුච්ඡ'ති: බහුකා. එතෙ සෙබා සෙ:තාපන්තා ව පටිපත්තා ව සකද-ගාමිනො ව පටිපත්තා ව අනාගාමිනො ව පටිපත්තා ව අරහන්තො ව පටිපත්තා ව.

ඉධා'ති: ඉමිස්සා දිට්ඨියා ඉමිස්සා ඛන්තියා ඉමිස්සා රුචියා ඉමිස්සං ආදයෙ ඉමිස්සං ධම්මෙ ඉමිස්සං විනයෙ ඉමිස්සං ධම්මවිනයෙ ඉමිස්සං පාවචනෙ ඉමිස්සං බ්‍රහ්මවරියෙ ඉමිස්සං සඤ්ඤාසනෙ ඉමිස්සං දත්තභාවෙ ඉමිස්සං මනුසසලොකෙ'ති. “යෙ ව සෙබා පුච්ඡ ඉධ”.

1. බුද්ධකො සිලකඛකො-ව-ක-ම ඡ සං

2. මහනො සිලකඛකො-ව-ක-ම ඡ සං

3. සච්ඡිකරොත්තා: සිකඛති-ම ඡ සං

4. සෙකම්මං-පන

තෙසං මෙ නිපකො ඉරියං පුට්ඨො පමුභි මාරිසාති කං. හි¹ නිපකො පකුකිනො පඤ්ඤවා බුද්ධිමා ඤාණි විභාචි මෙධාවි. තෙසං සධ්ධාතධම්මානං ව සෙඛානං ව. ඉරියං² කි: වරියං වුත්ති. පවත්ති. ආචාරං ගොවරං විහාරං පටිපදං පුට්ඨො³ කි: පුට්ඨිතො⁴ යාවිතො අරේකධිතො පසාදිතො. පමුභිති බුභි⁵ ආදිකමාහි දෙසෙහි පඤ්ඤපෙති පට්ඨපෙති විවරාහි විහජාහි උත්තානිකරොහි පකාසෙහි. මාරිසාති පියවචනං ගරුවචනං සගාරවසප්පකිසසාධිවචනමෙතං මාරිසාති. “තෙසං මෙ නිපකො ඉරියං පුට්ඨො, පමුභි මාරිස”

තෙතාන සො බු:ගමිනො:

‘යෙ ව සධ්ධාතධම්මා සෙ - යෙ ව සෙඛා පුට්ඨ ඉධ
තෙසං මෙ නිපකො ඉරියං - පුට්ඨො පමුභි මාරිසා’ති.

1-8

“කාමෙසු නාහිගිජේකියා - මනසා නාවිලො සියා
කුසලො සබ්බධම්මානං - සතො හික්ඛු පරිබ්බජෙ.”

කාමෙසු නාහිගිජේකියාති: ‘කාමා’ති උඤ්ඤාතො දො කාමා: වඤ්ඤාමා ව කිලෙස කාමා ව. කතමෙ වඤ්ඤාමා: මනාපිකාරූපා මනාපිකා සඤ්ඤා මනාපිකා ගතියා මනාපිකා රසා මනාපිකා ඵොච්ඡිකා අත්ථරණා පාපුරණා දුර්ග්ගා අපෙළකා කුසකුට්ඨකාර හත්ථිගවාසාවලවා ඛේතනං දිඤ්ඤා හිරඤ්ඤා සුචරණං ගාමනිගමරාජධානියො රච්ඡං ව ජනපදෙ ව කොසො ව කොට්ඨාගාරං ව යං කිඤ්ඤි රජනියං වඤ්ඤා, වඤ්ඤාමා.

අපි ව අතීතා කාමා අනාගතා කාමා ංවුප්පත්තා කාමා අජකිත්තා කාමා ඛේදධා කාමා අජකිත්තඛේදධා කාමා භීතා කාමා මජ්ඣමා කාමා පණ්ණා කාමා ආපායිකා කාමා මානුසිකා කාමා දිව්වා කාමා පච්චුපට්ඨිකා කාමා නිමිතා කාමා පරනිමිතා කාමා අනිමිතා කාමා පඤ්ඤාතිකා කාමා අපරිඤ්ඤාතිකා කාමා මමාසිකා¹ කාමා අමමාසිකා² කාමා සබ්බෙපි කාමාවචරා ධම්මා සබ්බෙපි රූපාවචරා ධම්මා සබ්බෙපි අරූපාවචරා ධම්මා තණ්හාවඤ්ඤා තණ්හාරම්මණා කමනියවේකන රජනියවේකන මදනියවේකන³ කාමා. ඉමෙ වුවචනා වඤ්ඤාමා.

1. පුට්ඨොති පුට්ඨො පුට්ඨිතො-පි, සා. 2. මමාසිකා - ව, ක - මජ්ඣං.
3. පමුභිති පමුභි-පි. 4. අමමාසිකා - ව, ක - මජ්ඣං.
*රමනියවේකන අනිසසාරවේදනා’ති කප්පි අධික පාඨා.

කතමෙ කිලෙසකාමා: ඡන්දො කාමො රාගො කාමො ඡන්ද-
රාගො කාමො සඞ්ඛාරො කාමො රාගො කාමො ඤ්ඤාපාරාගො කාමො,
යො කාමෙසු කාමච්ඡන්දො කාමරාගො කාමනාදි කාමතණ්හා කාම
සිනෙහො කාමපිපාසා කාමපරිප්පාහො කාමගෙධො කාමමුච්ඡා
කාමචෙක්ඛාසානං කාමොසො කාමයොගො කාමුපාදානං කාමච්ඡන්ද
නිවරණං.

2. අද්දසං කාම, තෙ මූලං - සංකප්පා කාම, ජායසි
න තං සංකප්පාධික්ඛාමි - එවං කාම, න හෙතිපි ති.

ඉමෙ දුච්චන්ති කිලෙසකාමා.

ගෙධො දුච්චති තණ්හා යො රාගො සාරාගො - පෙ - අභිජක්ඛා
ලොහො අකුසලමූලං.

කාමෙසු නාභිගිජෙක්ඛයාති කිලෙසකාමෙන වඤ්ඤාමෙසු නාභි-
ගිජෙක්ඛයා න පළිබුද්ධයා අභිද්ධො අස්ස අගටිතො අමුච්ඡිතො
අනාජක්ඛාපකෙතො විතගෙධො විගතගෙධො උත්තගෙධො වත්තගෙධො
මුත්තගෙධො පභීතගෙධො පටිනික්ඛංචිගෙධො විතරාගො විගතරාගො
වත්තරාගො වත්තරාගො මුත්තරාගො පභීතරාගො පටිනික්ඛංචිරාගො
නිච්ඡාතො නිබ්බුතො සිතීභුතො සුඛපටිසංවේදී ඩුග්ගහුතෙන අත්තනා
විහරෙයාති. "කාමෙසු නාභිගිජෙක්ඛයා".

මනසා නාවිලො සියා'ති: මනො'ති යං උත්තං මනො මානසං
පණ්ණං මනො මනාසතනං මනිනද්දියං විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණක්ඛකො
තජ්ජා මනොවිඤ්ඤාණධාතු. කායදුච්චරිතෙන උත්තං ආවිලං හොති
ලුලිතං එරිතං සට්ඨිතං වලිතං හත්තං අවුපසත්තං වව්දුච්චරිතෙන -පෙ-
මනොදුච්චරිතෙන -පෙ- රාගෙන -පෙ- දෙසෙන -පෙ- මොහෙන
-පෙ- කොධෙන -පෙ- උපනාහෙන -පෙ- මඤ්ඤිත -පෙ-
පලාසෙන -පෙ- ඉක්ඛාය -පෙ- මච්ඡරියෙන -පෙ- මායාය
-පෙ- සායෙය්‍යෙන -පෙ- ඵලිකාන -පෙ- සාරවේගෙන -පෙ-
මානෙන -පෙ- අතිමානෙන -පෙ- මදෙන -පෙ- පමාදෙන -පෙ-
සබ්බකිලෙසෙති -පෙ- සබ්බදුච්චරිතෙති -පෙ- සබ්බදුරුපෙති -පෙ-

සබ්බපරිලාභෙහි -පෙ- සබ්බසත්තාපෙහි -පෙ- සබ්බාකුසලාහි සබ්බාරෙහි ඒත්තං ආවුලං හොති ලුලිතං එරිතං සට්ඨිතං වලිතං හත්තං අවුපසත්තං, මනසා නාවිලොසියා'ති විභේදන අනාවිලොසියා අලුලිතො අනෙරිතො අසට්ඨිතො අවලිතො අහත්තො වුපසත්තො ආවුලකරෙ කිලෙසෙ ජහෙය්‍ය ජඡහෙය්‍ය විනොදෙය්‍ය ඛ්‍යන්තිකරෙය්‍ය අනභාවං ගමෙය්‍ය ආවුලකරෙහි කිලෙසෙහි ව ආරතො අසුභ විරතො පටිවිරතො නිකඛන්තො නිසුඛො විප්‍යවුන්තො විසඤ්ඤන්තො විමරියදිකත්තෙවෙතසා විහරෙය්‍යාති "මනසා නාවිලොසියා".

කුසලො සබ්බධම්මානන්ති. "සබ්බෙ සබ්බාරා අනිවචා"ති කුසලො සබ්බධම්මානං, "සබ්බෙ සබ්බාරා දුක්ඛා"ති කුසලො සබ්බධම්මානං, "සබ්බෙ ධම්මා අනත්තා"ති කුසලො සබ්බධම්මානං, 'අවිජ්ජාපච්චියා සබ්බාරා'ති කුසලො සබ්බධම්මානං -පෙ- 'යං කිඤ්ඤි සමුදය ධම්මං සබ්බං තං තිරොධධම්මං'න්ති කුසලො සබ්බධම්මානං, එවමිති කුසලො සබ්බධම්මානං.

අථවා අනිච්චිතො කුසලො සබ්බධම්මානං, දුක්ඛතො -පෙ- රොගතො- ගණ්ඨිතො- සලලතො- අසතො- ආබාධතො- පරතො- පලොකතො- රීතිතො- උපද්දවතො- භංගතො- උපසංඝතො- වලතො- පහගිකුතො- අද්ච්චිතො- අතාණතො- අලෙන්නො- අසරණතො- අසරණිකුතො- රිත්තතො- කුච්ඡතො- සුඤ්ඤතො- අනත්තතො- ආදීනවතො- විපරිණාමධම්මතො- අසාරකතො- අසමුලතො- වධකතො- ට්භවතො- සාසවතො- සංඛතො- මාරාමිසතො- ජාතිධම්මතො- ජරාධම්මතො- ව්‍යාධිධම්මතො- මරණධම්මතො- සොකපරිදෙව-දුක්ඛදෙවස්සුපායාස-ධම්මතො- සංකිලෙසිකධම්මතො- සමුදයතො- අසංගමතො- අසාදතො- ආදීනවතො- නිසසරණතො කුසලො සබ්බධම්මානං, එවමිති කුසලො සබ්බධම්මානං.

අථවා ඛේකිකුසලො ධාතුකුසලො ආයතනකුසලො පටිච්චසමුප්පාද කුසලො සතිපට්ඨානකුසලො සම්මසාධනකුසලො ඉඤ්ජාදකුසලො ඉන්ද්‍රියකුසලො ඛලකුසලො ඛොරකිංඛකුසලො මග්ගකුසලො ඵලකුසලො නිබ්බානකුසලො, එවමිති කුසලො සබ්බධම්මානං.

අප වා සබ්බමිඛා වුච්ඡන්ති ද්වාදසායනනානි. චක්ඛුං චෙව රූපා ච සොතං ච සංඝං ච ඝානං ච ගඤ්ඤා ච ජිව්හා ච රසා ච කායො ච ථොට්ඨබ්බා ච මනො ච ධම්මා ච. යතො ච ඛො අරුඤ්ඤාතිකාතිරෙසු ආයතනෙසු ජඤ්ජරාගො පභිනො ච හොති උච්ඡින්නවුලො තාලවිඤ්ඤානො අනභාවකතො¹ ආයති. අනුප්පාදධම්මො, එතතාවතාපි කුසලො සබ්බමිඛානන්ති 'කුසලො සබ්බමිඛානං'.

සතො භික්ඛු පරිබ්බජෙති: 'සතො'ති වතුභි කාරණෙහි සතො: කායෙ කායානුපස්සනාසතිඋට්ඨානං භාවෙතො, සතො, වේදනාසු වේදනානු පස්සනාසතිඋට්ඨානං භාවෙතො, සතො, විතො විතානුපස්සනා සතිඋට්ඨානං භාවෙතො, සතො, ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සනාසති පට්ඨානං භාවෙතො සතො.

අපරෙහි'පි වතුභි කාරණෙහි සතො: අසතිපරිවජ්ජනාය සතො, සතිකරුණිකානං ධම්මානං කසත්තා සතො, සතිපට්ඨකම්මානං² ධම්මානං හතත්තා සතො, සතිනිමිත්තානං ධම්මානං අපමුච්ඡිකම්මානං සතො.

අපරෙහි'පි වතුභි කාරණෙහි සතො: සතියා සමත්තාගතත්තා සතො, සතියා විඤ්ඤානා සතො, සතියා පාඤ්ඤාදාන සමත්තාගතත්තා සතො, සතියා අපමුච්ඡාරොහණතාය³ සතො.

අපරෙහි'පි වතුභි කාරණෙහි සතො: සත්තත්තා සතො, සත්තත්තා සතො, සමීකත්තා සතො, සත්තධම්මසමත්තාගතත්තා සතො, බුද්ධානුසස්සියා සතො, ධම්මානුසස්සියා සතො, සම්මානුසස්සියා සතො, සීලානුසස්සියා සතො, වාගානුසස්සියා සතො, දෙවතානුසස්සියා සතො, ආනාපානසස්සියා⁴ සතො, මරණසස්සියා සතො, කායගතාසස්සියා සතො, උපසමානුස්සස්සියා සතො. යා සති අනුසස්සි -පෙ- සමමාසති සතිසංඛොජ්ඣාඛෙදො එකායතමගෙදො, අයං වුච්ඡති සති. ඉමාය සතියා උපෙතො හොති සමුපෙතො උපගතො සමුපගතො උපපතො සමුපපතො⁵ සමත්තාගතො අයං වුච්ඡති 'සතො.

1. අනභාවකතො-ව-ක-

2. සතිපට්ඨකම්මානං-ප-ම ඡ සං
සතිපට්ඨකම්මානං-ව-ක

3. අපමුච්ඡාරොහණතා-පත

4. ආනාපානසස්සියා-ම ඡ සං

5. සමුපතො-ව-ක

භික්ඛුනි සත්තත්තං ධම්මානං භික්ඛත්තං භික්ඛු: සක්කායදිට්ඨි භික්ඛා, හොති, විවිකිච්ඡ, භික්ඛා හොති, සීලබ්බතපරාමාසො භික්ඛො හොති, රාගො භික්ඛො හොති, දෙසො භික්ඛො හොති, මොහො භික්ඛො හොති, මානො භික්ඛො හොති, භික්ඛා හොන්ති පාපකා අකුසලා ධම්මා සංකිලෙසිකා පෙ.නොහවිකා සදරා දුක්ඛවිපාකා ආයතිං ජාතිජරාමරණියා.

3. “පඤ්ඤා කතෙන¹ දත්තනා --(සභියාති හගවා)
පරිනිබ්බානා ගතො විනිශ්ඡන්තඛො
විහවඤ්ච හවඤ්ච විපානාය
වුසිතවා ථිණ්ණනඛොවො² ස භික්ඛු”ති සතො භික්ඛු

සතො භික්ඛු පරිබ්බජෙති සතො භික්ඛු පරිබ්බජෙ: සතො ගවේජයා, සතො තිවේසියා, සතො භිසිදෙයා, සතො සෙයාං කප්පයා, සතො අභික්ඛමෙයා, සතො පටික්ඛමෙයා, සතො ආලොකෙයා, සතො විලොකෙයා, සතො සම්මිඤ්ඤයා,³ සතො පසාරෙයා, සතො සඤ්ඤාපිටකච්චිරං ධාරෙයා, සතො චරෙයා, විහරෙයා ඉරියෙයා⁴ චතෙතයා පාලෙයා යපෙයා යාපෙයා”ති “සතො භික්ඛුපරිබ්බජෙ” තෙනාහ හගවා:

කාමෙසු නාභිගිජ්ජෙයා - මනසා නාවිලො සියා
කුසලො සබ්බධම්මානං -සතො භික්ඛු පරිබ්බජෙ’ති.

සහ ගාථාපරියොසානා යෙ තෙ බ්‍රාහ්මණෙන සද්ධිං එකච්ඡන්ද එක පයොගා එකාධිපායා එකවාසනවාසිතා තෙසං අනෙකපාණසහස්සානං විරජං විතමලං ධම්මිච්ඡන්දං උදපාදි, යං කිඤ්චි සමුදයධම්මං සබ්බං තං නිරොධධම්මන්ති. තස්ස ච පන බ්‍රාහ්මණස්ස අනුපාදය ආසවෙහි විත්තං විලුච්චි. සහ අරුතතපාතනා අජිතජවාතචරිතිදණ්ඩකමණ්ඩලකෙසා ච මඤ්ඤ ච අනතරහිතා, අජිතො⁴ හණ්ඩුකාසායවස්ථපනො සඤ්ඤාපිටක-විවරධරො අභිස්ථපටිපත්තියා පඤ්ඤාලිකො හගවන්තා නලිස්සමානො නිසින්නො හොති: සත්ථා මෙ හන්තා, හගවා සාවතො ‘හමසමිති.

අජිත සුත්තනිදෙසො සමත්තො.

1. පඤ්ඤාකතෙන, -සී.
2. ථිණ්ණනඛොවො, -සී.

3. සම්මිඤ්ඤයා, -මජ්.
4. අජිතො-සා, මජ්. උදා.

2. තිස්සමෙත්තෙය්‍ය සුත්තනිදෙසො

2-1 කො'ධ සන්තුට්ඨො ලොකෙ (ඉච්චායසමා තිස්සමෙත්තෙය්‍යො)

කස්ස නො සන්ති ඉඤ්ජතා

කො උභන්තමභිඤ්ඤාය

මජ්ඣේ මන්තා න ලිප්පති

කං මුඛි මහාපුරිසො'ති

කො'ධ සිබ්බනිමච්චගා.

කො'ධ සන්තුට්ඨො ලොකෙ'ති: කො ලොකෙ තුලෙඨා සන්තුට්ඨො අත්තමනො පරිපුණ්ණසංකපොති 'කොධ සන්තුට්ඨො ලොකෙ'.

ඉච්චායසමා තිස්සමෙත්තෙය්‍යො'ති: 'ඉච්චා'ති පදසන්ධි පදසංසංඝො පදපාරිපුරි අකරසමවායො ඛාඤ්ජනසිලිච්ඡිතා පදනුපුබ්බතා. නාමෙතං ඉච්චා'ති. ආයසමා'ති: පියවචනං ගරුවචනං සගාරවසප්පතිස්සාධිවචනමෙතං 'ආයසමා'ති. තිස්සෙය්‍යො'ති තස්ස ප්‍රාග්බලාසං නාමං සඛිං¹ සමඤ්ඤා පඤ්ඤාති වොභාරො නාමං නාමකමමං නාමධෙය්‍යං නිරුත්ති ඛාඤ්ජනං අභිලාපො. මෙත්තෙය්‍යො'ති තස්ස ප්‍රාග්බලාසං ගොතනං සඛිං¹ සමඤ්ඤා පඤ්ඤාති වොභාරො'ති 'ඉච්චායසමා තිස්සමෙත්තෙය්‍යො'.

කස්ස නො සන්ති ඉඤ්ජතා'ති: තණ්හිඤ්ජනං දිට්ඨිඤ්ජනං මානිඤ්ජනං කිලෙසිඤ්ජනං කාමිඤ්ජනං. කස්සමෙ ඉඤ්ජතා නත්ථි, න සන්ති න සං විජ්ජනති නුපලබ්භති, පභිනා සම්මුච්ඡිතා වූපසන්තා පටිපසංඝාදා අභබ්බුප්පතිකා ඤ්ඤාණකිනා දඬිසා'ති "කස්ස නො සන්ති ඉඤ්ජතා."

කො උභන්තමභිඤ්ඤායා'ති: කො උභො අනෙත අභිඤ්ඤාය ජානිතා තුලයිතා තීරයිතා විභාවයිතා විභූතං කතා'ති 'කො උභන්ත මභිඤ්ඤාය'.

මජ්ඣේ මන්තා න ලිප්පති'ති: මජ්ඣේ මන්තාය න ලිප්පති අලිග්ගතා අනුපලිග්ගතා නිකංගො නිස්සංචො විප්පමුග්ගො විසඤ්ඤාගො විමර්ශාදිකතෙන වෙතසා විහරති ති, 'මජ්ඣේ මන්තා න ලිප්පති'.

කං මුඛි මහාපුරිසො'ති : මහාපුරිසො අභ්‍යාපුරිසො සෙට්ඨපුරිසො විසෙට්ඨපුරිසො පාමොක්ඛපුරිසො උත්තමපුරිසො පධානපුරිසො පවරපුරිසො'ති. කං මුඛි: කං කථෙයි කං මඤ්ඤෙයි කං භණ්ඨෙයි කං පසෙයි කං වොභරෙයි. 'කං මුඛි මහාපුරිසො'ති.

1. සඛිංසා-පහ

කො'ධ සිබ්බනිමව්වෙ'ති කො ඉධ සිබ්බනිං තණ්හං අව්වගා¹
උපව්වගා අතිකකතො සමතිකකතො විතිවතො'ති. කොධ
සිබ්බනිමව්වගා'.

තෙනාහ සො බ්‍රාහ්මණො:

“කො'ධ සන්තුසිතො ලොකෙ (ඉවායසමා තිස්සමෙත්තෙයො)
කස්ස නො සනති ඉඤ්ජිතා
කො උභන්තමභිඤ්ඤාය
මජ්ඣෙකි මන්තා න ලිප්පති,
කං බ්‍රාහ්මි භොජුරිසො'ති
කො'ධ සිබ්බනිමව්වගා'’ති.

2-2

කාමෙසු බ්‍රහ්මවරියවා (මෙත්තෙයානි හගවා)
විතතණ්හො සද සතො
සංඛාය නිබ්බුතො භික්ඛු
තස්ස නො සනති ඉඤ්ජිතා.

කාමෙසු බ්‍රහ්මවරියවා'ති; 'කාමා'ති උද්දනතො දො කාමා
වඤ්ඤාමා ව කිලෙසකාමා ව -පෙ- ඉමෙ දුට්ඨනති වඤ්ඤාමා
-පෙ- ඉමෙ දුට්ඨනති කිලෙසකාමා.

බ්‍රහ්මවරියවා'ති 'බ්‍රහ්මවරියං' දුට්ඨති අසඬුමමසමාපත්තියා ආරති
වීරති පටිවීරති වෙරමණි අකිරියා අකරණං අනඤ්ඤාපත්ති වෙලා
අනතිකකමො. අපි ව නිපාරියායෙන බ්‍රහ්මවරියං දුට්ඨති අරියො
අවිඤ්ඤාමො මග්ගො, සෙයාරථිදං² සමාදිට්ඨි සමාසංඝායො
සමාචාරා සමාකමමනො සමාආජිවො සමාචාරායාමො සමාසති
සමාසමාධි. යො ඉමිනා අරියෙන අවිඤ්ඤාමෙන මග්ගෙන උපෙතො
සමුපෙතො උපගතො සමුපගතො³ උපපතො සමුපපතො
සමන්තාගතො, සො දුට්ඨති බ්‍රහ්මවරියවා. යථා ව ධනෙන ධනවා'ති
දුට්ඨති, භොගෙන 'භොගවා'ති දුට්ඨති, යසෙන 'යසවා'ති දුට්ඨති,
සිද්ධෙන 'සිද්ධවා'ති දුට්ඨති, සිලෙන 'සිලවා'ති දුට්ඨති, වීරියෙන
'වීරියවා'ති දුට්ඨති, පඤ්ඤාය 'පඤ්ඤවා'ති දුට්ඨති විජ්ජාය 'විජ්ජවා'ති,
දුට්ඨති, එවමෙව යො ඉමිනා අරියෙන අවිඤ්ඤාමෙන මග්ගෙන
උපෙතො සමුපෙතො උපගතො සමුපගතො උපපතො සමුපපතො
සමන්තාගතො සො දුට්ඨති බ්‍රහ්මවරියවාති 'කාමෙසු බ්‍රහ්මවරියවා.'

1. අසංකිතා - මජ්ඣ.

2. සෙයාරථිදං - මජ්ඣ.

3. උපගතො සමුපගතො - ධු.

මෙතෙතයාති හගව, තං බ්‍රාහ්මණං ගොතතන ආලපති. හගවා'ති ගාරවාධිවචනමෙනං -පෙ- සච්ඡකාපඤ්ඤානති යදිදං හගවාති. 'මෙතෙතයාති හගවා.'

විත තණ්හා සද්ධ සතො'ති 'තණ්හා'ති රූපතණ්හා -පෙ- ධම්මතණ්හා. යසෙසා තණ්හා පභිතා සමුච්ඡින්නා වූපසන්නා පටිපාසාදා¹ අභිබ්බුප්පත්තිකා ඤාණඤ්ඤා දැඩ්ඨා, සො වුවන් විතතණ්හා විගතතණ්හා වතතතණ්හා වන්තතණ්හා මුත්තතණ්හා පභින්නතණ්හා පටිනිසංවස්තණ්හා විතරාගො විගතරාගො වතරාගො වන්තරාගො මුත්තරාගො පභින්නරාගො පටිනිසංවස්තරාගො නිව්ඡානො නිබ්බුතො සිතිභූතො සුඛපටිසංවේදී² බ්‍රහ්මභූතෙන අත්තනා විහරති. සද්ධ'ති සද්ධ සබ්බද්ධ සබ්බකාලං නිව්චකාලං ධූවකාලං සත්තං සමිතං අඤ්ඤාතිණ්ණං පොඤ්ඤානුපොඤ්ඤා³ උදකොමිකාජාතං⁴ අවිච්ඡින්නාති සතිතං ඵ්ලසිතං⁵ පුරෙහත්තං පච්ඡාහත්තං පුරිමං යාමං' මජ්ඣිමං යාමං පච්ඡිමං යාමං කාළෙ ජුණ්හ වසෙස හෙමනෙත ගිමෙත පුරිමෙ වයොධකෙ මජ්ඣිමෙ වයොධකෙ පච්ඡිමෙ වයොධකෙ. සතො'ති චතුර්තිකාරණෙහි සතො: කායෙ කායානුපස්සනාසන්ධිකානං භාවෙනො සතො වේදනාසු වේදනානුපස්සනාසන්ධිකානං භාවෙනො සතො, විතෙත විතානුපස්සනාසන්ධිකානං භාවෙනො සතො, ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සනා සන්ධිකානං භාවෙනො සතො -පෙ- සො වුවන් සතො'ති 'විතතණ්හා සද්ධ සතො'.

සඛ්ඛාය නිබ්බුතො භික්ඛු'ති: 'සඛ්ඛා' වුවන් ඤාණං, යා පඤ්ඤා පජානනා විවයො පටිවයො -පෙ- අමොහො ධම්මවිවයො සම්මා දිට්ඨි. සඛ්ඛායාති සඛ්ඛාය ජානිතා තුලයිතා තිරයිතා විභාවයිතා විභූතා කතා. 'සඤ්ඤා සඛ්ඛාරා අනිච්ඡා'ති සඛ්ඛාය ජානිතා තුලයිතා තිරයිතා විභාවයිතා විභූතා කතා, සඤ්ඤා සඛ්ඛාරා දුක්ඛා'ති -පෙ- සඤ්ඤා ධම්මා අත්තනා'ති -පෙ- අවිජ්ජාපච්චයා සඛ්ඛාරා'ති -පෙ- 'යං කිංඤ්ඤි සමුදයධම්මං සබ්බං තං නිරොධධම්ම'නති සඛ්ඛාය ජානිතා තුලයිතා තිරයිතා විභාවයිතා විභූතා කතා.

1. පටිපාසාදා - මජ්ඣං. 2. සුඛපාටිසංවේදී - මජ්ඣං.
3. පොඤ්ඤානුපොඤ්ඤා - සංයා. 4. උදකමිකාජාතං - මජ්ඣං.
5. ඵ්ලසිතං - මජ්ඣං, ඵ්ලසිතං - සංයා. 6. පුරිමයාම - මජ්ඣං.
7. භාවිතත්තං - සි

අථ වා අනිච්ඡතො සංඛාය ජානිතා -පෙ- දුක්ඛතො -පෙ- රොගතො -පෙ- ගණිතො -පෙ- සලලතො -පෙ- නිස්සරණතො සංඛාය ජානිතා තුලයිතා තීරයිතා විභාවයිතා විභූතං කතා. නිබ්බුතො'ති රාගස්ස නිබ්බාපිතතතා නිබ්බුතො, දෙසස්ස නිබ්බාපිතතතා නිබ්බුතො, මොහස්ස නිබ්බාපිතතතා නිබ්බුතො, කොධස්ස - උපනාහස්ස - මකස්ස - පළාසස්ස - ඉස්සාය - මච්ඡරියස්ස - මායාය - සායොයායස්ස - ඵලාස්ස - සාරාස්ස - මානස්ස - අතිමානස්ස - මදස්ස - පමාදස්ස - සම්බන්ධලෙසානං - සම්බද්ධවිරතානං - සම්බද්ධරජානං - සම්බද්ධවිජ්ජානං - සම්බද්ධසන්තාපානං - සම්බාකූලාභිසංඛාරානං නිබ්බාපිතතතා නිබ්බුතො. 'භික්ඛු'ති සත්තනං ධම්මානං භික්ඛානං භික්ඛු -පෙ- වුසිතවා ථිණපුනඛහවො ස භික්ඛු'ති 'සංඛාය නිබ්බුතො භික්ඛු.'

තස්ස නො සන්ති ඉඤ්ජිතාති 'තස්සා'ති අරහතො ථිණාසවස්ස. ඉඤ්ජිතා'ති තණ්හිඤ්ජානං. {වසීඤ්ජිතං මානිඤ්ජිතං කිලෙසිඤ්ජිතං කාමිඤ්ජිතං, තස්සිමෙ ඉඤ්ජිතා නත්ති, න සන්ති, න සංවිජ්ජනති, නුප ලබ්භනති, පභිනා සමුද්ධිතා වූපසන්නා පටිපසස්සඤ්ඤා අභිබ්බුප්පතතිකා ඤ්ඤාගහිතා දඬිතා'ති 'තස්ස නො සන්ති ඉඤ්ජිතා'.

තෙනාහ හගවා:

“කාමෙසු භ්ගවරියවා (මෙතෙතයාති හගවා)
විතතණ්ඤා සද සතො,
සංඛාය නිබ්බුතො භික්ඛු
තස්ස නො සන්ති ඉඤ්ජිතා'ති.

2-3

සො උභතතභික්ඤ්ඤාය
මජ්ඣෙ මනතා න ලිප්පති
තං භුමි මහාසුරිසො'ති
සො' ධම්මිකාමවචගා.

සො උභතතභික්ඤ්ඤාය මජ්ඣෙ මනතා න ලිප්පතිති: 'අනා'ති දෙවි අනා: එසො එකො අනො, එසසමුදයො දුතියො අනො, එසනිරොධො මජ්ඣෙ. අතිතං එකො අනො, අනාගතං දුතියො අනො, පච්චුප්පන්නං මජ්ඣෙ. සුඛා වෙදනා එකො අනො, දුක්ඛා වෙදනා දුතියො අනො, අදුක්ඛමසුඛා වෙදනා මජ්ඣෙ. නාමං එකො අනො, රූපං දුතියො අනො, විඤ්ඤාණං මජ්ඣෙ. ඡ අජ්ඣතතිකාති ආයතනාති එකො අනො, ඡ ඛාහිරාති ආයතනාති දුතියො අනො, විඤ්ඤාණං මජ්ඣෙ. සක්කායො එකො අනො, සක්කාය සමුදයො දුතියො අනො, සක්කාය නිරොධො මජ්ඣෙ. මනතා වුවවති පඤ්ඤා “යා ප ඤ්ඤා පජානානං -පෙ- අමොහො ධම්මවිචයො සමොදිවසී.”

ලෙපා'නි ථෙච ලෙපා: තණ්හා ලෙපො ව, දිට්ඨිලෙපො ව. කතමො තණ්හා ලෙපො; යාවතා තණ්හාසංඛ්‍යාතෙන සිමිකතං මරියාදීතනං¹ ඔධිකතං පරියන්තකතං පරිඤ්ඤානිතං මමාසිතං, ඉදං මම, එතං මම, එතදාකං මම, එතතාවතා මම රුදා සද්දා ගතියා රසා ථොට්ඨබ්බා අත්ථරණා පාපුරණා දුසිදසා අපේළකා කුසකුටසුකරා ගත්ථිගවාස්සාවළවා ඛෙතනං වජුං හිඋඤ්ඤං සුවණ්ණං ගාම නිගම රාජධානියො² උට්ඨං ව ජනපදෙ ව කොසො ව කොට්ඨාගාරං ව කෙවලමපි මහාපඨවිං තණ්හාවසෙන මථායති. යාවතා අට්ඨසන්තණ්හාථිවරිතං, අයං තණ්හා ලෙපො. කතමො දිට්ඨිලෙපො: විසතිවජුකා සකකායදිට්ඨි, දසවජුකා මිච්ඡාදිට්ඨි, දස වජුකා අන්තරාහිකා දිට්ඨි, යා එවරුපා දිට්ඨි දිට්ඨිගතං දිට්ඨිගහනං දිට්ඨිකන්තාරො දිට්ඨිවිසුකාසිකං දිට්ඨිවිපථඤ්ඤං දිට්ඨිසංයොජනං ගාභො පටිඤ්ඤාභො අභිනිවෙසො පරාමාසො කුමමෙඤ්ඤා මිච්ඡාපථො මිච්ඡාතං නිත්ථායතනං විපරිදෙසගාභො³ විපරිතගාභො විපල්ලාසගාභො මිච්ඡාගාභො අයාථාවතස්මිං යාථාවතන්ති ගාභො යාවතා ආසට්ඨිදිට්ඨිගතානි, අයං දිට්ඨිලෙපො.

සො උභන්ත මහිඤ්ඤාය මජ්ඣෙකෙතනාන ලිපපති'නි සො උභො ව අනෙත මජ්ඣඤ්ඤා මන්තාය අභිඤ්ඤාය ජානිත්වා තුලයිත්වා තිඋඤ්ඤා විභාවයිත්වා විභූතං කත්වා, න ලිපපති න පලිපපති න උපලිපපති අලිකෙතා අසංලිකෙතා අනුපලිකෙතා නික්කමෙතා නිස්සංචිතමුකෙතා විසංයුතෙතා විමරියාදීකතෙන වෙතසා විහරතිති. 'සො උභන්තමහිඤ්ඤාය මජ්ඣෙකෙතාන ලිපපති'.

තං චූමි මහාපුරිසො'නි මහාපුරිසො අඤ්ඤාපුරිසො සෙට්ඨපුරිසො විරෙට්ඨපුරිසො පාමොක්ඛපුරිසො උත්තමපුරිසො පවරපුරිසො'නි, තං චූමි තං කථෙමි තං භණාමි තං දීඨෙමි තං වොහරාමි. ආයස්මා සාරිපුත්තො භගවතං එතදවොච: "මහාපුරිසො මහාපුරිසො'නි භනෙන, චූමිචිති. කිතතා වතා නු ථො භනෙන මහාපුරිසො භොති"ති "විමුක්තචිත්තතතා ඛාහං සාරිපුත්ත මහාපුරිසො'නි වදමි.

1. මරියාදීතං-ම ඡ සං නත්ථි

2. නාමනිගමනගර ජනපද රාජධානියො-පන

3. විපරියාසගාභො-ම ඡ සං.

අවිමුක්තවිත්තතා¹ නො මහාපුරිසො'ති වදම්. කථං ච සාරිපුත්ත,
විමුක්තවිත්තො හොති: ඉධ සාරිපුත්ත, භික්ඛු අඤ්ඤානං කායෙ
කායානුපසයි විහරති ආතාපි සමපජානො සතිමා විනෙයා ලොකෙ
අභිඤ්ඤාදෙමනස්සං, තස්ස කායෙ කායානුපසයිනො විහරතො විතං
විරජ්ජති විමුච්චති අනුපාදය ආසවෙහි. වෙදනාසු -පෙ- විතෙන -පෙ-
ධම්මෙසු ධම්මානුපසයි විහරති ආතාපි සමපජානො සතිමා විනෙයා
ලොකෙ අභිඤ්ඤාදෙමනස්සං, තස්ස ධම්මෙසු ධම්මානුපසයිනො විහරතො
විතං. විරජ්ජති විමුච්චති අනුපාදය ආසවෙහි. එවං ඛො සාරිපුත්ත,
විමුක්ත විතො හොති. විමුක්තවිත්තතා ඛොහං සාරිපුත්ත, මහාපුරිසොති
වදම්. අවිමුක්තවිත්තතා නො මහාපුරිසො'ති වදමිති.² තං බ්‍රෑමී
මහා පුරිසො'ති.

සොධ සිබ්බනි මච්චගා'ති 'සිබ්බනි වුවඳිති තණ්හා. "යො රාගො
සාරාගො -පෙ- අභිඤ්ඤා ලොභො අකුසලමූලං" යස්සෙසා සිබ්බනි
තණ්හා පභිනා සමුවර්තනා වූපසන්නා පටිපට්ඨානා අභිබ්බත්තතිකා
ඤ්ඤානිකා දම්මා, සො සිබ්බනි, තණ්හා අච්චගා උපච්චගා අතිකකතො,
සමතිකකතො විතිවතොති'සොධ සිබ්බනි මච්චගා.'
තෙනාහ හගවා:

“සො උත්තමභිඤ්ඤාය
මඤ්ඤා ලොභො න ලිප්පති
තං බ්‍රෑමී මහාපුරිසො'ති
සො'ධ සිබ්බනි මච්චගා'ති.

සහ ගාථාපරියොසානා යෙ තෙ බ්‍රාහ්මණෙන සඬ්ඨං එකච්ඡදා
එකපයොගා එකාධිපායා එකවාසනවාසිනා,³ තෙසං අනෙකඋත්තම
සහස්සානං විරජං චිතමලං ධම්මචක්ඛුං උදපාදි. 'යං කිඤ්චි සමුදයධම්මං
සබ්බං තං නිරෝධධම්ම'නති. තස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස අනුපාදය ආසවෙහි උත්තං
විමුච්චි. සහ අරහත්තපාත්තා අභිනජ්ජාමාකවීරතිදණ්ඩකමණ්ඩල
කෙසා ච මසු ච අනතරහිතා. භණ්ඩු කාසායවස්ථපනො සඬ්ඤාපිපත්තා
විවරධරො අනවස්ථ පටිපත්තියා පඤ්ඤාලිකො හගවන්තා නලස්සමානො
නිසිත්තො හොති: 'සඤ්ඤා මෙ හනෙත හගවා සාටකො' හම'සමිති.

තිස්සමුත්තයා සුත්තනිදෙසො සමත්තො.

1. අවිමුක්තවිත්තා - පහ

2. එකවාසනා වාසිනා - පහ

3. සතිපට්ඨානසංයුක්ත - නාලකවග්ග - මහා පුරිසසුත්ත

3. පුණ්ණක සුත්තනිදේශය.

3-1

අනෙකුත් මූල දසකාවිං - (ඉව්වායසමා පුණ්ණකං)

අති පසෙකන ආගමං

කිං නිසිකා ඉසයො මනුජා

බන්ධායා බ්‍රාහ්මණා දෙවතානං

යඤ්ඤාමකපාසිංසු පුට්ඨ ඉධ ලොකක

පුට්ඨාමි තං හගවා බ්‍රාහ්මි මෙතං.

අනෙකුත් මූලදසකාවිත්ති: 'එජා' වුවවති තණ්හා. "යො රාගො සා රාගො -පෙ- අභිකිංසා ලොභො අකුසලමූලං". සා එජා තණ්හා බුද්ධිකා හගවතො පභිකා උච්ඡිකතමූලා තාලාවඤ්ඤා දනතාවකතා¹ ආයතිං අනුපාදාමිමා. තසමා බුද්ධො අනෙකො. එජාය පභිකතො අනෙකො. හගවා ලාභෙ'පි න ඉඤ්ඤා, අලංභෙ'පි න ඉඤ්ඤා, යසෙ'පි න ඉඤ්ඤා, අයසෙ'පි න ඉඤ්ඤා, පසංයායපි න ඉඤ්ඤා නිද්දාය'පි න ඉඤ්ඤා, සුඛෙ'පි න ඉඤ්ඤා, දුක්ඛෙ'පි න ඉඤ්ඤා, න වලති න වෙධති න පට්ඨෙධතිති 'අනෙකං'. මූල දසකාවිත්ති හගවා මූලදසකාවි, හෙතුදසකාවි නිදනදසකාවි සමනවදසකාවි, පභවදසකාවි, සමුදයානදසකාවි, ආභාරදසකාවි, ආරම්භ දසකාවි, පට්ඨායදසකාවි, සමුදයදසකාවි. තිණි අකුසලමූලානි: ලොභො අකුසලමූලං, දෙසො අකුසලමූලං, මොහො අකුසලමූලං, වුත්තං හෙතං හගවතා: තිණිලොති භික්ඛවෙ නිදනානි කම්මානං සමුදයාය. කතමානි තිණි: ලොභො නිදනං කම්මානං සමුදයාය, දෙසො නිදනං කම්මානං සමුදයාය, මොහො නිදනං කම්මානං සමුදයාය. 'න භික්ඛවෙ ලොභජෙන කම්මෙන දෙයජෙන කම්මෙන මොහජෙන කම්මෙන දෙවා පඤ්ඤායන්ති, මනුස්සා පඤ්ඤායන්ති, යා වා පනඤ්ඤා'පි කාවි සුගතියො. අථ ඛො භික්ඛවෙ ලොභජෙන කම්මෙන දෙයජෙන කම්මෙන මොහජෙන කම්මෙන නිරයො පඤ්ඤායති, නිරවජාන යොනි පඤ්ඤායති, පෙතතිවිසයො පඤ්ඤායති යා වා පනඤ්ඤා'පි කාවි දුක්ඛතියො. නිරයෙ නිරවජාන යොනියා පෙතති- විසයො² අත්තනාචාහිතිබ්බතතියා ඉමෙනි තිණි අකුසල මූලානි''ති³ හගවා ජානාති, පසාති. එවමපි හගවා මූලදසකාවි -පෙ- සමුදය දසකාවි.

1. අනතාවංගතා-ව-ක
අනතාවං කතා-ම ජ සං

2. පිකතිවිසයෙ-ක ථ වි
3. තිකවගුකතර-

තීර්ණ කුසලමූලානි: අලොහො කුසලමූලං, අදෙසො කුසලමූලං, අමොහො කුසලමූලං. දිත්තං හෙතං හගවතා: තීර්ණානි -පෙ- න භික්ඛවෙ අලොහජෙන කම්මෙන අදෙසජෙන කම්මෙන අමොහජෙන කම්මෙන නිරයො උඤ්ඤායති, තිරිඡ්ඡානායොනි පඤ්ඤායති, පෙතතිවිසයො උඤ්ඤායති, යා වා පනඤ්ඤාපි කාචි දුග්ගතියො. අප් ඛො භික්ඛවෙ අලොහජෙන කම්මෙන අදෙසජෙන කම්මෙන අමොහජෙන කම්මෙන දෙවා පඤ්ඤායන්ති, මනුස්සා පඤ්ඤායන්ති යා වා පනඤ්ඤාපි කාචි දුග්ගතියො දෙවෙසු ව මනුස්සෙසු ව දත්තභාවාහි නිබ්බන්ධියා. ඉමානි තීර්ණ කුසලමූලානි'ති. * හගවා ජානාති පස්සති, එවමපි හගවා මූලදස්සාවී -පෙ- සමුදය දස්සාවී. චුත්තං හෙතං හගවතා, “යෙ කෙවි භික්ඛවෙ ධම්මා අකුසලා අකුසල භාගියා අකුසලපක්ඛිකා සංඛේතෙ අවිජ්ජාමූලකා අවිජ්ජා සමොසරණා, අවිජ්ජාසලිග්ගකා, සංඛේතෙ සලිග්ගකං ගමන්ති”ති හගවා ජානාති පස්සති. එවමපි හගවා මූලදස්සාවී - පෙ- සමුදය දස්සාවී.

චුත්තං හෙතං හගවතා “යෙ කෙවි මේ භික්ඛවෙ ධම්මා කුසලා කුසලභාගියා කුසලපක්ඛිකා සංඛේතෙ අප්පමාදමූලකා, අප්පමාදසමොසරණා, අප්පමාදෙ තෙසං ධම්මානං අග්ගමක්ඛායති”ති හගවා ජානාති පස්සති. එවමපි හගවා මූලදස්සාවී -පෙ- සමුදය දස්සාවී.

අප් වා හගවා ජානාති පස්සති “අවිජ්ජා මූලං සංඛාරානං සංඛාරා මූලං විඤ්ඤාණස්ස, විඤ්ඤාණං මූලං නාමරූපස්ස, නාමරූපං මූලං සලායතනස්ස, සලායතනං මූලං ඵස්සස්ස, ඵස්සා මූලං වේදනාය, වේදනා මූලං තණ්හාය, තණ්හා මූලං උපාදානස්ස, උපාදානං මූලං භවස්ස, භවො මූලං ජාතියා, ජාති මූලං ජරාමරණස්සා”ති හගවා ජානාති පස්සති එවමපි හගවා මූලදස්සාවී -පෙ- සමුදය දස්සාවී.

අප් වා, හගවා ජානාති පස්සති චක්ඛු මූලං චක්ඛුරොගානං, සොතං මූලං සොතරොගානං, සානං මූලං සානරොගානං, ජිව්හා මූලං ජිව්හාරොගානං කායො මූලං කායරොගානං, මනො මූලං වේතපිකානං දුක්ඛානං”ති හගවා ජානාති පස්සති. එවමපි හගවා මූලදස්සාවී හෙතු දස්සාවී නිදනදස්සාවී සම්භවදස්සාවී පභවදස්සාවී සමුච්ඡාදනදස්සාවී ආභාරදස්සාවී ආරම්භණ දස්සාවී පච්චයදස්සාවී සමුදයදස්සාවී’ති ‘අනෙජං මූලදස්සාවී’.

ඉවායසමා සුභ්භකො'ති 'ඉවා'ති පදසන්ධි -පෙ- ආයසමා සුභ්භකො.

අස්ථි පඤ්ඤාන ආගමනති. පඤ්ඤන අස්ථිකො.¹ ආගතො'මිති පඤ්ඤං පුච්ඡිතුකාමො² ආගතො'මිති පඤ්ඤං සොතුකාමො දාගතො'මිති එවමි 'අස්ථි පඤ්ඤාන ආගමං' අප් වා පඤ්ඤාස්ථිකානං පඤ්ඤං පුච්ඡිතුකාමානං පඤ්ඤං සොතුකාමානං ආගමනං අර්ඪකමනං උපසංඝමනං උසිරුපාසනං අස්ථිති එවමි 'අස්ථි පඤ්ඤාන ආගමං' අප් වා පඤ්ඤාගමො කුය්හං අස්ථි ත්වමි පසු වීඤ්චි අලමතොකා මයා පුච්ඡිතං කපෙතුං විසංසෙජතුං³ වහංසොතං භාරතති එවමි 'අස්ථි පඤ්ඤාන ආගමං'.

කිං නිසයිතා ඉයයො මනුජා'ති කිං නිසයිතා ආයිතා⁴ දලච්ඡිනා උපගතා අපේක්ඛායිතා අධිමුත්තා.⁵ ඉයයො'ති ඉයිනාමකා යෙ කෙච්චි ඉයිපඛෙජ්ජං පඛෙජිතා: ආථිවකා නිසංඝං, ජට්ටා තාපසා. මනුජා'ති මනුස්සා දුච්චන්ති 'කිං නිසයිතා ඉයයො මනුජා'.

බත්තියා බ්‍රාහ්මණා දෙවතානන්ති: බත්තියාති යෙ කෙච්චි බත්තිය ජාතිකා. බ්‍රාහ්මණා'ති යෙ කෙච්චි භොවාදිකා. දෙවතානන්ති ආථිවක සාවකානං ආථිවකා දෙවතා, නිසංඝස්සාවකානං නිසංඝං දෙවතා, ජට්ට සාවකානං ජට්ටා දෙවතා, පට්ඨාපකසාවකානං පට්ඨාපකා දෙවතා, අවරුඬකසාවකානං අවරුඬකා⁶ දෙවතා, හස්ථිවතිකානං හස්ථි දෙවතා, අස්ථිවතිකානං අස්ථි දෙවතා, ගොවතිකානං ගාවො දෙවතා⁷ කුක්කුර වතිකානං කුක්කුරා දෙවතා, කාකවතිකානං කාකා දෙවතා, වාසුදෙව වතිකානං වාසුදෙවො දෙවතා, බලදෙවවතිකානං බලදෙවො දෙවතා, සුභ්භ්‍රහ්මදෙවතිකානං සුභ්භ්‍රහ්මදෙවො දෙවතා, මණ්ඩපදෙවතිකානං මණ්ඩපදෙවො දෙවතා, අභිච්චතිකානං අභිච්ච දෙවතා, නාගවතිකානං නාගා දෙවතා, සුපණ්ණවතිකානං සුපණ්ණා දෙවතා, යක්ඛවතිකානං යක්ඛා දෙවතා, අසුරවතිකානං අසුරා දෙවතා, ගණ්ඩවතිකානං ගණ්ඩා දෙවතා, මහාරාජවතිකානං මහාරාජානො දෙවතා, වජ්‍රවතිකානං වජ්‍ර දෙවතා, සුරියවතිකානං සුරියො දෙවතා, ඉන්ද්‍රවතිකානං ඉන්ද්‍ර දෙවතා, භ්‍රම වතිකානං භ්‍රමා දෙවතා, දෙවවතිකානං දෙවො දෙවතා දිසාවතිකානං දිසා දෙවතා. යෙ යෙසං දක්ඛිණෙය්‍යා තෙ තෙසං දෙවතා'ති 'බත්තියා බ්‍රාහ්මණා දෙවතානං'

1. පඤ්ඤාස්ථිකා-බ්‍රහ්ම

2. පඤ්ඤං පුච්ඡිතො-පත

3. විසෙජතුං-මජ්ඣ.

4. අයිතා-ව, ප ත

5. අධිමුත්තා-ව

6. අවරුඬකසාවකානං අවරුඬකා-මජ්ඣ.

යඤ්ඤමකපඨිසු දුටුධ ලොකෙති 'යඤ්ඤං' දුටුති දෙයා ධම්මො; වීවර පිණ්ඩපාත සෙනාසන ගිලානපච්චයභෙසජ්ජපරික්කාරං අත්තං පානං වත්ථං යානං මාලාගකිව්ලෙපනං,¹ සෙය්‍යා වසථ පදිපෙය්‍යං, යඤ්ඤමකපඨිසු² ති යෙ'පි යඤ්ඤං එසන්ති ගවෙසන්ති පරියෙසන්ති වීවර පිණ්ඩපාත සෙනාසන ගිලානපච්චයභෙසජ්ජපරික්කාරං අත්තං පානං වත්ථං යානං මාලාගකිව්ලෙපනං සෙය්‍යාවසථපදිපෙය්‍යං තෙ'පි යඤ්ඤං කපොතන්ති. යෙ'පි යඤ්ඤං අභිසංඛාරොන්ති වීවර පිණ්ඩපාත -පෙ- සෙය්‍යා වසථ පදිපෙය්‍යං, තෙ'පි යඤ්ඤං කපොතන්ති. යෙ'පි යඤ්ඤං දෙනති යජන්ති පරිච්ඡින්නති වීවර පිණ්ඩපාත -පෙ- සෙය්‍යාවසථ පදිපෙය්‍යං, තෙ'පි යඤ්ඤං කපොතන්ති. දුටුති යඤ්ඤං වා එතෙ පුටු. යඤ්ඤයාජකා වා³ එතෙ පුටු, දක්ඛිණෙය්‍යා වා එතෙ පුටු.

කථං යඤ්ඤං වා එතෙ පුටු: බහුකා⁴ එතෙ යඤ්ඤං: වීවරපිණ්ඩපාත සෙනාසනගිලානපච්චය භෙසජ්ජපරික්කාරං අත්තං පානං වත්ථං යානං මාලාගකිව්ලෙපනං සෙය්‍යාවසථපදිපෙය්‍යං. එවං යඤ්ඤංවා එතෙ පුටු.⁵ කථං යඤ්ඤයාජකා වා එතෙ පුටු: බහුකා එතෙ යඤ්ඤයාජකා : බත්තියාව ප්‍රාග්‍රහණං ව වෙසාං ව සුඤ්ඤං ව ගහව්ඨා ව ජබ්බිකිතා ව දෙව්‍යා ව මනුස්සා ව, එවං යඤ්ඤයාජකා වා එතෙ පුටු. කථං දක්ඛිණෙය්‍යා වා එතෙ පුටු: බහුකා එතෙ දක්ඛිණෙය්‍යා දුටු; සලිණප්‍රාග්‍රහණං කපණද්වික වණ්ණිකයාවකා, එවං දක්ඛිණෙය්‍යා වා එතෙ පුටු. ඉධ ලොකෙ' ති මනුස්සලොකෙ'ති 'යඤ්ඤමකපඨිසු දුටුධ ලොකෙ.'

පුච්ඡාමි තං හගවා ඉමි මෙත'න්ති 'පුච්ඡා' ති තිස්සො පුච්ඡා: අදිට්ඨජොතනා පුච්ඡා, දිට්ඨසංසද්දනා පුච්ඡා විමතිචේතදනා පුච්ඡා, කතමා අදිට්ඨජොතනා පුච්ඡා: පකතියා ලකඛණං අඤ්ඤාතං හොති අදිට්ඨං අතුලිතං අතිරිතං අවිභූතං අවිභාවිතං තස්ස ඤාණාය දස්සනාය තුලනාය තිරණාය විභාවනාය⁶. පඤ්ඤං පුච්ඡති, අයං අදිට්ඨ ජොතනා පුච්ඡා. කතමා දිට්ඨසංසද්දනා පුච්ඡා: පකතියා ලකඛණං ඤාතං හොති දිට්ඨං තුලිතං තිරිතං විභූතං විභාවිතං. අඤ්ඤාති පණ්ණිනෙහි සද්ධිං සංසද්දනායාය පඤ්ඤං පුච්ඡති. අයං දිට්ඨසංසද්දනා පුච්ඡා. කතමා විමතිචේතදනා පුච්ඡා: පකතියා සංසයපකඛිනො⁷. හොති විමතිපකඛිනො දොළොකජාතො එවන්තො ධො න නු ධො ඤ්ඤානො කථංනු ධො'ති. සො විමතිචේතදනායාය පඤ්ඤං පුච්ඡති. අයං විමතිචේතදනා පුච්ඡා. ඉමා තිස්සො පුච්ඡා.

1. මාලාගතං විලෙපනං - යාන

2. යජකා වා - යාන

3. බහුකානාං - මජ්ඣ

4. එතෙ යඤ්ඤංවා එතෙ පුටු-පන

5. විභූතායා විභාවනායා - මජ්ඣං, භා.

6. සංසය පකඛිනො - මජ්ඣං.

අපරාපි තිසෙසා පුට්ඨා: මනුසසපුට්ඨා, අමනුසසපුට්ඨා, නිමිතපුට්ඨා. කතමා මනුසසපුට්ඨා: මනුසා බුද්ධිං හගවතං උපසංඝිකේඨා පඤ්ඤා දුට්ඨානි: භික්ඛු පුට්ඨානි, භික්ඛුණියො පුට්ඨානි, උපාසකා පුට්ඨානි, උපාසිකාංගා පුට්ඨානි, රාජානෝ පුට්ඨානි, ඛතතියා පුට්ඨානි, ප්‍රාග්මණා පුට්ඨානි, වොසා පුට්ඨානි, සුද්දා පුට්ඨානි, ගගධා පුට්ඨානි, පබ්බතා පුට්ඨානි, අයං මනුසසපුට්ඨා. කතමා අමනුසසපුට්ඨා: අමනුසා බුද්ධිං හගවතං උපසංඝිකේඨා පඤ්ඤා පුට්ඨානි; නාගා පුට්ඨානි, සුපුණ්ණා පුට්ඨානි, යකඛා පුට්ඨානි, අසුරා පුට්ඨානි, ගණ්ඛො පුට්ඨානි, මහාරාජානෝ පුට්ඨානි, ඉක්ඛා පුට්ඨානි, බුග්ගානෝ පුට්ඨානි, ටො පුට්ඨානි, අයං අමනුසසපුට්ඨා. කතමා නිමිතපුට්ඨා: යං භගවා රුපං අභිනිමිතානි උත්තාමයං සබ්බඛ්‍යපච්චඛං අභිනිඤ්ඤා, තං ටො නිමිතො' බුද්ධිං හගවතං උපසංඝිකේඨා පඤ්ඤා පුට්ඨානි, හගවා විසංසෙත්ති. අයං නිමිතපුට්ඨා. ඉමා තිසෙසා පුට්ඨා.

අපරාපි 'තිසෙසා පුට්ඨා: අනත්තපුට්ඨා පරත්තපුට්ඨා උපසංසුට්ඨා. අපරාපි තිසෙසා පුට්ඨා: දිට්ඨධම්මකත්තපුට්ඨා සමපරාධිකත්තපුට්ඨා පරමත්තපුට්ඨා. අපරාපි තිසෙසා පුට්ඨා: දත්තපුට්ඨා තිකංසෙසත්තපුට්ඨා වොදනත්තපුට්ඨා: අපරාපි තිසෙසා පුට්ඨා; අතිත්තපුට්ඨා අනාගතපුට්ඨා උච්චිතත්තපුට්ඨා. අපරාපි තිසෙසා පුට්ඨා; අස්සත්තපුට්ඨා බ්‍රහ්මාදිපුට්ඨා අස්සත්තපුට්ඨා. අපරාපි තිසෙසා පුට්ඨා: කුසලපුට්ඨා අකුසලපුට්ඨා අව්‍යාකතපුට්ඨා. අපරාපි තිසෙසා පුට්ඨා: ඛකපුට්ඨා ධාතුපුට්ඨා අයතන පුට්ඨා. අපරාපි තිසෙසා පුට්ඨා: සතිපට්ඨානපුට්ඨා සම්මප්පධානපුට්ඨා ද්වේපාදපුට්ඨා. අපරාපි තිසෙසා පුට්ඨා ඉන්ද්‍රියපුට්ඨා බලපුට්ඨා ටොස්සඛ්‍යපුට්ඨා. අපරාපි තිසෙසා පුට්ඨා: මග්ගපුට්ඨා ඵලපුට්ඨා නිබ්බාන පුට්ඨානි.

පුට්ඨාමි තත: පුට්ඨාමි තං, යාවාමි තං, අස්සෙසාමි තං, පසාදෙමි තං, කදස්ස පුට්ඨාමි තං' නි 'පුට්ඨාමි තං.' හගවාති ගාරවාධිවිදිතමෙතං - පෙ- සමිකපඤ්ඤානි යදිදං 'හගවා'ති. මුඛි මෙතනති මුඛි ආවිකකාති දෙසෙති උද්දෙපෙති උච්චපෙති විවරාති විහරාති උත්තානිකරොති පකාසෙති. 'පුට්ඨාමි තං හගවා මුඛි මෙතං'.

මනාස මො ප්‍රාග්මණො:

"අනෙතං පුලුස්සාවං - (ඉච්චායකො පුණ්ණකො)
අත්ථ පඤ්ඤාන ආගමං
කිං නිසිදා ඉසෙසො උතුරා
ඛතතියා ප්‍රාග්මණො දෙවතානං
යඤ්ඤ මකපායං පුට්ඨං ලොකෙ
පුට්ඨාමි තං හගවා මුඛි මෙතං"නති.

3-2

යෙ කෙවි මෙ ඉසයො මනුජා (පුණ්ණකාති හඟවා)
 ඛතතියා බ්‍රාහ්මණා දෙවතානං
 යඤ්ඤමකප්පධිංසු පුට්ඨං ලොකෙ
 ආසිංසමානා' පුණ්ණක ඉක්ඛාචං.¹
 ජරං සිතා යඤ්ඤමකප්පධිංසු.

යෙ කෙවි මෙ ඉසයො මනුජා'ති: 'යෙකෙවි'ති සබ්බින සබ්බං සබ්බථා සබ්බං අයෙසං නිසෙසං පරියාදියනවචනමෙතං² යෙ කෙවි'ති. ඉසයොති ඉසිනාමකා යෙ කෙවි ඉසිපබ්බජ්ජං. පබ්බජිතා: ආජීවකා නිගණ්ඨා ජට්ඨා තාපසා. මනුජාති මනුස්සා වුච්චන්ති 'යෙ කෙවි මෙ ඉසයො මනුජා පුණ්ණකාති හඟවා'.

ඛතතියා බ්‍රාහ්මණා දෙවතානන්ති: 'ඛතතියා'ති යෙ කෙවි ඛතතිය ජාතිකා, බ්‍රාහ්මණාති යෙ කෙවි ඥාතව්‍යාදිකා, දෙවතානන්ති ආජීවක සාවකානං ආජීවකා දෙවතා-පෙ- දිසාවතිකානං දිසා දෙවතා, යෙ යෙසං දක්ඛණෙය්‍යා තෙ තෙසං දෙවතාති 'ඛතතියා බ්‍රාහ්මණා දෙවතානං'.

යඤ්ඤමකප්පධිංසු පුට්ඨං ලොකෙති: යඤ්ඤං වුච්චති දෙය්‍යධම්මො: විවරිණිඛපානං-පෙ- සෙය්‍යාවසථපදිපෙය්‍යං. යඤ්ඤමකප්පධිංසුති ඓපි යඤ්ඤං එසන්ති ගවෙසන්ති පරියෙසන්ති-පෙ- සෙය්‍යාවසථපදිපෙය්‍යං, තෙපි යඤ්ඤං කප්පෙතති. පුට්ඨං යඤ්ඤං වා උතෙ පුට්ඨ, යඤ්ඤයාජකා වා උතෙ පුට්ඨ, දක්ඛණෙය්‍යා වා උතෙ පුට්ඨ-පෙ- එවං දක්ඛණෙය්‍යා වා උතෙ පුට්ඨ. ඉධ ලොකෙති මනුස්සලොකෙති 'යඤ්ඤමකප්පධිංසු පුට්ඨං ලොකෙ'.

ආසිංසමානා පුණ්ණක ඉක්ඛාචන්ති: 'ආසිංසමානා'ති රූපපට්ඨාහං ආසිංසමානා, සඤ්ඤපට්ඨාහං ආසිංසමානා, ගණ්ඨපට්ඨාහං ආසිංසමානා, රසපට්ඨාහං ආසිංසමානා, ඓද්ධිබ්බපට්ඨාහං ආසිංසමානා, පුත්තපට්ඨාහං ආසිංසමානා, දුරපට්ඨාහං ආසිංසමානා, ධනපට්ඨාහං ආසිංසමානා, යාපට්ඨාහං ආසිංසමානා, ඉසසරියපට්ඨාහං ආසිංසමානා, ඛතතියමහා සාලකුලෙ අත්තනාවපට්ඨාහං ආසිංසමානා, බ්‍රාහ්මණමහාසාලකුලෙ අත්තනාවපට්ඨාහං ආසිංසමානා, ගහපතිමහාසාලකුලෙ අත්තනාවපට්ඨාහං ආසිංසමානා.

1. ආසිංසමානාති-ම ජ ඤ-
 2. ඉක්ඛාචං - මජ්ඣං
 ඉක්ඛාචං - ස්‍යා
 3. පරියාදිය වචන මෙතං- පත, ස්‍යා

ආසිංසමානා, වාතුමහාරාජකෙසු,¹ දෙවෙසු අත්තභාවපටිලාභං ආසිංසමානා, භාවතිංසෙසු දෙවෙසු-පෙ-යාමෙසු දෙවෙසු²-තුදිනෙසු දෙවෙසු-නිමොණරතීසු දෙවෙසු-පරනිමිතවසවතතීසු දෙවෙසු-ත්‍රිභමකාධිකෙසු දෙවෙසු අත්තභාවපටිලාභං ආසිංසමානා, ඉච්ඡමානා³ සාදියමානා, පක්ඛමානා පිඤ්ඤමානා අභිජප්පමානාති 'ආසිංසමානා'. පුණ්ණක ඉක්ඛාමනාති: එක් අත්තභාවාභිනිබ්බතති. ආසිංසමානා, එක් ධතතියමහාසාලකුලෙ අත්තභාවාභිනිබ්බතති. ආසිංසමානා -පෙ- එක් ත්‍රිභමකාධිකෙසු දෙවෙසු අත්තභාවාභිනිබ්බතති. ආසිංසමානා ඉච්ඡමානා සාදියමානා පක්ඛමානා පිඤ්ඤමානා අභිජප්පමානාති 'ආසිංසමානා පුණ්ණක ඉක්ඛාමනා'.

ජරං සිතා යඤ්ඤමකපපයිංසුති: ජරානිසිතා ව්‍යාධිනිසිතා මරණනිසිතා සොකපච්ඡෙදවද්දකඤ්ඤනසුප්පායාසනිසිතා. යදෙව නෙ ජාතිනිසිතා තදෙව නෙ ජරානිසිතා, යදෙව නෙ ජරානිසිතා තදෙව නෙ ව්‍යාධිනිසිතා, යදෙව නෙ ව්‍යාධිනිසිතා තදෙව නෙ මරණනිසිතා, යදෙව නෙ මරණනිසිතා තදෙව නෙ සොකපච්ඡෙදවද්දකඤ්ඤනසුප්පායාසනිසිතා, යදෙව නෙ සොකපච්ඡෙදවද්දකඤ්ඤනසුප්පායාසනිසිතා තදෙව නෙ භවිනිසසිතා, යදෙව නෙ භවිනිසසිතා තදෙව නෙ උප්පත්තිනිසසිතා, යදෙව නෙ උප්පත්තිනිසසිතා තදෙව නෙ පටිසංක්ඛිනිසසිතා, යදෙව නෙ පටිසංක්ඛිනිසසිතා තදෙව නෙ භවනිසසිතා, යදෙව නෙ භවනිසසිතා තදෙව නෙ සංඝාරනිසසිතා, යදෙව නෙ සංඝාරනිසසිතා තදෙව නෙ වට්ඨනිසසිතා, අලලිතා උපගතා අර්ථකාමිනා අධිදිත්තාති 'ජරං සිතා යඤ්ඤමකපපයිංසු'.

තෙනාහ භගවා:

“යෙ කෙවි මෙ ඉසයො මනුජා (පුණ්ණකානි භගවා)
ධතතියා ත්‍රිභමණා දෙවතානං
යඤ්ඤමකපපයිංසු පුට්ඨ ලොකෙ
ආසිංසමානා පුණ්ණක ඉක්ඛාමනං
ජරංසිතා යඤ්ඤමකපපයිංසු”ති.

1. වාතුමහාරාජකෙසු-ම ඡ සං.

2. යාමදෙවෙසු-ව, ක

3. ඉච්ඡමානා-ම ඡ සං.

3-3

යෙ තෙව්'මෙ ඉසයො මනුජා (ඉවායකම්: පුණ්ණකො)
 බතති යා ඩ්‍රාගම්ණා දෙවතානං
 යඤ්ඤමකපාධිංසු¹ පුට්ඨං ලොකෙ
 කම්මි සු² තෙ හගවා යඤ්ඤපථෙ අපාමනො
 අතාරු³ ජාතිඤ්ඤ ජරඤ්ඤ මාරිස
 පුට්ඨාමි තං හගධං ඩ්‍රාහි මෙතං.

යෙ තෙව්'මෙ ඉසයො මනුජාති: 'යෙ තෙව්'ති-පෙ-කඳවි සු තෙ හගවා
 යඤ්ඤපථෙ අපමනතාති: කම්මිසු¹ති සංසයුට්ඨා විමතිපුට්ඨා ජෙට්ඨක
 පුට්ඨා අනෙකංසපුට්ඨා, එවං තුට්ඨො න තුට්ඨො කිංහුට්ඨො කප්පහුට්ඨොති
 කම්මිසු. තෙ'ති යඤ්ඤ යාජකා වුච්චන්ති. හගවාති ගාරවාධි වඳනං-පෙ-
 සම්මිකා පඤ්ඤතති යදිදං හගවා'ති. 'කම්මි සු ඉත හගවා' යඤ්ඤපථෙ
 අපමනතාති: යෙඤ්ඤයෙව වුච්චති යඤ්ඤපථො, යං අභිසංගො
 අරියපථො, දෙවද්වොගො දෙවද්වො, ඩ්‍රාගම්ණො ඩ්‍රාගම්ණො, එවමෙව
 යෙඤ්ඤයෙව වුච්චති යඤ්ඤපථො. අපමනතාති. යෙපි⁴ යඤ්ඤපථෙ
 අපාමනො සකකම්මකාරිනො සාතම්මකාරිනො අභිසංගාරිනො අනාලින
 වුච්චන්තො⁵ අනික්ඛිතතජ්ඣ අනික්ඛිතතධුරා තම්මරිතා තම්මසුලා
 තණ්ණරුකා තනතිනො තපොනා⁶ තපඤ්ඤා තදධිච්ඡන්තා තදධිපතෙයො
 තෙපි යඤ්ඤපථෙ අපාමනො, යෙපි යඤ්ඤං එසතති ගච්ඡන්ති පරියෙ
 සන්ති විවරපිණ්ඩපාතසෙනාසනාතිලානපච්චයනෙසජ්ජපරික්ඛාරං අනං
 පානං වසං යානං මාලාගනිවිලෙපනං සෙයොවසර පදිපෙයං සකකම්ම
 කාරිනො -පෙ- තදධිපතෙයො තෙපි යඤ්ඤපථෙ අපාමනො, යෙපි
 යඤ්ඤං අභිසංගොති විවරපිණ්ඩපාතසෙනාසනාතිලානපච්චයනෙසජ්ජ
 පරික්ඛාරං අනං පානං වසං යානං මාලාගනිවිලෙපනං⁷ සෙයොවසර
 පදිපෙයං සකකම්මකාරිනො -පෙ- තදධිපතෙයො තෙපි යඤ්ඤපථෙ
 අපාමනො, යෙපි යඤ්ඤං දෙනති යජන්ති පරිච්චජන්ති විවරපිණ්ඩපාත
 සෙනාසනාතිලානපච්චයනෙසජ්ජපරික්ඛාරං අනං පානං -පෙ- පෙයො
 වසරපදිපෙයං සකකම්මකාරිනො -පෙ- තදධිපතෙයො, තෙපි යඤ්ඤපථෙ
 අපාමනොති 'කම්මි සු තෙ හගවා යඤ්ඤපථෙ අපාමනො'.

අතාරු³ ජාතිඤ්ඤ ජරඤ්ඤ මාරිසාති: ජාතිජරාමරණං⁸ අතරිංසු
 උතතරිංසු පතරිංසු සමතිකම්මංසු විතිවතතිංසු. මාරිසාති පියවඳනං
 ගරුචඳනං සගාරවසතතිස්සාධිවචන මෙතං 'මාරිසා'ති. 'අතාරු ජාතිඤ්ඤ
 ජරඤ්ඤ මාරිස'.

* "යෙපි" ඉති මජ්ඣං, සංඝමංසොක්කෙසු නක්ථි.	
1. ය ඤ්ඤමකපාධිංසු-භ්‍යා.	5. තපොනං - මජ්ඣං.
2. කම්මි-භ්‍යා.	6. තදධිපතෙයො - භ්‍යා.
3. අතාරු-භ්‍යා.	7. මාලාගනිවි - භ්‍යා.
4. අනාලිනවුච්චන්තා -ව, ක, පත	8. ජරාමරණං - මජ්ඣං.

පුච්ඡාමි තං භගවා මුඛි මෙතනාහි: 'පුච්ඡාමි ත'නාහි පුච්ඡාමි තං යාවාමි තං, දර්ශකාමි තං, පසාදෙමි තං, කථංසකු මෙති 'පුච්ඡාමි තං'. භගවාහි භාරවාධිවිදිනං-පෙ-සම්මකාපඤ්ඤාති යදිදං 'භගවා'ති. මුඛි මෙතනාහි මුඛි දාවකකාහි දෙවෙති පඤ්ඤපෙති උච්චෙති විවරාහි විචරාහි උත්තරාහි කරොති පකාසෙහිති 'පුච්ඡාමි තං භගවා මුඛි මෙතං'.

තෙතාහ මො මුඛමෙතො:

'යෙ තෙවි මෙ ඉසොසො ලොකො (ඉච්චායකො පුණ්ණකො) ධනතියා මුඛමෙතො, දෙවතානා,
යඤ්ඤමකපසිංසු දුට්ඨං ලොකෙ
කම්මි සු තෙ භගවා යඤ්ඤපෙති අපාමනො
අතාරු ජාතිඤ්ඤා ජරඤ්ඤා මාරිස,
පුච්ඡාමි තං භගවා මුඛි මෙතං'නාහි.

3-4

ආසිංසනාහි' මොමෙතනාහි අභිජයනාහි පුඤ්ඤාහි
(පුණ්ණකාහි භගවා)
කාමාභිජයනාහි පටිච්ච ලාභං,
තෙ යාජයොගො භවරාගරතො
නාතරිංසු ජාතිජරනාහි මුඛි.

ආසිංසනාහි මොමෙතනාහි අභිජයනාහි පුඤ්ඤාහි: 'ආසිංසනාහි'ති රූපපටිලාභං ආසිංසනාහි, සංස්පටිලාභං ආසිංසනාහි, ගතපටිලාභං ආසිංසනාහි, රසපටිලාභං ආසිංසනාහි, මොමෙතනාහි පටිලාභං ආසිංසනාහි, සුත්තපටිලාභං¹ ආසිංසනාහි, දරපටිලාභං ආසිංසනාහි, ධනපටිලාභං ආසිංසනාහි, යසපටිලාභං ආසිංසනාහි, ඉසසට්ඨපටිලාභං ආසිංසනාහි, ධනමොහාසාලකුලෙ අනතභාවපටිලාභං ආසිංසනාහි, මුඛමෙතනාසාල කුලෙ-පෙ-ගහපතිමහාසාලකුලෙ අනතභාවපටිලාභං ආසිංසනාහි, වාසුමොහා රාජකෙසු දෙවෙසු -පෙ- මුඛමකාසිකෙසු දෙවෙසු අනතභාවපටිලාභං ආසිංසනාහි, ඉච්ඡනාහි සාදියනාහි පසාදනාහි පිහයනාහිති ආසිංසනාහි.

මොමෙතනාහි: යඤ්ඤං වා මොමෙතනාහි, ඵලං වා මොමෙතනාහි, දකුණෙයො² වා මොමෙතනාහි. කථං යඤ්ඤං මොමෙතනාහි: සුච්චං දින්නං³ උනාපං දින්නං, පඤ්ඤං දින්නං, කාලෙත දින්නං, කප්පියං දින්නං, විවෙසන දින්නං, දනවජ්ජං දින්නං, අභිණ්ණං දින්නං, දදං විතනං පසාදනනාහි මොමෙතනාහි, කිමෙතනනාහි විමොහනනාහි පසංසනනාහි. ඵලං යඤ්ඤං මොමෙතනාහි.

1. ආසිංසනාහි - ව, පන, ම ජ සං

2. දකුණෙයො - සනා

3. සුත්තදර ධන යෙ ඉසසට්ඨං - ව, ක, ම

4. පියං දින්නං - සනා

කථං ඵලං ථොලෙනති: ඉතො හිදුනා රූපපටිලාහො භවිසසති -පෙ- බ්‍රහ්මකායිකසු දෙවෙසු අත්තභාවපටිලාහො භවිසසතිති ථොලෙනති, කීතතනනි වණ්ණෙනති පසංසනතිති ඵවං ඵලං ථොලෙනති.

කථං දකඛිණෙයො ථොලෙනති: දකඛිණෙයො ජාතිසමසන්නා ගොතතසමසන්නා අර්කායකා මහනධරා තිණ්ණං වෙදුනා පාරගු සනිසංඝුකෙවුහානං සාකඛරපාහෙදුනං ඉතිහාසසඤ්චිතං පදකා වෙටයොකරණං ලොකායතමහාපුරිසලසබ්බෙසු අනවයාති, වීතරාගා වා රාභිතයාය වා පටිපන්නා, වීතදෙසා වා දෙසවිතයාය වා පටිපන්නා, වීතමොහා වා මොභවිතයාය වා පටිපන්නා, සඤ්ඤාසමසන්නා සිලසමසන්නා සමාධිසමසන්නා පඤ්ඤාසමසන්නා විමුත්තිසමසන්නා විමුත්තිසංඝදසන සමසන්නාති ථොලෙනති කීතතනනි වණ්ණෙනති පසංසනති. ඵවං දකඛිණෙයො ථොලෙනතිති 'ආසිංසනති ථොලෙනති'.

අභිජප්පනතිති: රූපපටිලාහං අභිජප්පනති, සඤ්ඤාපටිලාහං අභිජප්පනති, ගකුපටිලාහං අභිජප්පනති, රසපටිලාහං අභිජප්පනති -පෙ- බ්‍රහ්මකායිකෙසු, දෙවෙසු දත්තභාවපටිලාහං අභිජප්පනතිති 'ආසිංසනති ථොමසනති අභිජප්පනති. 'ජුහනතිති ජුහනති දෙනති යජනති උරිච්චජනති උච්චරිච්චජනති සෙනාසනතිලානාච්චයමසජ්ජපටිකාරං දත්තං පානං වසං යානං මාලාගකිවීදලනං සෙයොවසථපදීපෙයොකති 'ආසිංසනති ථොලෙනති අභිජප්පනති ජුහනති'

පුණ්ණකාති හගවාති: පුණ්ණකා'ති හගවා තං බ්‍රහ්මණං නාමෙන ආලපති. හගවාති ගාරවාධිවදිනමෙතං -පෙ- යදිදං හගවාති 'පුණ්ණකාති හගවා'.

කාමාභිජප්පනති පටිච්ච ලාභනති: රූපපටිලාහං පටිච්ච කාමෙ අභිජප්පනති, සඤ්ඤාපටිලාහං පටිච්ච කාමෙ අභිජප්පනති -පෙ- බ්‍රහ්මකායි කෙසු දෙවෙසු දත්තභාවපටිලාහං පටිච්ච කාමෙ අභිජප්පනති උපපන්නතිති 'කාමාභිජප්පනති පටිච්ච ලාහං'.

තෙ යාජයොගා හවිරාගරතතා නාතරිංසු ජාතිපරතති බ්‍රාමිනී: 'තෙ'ති සඤ්ඤයාජකා වුච්චන්ති. යාජයොගාති යාජජයාගෙසු සුතතා පසුතතා ආපුතතා සමාපුතතා තච්චරිතා තච්චිත්තා තඤ්ජාකා තතතිතතා තපොතතා තපඤ්ජාරා තදධිවුතතා තදධිපතෙසතාති, 'තෙ යාජයොගා'. හවිරාග රතතාති හවිරාගො වුච්චති යො හවෙසු හවච්ඡන්දො හවිරාගො හවනන්දි හවතණ්ණා හවසිනොහා හවපරිළාහො හවමුච්ඡා හවජේඛාසානා හවරාගෙන හවෙසු රතතා ගිඤ්ඤා ගථිතා¹ මුච්ඡිතා අජේඛාපතතා² ලඤ්ඤා ලඤ්ඤා පලිබ්බතාති 'තෙ යාජජයාගා හවිරාගරතතා'.

නාතරිංසු ජාතිජරනති බ්‍රෑමිති: තෙ යාජයොගා භවරාගරත්තා ජාතිජරාමරණං නාතරිංසු, න උත්තරිංසු න පතරිංසු න සමතික්කම්භිංසු න චිතිවතතිංසු, ජාතිජරාමරණං අතික්කත්තා³ අතිස්සවා⁴ අනතික්කත්තා අසමතික්කත්තා අචිතිවත්තා අනෙත්තා ජාතිජරාමරණං පරිවත්තත්තා අනෙත්ත සංසාරපථෙ පරිචක්කත්තා, ජාතියා අනුගතා ජරාය අනුසවා ඛ්‍යාධිතා අභිභූතා මරණෙන අඛ්‍යාභතා අත්තාණා අලෙත්තා අසරණා අසරණිභූතාති. බ්‍රෑමි. ආචික්කාමි දෙසෙමි පඤ්ඤපෙමි පට්ඨපෙමි විචාරාමි චිතජාමි උත්තානික්කරොමි පක්කසෙමිති ‘තෙ යාජයොගා භවරාගරත්තා නාතරිංසු ජාතිජරත්තා බ්‍රෑමි’.

කෙතෘහ භගව්‍යා:

**“ආසියානු මාර්ගයෙහි අභිප්‍රාප්තියේ ප්‍රභවය
(ප්‍රශ්නාන්තරය හඟවා)**

කාමාභිෂපපතනි පටිච්ච ලාභං
තෙ යාජ්ජයාගා භවිරාගරතතා
නාතරිංසු ජාතිජරානි ඉද්දමි''ති

3-5

තෙ වෙ නාතරිංසු යාජයොගා (ඉච්චායසම් පුණ්ණකො)
 යකෙකුකි ජාතිකුච්ච ජරකුච්ච මාරිස,
 අථ කො වරභි දෙවිදිනුසාලොකෙ
 අතාරි ජාතිකුච්ච ජරකුච්ච මාරිස,
 පුච්ඡාමි තං භගවා ඛාති මෙතං.

තෙ වෙ නාගරිඃ ශාජයොගාති: තෙ යක්කුශාජකා ශාජයොගා
භවරාගරකතා ජාතිජරාමරණං නාගරිඃ, න උත්තරිඃ, න පතරිඃ, න
සමතික්කම්ඃ, න වීතිවතතිඃ, ජාතිජරාමරණං අනික්කතාං⁸ අනික්කටා⁹
අනාඤ්ඤතාං අසමතික්කතාං, අවීතිවතතාං අනො ජාතිජරා මරණං
පරිවතතති.

1. ගවිතා - විද්‍යා

2. අපේක්ෂා සහන: ව-ක-මිඡය.

3. අනිකුත්තා: - පහ

4. අනිසන්තා - ස
අනිසයිතා - සං

අනෙකා සංසාරපටේ පරිවත්තනති ජාතිසා අනුගතා, ජරාය අනුසවා¹ බ්‍යාධිනා අභිභූතා, මරණෙන අබ්‍යාහතා, අතාණා අලෙනා අසරණා අසරණිභූතාති තෙ වෙ නාතරිංසු යාජයොගා. ඉච්චායසමා පුණ්ණකොති² ඉච්චාති පදසන්ති -පෙ- ආයසමා පුණ්ණකො.

යඤ්ඤති ජාතිඤ්ච ජරඤ්ච මාරිසාති 'යඤ්ඤති'ති යඤ්ඤති පසුතෙති යඤ්ඤති විවිධෙති යඤ්ඤති පුට්ඨති 'මාරිසා'ති: උයවචනං ගරුචචනං සභාරවසප්පතිසසාධිවචනමෙතං 'මාරිසා'ති. 'යඤ්ඤති ජාතිඤ්ච ජරඤ්ච මාරිසා'.

අථ කො වරහි දෙවමනුසසලොකෙ අතාරි ජාතිඤ්ච ජරඤ්ච මාරිසාති: අථ කොඵසොසදෙවකෙලොකෙසමාරකෙසුත්තකෙසසමණ්‍යාගමණියා පජාය සදෙවමනුසසාය ජාතිජරාමරණං අතරි උතතරි පතරි සමතිකමි විතිවත්තයි. මාරිසාති පියවචනං ගරුචචනං සභාරවසප්පතිසසාධිවචනමෙතං මාරිසාති. 'අථ කො වරහි දෙවමනුසසලොකෙ අතාරි ජාතිඤ්ච ජරඤ්ච මාරිසා'.

පුච්ඡාමි තං භගවා මුඛි මෙතනති: පුච්ඡාමි ත'නති පුච්ඡාමි තං, යාවාමි තං, අරොධිසාමි තං, පසාදෙමි තං. කථයෙසු මෙතනති 'පුච්ඡාමි තං'. භගවාති භාරවාධි වචනං -පෙ- සඤ්ඤාපඤ්ඤාති යදිදං 'භගවා'ති. මුඛි මෙතනති: මුඛි ආවිකකාති දෙසෙහි උඤ්ඤපෙහි පට්ඨපෙහි විවරාහි විහජාති උත්තානිකරොහි පකාසෙහිති 'පුච්ඡාමි තං භගවා මුඛි මෙතං'.

තෙනාහ යො බ්‍රාහ්මණො:

තෙ වෙ නාතරිංසු යාජයොගා (ඉච්චායසමා පුණ්ණකො)
 යඤ්ඤති ජාතිඤ්ච ජරඤ්ච මාරිසා,
 අථ කො වරහි දෙවමනුසසලොකෙ
 අතාරි ජාතිඤ්ච ජරඤ්ච මාරිසා
 පුච්ඡාමි තං භගවා මුඛි මෙත'නති.

1. අනුගතා - පහ

3-6

සඛ්ඛාය ලොකසමී.¹ පරොවරානි.² (පුණ්ණකාති හගවා)
 යසසිඤ්ජිතං නත්ථි කුභිඤ්ජි ලොකෙ
 සතොතා විදුමො අනිසො නිරායො
 අතාරි සො ජාතිජරණති චූමි.

සඛ්ඛාය ලොකසමී. පරොවරානිති: 'සඛ්ඛා' වුච්චති ඤ්ජුණං,
 "යා පඤ්ඤා පජානනා -පෙ- අමොහො ධම්මවිචයො සම්මාදිවසී"

පරොවරානිති 'ඔරං' වුච්චති සකතතභාවො, පරං වුච්චති
 පරතතභාවො, ඔරං වුච්චති සකරුපවේදනාසඤ්ඤාසංඛාරවිඤ්ඤාණං, පරං
 වුච්චති පරරුපවේදනාසඤ්ඤාසංඛාරවිඤ්ඤාණං, ඔරං වුච්චති ඡ
 අජ්ඣත්තිකානි ආයතනානි පරං වුච්චති ඡ ඛාහිරානි ආයතනානි, ඔරං
 වුච්චති මනුස්සලොකො, පරං වුච්චති දෙවලොකො, ඔරං වුච්චති
 කාමධාතු, පරං වුච්චති රූපධාතු අරූපධාතු, ඔරං වුච්චති කාමධාතු-
 රූපධාතු, පරං වුච්චති අරූපධාතු, සඛ්ඛාය ලොකසමී. පරොවරානිති:
 පරොවරානි අනිච්චතො සඛ්ඛාය, දුක්ඛතො -රොගතො- ගණ්ඩතො -පෙ-
 නිස්සරණතො සඛ්ඛාය ජාතිකා කුලයිකා තීරයිකා විභාවයිකා විතුතං
 කකාති 'සඛ්ඛාය ලොකසමී. පරොවරානි.' පුණ්ණකාති හගවාති:
 'පුණ්ණකා'ති හගවා තං ප්‍රාගමිණං නාමෙන ආලපති. හගවාති
 ගාරවාධිවචනාමතං -පෙ- යද්දං 'හගවා'ති. 'පුණ්ණකාති හගවා'

යසසිඤ්ජිතං නත්ථි කුභිඤ්ජි ලොකෙති: 'යසසා'ති අරහතො
 ථිණාසවස්ස. ඉඤ්ජිතතනි: තණ්හිඤ්ජිතං දිවසීඤ්ජිතං මානිඤ්ජිතං
 කිලෙයිඤ්ජිතං කාඡ්ඤ්ජිතං, යසසිමෙ ඉඤ්ජිතා නත්ථි, න සහති,
 න සංවිජ්ජනති, නුපලබ්භතති, පඤ්ඤා සමුච්ඡින්නා වූපසන්නා පටිපසංඝාතා
 අභිච්ඡෙදකානිකා ඤාණානිකා දඩ්ඨා. කුභිඤ්ජිති කුභිඤ්ජි කිසමිඤ්ජි කප්ථි
 අජ්ඣත්තං වා ඛෙට්ඨා වා අජ්ඣත්තඛෙට්ඨා වා. ලොකෙති අපායලොකෙ
 -පෙ-ආයතනලොකෙති 'යසසිඤ්ජිතං නත්ථි කුභිඤ්ජි ලොකෙ'

1. ලොකමිති - මජ්ඣ

2. පරොපරානි ව-වි-ක-පන-හා මජ්ඣං,

3. ධම්මපටිපාටි - විඤ්ඤානාදිකං

3. පරොපරානිති ව-ක-

සනෙතා විදුමො අනියො නිරාසො අතාරි සො ජාතිජරනති බ්‍රුමිති: 'සනෙතා'ති රාගස්ස සන්තතතා සනෙතා, දෙසස්ස -මොහසස- ශක්කධස්ස - උපනාහස්ස- මක්ඛස්ස-ප-සබ්බාකුසලාභිසංඛාරානා සන්තතතා සමිත්තතා වූපසමිත්තතා විජ්ඣාතතා නිබ්බූතතා විගතතා පටිපස්සාදානතා සනෙතා උපසනෙතා වූපසනෙතා නිබ්බූතො පටිපස්සාදොති 'සනෙතා'.

විදුමොති: කායදුච්චරිතං විදුමිතං! විධමිතං සොසිතං විසොසිතං බාහුකිකතං වච්ඡුච්චරිතං- මනොදුච්චරිතං විදුමිතං විධමිතං සොසිතං විසොසිතං බාහුකිකතො, රාගො-දෙසො-මොහො විදුමිතො විධමිතො සොසිතො විසොසිතො බාහුකිකතො, කොධො- උපනාහො- මක්ඛො- පළාසො- ඉස්සා- මච්ඡරියං- මායා- සාමය්‍යං- ඵලිංගා- සාරමිංගා- මානො- අභිමානො- මද්ද- පමාද්ද- සබ්බෙ කිලෙසා- සබ්බෙ දුච්චරිතා- සබ්බෙ දරථා- සබ්බෙ පරිළාභා- සබ්බෙ සත්තාපා- සබ්බාකුසලාභිසංඛාරා විදුමිතා විධමිතා සොසිතා විසොසිතා බාහුකිකතා. අථවා¹ 'කොධො' වුවකි දුමො:

- 1 "මානො හි තෙ ට්‍රාහමිණ ඛාරිභාරො
කොධො ධූමො ඤ්ඤානි² මොසවජ්ජං,
ඵව්භා සුජා හදයං³ ජොතිරිසානං
අත්තා සුදන්තා පුරිසස්ස ජොති."⁴

අපිව දසභාකාරෙහි කොධො ජායති: 'අනන්ධං මෙ අවරි'ති කොධො ජායති, 'අනන්ධං මෙ වරති'ති කොධො ජායති, 'අනන්ධං මෙ වරිස්සති'ති කොධො ජායති, 'පියස්ස මෙ උනාපස්ස' අනන්ධං අවරි, අනන්ධං වරති, අනන්ධං වරිස්සති'ති කොධො ජායති, අපියස්ස මෙ අමනාපස්ස, අන්ධං අවරි, අන්ධං වරති, අන්ධං උරිස්සති'ති කොධො ජායති, දවසානෙ වා පන කොධො ජායති. යො ඵවරුපො විතතස්ස ආසානො පටිසානො පටිසං පටිවිරොධො කොපො පකොපො සම්පකොපො දෙසො පදෙසො සම්පදෙසො විතතස්ස ව්‍යාපතති⁵. මනොපදෙසො කොධො කුජ්ඣනා කුජ්ඣිතතං දෙසො දුස්සනා දුස්සිතතං බ්‍යාපතති බ්‍යාපජ්ජනා බ්‍යාපජ්ජිතතං විරොධො පටිවිරොධො වණ්ඛිකකං අසුරොපො⁶ අනාතමනතා විතතස්ස. අයං වුවකි කොධො''

1. විදුමිතං - ව, ක
2. අපිව - පන
3. ගම්මිති - ව, ක, ඥා
4. තපාරස්ස - සා

5. සංසුත්ත සුසුද්ධික ගරෙභිප්පස්ස
6. බ්‍යාපතති - ම ඡ සං
7. අසුරොපො - සා

අපිව කොධස්ස අධිමත්තපරිත්තතා වෙදිතබ්බා: අපී කඤ්චිකාලං කොධො චිත්තාච්චකරණ මත්තො හොති, න ච තාව මුට්ඨකුලනචිකුලනෝ¹ හොති, අපී කඤ්චිකාලං කොධො මුට්ඨකුලනචිකුලනමත්තො හොති න ච තාව හනුපඤ්චාපනො හොති, අපී කඤ්චිකාලං කොධො හනුපඤ්චාපනමත්තො හොති න ච තාව ඵරුසවාචං නිච්ඡාරනො හොති, අපී කඤ්චිකාලං කොධො ඵරුසවාචං නිච්ඡාරණමත්තො හොති, න ච තාව දිසාවිදිසානු විලොකනො හොති, අපී කඤ්චිකාලං කොධො දිසා විදිසානු විලොකනමත්තො හොති, න ච තාව දණ්ඩසත්ථපරාමසනො හොති, අපී කඤ්චිකාලං කොධො දණ්ඩසත්ථපරාමසනමත්තො හොති, න ච තාව දණ්ඩසත්ථ අභ්ගුකකිරණො හොති, අපී කඤ්චිකාලං කොධො දණ්ඩසත්ථ අභ්ගුකකිරණ මත්තො හොති, න ච තාව දණ්ඩසත්ථ අභිනිපාතනො හොති, අපී කඤ්චිකාලං කොධො දණ්ඩසත්ථ අභිනිපාතනමත්තො හොති, න ච තාව ජිත්තවිච්ඡිත්තකරණො හොති, අපී කඤ්චිකාලං කොධො ජිත්තවිච්ඡිත්තකරණමත්තො හොති, න ච තාව සමාඤ්ජන පළිගඤ්ජානා හොති, අපී කඤ්චිකාලං කොධො සමාඤ්ජන පළිගඤ්ජනමත්තො හොති. න ච තාව අභ්ගමභ්ගඅපකඤ්ඤානෝ² හොති. අපී කඤ්චිකාලං කොධො අභ්ගමභ්ගඅපකඤ්ඤානමත්තො හොති, න ච තාව ජීවිතා වොරොපනො හොති, අපී කඤ්චිකාලං කොධො ජීවිතා වොරොපනමත්තො හොති, න ච තාව සබ්බවාගපරිච්චාගාය සණ්ඨිතො හොති යනො ටො කොධො පරං දුග්ගලං³ ඝාතෙත්වා අත්තානං ඝාතෙති, එත්තාථිතා කොධො පරමුස්සදගතෝ⁴ පරමවෙට්ඨුලලානො හොති. යස්ස සො හොති කොධො පභිතො සමුච්ඡින්නා වූපසන්නා පටිපසංඤා අභබ්බුප්පත්තිකො ඤාණගතිනා දඬිං සො වුවච්ඡි 'විට්ඨමො'

කොධස්ස පභිතත්තා විට්ඨමො, කොධවච්ඡුස්ස පරිඤ්ඤාතත්තා විට්ඨමො, කොධභෙතුස්ස පරිඤ්ඤාතත්තා විට්ඨමො, කොධභෙතුස්ස උපච්ඡිත්තත්තා විට්ඨමො. අනිසොති රාගො නිසො, දෙසො නිසො, මොහො නිසො, කොධො නිසො, උපතාහො නිසො -පෙ- සබ්බකුසලාභිසංඛාරා නිසා, යස්සොතෙ නිසා පභිතා සමුච්ඡින්නා වූපසන්නා පටිපසංඤා අභබ්බුප්පත්තිකා ඤාණගතිනා දඬිං, සො වුවච්ඡි 'අනිසො' නිරාසොති 'ආසා' වුවච්ඡි තණ්හා, 'යො රාගො සාරාගො -පෙ- අභිජ්ඣා ලොභො අකුසලමූලං.'⁵ යස්සොසා ආසා තණ්හා පභිතා සමුච්ඡින්නා වූපසන්නා පටිපසංඤා අභබ්බුප්පත්තිකා ඤාණගතිනා දඬිං

1. පරිකුලනං - පන
2. අංකධිග්ගො - පන-
3. පරපුගෙලං -ව-වි-ක-

4. පරමුක්කංසගතො-පන
5. ධම්මසංගහි - නිකායපකඨංඨ

සො දුට්ඨති 'නිරාසො' ජාතීති "යා තෙසං තෙසං සත්තානං තමයි තමයි සත්තනිකායෙ ජාති සංජාති උක්කන්ති අභිනිබ්බන්ති බන්ධානං පාතුහාවො ආයතනානං පටිලාහො"^b, ජරාති "යා තෙසං තෙසං සත්තානං තමයි තමයි සත්තනිකායෙ ජරා ජීරණකා බණ්ඩිච්චං පාලිච්චං වලිතතව තා ආයුතො සංභාති ඉන්ද්‍රියානං පරිපාකො"^c. සන්තො විට්ඨමො අනිසො නිරාසො. අතාරි සො ජාති ජරන්ති බ්‍රුමීති යො සන්තො ව විට්ඨමො ව අනිසො ව නිරාසො ව, සො ජාති ජරා මරණං අතරි උතතරි පතරි සමතික්කමි වීතිවත්තසීති බ්‍රුමි ආවික්කමි දෙසෙමි පඤ්ඤපෙමි පට්ඨපෙමි විටරමි විහජාමි උත්තානිකරොමි පකාසෙමීති 'සන්තො විට්ඨමො අනිසො නිරාසො අතාරි සො ජාති ජරන්ති බ්‍රුමි.'

තෙතාහ භගවා:

"සංඛාය ලොකස්මිං පරොවරාති (පුණ්ණකාති භගවා)
යසසිඤ්ජිතං තස්සී කුභිඤ්චි ලොකෙ,
සන්තො විට්ඨමො අනිසො නිරාසො
අතාරි සො ජාතිජරන්ති බ්‍රුමී"^dති

සභගාරා පරියොසානා -පෙ- පඤ්ඤාලොකො භගවන්තං තමස්සමානො නිසින්නො භොති. 'සත්ථා මෙ භන්තෙ භගවා සාවකො භට්ඨමී'ති.

පුණ්ණක සුත්තනිග්ගෙසො සමත්තො

b. සච්ච විහරිත
c. සච්ච විහරිත

4. මෙතතගු සුතතනිදෙසො

4-1

පුට්ඨාචාරී තං භගවා චූඨිමෙතං (ඉට්ඨායසමා මෙතතගු)
මඤ්ඤාචාරී තං වෙදගං භාවිතතතං
කුතො භු ඤ්ඤා සමුදගතා¹ ඉමෙ
යෙ කෙවි ලොකසමිං අනෙකරූපා.

පුට්ඨාචාරී තං භගවා චූඨි මෙතතනි: 'පුට්ඨාචාරී'ති තිසෙසා පුට්ඨා:
අද්ධිමජොතනා පුට්ඨා, ද්ධිසංසන්ධනා පුට්ඨා, විමතිවෙදනා පුට්ඨා.

කතමා අද්ධිමජොතනා පුට්ඨා: පකතියා ලකඛණං අඤ්ඤානං භොති
අද්ධිං අකුලිතං අතිරිතං අවිතුතං අවිනාචිතං, තස්ස ඤ්ඤානං දස්සනාය
කුලනාය තිරණාය² විතුතස්සාය විභාවනස්සාය පඤ්ඤා පුට්ඨති. අයං අද්ධිම
ජොතනා පුට්ඨා.

කතමා ද්ධිසංසන්ධනා පුට්ඨා: පකතියා³ ලකඛණං ඤ්ඤානං භොති ද්ධිං
කුලිතං තිරිතං විතුතං විනාචිතං අඤ්ඤාති පණ්ණිනෙති සද්ධිං සංසන්ධනස්සාය
පඤ්ඤා පුට්ඨති. අයං ද්ධිසංසන්ධනා පුට්ඨා.

කතමා විමතිවෙදනා පුට්ඨා: පකතියා සංසය පකඛනො⁴ භොති,
විමති පකඛනො⁵ වෙළුකජාතො ඵලං භු ටො න භු ටො කිං භු ටො
කරං භු ටොති. සො විමතිවෙදනස්සාය පඤ්ඤා පුට්ඨති. අයං විමතිවෙදනා
පුට්ඨා. ඉමා තිසෙසා පුට්ඨා.

අපරාපි තිසෙසා පුට්ඨා: මනුස්සපුට්ඨා, අමනුස්සපුට්ඨා, නිමිත්තපුට්ඨා.

කතමා මනුස්සපුට්ඨා: මනුස්සා බුද්ධිං භගවතං උපසම්බුද්ධිං පඤ්ඤා
පුට්ඨන්ති, භික්ඛු පුට්ඨන්ති, භික්ඛුණියො පුට්ඨන්ති, උපාසකා පුට්ඨන්ති,
උපාසිකායො පුට්ඨන්ති, රාජානො පුට්ඨන්ති, ධනතියා පුට්ඨන්ති, බ්‍රාහ්මණා
පුට්ඨන්ති, වෙස්සා පුට්ඨන්ති, සුද්දා පුට්ඨන්ති, ගහවසී පුට්ඨන්ති, පඤ්ඤා
පුට්ඨන්ති. අයං මනුස්සපුට්ඨා.

කතමා අමනුස්සපුට්ඨා: අමනුස්සා බුද්ධිං භගවතං උපසම්බුද්ධිං
පඤ්ඤා පුට්ඨන්ති, නාගා පුට්ඨන්ති, සුපණ්ණා පුට්ඨන්ති, යකඛා පුට්ඨන්ති,
අසුරා පුට්ඨන්ති, ගඤ්ඤා පුට්ඨන්ති මහාරාජානො පුට්ඨන්ති, ඉන්ද්‍ර පුට්ඨන්ති,
බ්‍රහ්මානො පුට්ඨන්ති, දෙව්‍යා පුට්ඨන්ති, අයං අමනුස්සපුට්ඨා.

1. ගතාමෙ - පන

2. තිරණය විභාවනාය පුට්ඨති, පන

3. පකතියා-ව, ට, ට, ක, ක,
පකඛනො - ම ජ සං

4. පකඛනො - ව, ට, ක, පන

5. විමතිපකඛනො - ව, ට, ක, පන

කතමා නිමිත පුට්ඨා: යං හගවා රූපං අභිනිමිතානි මනොමයං සබ්බඛාපච්චිකා අභිනිත්ථියං, සො නිමිතො බුද්ධං හගවතං උපසංකම්භා පඤ්ඤා දුට්ඨති, හගවා වික්ඛපෙති. අයං නිමිතපුට්ඨා. ඉමා තිදෙසා දුට්ඨා.

අපරාපි තිදෙසා පුට්ඨා: අත්තස්සුට්ඨා, පරස්සුට්ඨා, උභයස්සුට්ඨා, අපරාපි තිදෙසා පුට්ඨා: දිට්ඨධම්මස්සුට්ඨා, සම්මාරාධිකස්සුට්ඨා. පරමස්සුට්ඨා. අපරාපි තිදෙසා පුට්ඨා: අනවස්සුට්ඨා, නික්ඛිලෙසස්සුට්ඨා, වොදනස්සුට්ඨා. අපරාපි තිදෙසා පුට්ඨා: අතීතාපුට්ඨා, අනාගතාපුට්ඨා, පච්චුප්පානාපුට්ඨා. අපරාපි තිදෙසා පුට්ඨා: අජකිතාපුට්ඨා, බහිද්ධාපුට්ඨා, අජකිතබහිද්ධාපුට්ඨා, අපරාපි තිදෙසා පුට්ඨා: කුසලපුට්ඨා, අකුසලපුට්ඨා, අබ්භාසකපුට්ඨා, අපරාපි තිදෙසා පුට්ඨා: බ්බසුට්ඨා, ධාතුපුට්ඨා, ආයතනපුට්ඨා, අපරාපි තිදෙසා පුට්ඨා: සතිපට්ඨානපුට්ඨා, යම්මප්පාධානපුට්ඨා, ඉද්ධිපාදපුට්ඨා. අපරාපි තිදෙසා පුට්ඨා: ඉත්ථියපුට්ඨා, බලපුට්ඨා, බොජ්ඣංගපුට්ඨා. අපරාපි තිදෙසා පුට්ඨා: මග්ගපුට්ඨා, ඵලපුට්ඨා, නිබ්බානපුට්ඨා.

පුට්ඨාමි තතති: පුට්ඨාමි තං, යාවාමි තං, අජෙකියාමි තං, පසාදෙමි තං, 'කප්පයසු ටෙ' ති 'පුට්ඨාමි තං'. හගවාති ගාරවාධිවචනමෙතං - පෙ - සච්ඡිකාපඤ්ඤානි යදිදං හගවාති 'පුට්ඨාමි තං හගවා'. බ්‍රෑහ්මි මෙතතති බ්‍රෑහ්මි ආවිකම් දෙසෙති පඤ්ඤාපෙති පට්ඨපෙති විවර විහජ උත්තානි කරොති පකාසෙති 'පුට්ඨාමි තං හගවා බ්‍රෑහ්මි මෙතං'. ඉච්චායසමා මෙතගුති, - 'ඉච්චා' ති පදසන්ධි - පෙ - ඉච්චායසමා මෙතගු:

මඤ්ඤාමි තං වෙදගු¹ භාවිතතෙතානි: 'වෙදගු' ති තං මඤ්ඤාමි 'භාවිතතෙතා' ති තං මඤ්ඤාමි, ඵවං ජානාමි, ඵවං ආජානාමි,² ඵවං විජානාමි,³ ඵවං පටිවිජානාමි, ඵවං පටිවිජ්ඣාමි 'වෙදගු භාවිතතෙතා' ති කපං හගවා වෙදගු; වෙදෙ වුවති චතුසු මග්ගෙසු ඤාණං, පඤ්ඤා පඤ්ඤාදිත්ථියං පඤ්ඤාබලං - පෙ - ධම්මවිවයසමොජ්ඣබෙතා විමංසා විපක්ඛානා සම්මාදිට්ඨි, හගවා තෙති වෙදෙති ජාතිජරාමරණස්ස අනතගතො⁴

1. 'යං' ති තත්ථි-ව,ව,ම ඡ සං
2. වෙදගු - ම ඡ සං
3. අජානාමි

4. පජානාමි - කත්ථි
5. අත්තං-ගතො - ක, ව

අනන්තසතො කොට්ඨතො කොට්ඨසතො පරියන්තගතො
පරියන්තසතො වෙසානගතො වෙසානසතො තාණගතො
තාණසතො ලෙනගතො ලෙනසතො සරණගතො සරණසතො
අභයගතො අභයසතො අවුන්තගතො අවුන්තසතො අමතගතො
අමතසතො නිබ්බානගතො නිබ්බානසතො. වෙදනං වා අනන්තතොති
වෙදගු, වෙදෙහි වා අනන්තතොති වෙදගු, සත්තන්තං වා ධම්මානං
විදිත්තතා වෙදගු: සක්කායද්වයි විදිතා හොති, විවික්ඛිතා විදිතා හොති,
සිලබ්බපරාමාසො විදිතො හොති, රාගො-දෙසො-මොහො-මානො
විදිතො හොති, විදිතාසං හොති පාපකා අකුසලා ධම්මා සංකිලෙසිකා
පොතොහවිකා සදරා¹ දුක්ඛව්‍යාකා ආයති. ජාතිජරාමරණියා:

1. “වෙදනි විවෙයා කෙවලානි (සභියාති හගවා)
සමණානං යාතිපඤ්ඤා සුභමණානං
සබ්බං වෙදනාසු විතරාගො
සබ්බං වෙදමතිවච වෙදගු සො”ති. a

එවං හගවා වෙදගු.

කථං හගවා භාවිතතො: හගවා භාවිතකායො භාවිතසිලො
භාවිතවිතො භාවිතපඤ්ඤා භාවිතසතිපට්ඨානො භාවිතසම්මපට්ඨානො
භාවිතඉද්ධිපාදො භාවිතඉද්ධියො භාවිතබලො භාවිතබොජ්ඣංඝො
භාවිතමග්ගො පභිනක්ඛලෙසො පට්ඨිකාකුප්පො සමස්සක නිරොධො, දුක්ඛ-
තස්ස පරිඤ්ඤානං, සමුදයො පභිනො, මග්ගො භාවිතො, නිරොධො
සමස්සකො, අභිඤ්ඤානං, අභිඤ්ඤානං, පරිඤ්ඤානං, පරිඤ්ඤානං,
පහානබ්බං, පභිනං, භාවෙනබ්බං භාවිතං, සමස්සකානබ්බං සමස්සකං,
අපරිනෙතා මහෙත්තා ගම්හිරො අපමෙයො දුප්පරියොගාලෙහා²
පසුත රතනො³ සාගරුපමො⁴ ජළඛකුපෙක්ඛාය සමන්තාගතො හොති.

වක්ඛුතා රූපං දිස්වා නෙව සුමනො හොති, න දුම්මනො,
උපෙක්ඛකො විහරති සතො සමපජානො සොතෙන සද්ධං සුඤ්ඤා-
පෙ-සානෙන ගඤ්ඤා සාධිතා-පෙ-ච්චාය රසං සාධිතා-පෙ-කායෙන
ථොට්ඨබ්බං. චුස්සිතා-පෙ-මනසා ධම්මං විඤ්ඤාය නෙව සුමනො
හොති, න දුම්මනො, උපෙක්ඛකො විහරති සතො සමපජානො.

1. අදරා-පු
2. යාතිධර්ම - ම ජ සං
යාති අඤ්ඤා-සි
3. අබ්බවේරාසු-ම, ව, ට, ක

a. සුතපතිපාස සම්මසුත්ත
4. දුප්පරියො ගාලො - පහ
5. බ්‍රහ්මරතනො - සි.
6. සාගරුපමො-කඤ්ඤා

වකුන්තා රූපං දිස්වා මනාපං රූපං නාභිගිජ්ඣති¹ නාභිභංසති² න රාගං ජානති තස්ස ධීතොව කායො භොති, ධීතං චිතතං අජ්ඣාතං සුසංඨිතං දුට්ඨිතං. වකුන්තා ඛො පනෙවි³ රූපං දිස්වා අමනාපං න මඬකු භොති, අප්පතිට්ඨිතවිතෙතා⁴ අලිතමනසො⁵ අබ්බාපන්නවෙතසො. තස්ස ධීතොව කායො භොති, ධීතං චිතතං අජ්ඣාතං සුසංඨිතං දුට්ඨිතං. සොනෙන සඤ්ඤා සුඤ්ඤා -පෙ- සානෙන ගඤ්ඤා සාධිතො -පෙ- ජිව්හාය රසං සාධිතො -පෙ- කායෙන ඵොට්ඨිකං ඵුට්ඨිතො -පෙ- මනසා ධම්මං විඤ්ඤාය මනාපං නාභිගිජ්ඣති නාභිභංසති න රාගං ජානති, තස්ස ධීතොව කායො භොති, ධීතං චිතතං අජ්ඣාතං සුසංඨිතං දුට්ඨිතං. මනසා යෙව ඛො පන ධම්මං විඤ්ඤාය අමනාපං න මඬකු භොති, අප්පතිට්ඨිතවිතෙතා අලිතමනසො⁶ අබ්බාපන්නවෙතසො, තස්ස ධීතොව කායො භොති, ධීතං චිතතං අජ්ඣාතං සුසංඨිතං සුට්ඨිතං.

වකුන්තා රූපං දිස්වා මනාපාමනාපෙසු රූපෙසු ධීතොව කායො භොති, ධීතං චිතතං අජ්ඣාතං සුසංඨිතං දුට්ඨිතං. සොනෙන සඤ්ඤා සුඤ්ඤා -පෙ- මනසා ධම්මං විඤ්ඤාය මනාපාමනාපෙසු ධම්මෙසු ධීතොව කායො භොති, ධීතං චිතතං අජ්ඣාතං සුසංඨිතං සුට්ඨිතං.

වකුන්තා රූපං දිස්වා රජනියෙ න රජ්ජති, දෙසනියෙ⁷ න දුස්සති, මොහනියෙ න මුස්සති, කොපනියෙ න කුප්පති, මදනියෙ න මජ්ජති, කිලෙසනියෙ න කිලිස්සති. සොනෙන සඤ්ඤා සුඤ්ඤා -පෙ- මනසා ධම්මං විඤ්ඤාය රජනියෙ න රජ්ජති, දෙසනියෙ⁸ න දුස්සති, මොහනියෙ න මුස්සති, කොපනියෙ න කුප්පති, මදනියෙ න මජ්ජති, කිලෙසනියෙ න කිලිස්සති. දිට්ඨං දිට්ඨිමනෙතා සුතෙ සුතමනෙතා මුතෙ මුතමනෙතා විඤ්ඤාතෙ විඤ්ඤාතමනෙතා, දිට්ඨං න ලිප්පති⁹, සුතෙ න ලිප්පති, මුතෙ න ලිප්පති, විඤ්ඤාතෙ න ලිප්පති, දිට්ඨං අනුපායො¹⁰ අනපායො අනිස්සිතො අප්පට්ඨෙධො විප්පුතෙතා¹¹ විසඤ්ඤාතෙතා විවරියාදිකතෙන වෙතසා විහරති. සුතෙ -පෙ- මුතෙ -පෙ- විඤ්ඤාතෙ අනුපායො අනපායො අනිස්සිතො අප්පට්ඨෙධො විප්පුතෙතා විසඤ්ඤාතෙතා විවරියාදිකතෙන වෙතසා විහරති.

1. නාභිගිජ්ඣති - පන	6. අදිත මනසො-ව-ව-ප-සා
2. නාභිභංසති-හ	7. දුස්සනියෙ-ම ජ සං
3. වකුන්තා ඛො පනෙත-ධි-සා	8. න ලිප්පති-ම ජ සං, සා
4. අප්පතිට්ඨිතවිතො-සා	9. අනුපායො - මජ්ඣිම
5. අදිත මනසො-ව-ව-පන-සා	අනුපායො - ව,ව
6. සුතනිදායක-සමය සුතන	10. විමුක්තො-පන-

සංවිජ්ජති හගවතො වක්ඛු⁶ පසසති හගවා චක්ඛුතා රූපං, ඡන්දරාගො හගවතො නස්සි, සුච්චිත්තචිත්තො හගවා. සංවිජ්ජති හගවතො සොනං, සුඡ්ඤාති හගවා සොනෙන සංගං, ඡන්දරාගො හගවතො නස්සි, සුච්චිත්තචිත්තො හගවා. සංවිජ්ජති හගවතො සානං, සායති හගවා සානෙන ගඤ්ඤං, ඡන්දරාගො හගවතො නස්සි, සුච්චිත්තචිත්තො හගවා. සංවිජ්ජති හගවතො ජිව්හං, සායති හගවා ජිව්හාය රසං, ඡන්දරාගො හගවතො නස්සි, සුච්චිත්තචිත්තො හගවා. සංවිජ්ජති හගවතො කායො, උසති හගවා කායෙන ඵොට්ඨිකං, ඡන්දරාගො හගවතො නස්සි, සුච්චිත්තචිත්තො හගවා. සංවිජ්ජති හගවතො මනො, විජානාති හගවා මනසා ධම්මං, ඡන්දරාගො හගවතො නස්සි, සුච්චිත්තචිත්තො හගවා. වක්ඛුං රූපාරාමං රූපරතං රූපසම්මුදිතං, තං හගවතො දන්තං ගුත්තං රක්ඛිතං සංවුත්තං, තස්ස ච සංවරාය ධම්මං දෙසෙති. සොනං සංගාරාමං සංගාරතං සංගසම්මුදිතං, -පෙ- සානං ගඤ්ඤාරාමං ගඤ්ඤරතං ගඤ්ඤසම්මුදිතං, -පෙ- ජිව්හං රසාරාමා රසරතා රසසම්මුදිතා, සා හගවතො දන්තා ගුත්තා රක්ඛිතා, සංවුත්තා තස්ස ච සංවරාය ධම්මං දෙසෙති. කායො ඵොට්ඨිකාරාමො ඵොට්ඨිකරතො ඵොට්ඨිකසම්මුදිතො, මනො ධම්මාරාමො ධම්මරතො ධම්මසම්මුදිතො සො හගවතො දන්තා ගුත්තා රක්ඛිතා සංවුත්තා, තස්ස ච සංවරාය ධම්මං දෙසෙති.

2. දන්තා නයනාති සමිතිං දන්තං රාජාතිරුහති,
දන්තො සෙවෙසා මනුෂ්සසසු යොතිවාකාං තිතිකඛති.^a
3. චිරමසසතරා දන්තා ආජාතියා ච සිකිවා,
කුඤ්ජරා ච මහානාගා අත්තදන්තා තතො චරං.^a
4. න හි එතෙහි යානෙහි ගවෙජයා අගතං^a දිසං,
යථාත්තනා සුදන්තෙන දන්තො දන්තෙන ගවජති.^a
5. විධාසු න විකම්පනති විසම්මුත්තා සුතංඛවා,
දන්තානුමිං අනුප්පන්නා තෙ ලොකෙ විජිතාවිනා.^b
6. යසසිඤ්ඤාති හාවිනාති අජ්ඣන්තඤ්ඤා ඛතිඛා ච සබ්බලොකෙ,
නිබ්බන්ධි ඉමං පර ඤ්ඤාකං කාලං කඛිති හාවිතතෙතා සදන්තාති.^c

6. වක්ඛු - 8

1. යථාත්තනා - PTS. 8

2. අගතං දිසං ව-ව

a. ධම්මපද - නාගවග

b. භාවිතං සංගුත්තා - ඛජ්ජනික වග්ග

c. සුත්තනිපාත - සම්මසුත්ත

එවං හගවා භාවිතතො¹

මඤ්ඤාමි තං වෙදගුං² භාවිතතං කුතො නු දුක්ඛා සමුදගතා
ඉමෙති: 'කුතො නු'ති සංසයප්පච්ඡා, විමතිදුච්ඡා, ඥේශ්‍රාතදුච්ඡා,
අනෙකංසදුච්ඡා. එවං නු ටො, න නු ටො, කිං නු ටො, කථං නු ටොති
'කුතො නු'.

දුක්ඛාති ජාතිදුක්ඛං ජරාදුක්ඛං ව්‍යාධිදුක්ඛං මරණදුක්ඛං සොකපරිදෙව
දුක්ඛදෙමනස්සපායාසදුක්ඛං නොරසිකං දුක්ඛං තිරච්ඡානාදුක්ඛං පෙතති
විසය දුක්ඛං මානුසිකං³ දුක්ඛං ගබ්භාක්කනතිමුලකං දුක්ඛං ගබ්භවසීති
මුලකං දුක්ඛං ගබ්භදුට්ඨානමුලකං දුක්ඛං ජාතස්සපතිබ්භිනං⁴ දුක්ඛං
ජාතස්ස පරාධෙයාතං⁵ දුක්ඛං අතතූපකකමං දුක්ඛං පරූපකකමං දුක්ඛං
දුක්ඛදුක්ඛං සංඛාරදුක්ඛං විපරිනාමදුක්ඛං, වක්ඛුරොගො සොතරොගො
ඝාතරොගො ජිව්‍යාරොගො කායරොගො ජීවරොගො කණ්ණරොගො
මුඛරොගො දන්තරොගො කාසො සාසො පිත්තාසො ඩහො⁶ ජරො කුච්ඡි
රොගො මුච්ඡා පකකදිකා සුලා විසුචිකා කුච්ඡි ගණ්ණො කිලාසො
සොසො අපමාණො දඤ්ඤ කණ්ණ කච්ඡු රඬො විචල්ඡිකා
ලොහිතපිතං මධුමෙහො අංසා පිළකා හගඤ්ඤා පිතකසදුට්ඨානා ආබාධා
සෙම්භසදුට්ඨානා ආබාධා වාතසදුට්ඨානා ආබාධා සන්තිපාතිකා ආබාධා
උතුපරිනාමජා ආබාධා විසමපරිහාරජා ආබාධා ඊපකකමිකා ආබාධා
කම්මවිපාකජා ආබාධා සීතං උණං ජීවජා පිපාසා උච්චාදරා පසාදො
ධංසමකසවාතාතපසිරිංසපසම්ඵසානං දුක්ඛං, මාතූමරණං දුක්ඛං පිතූමරණං
දුක්ඛං භාතූමරණං දුක්ඛං හගිනිමරණං දුක්ඛං පුත්තමරණං දුක්ඛං ධිතූමරණං
දුක්ඛං ඤාතිවාසනං දුක්ඛං භොගවාසනං⁷ දුක්ඛං සීලවාසනං දුක්ඛං
දිට්ඨිවාසනං දුක්ඛං යෙසං ධම්මානං ආදිතො සමුදගමනං පඤ්ඤායති,
අත්ථගිතමතො නිදරාධො පඤ්ඤායති. කම්මසංනිසිතො විපාකො, විපාක
සංනිසිතං කම්මං, නාමසංනිසිතං රූපං, රූපසංනිසිතං නාමං, ජාතියා
අනුගතං, ජරාය අනුපටං බ්‍යාධිනා අභිභූතං, මරණෙන අභ්‍යාහතං, දුක්ඛ
පතිට්ඨිතං, අතාණං අලෙනං අසරණං අසරණිභූතං, ඉමෙ වුවචනති දුක්ඛා.

1. භාවිතතොති-ම ඡ සං

2. වෙදගු - ම ඡ සං

3. මානුසිකං-සා

4. ජාතස්සපතිබ්භිනං - ම ඡ සං

5. පරාධෙයාතං - ම ඡ සං

6. ඩහො - ම ඡ සං

7. භොගවාසනං - පන, ම ඡ සං

ඉමෙ දුක්ඛා කුතො සමුදගතා, කුතො ජාතා, කුතො සංජාතා කුතො නිබ්බන්තා කුතො අර්නිබ්බන්තා කුතො පාකුභුතා කිංනිදන්තා කිංසමුදයා¹ කිංජාතිකා කිංපභවාති ඉමෙසං දුක්ඛානං මූලං පුච්ඡති, හෙතුං පුච්ඡති, නිදන්තං පුච්ඡති, සමිභවං පුච්ඡති, පභවං පුච්ඡති, සද්විඨිංතං පුච්ඡති, ආහාරං පුච්ඡති, ආරම්භණං පුච්ඡති, පච්චයං පුච්ඡති, සමුදයං පුච්ඡති, පදුච්ඡති යාවති අරේඛස්සති² පසාදෙතිති 'කුතො නු දුක්ඛා සමුදගතා ඉමෙ.'

යෙ කෙවි ලොකස්මිං අනෙකරූපාති: 'යෙකෙවි'ති සබ්බෙන සබ්බං සබ්බරා සබ්බං අසෙසං නිසෙසසං පරියාදියනවචනමෙතං යෙකෙවිති.' ලොකස්මිංති අපායලොකෙ චිත්තස්සලොකෙ දෙවලොකෙ ඛිකිලොකෙ ධාතුලොකෙ ආයතනලොකෙ. අනෙකරූපාති අනෙකවිධා නානපාකාරා දුක්ඛාති 'යෙ කෙවි ලොකස්මිං අනෙකරූපා.'

තෙතාහ සො බ්‍රාහ්මණො:

"පුච්ඡාමි තං හගවා බ්‍රාහ් මෙ තං (ඉච්චායමො මෙතනගු)
මඤ්ඤාමි තං වෙදගුං භාවිතතං,
කුතො නු දුක්ඛා සමුදගතා ඉමෙ
යෙ කෙවි ලොකස්මිං අනෙකරූපා"ති.

4-2

දුක්ඛස්ස වෙ මං පභවං අපුච්ඡයි (මෙතනගුති හගවා)
තං තෙ පච්ඡන්තාමි යථා ජජානං,
උපධිනිදන්තා පභවන්ති දුක්ඛා
යෙ කෙවි ලොකස්මිං අනෙකරූපා.

දුක්ඛස්ස වෙ මං පභවං අපුච්ඡයි ති: 'දුක්ඛස්සා'ති: ජාතිදුක්ඛස්ස ජරාදුක්ඛස්ස ව්‍යාධිදුක්ඛස්ස මරණදුක්ඛස්ස සොකපරිදේවදුක්ඛදෙමනස්ස-පායාන්තරායස්ස. පභවං අපුච්ඡයිති "දුක්ඛස්ස මූලං පුච්ඡයි, හෙතුං පුච්ඡයි, නිදන්තං පුච්ඡයි, සමිභවං පුච්ඡයි, පභවං පුච්ඡයි, සද්විඨිංතං පුච්ඡයි, ආහාරං පුච්ඡයි, ආරම්භණං පුච්ඡයි, පච්චයං පුච්ඡයි, සමුදයං පුච්ඡයි, යාවයි අරේඛස්ස පසාදෙයි'ති 'දුක්ඛස්ස වෙ මං පභවං අපුච්ඡයි'.

මෙතනගුති හගවාති: බ්‍රාහ්මණං නාමෙන ආලපති. හගවාති භාරවාධි වචන මෙතං -පෙ- සච්ඡිකාපඤ්ඤානති යදිදං හගවාති. 'මෙතනගුති හගවා'.

1. කිංසමුදයං-ව-වි-හ

2. අරේඛයි-ව,වි,හ

තං තෙ පවකඛාමි යථා පජානන්ති: 'තං' නි දුක්ඛස්ස මූලං පවකඛාමි, හෙතුං පවකඛාමි, නිදනං පවකඛාමි, සමුච්ඡාදං පවකඛාමි, පභවං පවකඛාමි, සමුච්ඡාදානං පවකඛාමි, ආහාරං පවකඛාමි, ආරම්භණං පවකඛාමි, පච්චයං පවකඛාමි, සමුදයං පවකඛාමි, ආවිකම්පසාමි දෙසිස්සාමි පඤ්ඤාපෙසසාමි පච්ඡිපෙසසාමි විච්චිසසාමි විනර්ඪසාමි උත්තනනිකරිස්සාමි පකායිස්සාමිති. 'තං තෙ පවකඛාමි.'

යථා පජානන්ති: යථා පජානන්තො ආජානන්තො විජානන්තො පටිවිජානන්තො පටිවිඤ්ඤන්තො න ඉතිතිතිහං න ඉති කිරියා¹ න පරමපරයා න පිටකසම්පදනෙන් න තක්කහෙතු න නයහෙතු න ආකාර පරිවිතකෙකන න දිට්ඨිනිකම්පනානන්තියා සාමං සයං අභිඤ්ඤානං අත්ත-පච්චකම්භමං. තං කථයිස්සාමිති 'තං තෙ පවකඛාමි යථා පජානං'.

උපධිනිදනා පහවන්ති දුක්ඛාති: 'උපධි'ති දස උපධි: තණ්හූපධි දිට්ඨූපධි, කිලෙසූපධි, කම්මූපධි, දුච්චරිතූපධි, ආහාරූපධි, පටිසූපධි, චතසෙසා උපද්දන්තාධාතුයො උපධි, ඡ අඤ්ඤාතීකානි ආයතනානි උපධි, ඡ විඤ්ඤාණකායො උපධි, සබ්බමිදි දුක්ඛං දුක්ඛමනස්සෙන්² උපධි, ඉමෙ වුවවන්ති දස උපධි. දුක්ඛාති ජාතිදුක්ඛං ජරාදුක්ඛං ව්‍යාධිදුක්ඛං මරණදුක්ඛං සොකපරිදෙවදුක්ඛාදෙවනසුපායාසදුක්ඛං නොරසිකං දුක්ඛං -පෙ- දිට්ඨි බ්‍යසනං දුක්ඛං, යෙසං ධම්මානං ආදිතො සමුදගමනං පඤ්ඤායති අත්ථග්ගමතො නිරොධො පඤ්ඤායති, කම්මනිසිතිතං විපාකං, විපාකනිසිතිතං කම්මං, නාමනිසිතිතං රූපං, රූපනිසිතිතං නාමං, ජාතියා අනුගතං, ජරාය අනුසං, බ්‍යාධිතා අභිභූතං, මරණෙන අබ්‍යාභතං, දුක්ඛෙ පතිට්ඨිතං, අතාණං අලෙනං අසරණං අසරණිභූතං, ඉමෙ වුවවන්ති දුක්ඛා. ඉමෙ දුක්ඛා උපධිනිදනා, උපධිහෙතුකා, උපධිපච්චයා, උපධිකාරණා භොගානි, පහවන්ති සමුච්චන්ති ජායන්ති සඤ්ජායන්ති නිබ්බන්ධනන්ති පාතුහවන්ති³ 'උපධිනිදනා පහවන්ති' දුක්ඛා.

1. න ඉති කිරියාය - ම ඡ සං

2. දුක්ඛමනස්සෙන් - ම ඡ සං

3. දුක්ඛාය වෙමං - ව-වි-ක

යෙ කෙව් ලොකස්මිං අනෙකරුපාති: 'යෙ කෙව්'ති සබ්බෙන සබ්බං සබ්බථා සබ්බං අසෙසං නිසෙසසං පරියාදියනව්වනමනං යෙ කෙව්'ති. ලොකස්මිනති අපායලොකෙ මනුස්සලොකෙ දෙවලොකෙ බ්බිලොකෙ ධාතුලොකෙ ආයතනලොකෙ. අනෙකරුපාති: අනෙකව්ධා නානාසකාරා දුක්ඛා'ති 'යෙ කෙව් ලොකස්මිං අනෙක රුපා'.

තෙතාහ භගවා:

“දුක්ඛස්ස වෙ මං පභවං අපුච්ඡයි (මෙතගුති භගවා)
තං තෙ පව්කඛාමී යථා පජානං
උපධිනිදනා පභවනති දුක්ඛා
යෙ කෙව් ලොකස්මිං අනෙකරුපා'ති.

4-3

යො වෙ අවිද්ඛා උපධිං කරොති
සුතපසුතං දුක්ඛමුපෙති මජ්ඣෙ
තස්මා පජානං උපධිං න කසිරා
දුක්ඛස්ස ජාතිපභවානුපසයි.

යො වෙ අවිද්ඛා උපධිං කරොති: යො'ති යො යාදිසො යථා සුතෙතා යථාච්ඡිනො යථාපකාරො යංයානාසනෙතා¹ යංඤම්ම සමන්තාගතො² බ්බති යො වා බ්බාමමනො වා වෙසෙසා වා සුඤ්ඤා වා ගහවෙසා වා පබ්බජිතො වා දෙවො වා මනුෂ්සො වා. අවිද්ඛාති අවිජ්ජාගතො අඤ්ඤාණි අවිභාවී දුපපඤ්ඤා. උපධිං කරොති නිසංඝ්ඤාධිං කරොති. දිට්ඨපධිං කරොති, කිලෙසුපධිං කරොති, කම්මපධිං කරොති, දුච්චිතපධිං කරොති, ආභාරුපධිං කරොති, පටිසුපධිං කරොති, වතසෙසා උපාදිත්තධාතුයො උපධිං³ කරොති, ඡ අජ්ඣතතිකානි ආයතනානි උපධිං කරොති, ඡ විඤ්ඤාණකායං උපධිං කරොති, ජානති සඤ්ජානති නිබ්බත්තතිති යො වෙ අවිද්ඛා උපධිං කරොති:

1. යං යානංපතො - පි

2. සංඤ්ඤාසමන්තාගතො - බ්බුදු

3. උපධි - මජ්ඣං

පුතපුතං දුක්ඛමුපෙති මනෙය්‍යා'ති: පුතපුතං ජාතිදුක්ඛං ජරාදුක්ඛං ව්‍යාධිදුක්ඛං මරණදුක්ඛං සොකපරිදෙවදුක්ඛදෙමනසුප්පායසදුක්ඛං එති සමුපෙති උපග්ග්‍යති ගණ්‍යාති පරාමසති අභිනිවිසති. මනෙය්‍යාති මනෙය්‍ය මොහො අවිච්ඡා අවිජ්‍යාගතො අඤ්ඤාණි අවිභාවී දුට්‍ඨසඤ්ඤාති 'පුතපුතං දුක්ඛමුපෙති මනෙය්‍ය'

තසමා පජානං උපධිං න කසිරාති: 'තසමා'ති තංකාරණං තංගෙතු තසාච්චයා ගනතිදනා එවං ආදීනවං සමපසාමානො උපධිසුති 'තසමා. පජානංති පජානංතො ආජානංතො විජානංතො පටිවිජානංතො පටිවිජ්ඣානංතො, සබ්බෙ සංඛාරා අනිච්ඡාති පජානංතො ආජානංතො විජානංතො පටිවිජානංතො පටිවිජ්ඣානංතො 'සබ්බෙ සංඛාරා දුක්ඛාති -පෙ- සබ්බෙ ධම්මා අනත්තා'ති -පෙ- 'යං කිංඤ්ඤි සමුදයධම්මං සබ්බං තං නිරොධධම්ම'න්ති පජානංතො ආජානංතො විජානංතො පටි විජානංතො පටිවිජ්ඣානංතො. උපධිං න කසිරාති තණ්හපධිං න කරෙය්‍ය, දිට්ඨපධිං න කරෙය්‍ය, කිලෙසුපධිං න කරෙය්‍ය, කම්මපධිං න කරෙය්‍ය, දුම්භිතපධිං න කරෙය්‍ය, ආභාරුපධිං න කරෙය්‍ය, පටිසුපධිං න කරෙය්‍ය, වතසො උපාදින්නධාතුයො උපධිං න කරෙය්‍ය, ඡ අඤ්ඤාණිකාති ආයතනාති උපධිං න කරෙය්‍ය, ඡ වීඤ්ඤාණකායං උපධිං න කරෙය්‍ය, න සංජනෙය්‍ය න නිබ්බන්ධෙය්‍ය නාතිනිබ්බන්ධෙය්‍යාති- තසමා පජානං උපධිං න කසිරා.'

දුක්ඛසංයාති: ජාතිදුක්ඛස්ස ජරාදුක්ඛස්ස ව්‍යාධිදුක්ඛස්ස මරණදුක්ඛස්ස සොකපරිදෙවදුක්ඛදෙමසුප්පායසදුක්ඛස්ස. • අභවානුපසෙසීති: දුක්ඛස්ස මුලානුපසෙසී' හෙතෙනුපසෙසී නිදනානුපසෙසී සමඛවානුපසෙසී පහවානුපසෙසී සමුට්ඨානානුපසෙසී ආහාරානුපසෙසී ආරම්භානුපසෙසී පච්චයානුපසෙසී සමුදයානුපසෙසී. 'අනුපසානා' වූවිති පඤ්ඤාය පඤ්ඤී පජානන -පෙ- අමොහොධ මම්චිවයො සම්මාදිට්ඨි ඉමාය අනුපසසන. ය ඤ්ඤාය උපෙතො හොති සමුපෙතො උපගතො සමුඋගතො උප්පන්නො සමුපන්නො සමනන්තො සො වූවිති අනුපසෙසීති "දුක්ඛස්ස ජාතිපහවානුපසෙසී.

මෙතෙමෙක භගවා.

"යො වෙ අවිච්ඡා උපධිං කරොති
පුතපුතං දුක්ඛමුපෙති මනෙය්‍ය
තසමා පජානං උපධිං න කසිරා
දුක්ඛස්ස ජාතිපහවානුපසෙසී"ති.

4. හෙතෙනුපසෙසී-ව-වි-ක
හෙතුං පසෙසී - ම ඡ සං

යං තං අපුච්ඡිමං අකිත්තං නො
අඤ්ඤං තං¹ දුට්ඨං තදිඤ්ඤං බ්‍රාහ්මී
කථනනුධිරා විරතනි ඔසං.
ජාතිජරං² සොකං පරිද්දව ද්‍රවං
තං මෙ මුනි සාධු විශාකරොහි
තථා හි තෙ විදිතො එසං ධම්මො

යං තං අපුච්ඡිමං අකිත්තං නොති : යං තං අපුච්ඡිමං අයාවිමං
අපේක්ෂිමං පසාදිමං. අකිත්තං නොති කිත්තං ආවික්ඛිතං දෙසිතං.
පඤ්ඤාපිතං පටිඨපිතං විවරිතං විහතං උත්තානිකතං පකාසිතනති 'යං තං
අපුච්ඡිමං අකිත්තං නො.'

අඤ්ඤං තං පුට්ඨං තදිඤ්ඤං බ්‍රාහ්මී අඤ්ඤං තං පුට්ඨං, අඤ්ඤං
තං යාවාම, අඤ්ඤං තං අපේක්ෂාම, අඤ්ඤං තං පසාදෙම, උත්තරිං තං
පුට්ඨං. තදිඤ්ඤං බ්‍රාහ්මී තං ඉඤ්ඤං බ්‍රාහ්මී ආවික්ඛිතං දෙසෙති පඤ්ඤාපෙති
පටිඨපෙති විවර විහජ උත්තානිකරොහි පකාසෙති 'අඤ්ඤං තං පුට්ඨං
තදිඤ්ඤං බ්‍රාහ්මී.'

කථනනු ධිරා විතරනති ඔසං ජාති ජරං සොකපරිද්දවං . වා'ති:
'කථනනු'ති. යං සපුට්ඨං විමතිපුට්ඨං අනෙකසපුට්ඨං, අනෙකසපුට්ඨං,
එවනනු බො න නුබො කිං නුබො කථනනුබොති. කථනනු
ධිරා ති ධිරා පඤ්ඤාපිතො පඤ්ඤාපිතො බුද්ධිමත්තො ඤ්ඤාමත්තො
විහාපිතො මෙධාවිතො. ඔසනති කාමොසං. භවොසං. දිට්ඨොසං.
අවිජ්ජාසං. ජාතීනි යා තෙසං තෙසං සත්තානං තමහි තමහි සත්තනිකාසෙ
ජාති සඤ්ජාති ඔක්කනති අභිතිබ්බතති බ්‍රහ්මානං පාතුභාවො ආයතනානං
පටිලාභො. ජරාති යා තෙසං තෙසං සත්තානං තමහි තමහි සත්තනිකාසෙ
ජරා ජීරණතා බ්‍රහ්මච්චං, පාලිච්චං. වලිකභවතා ආදුතො සංභානි ඉන්ද්‍රියානං.
පරිපාකො. සොකොති ඤ්ඤාති වාසනෙන වා දුට්ඨං යොග වාසනෙන වා
දුට්ඨං රොගවාසනෙන වා දුට්ඨං සිලවාසනෙන වා දුට්ඨං දිට්ඨි
වාසනෙන වා දුට්ඨං අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරෙන වා වාසනෙන සමන්තා-
ගතං අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරෙන වා දුක්ඛධම්මෙන දුට්ඨං යොකො
යොවනා යොවිතතං අනෙකා යොකො අනෙකා පරිසොකො අනෙකා
දුභො අනෙකා පරිදුභො ටෙකයො පරිජ්ඣායනා දෙමනං යොකසල්ලං'

1. අඤ්ඤාති - වී
2. ජාති ජරං - මජ්ඣ.

3. පුට්ඨං - උ.සු.මජ්ඣං.
4. සොක පරිද්දවං - වී වී ක

පරිදෙවොති සැතිව්‍යසනෙන වා ජුට්ඨස්ස, ගොගව්‍යසනෙන වා ජුට්ඨස්ස රොගව්‍යසනෙන වා ජුට්ඨස්ස සීලව්‍යසනෙන වා ජුට්ඨස්ස දිට්ඨිව්‍යසනෙන වා ජුට්ඨස්ස අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරෙන වා ව්‍යසනෙන සමන්තාගතස්ස අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරෙන වා දුක්ඛධම්මෙන ජුට්ඨස්ස ආදෙවො පරිදෙවො ආදෙවනා පරිදෙවනා ආදෙව්‍යතනං පරිදෙව්‍යතනං වාචා පලාපො වීථලාපො ලාලපො ලාලපනා ලාලප්පිතතනං.

කථනානු සිරා විතරනති ඔසං ජාතිජරං සොකපරිද්දව්‍යවති සිරා කථං ඔසඤ්ඤා ජාතිඤ්ඤා ජරඤ්ඤා දුක්ඛඤ්ඤා සොකපරිදෙව්‍යඤ්ඤා තරනති උත්තරනති පතරනති සමතිමක්කනති විතිවග්ගනතිති 'කථනානු සිරා විතරනති ඔසං ජාතිජරං සොකපරිද්දව්‍යඤ්ඤා'

තං මෙ මුනී සංඛු විශාකරොතිති 'ත'නති යං පුච්ඡාමි, යං යාචාමි, යං අපේක්‍ෂාමි, යං පසාදෙමි. මුනීති මොනං වුච්චති සද්දණං 'යා පඤ්ඤා පජානනා -ප- අමොහො උච්චෙවියො සම්මාදිට්ඨි,^a හගවා තෙන සද්දණෙන සමන්තාගතො ලුහි මොනප්පකෙනා.

තීණි මොනෙය්‍යානි: කායමොනෙය්‍යං, වච්චමොනෙය්‍යං, මනොමොනෙය්‍යං. කතමං කායමොනෙය්‍යං: තිවිධානං කායදුච්චිතානං පභානං කායමොනෙය්‍යං, තිවිධං කායසුචරිතං කායමොනෙය්‍යං, කායාරම්භණං සද්දණං කායමොනෙය්‍යං, කායපරිඤ්ඤා කායමොනෙය්‍යං, පරිඤ්ඤාසහගතො මග්ගො කායමොනෙය්‍යං, කායෙ ඡන්දරාගප්පභානං කායමොනෙය්‍යං, කායසංඛාරනිරොධො චතුස්සංඛාතසමාපත්ති කායමොනෙය්‍යං. ඉදං කායමොනෙය්‍යං.

කතමං වච්චමොනෙය්‍යං: චතුස්සංඛානං වච්චච්චිතානං පභානං වච්චමොනෙය්‍යං, චතුස්සංඛං වච්චසුචරිතං වච්චමොනෙය්‍යං, වාචාරම්භණං සද්දණං වච්චමොනෙය්‍යං, වාචාපරිඤ්ඤා වච්චමොනෙය්‍යං, පරිඤ්ඤාසහගතො මග්ගො වච්චමොනෙය්‍යං, වාචාය ඡන්දරාගප්පභානං වච්චමොනෙය්‍යං, වාචාසංඛාරනිරොධො දුක්ඛසංඛාතසමාපත්ති වච්චමොනෙය්‍යං, පරිඤ්ඤා සහගතො මග්ගො වච්චමොනෙය්‍යං, වාචාය ඡන්දරාගප්පභානං වච්චමොනෙය්‍යං, වාචාසංඛාරනිරොධො තුක්ඛසංඛාතසමාපත්ති වච්චමොනෙය්‍යං. ඉදං වච්චමොනෙය්‍යං.

a. ධම්මසංගහි - විඤ්ඤාපාදකණං

කතමං මනොමොනෙය්‍යං: තිව්ධානං මනොදුච්චිතානං පභානං මනොමොනෙය්‍යං, තිව්ධං මනොසුචරිතං මනොමොනෙය්‍යං, චිත්තාරම්භං ඤාණං මනොමොනෙය්‍යං, විත්තපරිඤ්ඤා මනොමොනෙය්‍යං, පරිඤ්ඤාසහගො මග්ගො මනොමොනෙය්‍යං, විදෙත්ත ඡන්දරාගපභානං මනොමොනෙය්‍යං, චිත්තසංකාරනිරොධො සඤ්ඤාවෙදයිති රොධසමාපත්ති මනොමොනෙය්‍යං. ඉදං මනොමොනෙය්‍යං.

7 “කායමුඛිං වාචාමුඛිං මනොමුඛිමනාසවං
මුඛිං මොනෙය්‍යසම්පන්නං ආහු සබ්බස්සායිතං.”^a

8 කායමුඛිං වාචාමුඛිං මනොමුඛිමනාසවං
මුඛිං මොනෙය්‍යසම්පන්නං¹ ආහු තිත්තාතපාපක”න්ති.^b

ඉමෙහි තිහි මොනෙය්‍යෙහි ධර්මෙහි සමන්තාගතා. ඡ මුඛිනො: අභාරමුඛිනො අනගාරමුඛිනො සෙබ්බමුඛිනො අසෙබ්බමුඛිනො පච්චෙක්ඛමුඛිනො මුඛිමුඛිනො.

කතමෙ අභාරමුඛිනො: යෙ තෙ අභාරිකා දිට්ඨපද විඤ්ඤාතසාසනා, ඉමෙ අභාරමුඛිනො. කතමෙ අනගාරමුඛිනො යෙ තෙ පබ්බජිත දිට්ඨපද විඤ්ඤාතසාසනා, ඉමෙ අනගාරමුඛිනො. සත්ත සෙබ්බා සෙබ්බමුඛිනො. අරහන්තො අසෙබ්බමුඛිනො. පච්චෙක්ඛමුඛිනො, පඤ්චෙක්ඛමුඛිනො. මුඛිමුඛිනො වුච්චන්ති තපාගතා අරහන්තො සමමාසම්බුද්ධා.

9 “න මොනන මුඛි හොති මුළුභරුළො අභිඤ්ඤා
යො ච තුලංචි පඤ්ඤා වරමාද්‍ය පඤ්ඤිතො.”

10 පාපානි පරිවජ්ජෙති ස මුඛි තෙන සො මුඛි
යො මුත්තාති උභොලොකෙ මුඛි තෙන පවුච්චති.^c

11 අසතං සතඤ්ච ඤාතො ධර්මං අජ්ඣිත්තං බහිඤ්ඤා ච සබ්බලොකෙ
දෙවමනුස්සෙහි පුජිතො යො සංඛ්‍යජාලමතිච්ච සො මුඛි”ති.^d

සාධු විශාකරොහිති තං සාධු ආවිතඛ² දෙසෙහි පඤ්ඤාපෙති පට්ඨාපෙති විචර විචර උත්තාරිකරොහි පකාසෙහිති ‘තං මෙ මුඛි සාධු විශාකරොහි’.

1. සංස්කෘත-කතවි

a. තිත්තාතපාපක - ආපාදිතවග්ග

b. ඉතිමුත්තක - දුෂ්ටවග්ග

c. ධර්මපද-ධර්මවස්ථාන

d. සුත්ත නිදාන-සම්මසුත්ත

2. ආවිකමාන-මත්සං

තථා හි තෙ විදිතො එස ධම්මොති: තථාහි තෙ විදිතො තුලිතො තිරිතො
විහුතො විහාවිතො එස ධම්මොති 'තථා හි තෙ විදිතො එස ධම්මො'
තෙනාහ සො බ්‍රාහ්මණො:

“යං තං අපුච්ඡිමං අකිත්තධී නො
අඤ්ඤං තං පුච්ඡාම තදික්ඛ මුඛි,
කථංහු ධිරා විතරනති ඔසං.
ජාතිජරං¹ සොකපරිඤ්ඤා,
තං මෙ මුනී සාධු විශාකරොහි
තථා හි තෙ විදිතො එස ධම්මො”ති.

4-5

කිත්තධිස්සාමි තෙ ධම්මං (මෙතෙගුති හගව්‍ය)
දිට්ඨං ධම්මං² අනිතිහං³
යං විදිතා සතො වරං
තරෙ ලොකෙ විසතතිකං.

කිත්තධිස්සාමි තෙ ධම්මොති: ‘ධම්ම’නති ආදිකල්‍යාණං මජ්ඣේ
කල්‍යාණං පරියොසානකල්‍යාණං සාථං සවාඤ්ඤානං කෙවලපරිපූර්ණං.
පරිසුඤ්ඤාං බ්‍රහ්මචරියං, වත්තාරො සතිපට්ඨානො⁴ වත්තාරො සම්මප්පධානො⁵
වත්තාරො ඉඨිපාදො⁶ පඤ්ඤාඤ්ඤානි පඤ්ඤා ඛල්‍යානි සත්තබ්බාදිකම්මානි⁷
අරියං අට්ඨකිකං. ඔහං නිබ්බානාඤ්ඤා නිබ්බානාගාමිඤ්ඤා පටිපදං
කිත්තධිස්සාමි, ආවිකම්භස්සාමි දෙසෙස්සාමි පඤ්ඤාපෙස්සාමි පට්ඨපෙස්සාමි
විවරිස්සාමි විහරිස්සාමි උත්තරානිකරිස්සාමි පකාසෙස්සාමිති ‘කිත්තධිස්සාමි
තෙ ධම්මං’ මෙතෙගුති හගවාති හගවා තං බ්‍රාහ්මණං නාමෙන ආලපති.

දිට්ඨං ධම්මං අනිතිහනති: ‘දිට්ඨං ධම්මං’ති දිට්ඨං ධම්මං ඤාතෙ
ධම්මෙ තුලිතං ධම්මං තිරිතං⁸ ධම්මෙ විහුතෙ ධම්මෙ විහාවිතෙ ධම්මෙ,
සබ්බං සංඛාරා අනිච්චාති -පෙ- යං කිඤ්ඤි සමුදයධම්මං සබ්බං තං
තිරොධධම්මොති දිට්ඨං ධම්මෙ ඤාතෙ ධම්මෙ තුලිතං ධම්මං තිරිතෙ
ධම්මෙ විහුතෙ ධම්මෙ විහාවිතෙ ධම්මෙති එවමපි ‘දිට්ඨං ධම්මං’.⁹
අථවා දුකෙක දිට්ඨං දුකං කිත්තධිස්සාමි,¹⁰ සමුදයෙ දිට්ඨං සමුදයං.

1. ජාතිං ජරං-මජ්ඣං, ජාතිජරං-හ්‍යා

2. දිට්ඨං ධම්මං -ව, සු

3. අනිතිහං -මජ්ඣං, හ්‍යා

4. සතිපට්ඨානා -ව, ක

5. සම්මප්පධානා - ව, ක

6. ඉඨිපාද -ව, ක

7. සත්තබ්බාදිකම්මානා -ව, ක

8. තිරිතෙ - හ්‍යා

9. දිට්ඨං ධම්මං කථාධිස්සාමි-මජ්ඣං, හ්‍යා

10. කථාධිස්සාමි - ව, ක, වී, - මජ්ඣං, හ්‍යා

කිත්තයිකාමී, නිරොධෙ දිට්ඨං නිරොධං කිත්තයිකාමී, මහනා දිට්ඨං ඥානං කිත්තයිකාමී'ති එවමපි 'දිට්ඨං ධම්මෙ'. අර්ථා දිට්ඨං ධම්මෙ සන්ධිකං අකාලිකං එතිපසිකං ඔපනයිකං¹ පච්චිකං චෙදිතබ්බං විඤ්ඤානීති එවමපි 'දිට්ඨං ධම්මෙ'. අනිත්තං න ඉතිතිතං න ඉතිකිරාය න පරමපරාය න පිටකසම්පදා න තක්කහෙතු න නයහෙතු න ආකාරපරිච්ඡිකකෙන න දිට්ඨිනිකානාමනාමා සාමං සං අභිඤ්ඤානං අත්තපච්චකං ධම්මං, තං කප්පිකාමීති 'දිට්ඨං ධම්මෙ අනිත්තං'.

යං විදිතා සතො වරහි: යං විදිතං කතා තුලයිතා තීරයිතා විභාවයිතා විභූතං කතා සබ්බෙ සංඛාරා අන්තවා'ති විදිතං කතා තුලයිතා තීරයිතා විභාවයිතා විභූතං කතා 'සබ්බෙ සංඛාරා ඥාතවා'ති -පෙ-'සබ්බෙ ධම්මා අනාත්තා'ති -පෙ-'යං කිඤ්ඤී සමුදයධම්මං සබ්බං තං නිරොධධම්මං'නති විදිතං කතා තුලයිතා තීරයිතා විභාවයිතා විභූතං කතා සතොති චතුර්ති කාරණෙති සතො: කායෙ කායානුපස්සනා සතිපට්ඨානං භාවෙනෙතා සතො -පෙ- යො වුච්චති 'සතො'. වරහි වරහෙතා විහරහෙතා ඉරියහෙතා වනෙහෙතා පාලෙහෙතා යපෙහෙතා යාපෙහෙතාති 'යං විදිතා සතො වරං'.

සරෙ ලොකෙ විසත්තිකහි: 'විසත්තිකා' වුච්චති තණ්හා, 'යො රාගො සාරාගො -පෙ- අභිකා ලොහො අකුසල මුලං' යං විසත්තිකාති කෙනාට්ඨන විසත්තිකා: විසත්තිකා² විසත්තිකා, විසාලාති විසත්තිකා, විසට්ඨාති විසත්තිකා³ විසමාති විසත්තිකා, විසක්කතිති විසත්තිකා, විසංහරතිති විසත්තිකා, විසංවාදිකාති විසත්තිකා, විසමුලාති විසත්තිකා, විසඵලාති විසත්තිකා, විසපරිභොගාති විසත්තිකා. විසාලා වා පන සා තණ්හා රූපෙ සඤ්ඤා ගණි රසෙ ජොඨ්ඨිකෙකි කුලෙ ගණෙ ආවාසෙ ලාභෙ යසෙ පසංසායං සුඛෙ චීවරෙ පිණ්ඩපාතෙ සෙනාසනෙ ගිලානපච්චයහෙසජ්ජපට්ඨකාරෙ කාමධාතුයා, රූපධාතුයා, අරූපධාතුයා, කාමහවෙ රූපහවෙ අරූපහවෙ

1. ඔපනෙයාකං - ම ෪ සං

2. විසත්තිකා විසත්තිකා - ව, ට, ක

3. විසත්තිකා විසත්තිකා - ව, ට, ක

a ධම්මසංගහ - නිකායපකණ්ඩ

සඤ්ඤානවේ අසඤ්ඤානවේ නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤානවේ, එකවොකාරහවේ වතුචොකාරහවේ පඤ්චවොකාරහවේ, අතීතෙ අනාගතෙ ජම්බුප්පතෙ, දිට්ඨසුතමුතවිඤ්ඤානබ්බසු ධම්මසු විසතා විස්තාති 'විසතතිකා'. ලොකෙති අපායලොකෙ චිත්තාලොකෙ දෙවලොකෙ බ්බලොකෙ ධාතුලොකෙ ආයතනලොකෙ. තරෙ ලොකෙ විසතතිකතති ලොකෙ වෙසා විසතතිකා¹ ලොකෙවෙතං විසතතිකං සතො තරෙයා, උතතරෙයා පතරෙයා සමතිකකමෙයා විතිවතෙතයාති 'තරෙ ලොකෙ විසතතිකං'.

තෙතාහ හගවා:

තිතතිසිකාමි තෙ ධම්මං. (මෙකතගුති හගවා)
 දිට්ඨං ධම්මං අතිතීහං.
 යං විදිතා සතො වරං.
 තරෙ ලොකෙ විසතතික'තති.

4-6

තං වාහං අභිනාසුමි
 මහෙසි ධම්මමුත්තමං.
 යං විදිතා සතො වරං.
 තරෙ ලොකෙ විසතතිකං.

තං වාහං අභිනාසුමිති: 'ත'තති තුඤ්ඤං වචනං බ්බසාදං² දෙසනං අනුසාසනං අනුසිට්ඨිං³ අභිනාසුමිති නාසුමි චොදුමි අනුමාදුමි ඉච්ඡාමි සාදිකාමි යාවාමි පසාදාමි පිහයාමි අභිජයාමිති 'තඤ්ඤානං අභිනාසුමි'.

මහෙසි ධම්මමුත්තමතති: 'මහෙසි'ති මහෙසි හගවා; මහතාං සිලකබ්බං එසි ගවෙසි පරියෙසිති 'මහෙසි' මහතාං සමාධිකබ්බං මහතාං පඤ්ඤාකබ්බං - මහතාං විමුත්තිකබ්බං - මහතාං විමුත්තිඤ්ඤාන දස්සනකබ්බං එසි ගවෙසි පරියෙසිති 'මහෙසි'

1. යාසා ලොකෙ විසතතිකා-සාහ
 2. බ්බසාදං-සාහ

3. අනුසිට්ඨං - මජ්ඣිම-
 අනුසතති. -ව, ච, ක, ජ, සාහ

මහතො තමොකායංකං¹ පදලනං එසි ගවෙසි පරියෙසිති 'මහෙසි' මහතො විඤ්ජායංකං පහෙදනං එසි ගවෙසි පරියෙසිති 'මහෙසි' මහතො තණ්හාසලංකං අබ්බුතනං² එසි ගවෙසි පරියෙසිති 'මහෙසි' මහතො දිව්ඪිසංකාපංකං³ චිතීවෙයනං එසි ගවෙසි පරියෙසිති 'මහෙසි'. මහතො මානාධර්මං පානනං එසි ගවෙසි පරියෙසිති 'මහෙසි'. මහතො අභිසංඛාරංකං වූපසමං එසි ගවෙසි පරියෙසිති 'මහෙසි'. මහතො ඔසංකං නිද්ධංකං එසි ගවෙසි පරියෙසිති 'මහෙසි'. මහතො භාරංකං භික්කෙපනං⁴ එසි ගවෙසි පරියෙසිති 'මහෙසි'. මහතො සංසාරවට්ඨංකං උච්ඡදං එසි ගවෙසි පරියෙසිති 'මහෙසි'. මහතො සන්තාපංකං නිබ්බාපනං එසි ගවෙසි පරියෙසිති 'මහෙසි'. මහතො පරිප්පාභංකං පටිප්පාභංකං⁵ එසි ගවෙසි පරියෙසිති 'මහෙසි'. මහතො ධම්මධර්මංකං උස්සාපනං එසි ගවෙසි පරියෙසිති 'මහෙසි'. මහතො සත්පට්ඨානො මහතො සම්මප්පාදානො මහතො ඉද්ධිපාදො - මහතොති ඉද්ධියාති මහතොති බලාති - මහතො බොජ්ඣංගො - මහතො අරියං අරියංකං ඥානං - මහතො පරමසං අමතං නිබ්බානං එසි ගවෙසි පරියෙසිති 'මහෙසි'. මහෙසංකෙති⁶ වා සංකොති එසිතො ගවෙසිතො පරියෙසිතො කතං බුද්ධො කතං භගවා, කතං දෙවදෙවො, කතං නරාසභො'ති 'මහෙසි'.

ධම්මමුත්තමංකං 'ධම්මමුත්තමං' වූච්චති අමතං නිබ්බානං, යො සො සංඛ්ඤාසංකාරසමප්පාදො සංඛ්ඤාපටිපට්ඨිතංකංකං තණ්හාකංකං විරාගො නිරෝධො නිබ්බානං, උත්තමංකං දංකං සෙව්ඨං විසෙව්ඨං පාමොකං. උත්තමං පවරං ධම්මංකං මහෙසි ධම්මමුත්තමං.

යං විදිතො සංකොචරංකං විදිතං කතො තුලසිතො තීරසිතො විභාව සිතො විභූතං කතො 'සංකො සංකාරො අභිච්චා'ති විදිතං කතො තුලසිතො තීරසිතො විභාවසිතො විභූතං කතො, 'සංකො සංකාරො දුක්ඛා'ති - 'සංකො ධම්මා අනත්තා'ති - පෙ - 'යං කිංකරං සම්ප්පාදංකං සංකො තං නිරෝධ ධම්මං'කං විදිතං කතො තුලසිතො තීරසිතො විභාවසිතො විභූතං කතො. සංකොති චතුභි කාරණෙහි සංකො: කායෙ කායානුපස්සනාසත්පට්ඨානං භාවෙනෙතො සංකො, වේදනාසු වේදනානුපස්සනා - විතො විතානුපස්සනා - ධම්මොසු ධම්මානුපස්සනාසත්පට්ඨානං භාවෙනෙතො සංකො - පෙ - සො දුච්චති 'සංකො'. වරංකං වරනො විහරනො ඉරියනො වරෙතනො පාලෙනො යපෙනො යාපෙනොති 'යං විදිතො සංකො වරං'.

1. මහතො මොකායංකං - ප-
2. අබ්බුතනං - මජ්ඣ-
3. දිව්ඪිසංකාපංකං - මජ්ඣ-

4. නික්කෙපනං - ස-
5. පටිප්පාභංකං - මජ්ඣ-
6. මහෙසංකෙතිවං - ව-ව-ස-

තරෙ ලොකෙ විසත්තිකන්ති: 'විසත්තිකා' දුට්ඨති තණ්හා, යො රාගො සාරාගො -පෙ- අභිජ්ඣා ලොභො අකුසලමූලං' විසත්තිකාති කෙනාචේති විසත්තිකා -පෙ- විසවා විස්සාති 'විසත්තිකා' ලොකෙති අපායලොකෙ -පෙ- ආයතනලොකෙ. තරෙ ලොකෙ විසත්තිකන්ති ලොකෙවෙසා විසත්තිකා, ලොකෙවෙතං¹ විසත්තිකං සතො තරෙයා උත්තරෙයා පතරෙයා සමතික්කමෙයා විතිවිකේතයාති 'තරෙ ලොකෙ විසත්තිකං'.

තෙනාහ යො බ්‍රාහ්මණො;

“තං වාහං අභිනාදුම්
මඤ්ඤි ධම්මෙත්තමං,
යං විදිත්වා සතො වරං
තරෙ ලොකෙ විසත්තිකං'න්ති.

4-7

යං කිඤ්චි සම්පජානාසි² (මෙතනගුති හගවා)
උද්ධං අධො තිරියං වාපි මජ්ඣේ³
එතෙසු නාදිඤ්ඤා භිවෙසනඤ්ඤා
පනුජ්ඣ විඤ්ඤාණං හවෙ න තිවෙසි.

යං කිඤ්චි සම්පජානාසිති: යං කිඤ්චි පජානාසි ආජානාසි විජානාසි පටිච්ඡානාසි පටිවිජ්ඣාසිති 'යං කිඤ්චි සම්පජානාසි. මෙතනගුති හගවාති හගවා තං බ්‍රාහ්මණං නාමෙන ආලපති. හගවාති ගාරවාධිවචනමෙන -පෙ- සම්මානාපඤ්ඤාති යදිදං 'හගවා'ති 'මෙතනගුති හගවා'.

උද්ධං අධො තිරියඤ්චාපි මජ්ඣේති: 'උද්ධං' දුට්ඨති⁴ අනාගතං, 'අධො' දුට්ඨති අතීතං. 'තිරියංවාපි මජ්ඣේති' උච්චාසනං. 'උද්ධං'න්ති දෙවලොකො, 'අධො'ති භිරයලොකො තිරියං වාපි මජ්ඣේති මනුස්ස ලොකො, අර්ථො උද්ධන්ති කුසලා ධම්මා, 'අධො'ති අකුසලා ධම්මා තිරියං වාපි මජ්ඣේති අබ්බසාකතා ධම්මා, 'උද්ධං'න්ති අරුපධාතු, 'අධො'ති කාමධාතු, 'තිරියං වාපි මජ්ඣේති' රූපධාතු, 'උද්ධං'න්ති සුඛා වෙදනා, 'අධො'ති දුක්ඛා වෙදනා, 'තිරියං වාපි මජ්ඣේති' අදුෂ්ඨමසුඛා වෙදනා, 'උද්ධං'න්ති උද්ධං පාදනලා 'අධො'ති අධො කෙසමත්තා, 'තිරියං වාපි මජ්ඣේති' වෙමජ්ඣේති උද්ධං අධො තිරියං වාපි මජ්ඣේති.

1. ලොකෙ වාතං විසත්තිකං - ව, ටි, ක

2. සංජානාසි - ප

සංජානාසි - ව-ටි-ක

3. තිරියං වාපි - කඤ්චි

4. උද්ධන්ති - මජ්ඣේ

එතෙසු නැදිඤ්ඤා නිවෙසනඤ්ඤා පනුජ්ඣ චික්ඛාණං හවෙ න තිවෙධිති: 'එතෙසු'ති ආවික්ඛිතෙසු දෙසිතෙසු පඤ්ඤාපිතෙසු පට්ඨපිතෙසු විවරිතෙසු විහරිතෙසු උත්තංතිකතෙසු පකාසිතෙසු. නැදි වුච්චති තණ්හා, "යො රාගො සාරාගො -පෙ- අභිජ්ඣා ලොභො අකුසලමූලං" නිවෙසනන්ති ථෙ භිවෙසනා: තණ්හාතිවෙසනා ව දිට්ඨිතිවෙසනා ව, කතමා තණ්හාතිවෙසනා: යාවඤා තණ්හාසංඛාරතෙන -පෙ- අයං තණ්හාතිවෙසනා: කතමා දිට්ඨිතිවෙසනා: වීසතිවජුකා සක්කායදිට්ඨි -පෙ- අයං දිට්ඨිතිවෙසනා. පනුජ්ඣ චික්ඛාණං නති පුඤ්ඤාභිසංඛාරසහගතං විඤ්ඤාණං අපුඤ්ඤාභිසංඛාරසහගතං විඤ්ඤාණං, ආනන්දාභි සංඛාරසහගතං -විඤ්ඤාණං, එතෙසු නැදිඤ්ඤා නිවෙසනඤ්ඤා අභිසංඛාරසහගතඤ්ඤා විඤ්ඤාණං නුජ්ඣ පනුජ්ඣ නුද පනුද ජන පජන විනොදෙති ඛාන්තිකරොති අනභාවං ගමෙහිති 'එතෙසු නැදිඤ්ඤා නිවෙසනඤ්ඤා පනුජ්ඣ විඤ්ඤාණං.'

හවෙ න තිවෙධිති: 'හවා'ති ථෙ හවා: කම්මහවො ව පටිසන්ධිකො ව පුත්තඛනවො. කතමො කම්මහවො: පුඤ්ඤාභිසංඛාරො අපුඤ්ඤාභිසංඛාරො ආනන්දාභිසංඛාරො, අයං කම්මහවො. කතමො පටිසන්ධිකො පුත්තඛනවො: පටිසන්ධිකො රූපං වේදනාං සඤ්ඤා සංඛාරා විඤ්ඤාණං, අයං පටිසන්ධිකො පුත්තඛනවො. හවෙ න තිවෙධිති නැදිඤ්ඤා නිවෙසනඤ්ඤා අභිසංඛාර-සහගතං විඤ්ඤාණඤ්ඤා කම්මහවඤ්ඤා පටිසන්ධිකඤ්ඤා පුත්තඛනං. පජනන්තො විනොදෙන්නො ඛාන්තිකරොන්නො අනභාවං ගමෙන්නො කම්මහවෙ න තිවෙධියා, පටිසන්ධිකෙ පුත්තඛනවෙ න තිවෙධියා, න සන්තිවෙධියාති 'පනුජ්ඣ විඤ්ඤාණං හවෙ න තිවෙධි.'

තෙතාහ හගවා;

"ඤං කිඤ්ඤි සම්පජානාසී (මෙතනගුති හගවා)
උඤං අඤ්ඤා තිරියඤ්ඤාපි මරෙඤ්ඤා,
එතෙසු නැදිඤ්ඤා නිවෙසනඤ්ඤා
පනුජ්ඣ චික්ඛාණං හවෙ න තිවෙධි"ති

භික්ඛු වරං භික්ඛා මමායිතානිති: 'භික්ඛු'ති පුට්ඨජන කල්‍යාණකො වා භික්ඛු සෙධො වා' භික්ඛු වරනි: වරනො ව්‍යරනො ඉරියනො වනෙනනො පාලෙනනො යපෙනනො යාපෙනනො. මමායිතානිති: ථෙ මමනා: තණ්හාමමනං ව දිට්ඨිමමනං ව -පෙ- ඉදං තණ්හා මමනං -පෙ- ඉදං දිට්ඨිමමනං. තණ්හාමමනං පහාය දිට්ඨිමමනං පටිනික්ඛනීයං මමනෙ ජනිතො වජිතො පජනිතො පරිච්ඡිතො විනොදෙතො බ්‍යන්තිකරිතො අනභාවං ගමෙතොති 'භික්ඛු වරං භික්ඛා මමායිතානි.'

ජාතිං ජරං සොකපරිඤ්ඤා ව ඉධෙව විද්වා පජනෙය්‍ය දුක්ඛනි: 'ජාති'ති: යා තෙසං තෙසං සත්තානං -පෙ- ජරනි: යා තෙසං තෙසං සත්තානං -පෙ- සොකොති: සුතිබ්‍යසනෙන වා ඵුට්ඨස්ස -පෙ- පරිද්දෙනති' සුතිබ්‍යසනෙන වා ඵුට්ඨස්ස -පෙ- ඉධාති: ඉමිස්සා දිට්ඨියා -පෙ- ඉමස්මි ලොකෙ. විද්වාති: විජ්ජාගතො සුඤ්ඤි විහාපී මෙධාපී. දුක්ඛනි: ජාතිදුක්ඛං -පෙ- දෙමනස්සපායාසදුක්ඛං. ජාති ජරං සොකපරිඤ්ඤා ඉධෙව විද්වා පජනෙය්‍ය දුක්ඛනි: විජ්ජාගතො සුඤ්ඤි විහාපී මෙධාපී' ඉධෙව ජාතිඤ්ඤා ජරඤ්ඤා සොකපරිඤ්ඤා දුක්ඛඤ්ඤා පජනෙය්‍ය විනොදෙය්‍ය බ්‍යන්තිකරෙය්‍ය අනභාවං ගමෙය්‍යාති 'ජාතිං ජරං සොකපරිඤ්ඤා ඉධෙව විද්වා පජනෙය්‍ය දුක්ඛං'.

තෙනාහ භගවා:

"එවං විහාරී සතො අප්පමනො
භික්ඛු වරං භික්ඛා මමායිතානි
ජාතිං ජරං සොකපරිඤ්ඤා
ඉධෙව විද්වා පජනෙය්‍ය දුක්ඛං"නති.

4-9

එතාහිනන්දුමි වචො මහෙසිනො:
සුක්ඛිතරිතං ගොතම නුපට්ඨං,
අද්ධා හි භගවා පහාසි දුක්ඛං.
තරා හි තෙ විදිනො එස ධම්මො.

එතාහිනන්දුමි වචො මහෙසිනොති: එත'නති: තුස්සං වචනං බ්‍යප්පරං.¹ දෙසනා අනුසිට්ඨිං.² අභිනන්දුමිති නන්දුමි අභිනන්දුමි මොදමි අනුමොදමි ඉච්ඡාමි සාදියාමි පඤ්ඤාමි පිහසාමි අභිජප්පාමි. මහෙසිනොති මහෙසි භගවා: මහත්තං සිලකතං. එසි ගවෙසි පරියෙසිති මහෙසි -පෙ- 'කතං නරාසභො'ති මහෙසිති 'එතාහිනන්දුමි වචො මහෙසිනො'

1. හෙතෙම වා - පත, ම ජ සං
2. පරිදෙවොති - හැම

3. බ්‍යප්පරං - ව-වි-ක-සා
4. අනුසිට්ඨං - ම ජ සං

සුකතනිතං ගොතම නුපට්ඨකන්ති 'සුකතනිත'න්ති සුකතනිතං සු ආවිකනිතං සුදෙයිතං සුපඤ්ඤාපිතං සුපට්ඨපිතං සුවිවරිතං සුවිහරිතං සුලංඝනානිකතං සුපකාසිතන්ති 'සුකතනිතං'.

ගොතම / නුපට්ඨකන්ති උපට්ඨ වුවනිති¹ කිලෙසා ව ඛකා ව අභිසංඝාරා ව. උපට්ඨපභානං උපට්ඨවුපසමං උපට්ඨපට්ඨිකසංඝං උපට්ඨ-පට්ඨපසාදං² අමතං නිබ්බානන්ති 'සුකතනිතං ගොතමනුපට්ඨකං'.

අද්ධාති හගවා පභාසි දුක්ඛන්ති³ 'අද්ධා' ති එතංසවචනං⁴ නිසසංසය වචනං නික්කඛාවචනං අදොජ්ඣවචනං අදොළභකවචනං හියොග වචනං⁵ අපන්නකවචනං අවජානවචනමෙතං 'අද්ධා'ති හගවාති භාරවාධිවචනං. -පෙ- සවජ්ඣාපඤ්ඤන්ති යදිදං 'හගවා'ති. පභාසි දුක්ඛන්ති ජාතිදුක්ඛං ජරාදුක්ඛං ව්‍යාධිදුක්ඛං මරණදුක්ඛං සොකපරිදෙව-දුක්ඛදෙමනස්සායාසදුක්ඛං පභාසි පජති විනොදෙයි බ්‍යානනිකරොසි අනභාවං ගමෙයිති 'අද්ධා'ති හගවා පභාසි දුක්ඛං'.

තථා හි තෙ විදිතො එස ධම්මොති තථා හි තෙ විදිතො තුලිතො තීරිතො විභූතො විභාවිතො එස ධම්මො ති 'තථා හි තෙ විදිතො එස ධම්මො'.

තෙතාහ සො බ්‍රාහ්මණො:

“එතාහිනානුච්චි වචො මහෙසිනො
සුකතනිතං ගොතම නුපට්ඨකං,
අද්ධාති හගවා පභාසි දුක්ඛං
තථා හි තෙ විදිතො එස ධම්මො”ති.

4-10

තෙ වාපි නුත පජහෙය්‍යු දුක්ඛං⁶
යෙ තුං මුනී අවසීතං⁷ ඔවදෙය්‍යා,
තං තං නාමසාමි සමෙවච නාගං
අපෙච මං හගවා අවසීතං ඔවදෙය්‍යා.

තෙ වාපි නුත පජහෙය්‍යු දුක්ඛන්ති: 'තෙවාපි'ති: ඛතනියා ව බ්‍රාහ්මණා ව වෙසසා ව සුඤ්ඤ ව ගහට්ඨා ව පබ්බජිතා ව දෙවා ව¹ මනුස්සා ව. පජහෙය්‍යු දුක්ඛන්ති ජාතිදුක්ඛං ජරාදුක්ඛං ව්‍යාධිදුක්ඛං මරණදුක්ඛං සොකපරිදෙවදුක්ඛදෙමනස්සායාසදුක්ඛං. පජහෙය්‍යු විනොදෙය්‍යු බ්‍යානනිකරෙය්‍යු අනභාවං ගමෙය්‍යුන්ති 'තෙ වාපි නුත පජහෙය්‍යු දුක්ඛං'.

1. වුවනි - ව-වි-ක

2. උපට්ඨපට්ඨිකසංඝං - ම ඡ සං.

3. එතංසවචනං - ව-වි-ක

4. නිබ්බානවචනං - ව-වි-ක-මජ්ඣ-පක

5. පජහෙය්‍යා දුක්ඛං - ව-වි-ක

නුතපජහෙය්‍යු දුක්ඛං - ම ඡ සං.

6. අවසීතං - පක

7. දෙවතා ව - ප-ව-ක

යෙ තං මුතී අට්ඨිතං ඔවදෙය්‍යාති: 'යෙත: ටතතියෙ ව මුහුමණෙ ව වෙසෙස ව සුද්දෙ ව ගහවෙස ව පබ්බජිතෙ ව දෙවෙ ව මත්තකෙ ව. තෙනති: හගවතං හණති. මුතීති 'මොනං' වුච්චති: ඤාණං -ප-සඤ්ජාලමතිච්ච යො උති. අට්ඨිතං ඔවදෙය්‍යාති: අට්ඨිතං ඔවදෙය්‍ය සක්කචං ඔවදෙය්‍ය, අභිණ්ඨං ඔවදෙය්‍ය, පුනපුනං ඔවදෙය්‍ය, අනුසාසෙය්‍යාති යෙ තං මුතී දට්ඨිතං ඔවදෙය්‍ය.'

තං තං නමසසාමී සමෙව්ව නාගනාති: 'තනාති' හගවතං හණති. නමසසාමීති කායෙන වා නමසසාමී, වාචාය වා නමසසාමී, චිත්තෙන වා නමසසාමී. අනිත්ථපටිඤ්ඤාය වා නමසසාමී, ධම්මානුධම්මපටිපත්තියා වා නමසසාමී, දෙකකරොමී, ගරුකරොමී¹, මානෙමී, පුජෙමී. සමෙව්වති සමෙව්ව අභිසමෙව්ව සමාගනාති අභිසමාගනාති යමමුඛං තං න.මසසාමී. නාගනාති නාගො ව හගවා, 'ආගං න කරොතිති නාගො, න ගච්ඡතිති නාගො, න ආගච්ඡතිති නාගො. කපං හගවා ආගං න කරොතිති නාගො: 'ආග' වුච්චති පාපකා අකුසලා ධම්මා සංකිලෙසිකා පොතොභවිකා සද්දා දුක්ඛවිපාකා ආයතිං ජරාමරණියා.

12 "ආගං න කරොති කිඤ්චී ලොකෙ (සභියාති හගවා)
සබ්බසංයොජනා විසජ්ඣ ඛෙතනාති,¹
සබ්බස්ස න සජ්ජති විමුක්තො
නාගො තාදී පද්ධිවතෙ තථස්සා"ති. ^a

එවං හගවා 'ආගං න කරොතිති නාගො.

කපං හගවා න ගච්ඡතිති නාගො: හගවා න ඡන්දගතිං ගච්ඡති, න දෙසාගතිං ගච්ඡති, න මොහාගතිං ගච්ඡති, න භයාගතිං ගච්ඡති, න රාග වසෙන ගච්ඡති, න දෙසවසෙන ගච්ඡති, න මොහවසෙන ගච්ඡති, න මානවසෙන ගච්ඡති, න විච්ඡිවසෙන ගච්ඡති, න උද්ධමවසෙන ගච්ඡති, න විචික්ච්ඡාවසෙන ගච්ඡති, න අනුසයවසෙන ගච්ඡති, න වංශෙති ධම්මෙති සායති, නියාති වුත්තති සංහරියති. එවං හගවා 'න ගච්ඡති'ති නාගො.

1. ගරුකරොමී - ම ජ සං

2. සබ්බසංයොජනා විසජ්ඣ -ව-වි-ක-පන

a. දුක්ඛාතිසාත - සඤ්ජාලක

කථං හගවා න ආගච්ඡති නාගො; සොතාපකම්මණෙන යෙ කිලෙසා පභීතා තෙ කිලෙසෙ න පුනෙති න පච්චෙති, න පච්චාගච්ඡති. සකදගාමි මණ්ණෙන—අනාගාමිමණ්ණෙන—අරහත්තමණ්ණෙන යෙ කිලෙසා පභීතා තෙ කිලෙසෙ න පුනෙති, න පච්චෙති, න පච්චාගච්ඡති. එවං න ආගච්ඡති'ති 'නාගොති'. 'තං තං නමසසාමි සමෙච්ච නාගං'.

අප්පෙව මං හගවා අට්ඨිතං ඔවදෙය්‍යාති. අප්පෙව මං හගවා අට්ඨිතං ඔවදෙය්‍ය, සකකච්චං ඔවදෙය්‍ය, අභිණ්ණං ඔවදෙය්‍ය, පුනට්ඨනං ඔවදෙය්‍ය, අනුසාසෙය්‍යාති 'අප්පෙව මං හගවා අට්ඨිතං ඔවදෙය්‍ය'.

තෙනාහ සො බ්‍රාහ්මණො;

“තෙ වාපි නුන පජභෙය්‍යු දුක්ඛං.
යෙ තං මුනී අට්ඨිතං ඔවදෙය්‍ය,
තං තං නමසසාමි සමෙච්ච නාගං
අප්පෙව මං හගවා අට්ඨිතං ඔවදෙය්‍යා”ති.

4-11

යං බ්‍රාහ්මණං වෙදගුං¹ ආභිජ්ඣාදා,
අභිඤ්චනං කාමහවෙ අසත්තං,
අද්ධා හි සො ඤිසම්මං අධාරි
තිණ්ණො ව පාරං අබ්බිලො අකමඛො.

යං බ්‍රාහ්මණං වෙදගුං ආභිජ්ඣාදාති 'බ්‍රාහ්මණො'ති සත්තත්තං ධම්මොනං බාහිතත්තං බ්‍රාහ්මණො; සකකායදිට්ඨි බාහිතා හොති, විචිකිට්ඨං බාහිතා හොති, ඩිලබ්බතපරාමාසො බාහිතො හොති, රාගො බාහිතො හොති, දෙසො බාහිතො හොති, මොහො බාහිතො හොති, මානො බාහිතො හොති, බාහිතාසත්ත හොතති පාපකා අකුසලා ධම්මා සංකිලෙසිකා පොනොහටිකා සදරා දුක්ඛට්ඨපාකා ආයති. ජාතිජරාමරණියං.

1. වෙදගුමාභිජ්ඣාදා - ම ජ සං
වෙදගුමාභිජ්ඣාදා -ව-ච-ක

13. “ඛාගෙචා සබ්බපාපකානි (සභියානි හගව්‍යා)
 විමලො සාධු සමානිතො සීඨනො,
 සංසාරමතිච්ච කෙවලී සො
 අසිතො තාදි පට්ඨවිතො ස ඉහමා”.

වෙදගුනි: ‘වෙදෙ’ වුට්ඨනි වතුසු මයොසු ඤාණං -පෙ- සබ්බවෙර මතිච්ච වෙදගු සො. ආභිජ්ඣාදානි අභිජානෙය්‍ය, ආජානෙය්‍ය, විජානෙය්‍ය, පටිච්ජානෙය්‍ය, පටිච්චේකියානි ‘යං ඉහමාණං වෙදගු ආභිජ්ඣාඤා.’

අකිඤ්චනං කාමහවෙ අසත්තනි: ‘අකිඤ්චනං’ති: රාගකිඤ්චනං දෙසකිඤ්චනං මොගකිඤ්චනං මානකිඤ්චනං දිව්‍යකිඤ්චනං කිලෙස කිඤ්චනං දුච්චරිතකිඤ්චනං. යසෙසනෙ කිඤ්චනා පභිතා සමුච්ඡින්නා වුපසන්නා පටිපසාදා අභිබ්බාසනානි ඤාණං දාසං, සො වුච්චති ‘අකිඤ්චනො’. කාමානි: උද්ගතො දො කාමා: වජ්ජකාමා ච කිලෙස කාමා ච -පෙ- ඉමෙ වුච්චන්ති වජ්ජකාමා -පෙ- ඉමෙ වුච්චන්ති කිලෙස කාමා, හවානි: දො හවා: කම්මහවො ච පටිසංකිතො ච සුනංහවො -පෙ- අයං පටිසංකිතො සුනංහවො.

අකිඤ්චනං කාම හවෙ අසත්තනි: අකිඤ්චනං පුග්ගලං කාමහවෙ ච අසත්තං අලග්ගං අලග්ගිකං අපළිබ්බං නික්කන්තං හිසංඝං විපාමුක්ඛං.¹ විසංයුක්තං විමර්ශාදිකතෙන චෙතසා විහරන්තනි ‘අකිඤ්චනං කාමහවෙ අසත්තං’

අද්ධා හි සො ඔසමිමං අකාරිති: ‘අද්ධා’ති: එකංසවචනං -පෙ- අවසාපනවචනමෙතං ‘අද්ධා’ති. ඔසනති: කාලොසං හවොසං දිව්‍යොසං අවිජ්ජොසං. අකාරිති: අතරි උත්තරි පතරි සමතික්කමි. වීතිවක්කමිති ‘අද්ධා හි සො ඔසමිමං අකාරි.’

a. සුත්තනිපාත - සභිදසුත්ත

1. විපට්ඨකං -අ-ව-වි-ක-පහ

තිණ්ණො ව පාරං අඨිලො අකඨෙබ්බාති: 'තිණ්ණො'ති: කාමොසං තිණ්ණො,¹ භවෙ.සං තිණ්ණො, දිවෙඨාසං තිණ්ණො, අවිජ්ජාසං තිණ්ණො, සංසාරපථං තිණ්ණො, උත්තණ්ණො නිත්තණ්ණො² අතික්කන්තො සමතික්කන්තො විතිවන්තො, සො වුත්ථාවාසො³ විණ්ණවරණො ගතදේවා ගතදියො ගතකොටිතො පාලිතබ්බවරියො උත්තමදිව්ඪිප්පන්තො භාවිතමණො පභීනකිලෙසො පටිවිද්ධාකුප්පො සච්ඡිකභානිරොධො. දුක්ඛං තසස පරිඤ්ඤානං, සමුදයො පභීනො, මඟ්ගො භාවිතො, නිරොධො සච්ඡිකතො අභිඤ්ඤායාං අභිඤ්ඤානං, පරිඤ්ඤායාං පරිඤ්ඤානං, පභානබ්බං පභීනං, භාවෙනබ්බං භාවිතං, සච්ඡිකාතබ්බං සච්ඡිකතං. සො උක්ඛිත්ත පලිසො සංඛික්ඛණ්ණපරිධො අබ්බලෙභ්බසිකො නිර්ගතො අරියො පත්තධරො පත්තභාරො විසඤ්ඤානො පඤ්ඤාභිව්චාරභීතො ජළභා සමන්තාගතො එකාරකෙඛා චතුරපසෙසනො පත්තණ්ණපච්චෙක්ඛසංචො සමවයසංචෙක්ඛසනො අනාවලසංඛිකප්පො පසසද්ධිකායසංඛාරො සුච්ඡිත්ත-විතො සුච්ඡිත්තපඤ්ඤා කෙවලී වුසිතවා උත්තමපුරිසො පරමපුරිසො පරමපත්තපනො.⁴

සො නෙව ආවිනාති, න අපවිනාති, අපචිනිත්වා ධීතො, නෙව පච්ඡති, න උපාදියති, පච්ඡිත්වා ධීතො, නෙව විසිනෙති, න උසසිනෙති, විසිනෙත්වා ධීතො. නෙව ධූෂෙති, න සංකුප්පෙති, විධූෂෙත්වා ධීතො. අසෙධෙත සිලකඛකේත සමන්තාගතන්තො ධීතො.

1. තිණ්ණො - පත

2. නිත්තණ්ණො - ම ජ සං

3. වුත්ථාවාසො - සං

4. පරම පත්තපනො - ම ජ සං

අසෙබෙන සමාධිකකිකෙන-පඤ්ඤාකකිකෙන- විමුක්තිකකිකෙන- විමුක්ති-
ඤ්ඤාදසනකකිකෙන සලිකාගතතා යිනො. සචං. සමපිපාදිසිකා¹
යිනො. උජ. සමතිකකමිකා යිනො. කිලෙසකි. පරියාදිසිකා යිනො.
අපරි ගමනතාය යිනො, කථං සමාදය යිනො, මුත්තපටිසෙවනතාය²
යිනො. මෙතනාය පාරිඤ්ඤායා යිනො, කරුණාය-මුදිතාය-උපෙකාය
පාරිඤ්ඤායා යිනො, අච්චනපාරිඤ්ඤායා යිනො, අතමමයතාය³, පරිඤ්ඤායා
යිනො, විමුක්තතා යිනො, සංතුසිතතා⁴ යිනො, ඛනිපරියනෙත
යිනො, ධාතුපරියනෙත යිනො, ආයතනපරියනෙත යිනො, ගතිපරියනෙත
යිනො, උපපතතිපරියනෙත යිනො, පටිසන්ධිපරියනෙත යිනො,
භවපරියනෙත යිනො, සංසාරපරියනෙත යිනො, චට්ඨපරියනෙත
යිනො, අනත්මෙ භවෙ යිනො, අනත්මෙ සමුසසයෙ යිනො,
අනතිමදෙහධරො අරහා.

14. “තස්සායං පච්ඡිමකොට්ඨි- චට්ඨොයං සමුසසයො,
ජාතිමරණං සංසාරො- නත්ති තස්ස පුනඛ්භවො”ති

තිණ්ණො ව පාරනති ‘පාරං’ දුච්චති අමතං නිබ්බානං “යො සො
සබ්බසංඛාරසමුප්පාදා සබ්බප්පඨිපට්ඨිසංඝො තණ්හකකියො වීරාගො
භිරොධො නිබ්බානං” සො පාරගතො පාරපතො⁷ අනතගතො
අනතපතො⁸. කොට්ඨගතො කොට්ඨපතො පරියනතගතො
පරියනතපතො වොසානගතො වොසානපතො තාණගතො
තාණපතො ලෙනගතො ලෙනපතො සරණගතො සරණපතො
අභයගතො අභයපතො අච්චුතගතො අච්චුතපතො⁹ අමතගතො
අමතපතො¹⁰ නිබ්බානගතො නිබ්බානපතො සො වුත්ථාසො
විණ්ණවරණො¹¹ -පෙ- ජාතිමරණසංසාරො නත්ති තස්ස පුනඛ්භවො’ති
‘තිණ්ණො ව පාරං’.

අඛිලොති රාගො ඛිලො දෙවො ඛිලො මොහො ඛිලො කොඨො
ඛිලො උපතානො ඛිලො -පෙ- සබ්බාකුසලාතිසංඛි රා ඛිලා, යසොනෙ
ඛිලා පභීතා සමුච්ඡිතා වූසතා පටිපපසඤ්ඤා අභබ්බපතන්කා
ඤ්ඤාගතිනා දඤ්ඤා, යො දුච්චති ‘අඛිලො.’

1. පටිපාදිසිකා - ස්වා

2. විමුක්තිපටිසෙවනතාය - ම ඡ සං

3. අකමමිඤ්ඤාය - ස්වා

4. සතතුසිතතා - ම ඡ සං

5. පච්ඡිමකොට්ඨි - ම ඡ සං, ස්වා

6. ජාතිමරණ - ස්වා

7. පාරංගතො පාරපතො - ව-වි-ක

8. අනතංගතො අනතපතො ව-වි-ක

9. අච්චුතංගතො අච්චුතපතො -ප
අච්චාතංගතො අච්චාතපතො-ව-වි-ක

10. අමතංගතො - අමතපතො-පත

11. සො වුත්ථාති විණ්ණ වරණො - පත

අකමෙධාති දුකෙති කමිධා, දුකඛසමුදයෙ කමිධා, දුකඛනිරෝධෙ කමිධා, දුකඛනිරෝධගාමිණියා පටිපද්‍ය කමිධා, පුබ්බන්තෙ කමිධා, අපරන්තෙ කමිධා, පුබ්බන්තාපරන්තෙ කමිධා, ඉදපථවයනාපටිච්චසමුප්පන්නෙසු ධම්මෙසු කමිධා. යා ඵවරුපා කමිධා කමිධායනා කමිධායිතන්තං විමති විවික්ච්ඡා දෙදුක්ඛං දෙධාපථො සංසයො අනෙකංසගාහො ආසප්පනා පරිසප්පනා අපරියොගාහනා ඵලිහිතන්තං¹ විතසස මනෝවිලෙඛො. යසෙසුතෙ කමිධා පභිනා සමුච්ඡිතා වූපසන්තා පටිප්පසද්ධා අභබ්බප්පත්තිකා සුඤ්ඤානා දුක්ඛා, සො වුච්චති 'අකමෙධාති' තිණ්ණො ච පාරං අබ්ලො අකමෙධා'.

තෙතාහ භගවා:

“යං බ්‍රාහ්මණං වෙදගුං ආභිජ්ඣන්තු
අකිඤ්චනං කාමහවෙ අසත්තං,
අද්ධා හි සො ඉසමිමං අතාරි
තිණ්ණො ච පාරං අබ්ලො අකමෙධා”ති.

4-12

විද්ධා ච යො වෙදගු නරො ඉධ
භවාහවෙ සමුච්චිමං විසජ්ඣ,
සො විතසණො අනිසො නිරාසො
අතාරි² සො ජාතිජරාහි බුද්ධි.

විද්ධා ච යො වෙදගු නරො ඉධාති 'විද්ධා'ති විද්ධා විජ්ජාගතො ඤාණි විහාපි මෙධාපි. යො ති යො යාදිසො - ෧ - දෙවො වා මනුෂ්‍යසා වා. වෙදගුති 'වෙද' දුටුවන්ති චතුසු මග්ගෙසු ඤාණං “පඤ්ඤා පඤ්ඤාදිසං පඤ්ඤාබලං ධම්මවිවයසමොඤ්ඤා භේතා විමංසා විපසෙසනා සමමාදිවසී.” තෙති වෙදෙහි ජාතිජරාමරණස්ස අන්තගතො අන්තප්පත්තො³ කොට්ඨගතො කොට්ඨප්පත්තො පරියන්තගතො පරියන්තප්පත්තො වොසානගතො වොසානප්පත්තො කුණ්ණගතො කුණ්ණප්පත්තො ලෙනගතො ලෙනප්පත්තො සරණගතො සරණප්පත්තො අභයගතො අභයප්පත්තො අච්චුතගතො අච්චුතප්පත්තො අමතගතො අමතප්පත්තො නිබ්බානගතො නිබ්බානප්පත්තො. 'වෙදනං වා අන්තගතො'ති වෙදගු, 'වෙදෙහි වා අන්තගතො'ති වෙදගු සත්තන්තං වා ධම්මානං⁴ විදිතභ්‍යා වෙදගු: සකකායදිවසී විදිතා හොති, විවික්ච්ඡා- සිලබ්බන්තපරාදාසො- රාගො- දෙසො- මොහො- මානෝ විදිතො හොති. විදිතාසං⁵ හොත්ති පාපකා අකුසලා ධම්මා සංකිලෙසිකා පොනොභවිකා⁶ සද්දා දුක්ඛවිපාකා ආයති. ජාතිජරාමරණියා.

1. ජමිතන්තං - ම ජ සං, සනා

2. අතාරි - සනා

3. අන්තගතො අන්තප්පත්තො - ව-වි-ක

4. සත්තන්තං ධම්මානං - කප්ඵි

5. විදිතසං - ව-වි-ක

6. පොනොභවිකා - ව-වි-ක

15 “වෙදග්ගි විවෙය්‍ය කෙවලාති (සභියාති හගවා)
 සමණනං යාති පඤ්ඤා බ්‍රාහ්මණනං
 සබ්බවෙදනාසු විතරාගො
 සබ්බං වෙදමතිව්ව වෙදගු සො”ති.¹

නරොති: සතොතා නරො මානවො පොසො පුග්ගොලා ජිවො ජාගු²
 ජතගු ඉඤ්ඤ භිඤ්ඤ මනුජො. ඉධාති ඉමියා දිට්ඨියා - පෙ- ඉමසම්.
 මනුසංලොකෙති ‘විඤ්ඤා ව යො වෙදගු නරො ඉධ’.

හවාහවෙ සබ්බමිමං විසජ්ජාති—‘හවාහවෙ’ති: හවාහවෙ කම්මහවෙ
 පුනඛ්‍යවෙ, කාමහවෙ කම්මහවෙ කාමහවෙ පුනඛ්‍යවෙ, රූපහවෙ
 කම්මහවෙ රූපහවෙ පුනඛ්‍යවෙ, අරූපහවෙ කම්මහවෙ අරූපහවෙ
 පුනඛ්‍යවෙ පුනප්පනහවෙ පුනප්පනගතියා පුනප්පනඋපපතියා පුනප්පන
 පටිසන්ධියා³ පුනප්පනඅත්තභාවාහිතිබ්බතතියා. සබ්බාති සත්තසංඝා:
 රාගසංඝො දෙසසංඝො මොහසංඝො මාන - දිට්ඨි - කිලෙසසංඝො
 දුඛරිතසංඝො. විසජ්ජාති: සංඝො වොසංජිත්තො⁴ වා විසජ්ජ, අථවා සංඝො
 බද්ධො විබද්ධො ආබද්ධො⁵ ලග්ගො ලග්ගිතො පළිබ්බාදා⁶ බ්බන්තො ථොට්ඨි
 යා⁷ වා විසජ්ජ, යථා වග්ගො වා රථං වා සකං වා සංඤ්ඤානිකං වා
 සජ්ජං විසජ්ජං කරොනාති විකොපෙනති, එවමෙව⁸ සංඝො වොසංජිත්තො වා
 විසජ්ජ අථවා සංඝො බද්ධො විබද්ධො ආබද්ධො ලග්ගො ලග්ගිතො පළිබ්බාදා
 බ්බන්තො ථොට්ඨිත්තො වා විසජ්ජාති ‘හවාහවෙ සබ්බමිමං විසජ්ජ’.

සො විතතණො අනිසො නිවාසො අතාපි සො ජාතිජරනති බ්‍රුමිති
 ‘තණ්හා’ති: රූපතණ්හා - පෙ- ධම්මතණ්හා, යසොසා තණ්හා පභිතා
 සමුච්ඡිතො වූපසතො පටිපසස්සදා අහබ්බපාතතිකා සංඤ්ඤානිතො
 දඬිකා, සො දුඛවති විතතණො විගතතණො වග්ගතණො වනත
 තණ්හො මුග්ගතණො පභිතතණො පටිතිසංචාරතණො විතරාගො
 වනතරාගො පභිතරාගො පටිතිසංචාරාගො නිව්ජාතො නිබ්බුතො
 සිතිභුතො සුඛපටිසංවෙදී බ්‍රහ්මභුතො අත්තනා විහරතිති සො විතතණො.

1. යාතිධජ්ජි - ම ජ සං	6. බන්ධො විබන්ධො ආබන්ධො - සාං
2. සබ්බවෙදමතිව්ව වෙදගුතරො-ව-වි-ක	වොසජ්ජත්තො - ම ජ සං
3. ජාගු - සාං	7. පළිබ්බාදා - ස
4. පුනප්පනං ගතියා පුනප්පනං උපපතියා	8. ථොට්ඨිත්තො වා -ව-වි-ක-ප-සාං
පුනප්පනං පටිපතතියා -පන	9. රථමෙතෙ - පන
5. වොසජ්ජත්තො - ම ජ සං	රථමෙව තෙ - ම ජ සං

a. සු - සභියසුත්ත

අනිසොති රාගො නිසො, දෙයො නිසො, මොහො නිසො,
කොථා නිසො, උපනාහො -පෙ- සබ්බාකුසලාභිසංඛාරා නිසා,
යසෙසතෙ නිසා පභීනා සමුච්ඡින්නා වුපසන්නා පටිපසසාදා
අභබ්බුපපත්තිකා ඤාණග්ගිනා දඬා යො වුවවති 'අනිසො. නිරාසොති
'ආසා' වුවවති තණ්හා, "දො රාගො සාරාදහා -පෙ- අභිජ්ඣා ලොහො
අකුසලමුලං." යසෙසසා ආසා තණ්හා පභීනා සමුච්ඡින්නා වුපසන්නා
පටිපසසාදා අභබ්බුපපත්තිකා ඤාණග්ගිනා දඬා, යො වුවවති 'නිරාසො'.
ජාතීති "යා තෙසං තෙසං සත්තානං -පෙ- ආයතනානං පටිලාහො,
ජරාති "යා තෙසං තෙසං සත්තානං -පෙ- ඉන්ද්‍රියානං පරිපාකො,
අයං වුවවති ජරා යො විතතණ්හො අනිසො නිරාසො අතාරි යො
ජාතිජරනති බුමිති යො යො විතතණ්හො ව අනිසො ව නිරාසො ව
යො ඛො ජාතිජරා මරණං අතරි උතරි පතරි සමතිකකම් විතිවතති,
බුමි ආවිකබාමි දෙසෙමි පඤ්ඤපෙමි උච්චපෙමි විවරාමි විහජාමි.
උතතානිකරොමි පකාසෙමිති 'යො විතතණ්හො අනිසො නිරාසො
අතාරි යො ජාතිජරනති බුමි.'

තෙනාහ භගවා;

"විද්වා ව යො වෙදගු නරො ඉධ
භවාහවෙ සඳිගමිමං විසජ්ජ,
යො විතතණ්හො අනිසො නිරාසො
අතාරි යො ජාතිජරනති බුමි"ති

සහ ගාථාපරියොසානා¹ -පෙ- සත්වා ඵෙ භගවා සාවකොහමසමිති.

මෙතනගු සුත්තනිදේශයෝ වතුසෝ

1. පරියොසානෙ - ව-වි-ස-පහ.

5. ධොතක සුත්තනිදේසො

5-1

පුට්ඨාමි තං හගවා චූභි මෙ තං (ඉව්වායසමා ධොතකො)
වාචා'භිකඛාමි මහෙසි තුඤ්ඤං.
තච සුඤ්ඤාන නිශෙසාසං.
සිකෙට්ඨි භික්ඛානාමනනො.

පුට්ඨාමි තං හගවා චූභි මෙ තනති: 'පුට්ඨා'නි¹ තිසෙසා දුට්ඨා අද්ධිජෙතනා දුට්ඨා, දිට්ඨසංසතුතා දුට්ඨා, විමතිචේදනා දුට්ඨා, -පෙ- ඉමා තිසෙසා දුට්ඨා -පෙ- භික්ඛානදුට්ඨා. පුට්ඨාමි තනති: දුට්ඨාමි තං යාචාමි තං, අජෙකසාමි තං, පසාදෙමි තං. කථයඤ්ඤ මෙති 'දුට්ඨාමි තං,' හගවාති: ගාරවාධිවචන මෙතං -පෙ- සච්ඡකාපඤ්ඤතති යදිදං හගවාති. චූභි මෙ තනති චූභි ආචිකඛාති දෙසෙති පඤ්ඤාපෙති පට්ඨපෙති විවර විහර² උත්තානිකරොති පකාසෙසිති දුට්ඨාමි තං හගවා චූභි මෙ තං.'

ඉව්වායසමා ධොතකොති: 'ඉව්වා'ති පදසන්ති³ -පෙ- ආයසමාති පියවචනං ගරුචචනං සගාරචසප්පතිසාධිවචන මෙතං. 'ආයසමා'ති. ධොතකොති: තසස ප්‍රාග්මාණසස නාමං සඛිං සමඤ්ඤ පඤ්ඤතති වොහාරො නාමං නාමකමමං නාමධෙයං නිරුත්තං බාඤ්ඤානං අභිප්‍රාපොති 'ඉව්වායසමා ධොතකො'.

වාචාභි කඛාමි මහෙසි තුඤ්ඤතති: තුඤ්ඤං වචනං බාසාරං දෙසනං අනුසිවසිං⁴ කඛාමි අභිකඛාමි ඉට්ඨාමි සාදියාමි පසායාමි පිහයාමි අභිජයාමි. මහෙසිති මහෙසි හගවා, මහතං සිලකට්ඨං එසි ගවෙසි පරියෙසිති මහෙසි -පෙ- කහං නරාසහො'ති මහෙසිති 'වාචාභිකඛාමි මහෙසි තුඤ්ඤං.'

තච සුඤ්ඤාන නිශෙසාසනති තුඤ්ඤං වචනං බාසාරං දෙසනං අනුසිවසිං. සුඤ්ඤා සුභිඤ්ඤා උග්ගහෙඤ්ඤා උපධාරිකිඤ්ඤා උපලකඛිකිඤ්ඤාති⁵ 'තච සුඤ්ඤාන නිශෙසාසං.'

1. පුට්ඨාමිති - මජ්ඣං, සායං,

2. විවරාභි විහරාති - ම ජසං, සායං,

3. භරෙසිති - ව - ව - ක -

4. අනුසංසනං, අනුසිවසං - මජ්ඣං,

අනුසංසං, සං,

5. උපලකඛිකිඤ්ඤා - ව - ක

සිකෙට්ඨ නිබ්බානමත්තනොති: 'සිකට්ඨ'ති තිසෙකා සිකට්ඨා: අධිසිල සිකට්ඨා අධිවිත්තසිකට්ඨා අධිපඤ්ඤාසිකට්ඨා -පෙ- අයං අධිපඤ්ඤාසිකට්ඨා. නිබ්බානමත්තනොති අත්තනො රාගස්ස භික්ඛාපනාය දෙසස්ස භික්ඛාපනාය, මොහස්ස භික්ඛාපනාය, කොධස්ස භික්ඛාපනාය උපනාහස්ස භික්ඛාපනාය -පෙ- සම්මාකුසලාභිසංඛාරානං සමාය උපසමාය චූපසමාය නිබ්බාපනාය පටිච්ඡික්ඛානාය පටිපාසකඥායා අධිසිලමි සිකෙට්ඨයා, අධිවිත්තමි සිකෙට්ඨයා, අධිපඤ්ඤමි සිකෙට්ඨයා, ඉමා තිසෙකා සිකට්ඨායො ආවජ්ජනෙත්ථ සිකෙට්ඨයා, ජානනෙත්ථ සිකෙට්ඨයා, පසකනෙත්ථ සිකෙට්ඨයා, පච්චිවෙකකිනෙත්ථ සිකෙට්ඨයා, විත්තං සමාදහනෙත්ථ සිකෙට්ඨයා, සංඛාය අධිවුච්චනෙත්ථ සිකෙට්ඨයා, විරියං පණ්ණෙනනෙත්ථ සිකෙට්ඨයා, සත්ථ උපවිඤ්චෙපෙත්තො සිකෙට්ඨයා, විත්තං සමාදහනෙත්ථ සිකෙට්ඨයා, පඤ්ඤාය පජානනෙත්ථ සිකෙට්ඨයා, අභිඤ්ඤායං අභිජානනෙත්ථ සිකෙට්ඨයා, පරිඤ්ඤාසං පරිජානනෙත්ථ සිකෙට්ඨයා, පභාසබ්බං පජහනෙත්ථ සිකෙට්ඨයා, භාවෙතබ්බං භාවෙනෙත්ථ සිකෙට්ඨයා, සච්ඡිකාභ්බං සච්ඡිකරොනෙත්ථ සිකෙට්ඨයා, ආවරෙයා සමාවරෙයා සමාදයා විනෙත්තොති 'සිකෙට්ඨ නිබ්බානමත්තනො.'

තෙනාහ සො ට්ඨාහමිණො:

"පුච්ඡාමි තං භාවා ට්ඨාහි මම තං (ඉච්චායසමා ධොතකො)
චාවාහිකඛ්ඛාමි මහෙසි තුඤ්ඤං,
තච සුඤ්ඤාන නිගෙසාසං
සිකෙට්ඨ නිබ්බාන මත්තනො"ති.

5-2.

තෙන භාතපං කරොහි (ධොතකාති භගවා)
ඉධෙව නිපකො සකො,
ඉතො සුඤ්ඤාන නිගෙසාසං
සිකෙට්ඨ නිබ්බානමත්තනො.

තෙන භාතපං කරොහිති ආතපං කරොහි, උසංඝං කරොහි, උසංඝාළුහි කරොහි, චාමං කරොහි, ධිනිං කරොහි, විරියං කරොහි, ජන්දං ජනෙහි, සංජනෙහි උපවිඤ්චෙහි සමුච්චිපෙහි නිබ්බිකෙහි අභිනිබ්බතෙහිති 'තෙනභාතපං කරොහි.'

1. විත්තං අධිවිත්තනො-පස
විත්තං පච්චිකනෙත්ථ-ව-ව-ක

බොතකාති හඟවෑති: හඟවා තං ප්‍රාග්භිණං නාමෙන ආලපති. හඟවෑති භාර්වාධිවචනමෙතං. —පෙ— සම්මතපඤ්ඤානම් යදිදං ‘හඟවා’ති බොතකාති භගවා.

ඉඟව නිපකො සතොති 'ඉධා'ති ඉඹිසා දිව්ඨියා ඉඹිසා ඛතතියා ඉඹිසා රුථියා ඉමසම්. ආදයෙ ඉමසම්. ධම්මෙ ඉමසම්. විනයෙ ඉමසම්. ධම්මවිනයෙ ඉමසම්. පාවටනෙ ඉමසම්. බුඛවරියෙ ඉමසම්. යඤ්ඤාසනෙ ඉමසම්. අත්තභාවෙ ඉමසම්. මනුසසලොකෙ. නිපකොති නිපකො පඤ්ඤානො පඤ්ඤාචා බුද්ධිමා ඤාණි විභාවි මෙධාවි. සතොති චතුරි කාරණෙති සතො; කායෙ කායානුපසක්කනාසතිපට්ඨානං භාවෙනො' සතො -පෙ- සො චුට්ඨති සතොති 'ඉඟව නිපකො සතො.'

ඉතො සුඤ්ඤාන නිශෙඤාසනති ඉතො මයං වචනං බ්‍යාපාරං
 දෙසනං අනුසිට්ඨි.¹ සුඤ්ඤා සුඤ්ඤා උඤ්ඤා² උපාධාරස්ඤ්ඤා උප
 උක්ඛස්ඤ්ඤාති 'ඉතො සුඤ්ඤාන නිශෙඤාසං.'

සිකෙබ නිබ්බානමත්තනොති 'සිකබ' ති තිසෙසා සිකබා: අධිසිලසිකබා අධිවිත්තසිකබා අධිපඤ්ඤාසිකබා -පෙ- අයං අධිපඤ්ඤාසිකබා. නිබ්බාන මත්තනොති අත්තනො රාගසා තිබ්බාපනාය, දෙසසා තිබ්බාපනාය මොහසා තිබ්බාපනාය, කොධසා උපනාහසා නිබ්බාපනාය -පෙ- සබ්බා කුසලාභිංඛාරානං සමාය උපසමාය චූපසමාය නිබ්බාපනාය පටි නිසසඤාය පටිපාසකභියා අධිසිලමි සිකෙබයා, අධිවිත්තමි සිකෙබයා, අධිපඤ්ඤමි සිකෙබයා, ඉමා තිසෙසා සිකබායො ආවජ්ජනො සිකෙබයා, ජානනො සිකෙබයා, -පෙ- සච්ඡිකාතබ්බං සච්ඡිකරොනො සිකෙබයා ආවරෙයා සමාවරෙයා සමාදය වර්තෙයානි 'සිකෙබ නිබ්බානමත්තනො.'

කෙතෘත හඟවා:

“තෙත භාතපං කරොහි (බෝතකාති භගවා)
ඉබෙ, ව භිපකො සතො,
ඉතො සුඤ්ඤාන නිශෙඤ්ඤං
සිකෙඤ්ඤානිබ්බානමනුජානා”ති.

1. අනුසාදන-අනුපිටි-ම ජ ස.

2. **උග්ගතින්ද්‍රිය** - පතා-උග්ගතින්ද්‍රිය-මි ඡ ඍ.

5-3

පසාමහං දෙවමනුසලොකෙ
අකිඤ්චනං බ්‍රාහ්මණං ඉරියමානං¹
තං තං නමසාමි සමන්තවකුට්ඨ
පමුඤ්ච මං සක්ක කථංකරාහි.

පසාමහං දෙවමනුසලොකෙති 'දෙවා'ති තයො දෙවා: සමමුති දෙවා උපපත්තිදෙවා විසුඬිදෙවා. කතමෙ සමමුතිදෙවා: සමමුතිදෙවා වුවවනති රාජානො ව රාජකුමාරා ව දෙවියො ව ඉමෙ වුවවනති සමමුති දෙවා. කතමෙ උපපත්තිදෙවා: උපපත්තිදෙවා වුවවනති වතුමහාරාජිකා දෙවා තාවතිංසා දෙවා යාමා දෙවා කුසිතා දෙවා නිම්මාණරති දෙවා පරතිමිතවසවතති දෙවා බ්‍රහ්මකායිකා දෙවා, යෙ ව දෙවා තදුක්කරිං² ඉමෙ වුවවනති උපපත්තිදෙවා. කතමෙ විසුඬිදෙවා: විසුඬිදෙවා වුවවනති තථාගතසාවකා අරහතො ඩිණ්ණසවා, යෙ ව පටෙවකසමුද්ධා³ ඉමෙ වුවවනති විසුඬිදෙවා, භගවා සමමුතිදෙවානං ව උපපත්තිදෙවානං ව විසුඬිදෙවානං ව දෙවො ව අතිදෙවො ව දෙවාතිදෙවො ව සිහසිහො නාගනාගො ගණිගණි මුත්තිමුත්ති රුජරාජා. පසාමහං දෙවමනුසලොකෙති මනුසලොකෙ දෙවං පසාමි අතිදෙවං පසාමි දෙවාතිදෙවං පසාමි දතධාමි ඔලෙකෙමි නිජ්ඣායාමි උපපරිකධාමිති 'පසාමහං දෙව මනුසලොකෙ.'

අකිඤ්චනං බ්‍රාහ්මණං ඉරියමානංති 'අකිඤ්චනංති රාගකිඤ්චනං දෙසකිඤ්චනං මොහකිඤ්චනං මානකිඤ්චනං දිව්ඨිකිඤ්චනං කිලෙසකිඤ්චනං දුච්චරිතකිඤ්චනං, තෙ කිඤ්චනා බුද්ධිසහ භගවතො පභිනා උච්ඡින්නමුලා තාලාවඤ්ඤතා අනභාවකතා⁴ ආයතිං අනුප්පාදධම්මා. තසො බුද්ධො අකිඤ්චනො. බ්‍රාහ්මණොති භගවා සක්කන්තං ධම්මානං ඛාතිතණං බ්‍රාහ්මණො: සක්කායදිව්ඨි ඛාතිතං හොති, විචිකිච්ඡා ඛාතිතං හොති, සීලබ්බතපරාමාසො ඛාතිතො හොති, රාගො ඛාතිතො හොති, දොසො ඛාතිතො හොති, මොහො ඛාතිතො හොති, මානො ඛාතිතො හොති. ඛාතිතාසහ භෙ:නති පාපකා අකුසලා ධම්මා සංකිලෙසිකා පොනොහවිතා⁵ සදරා දුක්ඛවිපාකා ආයතිං ජාතිජරාමරණියා.

1. බ්‍රාහ්මණ ඉරියමාණං-ව-වි-ක- බ්‍රාහ්මණදීර්ශ ම:නං-ම ජ සං

2. තදුක්කරි - ම ජ සං, සා:

3. පටෙවක බුද්ධා - ම ජ සං.

4. අනභාවකතා - ම ජ සං, සා:

5. පොනොහවිතා - පනං-ක-

- 1 “බාහෙතො¹ භබ්බපාපකානි (සභියාති හගවා)
විමලො සාධු සමාහිතො ධීතකො,
සංසාරමත්ථව කෙවලි සො
අසිතො තාදී පවුච්චතෙ² ස බ්‍රහ්මා.” ^a

ඉරියමානානි වරතං විහරතං ඉරියතං³ වතොනතං පාලෙනං
යපෙනං යාපෙනානි ‘අකිඤ්චනං බ්‍රාහ්මණං ඉරියමානං.’

තං තං නාමසාමි සමනතචක්ඛුති ‘තනාති’ හගවනං හණති.
නාමසාමිති කායෙත වා නාමසාමි, වාචාය වා නාමසාමි, විතොන වා
නාමසාමි, අභිසංචරිතකරියා වා නාමසාමි, ධම්මානුධම්මපටිපත්තියා වා
නාමසාමි, සක්කරොමි ගරුකරොමි මානෙමි පුජෙමි. සමනතචක්ඛුති
‘සමනතචක්ඛු වුච්චති භබ්බසුඤ්ඤාඤාණං, හගවා භබ්බසුඤ්ඤාඤාණෙන
උපෙතො සමුපෙතො උපගතො සමුපගතො උපපතො සමපතො⁴
සමනතාගතො.

2. “න තසා අද්දිච්ඡාමිද්දා කිඤ්චි
අපො අවිඤ්ඤාතමරාතිතබ්බං
සබ්බං අභිඤ්ඤාසි යද්දා නොයාං
නරාගතො තෙන සමනතචක්ඛු”ති. ^a

‘තං තං නාමසාමි සමනතචක්ඛු’

පමුඤ්චි මං සක්ක කථාකථාතිති ‘සක්කා’ති සකෙකා හගවා
‘සක්කාකුලා පබ්බජිතො’තිපි සකෙකා, අථවා ‘අදෙසිං මහභිකුතො ධනවා’තිපි
සකෙකා, තසෙමාති ධනාති, සෙයාපීදං⁵; සභාධනං සිලධනං තිරිධනං
ඔත්තපධනං සුතධනං වාගධනං පඤ්ඤාධනං සතිපට්ඨානධනං
සමමසධනධනං ඉඤ්ජාධනං ඉඤ්ජියධනං බලධනං බොජ්ඣංගධනං
මහාධනං ඵලධනං තිබ්බානධනං, ඉමෙහි අනෙකවිධෙහි ධනරතනෙහි
අදෙසිං මහාධනො ධනවාති’පි සකෙකා.

1. බාහිතො - ම ජ සං.
2. පවුච්චති බ්‍රහ්මා - ව-ච්-ක-
3. ඉරියතං - ම ජ සං-සං
4. පමුඤ්චෙතො - ස
සමුපපතො - ම ජ සං.

5. අද්දිච්ඡා - සං
6. සෙයාපීදං - ම ජ සං.
a. සුතතතිපාත - සභිය සුතත

අරථා සකෙකා 'පහු විසව් අලමනො සුරො වීරො වික්කනොනා අභිරු අව්ඡමඤ්ඤානාසි අපලාසි, පභින භයභෙරවො චිග්ගලොමහංසො, තිසි සකෙකා, 'කථංකරා' වුවත් විවික්ච්ඡා, දුකෙඛ කඛ්ඛා, දුක්ඛසමුදයෙ කඛ්ඛා, දුක්ඛතියොධෙ කඛ්ඛා, දුක්ඛතීරොධගාමිනියා පටිපදය කඛ්ඛා පුබ්බන්ත කඛ්ඛා, අපරන්ත කඛ්ඛා, දුබ්බන්තාපරන්ත කඛ්ඛා, ඉදප්පව්වයනාපට්ඨසමුප්පකොත්ථු ධම්මෙත්ථ කඛ්ඛා, යා එවරුපා කඛ්ඛා කඛ්ඛායනා කඛ්ඛාධිතතං විමති විචික්ච්ඡා දොළඹකං දොළඹාපරො සංසයො අනෙකංසගාහො ආසප්පනා පරිසප්පනා අපරියොගාහනා ථම්මිකතං¹ වික්කාමනො විලොඛා. පමුඤ්ච මං සක්ක කථංකරාහිති මුඤ්ච මං, පමුඤ්ච මං, මොවෙහි මං පමොවෙහි මං, උභිර මං, සදුභිර මං, උච්ඡාපෙහි මං, කථං කථා සලලනොති 'පමුඤ්ච මං සක්ක කථංකරාහි.'

තෙනාහ සො ට්ඛාමණො;

“පසාමාං දෙව මනුසසලොකෙ
අකිඤ්චනං ට්ඛාමණං ඉරියමානං,
තං තං නමස්සාමි සමන්තවක්ඛු
පමුඤ්ච මං සක්ක කථංකරාහි”ති.

5-4

නාහං සතිස්සාමි² පමොච්ඡාය
කථංකරී. ධොතක කඤ්චිලොකෙ
ධම්මඤ්ච සෙව්ඤ්ඤා ආජානමානො³
එවං තුචං ඔසම්මං තරෙසි.

නාහං සතිස්සාමි පමොච්ඡායාති නාහං තං සකෙකාමි මුඤ්ඤිතුං, පමුඤ්ඤිතුං මොවෙතුං පමොවෙතුං උභිරිතුං සමුභිරිතුං⁴ උච්ඡාපෙතුං සමුච්ඡාපෙතුං කථංකරාසලලනොති එවමි නාහං සතිස්සාමි පමොච්ඡාය. අරථා න ඊහාමි, න සම්භාමි, න උසාහාමි, න වායමාමි න උසාහං කරොමි, න උසොළුති කරොමි⁵, න රාමං කරොමි, න ධිති කරොමි, න විරියං කරොමි, න ඡන්දං ඡන්තෙමි, න සඤ්ඤන්තෙමි, න නිබ්බන්තෙමි න අභිනිබ්බන්තෙමි, අසාදො⁶ පුග්ගලෙ අව්ඡන්දකෙ කුසිතෙ හිනවරියෙ අපට්ඨපජ්ජමානෙ ධම්මදෙසනායාති එවමි 'නාහං සතිස්සාමි පමොච්ඡාය:

1. ජම්මිකතං - මජ්ඣං, ඥා, 8
2. සම්භාමි - ඥා
3. අජානමානො - ව. වී, ක
4. උභිරාපෙතුං සමුභිරාපෙතුං - පහ

5. නඋසොළුති කරොමි - ප, ව, වී-ක
6. අසාදො - ප-ව-වී-ක
7. අව්ඡන්දකං - ම ජ ඥා, ඥා

අරවා නක්ඛෙසු කෙවි මොවෙනා, තෙ යදි මොවෙයසු, සකෙන ථාමෙන සකෙන බලෙන සකෙන විරියෙන සකෙන පරක්කමෙන සකෙන පුරිසරාමෙන අභ්‍යන්තා සමාපට්ඨදං අනුලොමපට්ඨදං අපච්ඡිකපට්ඨදං අනික්ඛපට්ඨදං ධම්මානුධම්මපට්ඨදං පටිපජ්ජමානා මොවෙයසුනා¹ එවමි 'නාහං සභිස්සාමි පමොවනාය' වුත්තං ගෙන හග්ගිතා: 'යො වත වුඤ්ඤ, අත්තනා පලිපපලිපකෙනා පරං පලිපපලිපතා උඤ්ඤස්සති තෙනා යානා විජ්ජති, යො වත වුඤ්ඤ, අත්තනා අදනෙනා අවිනිනො අපරිනිබ්බුතො පරං දමෙසුති විනෙස්සති පරිනිබ්බාපෙස්සති තෙනා යානා විජ්ජති'²

එවමි 'නාහං සභිස්සාමි පමොවනාය'

වුත්තමි ගෙන හග්ගිතා:

3 අත්තනාව කතං පාපං අත්තනා සංකිලිස්සති
අත්තනා අකතං පාපං අත්තනාව විසුජ්ඣති
සුද්ධි දසුද්ධි පච්චිත්තං නාඤ්ඤමඤ්ඤා³ විසොධයෙ'ති.⁴

එවමි 'නාහං සභිස්සාමි පමොවනාය'.

වුත්තං ගෙන හග්ගිතා:

"එවමෙව යො ඩ්‍රාගමණ, තිට්ඨතෙව නිබ්බානං තිට්ඨති තිබ්බානගාමි මග්ගො තිට්ඨාමහං සමාපෙතා, අථ ව පන මම සාවකා මයා එවං ඔවදියමානා එවං අනුසාසියමානා අපෙසකවෙව අවචන්තිට්ඨං නිබ්බානං ආරාධෙතති, එකවෙව නාරාධෙතති. එසු කායාහං ඩ්‍රාගමණ, කුරොමි මග්ගකර්ම⁵ ඩ්‍රාගමණ තරාගතො, මග්ගං බුද්ධා ආවිකමන්ති, අත්තනා පටිපජ්ජමානා පුඤ්ඤෙයසු"නති.⁶

එවමි 'නාහං සභිස්සාමි පමොවනාය'.

1. වුංවෙයසුනා - පන, ව, වී, ක
2. නාඤ්ඤා අඤ්ඤා - ප, වී, වී, ක
3. මග්ගමකර්ම - පන

4. මජ්ඣිම නිකාය - සලලුමි සුත්ත
5. ධම්මපද - අත්තවග්ග
6. මජ්ඣිමනිකාය - ගණකමොගග්‍රන්ථාන සුත්ත

කථංකථිං ධොතක කඤ්චි ලොකෙති කථංකථිං. දුග්ගලං ‘සකඛිං සචිලෙඛං’ සථෙඤ්ඤං සචිචිකිච්ඡං. කඤ්චිති කඤ්චි ධනතියං වා ප්‍රාග්බලං වා වෙසං වා සුද්දං වා ගතවිං වා පබ්බජිතං වා දෙවං වා මුත්තං වා. ලොකෙති දප්පයලොකෙ -පෙ- ආයතනලොකෙති. ‘කථංකථිං ධොතක කඤ්චි ලොකෙ,’

ධම්මඤ්ච සෙවිං ආජානමානො¹ති ‘ධම්මං සෙවිං’ වුවති ‘අමතං නිබ්බානං’ යො යො සබ්බසංඝාරසමපො සබ්බපටිපට්ඨිකකරො තණ්හකට්ඨො විරාගො තිරොධො නිබ්බානා. සෙවිංසන් අග්ගං සෙවිං උපෙවිං පාමොකං උත්තමං පවරං ධම්මං. ආජානමානොති ආජානමානො විජානමානො පටිච්ජානමානො පටිච්ජකම්මානොති ‘ධම්මඤ්ච සෙවිං ආජානමානො.’

එවං තුවං ඔසම්මං තරෙසිති එවං තුං කාමොසං භවොසං දිව්ඨාසං අවිජ්ජාසං තරෙය්‍යාසි උත්තරෙය්‍යාසි පතරෙය්‍යාසි සමතිකකමෙය්‍යාසි විතිවකෙය්‍යාසිති ‘එවං තුවං ඔසම්මං තරෙසි.’

තෙනාහ භගවා;

“නාහං සභිසකාම් පමොචනාය (ධොතකාති භගවා)
කථංකථිං ධොතක කඤ්චි ලොකෙ,
ධම්මඤ්ච සෙවිං ආජානමානො
එවං තුවං ඔසම්මං තරෙසි”ති.

5-5

අනුසාස ඩුග්ගෙම, කරුණාසමානො (ඉව්වායසමා ධොතකො)
චිට්ඨකධම්මං යමං විජ්ජාදං,
යථාහං ආකාමොව² අබ්‍යාපජ්ජමානො³
ඉධෙව සන්තො අසිතො චරෙය්‍යං.

අනුසාස ඩුග්ගෙම, කරුණාසමානොති ‘අනුසාස ඩුග්ගෙම’ති අනුසාස ඩුග්ගෙම, අනුගණ ඩුග්ගෙම, අනුකම්ප ඩුග්ගෙමති ‘අනුසාස ඩුග්ගෙම.’ කරුණාසමානොති කරුණාසමානො අනුද්දාමානො⁴ අනුරක්ඛමානො අනුගණ මානො අනුකම්ප මානොති ‘අනුසාස ඩුග්ගෙම කරුණාසමානො.’

1. අච්චං - ම ජ සං, ග්‍යා

2. අජානමානො - ව, ච, ක

3. ආකාමො ව - ස්‍යා

4. අබ්‍යාපජ්ජමානො - ස්‍යා

5. අනුද්දාමානො - ම ජ සං

විලංගුලයා යමහං විජ්ඣානාති 'විලංගුලයා' වුවහි අමතං
තිබ්බානා. 'යො සො සබ්බසම්මාරසමථො සබ්බපට්ඨිතිසකංගො
ත ඝාතකංගො චිරාගො තිරොගො නිබ්බානං, යමහං විජ්ඣානාති යමහං
ඡාතෙය්‍යං ආජාතෙය්‍යං විජාතෙය්‍යං පටිච්ඡාතෙය්‍යං පටිච්ඡෙකියාං
අධිගමෙය්‍යං එකෙය්‍යං සමුත්තරෙය්‍යානති 'විලංගුලයා යමහං විජ්ඣානං'

යථාහං ආකාශොව අබ්‍යාපජ්ජමානොති යථා ආකාශො න පජ්ජති¹
න ගණ්‍යාති² න බජ්ජති න පළිබජ්ජති එවං ආපජ්ජමානො³ අගණ්‍යමානො
අබජ්ජමානො අපළිබජ්ජමානොති එවමි ආකාශොව අබ්‍යාපජ්ජමානො'
යථා ආකාශො න රජ්ජති ලාබාය වා හලිඤ්ඤා වා⁴ නිලියා වා⁵
මෙඤ්ජවසාය වා, එවං අරජ්ජමානො අද්දසමානො අවුග්ගමානො
අකිලිසුමානොති, එවමි 'ආකාශොව අබ්‍යාපජ්ජමානො'. යථා ආකාශො
න කුප්පති, න බ්‍යාපජ්ජති, න පතිස්සති⁶ න පටිහඤ්ඤති, එවං
අකුප්පමානො අබ්‍යාපජ්ජමානො අපතිස්සමානො අපටිහඤ්ඤමානොති
එවමි 'ආකාශොව අබ්‍යාපජ්ජමානො'.

ඉධෙව සන්තො අසින්නො වරෙය්‍යානති: 'ඉධෙව සන්තො'ති: ඉධෙව
සන්තො සමානො, ඉධෙව තිසින්නො සමානො,⁷ ඉමස්මිං යෙව ආසන්න
තිසින්නො සමානො, ඉමිසොයෙව පරිසාය තිසින්නො සමානොති,
එවමි 'ඉධෙව සන්තො.' අථවා ඉධෙව සන්තො උපසන්තො වූපසන්තො
නිබ්බුතො පටිපජ්ජංගොති එවමි 'ඉධෙව සන්තො'. අසින්නාති ඉදා
තිසංයා: තණ්හාතිසංයො ව දිට්ඨිතිසංයො ව -ප- අයං තණ්හාතිසංයො
-ප- අයං දිට්ඨිතිසංයො. තණ්හාතිසංයං පහාය දිට්ඨිතිසංයං පටි-
තිසංයො වකුට්ඨං අතිස්සිතො, යොතං අතිස්සිතො, සාතං අතිස්සිතො
පිඨං අතිස්සිතො, කායං අතිස්සිතො, මනං අතිස්සිතො. රූප-සංගු-
ගංගෙ - රස - ඵොට්ඨිකෙ - ධම්මෙ - කුලං ගණං ආවාසං ලාභං යසං
පසංසං සුඛං විචාරං පිණ්ඩපාතං යොනාසනං ගිලානාවචයෙහෙජ්ජ
පරිකාරං කාමධාතුං රූපධාතුං අරූපධාතුං කාමනවං රූපනවං අරූපනවං
සඤ්ඤානවං අසඤ්ඤානවං නොවසඤ්ඤානසඤ්ඤානවං එකචොකාරනවං
වකුට්ඨාකාරනවං පඤ්චොකාරනවං අතිතං අනාගතං පච්චුප්පන්නං දිට්ඨං
සුතං මුතං විඤ්ඤානං සංඛෙධම්මෙ අසින්නො අතිස්සිතො අනුලභිතො
අනුපග්ගො අනුපෙක්ඛාසිතො අනුගමිතො තිකම්මොතිසංයො
විපාදිතො විසංගුතො විමර්ශනිකතො වෙදාසා. වරෙය්‍යානති
වරෙය්‍යං විහරෙය්‍යං ඉරියෙය්‍යං වන්තෙය්‍යං පාලෙය්‍යං යපෙය්‍යං
යාපෙය්‍යානති 'ඉධෙව සන්තො අසින්නො වරෙය්‍යානති.'

1. නෙජ්ජති - පත, නපජ්ජති, හා

2. න ගණ්‍යාති - මජ්ඣං

3. අපජ්ජමානො - පත, ව, වි, ක

4. හලිඤ්ඤා වා - ගා

5. නිලියා වා - හා

6. පතිස්සති - මජ්ඣං

පටිලියාති - හා

7. ඉධෙව සමානො - මජ්ඣං

තෙතාහ සො බ්‍රාහ්මණො:

“අනුසාස ඩුග්ගෙ, කරුණායමානො
විට්ඨකධම්මං යමහං විජ්ඣෙදං,
යථාහං ආකාශොව අධ්‍යාපණ්මානො
ඉධෙව සනෙතා අසිතො චරෙය්‍ය”නති.

5-6

කිත්තයිසසාමි තෙ සනතිං (ධොතකාති හගවා)
දිට්ඨං ධම්මෙ¹ අනීතිහං,
යං විදිඨො සතො චරං
තරෙ ලොකෙ විසත්තිකං.

කිත්තයිසසාමි තෙ සනතිනති: රාගසං සනතිං දෙසසං සනතිං මොහසං සනතිං කොධසං සනතිං උපතාහසං - මික්ඛසං - පළාසසං - ඉසකාය - මච්ඡරියසං - මායාය - සාමය්‍යසං - ඵමාසං - සාරමාසං - මානසං - අති මානසං - මදසං - පමාදසං - සබ්බකිලෙස්සනං - සබ්බදුච්චරිතානං - සබ්බ දර්ශනං - සබ්බපරිප්පාහානං - සබ්බසන්තාපානං - සබ්බා කුසලාභිසංඛාරානං සනතිං උපසනතිං චූපසනතිං තිබ්බුතිං පටිපපසද්ධිං කිත්තයිසසාමි, පකිත්තයිසසාමි ආවික්ඛිසසාමි දෙසිසසාමි පඤ්ඤපෙසසාමි පට්ඨපෙසසාමි විචරිසසාමි විහරිසසාමි උත්තානිකරිසසාමි පකාපෙසසාමිති ‘කිත්තයිසසාමි තෙ සනතිං’

ධොතකාති හගවාති ‘ධොතකා’ති හගවා .තං බ්‍රාහ්මණං නාමෙන ආලුපති. හගවාති ගාරවාධිවචනමෙන. -පෙ- සවර්තපඤ්ඤතති යදිදං හගවාති ‘ධොතකාති හගවා.’

දිට්ඨං ධම්මෙ අනීතිහනති ‘දිට්ඨං ධම්මෙ’ති දිට්ඨං ධම්මෙ ඤාතෙ ධම්මෙ තුලිතෙ ධම්මෙ තීරිතෙ ධම්මෙ විතුතෙ ධම්මෙ විභාවිතෙ ධම්මෙ ‘සබ්බෙ සඛාරා අභිච්ඡා’ති -පෙ- යං කිඤ්චි සමුදයධම්මං සබ්බං තං නිරොධධම්ම’නති දිට්ඨං ධම්මෙ ඤාතෙ ධම්මෙ තුලිතෙ ධම්මෙ තීරිතෙ ධම්මෙ විභාවිතෙ ධම්මෙ විතුතෙ ධම්මෙති එවමි දිට්ඨං ධම්මෙ.

1. දිට්ඨං ධම්මෙ - පෙ - 2-3-ක

අථවා දුකෙව දිවෙඨි දුකං කථයිසසාමී, සමුදයෙ දිවෙඨි සමුදයං කථයිසසාමී, තිරොධෙ දිවෙඨි තිරොධං කථයිසසාමී, මග්ගෙ දිවෙඨි මග්ගං කථයිසසාමී¹ ත්ථි ඵවමි 'දිවෙඨි ධමමෙ'. අථවා 'සන්දිට්ඨිකං අකාලිකං ඵතිපසිකං ඔපනයිකං පච්චතං ටෙදිතබ්බං විඤ්ඤාහිති ඵවමි 'දිවෙඨි ධමමෙ' අනිත්තනි න ඉතිදිතිහං² න ඉති කිරුය න පරමපරුය න පිටකසමාදය න තකකභෙතු න නයභෙතු න ආකාරපට්ඨිතකෙකන³ න දිට්ඨිතිඤ්ඤානකනිතියා සාමං සයමහිඤ්ඤානං අත්තපච්චකඨමමං තං කථයිසසාමීති 'දිවෙඨි ධමමෙ අනිතිහ'න්ති

යං විදිතො සතො වරහති: යං විදිතං කතො තුලයිතො තීරයිතො විභාවයිතො විභූතං කතො 'සබ්බෙ සංඛාරා අභිච්ඡා'ති විදිතං කතො තුලයිතො තීරයිතො විභාවයිතො විභූතං කතො 'සබ්බෙ සංඛාරා දුක්ඛා'ති - 'සබ්බෙ ධම්මා අනත්තා'ති -ප- යංකිඤ්ඤි සමුදයධමමං සබ්බං තං තිරොධධමම'නති විදිතං කතො තුලයිතො තීරයිතො විභාවයිතො විභූතං කතො. සතොති: චතුර්ති කාරණෙහි සතො; කායෙ කායානුපසස්සනා සතිපට්ඨානං භාවෙතො; සතො -ප- සො චුච්චති 'සතො'. වරහති: වරතො විහරතො ඉරියහො වරෙතො පාලෙතො යපෙතො යාපෙතොති 'යං විදිතො සතො වරං.'

තරෙ ලොකෙ විසත්තිකහති: 'විසත්තිකා' චුච්චති තණ්හා. "යො රාගො සාරාගො -ප- අභිඤ්ඤා ලොභො අකුසලමූලං." විසත්තිකාති කෙනෙට්ඨන විසත්තිකා -ප- විසවා විත්තාති 'විසත්තිකා.' ලොකෙති අපායලොකෙ -ප- ආයතනලොකෙ. තරෙ ලොකෙ විසත්තිකහති ලොකෙ ටෙසා විසත්තිකා¹ ලොකෙ ටෙතං විසත්තිකා² සතො තරෙයා උත්තරෙයා පතරෙයා සමතිකකමෙයා විතිට්ඨතෙයාති 'තරෙ ලොකෙ විසත්තිකං.'

යොනාහ භගවා:

"කිත්තයිසසාමී තෙ සන්තිං (ධොතකාති භගවා)
දිවෙඨි ධමමෙ අනිතිහං
යං විදිතො සතො වරං
තරෙ ලොකෙ විසත්තිකහති".

1. න ඉතිහනි - ව,ව,ක
ඉතිතිහං-ම ෪ ස.

2. ලොකෙ වා සා විසත්තිකා - ප,ව,ව
3. ලොකෙ වා තං විසත්තිකං - ව,ව,ක,

5-7

තඤ්චාභං අභිනායුමි
මහෙසී සන්තමුත්තමං,
යං විදිතා සතො වරං
තරෙ ලොකෙ විසතතිකං.

තඤ්චාභං අභිනායුමිති 'තං' ති තුඤ්චං වචනං බාහ්‍යං දෙසනං අනුසිට්ඨි.¹ නායුමි, අභිනායුමි මොදුමි අනුමොදුමි ඉඨ්ථාමි සාදියාමි පඤ්චාමි උභයාමි අභිජජ්ජාමිති 'තඤ්චාභං අභිනායුමි.'

මහෙසී සන්තමුත්තමන්ති 'මහෙසී' ති මහෙසී² හගවා, 'මහන්තං සීලකකිකං එසි ගවෙසි පරියෙසී' ති මහෙසී. මහන්තං සමාධිකකිකං -පෙ- කභං දෙවදෙවො කභං නරාසනො' ති මහෙසී. සන්තමුත්තමන්ති 'සන්ති' වුවමති අමතං නිබ්බානා, "යො සො සබ්බසංඛාරාමපො සබ්බපට්ඨි පටිත්තිසංයො තණ්හකයො විරාගො තිරොධො නිබ්බානං උත්තමන්ති අඤ්ඤා සෙට්ඨං විසෙට්ඨං පාමොකං උත්තමං පවරන්ති' 'මහෙසී සන්ති මුත්තමං.'

යං විදිතා සතො වරන්ති යං විදිතං කතා -පෙ- 'සබ්බෙ සංඛාරා අභිච්ඡා' ති විදිතං කතා තුලසිතා තීරසිතා විහාවසිතා විහුං කතා, 'සබ්බෙ සංඛාරා දුක්ඛා' ති -'සබ්බෙ ධම්මා අනන්තා' ති -පෙ- යං කියුච්ඡි සමුදයධම්මං සබ්බං තං තිරොධධම්මන්ති විදිතං කතා තුලසිතා තීරසිතා විහාවසිතා විහුං කතා. සතොති චතුරි කාරණෙහි සතො; කායෙ කායානුපස්සනා සතිපට්ඨානං භාවෙනො සතො -පෙ- සො වුවමති සතෙ. වරන්ති වරනො -පෙ- යාපෙනොති 'යං විදිතා සතො වරං.'

තරෙ ලොකෙ විසතතිකන්ති 'විසතතිකා' වුවමති තණ්හා. "යො රාගො සාරාගො -පෙ- අභිජ්ඣා ලොභො අකුසලමූලං. විසතතිකාති කෙනටෙට්ඨන විසතතිකා: -පෙ- 'විසටා විත්තා' ති විසතතිකා. ලොකෙති අපායලොකෙ -පෙ- ආයතනලොකෙ. තරෙ ලොකෙ විසතතිකන්ති ලොකෙවෙයා විසතතිකා ලොකෙවෙතං විසතතිකං සතො තරෙයා³ උත්තරෙයා -පෙ- උත්තිවත්තෙයාති 'තරෙ ලොකෙ විසතතිකං'.

තෙනාහ යො බ්‍රාහ්මණො:

"තඤ්චාභං අභිනායුමි
මහෙසී සන්තමුත්තමං,
යං විදිතා සතො වරං
තරෙ ලොකෙ විසතතිකං" ති.

1. අනුප්පාදි - ව, වී, ස්‍යා,
අනුපිට්ඨං - මජ්ඣ.

2. කිං මහෙසී - මජ්ඣ.

5-8

යං කිඤ්චි සමපජානාසි' (ධොතකාති හගවා)
 උඤ්ඤං අධො තිරියඤ්චාපි මජ්ඣේ,
 එතං විදිතං¹ සංඝොති ලොකෙ
 භවාහවාය මාකාසි තණ්හං.

යං කිඤ්චි සමපජානාසිති යං කිඤ්චි සමපජානාසි ආජානාසි විජානාසි පටිච්චජානාසි පටිච්චිකුසිති 'යං කිඤ්චි සමපජානාසි'. ධොතකාති හගවාති 'ධොතකා'ති හගවා තං බ්‍රාහ්මණං නාමෙන ආලංකි. හගවාති ගාරවාධි වචන මෙතං - 08 - සමජ්ඣාපඤ්ඤාති යදිදං ගගවාති 'ධොතකාති හගවා'.

උඤ්ඤං අධො තිරියඤ්චාපි මජ්ඣේති 'උඤ්ඤං' නති අනාගතං, අධොති අතීතං, තිරියඤ්චාපි මජ්ඣේති උච්ච්ඡ්‍යානං. 'උඤ්ඤං' නති දෙවලොකො, 'අධො'ති අපායලොකො, තිරියඤ්චාපි මජ්ඣේති මනුස්සලොකො, අභවා උඤ්ඤාති කුසලා ධම්මා, 'අධො'ති අකුසලා ධම්මා. 'තිරියං' වාපි මජ්ඣේති අබ්‍යාකතා ධම්මා. උඤ්ඤාති අරුපධාතු, 'අධො'ති කාමධාතු, තිරියඤ්චාපි මජ්ඣේති රූපධාතු. උඤ්ඤාති සුඛා වේදනා. 'අධො'ති දුක්ඛා වේදනා, තිරියඤ්චාපි මජ්ඣේති අදුක්ඛමසුඛා වේදනා. 'උඤ්ඤං' නති උඤ්ඤං පාදනලා 'අධො'ති අධො කෙසමසුඛා, 'තිරියඤ්චාපි මජ්ඣේති වෙමජ්ඣේති උඤ්ඤං අධො තිරියඤ්චාපි මජ්ඣේති.

එතං විදිතං සංඝොති ලොකෙති සංඝො එසො ලංකතං එතං බණ්ණං එතං පළිබොධො² එසොති ඤාතං ජාතියං තුලයියං තිරියියං විභාවයියං විතුතං කතාති 'එතං විදිතං සංඝොති ලොකෙ'.

භවාහවාය මාකාසි තණ්හනති 'තණ්හා'ති රූපතණ්හා සංගුතණ්හා - 08 - ධම්මතණ්හා. භවාහවායාති භවාහවාය කම්මභවාය පුනඛභවාය, කාමභවාය, කම්මභවාය කාමභවාය පුනඛභවාය, රූපභවාය කම්මභවාය රූපභවාය පුනඛභවාය, අරූපභවාය කම්මභවාය අරූපභවාය පුනඛභවාය පුනපුනභවාය පුනපුනගතියා³ පුනපුන උපපත්තියා පුනපුනපටිසංස්සා පුනපුන අත්තයාවාහිතිබ්බතනියා තණ්හා මාකාසි, මා ජනෙසි මා සඤ්ජනෙසි මා නිබ්බතෙසි මාහිතිබ්බතෙසි, පජහ විනොදෙහි බ්‍යත්තිකරොහි අනාථං ගමෙහිති 'භවාහවාය මාකාසි තණ්හනති'.

තෙනාහ හගවා:

'යං කිඤ්චි සමපජානාසි (ධොතකාති හගවා)
 උඤ්ඤං අධො තිරියං වාපි මජ්ඣේ,
 එතං විදිතං සංඝොති ලොකෙ
 භවාහවාය මාකාසි තණ්හා'නති.

සහගාථාපරියොසානා - 08 - 'සඤ්ඤා මෙ හතෙන හගවා සාවකො හමසමි'ති.

ධොතක සුත්ත නිදේශයෝ සඤ්ඤාමො.

1. සංජානාමි - ව.වි
 2. වචං විදිතං - පන

3. පළිබොධො - මජ්ඣං
 4. පුනපුන ජාතියා - පන

6. උපසිව සුත්තනිදෙසො

6-1

එකො අභං සක්ක, මහත්තමොසං. (ඉච්චායසමා උපසිවො)
අතිස්සිතො නො විසභාමි තාරිතුං.
ආරම්මණං බුඬි සමන්තවක්කු
යං නිස්සිතො ඔසම්මං තරෙයාං.

එකො අභං සක්ක මහත්තමොසනති 'එකො'ති පුග්ගලො වා මෙ දුතියො නත්ති, ධම්මො වා මෙ දුතියො නත්ති, යං වා පුග්ගලං ත්‍රිස්සාය, ධම්මං වා ත්‍රිස්සාය මහත්තං කාමොසං භවොසං දිට්ඨොසං අවිජ්ජොසං තරෙයාං උත්තරෙයාං පතරෙයාං සමතික්කමෙයාං විතිවත්තෙයානති එකො. සක්කාති සකෙකා, හගවා 'සක්කාතුලා පඤ්ඤානි'පි සකෙකා. අථවා 'අඤ්ඤා මහඬුනො ධනවාති'පි සකෙකා. තස්සිමංති ධනාති, සෙය්‍යාදිදං: සඬාධනං සීලධනං භිරිධනං ඔත්තප්පධනං සුඤ්ඤාධනං වාගධනං පඤ්ඤාධනං සතිපට්ඨානධනං -ප- හිඤ්ඤාධනං, ඉමෙහි අනෙකෙහි ධනරතනෙහි¹ අඤ්ඤා මහඬුනො ධනවාති'පි සකෙකා. අථවා සකෙකා පඤ්ඤා විචාරි අලමනෙතා² සුරො විරො³ වික්කතෙතො අභිරු අච්ඡමහි අනුත්‍රාසි අපලාසි පභිත්තායභෙරවො විගතලොම භංසො'තිපි සකෙකාති 'එකො අභං සක්ක මහත්තමොසං'.

ඉච්චායසමා උපසිවොති 'ඉච්චා'ති පදසන්ති -ප- ආයසමාති පියවවනං -ප- උපසිවොති තස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස නාමං -ප- අභිලාපොති 'ඉච්චායසමා උපසිවො'.

අතිස්සිතො නො විසභාමි තාරිතුනති අතිස්සිතො'ති පුග්ගලං වා අතිස්සිතො, ධම්මං වා අතිස්සිතො, නො විසභාමි, න උසභාමි, න සඤ්ඤාමි, න පටිබලො, මහත්තං කාමොසං භවොසං දිට්ඨොසං අවිජ්ජොසං තරිතුං උත්තරිතුං පතරිතුං සමතික්කමිතුං විතිවත්තිතුනති 'අතිස්සිතො නො විසභාමි තාරිතුං'.

1. ධම්මරතනෙහි - ව,ඊ

2. පඤ්ඤා විචාරි අලමනෙතා - ව,ඊ,ක

3. සිරො - ව,ඊ

ආරම්භං බුද්ධි සමනාවකඛුති 'ආරම්භ'න් ආලම්භනං¹ නිසසයං උපනිසසයං. බුද්ධිති ආවිතතාති දෙසෙති පඤ්ඤපෙති පටිසංපෙති විවරුති විහරුති උත්තාරී කරොති පකාසෙති. සමනත වකඛුති 'සමනත වකඛු' වුමති සබ්බංඤ්ඤාසංකූණං, භග්වා තෙන සබ්බංඤ්ඤාසංකූණෙන උපෙතො සමුපෙතො උපගතො සමුපගතො උපපන්නො² සමපන්නො³ සමනනාගතො.

“න තස්ස අද්ද්ධම්මධජී කිඤ්චි
අතො අවිඤ්ඤාසං මජාතිතබ්බං,
සබ්බං අභිඤ්ඤාසි යදජී තෙය්‍යං
තථාගතො තෙන සමනත වකඛු”ති. ⁴

‘ආරම්භං බුද්ධි සමනත වකඛු.’

යං නිසසිතො ඔසම්මං තරෙය්‍යන්ති ‘යං නිසසිතො’ති යං පුග්ගලං වා නිසසිතො, ධම්මං වා නිසසිතො, මහත්තං කාමොසං භවොසං දිට්ඨොසං අවිජ්ජාසං තරෙය්‍යං උත්තරෙය්‍යං පතරෙය්‍යං සමතික්ක මෙය්‍යං චිතිවතෙතය්‍යන්ති ‘යං නිසසිතො ඔසම්මං තරෙය්‍යං.’

තෙනාහ සො බ්‍රාහ්මණො:

“එතකා අහං සකක මහත්තමොසං (ඉවායසමා උපසිවො)
අතිස්සිතො නො විසභාමි තාරිතුං
ආරම්භං බුද්ධි සමනත වකඛු
යං නිසසිතො ඔසම්මං තරෙය්‍යං”න්ති

6-2

ආකිඤ්චඤ්ඤා පෙකම්මානො සතිමා (උපසිවා’ති භගවා)
තජ්ජිති නිසසාය තරස්ස ඔසං
කාමෙ පභාය වීරතො කථාහි
තණ්හකයං තත්තමභාතිපසස⁴.

ආකිඤ්චඤ්ඤා පෙකම්මානො සතිමාති සො බ්‍රාහ්මණො පකතියා ආකිඤ්චඤ්ඤායතන සමාපත්තිප්‍රාග් සත්තංයෙව¹ නිසසයං න ජානාති ‘අයං මෙ නිසසයො’ති තස්ස භග්වා නිසසයං ව ආවිතතති, උත්තරිඤ්ච නිසසයාන පථං. ආකිඤ්චඤ්ඤායතනසමාපතතිං සතො සමාපජ්ජිතා තතො වුමතිතිවා තස්ස ජාතෙ චිත්තං වනසිකෙ ධම්මෙ අනිවිට්ඨො පෙකම්මානො දුක්ඛතො - රොගතො - ගුණධිතො - සලප්තො - අසතො - ආබාධතො - පරතො - පලොකතො - ජිතීතො - උපද්දවතො - භයතො - උපස්සාහතො - වලතො - පහසිදුතො - අද්ධවතො - අතාණතො - අලෙන්නතො - අසරණතො -

1. ආරම්භං අ:ලම්භං - ම ජ සං, සා
2. උපපන්නො - කසපි
3. සමුප පන්නො - ම ජ සං

4. රතකම්මාතිපසස - සා
5. සමාපත්තිප්‍රාග්යෙව - ම ජ සං, සා
6. පටිසංගිදම්මග - ඤාණ කථා, ඉන්ද්‍රිය කථා

අසරණිභූතතො - රිත්තතො - තුට්ඨතො - සුඤ්ඤතො - අනාත්තතො - ආදීනවතො - විපරිත්තාමධම්මතො - අසාරංකංකො - අසමුද්දතො වධකතො විහවතො - සාසවකො - සංඛතතො - මාරාමිසතො - ජාතිධම්මතො - ජරාධම්මතො - ව්‍යාධිධම්මතො - වරණධම්මතො - සොකපරිදෙව දුක්ඛදෙමනස්ස පායාසධම්මතො - සංකිලෙසිකධම්මතො - සමුදයධම්මතො - අත්ඛ්‍යමතො - අසාදතො - ආදීනවතො - තිස්සරණතො - පෙකඛමානො දක්ඛමානො ඔලොකයමානො තිස්සියමානො උපපරිකඛමානො. සතිමාති “යා සති අනුසාති පටිසාති -පෙ- සමාසති අයං වුච්ඡති සති” ඉමාය සතියා උපෙතො භොති -පෙ- සමනනාගතො යො වුච්ඡති දතිමාති ‘ආකිඤ්ඤාදං පෙකඛමානො සතිමා.’

උපසිවාති හගවාති ‘උපසිවා’ති භගවා තං බ්‍රාහ්මණං නාමෙන ආලපති, හගවාති ගාරවාධිවචනමෙන -පෙ- සමිකාපඤ්ඤති යදිදං හගවාති ‘උපසිවාති හගවා’

නත්ති නිසසාය තරස්ස ඔඤ්ඤති ‘නත්ති කිඤ්ඤි’ති ආකිඤ්ඤාදායතන සමාපත්ති කිං කාරණං ‘නත්ති කිඤ්ඤි’ති ආකිඤ්ඤාදායතන සමාපත්ති විඤ්ඤාණඤ්ඤායතනසමාපත්ති සතො සමාපජ්ඣන්තො තතො වුට්ඨන්ති තදෙද්දං ව විඤ්ඤාණං අභාවෙති ව්‍යභාවෙති¹ අනාරාධාපෙති² ‘නත්ති කිඤ්ඤි’ති පසසති, තංකාරණං ‘නත්ති කිඤ්ඤි’ති ආකිඤ්ඤාදායතන සමාපත්ති, තං නිසසාය³ උපගිස්සාය ආලම්භනං⁴ කරිතා කාමොසං හවොසං දිට්ඨොසං අවිජ්ජොසං තරස්ස උත්තරස්ස පතරස්ස සමතිකකමස්ස විචිතතස්සති ‘නත්ති නිසසාය තරස්ස ඔසං’.

කාමෙ පහාය වීරතො කථාහිති ‘කාමා’ති උද්ගතතො දෙව කාමා: වඤ්ඤාමා ව කිලෙසකාමා ව -පෙ- ඉමෙ වුච්චන්ති වඤ්ඤාමා -පෙ- ඉමෙ වුච්චන්ති කිලෙසකාමා. කාමෙ පහායාති වඤ්ඤාමෙ පරිජාතිතා කිලෙස කාමෙ පහාය පජන්ති විනොදෙතා බ්‍යන්තිකරිතා අනභාවං ගමෙතාති ‘කාමෙපහාය’. වීරතො කථාහිති ‘කථංකථා’ වුච්චති විචිතිවිජා, දුකෙක කඛ්ඛා -පෙ- ඵලිකතනං⁵ විතතසං මනොවිලොබො. කථංකථාය ආරතො වීරතො පටිවීරතො තිකිකෙතො තිසාටො විසංයුතො⁶ විසංයුතො විමරියාදිකතො වොසා විහරති ඵලිකි ‘වීරතො කථාහි’. අථවා දවතතිංසාය තිරිච්ජානකථාය ආරතො වීරතො පටිවීරතො තිකිකෙතො තිසාටො විසංයුතො⁷ විසංයුතො විමරියාදිකතො වොසා විහරති ඵලිකි වීරතො කථාහිති ‘කාමෙ පහාය වීරතො කථාහි.’

1. හවතො විහවතො - ව, වි
2. විහාවෙති - ම ජ සං, ස්‍යා
3. අනතරධායති - ව, වි,
4. ..., සමාපත්තිං නිස්සාය - ම ජ සං

5. ආලම්භණං - ම ජ සං,
ආරම්භණං, ආලම්භණං-ස්‍යා
6. ජමිතිතනං - ම ජ සං, ස්‍යා
7. විසමුතො - ම ජ සං, ව

තණ්හකයං තත්තමහාභිපසානි 'තණ්හා'ති රූපතණ්හා -පෙ-
ධම්මතණ්හා 'තත්තං' වුවවිති¹ රත්ති, අහොති දිවසො, රත්තිඤ්ච දිවා ච
තණ්හකයං රාගකයං දෙසකයං මොහකයං ගතිකයං උපපත්තිකයං
පටිසන්ධිකයං භවකයං සංසාරකයං² වට්ඨකයං පසං, අභිපසං දකඛි
මලොකය කිඤ්ඤාය උපපට්ඨකොති 'තණ්හකයං තත්තමහාභිපසං.'

තෙතාහ භගවා:

“ආකිඤ්චඤ්ඤං පෙකම්මානො සතීමා (උපසිවොති භගවා)
තජ්ඣති කිසසාය තරස්ස මසං,
කාමෙ පහාය වීරතො කපාභි
තණ්හකයං තත්තමහාභිපසං” ති.

6-3

සබ්බෙසු කාමෙසු යො වීතරාගො (ඉච්චායසමා උපසිවො)
ආකිඤ්චඤ්ඤං නිසයිතො භිත්ථ මඤ්ඤං³
සඤ්ඤවීමොකෙඛ පරමෙ⁴ධිමුතො
තිට්ඨෙය් නු සො⁵ තස් අනාත්මයායි.⁶

සබ්බෙසු කාමෙසු යො වීතරාගොති: 'සබ්බෙසු'ති සබ්බෙත සම්මි.
සබ්බො සබ්බං අසෙසං තිසෙසං පරියාදියනවචනාමනං 'සබ්බෙසු'ති.
කාමෙසුති 'කාමා'ති උද්දනතො දෙව කාමා වඤ්ඤාකාමා ච කිලෙසකාමා ච
-පෙ- ඉමෙ වුට්ඨනති වඤ්ඤාකාමා -පෙ- ඉමෙ වුච්චනති කිලෙසකාමා.
සබ්බෙසු කාමෙසු යො වීතරාගොති සබ්බෙසු කාමෙසු යො වීතරාගො
වීතරාගො වතතරාගො වතතරාගො වුත්තරාගො පභිත්තරාගො පටි-
තිසංඨාය රාගො විකම්මනතොති 'සබ්බෙසු කාමෙසු යො වීතරාගො.'

ඉච්චායසමා උපසිවොති 'ඉච්චා'ති පදසත්ති -පෙ- ආයසමාති පියවචන
මෙතං -පෙ- උපසිවොති තසං ප්‍රාග්මණ්‍යං නාම -පෙ- අභිලාපොති
ඉච්චායසමා උපසිවො.

ආකිඤ්චඤ්ඤං නිසයිතො භිත්ථමඤ්ඤනති: හෙට්ඨිමා ජ සමාපත්තියො
භිත්ථා වජ්ඣා පට්ඨවජ්ඣා අතිකම්මිත්ථා සමතිකම්මිත්ථා විතිවත්තිත්ථා
ආකිඤ්චඤ්ඤායතනසමාපත්තිං නිසයිතො අසයිතො අලභීතො⁴ උපගතො
සමුපගතො අපේක්ඛාසිතො අධිමුතොති 'ආකිඤ්චඤ්ඤං නිසයිතො
භිත්ථමඤ්ඤං.'

1. රත්තනති - සනා

2. භව සංසාරකයං - ප, ව, ව.

3. භිත්ථමඤ්ඤං - ව, ව, මඤ්ඤං, - ස

4. තිට්ඨෙය් සො - ව, ව,

5. අනාත්මයායි - ප, ව, ව - ස

6. නිසයිතො අලභීතො - ව, ව, මඤ්ඤං

සඤ්ඤාවිමොකෙඛ පරමෙධිවුතෙතාති 'සඤ්ඤාවිමොකං' වුවහිති තත්තසඤ්ඤාසමාපත්තියො, යාවතා සඤ්ඤාසමාපත්ති, තාසං¹ ආකිඤ්ඤාසමාපත්ති විමොකෙඛා අග්ගො ච සෙවෙසා ච විසෙට්ඨා ච පාමොකෙඛා ච උත්තමො ච පවරො ච, පරමෙ අග්ගෙ සෙවෙසා විසෙට්ඨා පාමොකෙඛ උත්තමෙ පවරෙ අධිවුත්තිවිමොකෙඛන අධිවුතෙතා තත්තාධිවුතෙතා තච්චරිතො තඤ්ඤාලො තඤ්ඤාලො තත්තත්තො තපොපොඤ්ඤා තපපඤ්ඤාලො තදධිවුතෙතා තදධිපතෙයොතාති 'සඤ්ඤාවිමොකෙඛ පරමෙධි වුතෙතා.'

තිට්ඨෙති නු සො තස්ස අනාත්මයාසීති 'තිට්ඨෙති නු'ති සංසයප්පච්ඡා විමති-ප්පච්ඡා දොළඹකප්පච්ඡා අනෙකංසප්පච්ඡා 'ඵට්ඨං නු ඛො න නු ඛො කිත්තනු ඛො කප්පනු ඛො'ති 'තිට්ඨෙති නු'. තස්සාති ආකිඤ්ඤාසමාපත්තො, අනාත්මයාසීති අනාත්මයාසී අවිච්ඡාමානො,² අවිග්ගාමානො අනන්තරධායමානො අපරිත්තය මානො, අපච්ඡා අරුණමානො අසුඤ්ඤාමානො, අමුක්ඛමානො අකිලික්ඛමානොති 'තිට්ඨෙති නු සො තස්ස අනාත්මයාසී'ති.

තෙතාග සො බ්‍රාහ්මණො:

“සබ්බස්ස කාමෙස්ස යො විතරාගො (ඉච්චායඤ්ඤා උපසිවො)
ආකිඤ්ඤාසමාපත්තො, තිස්සිතො තිස්සිතො,
සඤ්ඤාවිමොකෙඛ පරමෙධිවුතෙතා
තිට්ඨෙති නු සො තස්ස අනාත්මයාසී'ති.

6-4

සබ්බස්ස කාමෙස්ස යො විතරාගො (උපසිවොති හගවා)
ආකිඤ්ඤාසමාපත්තො, තිස්සිතො තිස්සිතො,
සඤ්ඤාවිමොකෙඛ පරමෙධිවුතෙතා⁴
තිට්ඨෙති නු සො තස්ස අනාත්මයාසී.

සබ්බස්ස කාමෙස්ස යො විතරාගොති 'සබ්බස්ස'ති සබ්බස්ස සබ්බ-සබ්බා සබ්බං අසෙසං තිස්සිතං පරිසාරිතවිච්ඡාමෙතං 'සබ්බස්ස'ති. කාමෙස්සති 'කාමා'ති උඤ්ඤාතො දෙව කාමා වජ්ජකාමා ච කිලෙස-කාමා ච -පෙ- ඉමෙ වුවහිති වජ්ජකාමා -පෙ- ඉමෙ වුවහිති කිලෙස-කාමා. සබ්බස්ස කාමෙස්ස යො විතරාගොති සබ්බස්ස කාමෙස්ස යො විතරාගො -පෙ- පටිච්ඡාසංඛාරාගො විකම්මනාතොති 'සබ්බස්ස කාමෙස්ස යො විතරාගො.'

1. සඤ්ඤාසමාපත්ති - මර්සං, සංඝං

2. අනාත්මයාසී - කප්පි

3. අවිච්ඡාමානො - සංඝං

4. පරමෙධිවුතෙතා - ව, වි

උපසිවාති හගවාති 'උපසිවා'ති හගවා නං බ්‍රාහ්මණං නාමෙන ආලපති, හගවාති භාරවාධිවචනාමෙන. -පෙ- 'සච්ඡිකාපඤ්ඤාත්තං යදිදං හගවාති 'උපසිවාති හගවා'

ආකිඤ්ඤාදං නිසයිතො හිත්ථමඤ්ඤාත්තං හෙට්ඨමා ජ යමා පනතියො හිත්වා චජිත්වා පරිච්ඡජිත්වා අතික්කම්භවා යමතික්කම්භවා විතිවත්තිත්වා ආකිඤ්ඤාදයනනසමාපත්තිං නිසයිතො අසයිතො අලඝිතො උපගගො සමුපගගො අජේඛාසිගො අධිමුක්ඛොති 'ආකිඤ්ඤාදං නිසයිතො හිත්ථමඤ්ඤාදං'

සඤ්ඤාවීමාකෙඛ පරමෙධිමුක්ඛොති 'සඤ්ඤාවීමාකෙඛ' වුච්ඡන්ති යනනසඤ්ඤාසමාපත්තියො, යාවතා සඤ්ඤාසමාපත්ති තාසං ආකිඤ්ඤාදයනනසමාපත්තිවීමාකෙඛො අග්ගො ච සෙට්ඨො ච විසෙට්ඨො ච පාමොකෙඛො ච උත්තමො ච පචරො ච, පරමෙ අග්ගෙ සෙට්ඨ විසෙට්ඨ පාමොකෙඛ උත්තමෙ පචරෙ අධිමුක්ඛවීමාකෙඛනාධිමුක්ඛො නත්‍රාධිමුක්ඛො තදධිමුක්ඛො -පෙ- තදධිපතෙයොති 'සඤ්ඤාවීමාකෙඛ පරමෙධිමුක්ඛො.'

තිට්ඨෙය්‍ය සො තස්ස අනාත්‍රයායීති 'තිට්ඨෙය්‍යා'ති තිට්ඨෙය්‍ය සඤ්ඤාසමාපත්තියො, තස්සාති ආකිඤ්ඤාදයනනෙ. අනාත්‍රයායීති අනාත්‍රයායී අවිච්චමානො අවිගච්ඡමානො¹ අනන්තරධායමානො අපරි-භායමානො, අථවා අරජ්ජමානො අද්‍රස්සමානො අමුක්ඛමානො අකිලිසකමානොති 'තිට්ඨෙය්‍ය සො තස්ස අනාත්‍රයායී.'

මතනාහ හගවා:

“සබ්බසුඤ්ඤාමෙසු යො විතරාගො (උපසිවාති හගවා)
ආකිඤ්ඤාදං නිසයිතො හිත්ථමඤ්ඤාදං,
සඤ්ඤාවීමාකෙඛ පරමෙධිමුක්ඛො
තිට්ඨෙය්‍ය සො තස්ස අනාත්‍රයායී”ති.

1. අධිගච්ඡමානො - ව, වී

6-5

තිට්ඨෙව චෙ සො තස් අනාත්මයාසී
සුගම්භි වසානං¹ සමන්තචක්ඛු,
තස්සෙව සො සිතිසියා² විමුක්තො
චචෙට්³ විඤ්ඤාණං තථාච්චිධස්සා,

තිට්ඨෙව චෙ සො තස් අනාත්මයාසීති සචෙ සො තිට්ඨෙය්‍යා සචසී-
කප්පසහස්සාති; තස්සාති ආකිඤ්ඤාදායනතො. අනාත්මයාසීති අනාත්මයාසී
අච්චිච්චමානො අච්චිච්චමානො අනන්තරධායමානො අපරිභායමානො.
අථවා අරුණමානො අද්දසාමානො අමුක්ඛමානො අකිලිසකමානොති
'තිට්ඨෙව චෙ සො තස් අනාත්මයාසී.'

සුගම්භි වසානං සමන්ත චක්ඛුති 'සුගම්භි වසානං'නති සුගම්භි වසානං
බහුති වසානාති බහුති වසසතාති බහුති වසසහස්සාති බහුති වසසත-
සහස්සාති බහුති කප්පාති බහුති කප්පසතාති බහුති කප්පසහස්සාති
බහුති කප්පසහස්සසාති. සමන්තචක්ඛුති 'සමන්තචක්ඛු' වූච්චති
සබ්බඤ්ඤාදායනං -පෙ- තථාගතො තෙන සමන්තචක්ඛුති 'සුගම්භි
වසානං' සමන්තචක්ඛු'

තස්සෙව සො සිතිසියා විමුක්තො චචෙට් විඤ්ඤාණං තථාච්චිධස්සාති
තස්සෙව සො සිතිභාවමනුසානො නිච්චො ධූචො සස්සනො අච්චරි-
තාමධිච්චො සස්සතිසමං තථෙව තිට්ඨෙය්‍යා' අථවා තස්ස විඤ්ඤාණං
චචෙය්‍යා උච්ඡේදෙය්‍යා තස්සෙය්‍යා විතස්සෙය්‍යා න භවෙය්‍යා⁴ සුතඛ්ච
පටිසන්ධිඤ්ඤාණං නිබ්බන්ධෙය්‍යා කාමධාතුයා වා රූපධාතුයා වා අරූප
ධාතුයා වා'ති ආකිඤ්ඤාදායනං සමාපන්නස්ස⁵ සස්සතඤ්ඤා උච්ඡේදඤ්ඤා
පුච්ඡති උදුහු තස්සෙව අනුපාදිසෙසාය නිබ්බන්ධාතුයා පරිනිබ්බායෙය්‍යා
අථවා තස්ස විඤ්ඤාණං චචෙය්‍යා, සුත පටිසන්ධිඤ්ඤාණං නිබ්බන්ධෙය්‍යා
කාමධාතුයා වා රූපධාතුයා වා අරූපධාතුයා වා'ති ආකිඤ්ඤාදායනං
උපපන්නස්ස පරිනිබ්බානඤ්ඤා පටිසන්ධිඤ්ඤා පුච්ඡති⁶. තථා ච්චිධස්සාති
තථාච්චිධස්ස තාදිසස්ස තස්සණ්ඩිතස්ස' තප්පකාරස්ස තප්පටිභාගස්ස⁷
ආකිඤ්ඤාදායනං උපපන්නස්සාති තස්සෙව සො සිතිසියා විමුක්තො
චචෙට් විඤ්ඤාණං තථාච්චිධස්සා'

තෙනාහ සො බ්‍රාහ්මණො:

"තිට්ඨෙව චෙ සො තස් අනාත්මයාසී
සුගම්භි වසානං සමන්තචක්ඛු,
තස්සෙව සො සිතිසියා විමුක්තො
චචෙට් විඤ්ඤාණං තථාච්චිධස්සා"ති.

1. සුගම්භි වසානං - ප, ව, ට, මඡසං, පු
2. තස්සෙව සොසිති - පන,
3. තස්සෙව සාපිතියා - ව, ට
4. භාවෙට් - ව, ට
5. චචෙය්‍යා - ප, ව, ට, ක
6. භවෙය්‍යාති - මඡසං

5. උපපන්නස්ස - පන
6. වූච්චති - පන
7. තස්සෙවස්ස - පන
8. තප්පටිභාගස්ස - පන

6-6

අච්චි යථා වාතවෙගෙන ඛින්නා (උපසිවා'ති හගවා)
අඤ්ඤං පලෙති න උපෙති සංඛං.
ඵවං මුතී නාමකායා විමුක්තො
අඤ්ඤං පලෙති න උපෙති සංඛං.

අච්චි යථා වාතවෙගෙන ඛින්නාති - 'අච්චි' වුවහි ජාලසිඛා, වාතාති පුරස්ථිමා වාතා, පච්ඡිමා වාතා, උත්තරා වාතා, දක්ඛිණා වාතා, සරජා වාතා, අරජා වාතා,¹ සිතා වාතා, උණ්ණා වාතා, පරිත්තා වාතා, අධිමත්තා වාතා, කාළවාතා,² වෙරඹවාතා, පකඛවාතා, සුපණ්ණවාතා, තාලපණ්ණ වාතා, විධුපනවාතා, වාතවෙගෙන ඛින්නාති වාතවෙගෙන ඛින්නා උක්ඛිත්තා නුත්තා පනුත්තා ධම්මිතා වික්ඛම්මිතාති 'අච්චි යථා වාතවෙගෙන ඛින්නා, 'උපසිවාති හගවා'.

අඤ්ඤං පලෙති න උපෙති සංඛින්නාති - 'අඤ්ඤං පලෙති' තී අඤ්ඤං පලෙති, අඤ්ඤං ගමෙති, අඤ්ඤං ගච්ඡති, තිරුජ්ඣති, වුපසමති, පට්ඨංගංගමති. න උපෙති සංඛින්නාති සංඛං න උපෙති, උද්දෙසං න උපෙති, ගණනං න උපෙති, පණ්ණත්තං න උපෙති, පුරස්ථිමං වා දිසං ගතො, පච්ඡිමං වා දිසං ගතො, උත්තරං වා දිසං ගතො, දක්ඛිණං වා දිසං ගතො, උඤ්ඤං වා ගතො, අධො වා ගතො, තිරිසං වා ගතො, විදිසං වා ගතොති සො හෙතු නස්සී, පච්චයො නස්සී, කාරණං නස්සී යෙන සංඛං ගච්ඡියාති අඤ්ඤං පලෙති න උපෙති සංඛං.

ඵවං මුතී නාමකායා විමුක්තොති 'ඵව'න්ති ඔපම්මසම්පට්ඨපාදනං, මුතීති 'මොනං' වුවහි ඤාණං - පෙ-සංඛිතජාල මතිවච සො මුති. නාමකායා විමුක්තොති සො මුති පකායා පුබ්බෙව රූපකායා විමුක්තො, තදභිග්ගමතිකකමා වික්ඛම්මනාපහානෙන පභිනො, තස්ස මුතිනො හවිත්තං ආගම්ම වග්ගාරො අරියඤ්ඤා පටිලඤ්ඤා භොනති, වතුත්තං අරියංගොනං පටිලඤ්ඤා නාමකායො ව රූපකායො ව පරිඤ්ඤාතො භොනති, නාමකායංගං ව රූපකායංගං ව පරිඤ්ඤාතත්තා නාමකායා ව රූපකායා ව මුක්තො විමුක්තො සුචිමුක්තො අවචනං අනුපාදවිමොක්ඛොනාති 'ඵවං, මුතී නාමකායා විමුක්තො.'

1. අසරජාවාතා - පහ

2. කාළවාතාති - පහ - පොස්කෙ නස්සී

අත්ථං පලෙති න උපෙති සංඛින්නති 'අත්ථං පලෙති'ති: අනුපාදිසෙසාය භික්ඛානධාතුයා පරිතික්ඛායති, න උපෙති සංඛින්නති: අනුපාදිසෙසාය භික්ඛානධාතුයා පරිතික්ඛුතො සංඛිං න උපෙති උදෙසං න උපෙති ගණනං න උපෙති, පණණ්ණතිං න උපෙති, ඛන්තියොති වා මුඛමණොති වා වෙසෙසාති වා සුදෙසුති වා ගහටෙයාති වා පබ්බටිතොති වා දෙවොති වා මනුසොති වා රූපිති වා අරූපිති වා සඤ්ඤිති වා අසඤ්ඤිති වා නෙවසඤ්ඤිතාසඤ්ඤිති වා සො හෙතු නස්සී, පච්චයො නස්සී, කාරණං නස්සී, යෙන සංඛිං ගවේජයාති 'අත්ථං පලෙති න උපෙති සංඛිං.'

තෙනාහ හගවා:

“අච්චි යථා වාතවෙගෙන ධික්ඛා (උපසිවාති හගවා)
අත්ථං පලෙති න උපෙති සංඛිං,
එවං මුතී නාමකායා විමුක්ඛො
අත්ථං පලෙති න උපෙති සංඛින්නති”.

6-7

අත්ථං ගතො සො උද වා සො නස්සී
උද්ගු වෙ සසසතිසා අරොගො,
තං මෙ මුතී සාධු විශාකරොති
තථා හි තෙ විදිතො එස ධම්මො.

අත්ථං ගතො සො උදවා සො නස්සීති: සො අත්ථං ගතො උද්ගු නස්සී, සො භිරුදො උච්ඡින්නො විනටෙයාති 'අත්ථං ගතො සො උදවා සො නස්සී'.

උද්ගු වෙ සසසතිසා අරොගොති 'උද්ගු කිංචවා ධුවො සසසතො අවිපරිනාමධම්මො සසසතිසමං තථෙව තිටෙයයාති 'උද්ගු වෙ සසසතිසා අරොගො.'

තං මෙ මුතී සාධු විශාකරොතිති 'ත'නති: යං පුච්ඡාමි, යං යාචාමි, යං අපේක්ඛාමි, යං පසාදෙමි. මුතීති 'මොනං' වූච්චති ඤාණං -පෙ-සඤ්ඤාල මනිව්ව සො මුතී. සාධු විශාකරොතිති: සාධු ආවිකඛාති දෙසෙති පඤ්ඤාපෙති පට්ඨපෙති විචරාති විහරාති උත්තානිකරොති පකාසෙහිති 'තං මෙ මුතී සාධු විශාකරොති'.

තථා හි තෙ විදිතො එස ධම්මොති: තථා හි තෙ විදිතො තුලිතො තිරිතො විභූතො විභාවිතො එස ධම්මොති 'තථා හි තෙ විදිතො එස ධම්මො'.

තෙතාහ සො බ්‍රාහ්මණො:

'අඤ්ඤං ගතො සො උදවා සො නඤ්ඤං
උදග්ග වෙ සසකතිසා අරොගො,
තං මෙ මුනී සාධු වියාකරොති
තථා හි තෙ විදිතො එස ධම්මො''ති.

6-8

අඤ්ඤං ගතස්ස න පමාණමඤ්ඤං (උපසිවාති හගවා)
යෙන නං චජ්ජු තං තස්ස නඤ්ඤං,
සමබ්බසු ධම්මෙසු සමුගතෙසු
සමුගතා වාදපථාපි සමබ්බ.

අඤ්ඤං ගතස්ස න පමාණමඤ්ඤං: 'අඤ්ඤං ගතස්ස'ති අනුපාදිසෙසාය නිබ්බානධාතුයා පරිනිබ්බතස්ස රූපලාභං නඤ්ඤං, වේදනාපමාණං නඤ්ඤං, සංකෘතලාභං නඤ්ඤං, සංඛාරලාභං නඤ්ඤං, විඤ්ඤාණලාභං නඤ්ඤං. නඤ්ඤං න සංභවිතං න සංවිජ්ජති නුඤ්ඤං. පභිනං සමුච්ඡින්නං වූපසන්නං පටිපපසංඛං අභිබ්බප්පත්තං ඤ්ඤාණගතිනා දක්ඛන්ති 'අඤ්ඤං ගතස්ස න පමාණමඤ්ඤං. උපසිවාති හගවාති-ප-

යෙන නං චජ්ජු තං තස්ස නඤ්ඤං: යෙන රාගෙන චදෙය්‍යං, යෙන දෝසෙන චදෙය්‍යං, යෙන මොහෙන චදෙය්‍යං, යෙන මානෙන චදෙය්‍යං, යාය දිව්ඨියා චදෙය්‍යං, යෙන උභ්බේධන චදෙය්‍යං, යාය විචිකිච්ඡාය චදෙය්‍යං, යෙහි අනුසයෙහි චදෙය්‍යං, රතෙතාති වා දුට්ඨොති වා මුලෙහොති වා විනිබ්බොති වා පරාමට්ඨොති වා විකෙට්ඨගතොති වා අනිට්ඨංගතොති වා ථාමගතොති වා තෙ අභිසංඛාරා පභිනා, අභිසංඛාරානං පභිනතො ගතිසා යෙන චදෙය්‍යං නෙරයිකොති වා තිරිච්ඡානායොතිකොති වා පෙතතිවිසයිකොති වා මනුසොති වා දෙවොති වා රූපිති වා අරූපිති වා සංඤ්ඤිති වා අසංඤ්ඤිති වා නෙවසංඤ්ඤිතාසංඤ්ඤිති වා සො හෙතු නඤ්ඤං, පට්ටයො නඤ්ඤං, කාරණං නඤ්ඤං, යෙන චදෙය්‍යං කට්ඨෙය්‍යං හණ්ණෙය්‍යං දීපෙය්‍යං වොහරෙය්‍යංති 'යෙන නං චජ්ජු තං තස්ස නඤ්ඤං.'

සංඛිඤ්ඤා ධර්මික සමුහනෙසුති: සංඛිඤ්ඤා ධර්මික සංඛිඤ්ඤා ඛණ්ඩික සංඛිඤ්ඤා ආයතනෙසු සංඛිඤ්ඤා ධාතුසු¹ සංඛිඤ්ඤා ගතිසු සංඛිඤ්ඤා උපරිකතිසු සංඛිඤ්ඤා පටිසංස්කරික සංඛිඤ්ඤා භවික සංඛිඤ්ඤා සංඝාරෙසු සංඛිඤ්ඤා වට්ඨෙසු උපනික සමුහනෙසු උභික සමුභිකෙසු උපාධික සමුපාධිකෙසු පභිකෙසු සමුවිකෙසු වූපසනෙසු පටිපසනෙසු අභිච්ඡෙදනෙසු ඤාණකිකා දසකිකිකි 'සංඛිඤ්ඤා ධර්මික සමුහනෙසු.'

සමුහතා වාදපරාධි සංඛිඤ්ඤා: 'වාදපරා' වූවකිකි කිලෙසා ව ඛණ්ඩා ව අභිසංඝාරා ව, තසා වාද ව වාදපරා ව අධිවචනාති ව අධිවචනපරා ව නිරුකති ව නිරුකතිපරා ව පඤ්ඤාති ව පඤ්ඤාතිපරා ව උපනික සමුහතා උභික සමුභිකා උපාධික සමුපාධිකා පභිකා සමුවිකා වූපසනා පටිපසනා අධික අභිච්ඡෙදනකිකා ඤාණකිකා දසකිකිකි 'සමුහතා වාදපරාධි සංඛිඤ්ඤා.'

තෙනාහ භගවා:

"අසං භගවතා න පමාණමසී (උපසිවකිකි භගවා)
යෙන නං වජ්ජි තං තසා නසී,
සංඛිඤ්ඤා ධර්මික සමුහනෙසු
සමුහතා වාදපරාධි සංඛිඤ්ඤා"ති.

සහ භාජාරිකෙසානා යෙ තෙ මුහුණ්ණෙන සද්ධිං -පෙ- පඤ්ඤානො නමස්ස වානො නිසිකොනා භොති 'සද්ධා' මෙ භගවතා භගවා සාවකො භවස්මි'ති.

උපසිවසුඤ්ඤානිදෙසො ජට්ඨො.

1. සංඛිඤ්ඤා, ධාතුසු - මර්ම.

7. නඤ සුඤ්ඤානදෙසො

7-1

සතති ලොකෙ මුත්තයො (ඉච්චායසමා නඤ)
ජනා වදන්ති තයිදං කථංසු,
ඤාණුපපන්නං නො මුත්තිං වදන්ති¹
උදහු වෙ ජීවිතෙත්තූපපන්නං.²

සතති ලොකෙ මුත්තයොති ‘සතති’ති සතති සංවිජ්ජන්ති අත්ථි උපලබ්භන්ති. ලොකෙති අපාය ලොකෙ -පෙ- ආයතනලොකෙ. මුත්ත-යො ති මුත්තිනාමකා ආජීවකා ගිගණකා ජට්ටා තාපසා, ‘සතති ලොකෙ මුත්තයො’ -පෙ- ඉච්චායසමා නඤ.

ජනා වදන්ති තයිදං කථංසුති ‘ජනා’ති ඛතති යා ව බ්‍රාහ්මණා ව වෙසසා ව සුද්දා ව ගහට්ඨා ව පබ්බජිතා ව දෙවා ව මත්තසා ව. වදන්තිති කථෙන්නති හණන්ති දීපයන්ති වොහරන්ති. තයිදං කථංසුති සංසයපුට්ඨා, වීචිපුට්ඨා, දොළඹකපුට්ඨා, අනෙකංසපුට්ඨා, එවකත්‍ර ඛො න තුඛො කිනත්‍ර ඛො කථකත්‍ර ඛොති ‘ජනා වදන්ති තයිදං කථංසු.’

ඤාණුපපන්නං නො මුත්තිං වදන්තිති අට්ඨසමාපත්තිඤ්ඤානෙ වා පඤ්චාභිඤ්ඤානෙ වා උපෙතං සමුපෙතං උපගතං සමුපගතං උපපන්නං සලෙපන්නං.³ සමකතාගතං මුත්තිං වදන්ති කථෙන්නති හණන්ති දීපයන්ති වොහරන්තිති ‘ඤාණුපපන්නං නො මුත්තිං වදන්ති’.

උදහු වෙ ජීවිතෙත්තූපපන්නන්ති උදහු අනෙකවිධිලුබ්භිතානු-යොගෙන උපෙතං සමුපෙතං උපගතං සමුපගතං උපපන්නං සමපන්නං සලෙකතාගතං මුත්තිං වදන්ති කථෙන්නති හණන්ති දීපයන්ති වොහරන්තිති ‘උදහු වෙ ජීවිතෙත්තූපපන්නං.’

තෙනාහ යො බ්‍රාහ්මණො:

“සතති ලොකෙ මුත්තයො (ඉච්චායසමා නඤ)
ජනා වදන්ති තයිදං කථංසු,
ඤාණුපපන්නං නො මුත්තිං වදන්ති
උදහු වෙ ජීවිතෙත්තූපපන්නං.”ති.

1. මුත්ති නො වදන්ති - මරණං, ඝාතං
මුත්තිං නො වදන්ති - ස

2. ජීවිතෙත්තූ පපන්නං - ඝාතං
3. සමුපපන්නං - මරණං, ඝාතං

7-2

න දිට්ඨියා න සුත්තියා න ඤාණෙන
මුත්තිධ නානු, කුසලා වදනති,
විසෙනිකඤා අනිසා නිරාසා
වරනති යෙ තෙ මුත්තයොති බ්‍රෑමි.

න දිට්ඨියා න සුත්තියා න ඤාණෙනාති 'න දිට්ඨියා'ති න දිට්ඨසුද්ධියා, න සුත්තියාති න සුත්තසුද්ධියා. න ඤාණෙනාති නපි අධ්මසමාපනතිඤාණෙන, නපි පඤ්චාභිඤ්ඤාඤාණෙන, නපි මිච්ඡාඤාණෙනාති 'න දිට්ඨියා න සුත්තියා න ඤාණෙන'.

මුත්තිධ නානු කුසලා වදනතිති 'කුසලා'ති යෙ තෙ ධනකුසලා ධාතු කුසලා ආයතනකුසලා පටිච්චසමුප්පාදකුසලා සතිපට්ඨානකුසලා සම්මප්පාධානකුසලා ඉඳ්ධිපාදකුසලා ඉන්ද්‍රියකුසලා ඛලකුසලා බොජ්ඣංගකුසලා මහකුසලා ඵලකුසලා නිබ්බානකුසලා, තෙ කුසලා දිට්ඨසුද්ධියා වා සුත්තසුද්ධියා වා අධ්මසමාපනතිඤාණෙන වා පඤ්චාභිඤ්ඤාඤාණෙන වා මිච්ඡාඤාණෙන වා දිට්ඨෙන වා සුත්තෙන වා උපෙතං සමුපෙතං උපගතං සමුපගතං උපපන්නං සමපන්නං සමන්තාගතං මුත්තිං න වදනති න කපෙන්නති න භණන්ති න දීපයන්ති න වොහරන්තිති 'මුත්තිධ නානු කුසලා වදනති'.

විසෙනිකඤා අනිසා නිරාසා වරනති යෙ තෙ මුත්තයොති බ්‍රෑමිති: 'සෙතා' වුච්චති මාරසෙතා, කායදුච්චරිතං මාරසෙතා, වච්ඡුච්චරිතං මාර සෙතා, මනෝදුච්චරිතං මාරසෙතා, රාගො මාරසෙතා, දෙශො මාරසෙතා, මොහො මාරසෙතා, කොධො මාරසෙතා, උපනාහො - මකෙධා - පළාසො - ඉසසා - මච්ඡරියං - මායා - සාධේයං - ඵලේභා - සාරලේභා - මානො - අතිමානො - වලො - පමාලො - සබ්බෙ කිලෙසා - සබ්බෙ දුච්චරිතා - සබ්බෙ දුරථා - සබ්බෙ පරිළාහා - සබ්බෙ සන්තාපා - සබ්බකුසලාහි සංඛාරා මාරසෙතා.

වුත්තං හෙතං හග්ගිතා:

1. "කාමා තෙ පඨමා සෙතා දුක්ඛා අරති වුච්චති තත්ථියා බුද්ධිපාසා තෙ වතුන්ති තණ්හා පවුච්චති.
2. පඤ්චමි¹ ටීනමිඤ්ඤං තෙ ජට්ඨා භිරු පවුච්චති සන්තමි විචිකිච්ඡා තෙ මකෙධා ඵලේභා තෙ අවධිමා²

1. ප-වම-ව, වී, මජ්ඣං සායං.
2. අවධි මො-මජ්ඣං, සායං.

3. ලාභො සිලොකො සක්කාරො මිච්ඡාලඥො ච යො යසො
යො චක්ඛානං සමුක්ඛංසෙ පරෙ ච අච්ඡානති.¹

4. එසා නමුච්චි තෙ² සෙනා කණ්ණසාහිපභාරිණි
න නං අසුරො ජිනාති ජෙඤා ච ලභතෙ සුඛ³''ති.

යතො චතුර්ථි අරියමග්ගෙහි සබ්බො ච මාරසෙනා, සබ්බෙ ච පටි-
සෙතිකරා කිලෙසා ජිනා ච පරාජිතා ච භග්ගා. විප්පලග්ගා⁴ පරමමුඛා
තෙන වුච්චන්ති⁵ 'විසෙතිකඤා'. අනිසාති: රාගො නිසො, දෙසො නිසො,
මොහො නිසො, කොධො නිසො, උපනාහො නිසො, -පෙ- සබ්බා-
කුසලාහිසංඛාරා නිසා. යෙසං එතෙ නිසා පභිගා සමුවර්ණනා වූපසන්නා
පටිප්පසාදා අභබ්බුප්පත්තිකා ඤාණගතිනා දඬිං තෙ වුච්චන්ති 'අනිසා'
තිරාසාති: 'ආසා' වුච්චති තණ්හා, යො රාගො සාරාගො -පෙ- අභිජ්ඣා
ලොභො අකුසලමුලං''⁶ යෙසං එසා ආසා තණ්හා පභිගා සමුවර්ණනා
වූපසන්නා පටිප්පසාදා අභබ්බුප්පත්තිකා ඤාණගතිනා දඬිං තෙ වුච්චන්ති
'තිරාසා'. යෙති: අරහතො ඛිණ්ණසවා. විසෙතිකඤා අනිසා තිරාසා
චරන්ති යෙ තෙ මුනායොති මුලිති: යෙ තෙ විසෙතිකඤා අනිසා ච
තිරාසා ච චරන්ති විහරන්ති ඉරියන්ති චක්ඛන්ති පාලෙන්නි යපෙනති
යාපෙනති, තෙ ලොකෙ 'මුනායො'ති මුලි, ආවිකඛාමි දෙසෙමි
පඤ්ඤාපෙමි පට්ඨපෙමි විචරාමි විහරාමි උසානාතිකරොමි පකාසෙමිති.
'විසෙතිකඤා අනිසා තිරාසා චරන්ති යෙ තෙ මුනායොති මුලි.'

තෙතාහ භගවා:

"න දිට්ඨියා න සුත්තියා න ඤාණෙන
මුනිධ නන්ද, කුසලා වදන්ති,
විසෙති කඤා අනිසා තිරාසා
චරන්ති යෙ තෙ මුනායොති මුලි''ති.

1. අච්ඡානාති-මර්ජනං.
2. තෙ, න මුච්චි-සා.
3. විප්පලග්ගා-සා, පත.

4. තෙ, වුච්චන්ති-සා.
5. සුඤ්ඤා නිපාත-පටිප්පසා.
6. ධම්මසංඛා-විකුසලාදි කණ්ඩ-

7-3

යෙ කෙවි'මෙ සමණාගමණා සෙ (ඉඳායකමා නකෙ)
 දිවෙයන සුතෙතාපි¹ වදනති සුද්ධි.
 පිලබ්බතෙතාපි වදනති සුද්ධි.
 අනෙකරුපෙන වදනති සුද්ධි.
 කච්චිඤ්ඤා² තෙ භගවා තස් යතා වරතා³
 අනාරු⁴ ජාතිඤ්ඤ වරඤ්ඤ මාරිස
 සුවජාමි තං භගවා චූඪි මෙතං.

යෙ කෙවිමෙ සමණ්‍යාභමණා සෙති: ‘යෙ කෙවි’ති: සබ්බෙන සබ්බං සබ්බථං සබ්බං⁵ අසෙසං තිසෙසසං පරියාදියනවචනමෙතං ‘යෙ කෙවි’ති. සමණාති: යෙ කෙවි ඉතො ඛිනිඤා පටිඛණ්ණපග්ගා පරිබ්බාජකසමාපග්ගා. බ්‍රාහ්මණාති: යෙ කෙවි භොවාදිකාති ‘යෙ කෙවි මෙ සමණ්‍යාභමණාසෙ’ -පෙ- ‘ඉත්ථායසමා නෙද්ද.’

දිවෙයන සුතෙනාපි වදනති සුද්ධිනති: දිවෙයනපි සුද්ධිං චිසුද්ධිං. පරිසුද්ධිං මුත්තං චිමුත්තං පරිමුත්තං වදනති, කථෙන්නති, භණන්ති දිපයන්ති වොභරන්ති. සුතෙනපි සුද්ධිං චිසුද්ධිං පරිසුද්ධිං මුත්තං චිමුත්තං අපරිමුත්තං වදනති, කථෙන්නති භණන්ති දිපයන්ති වොභරන්ති. දිවෙයන සුතෙනපි සුද්ධිං චිසුද්ධිං පරිසුද්ධිං මුත්තං චිමුත්තං පරිමුත්තං වදනති, කථෙන්නති භණන්ති දිපයන්ති වොභරන්ති 'දිවෙයන සුතෙනාපි වදනති සුද්ධිං.'

සීලබ්බතොස වදනේ සුද්ධිතා: සීලොපි දුඨං විදුඨං පරිදුඨං. මුත්තං විමුත්තං පරිමුත්තං වදනේ කථෙතනී භණනී දීපයනී චොභරනනී. වතොපි දුඨං විදුඨං පරිදුඨං. මුත්තං විමුත්තං පරිමුත්තං වදනේ කථෙතනී භණනී දීපයනී චොභරනනී, සීලබ්බතොස සුද්ධං විදුඨං. පරිදුඨං. මුත්තං විමුත්තං පරිමුත්තං වදනේ කථෙතනී භණනී, දීපයනී චොභරනනී සීලබ්බතොස වදනේ දුඨං.'

අනෙක රූපෙන වදනක් සුද්ධිතනි: අනෙක විධවත 'කොකු හලවසියලෙන' සුද්ධිං විසුද්ධිං පරිසුද්ධිං මුත්තං විමුත්තං පරිමුත්තං වදනති, කථෙත්තති භණ්ණත්ති උපයත්ති වොහරුන්ති 'අනෙක රූපෙන වදනති සුද්ධිං'

1. දිවයිනපුතෙතාපි-චජසං.
දිවයිනපුතෙතාපි-ප, ව, වී, ස්‍යා.
2. කවචිපු-කඩිකාභිල.
කිං චිපු- ව, වී.
3. ගරු වෑතාපි- ව, වී, ක.

4. අතර්- ව, වී, ක.
5. අපස නිකාය- ස.
6. අනෙක වීථික- සා.
- අනෙකවිධා වත-ව, වී, ක.
7. කුතුහල මධ්‍යලෝක- සන, සා.

‘කච්චියුතෙ හගවා තස් යතා වරන්තාති: ‘කච්චියුත’ති: සංසයපුච්ඡා, විමතිපුච්ඡා, දෙවළුකපුච්ඡා, අනෙකංසුච්ඡා, එවිනුච්ඡා න නු ඛො කිනුච්ඡා ඛො කථනුච්ඡා ඛොති ‘කච්චියුත.’ තෙති: දිද්ධිගතිකා, හගවාති ගාරවාධි වචනමෙතං -පෙ- සව්ඤ්ඤා පඤ්ඤානති යදිදං හගවාති ‘කච්චියුතෙ හගවා’ තස් යතා වරන්තාති: ‘තස්’ති: සකාය දිද්ධියා සකාය ඛනනියා සකාය රුචියා සකාය ලභියා. යතාති: යතා පටියතා¹ ඉත්තා ගොපිතා සංවුතා. වරන්තාති: වරන්තා විහරන්තා² ඉරියන්තා වනෙන්තා පාලෙන්තා යපෙන්තා යාපෙන්තාති ‘කච්චියුතෙ හගවා තස් යතා වරන්තා’.

අතාරු³ ජාතිඤ්ඤා ජරඤ්ඤා මාරිසාති: ජාතිජරාමරණං අතරිංසු, උත්තරිංසු පනරිංසු සමතිකකම්මංසු විතිවත්තිංසු. මාරිසාති: පියවචනං ගරුවචනං සගාරවසපතිසාධිවචනමෙතං ‘මාරිසා’ති ‘අතාරු ජාතිඤ්ඤා ජරඤ්ඤා මාරිස.’

පුච්ඡාමි තං හගවා බුභි මෙතන්ති: ‘පුච්ඡාමි ත’න්ති: පුච්ඡාමි තං, යාවාමි තං, අපේක්ඛාමි තං, පකාමෙමි තං, කථයෙමි මෙති. ‘පුච්ඡාමි තං’ හගවාති -පෙ- සව්ඤ්ඤා පඤ්ඤානති යදිදං ‘හගවා’ති. බුභි මෙතන්ති: බුභි ආවිකකාමි දෙසෙහි පඤ්ඤාපෙහි පටංපෙහි විවරාහි විහජාහි උත්තාති කරොති පකාසෙහිති ‘පුච්ඡාමි තං හගවා බුභි මෙතං.’

තෙනාහ සො බ්‍රාහ්මණො:

“යෙ කෙවි මෙ සමණබ්‍රාහ්මණා සෙ (ඉවායසමා නඤ්ඤා)
දිට්ඨොන සුතෙනාපි වදන්ති සුඤ්ඤං,
සීලබ්බතෙනාපි වදන්ති සුඤ්ඤං,
අනෙකරුපෙන වදන්ති සුඤ්ඤං,
කච්චියුතෙ හගවා තස් යතා වරන්තා
අතාරු ජාතිඤ්ඤා ජරඤ්ඤා මාරිස,
පුච්ඡාමි තං හගවා බුභි මෙතං”න්ති.

7-4

යෙ කෙවි මෙ සමණබ්‍රාහ්මණා සෙ (නඤ්ඤා හගවා)
දිට්ඨොන සුතෙනාපි වදන්ති සුඤ්ඤං,
සීලබ්බතෙනාපි වදන්ති සුඤ්ඤං,
අනෙකරුපෙන වදන්ති සුඤ්ඤං,
කච්චියුතෙ හගවා තස් යතා වරන්තා
නාතරිංසු ජාතිජරන්ති බුභි.

යෙ කෙවි මෙ සමණබ්‍රාහ්මණා සෙති: ‘යෙ කෙවි’ති: සබ්බො සබ්බං සබ්බං. අසෙසං භිසෙසං පරියාදියනවචනමෙතං යෙ කෙවිති සමණාති: යෙ කෙවි ඉතො ඛනිද්ධා පබ්බත්ඤ්ඤානා පරිබොජක සමාපන්නා. බ්‍රාහ්මණාති: යෙ කෙවි හොවාදිකාති ‘යෙ කෙවි මෙ සමණබ්‍රාහ්මණා සෙ’ නඤ්ඤා හගවාති -පෙ-

1. යතා පටියතා-මජ්ඣ.
2. විවරන්තා-පන.

3. අතාරු-පන.
4. දිට්ඨ සුතෙනාපි- ව, වි, ක, සා.
දිට්ඨසු තෙනාපි-මජ්ඣ.

දිවෙඨන සුතෙනාපි වදනති සුද්ධිනාති: දිවෙඨනපි සුද්ධිං විසුද්ධිං පරිසුද්ධිං මුත්තං විමුත්තං පරිමුත්තං වදන්ති, කථෙත්ති හණන්ති දිපයන්ති වොහරන්ති, සුතෙනාපි සුද්ධිං -පෙ- දිවෙඨන සුතෙනාපි සුද්ධිං පරිසුද්ධිං මුත්තං විමුත්තං පරිමුත්තං වදන්ති, කථෙත්ති හණන්ති දිපයන්ති වොහරන්ති 'දිවෙඨන සුතෙනාපි වදන්ති සුද්ධිං'.

සිලබ්බතෙනාපි වදනති සුද්ධිනාති: සිලෙතපි සුද්ධිං විසුද්ධිං පරිසුද්ධිං මුත්තං විමුත්තං පරිමුත්තං වදන්ති කථෙත්ති හණන්ති දිපයන්ති වොහරන්ති, වතෙතපි සුද්ධිං -පෙ- වොහරන්ති, සිලබ්බතෙනාපි සුද්ධිං විසුද්ධිං පරිසුද්ධිං මුත්තං විමුත්තං පරිමුත්තං -පෙ- වදන්ති, කථෙත්ති හණන්ති දිපයන්ති වොහරන්ති 'සිලබ්බතෙනාපි වදන්ති සුද්ධිං'.

අනෙක රූපෙන වදනති සුද්ධිනාති: අනෙකවිධ වතකොඤ්ඤාමහලොන¹ සුද්ධිං විසුද්ධිං පරිසුද්ධිං මුත්තං විමුත්තං පරිමුත්තං වදන්ති කථෙත්ති හණන්ති දිපයන්ති වොහරන්ති 'අනෙක රූපෙන වදන්ති සුද්ධිං'.

කිඤ්චාපි තෙ තස්සයනා වරන්තිති: 'කිඤ්චාපි' ති: පදසන්ධි පදසංයංගො ප'පාරිසුරි අකාරිසමවායො ඛාණ්ඩනපිලිප්පතා පදනුපුබ්බසාපෙතං 'කිඤ්චාපි' ති. තෙති දිව්ඪිගතිකා. තස්සාති: සකාය දිව්ඪියා සකාය ඛන්තියා භකාය රුපියා සකාය ලභියා. යනාති යනා පටියනා² ගුණතා ගොපිතා රක්ඛිතා සංවුතා. වරන්තිති: වරන්ති විහරන්ති³ ඉරියන්ති වනෙතන්ති පාලෙත්ති යපෙත්ති යාපෙත්තිති 'කිඤ්චාපි තෙ තස්ස යනා වරන්ති'.

නානාරිංසු ජාතිජරන්ති බ්‍රූමිති: ජාතිජරාමරණං න තරිංසු, න උත්තරිංසු න පතරිංසු, න සමතික්කමිංසු, න චිතිට්ඨන්තිංසු ජාතිජරාමරණං අභික්කන්තා අභිසංඛා,⁴ අනාතික්කන්තා අසමතික්කන්තා අභිතිවන්තා අනෙතා ජාතිජරාමරණෙ පරිවනෙතන්ති, අනෙතා සංසාරපථෙ පරිවනෙතන්ති, ජාතියා අනුගතා, ජරාය අනුසංඛා, ඛායාධිතා අභිභූතා මරණෙන අඛායතා, අනාණා අලොතා අසරණා අසරණානුතාති. 'බ්‍රූමි' ආවික්කාමී දෙසෙමි පඤ්ඤාපෙමි පට්ඨපෙමි විවරාමි විහජාමි උත්තානි කරොමි පකාසෙමිති 'නානාරිංසු ජාතිජරන්ති බ්‍රූමි'.

තෙතාහ භගවා:

“යෙ කෙවි මෙ සමණබ්‍රාහ්මණා සෙ (නන්දති භගවා)
 දිවෙඨන සුතෙනාපි වදන්ති සුද්ධිං
 සිලබ්බතෙනාපි වදන්ති සුද්ධිං
 අනෙකරූපෙන වදන්ති සුද්ධිං
 කිඤ්චාපි තෙ තස්ස යනා වරන්ති
 නානාරිංසු ජාතිජරන්ති බ්‍රූමි” ති.

1. අනෙකවිධ කොඤ්ඤා මංගලෙන - මජ්ඣිම
 අනෙකවිධ වතක කොඤ්ඤා මංගලෙන - සත්ථ
 2. යනා පටියනං. - ච, වි, ක, මජ්ඣිම.

3. විවරන්ති, පත.
 4. අභිසංඛා සත්ථ.

7-5, 6

යෙ කෙවි මෙ සමණාභිමානා සෙ (ඉව්වායසමා නන්ද)
දිට්ඨන සුතෙතාපි¹ වදන්ති සුඤ්ඤි.
සිලබ්බතෙතාපි වදන්ති සුඤ්ඤි.
අනෙකරුපෙන වදන්ති සුඤ්ඤි.

තෙ වෙ මුනී බ්‍රාහ්ම අනොසතිණේණ
අප් කො වරහි දෙවමනුසාලොකෙ,
අනාරි ජාතිඤ්ඤා ජරඤ්ච මාරිස
සුච්ඡාඪි තං භගවා බ්‍රාහ්ම මෙනං.

යෙ කෙවි මෙ සමණාභිමානා සෙති: 'යෙ කෙවි'ති: සබ්බත සබ්බං සබ්බථා සබ්බං. අසෙසං නිසෙසසං පරියාදියනවචනමෙනං. 'යෙ.කෙවි'ති. සමණාති: යෙ කෙවි ඉතො බහිඤ්ඤා පබ්බජ්ජපගතා පරිබ්බාජකසමාපන්නා. බ්‍රාහ්මණාති: යෙ කෙවි භො වාදිකාති 'යෙ කෙවිමෙ සමණාභිමානාසෙ.' ඉව්වායසමා නන්දෙති -පෙ-

දිට්ඨන සුතෙතාපි වදන්ති සුඤ්ඤිති: දිට්ඨනපි සුඤ්ඤිං විසුඤ්ඤිං පසුරිඤ්ඤිං මුක්ඛං විමුක්ඛං පරිමුක්ඛං වදන්ති, කට්ඨනති භණන්ති දිපයන්ති වොහරන්ති, සුතෙතාපි සුඤ්ඤිං. -පෙ- දිට්ඨන සුතෙතාපි සුඤ්ඤිං විසුඤ්ඤිං පරිසුඤ්ඤිං මුක්ඛං විමුක්ඛං පරිමුක්ඛං වදන්ති කට්ඨනති භණන්ති දිපයන්ති වොහරන්ති 'දිට්ඨන සුතෙතාපි වදන්ති සුඤ්ඤිං.'

සිලබ්බතෙතාපි වදන්ති සුඤ්ඤිති: සිලෙනාපි සුඤ්ඤිං විසුඤ්ඤිං පරිසුඤ්ඤිං මුක්ඛං විමුක්ඛං පරිමුක්ඛං වදන්ති කට්ඨනති භණන්ති දිපයන්ති වොහරන්ති. වතෙනපි සුඤ්ඤිං. -පෙ- වොහරන්ති, සිලබ්බතෙතාපි සුඤ්ඤිං' විසුඤ්ඤිං පරිසුඤ්ඤිං මුක්ඛං විමුක්ඛං පරිමුක්ඛං වදන්ති, කට්ඨනති භණන්ති දිපයන්ති වොහරන්ති 'සිලබ්බතෙතාපි වදන්ති සුඤ්ඤිං'.

අනෙකරුපෙන වදන්ති සුඤ්ඤිති: අනෙකවිධවතකොතූහල මඩහලෙන සුඤ්ඤිං විසුඤ්ඤිං පරිසුඤ්ඤිං මුක්ඛං විමුක්ඛං පරිමුක්ඛං වදන්ති කට්ඨනති භණන්ති දිපයන්ති වොහරන්ති 'අනෙකරුපෙන වදන්ති සුඤ්ඤිං.'

තෙ වෙ මුනී බ්‍රාහ්ම අනොසතිණේණති: 'තෙ වෙ'ති; දිට්ඨිගතිකෙ. මුනීති: 'මොනා' වුට්ඨති ඤාණං. -පෙ- සඨිගජාලමතිට්ඨ සො මුනි.'

1. දිට්ඨසුතෙතාපි- 08 සං.

මූලි අනාසතිණෙණි: කාමොසං භවොසං දිට්ඨොසං අවිජ්ජොසං අතිණෙණ අනතිකකතො ආමතිකකතො අවිතිවතො අනෙතො ජාතිජරාමරණෙ පරිවතොතො අනෙතොසංසාරපථෙ පරිවතොතො, ජාතියා අනුගතො ජරාය අනුසට්ඨො ඛ්‍යාධිතො අභිභූතො මරණෙන අඛ්‍යාතො අතාණෙ අලොකො අසරණෙ අසරණි භූතො. මූලිනි: මූලි ආවික්ඛාති දෙසෙති පඤ්ඤාපෙති පට්ඨපෙති විවරාති විභජති උක්ඛානිකරොති පකාසෙතිති 'තෙ වෙ වුති මූලි අනාසතිණෙණි.'

අප් කො වරහි දෙවමනුසංලොකෙ අතාරි ජාතිඤ්ච ජරඤ්ච මාරිසාති: අප් කො එසො සදෙවකෙ ලොකෙ සමාරකෙ ඤාමකෙ සසමණ මුග්ග්ගිකා පජාය සදෙවමනුසංය ජාතිජරාමරණං අතරි උතරි පතරි සමතිකකම් විතිවතායි. මාරිසාති: පියවචනං ගරු වචනං ඤාරව-සැතිසාධිවචනමො. 'මාරිසා'ති 'අප් කො වරහි දෙව මනුසංලොකෙ අතාරි ජාතිඤ්ච ජරඤ්ච මාරිස'.

සුච්ඡාම් තං භගවා මූලි මෙතනති: 'සුච්ඡාම් ත'නති: සුච්ඡාම් තං, යාචාම් තං, අජේඛසාම් තං, පසාදෙම් තං. භගවාති ගාරවාධිවචන-මෙතං -පෙ-සවිකාපඤ්ඤානති යදිදං 'භගවා'ති. මූලි මෙතනති: මූලි ආවික්ඛාති දෙසෙති පඤ්ඤාපෙති පට්ඨපෙති විවරාති විභජති උක්ඛානි කරොති පකාසෙතිති. සුච්ඡාම් තං භගවා මූලි මෙතං.'

තෙනාහ සො මුග්ගිකො:

“යෙ කෙවි මෙ සමණමුග්ගිකාසෙ (ඉව්වංයසමා නන්ද)
 දිට්ඨොන සුතෙනාපි වදනති සුඤ්ඤිං.
 සිලබ්ධතෙනාපි වදනම් සුඤ්ඤිං.
 අනෙකරූපෙන වදනති සුඤ්ඤිං.
 තෙ වෙ චුති මූලි අනාසතිණෙණ
 අප් කො වරහි දෙවමනුසංලොකෙ,
 අතාරි ජාතිඤ්ච ජරඤ්ච මාරිස
 සුච්ඡාම් තං භගවා මූලි මොනනි”.

නාහං සබ්බං සමණ්‍යාභමණාසෙ (නඤ්ඤි හගවා)
 ජාතිජරාය හිවුතාති බ්‍රෑමි,
 යෙ සීධ දිට්ඨං ච සුතං මුතං චා
 සීලබ්බතං වාපි පහාය සබ්බං.
 අනෙකරූපමපි පහාය සබ්බං.
 තණ්හං පරිඤ්ඤාය අනාසවා සෙ
 තෙ වෙ නරා¹ ඔසතිණණාති බ්‍රෑමි.

නාහං සබ්බං සමණ්‍යාභමණාසෙ නඤ්ඤි හගවා ජාතිජරාය හිවුතාති බ්‍රෑමිති: නාහං නඤ, සබ්බං සමණ්‍යාභමණා ජාතිජරාය ආවුතා හිවුතා ඔවුතා² පිහිතා පටිවජ්ජනා පටිකුජ්ජනාති වදමි, අත්තී තෙ සමණ ආභමණා යෙසං ජාතිච ජරාමරණඤ්ච පභිතා උචජ්ජනමුලා තාලා-වත්ථුකතා අනභාවකතා³ ආයතිං අනුපාදධමොති බ්‍රෑමි. ආවික්කාමි දෙසෙමි පඤ්ඤාපෙමි පට්ඨපෙමි විවරාමි විහජාමි උතතානිකරොමි පකාසෙමිති. 'නාහං සබ්බං සමණ්‍යාභමණාසෙ නඤ්ඤි හගවා ජාතිජරාය හිවුතාති බ්‍රෑමි'.

යෙ සීධ දිට්ඨං ච සුතං මුතං චා සීලබ්බතං වාපි පහාය සබ්බතති: යෙ සබ්බා දිට්ඨසුඤ්ඤියො පහාය ජහිත්වා පජහිත්වා විනොදෙත්වා ඛාන්ති කරිත්වා අනභාවා ගමෙත්වා, යෙ සබ්බා සුතසුඤ්ඤියො⁴ පහාය -පෙ- යෙ සබ්බා මුතසුඤ්ඤියො⁵ පහාය -පෙ- යෙ සබ්බා දිට්ඨසුතමුතසුඤ්ඤියො පහාය -පෙ- යෙ සබ්බා සීලසුඤ්ඤියො පහාය -පෙ- යෙ සබ්බා චතසුඤ්ඤියො පහාය -පෙ- යෙ සබ්බා සීලබ්බතසුඤ්ඤියො පහාය ජහිත්වා පජහිත්වා විනොදෙත්වා ඛාන්තිකරිත්වා අනභාවා ගමෙත්වාති 'යෙ සීධ දිට්ඨං ච සුතං මුතං චා සීලබ්බතං වාපි පහාය සබ්බං.'

අනෙකරූපමපි පහාය සබ්බතති: අනෙකවිධවිකකොතුහල මඛිහලෙන සුඤ්ඤිං විසුඤ්ඤිං පරිසුඤ්ඤිං මුතතිං විමුතතිං පරිමුතතිං පහාය ජහිත්වා පජහිත්වා විනොදෙත්වා ඛාන්තිකරිත්වා අනභාවා ගමෙත්වාති 'අනෙකරූපමපි පහාය සබ්බං'.

තණ්හං පරිඤ්ඤාය අනාසවා සෙ තෙ වෙ නරා ඔසතිණණාති බ්‍රෑමිති: තණ්හාති: රූපතණ්හා, සද්දතණ්හා, ගන්ධතණ්හා, රසතණ්හා, ඓද්ධිමාන-තණ්හා, ධර්ම තණ්හා. තණ්හං පරිඤ්ඤායාති: තණ්හං තිහි පරිඤ්ඤාහි පරිජා-තිත්වා ඤාතපරිඤ්ඤාය තීරණපරිඤ්ඤාය පහානපරිඤ්ඤාය.

1. තෙ වෙ නඤ- පන.
 2. ඔවුට්ඨා- සා.
 3. අනභාවා- හතා- ව, ච, ක.
 අනභාවා- කතා- මජ්ඣ.
 4. සුත දිට්ඨියො- ව, ච, ක.
 5. මුත දිට්ඨියො පහාය- ව, ච, ක.

කතමා 'ඤාතපරිඤ්ඤා': තණං ජානාති¹ 'අයං රූපතණහා අයං සඤ්ඤාතණහා අයං ගඤ්ඤාතණහා අයං රසතණහා අයං ඵොට්ඨධ්වතණහා අයං ධාතූතණහා'ති. ජානාති¹ පසසති, අයං ඤාතපරිඤ්ඤා.

කතමා 'තීරණපරිඤ්ඤා': එවං ඤාතං කතාං තණං තිරෙති: අභිඤ්ඤා දුක්ඛඤ්ඤා රොගඤ්ඤා ගණ්ඤාතො-පෙ- නිසසරණඤ්ඤා තිරෙති, අයං තීරණපරිඤ්ඤා.

කතමා 'පභානපරිඤ්ඤා': එවං තීරයිතාං තණං පජහති විනොදෙති ඛාන්තිකරොති අනභාවං ගමෙති. වුත්තං හෙතං හගවතා: "යො භික්ඛවෙ, තණහාය ජඤ්ජරාගො තං පජහථ, එවං සා තණහා පභිනා හවිසසති උච්ඡින්නවුලා තාලාවඤ්ඤාකතා අනභාවකතා² ආයතිං අනුපපාදධම්මො³"ති.⁴ අයං පභානපරිඤ්ඤා.

තණං පරිඤ්ඤායාති: තණං ඉමාහි තිහි පරිඤ්ඤාහි පරිජාතිතා. අනාසවාසෙති: වග්ගාරො ආසවා; කාමාසවො හවාසවො දිට්ඨාසවො අවිජ්ජාසවො. යෙසං ඉමෙ ආසවා පභිනා උච්ඡින්නවුලා තාලාවඤ්ඤාකතා අනභාවකතා ආයතිං අනුපපාදධම්මො. තෙ වුච්ඡන්ති අනාසවා අරහත්තො ඛිණාසවා.

තණං පරිඤ්ඤාය අනාසවාසෙ තෙ වෙ නරා ඔස තිණණාති බුමිති. යෙ තණං පරිඤ්ඤාය අනාසවා තෙ කාමොසං තිණණා, හවාසං තිණණා, දිට්ඨාසං තිණණා, අවිජ්ජාසං තිණණා, සබ්බසංසාරපථං තිණණා උත්තිණණා නිත්තිණණා⁵ අතික්කන්තා සමතික්කන්තා විතිවග්ගාති බුමි ආවික්කාමි දෙසෙමි පඤ්ඤාපෙමි පට්ඨපෙමි විවරාමි විහජාමි උත්තානිකරොමි පකාසෙමිති 'තණං පරිඤ්ඤාය අනාසවාසෙ තෙ වෙ නරා ඔසතිණණාති බුමි'ති.

තෙනාහ හගවා;

"නාහං සබ්බෙ සම්මාද්වයාමිණොසෙ (නැදුති හගවා)
ජාතිජරාය නිද්ධාති බුමි,
යෙ සිධි දිට්ඨං ව සුත්තං වුත්තං වා⁴
සිලබ්බතං වාපි පභාය සබ්බං
අනෙකරූපමි පභාය සබ්බං
තණං පරිඤ්ඤාය අනාසවාසෙ
තෙ වෙ නරා ඔසතිණණාති බුමි"ති.

1. පජානාති- පත, සා.

2. අනභාවං ගතං- ව, ටි, ක, සා.

3. ඔතිණණ නිත්තිණණං- පත

4. යෙසිධි දිට්ඨං ව සුත්තං වුත්තං ව, ටි, ක, ම

5. ඔතිණණං නිත්තිණණං- පත

7-8

එතාහිනන්දුම් වචො මහෙසිනො (ඉච්චායසමා නන්දු)
සුක්කිත්තං ගොතම නුපධිකං
යෙසිධ දිට්ඨං ව සුතං මුතං වා
සිලබ්බතං වාපි පභාය සබ්බං
අනෙකරූපමපි පභාය සබ්බං,
තණ්හං පරිඤ්ඤාය අනාසවා සෙ
අහමපි තෙ ඔසතිණ්ණා'ති බ්‍රූමි.

එතාහිනන්දුම් වචො මහෙසිනොති: 'එත'නති: තුඤ්ඤං වචනං බ්‍යාපාරං
දෙසනං අනුසිට්ඨිං¹ නන්දුම් අහිනන්දුම් මොදුම් අනුමොදුම් ඉච්ඡාමි සාදියාමි
පඤ්ඤාමි පිභයාමි අභිජ්ජාමි. මහෙසිනොති මහෙසි² හගවා මහතං
සිලකඛිනං එසි ගවෙසි පරියෙසිති මහෙසි -පෙ- කතං දෙවදෙවො කතං
තරාසභොති මහෙසිති 'එතාහිනන්දුම් වචො මහෙසිනො'.

සුක්කිත්තං ගොතම නුපධිකනති: 'සුක්කිත්ත'නති: ස්වාච්ඡිකං³ සුඥ
සිතං සුපඤ්ඤපිතං සුපට්ඨපිතං සුච්චටං⁴ සුචිහතං සුඋත්තානිකතං
සුපකාසිතං ගොතම නුපධිකනති: 'උපධි' වුචනති කිලෙසා ව බන්ධා ව
අභිසංඛාරා ව උපධිපභානං උපධිවූපසමං උපධිපච්චිත්තඤ්ඤං⁵ උපධි
පට්ටසංඤ්ඤා⁶ අමතං නිබ්බානනති 'සුක්කිත්තං ගොතම නුපධිකං.'

යෙ සිධ දිට්ඨං ව සුතං මුතං වා සිලබ්බතං වාපි පභාය සබ්බනති
යෙ සබ්බා දිට්ඨසුද්ධියො පභාය ජහිත්වා පජහිත්වා විනොදෙත්වා බ්‍යානති
කරිත්වා අනභාවං ගමෙත්වා, යෙ සබ්බා සුතසුද්ධියො -පෙ- යෙ සබ්බා
මුතසුද්ධියො -පෙ- යෙ සබ්බා දිට්ඨසුතමුතසුද්ධියො -පෙ- යෙ සබ්බා
සිලසුද්ධියො -පෙ- යෙ සබ්බා ව්‍යසුද්ධියො -පෙ- යෙ සබ්බා සිලබ්බත
සුද්ධියො පභාය ජහිත්වා පජහිත්වා විනොදෙත්වා බ්‍යානතිකරිත්වා අනභාවං
ගමෙත්වාති 'යෙ සිධ දිට්ඨං ව සුතං මුතං වා සිලබ්බතං වාපි පභාය සබ්බං'.

අනෙකරූපමපි පභාය සබ්බනති: අනෙකවිධව්‍යකොතුහලමඬග
ලෙන සුද්ධිං විසුද්ධිං පරිසුද්ධිං මුත්තං විමුත්තං පරිමුත්තං පභාය ජහිත්වා
පජහිත්වා විනොදෙත්වා බ්‍යානතිකරිත්වා අනභාවං ගමෙත්වාති 'අනෙක
රූපමපි පභාය සබ්බං.'

1. අනුසන්ධි- ව, වී, ක

2. කිං මහෙසි-මජ්ඣං.

3. සු ආච්ඡිකං- මජ්ඣං, සාං.

4. සු ච්චටං- පහ.

5. උපධි නික්ඛන්තං- ව, වී, ක, මජ්ඣං.

උපධිපච්චිත්තඤ්ඤා- සාං.

6. පට්ටසංඤ්ඤා- ව, වී, ක, මජ්ඣං.

තණ්හං පරිඤ්ඤාය අනාසවාසෙ අහමපි තෙ ඔසතිණ්ණාති බුමිති: 'තණ්හා'ති: රූපතණ්හා සද්දතණ්හා ගන්ධතණ්හා රසතණ්හා ඵොට්ඨබ්බතණ්හා ධම්මතණ්හා. තණ්හං පරිඤ්ඤායාති: තණ්හං තිභි පරිඤ්ඤාහි පරිජානිතො ඤාතපරිඤ්ඤාය තීරණපරිඤ්ඤාය පභානපරිඤ්ඤාය.

කතමා ඤාතපරිඤ්ඤා: තණ්හං ජානාති: 'අයං රූපතණ්හා, අයං සද්දතණ්හා, අයං ගන්ධතණ්හා, අයං රසතණ්හා, අයං ඵොට්ඨබ්බතණ්හා, අයං ධම්මතණ්හා'ති ජානාති¹ පසසති, අයං ඤාතපරිඤ්ඤා.

කතමා තීරණපරිඤ්ඤා: එවං ඤාතං කතං තණ්හං තීරෙති අභිච්චතො දුක්ඛතො රොගතො ගැහිතො සලලතො අසතො ආබාධතො පරතො පලොකතො ථීතො උපද්දවතො භයතො උපසංඝතො චලතො පහඞ්දතො අද්දුවතො අතාණතො අලෙතො අසරණතො අසරණිභූතතො රිතතො තුවජතො දුඤ්ඤතො අනත්තතො ආදීනවතො විපරිතාමධම්මතො අසාරකතො අසමුලතො² වධකතො විභවතො සාසවතො සංඝිතතො මාරාමිසතො ජාතිධම්මතො ජරාධම්මතො ව්‍යාධිධම්මතො මරණධම්මතො සොතපරිදෙවදුක්ඛදෙමනස්සුපායාස ධම්මතො සංඝිතිලෙසධම්මතො සමුදයතො අසංඝිතමතො අසංසාදතො³ ආදීනවතො නිසංසරණතො තීරෙති, අයං තීරණපරිඤ්ඤා.

කතමා පභානපරිඤ්ඤා: එවං තීරයිතො තණ්හං පජභති විනොදෙති ඛානතිකරොති අනාචං ගමෙති, අයං පභානපරිඤ්ඤා, තණ්හං-පරිඤ්ඤායාති: තණ්හං දුමාහි තිභි පරිඤ්ඤාහි පරිජානිතො. අනාසවාති: චත්ත:රො ආඥවා: කාමාඥවා හවාසවා දිට්ඨාසවා අවිජ්ජාඥවා, යෙසං ඉමෙ ආඥවා පභිනා උච්ඡින්නමුලා තාලාවඤ්ඤා අනාචානතා⁴ ආයතිං අනුප්පාදධම්මං⁵ 3. තෙ වුච්ඡන්ති අනාඥවා දරහන්තො ඛිණ්ණඥවා.

තණ්හං පරිඤ්ඤාය අනාසවාසෙ අහමපි තෙ ඔසතිණ්ණාති බුමිති: යෙ තණ්හං පරිඤ්ඤාය අනාඥවා අහමපි තෙ කාමොසං තිණ්ණා, හවාසං තිණ්ණා, දිට්ඨාසං තිණ්ණා, අවිජ්ජාසං තිණ්ණා, සබ්බසංසාරපථං තිණ්ණා උත්තිණ්ණා හිත්තිණ්ණා අතිකකන්තා අමතිකකන්තා විජ්චිතොති බුමි වදමිති 'තණ්හං පරිඤ්ඤාය අනාඥවාසෙ අහමපි තෙ ඔසතිණ්ණාති බුමි.

තෙනාහ සො බ්‍රාහ්මණො.

“එතාහිනඤ්ඤි වචො මහෙසිනො
දුක්ඛිත්තං ගොතම නුපධිකං,
යෙසිධ දිට්ඨං ච දුතං මුතං වා
සිලබ්බතං වාපි පභාය සබ්බං
අනෙකරූපමපි පභාය සබ්බං
තණ්හං පරිඤ්ඤාය අනාඥවාසෙ
අහමපි තෙ ඔසතිණ්ණාති බුමි”ති.

නඤ සුත්තනිදෙසො සත්තමො

1. පජානාති- සනා.

2. අසාරතො අසමුලතො- ව, වී, ක-.

3. අසාරතො- ව, වී, ක.

4. අනාචං නතා- ව, වී, ක.

8. භෙමක සුත්තනිදේශසො

8-1

යෙලෙ පුට්ඨෙ වියාකංසු-(ඉච්චායසමා භෙමකො)

හුරං ගොතමසාසනා

ඉච්චාසි ඉති භවිස්සති

සබ්බං තං ඉතිභිත්තං,

සබ්බං තං තකකවඩ්ඪනං

නාහං තත්ථ අභිරම්.

යෙලෙ පුට්ඨෙ වියාකංසුති: 'යෙ'ති: යො ව බාවරි බ්‍රාහ්මණො, යෙ ව ඥෙඤ්ඤ තස්ස ආචරියා, තෙ සකං දිද්ධිං සකං ඛන්තිං සකං රුචිං සකං ලද්ධිං සකං අජ්ඣාසයං සකං අධිප්පායං ව්‍යාකංසු ආචිකම්සු, දෙසයිංසු පඤ්ඤාපිංසු පට්ඨපිංසු විචරිංසු විහරිංසු උත්තානිදකංසු¹ පකාසෙසුනති 'යෙ ලෙ පුට්ඨෙ වියාකංසු; ඉච්චායසමා භෙමකොති: -පෙ-. හුරං ගොතම සාසනාති: හුරං ගොතමසාසනා, පරං ගොතමසාසනා, පුරෙ ගොතමසාසනා, පට්ඨකරං ගොතමසාසනා බුද්ධසාසනා ජිනසාසනා තපාගතසාසනා, දෙවදෙවසාසනා,² අරහත්තසාසනාති 'හුරං ගොතම සාසනා'.

ඉච්චාසි ඉති භවිස්සතිති: එවං කිර ආසි, එවං කිර භවිස්සතිති 'ඉච්ච සි ඉති භවිස්සති'.

සබ්බං තං ඉතිභිත්තනති: සබ්බං තං ඉතිභිත්තං, ඉතිකිරුය, පරමපරාය පිටකසම්පාදය තකකභෙතු නයනෙතු ආකාරපරිවිකාසකෙන දිව්ඤ්ඤානාකරණීයා න සාමං සයමතිඤ්ඤතං න අත්තපච්චකධම්මං කප්පිංසුති 'සබ්බං තං ඉතිභිත්තං.'

සබ්බං තං තකකවඩ්ඪනනති: සබ්බං තං තකකවඩ්ඪනං විතකකවඩ්ඪනං සම්මතවඩ්ඪනං කාමවිතකකවඩ්ඪනං ව්‍යාපාදවිතකකවඩ්ඪනං විනිංසා-විතකකවඩ්ඪනං සද්ධාතිවිතකකවඩ්ඪනං ජනපදවිතකකවඩ්ඪනං අමරවිතකක-වඩ්ඪනං පරානුදයනා³ පටිසංයුත්තවිතකකවඩ්ඪනං ලාභසකකාරසිලාක-පටිසංයුත්තවිතකකවඩ්ඪනං අනවඤ්ඤතති පටිසංයුත්තවිතකකවඩ්ඪනනති සබ්බං තං තකකවඩ්ඪනං.'

1. උත්තානි-මකංසු-ප.

2. දෙව දෙවසාසනා යන්න ප-ව-වි-ක-වෙන පොත්වල නැත.

3. පරානුදය-මජ්ඣ-පරානුදය-පන

නාහං තස්ස අභිජම්හති නාහං තස්ස අභිරම්. න විජ්ඣං¹ නාධිගච්ඡිං. න පටිලභිත්ති² 'නාහං තස්ස අභිරම්.'

තෙතාහ සො බ්‍රාහ්මණො;

“යෙං ලෙ පුද්ධිං විශාකංසු (ඉච්චායසමා හෙමකො)
 හුරං ගොතම සාසනා,
 ඉච්චාසි ඉති හට්ඨානි
 සබ්බං තං ඉතීහීතිහං,
 සබ්බං තං තකකච්ඡිනං.
 නාහං තස්ස අභිරම්” හති

8-2

ඤාං ච ලෙ ධම්මමකධාහි
 තණ්හා නිග්ගසාතනං³ මුත්ති,
 යං විදිත්වා සතො වරං.
 තරෙ ලොකෙ විසත්තකං.

ඤාං ච ලෙ ධම්මමකධාහීති ‘ඤා’නතී හගවිතතං හණති. ධම්මමකධාහීති ‘ධම්ම’නතී ආදිකල්‍යාණං මජ්ඣෙකල්‍යාණං පරියොසානකල්‍යාණං සාත්ථං සවාසඤ්ඤාං කෙවලපටිපුණ්ණං පටිසුඤ්ඤාං බ්‍රහ්මචරියං, වත්තාරො සති පටිසංගත වත්තාරො සමුච්චපධානෙ වත්තාරො ඉඤ්චිපාදෙ පඤ්චස්ථියානි පඤ්චබලානි සත්තංඛාංකිඤ්ඤා අරියං අවස්ථිතිකං මග්ගං නිබ්බානඤ්ඤා නිබ්බානගාමිනිඤ්ඤා පටිපදං අකධාහි ආවිකධාහි, දෙසෙහි පඤ්ඤාපෙති පටිසංගත විචාරාහි විහරාහි උත්තාරිකරොහි පකාසෙහිති ‘ඤාං ච ලෙ ධම්මමකධාහි’

තණ්හා නිග්ගසාතනං මුත්ති තණ්හා’ති රූපතණ්හා -පෙ- ධම්මතණ්හා, තණ්හානිග්ගසාතනං තණ්හාපහානං⁴. තණ්හාචුපසමං තණ්හාපට්ඨිකංග්ගං තණ්හා පටිපසංග්ගං අමතං නිබ්බානං. මුත්ති ‘මොතං’ වුච්චති ඤාණං. -පෙ- සධගජාලමතිවෙ සො මුත්ති තණ්හානිග්ගසාතනං මුත්ති’

යං විදිත්වා සතො වරනති යං විදිතං කඤ්ඤා තුලසිත්වා තීරසිත්වා විභාවසිත්වා විභූතං කඤ්ඤා ‘සබ්බං, සඛාරා අනිච්ඡා’ති විදිතං කඤ්ඤා තුලසිත්වා තීරසිත්වා විභාවසිත්වා විභූතං කඤ්ඤා ‘සබ්බං සඛාරා දුක්ඛා’ති ‘සබ්බං ධම්මා අනත්තා’ති -පෙ- යං කිඤ්ඤී සමුදයධම්මං සබ්බං තං නිරෝධධම්මනතී විදිතං කඤ්ඤා තුලසිත්වා තීරසිත්වා විභාවසිත්වා විභූතං කඤ්ඤා සතොති වතුහි කාරණෙහි සතො; කායෙ කායානුපසක්කනාසති-පට්ඨානං භාවෙතනා සතො -පෙ- සො වුවෙති සතො. වරනතී වරනෙතා විහරනෙතා⁵ ඉරියනෙතා වතෙතනෙතා පාලෙතනා යපෙතනා යාපෙතනා ති යං විදිත්වා සතොවරං.’

1. රථි-හට්ඨි පන.
 2. රථි-නපට්ඨිනති-පන.
 3. නිග්ගසා-පන.

4. තණ්හා නිග්ගසාතනං තණ්හා පහානං-ම,ව,වි,ක.
 5. විවරනෙතා-ව,වි,ක.

තරෙ ලොකෙ විසත්තිකත්ති 'විසත්තිකා' වුවන් තණ්හා, “යො-
රාගො සාරාගො -පෙ- අභිජ්ඣා ලොභො අකුසලමූලං.” විසත්තිකාති
කෙනටෙයන විසත්තිකා -පෙ- වීර්‍යා විජ්ජාති විසත්තිකා. ලොකෙති
අපායලොකෙ මනුස්සලොකෙ දෙවලොකෙ බ්‍රහ්මලොකෙ ධාතුලොකෙ
ආයතනලොකෙ. තරෙ ලොකෙ විසත්තිකත්ති ලොකෙවෙසා විසත්තිකා,
ලොකෙවෙතං විසංඝංකං සතො තරෙයාං උත්තරෙයාං පත්තරෙයාං
සමත්තිකමෙයාං විජ්විකොයාත්ති 'තරෙ ලොකෙ විසත්තිකං.'

තෙනාහ සො බ්‍රාහ්මණො:

“ඤං ච මෙ ධම්මෙකකාභි
තණ්හාතිග්ගාතනං¹ මුත්ති,
යං විදිතා සතො චරං
තරෙ ලොකෙ විසත්තිකත්ති.

8-3

ඉධ දිට්ඨසුතමුත්ති-
විඤ්ඤාතෙසු පියරූපෙසු (හෙමක)
ජන්දරාගටිනොදනං
නිබ්බානපදම්චූතං²

ඉධ දිට්ඨසුතමුත්තිවිඤ්ඤාතෙසුති 'දිට්ඨ'නති චක්ඛුතා දිට්ඨං, සුතනති
සොතෙන සුතං, මුත්තති ඝාතෙන ඝායිතං ජිව්‍යා සායිතං, කායෙන
චූට්ඨං, විඤ්ඤාතනති මනසා විඤ්ඤාතනති 'ඉධ දිට්ඨසුතමුත්තිවිඤ්ඤාතෙසු.'

පියරූපෙසු හෙමකාති 'කිඤ්චලොකෙ පියරූපං සාතරූපං: චක්ඛුං
ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, සෙ.තං ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, ඝාතං
ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, ජිව්‍යා ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, කායො
ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, මනො ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, රූපා
ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, සඤ්ඤා ලොකෙ - ගඤ්ඤා ලොකෙ - රූපා
ලොකෙ- ථොට්ඨංඤා ලොකෙ - ධම්මා ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං,
චක්ඛුච්ඤාණං ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, සොතච්ඤාණං ලොකෙ-
ඝාතච්ඤාණං ලොකෙ - ජිව්‍යාච්ඤාණං ලොකෙ - කායච්ඤාණං
ලොකෙ- මනොච්ඤාණං ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං. චක්ඛුසම්මසෙසා

1. නිසාතනං- පත

2. නිබ්බානං පරමචූතං- ව, වි, ක

ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, සොත- සාන- ජිව්‍යා-කායසම්පසො
 ලොකෙ- මනොසම්පසො ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, චක්ඛුසම්පසා
 වේදනා ලොකෙ -පෙ- සොත- සාන-ජිව්‍යා -කාය- මනොසම්පසා
 වේදනා ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, රූපසංකෘතං ලොකෙ- සංකෘතං
 ලොකෙ -පෙ- ගන්ධ- රස- ඵොට්ඨංඛ- ධම්මසංකෘතං ලොකෙ පියරූපං
 සාතරූපං, රූපසංකෘතනා ලොකෙ -පෙ- සංකෘත- ගන්ධ- රසඵොට්ඨංඛ-
 ධම්මසංකෘතනා ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, රූපතණ්හා ලොකෙ
 -සංකෘතණ්හා ලොකෙ -පෙ- ගන්ධ- රස- ඵොට්ඨංඛ- ධම්ම තණ්හා
 ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, රූපවිකකො ලොකෙ -පෙ- සංකෘත-
 ගන්ධ- රස- ඵොට්ඨංඛ- ධම්ම විකකො ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං.
 රූපවිචාරො ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, සංකෘතවිචාරො ලොකෙ -පෙ-
 ගන්ධ- රස- ඵොට්ඨංඛ- ධම්ම විචාරො ලොකෙ පියරූපං සාතරූපනති
 'පියරූපෙසු රෙමක.'

ඡන්දරාග විනොදනනති¹ 'ඡන්දරාගො'ති "යො කාමෙසු කාමච්ඡන්දො
 කාමරාගො කාමනන්ති කාමතණ්හා කාමසිනෙහො කාමපරිජාහො
 කාමමුච්ඡා කාමභේදාසානං කාමොසො කාමයොගො කාමුපාදනං
 කාමච්ඡන්දනිවරණං."

ඡන්දරාග විනොදනනති ඡන්දරාගප්පහානං ඡන්දරාගච්ඡසමං, ඡන්දරාග-
 පටිනිසංගං ඡන්දරාගපටිපස්සංඤ්ඤා² අමතං තිබ්බානනති 'ඡන්දරාග
 විනොදනං.'

නිබ්බානපදමච්චුතනති නිබ්බානපදං තාණපදං ලෙතපදං භරණපදං
 අභයපදං, අච්චුතනති නිවං දුට්ඨං සසංතං අවිචිතාම ධම්මෙ නති 'නිබ්බාන
 පදමච්චුතං.'

තෙනාහ භගවා:

"ඉධ දිට්ඨස්සත්ථුත
 විඤ්ඤාතෙසු පියරූපෙසු (රෙමක)
 ඡන්දරාගවිනොදනං
 නිබ්බානපදමච්චුත"නති.

1. ඡන්ද විනොදනනි- ම.

2. ඡන්දරාග පටිපස්සංඤ්ඤා- ම, ව, ච, ක.

8-4

එතදඤ්ඤාය යෙ සතා
දිට්ඨධම්මාභිතිබ්බුතා,
උපසන්නා ච තෙ සද්ද
තිණ්ණා ලොකෙ විසත්තිකං.

එතදඤ්ඤාය යෙ සතාති: 'එත'නති අමතං නිබ්බානං. "යො සො සබ්බසංඝාරසමථො සබ්බුපධිපටිනිසසංගො තණ්හකමයො විරාගො නිරෝධො නිබ්බානං." අඤ්ඤායාති අඤ්ඤාය ජාතිතා තුලයිතා තීරයිතා විභාවයිතා විභූතං කතා: 'සබ්බෙ සංඝාරා අනිව්‍යා'ති අඤ්ඤාය ජාතිතා තුලයිතා තීරයිතා විභාවයිතා විභූතං කතා, 'සබ්බෙ සංඝාරා දුක්ඛා'ති -පෙ- සබ්බෙ ධම්මා අනාත්තාති -පෙ- යං කිඤ්ඤි සමුදයධම්මං සබ්බං තං නිරෝධධම්මෙනති අඤ්ඤාය ජාතිතා තුලයිතා තීරයිතා විභාවයිතා විභූතං කතා' යෙති අරහන්තො ථිණ්ණසවා. සතාති චතුති කාරණෙති සතා: කායෙ කායංත්‍රපස්සනාසතිපට්ඨානං භාවිතතො සතා -පෙ- තෙ වුච්චන්ති සතාති 'එතදඤ්ඤාය යෙ සතා'.

දිට්ඨධම්මාභිතිබ්බුතාති: 'දිට්ඨධම්මා'ති: දිට්ඨධම්මො, ඤාතධම්මො, තුලිතධම්මො, තීරිතධම්මො, විභාවිතධම්මො. 'සබ්බෙ සංඝාරා අනිව්‍යා'ති දිට්ඨධම්මො -පෙ- යං කිඤ්ඤි සමුදයධම්මං සබ්බං තං නිරෝධ ධම්මෙනති දිට්ඨධම්මො ඤාතධම්මො තුලිතධම්මො තීරිතධම්මො විභාවිතධම්මො, අභිතිබ්බුතාති රාගස්ස නිබ්බාපිතතො නිබ්බුතා, දෙසස්ස නිබ්බාපිතතො නිබ්බුතා, මොහස්ස නිබ්බාපිතතො නිබ්බුතා, කොධස්ස -පෙ- උපනාහස්ස -පෙ- සබ්බාකුසලාභිසංචාරානං සත්තතො සමිතතො වුපසමිතතො නිජ්ඣාතතො නිබ්බුතතො විගතතො පටිපසංඤ්ඤාතො සත්තං උපසන්නා වුපසන්නා නිබ්බුතා පටිපසංඤ්ඤාති 'දිට්ඨධම්මාභිතිබ්බුතා'

උපසන්නා ච තෙ සද්දති: 'උපසන්නා'ති: රාගස්ස උපසමිතතො නිබ්බාපි- තතො උපසන්නා, දෙසස්ස - මොහස්ස - කොධස්ස - උපනාහස්ස - පෙ - සබ්බාකුසලාභි සංචාරානං සත්තතො සමිතතො උපසමිතතො නිජ්ඣාතතො නිබ්බුතතො විගතතො පටිපසංඤ්ඤාතො සත්තං උපසන්නා වුපසන්නා නිබ්බුතා පටිපසංඤ්ඤාති 'උපසන්නා.' තෙති අරහන්තො ථිණ්ණසවා, සද්දති සද්ද සබ්බද්ද සබ්බකාලං නිව්වකාලං වුච්චකාලං සත්තං සමිතං අනෙකාකිණ්ණං පොඤ්ඤානුපොඤ්ඤා උදෙකොධිකජාතං අවිච්චි සත්තති: සතිතං එසිතිතං, පුරෙහත්තං පච්ඡාසත්තං පුරිමයාමං මජ්ඣිමයාමං පච්ඡිමයාමං කාලෙ පුණ්ණෙ වයෙස හෙමනෙ ගිමෙහ පුරිම වයො ඛන්ධෙ මජ්ඣිමෙ වයොඛන්ධෙ පච්ඡිමෙ වයොඛන්ධෙති 'උපසන්නා ච තෙ සද්ද.'

1. අධිවිසන්නාති සමිතං - පන.
අවිපසන්නාති පච්ඡිතං - කම.
අවිසන්නාති පච්ඡිතං - විදා.

තිණණා ලොකෙ විසත්තිකන්ති: 'විසත්තිකා' වුවත් තණ්හා, "යො
 ණො සාරාණො -පෙ- අභිජ්ඣා ලොහො අකුසලමූලං, 'විසත්තිකා'ති
 කෙනටෙය්න විසත්තිකා -පෙ- විසතාවිඤ්ඤාති විසත්තිකා. ලොකෙති
 අපායලොකෙ -පෙ- ආයතනලොකෙ. තිණණා ලොකෙ විසත්තිකන්ති
 ලොකෙවෙසා විසත්තිකා, ලොකෙවෙතං විසත්තිකං තිණණා උත්තිණණා'
 නිත්තිණණා අතික්කන්තා සමතික්කන්තා විතිවත්තාති 'තිණණා ලොකෙ
 විසත්තිකං'

තෙනාහ භගවා:

“ඵතදකුකුස යෙ සතා
 දිට්ඨධම්මාහිතිබ්බතා
 උපසන්නා ච තෙ සද
 තිණණා ලොකෙ විසත්තික”න්ති

සහගාරාපට්ටියොසානා -පෙ- සථා මෙ භගවා 'සාවකොභමසමි'ති

භෙමක සුත්තනිදෙසො සමත්තො.

1. ඕතිණණා උත්තිණණා- පන.

9. තොදෙයා සුත්තනිදෙයො

9-1

යසම් කාමා න වසනති- (ඉව්වායසම් තොදෙයො)
තණ්හා යසං න විජ්ජති,
කථකපා ව යො තිණ්ණො
විමොක්ඛො තසං කිදිසො¹

යසම් කාමා න වසනති: යසම් කාමා න වසනති, න සංවසනති න ආවසනති න පරිවසනති 'යසම් කාමා න වසනති' ඉව්වායසම් තොදෙයොති -පෙ-

තණ්හා යසං න විජ්ජති: තණ්හා යසං නත්ති, න සනති² න සංවිජ්ජති නුපලබ්භති ඤාණග්ගිනා දඩ්ඨාති 'තණ්හා යසං න විජ්ජති'

කථකපා ව යො තිණ්ණො: කථකපා ව යො තිණ්ණො උත්තිණ්ණො හිත්තිණ්ණො අතික්කතො සමතික්කතො විතිවතොති 'කථකපා ව යො තිණ්ණො.'

විමොක්ඛො තසං කිදිසො: විමොක්ඛො තසං කිදිසො, කිංසකිංසො කිංචකාරො, කිංපට්ඨාගො, ඉච්ඡිතබ්බොති විමොක්ඛො පුට්ඨති විමොක්ඛො තසං කිදිසො'

තෙනාහ සො ධ්වාගමණො:

'යසම් කාමා න වසනති (ඉව්වායසම් තොදෙයො)
තණ්හා යසං න විජ්ජති,
කථකපා ව යො තිණ්ණො
විමොක්ඛො තසං කිදිසො''ති

9-2

යසම් කාමා න වසනති (තොදෙයොති හගවා)
තණ්හා යසං න විජ්ජති,
කථකපා ව යො තිණ්ණො
විමොක්ඛො තසං නාපරො,

යසම් කාමා න වසනති: යසම්නති යසම් පුග්ගලෙ අරහතෙක විණ්ණසංචේ, 'කාමා'ති උඤ්ඤාතො ලොකාමා; වඤ්ඤාතො ව කිලෙසකාමා ව -පෙ- ඉමෙ වුවවනති වඤ්ඤාතො -පෙ- ඉමෙ වුවවනති කිලෙසකාමා. යසම් කාමා න වසනති: යසම් කාමා න වසනති, න සංවසනති, න ආවසනති, න පරිවසනති 'යසම් කාමා න වසනති'. තොදෙයොති හගවාති -පෙ-

1. කිංදිසො- ක-

2. තණ්හා- ජෙසං.

තණ්හා යසස න විජජති: 'තණ්හා'ති: රූපතණ්හා සද්දතණ්හා ගතිතණ්හා රසතණ්හා ඵොට්ඨබ්බතණ්හා ධම්මතණ්හා. යාය්‍යාති: අරහතො ටිණ්හසවසං. තණ්හා යසස නවිජජති තණ්හා යසස නත්ථි, න සන්ති න සං විජ්ජති නුපලබ්භති, පභීනා සමුච්ඡින්නා වුපසන්නා පටිපසංඤා අභබ්බුප්පත්තිකා ඤාණගතිනා දිඨ්ඨාති 'තණ්හා යසස න විජ්ජති.' කථංකපා ව යො තිණ්ණොති: 'කථංකපා' වුච්ඡති විවික්චිත්තං, දුකෙකි කම්බා -පෙ- ථම්මිතත්තං.¹ වික්කසං මනොවිලෙඛො. යොති: යො සො අරහං ටිණ්හසවො. කථංකපා ව යො තිණ්ණොති කථංකපා ව යො තිණ්ණො, උත්තිණ්ණො, ගිත්තිණ්ණො අතිකකතො සමතිකකතො විතිවතොති 'කථංකපා ව යො තිණ්ණො.'

විමොකෙකි තසස නාපරොති: නත්ථි තසස අපරො විමොකෙකි, යෙන විමොකෙකින විමුච්චෙය්‍ය විමුක්තො යො කතං තසස විමොකෙකින කරණියන්ති විමොකෙකි තසස නාපරො' තෙනාහ භගවා:

“යසම්. කාමා න වසන්ත් (තොදෙය්‍යාති භගවා)
තණ්හා යසස න විජ්ජති,
කථංකපා ව යො තිණ්ණො
විමොකෙකි තසස නාපරොති:

9-3

තිරාසසො සො උද ආසසානො
පඤ්ඤාණවා සො උද පඤ්ඤකප්ථි,
මුත්තිං අහං සකක යථා විජ්ඤං.
තං චෙ වියාචිකිං සමන්තවකුට්ඨි.

තිරාසසො සො උද ආසසානොති ගිත්තණ්ණො² සො උදහු සතණ්හා, රූපෙ ආසිංසති³ සද්දෙ-- ගතෙ- රසෙ-ඵොට්ඨබ්බෙ- දුලං ගණං ආවාසලාහං යසං පසංසං- සුඛං චීවරං- පිණ්ඩපාතං- සෙනාසනං ගිලානපච්චයගෙසජ්ජපට්ඨිකාරං කාමධාතුං- රූපධාතුං- අරූපධාතුං- කාමහවං- රූපහවං- අරූපහවං- සඤ්ඤාහවං- නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤාහවං- ඵකචොකාරහවං- චතුචොකාරහවං- අසඤ්ඤාහවං පඤ්ඤචොකාරහවං- අතිතං අනාගතං පච්චුත්තන්තං- දිට්ඨසුත්තමුත්තිකප්පෙකි ධම්මෙ ආසිංසති⁴ ඉච්ඡති සාදිසති පඤ්ඤති පිහෙති අභිජ්ජාතිති 'තිරාසසො සො උද ආසසානො.'

1. ථම්මිතත්තං- මජ්ඣං.
2. තිරාසසො සො- පත.
තිරාස සො සො- වී.

3. ති තණ්හො- ව, වී, ක.
4. ආසිංසති- ව, වී, ක, මජ්ඣං.

පඤ්ඤාණවා සො උද්දෙසකපපි¹ති: 'පඤ්ඤාණවා සො'ති: පඤ්ඤාණො පඤ්ඤාණවා වුද්ධිමා ඤාණි විභාථි මෙධාථි. උද්දෙසකපපිති: උද්දෙස අවසංසමාපත්ඤාණෙන වා පඤ්ඤාණිඤ්ඤාණෙන වා චිත්තාණාණෙන වා තණ්හාකපං වා දිව්ඪිකපං වා කපෙති, ජනෙති සංජනෙති නිබ්බතෙති අභිනිබ්බතෙතිති 'පඤ්ඤාණවා සො උද්දෙසකපපි.'

මුනිං අහං සකක යථා විජ්ඣෙය්නති: 'සකකා'ති සකෙකා භගවා, සකකාකුලා පබ්බජිතො තිපි සකෙකා. අථවා අදෙස්සා මහභිකුතො ධනවා තිපි සකෙකා, තසසිමානි ධනානි, සෙය්සථිදං: සභ්බාධනං සිලධනං භිරිධනං ඕත්තපපධනං සුතධනං වාගධනං පඤ්ඤාධනං සතිපට්ඨානධනං සමුප්පාධනධනං ඉද්ධිපාදධනං ඉන්ද්‍රියධනං බලධනං බොජ්ඣංගධනං මහාධනං ඵලධනං නිබ්බානධනානි. තෙනි අනෙකපිධෙහි ධනරතනෙහි අදෙස්සා මහභිකුතො ධනවාතිපි සකෙකා. අථවා පහු විසථි අලමතො සුරො වීරො විකකතො අභිරු අව්චම් අනුත්‍රාසි අපලාසි පභිනහය භෙරවො විගතලොමහංසොතිපි සකෙකා. මුනිං අහං සකක යථා විජ්ඣෙය්නති: සකක, යථා අහං මුනිං ජානෙය්ස ආජානෙය්ස විජානෙය්ස පටිවිජානෙය්ස පටිවිජෙක්ඛය්සනති 'මුනිං අහං සකක යථා විජ්ඣෙය්ස'.

තං මෙ වියාචිකඛ සමනතවකඛුති: 'තං'ති: යං පුට්ඨාමි, යං යාවාමි, යං අජෙක්ඛිසාමි, යං පසාදෙමි. වියාචිකඛාති: ආවිකඛාති දෙසෙහි පඤ්ඤාපෙහි පට්ඨපෙහි විචරාහි විහරාහි උත්තානිකරොහි පකාසෙහි. සමනත වකඛුති: 'සමනත.වකඛු' වුට්ඨති සබ්බඤ්ඤාතඤ්ඤාණං -පෙ- තථාගතො තෙන සමනත.වකඛුති 'තං මෙ වියාචිකඛ සමනත.වකඛු.'

තෙනාහ සො මුහම්මෙසො:

“තිරාසසො සො උද්දෙසකපපි,
පඤ්ඤාණවා සො උද්දෙසකපපි,¹
මුනිං අහං සකක යථා විජ්ඣෙය්ස
තං මෙ වියාචිකඛ සමනතවකඛුති.

1. උද්දෙසකපපි- පහ.

9-4

තිරාසයො යො න යො¹ ආසයානො
පඤ්ඤාණවා යො න ච පඤ්ඤකප්පි,
එවමි² තොදෙය්‍ය, මුනිං විජාන
අකිඤ්චනං කාමහවෙ අසත්තං.

තිරාසයො යො න යො ආසයානොති: හිත්තණ්ණා යො න යො
සත්තණ්ණා යො රූපෙ නාසිංසති³ සද්දෙ- ගජෙධි- -පෙ- දිට්ඨසුත්තමුත්ත
විඤ්ඤානබ්බෙ ධම්මෙ නාසිංසති⁴ න ඉවජති න⁵ සාදියති න පඤ්ඤානි න
පිහෙති නාභිජප්පතිති 'තිරාසයො යො න යො ආසයානො'.⁶

පඤ්ඤාණවා යො න ච පඤ්ඤකප්පිති⁷ 'පඤ්ඤාණවා'ති පඤ්ඤානො
පඤ්ඤවා බුද්ධිමා ඤාණි විභාවි මෙධාවි. න ච පඤ්ඤකප්පිති
අට්ඨසමාපත්තී ඤාණෙන වා පඤ්ඤාභිඤ්ඤා ඤාණෙන වා මිථ්‍යාඤාණෙන වා
තණ්ණා කප්පං වා න කප්පෙති, දිට්ඨිකප්පං වා න කප්පෙති, න ජනෙති,
න සංජනෙති, න හිංසිතෙති, නාභිජිබ්බතොතිති 'පඤ්ඤාණවා යො න
ච පඤ්ඤකප්පි'.

එවමි⁸ තොදෙය්‍ය මුනිං විජානාති: 'මුනි'ති: 'මොනං වුචති ඤාණං
-පෙ- සබ්බජාලමතිවං යො මුනි. එවමි⁹ තොදෙය්‍ය මුනිං විජානාති
තොදෙය්‍ය එවං මුනිං ජාන, පටිජාන පටිවිජාන පටිවිජ්ඣාති 'එවමි¹⁰
තොදෙය්‍ය මුනිං විජාන'.

අකිඤ්චනං කාමහවෙ අසත්තනා¹¹: 'අකිඤ්චන'නා: රාගකිඤ්චනං
දෙසකිඤ්චනං මොහකිඤ්චනං මානකිඤ්චනං දිට්ඨිකිඤ්චනං කිලෙස-
කිඤ්චනං දුට්ඨරිතකිඤ්චනං, යසොකානි කිඤ්චනානා¹² පභිනානි සමුච්ඡින්නාදි
වුපසන්නානි පටිපදානාදි, අහඛ්‍යුප්පත්තිකානි ඤාණග්ගිනා දඩ්ඨානි යො
වුචති අකිඤ්චනො. කාමානි උද්ගතො දෙව කාමා වඤ්ඤාකාමා ච කිලෙස-
කාමා ච -පෙ- ඉමෙ වුචන්ති වඤ්ඤාකාමා -පෙ- ඉමෙ වුචන්ති
කිලෙසකාමා. හවානි දෙව හවා කම්මහවො ච පටිසන්ධිකො පි
සුත්තමොවො -පෙ- අයං පටිසන්ධිකො සුත්තමොවො.

1. න ච- මජ්ඣ.

2. නා සිසති- ව, වි, ක. මජ්ඣ.

3. සඤ්ඤකප්පිති- පන.

4. එතෙ කිඤ්චනා- සා.

අකිඤ්චනං කාමහවෙ අසත්තනති; අකිඤ්චනං පුග්ගලං කාමෙ ව
හවෙ ව අසත්තං අලග්ගං¹ අලග්ගිතං අපලිබ්බදං ගිකකිත්තං ගිකකටං
විපමුක්ඛං විසංයුක්ඛං විමරියාදි කතෙන චෙතසා විහරන්තනති 'අකිඤ්චනං
කාමහවෙ අසත්තං.'

තෙතාහ හගවා;

“ගිරාසසො සො න සො ආසසානො
පඤ්ඤාඤාසො න ව පඤ්ඤාකප්පි
ඵවමි තොදෙය්‍ය මුනිං විජාන
අකිඤ්චනං කාමහවෙ අසත්තං”නති.

සහ ගාථාපරියොසානා -පෙ- සත්ථා මෙ හතෙන හගවා සාවකො හමසමිති.

තොදෙය්‍ය සුත්තනිදෙසො සමත්තො.

1. අලග්ගං-පහ

[illegible]

“අනම්‍යකොප්‍රාප්තියෙහි, සංසාරයෙහි පුබ්බකා කොටි න පඤ්ඤායති අවිජ්ජා නිවරණානං සත්තානං තණ්හාසංයොජනානං සංඛාවතං සංසරතං. එවං දිසරහං ඛො භික්ඛවෙ, දුක්ඛං පච්චන්තුහුතං තිස්සං පච්චන්තුහුතං ඛ්‍යායනං පච්චන්තුහුතං කට්ඨි වට්ඨිතා,¹ යාවඤ්ඤිදං භික්ඛවෙ, අලංඛෙව සබ්බසංඛාරොප්ප භික්ඛිද්දිතුං, අලං උරස්සිතුං, අලං උමුච්ඡිතුං තත්ථි. එවමෙව සංසාරස්ස පුරිමා කොටි න පඤ්ඤායති.

1. විධිවිධාන—අන

කථං සංසාරස්ස පච්ඡිමා කොට්ඨි න පඤ්ඤායති: එතතකා ජාතියො වට්ඨං වන්තිස්සති, තතො පරං න වන්තිස්සතිති හෙවං නාහි. එවමපි සංසාරස්ස පච්ඡිමා කොට්ඨි න පඤ්ඤායති, එතතකාහි ජාතිස්සතාහි-එතතකාහි ජාතිසහස්සාහි - එතතකාහි ජාතිසතසහස්සාහි -පෙ-එතතකා ජාතිකොට්ඨියො එතතකාහි ජාතිකොට්ඨිසතාහි එතතකාහි ජාතිකොට්ඨිසහස්සාහි-එතතකාහි ජාතිකොට්ඨිසතසහස්සාහි, -එතතකාහි වස්සාහි-එතතකාහි වස්සසතාහි- එතතකාහි වස්සසහස්සාහි- එතතකාහි වස්සසතසහස්සාහි- එතතකා වස්සකොට්ඨියො - එතතකාහි වස්සකොට්ඨිසතාහි-එතතකාහි වස්සකොට්ඨිසහස්සාහි- එතතකාහි වස්සකොට්ඨිසතසහස්සාහි-එතතකාහි කප්පාහි- එතතකාහි කප්පසතාහි- එතතකාහි කප්පසහස්සාහි-එතතකාහි- කප්පසතසහස්සාහි එතතකා කප්පකොට්ඨියො-එතතකාහි කප්පකොට්ඨිසතාහි- එතතකාහි කප්පකොට්ඨිසහස්සාහි- එතතකාහි කප්පකොට්ඨිසතසහස්සාහි වට්ඨං වන්තිස්සති, තතො පරං න වන්තිස්සතිති හෙවං නාහි, එවමපි සංසාරස්ස පච්ඡිමා කොට්ඨි න පඤ්ඤායති. එවමපි සංසාරස්ස පුරිමා කොට්ඨි න පඤ්ඤායති පච්ඡිමාපි කොට්ඨි න පඤ්ඤායති. මජ්ඣිම සංසාරෙ සත්තා ධීතා පතිට්ඨිතා අලලීතා උපගතා අජේඛාසිතා අධිවුත්තාහි 'මජ්ඣිම සරත්ථං තිට්ඨතං.' ඉවායංඝමාකපො -පෙ-

ඔසෙ ජාතෙ මහබ්බසෙති: කාමොසෙ භවොසෙ දිට්ඨොසෙ අවිජ්ජොසෙ ජාතෙ සංජාතෙ නිබ්බතෙ අභිනිබ්බතෙ පාතුහුතෙ. මහබ්බසෙති: ජාතිභයෙ ජරාභයෙ ව්‍යාධිභයෙ මරණභයෙති 'ඔසෙ ජාතෙ මහබ්බසෙ'

ජරාමච්ඡිපරෙතානන්ති: ජරාය චුට්ඨානං පරෙතානං, සමොභිතානං සමන්තාගතානං මච්ඡුතා චුට්ඨානං පරෙතානං සමොභිතානං සමන්තාගතානං ජාතියා අනුගතානං ජරාය අනුසට්ඨානං බ්‍යාධිතා අභිභූතානං මරණෙන අබ්‍යාගතානං අතාණානං අලෙතානං අසරණානං අසරණීහුතානන්ති 'ජරාමච්ඡිපරෙතානං.'

දීපං පමුභි මාරිසාති: දීපං තානං ලෙණං සරණං ගතිං පරායනං මුභි ආවිකකාහි දෙසෙහි පඤ්ඤාපෙති පට්ඨපෙති විවරාහි විභජාහි උත්තාහි කරොහි පකාසෙහි. මාරිසාති: පියවචනං ගරුවචනං සගාරවසපතිස්සාධි වචනමෙතං මාරිසා'ති 'දීපං'පමුභි මාරිසි.'

1. දීපං පමුභි- ව, ටී, ක.
දීපං. - ව, ටී, ක.

කුසුම මෙ දිපමකකාහිති: 'කු'නති: හගවනං හණති, දිපමකකාහිති: දිපං තණං ලෙනං සරණං ගතිං පරායනං අකකාහි ආවිකකාහි දෙසෙහි පඤ්ඤාපෙති පට්ඨපෙති විභරාහි විහජාහි උත්තානිකරොහි පකාසෙහිති කුසුම මෙ දිපමකකාහි'

යථයිදං නාපරං සියාති: යථයිදං දුක්ඛං ඉධෙව තිරුජෙකියා, වුප්පසමෙයා අත්ථං ගට්ඨයා පටිපසාමෙයා පුන පටිසන්ධිකං දුක්ඛං න නිබ්බන්තෙයා, කාමධාතුයා වා රූපධාතුයා වා අරූපධාතුයා වා කාමහවෙ වා රූපහවෙ වා අරූපහවෙ වා සඤ්ඤාහවෙ වා අසඤ්ඤාහවෙ වා නෙව සඤ්ඤානාසඤ්ඤාහවෙ වා එකචොකාරහවෙ වා චතුචොකාරහවෙ වා පඤ්ඤාචොකාරහවෙ වා පුනගතියා වා උප්පත්තියා වා පටිසන්ධියා වා හවෙ වා සංසාරෙ වා වට්ඨෙ වා¹ න ජායෙයා න සංජායෙයා න නිබ්බන්තෙයා නාහිතිබ්බන්තෙයා ඉධෙව තිරුජෙකියා වුප්පසමෙයා අත්ථංගට්ඨයා පටිපසාමෙයානි 'යථයිදං නාපරං සියා'

තෙනාහ සො බ්‍රාහ්මණො:

“මජ්ඣෙක සරසමිං තිට්ඨතං (ඉවදං යසමා කප්පො)
ඔසෙ ජාතෙ මහබ්බසෙ,
ජරාමච්චුපරෙතානං
දිපං පබ්බුහි මාරිස,
උංඤ්ඤ මෙ දිපමකකාහි
යථයිදං නාපරං සියා”ති.

10-2

මජ්ඣෙක සරසමිං තිට්ඨතං (කප්පාති හගවා)
ඔසෙ ජාතෙ මහබ්බසෙ
ජරාමච්චුපරෙතානං
දිපං පබ්බුහි කප්ප තෙ.

මජ්ඣෙක සරසමිං තිට්ඨතනති: 'සරො' වුවවති සංසාරො, ආගමනං ගමනං ගමනාගමනං කාලං ගති හවාහවො² වුති ව උප්පත්ති ව නිබ්බන්ති ව හෙදෙ ව ජාති ව ජරා ව මරණඤ්ඤා. සංසාරස්ස පුරිමා කොටි න පඤ්ඤායති පච්ඡිමාපි කොටි න පඤ්ඤායති -පෙ- මජ්ඣෙක ව සංසාරෙ සත්තා ධීතා පතිට්ඨිතා අලච්ඡිතා උපගතා අජෙකාසිතා අධිවුත්තා. කථං සංසාරස්ස පුරිමා කොටි න පඤ්ඤායති -පෙ- එවං සංසාරස්ස පුරිමා කොටි න පඤ්ඤායති. කථං සංසාරස්ස පච්ඡිමා කොටි න පඤ්ඤායති -පෙ- එවං සංසාරස්ස පච්ඡිමා කොටි න පඤ්ඤායති. එවං සංසාරස්ස පුරිමා කොටි න පඤ්ඤායති, පච්ඡිමාපි කොටි න පඤ්ඤායති. මජ්ඣෙක ව සංසාරෙ සත්තා ධීතා පතිට්ඨිතා අලච්ඡිතා උපගතා අජෙකාසිතා අධිවුත්තානි 'මජ්ඣෙක සරසමිං තිට්ඨතං' කප්පාති හගවාති. -පෙ-

1. වඤ්ඤවා- පත.

2. හවාහවෙ- ප, ව.

ඔස ජාතෙ මහබ්බයෙනි: කාමොසෙ හවොසෙ දිට්ඨියෙ අච්ඡේදොසෙ ජාතෙ සංජාතෙ නිබ්බේතන අභිනිබ්බේතන පාතුභූතෙ. මහබ්බයෙනි; ජාතිභයෙ ජරාභයෙ ව්‍යාධිභයෙ මරණභයෙනි 'ඔස ජාතෙ මහබ්බයෙ'

ජරාමඩ්ඛු පරෙතානන්ති: ජරාය ජුට්ඨානං පරෙතානං සමොභිතානං සමනනාගතානං මච්චුතා ජුට්ඨානං පරෙතානං සමොභිතානං සමනනාගතානං ජාතියා අනුගතානං ජරාය අනුසට්ඨානං ව්‍යාධිතා අභිභූතානං මරණෙන අඛ්‍යාභතානං අනාණානං අලෙනානං අසරණානං අසරණිභූතානන්ති 'ජරාමච්චුපරෙතානං'

දීපං පමුම් කප්ප තෙනි: දීපං තණං ලෙනං සරණං ගතිං පරායනං බ්‍රෑම් ආවිකමාම් දෙසෙම් පඤ්ඤපෙම් පට්ඨපෙම් විවරාම් විහජාම් උත්තානිකරොම් පකාසෙමිති 'දීපං පමුම් කප්ප තෙ'

තෙතාහ භගවා:

“මජ්ඣෙකි සරසම් තිට්ඨතං (කප්පාති භගවා)
ඔසෙ ජාතෙ මහබ්බයෙ,
ජරාමච්චුපරෙතානං
දීපං පමුම් කප්ප තෙ”ති.

10-3

අකිඤ්චනං අනාදනං - එතං දීපං අනාපරං
හිට්ඨානං ඉති නං බ්‍රෑම් - ජරාමච්චුපරිකමයං.

අකිඤ්චනං අනාදනන්ති: 'කිඤ්චන'න්ති: රාගකිඤ්චනං දෙසකිඤ්චනං මොහකිඤ්චනං මානකිඤ්චනං දිට්ඨිකිඤ්චනං කිලෙසකිඤ්චනං දුට්ඨරිත කිඤ්චනං කිඤ්චනප්පභානං කිඤ්චනවුපසමො¹ කිඤ්චනපට්ඨිකායෙහො² කිඤ්චනපට්ඨසංඝඤ්ඤා³ අමතං හිට්ඨානන්ති අකිඤ්චනං. අනාදනන්ති: 'ආදනං වුට්ඨති තණ්හා; යො රාගො සාරාගො -පෙ- අභිජ්ඣා ලොභො අකුසලමූලං ආදනප්පභානං ආදනවුපසමො ආදනපට්ඨිකායෙහො ආදනපට්ඨසංඝඤ්ඤා අමතං හිට්ඨානන්ති "අකිඤ්චනං අනාදනං"

1. කිඤ්චනවුපසමං- මජ්ඣං.

2. පට්ඨිකායං- මජ්ඣං.

3. පට්ඨසංඝඤ්ඤා- මජ්ඣං.

එතං දීපං අනාපරන්ති: එතං දීපං තාණං ලෙනං සරණං ගති පරායනං. අනාපරන්ති: තඛා පරො අසෙසු දීපො නත්ති, අථ ඛො සො යෙව්¹ දීපො අග්ගො ව සෙට්ඨො ව විසෙට්ඨො ව පාමොකෙධො ව උත්තමො ව පවරො වාති 'එතං දීපං අනාපරං'.

නිබ්බානං ඉති නං බ්‍රුමිති: 'වානං' වුදුති තණ්හා, "යො රාගො සාරාගො -පෙ- අභිජ්ඣා ලොභො අකුසලමූලං". වානප්පහානං වාන- වූපසමො වානපට්ඨිකංගො වානපට්ඨිකංගං² අමතං නිබ්බානං. ඉතිති: පදසන්ධි පදසංසග්ගො පදපාරිසුරි අකකිරසමවායො බ්‍රහ්මචරියාදියො පදනුප්පාදනා පෙතං³ ඉතිති: බ්‍රුමිති බ්‍රුමි ආවිකාමි දෙසෙමි පඤ්ඤාපෙමි පට්ඨපෙමි විවරාමි විහජාමි උත්තානිකරොමි පකාසෙමිති 'නිබ්බානං ඉති නං බ්‍රුමි.'

ජරාමච්ච පරිකබ්බන්ති: ජරාමරණස්ස පහානං වූපසමො පට්ඨිකංගො පට්ඨිකංගං අමතං නිබ්බානන්ති 'ජරාමච්ච පරිකබ්බං'

තෙනාහ භගවා:

"අකිඤ්ඤානං අනාදානං, එතං දීපං අනාපරං
නිබ්බානං ඉති නං බ්‍රුමි ජරාමච්ච පරිකබ්බං"න්ති

10-4

එතදඤ්ඤාය⁴ යෙ සතා - දිට්ඨධම්මාහිනිබ්බුතා
න තෙ මාරව්සානුගා - න තෙ මාරස්ස පඤ්ඤා⁵

එතදඤ්ඤාය යෙ සතාති: 'එත'න්ති: අමතං නිබ්බානං "යො සො සබ්බ- සංඛාරසමපො සබ්බුප්පට්ඨිකංගො තණ්හකබ්බයො විරාගො නිරෝධො නිබ්බානං." අඤ්ඤායාති: අඤ්ඤාය ජානිතො තුලධිතො තීරධිතො විභාවධිතො විභූතං කතො. සබ්බො සඛාරා අනිදුදාති -පෙ- 'යං කිඤ්ඤි සමුදයධම්මං සබ්බං තං නිරෝධධම්මං නති අඤ්ඤාය ජානිතො තුලධිතො තීරධිතො විභාවධිතො විභූතං කතො. යෙති අරහත්තො ධිත්ථාසවා සතාති: චතුර්ති කාරණෙහි සතා: කායෙ කායානුපස්සනාසතිපට්ඨානං භාවිතතො සතා -පෙ- තෙ වුදුන්ති 'සතා'ති 'එතදඤ්ඤාය යෙ සතා.'

1. සො ඵලං - මජ්ඣං.
2. වානපට්ඨිකංගං - මජ්ඣං.
3. පෙතං - ව, වී, ක.
4. භාවෙනා - මජ්ඣං, භා.

5. එත අත්ථං - ව, වී, ක.
6. පට්ඨං - භා.
පට්ඨං - ව, වී, ක.

දිට්ඨධම්මාභිනිබ්බුතාති: 'දිට්ඨධම්මා'ති: දිට්ඨධම්මා ඤාතධම්මා තුලිත-
ධම්මා තීරිතධම්මා විභූතධම්මා විභාවිතධම්මා. අභිනිබ්බුතාති: රාගසං¹
නිබ්බාපිතඤා නිබ්බුතා, දෙසසං -පෙ- සබ්බාකුසලාභිසංඛාරානං සන්තඤා
සම්මතඤා වූපසම්මතඤා විඤ්ඤාතඤා නිබ්බුතඤා චිග්ගතඤා
පටිපපසංඛාතඤා සන්තා උපසන්තා වූපසන්තා නිබ්බුතා පටිපපසංඛාති
'දිට්ඨධම්මාභිනිබ්බුතා.'

න තෙ මාරවසානුගාති: 'මාරො'ති: "යො සො මාරො කණ්ණො
අධිපති අනුගා නළුවි පමණකඤ්ඤා. න තෙ මාරවසානුගාති: න තෙ
මාරසං වසෙ වග්ගනති, නපි මාරො තෙසු වසං වග්ගනති තෙ මාරං ව
මාරපකං ව මාරපාසං ව මාරබලිසං ව මාරාමිසං ව මාරවිසයං ව
මාරනිවාසං ව² මාරගොචරං ව මාරබන්ධනං ව අභිභූයා අභිභවිතො
අපේඤ්ඤාචරිතො පරියාදිසිතො මඤ්ඤා චරන්ති විහරන්ති ඉරියන්ති
වග්ගනන්ති පාලෙන්නි යපෙන්නි යාපෙන්නති 'න තෙ මාරවසානුගා.'

න තෙ මාරසං පද්ධග්ගති:³ න තෙ මාරසං පද්ධා පද්ධවරා⁴ පරි-
වාරිකා සිසා⁵ බුද්ධසං තෙ භවගතො පද්ධා පද්ධවරා⁶ පරිවාරිකා
සිසාති 'න තෙ මාරසං පද්ධග්ගති.

තෙනාහ භගවා:

"එතදඤ්ඤාය යෙ සතා දිට්ඨධම්මාභිනිබ්බුතා,
න තෙ මාරවසානුගා න තෙ මාරසං පද්ධග්ගති.

සහ භාරාපරියොසානා -පෙ- සථා මෙ භතෙන භගවා සාවනො
භවස්මි'ති

කප්ප සුත්තනිදෙසො සමත්තො.

1. ලොභසං - ව, ච, ක.
2. මාරනිවාසං ව, මඤ්ඤා.
3. පට්ඨග්ගති- සතා.
4. පට්ඨග්ගති- ව, ච, ක.

4. පට්ඨා පට්ඨවරා- ව, ච, ක.
5. පරිවාරිකා සිසා- මඤ්ඤා, ව, ච, ක.
6. 'පට්ඨා පට්ඨවරා- ව, ච, ක, සතා.

11. ජතුකණ්ණි සුත්තනිදේශය.

11-1

සුඤ්ඤානං වීර අකාමකාමී (ඉච්චායසමා ජතුකණ්ණි)
 ඔසාතිගං පුට්ඨමකාමමාගමං,
 සන්තිපදං බුද්ධි සභාජනෙත්තං¹
 යථාතථං හගවා බුද්ධි මෙතං,

සුඤ්ඤානං වීර අකාමකාමීනි: 'සුඤ්ඤා'ති: සුඤ්ඤා සුඤ්ඤා උග්ගහෙතො
 උපධාරොති උපලක්ඛයිති 'ඉතිපි සො හගවා අරහං -පෙ- බුද්ධො
 හගවා'ති 'සුඤ්ඤානං. වීරාති: උරො හගවා, විරියවාති විරො, පඤ්ඤා විරො²
 විසවිති විරො³ අලලිකොති⁴ විරො, දුරොති විරො, විකකනො
 අභිරු අවජමති අනුත්තමි අපලාගි පභිනහසනෙරවො විගතලොමහංසොති
 විරො..

1. "වීරතො ඉධ සබ්බපාපකෙති
 නිරයදුක්ඛමතිවව විරියවා සො,
 සො විරියවා පධානවා
 උරො තාදි පවුට්ඨතෙ තප්පනා"ති. ෧

සුඤ්ඤානං වීර.

අකාමකාමීනි: 'කාමා'ති: උග්ගහතො ටො කාමා: වඤ්ඤාමා ව
 කිලෙසකාමා ව -පෙ- දුට්ඨමකාමා වඤ්ඤාමා -පෙ- දුට්ඨමකාමා
 වඤ්ඤාමා කිලෙසකාමා, බුද්ධිය හගවතො වඤ්ඤාමා පරිඤ්ඤාතා
 කිලෙසකාමා පභිනා, වඤ්ඤාමානං පරිඤ්ඤාතනා කිලෙසකාමානං.
 පභිනතො හගවා න කාමෙ කාමෙති, න කාමෙ පඤ්ඤාති, න කාමෙ
 පිහෙති, න කාමෙ අභිජ්ජති, යෙ කාමෙ කාමෙති කාමෙ
 පඤ්ඤාති, කාමෙ උග්ගහති, කාමෙ අභිජ්ජති, නෙ කාමකාමීනො
 රාගරාගිනො සඤ්ඤාසඤ්ඤාතො, හගවා න කාමෙ කාමෙති, න
 කාමෙ පඤ්ඤාති, න කාමෙ පිහෙති, න කාමෙ අභිජ්ජති, තස්මා බුද්ධො
 අකාමො නිකකාමො වත්තකාමො වත්තකාමො මුත්තකාමො පභින
 කාමො පටිනිසංවට්ඨකාමො විතරාගො විගතරාගො වත්තරාගො වත්ත-
 රාගො මුත්තරාගො පභිනරාගො පටිනිසංවට්ඨරාගො නිව්ඤ්ඤාතො නිබ්බුතො
 භීතිභුතො සුඛපටිසංවෙදි බ්‍රහ්මභුතො අත්තනා විහරති 'සුඤ්ඤානං වීර
 අකාමකාමී'. ඉච්චායසමා ජතුකණ්ණිති: ඉච්චාති: පදසක්ඛි -පෙ- 'පදනු
 පුට්ඨතාපෙතං ඉච්චා'ති. ආයසමාති: උග්ගහතං - ප- සප්පතිසංගි
 වචනාමෙතං 'ආයසමා ති. ජතුකණ්ණිති: තස්මා බ්‍රාහ්මණස්ස ගොතනං සංඛා
 සමඤ්ඤා පඤ්ඤාති වොහාරොති 'ඉච්චායසමා ජතුකණ්ණි'.

1. සහජනෙත්තං - මජ්ඣං.
 මහාජනෙත්තං-ව, වී, ක.
 2. පඤ්ඤා විරො- ව, වී, ක.

3. විසවිති විරො- ව, වී, ක.
 4. අලලිකොති- ව, වී, ක.
 5. සුත්තනිදේශ- සම්මසුත්ත.

ඔසාතිගං පුට්ඨමකාමමාගමනේ: 'ඔසාතිග'නති: ඔසාතිගං ඔසං අතික්කතං සමතික්කතං චිතිවතනනි 'ඔසාතිගං'. පුට්ඨනති: පුට්ඨං පුට්ඨිකං යාචිකං අරේඛිසිකං පසාදෙකං. අකාමමාගමනති: අකාමං පුට්ඨං තික්කාමං¹ වතනකාමං වතනකාමං මුත්තකාමං පභීනකාමං පටිනිසුට්ඨකාමං චිත්තරාගං චිත්තරාගං වත්තරාගං වත්තරාගං මුත්තරාගං පභීනරාගං පටිනිසුට්ඨරාගං ආගමා ආගතමා උපාගතමා සමපත්තමා තයා සද්ධිං සමාගතමාති 'ඔසාතිගං පුට්ඨමකාමමාගමං.'

සනතිපදං බුද්ධි සභාජනෙතතා²ති: 'සනති'ති: ඒකෙන ආකාරෙන සතේපි සනතිපදමි තමෙව අමතං නිබ්බානං, යො සො සබ්බසංඛාරසමපො සබ්බපට්ඨිපටිනිසසයො තණ්හකට්ඨො විරාගො තිරොධො නිබ්බානං.

වුත්තං හෙතං හගවතා:

සත්තමෙතං පදං, පභීතමෙතං පදං, යදිදං සබ්බසංඛාරසමපො සබ්බපට්ඨිපටිනිසසයො තණ්හකට්ඨො විරාගො නිරොධො නිබ්බානනති. අපාරෙතාකාරෙන යෙ ධම්මා සත්තාධිගමාය සනතිථුසත්තාය සනති සමිකිතිසාය සංවතනනති, යෙය්‍යපීදං: වත්තාරො සතිපට්ඨානා, වත්තාරො සමුප්පධානා, වත්තාරො ඉද්ධිපාද, පඤ්ඤියානි, පඤ්ඤාලානි, සත්ත බොද්ධිඛා, අරියො අට්ඨඛිකො මයො, ඉමෙ වුද්ධිනති සනතිපදං සනතිපදං තණ්හපදං ලෙනපදං සරණපදං අභයපදං අච්ඡිත්තපදං අමතපදං නිබ්බානපදං බුද්ධි ආවිකමාති දෙසෙති පඤ්ඤපෙති පට්ඨපෙති විවරාති විහජාති උත්තානිකරොති පකාසෙති. සභාජනෙතතාති: 'නෙතනං' වුද්ධි සබ්බඤ්ඤානඤාණං, බුද්ධියං හගවතො නෙතනං ච ජිනභාවො ච බොධියා මුලෙ අපුබ්බං අවරිමං එකමිං බණ්ණ උප්පන්නො, තස්මා බුද්ධො සභාජනෙතතාති 'සනතිපදං බුද්ධි සභාජනෙතතා.'

යථාතච්ඡං හගවා බුද්ධි මෙතනති: යථාතච්ඡං වුද්ධිති අමතං නිබ්බානං -පෙ- තිරොධො නිබ්බානං, හගවාති: ගාරවාධිවචනමෙතං -පෙ- සමිකිකාපඤ්ඤානති යදිදං හගවාති. බුද්ධි මෙතනති: බුද්ධි ආවිකමාති -පෙ- පකාසෙතිති 'යථාතච්ඡං හගවා බුද්ධි මෙතං.'

තෙනාහ යො බුද්ධමණො:

"සුඤ්ඤානං වීර අකාමකාමී (ඉච්චායසො ජතුකණ්ණි)
ඔසාතිගං පුට්ඨමකාමමාගමං,
සනතිපදං බුද්ධි සභාජනෙතතා
යථාතච්ඡං හගවා බුද්ධි මෙත"නති.

1. නිකාමං- ව, ඩි, ක.

2. මහාජනෙතතා- ව, ඩි, ක.

11-2

භගවා හි කාමෙ අභිභුයා ඉරියති
ආදිවෙචා ව පඨවිං තෙජී තෙජසා,
පටිත්තපඤ්ඤාය මෙ භූරිපඤ්ඤා,¹
ආවික්ඛ ධම්මං යමහං විජ්ඤාං
ජාතිජරාය ඉධ විපසභානං.

භගවා හි කාමෙ අභිභුයා ඉරියති: 'භගවා'නි භාරවාධිවචනං -පෙ-
සච්ඡිකාපඤ්ඤානි යදිදං භගවාති. කාමානි උද්ගතනො² ඉති කාමා:
වතපුකාමා ව කිලෙසකාමා ව -පෙ- ඉමෙ වුවනති වතපුකාමා -පෙ-
ඉමෙ වුවනති කිලෙසකාමා. භගවා වතපුකාමෙ පරිජානිතා කිලෙස
කාමෙ පභාය අභිභුයා අභිභවිතා දර්ශනාත්තරිතා පටියාදිසිතා ලිඤ්ඤා³
වරති විහරති ඉරියති වතෙතති පාලෙති යපෙති යාපෙතිති 'භගවා හි
කාමෙ අභිභුයා ඉරියති.'

ආදිවෙචා ව පඨවිං තෙජී තෙජසානි: 'ආදිවෙචා' වුඤ්ඤාති සුරියො, පඨවි
වුඤ්ඤාති ජගති, යථා සුරියො තෙජී⁴ තෙජෙන සමන්තාගතො පඨවිං අභිභුයා
අභිභවිතා අර්ශනාත්තරිතා පටියාදිසිතා සන්තාපයිතා සබ්බං ආකාසගතං
කමගතං අභිභවති අකිකාරං විධිමෙතා ආලොකං දසාසිතා ආකාසෙ
අත්තලිකෙකෙ ගගනපථෙ⁵ වෙගෙන ගවිජති ඵලිමෙව භගවා ඤාණතෙජී⁶
ඤාණතෙජෙන සමන්තාගතො සබ්බං අභිසංඛාරසමුදයං -පෙ- කිලෙසතමං
අවිජ්ජකිකාරං විධිමිතා⁷ ඤාණාලොකං දසෙසතා වජ්ජකාමෙ
පරිජානිතා කිලෙසකාමෙ පභාය අභිභුයා අභිභවිතා අර්ශනාත්තරිතා
පටියාදිසිතා ලිඤ්ඤා වරති විහරති ඉරියති වතෙතති' පාලෙති යපෙති
යාපෙතිති ආදිවෙචා ව පඨවිං තෙජී තෙජසා.

පටිත්තපඤ්ඤාය මෙ භූරිපඤ්ඤානි: අහමස්මි පටිත්තපඤ්ඤා
මිමකපඤ්ඤා ලාමකපඤ්ඤා ජගතකපඤ්ඤා⁸, තව්ච මහාපඤ්ඤා
පුට්ඨපඤ්ඤා භාසුපඤ්ඤා⁹ ජවනපඤ්ඤා තික්ඛපඤ්ඤා ගිඤ්ඤාධික-
පඤ්ඤා. භූරි වුඤ්ඤාති පඨවිං, භගවා තාය පඨවියා සමාය පඤ්ඤාය විපුලාය
විත්තාය සමන්තාගතොති පටිත්තපඤ්ඤාය මෙ භූරිපඤ්ඤා.

1. භූරිපඤ්ඤා-මජ්ඣං, සායා
2. උද්ගතනො- පන.
3. ලිඤ්ඤා ඉති- මජ්ඣං, තෙජී.
4. තෙජී තෙජසා තෙජෙන- ව, ක, වී, ප-
5. ගමන පථං- සායා.

6. ඤාණි ඤාණ තෙජෙන- ව-වි-ක.
7. පටිත්තෙති- පන.
8. ජතුකක- මජ්ඣං.
9. භාස පඤ්ඤා- මජ්ඣං-ක-

ආවික්ඛ ධම්මං යමහං විජ්ඣෙය්‍යනති: 'ධම්මෙන': ආදිකල්‍යාණං මජ්ඣේකකල්‍යාණං පරියොසානකල්‍යාණං සාඨං සවාසඤ්ජනං කෙවලපරිපුණ්ණං පරිසුඤ්ඤාං චුභ්භිවරියං චිත්තාරො සතිපට්ඨානෙ -පෙ- භිබ්බාන භිබ්බඤ්ඤානං ගාමිනිඤ්ඤාං පටිපදං ආවික්ඛාති දෙසෙති පඤ්ඤාපෙති පට්ඨාපෙති විචාරාති විහරාති උත්තානිකරොති පකාසෙතිති. යමහං විජ්ඣෙය්‍යනති: යමහං ජානෙය්‍යං ආජානෙය්‍යං විජානෙය්‍යං පටිජානෙය්‍යං පටිවිජේඛියං අදිගවේජයං පසෙසයං සව්ඡිකරෙය්‍යනති ආවික්ඛ ධම්මං යමහං විජ්ඣෙය්‍යනති.

ජාති ජරාය ඉධ විපප්පානනති- ඉධෙව ජාති ජරාය මරණස්ස පභානං චූපසමං පටිභික්ඛං පටිපසසද්ධිං අමතං භිබ්බානනති 'ජාති ජරාය ඉධ විපප්පානං'.

තෙනාහ සො ට්‍රාහමිණො;

"හගවා හි කාමෙ අභිභූයා ඉරියති
ආදිවෛච්ඡා පයවිං තෙජී තෙජසා
පරිත්තපඤ්ඤායං මෙ භූරිපඤ්ඤා
ආවික්ඛ ධම්මං යමහං විජ්ඣෙය්‍යනති.
ජාතිජරාය ඉධ විපප්පානං"නති.

11-3

කාමෙසු විනය ගෙඩං (ජතුකණ්ණිති හගවා)
නෙකකල්‍යාණං දට්ඨං ධම්මො,
උග්ගහිතං තිරිතං වා
මා තෙ විජ්ජන්ති කිඤ්ඤානං.

කාමෙසු විනය ගෙඩනති: 'කාමා'ති උද්භූතො දෙව කාමා: වජ්ජි-කාමා ව කිලෙසකාමා ව -පෙ- ඉමෙ චූච්චනති වජ්ජිකාමා -පෙ- ඉමෙ චූච්චනති කිලෙසකාමා. 'ගෙඩො චූච්චති තණ්හා යො රාගො සාරාගො -පෙ- අභිජ්ඣා ලොභො අකුසලමූලං. කාමෙසු විනය ගෙඩනති: කාමෙසු ගෙඩං විනය¹ පටිවිනය පජහ² විනොදෙති ඛානතිකරොති අනභාවං ගමෙතිති කාමෙසු විනය ගෙඩං. ජතුකණ්ණිති හගවාති: තං ට්‍රාහමිණං ගොතෙතන ආලපති. හගවාති: ගාරවාධිවචනමෙතං -පෙ- සව්ඡිකා-පඤ්ඤානති යදිදං හගවාති 'ජතුකණ්ණිති හගවා'.

1. විනොදා ගෙඩං- හෙ.
2. පජහාමි- හෙ.

නෙකබමං දට්ඨු ටෙමනොති: 'නෙකබමනි': සමො පට්ඨදං අනුලොමපට්ඨදං අපට්ඨනිකපට්ඨදං අනිත්තපට්ඨදං ධම්මානුධමමපට්ඨදං සිලෙසු පරිපුරකාරිතං ඉන්ද්‍රියෙසු ඉත්තආරතං භොජනෙ මත්තඤ්ඤතං ජාගරියානුයොගං සතිසමපජඤ්ඤං වත්තාරො සතිපට්ඨානෙ වත්තාරො සමමුත්තධානෙ වත්තාරො දඬුපාදෙ පඤ්චිත්තියානි පඤ්ඤා බලාති සත්ත බොජ්ඣංගෙ අරියං අට්ඨංගිකං මග්ගං නිබ්බානඤ්ඤා නිබ්බානගාමිනිඤ්ඤා පට්ඨදං ටෙමනො තාණනො ලෙනනො සරණනො අභයනො අවිවුත්තනො අමත්තනො නිබ්බානනො දට්ඨුං උඤ්ඤිකා තුලයිකා තීරයිකා විභාවයිකා විභුතං කතාති 'නෙකබමං දට්ඨු ටෙමනො.'

උග්ගහිතං නිරතං වාති: 'උග්ගහිත'නි: තණ්හාවයෙන දිට්ඨිවයෙන ගහිතං පරාමට්ඨං අභිතිට්ඨං අජෙබ්බසිතං අධිමුත්තං. නිරතං වාති; නිරසිතබ්බං¹ මුඤ්ඤිතබ්බං පජහිතබ්බං² විනොදෙතබ්බං³ බ්‍යන්තිකාතබ්බං අනභාවං ගමෙතබ්බනි උග්ගහිතං නිරතංවා.

මා තෙ විජ්ජිත්ව කිඤ්ඤානනි රාගකිඤ්ඤානං දොසකිඤ්ඤානං මොහකිඤ්ඤානං මානකිඤ්ඤානං දිට්ඨිකිඤ්ඤානං කිලෙසකිඤ්ඤානං දුට්ඨිකිඤ්ඤානං. ඉදං කිඤ්ඤානං තුග්ගං මා විජ්ජිත්ව, මා සංවිජ්ජිත්ව, පජහ විනොදෙති බ්‍යන්තිකරොති අනභාවං ගමෙති 'මා තෙ විජ්ජිත්ව කිඤ්ඤානං' තෙතාහ භගවා:

'කාලෙසු විනය ගෙධං (ජතුකණණිති භගවා)
නෙකබමං දට්ඨු ටෙමනො,
උග්ගහිතං නිරතං වා
මා තෙ විජ්ජිත්ව කිඤ්ඤාන'නි.

11-4

යං පුදබ්බ තං විසොසෙහි⁴
පච්ඡා තෙ මාහු කිඤ්ඤානං
උජෙබ්බ ටෙ නො⁵ ගජෙසසයි
උපසන්නො වරිසසයි.

යං පුදබ්බ තං විසොසෙහිති: අතිතෙ සංඛාරෙ ආරබ්භ යෙ කිලෙසා උපපජ්ජයන්තූ, තෙ කිලෙසෙ සොසෙහි විසොසෙහි සුකඛාපෙති විසුකඛාපෙති අබ්ජං කරොති පජහ විනොදෙති බ්‍යන්තිකරොති අනභාවං ගමෙති ඵවමි යං පුදබ්බ තං විසොසෙහි.' අරවා යෙ අතිතා කම්මාහිසංඛාරා අවිපක්කවිපාකා තෙ කම්මාහිසංඛාරො⁶ සොසෙහි විසොසෙහි සුකඛාපෙති විසුකඛාපෙති අබ්ජං කරොති පජහ විනොදෙති බ්‍යන්තිකරොති අනභාවං ගමෙති ඵවමි 'යං පුදබ්බ තං විසොසෙහි.'

1. නිරතංවාති නිරතංවා- මජ්ඣ.
2. විජ්ජිතබ්බං- මජ්ඣ.
3. විනොදිතබ්බං- මජ්ඣ.

4. විසොසෙහි- පන.
5. ටෙ නො- ව, වි, ක, ම.
6. කම්මාහි සංඛාරා- පන.

පච්ඡා නෙ මාහු කිඤ්චනනාහි: 'පච්ඡා' වුවනී අනාගතං, අනාගතෙ භංඛාරෙ ආරබ්භ ගාති උපපජ්ජය්‍යා රාගකිඤ්චනං දෙසකිඤ්චනං මොහකිඤ්චනං මානකිඤ්චනං දිට්ඨිකිඤ්චනං කිලෙසකිඤ්චනං දුට්ඨිකිඤ්චනං ඉමාහි කිඤ්චනාහි තුස්සා මා අහු මාකාසි මා ජනෙසි මා සංජනෙසි මා හිට්ඨනෙසි මාහිතිට්ඨනෙසි පජ්ජ විනොදෙහි ඛ්‍යාතති කමරොහි අනභාවං ගමෙහිත් 'පච්ඡා නෙ මාහු කිඤ්චනං'.

මජ්ඣිමෙ නො ගණෙසසිති: මජ්ඣිමෙ වුවනී පච්චුප්පත්තං රූපං චේදනා සඤ්ඤා සංඛාරා විඤ්ඤාණං, පච්චුප්පත්තෙ සංඛාරෙ තණ්හාවසෙන දිට්ඨිවසෙන න ගණෙසසිති න ගණෙසසිති, න පරාලිසිසසිති, න නාන්දිසසිති, නාභිනාන්දිසසිති, න අපේක්ඛාසිසසිති, අභිනාන්දනං අභිච්ඡේදනං අපේක්ඛාසානං ගාහං පරාමාසං අභිතිවෙසං පජ්ජිසසිති, විනොදෙසසිති, ඛ්‍යාතාධිකරිසසිති, අනභාවං ගමෙසසිති 'මජ්ඣිමෙ නො ගණෙසසිති.'

උපසන්නො වරිසසිති: රාගසං සත්තංගා සමිතතො උපසමිතතො දෙසසං - ෧෪ - සංඛාරාසලාහිසංඛාරානං සත්තතො සමිතතො උපසමිතතො වූපසමිතතො විජ්ඣාතතො හිඤ්ඤාතතො විගතතො පටිප්පසංඝාතො සන්නො උපසන්නො වූපසන්නො හිඤ්ඤාතො පටිප්පසංඝාතො වරිසසිති විහරිසසිති ඉරිසසිති චක්ඛිසසිති පාලෙසසිති යපෙසසිති යාමෙසසිති 'උපසන්නො වරිසසිති'.

තෙනාහ භගවා:

"ආ ඥානෙ තං විසොසෙසි
පච්ඡා නෙ මාහු කිඤ්චනං,
මජ්ඣිමෙ නො ගණෙසසිති
උපසන්නො වරිසසිති"ති.

11-5

සබ්බසො නාමරූපස්මි.
චිතගෙධස්ස බ්‍රාහ්මණ,
ආසවාස්ස¹ න විජ්ජනථී
යෙති ඔව්වුච්ඡං චෛජ.

සබ්බසො නාමරූපස්මි. විතගෙධස්ස බ්‍රාහ්මණාති: 'සබ්බසො'ති: සබ්බන්ත සබ්බං සබ්බරා සබ්බං අසෙසං භියෙසං පටියාදියනවචනමෙතං 'සබ්බසො'ති. නාමනැති: චක්කාරො අරුපිනො ධක්ඛා. රූපනැති: චක්කාරො ච මහාභූතා චතුක්කාඤ්ඤා මහාභූතානං උපාදය රූපං. ගෙධො චූරිති තණ්හා, "යො රාගො සාරාගො -ප- අභිජ්ඣා ලොභො අකුසලමූලං". සබ්බසො නාමරූපස්මි. විතගෙධස්ස බ්‍රාහ්මණාති: සබ්බසො නාමරූපස්මි. විතගෙධස්ස විගතගෙධස්ස චක්කගෙධස්ස චක්කගෙධස්ස මුත්තගෙධස්ස පභිනගෙධස්ස පටිච්ඡාධ්මගෙධස්ස විතරාගස්ස චිගතරාගස්ස චක්කරාගස්ස චක්කරාගස්ස මුත්තරාගස්ස පභිනරාගස්ස පටිච්ඡාධ්මරාගස්සාති 'සබ්බසො නාමරූපස්මි. විතගෙධස්ස බ්‍රාහ්මණ.'

ආසවායා න ව්ජ්ජකීති: 'ආසවා'ති චතතාරො ආසවා: කාමාසවො භවාසවො දිට්ඨාසවො අවිජ්ජාසවො, අය්සාති: අරුඤාතො ඛිණ්ණාසවයා' න ව්ජ්ජකීති දුමෙ ආසවා තස්ස නත්ථි, න සන්තී, න සංවිජ්ජන්තී නුඤ්ඤන්තී, පඨිනා සමුත්ථන්තා චූපසන්තා පටිපසස්සාදා අහබ්බුපපත්තා ඤාණගිනා දදිසාති 'ආසවායා න ව්ජ්ජන්තී.'

යෙහි මව්පිය. වජෙති: යෙහි ආසවෙහි මව්පියෝ වා වසං ගවේජයා, මරණසා වා වසං ගවේජයා, මාරපකායසා වා වසං ගවේජයා, තෙ ආඥා තසා නජී, න සනති න සංවිජ්ජනී, නුපලබ්භනී, පභිතා ඥාමුච්ඡිනා, වූපසනා පටිපසාදා අභබ්බාපනකා ඤාණගතා දඩ්ඨාති 'යෙහි මව්පියං වජෙති.'

කෙතනාහ භගවා:

“සබ්බසො නාමරූපකම්.
චිතභෙදස්ස ඩ්‍රාගමණ,
ආසවාස්ස න විජ්‍යනතී¹
යෙනි මච්ඡිවිසං. වජෙ”ති.

සහගාරාපරිශෝධනාං - ෧- සඳා මෙ හතෙන, හඟවා සාවිනො
හම්සම්'ති.

ජතුකණ්ණි පුතැනියෙකු සමඟ

1. **ආකථාය හා විස්තරාති- ව-වි-ක.**

2. සහභාගි පරීක්ෂකයාගේ- පත්.

12. හද්‍රාවුධ සුත්තනිදෙසො

12-1

ඔකං ජහං¹ තණ්හවිජ්දං අනෙජං (ඉට්ඨායස්මා හද්‍රාවුධො)
නන්දිං ජහං ඔසතිණං විමුක්තං.
තස්ස ජහං අභියාවෙ සුමෙධං.
සුඛාන නාගස්ස අපනම්යසන්ති ඉතො.

ඔකං ජහං තණ්හවිජ්දං අනෙජන්ති: ඔකං ජහන්ති: රූපධාතුයා යො ජන්දෙ යො රාගො යා නන්දි යා තණ්හා යෙ උපස්සපාදනා² චෙතසො අධිට්ඨානාභි නිවෙසානුසයා³, තෙ බුද්ධස්ස භගවතො පභිනා උච්ඡින්නාමුලා තාලාවස්ථකතා අනභාවං ගතා⁴ ආයතිං අනුප්පාදධම්මො, තස්මා බුද්ධො ඔකඤ්ජො, වෙදනාධාතුයා- සංකාරධාතුයා- සංඛාරධාතුයා- විඤ්ඤාණ ධාතුයා- යො ජන්දෙ යො රාගො යා නන්දි යා තණ්හා යෙ උපස්සපාදනා චෙතසො අධිට්ඨානාභි නිවෙසානුසයා තෙ බුද්ධස්ස භගවතො පභිනා උච්ඡින්නාමුලා තාලාවස්ථකතා අනභාවං ගතා ආයතිං අනුප්පාදධම්මො, තස්මා බුද්ධො ඔකඤ්ජො. තණ්හවිජ්දන්ති, 'තණ්හා'ති රූපතණ්හා -පෙ- ධම්මතණ්හා, සා තණ්හා බුද්ධස්ස භගවතො ජිනතා උච්ඡින්නා සම්මුච්ඡින්නා වූපසන්තො පටිපැය්සද්ධා අභිබ්බස්සන්තිකා ඤාණගගිනා දඩ්ඨො, තස්මා බුද්ධො 'තණ්හවිජ්දෙ'. අනෙජොති: 'එජා' වුද්ධති තණ්හා "යො රාගො සාරාගො -පෙ- අභිජ්ඣා ලොභො අකුසලමුලා". සා එජා තණ්හා බුද්ධස්ස භගවතො පභිනා උච්ඡින්නාමුලා තාලාවස්ථකතා අනභාවං ගතා ආයතිං අනුප්පාදධම්මො, තස්මා බුද්ධො අනෙජො, එජාය පභිනන්තො අනෙජො භගවා ලාභෙපි න ඉඤ්ජති, අලාභෙපි න ඉඤ්ජති, යසෙපි න ඉඤ්ජති, අයසෙපි න ඉඤ්ජති, පසංසායෙපි න ඉඤ්ජති, ධිත්‍යෙපි න ඉඤ්ජති, සුමෙධෙපි න ඉඤ්ජති, දුස්සෙධෙපි න ඉඤ්ජති, න චුලති, න වෙධති, න පච්චෙධති, න සම්මච්චෙධති, තස්මා බුද්ධො අනෙජොති 'ඔකං ජහං තණ්හවිජ්දං අනෙජං'. ඉට්ඨායස්මා හද්‍රාවුධො. -පෙ-

1. ඔකං ජහං- ව-වි-ක.

2. උපස්සපාදනා- මජ්ඣං, සංඝා, 8.

3. අධිට්ඨානා අභිනිවෙසානුසයා- ව-වි-ක.

4. අනභාවං ගතා- මජ්ඣං.

නැදි: ජන ඔසතිණ්ණං විමුක්තනි: 'නැදි' වුවනි තණ්හා, "යෙ රාගො සාරාගො -පෙ- අභිජ්ඣා ලොභො අකුසලමුලං", සා නැදි සා තණ්හා බුද්ධියා හගවතො පභිනා උච්ඡින්නා ලා තාලාවාසුකතා අනභාවගතා ආයතිං අනුප්පාදිමමා. තස්මා බුද්ධො නැදි: ජනො. ඔසතිණ්ණනි: හගවා කාමොසං තිණ්ණො, හවොසං තිණ්ණො දිට්ඨොසං තිණ්ණො, අවිජ්ජාසං තිණ්ණො, සබ්බසංසාරපථං¹ තිණ්ණො, උත්තිණ්ණො නිත්තිණ්ණො අතිකකතො සමතිකකතො විතිවතො. යො වුත්ථවායො විණ්ණවරණො -පෙ- ජාතිමරණසංසාරො නත්ති තස්ස පුතබ්බවොති 'නැදි: ජන ඔස තිණ්ණං විමුක්තනි: හගවතො රාගා විතං මුත්තං විමුත්තං, සුවිමුත්තං, දෙසා විතං-මොහා විතං-පෙ- සබ්බා-කුසලාභිසංඛාරෙහි විතං මුත්තං විමුත්තං සුවිමුත්තනි 'නැදි: ජන ඔසතිණ්ණං විමුත්තං'.

කප්පං ජන අභියාවෙ සුමෙධනි: කප්පාති ද්වේකප්පා: තණ්හා කප්පො ව දිට්ඨිකප්පො ව -පෙ- අයං තණ්හාකප්පො -පෙ- අයං දිට්ඨිකප්පො, බුද්ධියා හගවතො තණ්හාකප්පො පභිනො, දිට්ඨිකප්පො පටිභිසංඛේධො, තණ්හාකප්පො පභිනො දිට්ඨිකප්පො පටිභිසංඛේධො තස්මා බුද්ධො කප්පං ජනො. අභියාවෙති: යාවාමි අභියාවාමි, අජේඤාමි, සාදියාමි, පඤ්ඤාමි, පිගයාමි, ජප්පාමි, අභිජ්ජාමි. සුමෙධනි: 'මෙධා' වුවනි පඤ්ඤා. "යා පඤ්ඤා පජනතා -පෙ- අමොභො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි" හගවා ඉමාය මෙධාය පඤ්ඤාය උපෙතො සමුපෙතො උපගතො සමුපගතො උපපතො සම්පතො² සමන්තාගතො, තස්මා බුද්ධො සුමමෙධාති 'කප්පං ජන අභියාවෙ සුමෙධං.

සුඤ්ඤා නාගස්ස අපනම්සස්සනි ඉතොති: 'නාගස්සා'ති: නාගො හගවා, ආගං න කරොති නාගො, න ගච්ඡති නාගො, න සංගමති නාගො -පෙ- ඵලං හගවා නාගච්ඡති නාගො. සුඤ්ඤා නාගස්ස අපනම්සස්සනි ඉතොති: තුස්සං වචනං බ්‍රහ්මථං යෙනං අනුසිද්ධං සුඤ්ඤා සුඤ්ඤා උග්ගහෙතො උපධාරස්සිතො උපලක්ඛිතො ඉතො අපනම්සස්සනි වර්ජස්සනි පක්කම්සස්සනි දිසා විදිසං ගම්සස්සනි සුඤ්ඤා නාගස්ස අපනම්සස්සනි ඉතො.'

තෙනාහ යො බ්‍රාහ්මණො:

"ඔකං ජනං තණ්හාච්ඡිදං අනෙජං - (ඉච්ඡායසමා හදාවුඩො)
නැදි: ජන ඔසතිණ්ණං විමුත්තං,
කප්පං ජන අභියාවෙ සුමෙධං.
සුඤ්ඤා නාගස්ස අපනම්සස්සනි ඉතො"ති.

1. සබ්බ සංසාරපථං- සත්‍ය.
2. සුමෙධොති- වචනං,
සුමෙධො වුවනි- මෙසං.

3. සමුපගතො- මිත්තං

12-2

නානා ජනා ජනපදෙහි සධගතා
තව වීර¹ වාක්‍යං අභිකඩබ්බමානා²
තෙසං තුවං සාධු වීයාකරොහි
තථා හි තෙ විදිතො එස ධම්මො.

නානා ජනා ජනපදෙහි සධගතාති: 'නානා ජනා'ති: ධම්මානා ව
බ්‍රාහ්මණා ව වෙසසා ව සුද්ද ව ගහට්ඨා ව පබ්බජිතා ව දෙවා ව මනුස්සා ව.
ජනපදෙහි සධගතාති: අභ්‍යා ව මගධා ව කච්ඡා ව කාසියා ව කොසලා ව
වජ්ජියා ව මලලා ව වෙතිස්සා ව වංසා ව³ කුරුමා ව පඤ්ඤාලා ව
මව්ඡා ව සුරසෙනා ව අසසකා ව⁴ දවනතියා ව යොනා ව කම්බොජා ව.
සධගතාති: සධගතා සමාගතා සමොහිතා සන්තිපතිතාති 'නානා ජනා
ජනපදෙහි සධගතා.'

තව වීර වාක්‍යං අභිකඩබ්බමානාති: 'වීරා'ති චිරො භගවා, වීරිය වා
යොති චිරො, උහුති චිරො, විසවිති චිරො, අලමනෙතාති වීරො -ප-
විගතලොමහංයොති චිරො.

1. "වීරතො ඉධ සබ්බපාපකෙහි
තිරයුක්කමතිච්ච වීරියවා යො,
යො වීරියවා පධානවා
චිරො තාදි පවුච්චනෙ තථංතා"⁵ති⁶

තව වීර වාක්‍යං අභිකඩබ්බමානාති: තුස්සං වචනං බ්‍රාහ්මණං දෙසනං
අනුසිට්ඨං⁷. අභිකඩබ්බමානාති: අභිකඩබ්බමානා ඉච්ඡමානා සාදියමානා
පඤ්ඤමානා පිඤ්ඤමානා අභිජ්ජමානාති 'තව වීර වාක්‍යං අභිකඩබ්බමානා.'

තෙසං තුවං සාධු වීයාකරොහිති: 'තෙසං'නති තෙසං ධම්මානානං
බ්‍රාහ්මණානං වෙසසානං සුද්දනං ගහට්ඨානං පබ්බජිතානං දෙවානං
මනුස්සානං. තුවනති: භගවතං භණති. සාධු වීයාකරොහිති: සාධු
ආචික්කාහි දෙසෙහි පඤ්ඤපෙහි පට්ඨපෙහි විවරාහි විභජාහි උත්තරාහි
කරොහි පකාසෙහිති 'තෙසං තුවං සාධු වීයාකරොහි.'

1. ධර- ව ටි-ක.

2. අභිකඩබ්බමානා- ව ටි-ක.

3. ගංගරමා ව- න්‍යා.

4. අසකා ව- ව ටි-ක.

5. අනුසසි- ව ටි-ක.

6. සුක්ක නිපාත සඳිං සුක්ක

තථා හි තෙ විදිතො එස ධම්මොති: 'තථා 'හි තෙ විදිතො තුලිතො තිලිතො විභුතො විභාවිතො එස ධම්මොති 'තථා හි තෙ විදිතො එස ධම්මො.''

තෙතාහ සො බ්‍රාහ්මණො:

“නානා ජනා ජනපදෙහි ඤායා
තථ වීර වාක්‍යා අභිකඤ්චානා,
තෙසං තුච්ඡා සාධු වියාකරොහි
තථා හි තෙ විදිතො එස ධම්මො”ති.

— — — — —

12-3

ආදන තණ්හං විතයෙථ සබ්බං (භද්‍රාචූඩාති භගවා)
උදධං අධො තිරියඤ්ඤාපි¹ මජ්ඣෙකි,
යං යං හි ලොකස්මිං උපාදියනති
තෙනෙව මාරො අභේති ජනතුං.

ආදනතණ්හං විතයෙථ සබ්බන්ති: 'ආදනතණ්හං' වුවහි රූපතණ්හං
-පෙ- ආදනතණ්හාති කිං කාරණං වුවහි ආදනතණ්හා: තාය තණ්හාය
රූපං ආදියනති උපාදියනති ගණනති පරාමසනති දභිනිවිසනති,
වේදනා-සංකෘතං- සංඛාර- විඤ්ඤාණං- ගතිං- උපපත්තිං- පටිසංඝිං- භවා-
සංසාරං- වට්ඨං- ආදියනති උපාදියනති ගණනති පරාමසනති අභිනිවි-
සනති තංකාරණං වුවහි ආදනතණ්හං. විතයෙථ සබ්බන්ති: සබ්බං
ආදනතණ්හං විතයෙය්‍ය පටිවිනෝය්‍ය පඡනෝය්‍ය විනෝදෝය්‍ය ඛ්‍යානති-
කරෝය්‍ය අනභාවා ගමෙය්‍යාති 'ආදනතණ්හං විතයෙථ සබ්බං. භද්‍රාචූඩා'ති
භගවා -පෙ-

උදධං අධො තිරියඤ්ඤාපි මජ්ඣෙකිති: 'උදධං' වුවහි අනාගතං,
අධො වුවහි අතීතං, තිරියං වාපි මජ්ඣෙකිති පච්චිප්පනං. උද්ධත්ති
දෙවලොකො, අධොති ගිරියලොකො, තිරියඤ්ඤාපි මජ්ඣෙකිති මත්‍රස්සා
ලෝකො. උද්ධත්ති කුසලා ධම්මො, අධොති අකුසලා ධම්මො, තිරියඤ්ඤාපි-
මජ්ඣෙකිති අව්‍යාකතා ධම්මො, උද්ධත්ති සුඛා වේදනා, අධොති දුක්ඛා වේදනා
තිරියඤ්ඤාපි මජ්ඣෙකිති අදුක්ඛ මුක්ඛා වේදනා. උද්ධත්ති අරූපධාතු අධොති
කාමධාතු, තිරියඤ්ඤාපි මජ්ඣෙකිති රූපධාතු. උද්ධත්ති උද්ධං පාදනලා,
අධොති අධො කෙසමසාකා, තිරියඤ්ඤාපි මජ්ඣෙකිති වේමමජ්ඣෙකිති 'උද්ධං
අධො තිරියඤ්ඤාපි මජ්ඣෙකිති.'

1. වාපි - පන

2. අදනතණ්හං - ප-

ආදනතණ්හං - මජ්ඣං.

3. උද්ධත්ති - මජ්ඣං.

උද්ධත්ති වුවහි - සායං.

යං යං හි ලොකස්මිං උපාදියනති: යං යං රුපගතං වේදනාගතං සංකෘතං සංඛාරගතං¹ විඤ්ඤාණගතං ආදියනති උපාදියනති ගණනනි පරාමසනති අභිභිවිසනති. ලොකස්මිනි: අපායලොකෙ -පෙ- ආයතන-ලොකෙති 'යං යං හි ලොකස්මිං උපාදියනති.'

තෙනෙව මාරො අනවති ජනතුනි: තෙනෙව කම්මාභිසංඛාරවසෙන පටිසන්ධිකො ඛන්ධමාරො ධාතුමාරො ආයතනමාරො ගතිමාරො උප-පත්තමාරො පටිසන්ධිමාරො භවමාරො සංසාරමාරො වට්ඨමාරො අනෙති අනුගච්ඡති අනාධිකො භොති. ජනතුනි සත්තං නරං මානු. පොසං පුත්තලං ජීවං ජාගං ජනතුං ඉන්ද්‍රගං (හින්ද්‍රගං) මනුජනති තෙනෙව මාරො අනෙති ජනතුං.

තෙනාහ හඳවා:

“ආදනතණ්ණං විතයෙථ සබ්බං (හද්‍රාවුධාති හඳවා)
උද්ධං අධො තිලියඤ්ඤාපි මජ්ඣං,
යං යං හි ලොකස්මිං උපාදියනති
තෙනෙව මාරො අනෙති ජනතුනති.

12-4

තස්මා පජානං න උපාදියෙථ
හික්ඛු සතො කිඤ්චනං සබ්බලොකෙ,
ආදනසතෙත ඉති පෙක්ඛමානො
පජං ඉමං මව්වුධෙයො විසත්තං.

තස්මා පජානං න උපාදියෙථාති: 'තස්මා ති: තස්මා තංකාරණං තං හෙතු තංපච්චයා' තනුද්‍රිතා, එතං ආදිනවා සමපසාමානො ආදන-තණ්ණායා'ති 'තස්මා.' පජානනති: ජානනො පජානනො ආජානනො විජානනො පටිවිජානනො පටිවිජ්ඣනො.' සබ්බෙ සංඛාරා අභිවවා'ති ජානනො පජානනො ආජානනො විජානනො පටිවිජානනො පටිවිජ්ඣනො, 'සබ්බෙ සංඛාරා දුක්ඛාති -පෙ- 'යං කිඤ්ඤි සමුදයධම්මං සබ්බං තං භිරොධධම්ම'නති ජානනො පජානනො ආජානනො විජානනො පටිවිජානනො පටිවිජ්ඣනො. න උපාදියෙථාති රූපං නාදි-යෙය්‍ය න උපාදියෙය්‍ය න ගණේය්‍ය න. පරාමසෙය්‍ය නාභිභිවිසෙය්‍ය වේදනං- සංකෘ- සංඛාරො- විඤ්ඤාණං- ගති- උපපත්තිං- පටිසන්ධිං- භවං- සංසාරං- වට්ඨං නාදියෙය්‍ය න උපාදියෙය්‍ය න ගණේය්‍ය න පරාමසෙය්‍ය නාභිභිවිසෙය්‍යා ති 'තස්මා පජානං න උපාදියෙථ.'

1. අභිසංඛාරගතං -පෙ-

2. තස්මව්වයා -ව-වි-ක. මජ්ඣං

භික්‍ෂු සතො කිංකරිතං සංඛලොකෙති: භික්‍ෂුන් පුපුර්ජනකල්‍යාණ-
කො වා භික්‍ෂු, සෙවො වා: භික්‍ෂු, සතොති චතුරි කාරණෙහි සතො:
කායෙ කායානුපස්සනා සතිපට්ඨානං භාවෙතො සතො -පෙ- සො
වුචති සතොති 'භික්‍ෂු සතො.' කිංකරිතනති: කිංකරි රුරුගතං වේදනා
ගතං සංකෘත්‍යං සංකාරං, විකෘත්‍යංගතං, සංඛලොකෙති: සංඛදපාය-
ලොකෙ සංඛලේනුසංලොකෙ සංඛදෙවලොකෙ සංඛඛනිලොකෙ සංඛ
ධාතුලොකෙ සංඛආයතනලොකෙති 'භික්‍ෂුසතො කිංකරිතං සංඛ
ලොකෙ.'

ආද්‍යාසනෙත ඉති පෙක්ඛමානොති: 'ආද්‍යාසනා' වුච්ඡන්ති යෙ
රූපං ආදියන්ති උපාදියන්ති ගණන්ති පරාමසන්ති අභිතිවිසන්ති,
වේදනා- සංකෘත්‍යං- සංකාරං- විකෘත්‍යං- ගති- උපපත්ති- පටිසන්ධි-
භවා- සංසාරං- වට්ඨං- ආදියන්ති උපාදියන්ති ගණන්ති පරාමසන්ති අභිති-
විසන්ති. ඉතිති පදසන්ධි -පෙ- පදනුප්‍රධානා මෙතං ඉතිති. පෙක්ඛමානොති
දක්ඛමානො දිස්සමානො උසස්සමානො ඔලොකියමානො තිස්සමානො
උප්පත්තිස්සමානො උපපට්ඨස්සමානොති 'ආද්‍යාසනෙත ඉති පෙක්ඛමානො.'

පජා ඉමං මච්චුධෙය්‍යෙ විසත්තනති: 'පජාති සත්තාධිවචනං' මච්චු-
ධෙය්‍යො වුච්චන්ති කිලෙසො ව ඛක්ඛා ව අභිසංඛාරා ව. පජා මච්චුධෙය්‍යෙ
මාරධෙය්‍යෙ මරණධෙය්‍යෙ සත්තා විසත්තා ආසත්තා ලග්ගා ලග්ගිතා
පළිබ්බා. යථා භික්ඛම්බිලෙ වා නාගුරුතො වා හණ්ඩං සත්තං විසත්තං
ආසත්තං ලග්ගං ලග්ගිතං පළිබ්බා, එවමෙව. පජා මච්චුධෙය්‍යෙ මාර-
ධෙය්‍යෙ මරණධෙය්‍යෙ සත්තා විසත්තා ආසත්තා ලග්ගා ලග්ගිතා පළි-
බ්බාති පජා ඉමං මච්චුධෙය්‍යෙ විසත්තං.'

තෙතාහ හෙවා:

“තස්මා පජානං න උපාදියෙථ
භික්‍ෂු සතො කිංකරිතං සංඛලොකෙ,
ආද්‍යාසනෙත ඉති පෙක්ඛමානො.
පජා ඉමං මච්චුධෙය්‍යෙ විසත්තං”නති.

සහ ගාථා පරියොසානා -පෙ- සත්ථා මෙ හත්තෙ, හග්ගා සාවකො
හමසම්'ති.

හද්‍රාවුධ සුත්තනිදෙසො සමත්තො.

13. උදය සුක්කනිදේශසො

13-1

කුමාරිං වීරජමාසිනං (ඉවායසමා උදයො)
කතකිච්චං අනාසවං,
පාරගුං සබ්බධම්මානං,
අත්ථි පඤ්ඤාන ආගමං
අඤ්ඤාදිමොක්ඛා පබ්බුභි
අවිජජායපභෙදනං.

කුමාරිං වීරජමාසිනනි: කුමාරිති කුමාරී භවතා, පඨමෙනපි කුමාරෙන කුමාරී, දුතියෙනපි කුමාරෙන කුමාරී, තතියෙනපි කුමාරෙන කුමාරී, චතුසොනපි කුමාරෙන කුමාරී, සවිතකක සවිචාරෙනපි කුමාරෙන කුමාරී, අවිතකක චිචාරමකෙනපි කුමාරෙන කුමාරී, අවිතකකඅචිචාරෙනපි කුමාරෙන කුමාරී, සපට්ඨිකෙනපි කුමාරෙන කුමාරී, ගිපට්ඨිකෙනපි කුමාරෙන කුමාරී, සාතසභගකෙනපි කුමාරෙන කුමාරී, උපෙක්ඛාසභගකෙනපි කුමාරෙන කුමාරී, සුඤ්ඤානෙනපි කුමාරෙන කුමාරී, අනිච්ඡෙතනෙනපි කුමාරෙන කුමාරී, අප්පච්ඡිකෙනපි කුමාරෙන කුමාරී, ලොකියෙනපි කුමාරෙන කුමාරී, ලොකුත්තරෙනපි කුමාරෙන කුමාරී. කුමාරරතො එකත්තමනුයුගො සද්ධර්මරුකොති කුමාරී. වීරජනි: රාගො රජො, දෝසො රජො, මොහො රජො, කොධො රජො, උපනායො රජො - පෙ- සබ්බ කුසලාභිසංඛාරා රජා. තෙ රජා බුද්ධස්ස භවෙතො පභිනා උච්ඡිත්ත- මුලා තාලවිච්ඡිකතා අනභාවකතා ආයතීං අනුපාදධම්මො. තස්මා බුද්ධො අරජො වීරජො භිරජො රජාපගතො රජවිපභිනො රජවිපච්ඡිකො¹ සබ්බරජවිතිවෙතො.

1. “රාගො රජො න ච පන රෙණු වුවච්ඡි
රාගසෙසනං අධිවචනං රජොති,
එතං රජං විපජජිති² චකක්ඛමා
තස්මා ජිනො විගතරජොති වුවච්ඡි.
2. දෝසො රජො න ච පන රෙණු වුවච්ඡි
දෝසසෙසනං අධිවචනං රජොති,
එතං රජං විපජජිති චකක්ඛමා
තස්මා ජිනො විගතරජොති වුවච්ඡි.

1. විපච්ඡිකො - ප.

2. විපජජිති - ම ජ සං.

3. මොහො රජා න ච පන රෙණු වුච්චති
මොහසෙසනං අධිවචනං රජාති,
එතං රජා විසජ්ඣති චක්ඛුමා
තස්මා ජිනො විගතරජොති වුච්චති''ති.

විරජා.

ආසින්නාති: නිසින්නො හගවා පාසාණකො චෙතියෙති¹ ආසින්නො.

4. ''නගස පසෙස ආසිනං මුනිං දුක්ඛසං පාරගු,
සාවකා පයිරුපාසනති ටෙවිජ්ජා මච්චුහාසින්නො''ති.

එවමි හගවා ආසින්නො, අථවා හගවා සබ්බාසුක්ඛසංපට්ඨසංඥානා ආසින්නො, වුඤ්චායො විණ්ණවරණො -ප- ජාතිමරණසංසාරො නත්ති තස්ස සුතඛගචො''ති එවමි හගවා ආසින්නොති කුඩාසිං විරජමාසිනං ඉච්චාසමා උදයො -ප-

කතකිච්චං අනාසවනති: බුද්ධසං හගවතො කිච්චාකිච්චං කරුණියාකරුණියං පභිනං උච්ඡින්නමුලං තාලාවඤ්ඤකතං අනභාවකතං² ආයතිං අනුප්පාදාමං, තස්මා බුද්ධො කතකිච්චො.

5. ''යසං ච විසතා³ නත්ති ජිනතසොතසං භික්ඛුතො,
කිච්චාකිච්චපභිනසං⁴ පරිප්පායො න විජ්ජති''ති

කතකිච්චං අනාසවනති: 'ආසවා'ති වක්ඛාරො ආසවා: කාමාසවො හවාසවො දිට්ඨාසවො අවිජ්ජාසවො. තෙ ආසවා බුද්ධසං හගවතො පභිනං උච්ඡින්නමුලා තාලාවඤ්ඤකතා අනභාවකතා ආයතිං අනුප්පාදාමො තස්මා බුද්ධො අනාසවොති 'කතකිච්චං අනාසවො.'

පාරගුං සබ්බධම්මානනති: හගවා⁵ දභි ඤෙඤපාරගු, පරිඤෙඤපාරගු පහාන පාරගු⁶, භාවනාපාරගු⁷, සවිජ්ඣිට්ඨාපාරගු⁸, සමාපත්තිපාරගු, දභිඤෙඤ පාරගු, සබ්බධම්මානං, පරිඤෙඤපාරගු සබ්බදුක්ඛානං, පහානපාරගු⁹ සබ්බකිලෙසානං, භාවනාපාරගු චතුක්ඛං ඕක්ඛානං, සවිජ්ඣිට්ඨාපාරගු¹⁰ නිරෝධසං,

1. චෙතියෙ ආසින්නො-ව-වි-ක.
2. අනභාවකතං-ව-වි-ක.
අනභාවකතං-ම ජ සං.
3. පරිප්පායො.
4. කිච්චා කිච්චං පභිනසං-සායො.

5. හගවා සබ්බ ධම්මානං-ම ජ සං, සායො.
6. පහානාය පාරගු-ප.
7. භාවනාය පාරගු-වි.
8. සවිජ්ඣිට්ඨාය පාරගු-වි.

සමාපත්තිපාරග් සබ්බසමාපත්තිනං, සො වසිපුරුෂො පාරම්-
සරණො අරියස්මිං සිලස්මිං වසිපුරුෂො පාරම්සරණො අරියස්මිං
සමාධිස්මිං වසිපුරුෂො පාරම්සරණො අරියාය පඤ්ඤාය, වසිපුරුෂො
පාරම්සරණො අරියාය විමුක්තියා. සො පාරගතො පාරම්සරණො
අත්තගතො අත්තපුරුෂො, කොට්ඨගතො කොට්ඨපුරුෂො, පරියන්තගතො
පරියන්තපුරුෂො, වොසානගතො වොසානපුරුෂො, තාණගතො
තාණපුරුෂො, ලෙනගතො ලෙනපුරුෂො, සරණගතො සරණපුරුෂො,
අභයගතො අභයපුරුෂො, අච්චුතගතො¹ අච්චුතපුරුෂො, අමතගතො
අමතපුරුෂො, නිබ්බානගතො නිබ්බානපුරුෂො. සො වුත්ථාසො -පෙ-
නස්සි තස්ස පුනඛගචොති 'පාරගං සබ්බධමොනං'.

අති පඤ්ඤාන ආගමනා: පඤ්ඤාන අත්තකාමිනං² ආගතා, පඤ්ඤා-
පුච්ඡිතුකාමමන ආගතා³, පඤ්ඤා සොතුකාමා ආගතමානා⁴ 'එවමපි 'අති
පඤ්ඤාන ආගමං' අප්චා උඤ්ඤාසීකානං පඤ්ඤා පුච්ඡිතුකාමානං උඤ්ඤා
සොතුකාමානං. ආගමනං අභික්කමනං⁵ උපසච්ඡාමනං පඨිරුපාසනං
අති, එවමපි අති පඤ්ඤාන ආගමං, අප්චා උඤ්ඤාගමො තුස්සා අති,
නමපි පහු, නමපි අලමනො මයා පුච්ඡිතං කපේතුං විස්සරේතුං,
වහසෙතං භාරනා⁶ එවමපි 'අති පඤ්ඤාන ආගමං'.

අඤ්ඤාච්චොක්ඛං පමුඤ්ඤාති: 'අඤ්ඤා ච්චොක්ඛං' වුවනි අරහත්ත-
ච්චොක්ඛං, අරහත්ත ච්චොක්ඛං පමුඤ්ඤාති ආච්චිකානි දෙසෙති පඤ්ඤාපෙති
පට්ඨපෙති විචාරාති විහජාති උත්තානිකරොති පකාසෙතිති 'අඤ්ඤාච්චොක්ඛං
පමුඤ්ඤාති'

අච්ඡාය පහෙදනනා⁷ අච්ඡාය පහෙදනං පහෙදනං පහානං වුපසමො⁸
පට්ඨිකාසෙතො⁹ පට්ඨසසද්ධං අමතං නිබ්බානනා¹⁰ 'අච්ඡාය පහෙදනං'

තෙනාහ සො බ්‍රාහ්මණො:

කුසායං විරජමාසීනං (ඉච්චායස්මා උදයො)
කතකිට්ඨං අනාසවං,
පාරගං සබ්බධමොනං
අති පඤ්ඤාන ආගමං
අඤ්ඤාච්චොක්ඛං පමුඤ්ඤාති
අච්ඡාය පහෙදනං¹¹ නාති

1. අච්චුතිගතො-ස.

2. අතිකො ආගතොමි -ම ජ සං.

3. ආගතො-ම ජ සං.

4. අභික්කමනං-ව-වි-සං.

5. වුපසමං-ම ජ සං.

6. පට්ඨිකාසමං-පන-පට්ඨිකාසගතං
-ම ජ සං.

13-2

පහානං කාමච්ඡන්දනං (උදයාති හඟවා)
ද්‍යෙමනස්සාන වුභයං,
ථිතස්ස ච¹ පනුදනං
කුක්කුච්චානං නිවාරණං.

පහානං කාමච්ඡන්දනානි: 'ජනෙ'ති "යො කාමෙසු කාමච්ඡන්දෙ කාම-
රාගො කාමනඤ්ඤි කාමතණ්හො කාමසිතොගො කාමපිපාසා කාමපරි-
ප්‍රාගො කාමමුච්ඡා කාමලෝඤාසානං කාමොසො කාමයොගො කාමුපාදනං
කාමච්ඡන්දනිවරණං." පහානං කාමච්ඡන්දනානි: කාමච්ඡන්දනං පහානං
වූපසමං පටිභික්ඛණං පටිපසංඝං අලිං නිබ්බානානති 'පහානං
කාමච්ඡන්දනං'. උදයාති හඟවාති -පෙ-

ද්‍යෙමනස්සානවුභයානි: ද්‍යෙමනස්ස'නති² "යං චෙතසිකං අසාතං
චෙතසිකං දුක්ඛං චෙතොසමථස්සජ් අසාතං දුක්ඛං චේදිතං, චෙතො-
සමථස්සජ් අසාතං දුක්ඛං චේදනං. ද්‍යෙමනස්සාන වුභයානි: කාමච්ඡන්දස්ස
ච ද්‍යෙමනස්සාන ච උභික්ඛානං පහානං වූපසමො පටිභික්ඛණො පටිපසංඝං
අලිං නිබ්බානානති 'ද්‍යෙමනස්සානවුභයං'.

ථිතස්ස ච පනුදනානි: 'ථිත'නති 'යා විතක්ඛණං අකල්පනා'
අකල්පණං ඔලියනා සලියනා ලිතං ලියනා ලිඛිතතං ථිතං ලියනා
ලිඛිතතං විතක්ඛණං. ථිතස්ස ච පනුදනානි: ථිතස්ස ච පනුදනං පහානං
වූපසමො³ පටිභික්ඛණො පටිපසංඝං අලිං නිබ්බානානති ථිතස්ස ච
පනුදනං.

කුක්කුච්චානං නිවාරණානි: 'කුක්කුච්ච'නති: හස්සකුක්කුච්චමි කුක්කුච්චං
පාදකුක්කුච්චමි කුක්කුච්චං, හස්සපාදකුක්කුච්චමි කුක්කුච්චං. අකපටියෙ
කපටියසංඝාදිතං, කපටියෙ අකපටියසංඝාදිතං, අවිජ්ජා වජ්ජසංඝාදිතං
විජ්ජා අවිජ්ජසංඝාදිතං. "යං උචරුපං කුක්කුච්චං කුක්කුච්චායනා
කුක්කුච්චාදිතතං චෙතසො විපට්ඨායො මනෝලොභො,
ඉදං වුචති කුක්කුච්චං".

1. ථිතස්ස -ම ජ සං.

2. ද්‍යෙමනස්සානි -ම ජ සං, සා.

3. අකල්පනා -ප -ව-ථි-ක, ම ජ සං.

4. වූපසමං -ම ජ සං.

අපි වී ද්විති කාරණෙහි උපපජ්ඣති කුක්කුචං: වෙනසො විපට්ඨසාරො මනෝවිලෙඛො, කතතො ව අකතතො ව¹, කථං කතතො ව අකතතො ව උපපජ්ඣති කුක්කුචං. දේතයො විපට්ඨසාරො මනෝ විලෙඛො: 'කතං මෙ කායදුච්චිතං අකතං මෙ කායසුච්චිතං' නති උපපජ්ඣති කුක්කුචං. වෙනසො විපට්ඨසාරො මනෝවිලෙඛො' කතං මෙ වීද්ද්වරිතං අකතං මෙ වීද්ද්වරිතං නති -පෙ- කතං මෙ මනෝදුච්චිතං අකතං මෙ මනෝසුච්චිතං නති -පෙ- කතො මෙ පාණාතිපාතො අකතො මෙ පාණාතිපාතො වෙරමණිති -පෙ- කතං මෙ අදින්නාදනං අකතං මෙ අදින්නාදනං වෙරමණිති -පෙ- කතො මෙ කාමෙසු මිච්ඡාචාරො අකතො මෙ කාමෙසු මිච්ඡාචාරො වෙරමණිති -පෙ- කතො මෙ මුසාවාදෙ අකතො මෙ මුසාවාදෙ වෙරමණිති -පෙ- කතො මෙ පිසුනාවාචා අකතො මෙ පිසුනාය වාචාය වෙරමණිති -පෙ- කතො මෙ ඵරුසාවාචා අකතො මෙ ඵරුසාය වාචාය වෙරමණිති -පෙ- කතො මෙ සමථාලාපො අකතො මෙ සමථාලාපො වොමණිති -පෙ- කතො මෙ අභිජ්ඣා අකතො මෙ අනභිජ්ඣාති -පෙ- කතො මෙ වියාපාදෙ අකතො මෙ අබ්බාපාදෙති -පෙ- කතො මෙ ටිට්ඨාදිට්ඨි අකතො මෙ සමොදිට්ඨිති උපපජ්ඣති කුක්කුචං. වෙනසො විපට්ඨසාරො මනෝවිලෙඛො. එවං කතතො ව අකතතො ව උපපජ්ඣති කුක්කුචං. වෙනසො විපට්ඨසාරො මනෝවිලෙඛො.

අඋවා 'සිලෙසුච්චි න පරිපුරකාරී'ති² උපපජ්ඣති කුක්කුචං. වෙනසො විපට්ඨසාරො මනෝවිලෙඛො. 'දුක්ඛයෙසුමිහි අභුක්කද්වාරො'ති- හොජනෙ අමත්තඤ්ඤමහිති- ඡාගරියං අනානුසුක්කොච්චිති- න සතිසමප ජඤ්ඤන සමන්තාගතොමහිති- අභාවිතො මෙ චිත්තොරො සතිපට්ඨානාති- අභාවිතො මෙ චිත්තොරො සමමප්පධානාති- අභාවිතො මෙ චිත්තොරො දුඤ්ඤාදති- අභාවිතො මෙ පඤ්ඤාදිතාති- අභාවිතො මෙ පඤ්ඤාබ්ලාති- අභාවිතො මෙ සත්ත බොජ්ඣංගාති- අභාවිතො මෙ අරියො දුට්ඨංගිකො මග්ගොති- දුක්ඛං මෙ අපරිඤ්ඤානති- සම්මුදයො මෙ අපඤ්ඤානති- මග්ගො මෙ අභාවිතොති ගිරොධො මෙ අසවජ්ඣකොති උපපජ්ඣති කුක්කුචං. වෙනසො විපට්ඨසාරො මනෝවිලෙඛො. කුක්කුචානං නිවාරණානි: කුක්කුචානං අවරණං නිවාරණං පහානං වූපසමො³ පටිත්ඨසංගො පටිපසංගො⁴ අමතං ගිබ්බානනති කුක්කුචානං ගිවාරණං.

තෙනාහ භගවා:

"පහානං කාමච්ඡන්දනං (උදයාති භගවා...)
දෙමනස්සාන වූභයං,
චිතස්ස ව පත්තදනං
කුක්කුචානං ගිවාරණං" නති.

1. කට්ඨකාච අකට්ඨකාච -පහ

2. අපරිපුරකාරීති -ම ජ සං.

3. උපසමං වූපසමං -ම ජ සං.

4. පටිත්ඨසංගං පටිපසංගොති -ම ජ සං.

13-3

උපකර්මාසනිසංසුද්ධිං
ධම්මතක්කපුරෙජවං,
අසුඤ්චිමොකා, පබ්බාමි¹
අවිජ්ජාය පහෙදනං.

උපෙකඩසතිසංසුද්ධිනි: 'උපෙකඩ' තී යා වතුපෝ ක්කානෝ උපෙකඩා උපෙකඩතා අජ්ඣුපෙකඩතා විත්තසමචෝ විත්තසසද්ධතා⁴ මජ්ඣිමනිකා විත්තසස. සෙතිති: " යා වතුපෝ ක්කානෝ උපෙකඩං ආරම්භ සති අනුසසති -පෙ- සමමාසති '. උපෙකඩාසතිසංසුද්ධිනි: වතුපෝ ක්කානෝ උපෙකඩා ව සති ව සුද්ධා භොගනි විසුද්ධා සංසුද්ධා පරිසුද්ධා පරියොද්ධා අනඛංඡා විගතපක්කලෙසා මුද්දහතා කමමිති යා ධිතා ආනෙඤ්ජසාධනාති 'උපෙකඩාසති සංසුද්ධිං'.

ධම්මතක්කපුරෙජවතැති: 'ධම්මතක්කො' චුචන් සම්මාසංකප්පො, පසා ආදිනො හොති, පුරනො හොති, පුබ්බඛගමො හොති, අඤ්ඤාචීමොකඛසසාති ඒවමපි 'ධම්මතක්කපුරෙජවො'. අපචා 'ධම්මතක්කො' චුචන් සම්මාදිට්ඨි, සා ආදිනො හොති, පුරනො හොති, පුබ්බඛගමා හොති, අඤ්ඤාචීමොකඛසසාති ඒවමපි 'ධම්මතක්කපුරෙජවො'. අපචා 'ධම්මතක්කො' චුචන් චතුත්තං ට්ඨානං පුබ්බහගච්ඡසන්තා සා ආදිනො හොති, පුරනො හොති, පුබ්බඛගමා හොති අඤ්ඤාචීමොකඛසසාති ඒවමපි 'ධම්මතක්කපුරෙජවො'.

අයුතු වීමොකඩ. පබ්ලිකි: 'අයුතු වීමොකඩ' වුවනි අරහත
 වීමොකඩ, අරහත වීමොකඩ. පබ්ලි, අවිකම් දෙසෙම් පයුතු පෙම්
 පට්ඨ පෙම් චිරාම් විහජාම් උත්තානිකරොම් පකාසෙම්නි 'අයුතු-
 වීමොකඩ, පබ්ලි'.

අවිජ්ජාය පහෙදනනැ: ‘අවිජ්ජා’ති “දුකකි අකුසලානං—ඔප— අවිජ්ජා මොහො අකුසලමුලං.” අවිජ්ජාය පහෙදනනැ: අවිජ්ජා පහෙදනං පහානං වුපසමො පටිනිසංගයො පටිපසංගධි අමතං තිබ්බානනැති ‘අවිජ්ජාය පහෙදනං’.

කෙතෘහ භඳව්‍ය:

“ උපෙකඩාසතිසංසුද්ධිං
 ධම්මෙතකක්කපුරෙජචි,
 අසද්දස්සවිමොකඩා පබ්බාමි
 අච්ඡජාය පභෙදනානති.”

1. සංක්‍රීම් - සංයා.

2. විතුසේනියානා -ස.

3. විකනය සමනා -ව,පී,ක,
විකනයමනා -ම ඡ සං.

4. විකල්പപദ്ധതി - 1980.

විත්තසම්ප්‍රදායාදිතා - 9 ව් අං.

විකතපසයන ත්-෧.

5. **ସ୍ୱାଧୀନତାପ୍ରେମୀ :-** ଏ ଶବ୍ଦଟି

6. උපසස්තා ආදිතො භොති - ස.

7. පළමු පන්තිය - ටී-ටී-කේ, මිත්තං

13-4

කිං සු සංයොජනො ලොකො
කිං සු තස්ස විචාරණං,
කිසසස්ස විපභානෙන
භිබ්බානං ඉති වුච්ඡති.

කිං සු සංයොජනො ලොකොති: කිං ලොකස්ස සංයොජනං ලග්ගනං ඛිකිනං උපකක්ඛෙසො, කෙන ලොකො යුග්ගො පයුග්ගො ආයුග්ගො සමායුග්ගො ලග්ගො ලග්ගිතො පළිබුද්ධොති 'කිං සු සංයොජනො ලොකො.'

කිං සු තස්ස විචාරණනති: 'කිං තස්ස' චාරණං¹ චිචාරණං පටිච්චාරණං කෙන ලොකො චරති විචාති පටිච්චරතීති 'කිං සු තස්ස විචාරණං.'

කිසසස්ස විපභානෙන භිබ්බානං ඉති වුච්ඡතීති: කිසසස්ස විපභානෙන වුපසමෙන පටිත්තිස්සංගෙන පටිපසංඤ්ඤා, භිබ්බානං ඉති වුච්ඡති පවුච්ඡති කප්පිති භණ්ඩිති දිප්පිති වොහප්පිතිති 'කිසසස්ස විපභානෙන භිබ්බානං ඉති වුච්ඡති'.

කෙනාහ සො බ්‍රාහ්මණො:

"කිං සු සංයොජනො ලොකො
කිං සු තස්ස විචාරණං,
කිසසස්ස විපභානෙන
භිබ්බානං ඉති වුච්ඡති"ති.

13-5

නන්දිසංයොජනො ලොකො
විතක්කස්ස චිචාරණං
තණ්හාය විපභානෙන
භිබ්බානං ඉති වුච්ඡති.

නන්දිසංයොජනො ලොකොති: 'නන්දි' වුච්ඡති තණ්හා, "යො රාගො සාරාගො-පෙ-අභිජ්ඣා ලොභො අකුසල මුලං" අයං වුච්ඡති නන්දි. යා නන්දි ලොකස්ස සංයොජනං ලග්ගනං ඛිකිනං උපකක්ඛෙසො, ඉමාය නන්දියා ලොකො යුග්ගො පයුග්ගො ආයුග්ගො සමායුග්ගො ලග්ගො ලග්ගිතො පළිබුද්ධොති 'නන්දිසංයොජනො ලොකො.'

1. විචාරණං-මජ්ඣිම, සත්ථ.

කිං ලොකස්ස විචාරණං-ප.

විතකකයස විචාරණනඤ්ඤා 'විතකකා'ති¹ නව විතකකා: කාමවිතකකා ව්‍යාපාදවිතකකා විභිංසාවිතකකා ඤාතිවිතකකා ජනපදවිතකකා අමරවිතකකා² පරානුද්දයතාපටිසංයුතො විතකකා ලාභසකකාර සිලොක පටිසංයුතො විතකකා අනවඤ්ඤාතිපටිසංයුතො විතකකා ඉමෙ වුවචනති නව විතකකා. ඉමෙ නවවිතකකා ලොකස්ස චාරණා විචාරණා පටිවිචාරණා. ඉමෙහි නවති විතකකෙහි ලොකො වරති විචරති පටිවිචරතිති 'විතකකයස විචාරණං.'

තණ්හාය විපසභානෙන නිබ්බානං ඉති වුවචනීති: 'තණ්හා'ති රූප තණ්හා-෧3-ධම්මතණ්හා, තණ්හාය විපසභානෙන නිබ්බානං ඉති වුවචනීති: තණ්හාය විපසභානෙන වුපසමෙන පටිතිස්සංගෙන පටිපසසද්ධියා නිබ්බානං ඉති වුවචනි පවුචනි කපියති භණියති දිපියති වොහරියතිති 'තණ්හාය විපසභානෙන නිබ්බානං ඉති වුවචනි.'

නෙතාහ භගවා:

“නැදිසංයොජනො ලොකො
විතකකස්ස විචාරණං,
තණ්හාය විපසභානෙන
නිබ්බානං ඉති වුවචනී”ති.

13-6

කථං සතස්ස චරතො
විඤ්ඤාණං උපරුජ්ඣති,
භගවතං සුඤ්ඤාමාගමො³
තං සුඤ්ඤාම වංචා තව.

කථං සතස්ස චරතොති: කථං සතස්ස සමපරානස්ස චරතො විචරතො⁴ ඉරියතො වක්ඛියතො පාලයතො යපයතො යාපයතොති 'කථං සතස්ස චරතො'.

විඤ්ඤාණං උපරුජ්ඣතිති විඤ්ඤාණං නිරුජ්ඣති වුපසමෙති අභංගචනති පටිපසසමනතිති 'විඤ්ඤාණං උපරුජ්ඣති'.

භගවතං සුඤ්ඤාමාගමොති: බුද්ධං භගවතං සුඤ්ඤාමාගමොති සුචරිතං යාචිතං අපෙක්ඛිතං පසාදෙනං ආගමො ආගතමො උපාගතමො සමපතතමො තයා සද්ධිං සමාගතමොති 'භගවතං සුඤ්ඤාමාගමො'.

1. විතකකාති-ම ජ සං, ස්‍යා.
2. අමරාවිතකකො-ම ජ සං.

3. සුඤ්ඤාමාගමං-ම ජ සං.
සුඤ්ඤාමාගමං-සු.
4. විචරතො - ව-ච-කස්‍යා ම ජ සං.

තං සුඤ්ඤාම චචො තවාති: 'ත'නි තුඤ්ඤාං චචනං බ්‍යප්පං දෙසනං අනුසිට්ඨිං¹ සුඤ්ඤාම උඤ්ඤානාම ධාරොම උපධාරොම උපලක්ඛමාති 'තං සුඤ්ඤාම චචො තව'.

තෙනාහ සො බ්‍රාහ්මණො:

“කථං සතස්ස වරතො
විඤ්ඤාණං උපරුජ්ඣති,
හචෙනාං පුඤ්ඤාගමනං
තං සුඤ්ඤාම චචො තවා” ති.

13-7

අස්සකකඤ්ච බහිද්ධා ච
වෙදනං නාහිනඤ්ඤා
ඵවං සතස්ස වරතො
විඤ්ඤාණං උපරුජ්ඣති.

අස්සකකඤ්ච බහිද්ධා ච වෙදනං නාහිනඤ්ඤාති: අරුඤ්ඤාං වෙදනාසු වෙදනානුපස්සි² විහරතො වෙදනං නාහිනඤ්ඤා නාහිවදති න අරුඤ්ඤාසාය තිට්ඨති³ අහිනඤ්ඤාං අහිවදනං අරුඤ්ඤාසානං ගාහං පරාමාසං අහිනිවෙසං පජහති විනොදෙති බ්‍යන්තිකරොති අනභාවංගමෙති බහිද්ධා වෙදනාසු වෙදනානුපස්සි විහරතො වෙදනං නාහිනඤ්ඤා නාහිවදති න අරුඤ්ඤා සාය තිට්ඨති අහිනඤ්ඤාං අහිවදනං අරුඤ්ඤාසානං ගාහං පරාමාසං අහිනිවෙසං පජහති විනොදෙති බ්‍යන්තිකරොති අනභාවං ගමෙති. අස්සකකඤ්ච බහිද්ධා වෙදනාසු වෙදනානුපස්සි විහරතො වෙදනං නාහිනඤ්ඤා නාහිවදති න අරුඤ්ඤාසාය තිට්ඨති අහිනඤ්ඤාං අහිවදනං අරුඤ්ඤාසානං ගාහං පරාමාසං අහිනිවෙසං පජහති විනොදෙති බ්‍යන්තිකරොති අනභාවං ගමෙති.

අරුඤ්ඤාං සමුදයධම්මානුපස්සි වෙදනාසු වෙදනානුපස්සි විහරතො වෙදනං නාහිනඤ්ඤා නාහිවදති නාරුඤ්ඤාසාය තිට්ඨති අහිනඤ්ඤාං අහිවදනං අරුඤ්ඤාසානං ගාහං පරාමාසං අහිනිවෙසං පජහති විනොදෙති බ්‍යන්තිකරොති අනභාවං ගමෙති, අරුඤ්ඤාං වයධම්මානුපස්සි වෙදනාසු වෙදනානුපස්සි විහරතො -පෙ- අරුඤ්ඤාං සමුදයධම්මානුපස්සි වෙදනාසු වෙදනානුපස්සි විහරතො -පෙ- බහිද්ධා සමුදයධම්මානුපස්සි වෙදනාසු වෙදනානුපස්සි විහරතො වෙදනං නාහිනඤ්ඤා නාහිවදති

1. අනුසිට්ඨිං-ච-ච-ක, අනුසාසනං-ම 3. සං

2. අස්සකකඤ්ච වෙදනං වෙදනානුපස්සි-ප
අස්සකකඤ්ච වෙදනානුපස්සි-පි.

3. අරුඤ්ඤාසෙති-ම 3 සං.

න අරේඛාසාය තිට්ඨති අභිනාදනං අභිවදනං අරේඛාසානං ගාහං පරාමාසං අභිනිවෙසං පජහති විනොදෙති බ්‍යන්තිකරොති අනභාවං ගමෙති. බහිඤ්ඤා වයධම්මානුපසයි වෙදනාසු වෙදනානුපසයි විහරන්තො - පෙ - බහිඤ්ඤා සමුදයවයධම්මානුපසයි වෙදනාසු වෙදනානුපසයි විහරන්තො - පෙ - අරේඛාසාය බහිඤ්ඤා සමුදයවයධම්මානුපසයි වෙදනාසු වෙදනානුපසයි විහරන්තො - පෙ - අරේඛාසාය බහිඤ්ඤා වයධම්මානුපසයි වෙදනාසු වෙදනානුපසයි විහරන්තො - පෙ - අරේඛාසාය බහිඤ්ඤා සමුදය වයධම්මානුපසයි වෙදනාසු වෙදනානුපසයි විහරන්තො වෙදනං නාභිනාදනං නාභිවදනං න අරේඛාසාය තිට්ඨති අභිනාදනං අභිවදනං අරේඛාසානං ගාහං පරාමාසං අභිනිවෙසං පජහති විනොදෙති බ්‍යන්තිකරොති අනභාවං ගමෙති. ඉමෙහි ඤාදසති ආකාරෙහි වෙදනාසු වෙදනානුපසයි විහරන්තො - පෙ - අනභාවං ගමෙති.

අථවා වෙදනං අනිච්ඡතො පසසන්තො වෙදනං නාභිනාදනං නාභිවදනං න අරේඛාසාය තිට්ඨති අභිනාදනං අභිවදනං අරේඛාසානං ගාහං පරාමාසං අභිනිවෙසං පජහති විනොදෙති බ්‍යන්තිකරොති අනභාවං ගමෙති. වෙදනං දුක්ඛතො - රොගතො - ගණ්ඨතො - සප්පතො - අසතො - ආබාධතො - පෙ - ක්‍රියාසංගතො පසසන්තො වෙදනං නාභිනාදනං නාභිවදනං න අරේඛාසාය තිට්ඨති අභිනාදනං අභිවදනං අරේඛාසානං ගාහං පරාමාසං අභිනිවෙසං පජහති විනොදෙති බ්‍යන්තිකරොති අනභාවං ගමෙති. ඉමෙහි චතුර්විධා ඤාදසති ආකාරෙහි වෙදනාසු වෙදනානුපසයි විහරන්තො වෙදනං නාභිනාදනං නාභිවදනං න අරේඛාසාය තිට්ඨති අභිනාදනං අභිවදනං අරේඛාසානං ගාහං පරාමාසං අභිනිවෙසං පජහති විනොදෙති බ්‍යන්තිකරොති අනභාවං ගමෙති. 'අරේඛාසාය බහිඤ්ඤා ව වෙදනං නාභිනාදනො'.

ඵච සත්තස්ස වරතොති: ඵච සත්තස්ස සමපජානස්ස වරතො විවරතො¹ ඉරියතො වත්තයතො පාලයතො යපයතො යාපයතොති. 'ඵච සත්තස්ස වරතො.'

විඤ්ඤාණං උපරුජ්ඣතිති: පුඤ්ඤාභිසංඛාරසහගතං විඤ්ඤාණං අපුඤ්ඤාභිසංඛාරසහගතං විඤ්ඤාණං ආනෙඤ්ඤාභිසංඛාරසහගතං විඤ්ඤාණං නිරුද්ධත්ති වූපසමමති අත්ථං ගවස්ස පටිපාසාමානතිති 'විඤ්ඤාණං උපරුජ්ඣති.'

කෙතාන හගවා:

“අරේඛාසාය බහිඤ්ඤා ව
වෙදනං නාභිනාදනො,
ඵච සත්තස්ස වරතො
විඤ්ඤාණං උපරුජ්ඣතිති.

සහගාමාපරියොසානා - පෙ - සත්ථා මෙ හතෙන, හගවා සාවකො හමසමිති.

උදය සුත්තනිදෙසො සමත්තො.

1. බහිඤ්ඤා වයධම්මානුපසයි විහරන්තො - ප-ව-වි-ක.

2. ඉමෙහි වත්තාලියාය ආකාරෙහි - ම ජ සං ඉමෙහි ආවත්තාලියාය - සත්ත.

3. විහරන්තො - ව-වි-ක, ම ජ සං

14. පොසාල සුත්තනිගෙයො

14-1

“යො අනිතං ආදිසති (ඉට්ඨායසමා පොසාලො)
අනෙජො ඡිත්තසංසයො,
පාරගං සබ්බධම්මානං
අපි පඤ්ඤාන ආගමං.

යො අනිතං ආදිසතිති: ‘යො’ති “යො සො හගවා සයම්භ අනා-
වරියකො පුබ්බ අනානුසුතෙසු ධම්මෙසු සාමං සච්චානි අභිසම්මුඡ්ඡි
තස් ව සබ්බඤ්ඤිතං පඤ්ඤා බලෙසු ව වයිභාවං අනිතං ආදිසතිති හගවා
අඤ්ඤානො ව පරෙසං ව අනිතමි ආදිසති අනාගතමි ආදිසති පවුට්ඨානකමි
ආදිසති. කථං හගවා අඤ්ඤානො අනිතං ආදිසති: හගවා අඤ්ඤානො අනිතං
ඵකමි ජාතිං ආදිසති, දෙවමි ජාතියො ආදිසති, තිසෙසාපි ජාතියො ආදිසති
චතසෙසාපි ජාතියො ආදිසති, පඤ්ඤාපි ජාතියො ආදිසති, දඤ්ඤාපි ජාතියො
ආදිසති, වීසමි ජාතියො ආදිසති, තිසමි ජාතියො ආදිසති, චත්තාලි
සමි ජාතියො ආදිසති, පඤ්ඤාසමි- ජාතියො ආදිසති, ජාතිසතමි-
ජාතිසහසමි- ජාතිසහසමි- අනෙකෙපි සංවට්ඨකපෙ- අනෙකෙපි
විවට්ඨකපෙ-අනෙකෙපි සංවට්ඨ විවට්ඨකපෙ ආදිසති: අලිත්‍රායි ඵවංනාමො
ඵවංගොතො ඵවංචණො ඵවමාහාරො ඵවංසුඤ්ඤාපට්ඨංවෙදි ඵවමායු-
පරියනො, යො තනො වුතො අලිත්‍ර උදපාදි තත්‍රාපායි ඵවංනාමො ඵවං
ගොතො ඵවංචණො ඵවමාහාරො ඵවංසුඤ්ඤාපට්ඨංවෙදි ඵවමායු-
පරියනො, යො තනො වුතො ‘ඉධුපපන්නාති’ ඉති සාකාරං සඋදෙසං
අනෙකච්ඡිතං පුබ්බධම්මායං ආදිසති. ඵවං හගවා අඤ්ඤානො අනිතං ආදිසති.

කථං හගවා පරෙසං අනිතං ආදිසති: හගවා පරෙසං අනිතං ඵකමි
ජාතිං ආදිසති, දෙවමි ජාතියො ආදිසති -පෙ- අනෙකෙපි සංවට්ඨ
විවට්ඨකපෙ ආදිසති අලිත්‍රායි ඵවංනාමො ඵවංගොතො ඵවංචණො
ඵවමාහාරො ඵවංසුඤ්ඤාපට්ඨංවෙදි ඵවමායුපරියනො, යො තනො
වුතො අලිත්‍ර උදපාදි තත්‍රාපායි ඵවංනාමො ඵවංගොතො ඵවංචණො
ඵවමාහාරො ඵවං සුඤ්ඤාපට්ඨංවෙදි ඵවමායුපරියනො, යො තනො
වුතො ‘ඉධුපපන්නාති’ ඉති සාකාරං සඋදෙසං අනෙකච්ඡිතං
පුබ්බධම්මායං ආදිසති, ඵවං හගවා පරෙසං අනිතං ආදිසති.

1. ඉධුපපන්නාති-ප-ව-ව-ස.

හඟවා පඤ්ඤා ජාතකසතානි¹ භාසනො අත්තනො ච පරෙසං ච අතීතං ආදිසති, මහාපද්ගියසුත්තං² භාසනො අත්තනො ච පරෙසං ච අතීතං ආදිසති, මහාසුද්දසනියසුත්තං භාසනො අත්තනො ච පරෙසං ච අතීතං ආදිසතී, මහාගොච්ඡදියසුත්තං භාසනො අත්තනො ච පරෙසං ච අතීතං ආදිසති, මාසදෙවියසුත්තං³ භාසනො අත්තනො ච පරෙසං ච අතීතං ආදිසති, වුත්තං හෙතං හඟවතා:

“අතීතං බො වුත්තං, අද්ධානං අරභ්භ තථාගතස්ස සත්තානුසාරී ඤාණං හොති, සො යාචතකං ආකඛති තාවතකං අනුසාරති, අනාගතං ච බො වුත්තං, -පෙ- පච්චිසාත්තකඤ්ඤා බො වුත්තං, අද්ධානං ආර තථාගතස්ස බොධිජං ඤාණං උපපජ්ජති අයමන්තීමා ජාති නත්ථිද්දති සුතඛභවො⁴ ති. 8 ඉන්ද්‍රියපරොපරියතකඤාණං⁵ තථාගතස්ස තථාගතබලං, සත්තානං ආසයානුසයඤාණං තථාගතස්ස තථාගතබලං, යමකපාටිභීරෙ ඤාණං තථාගතස්ස තථාගතබලං මහාකරුණාසමාපත්තිඤාණං⁶ තථාගතස්ස තථාගතබලං, සබ්බඤ්ඤාතඤාණං තථාගතස්ස තථාගතබලං, අනාවරණඤාණං තථාගතස්ස තථාගතබලං, සබ්බස්ස අසබ්බවිප්පටිභතමනාවරණඤාණං තථාගතස්ස තථාගතබලං, එවං හඟවා අත්තනො ච පරෙසං ච අතීතමිදි ආදිසති, අනාගතමිදි ආදිසති, පච්චුප්පත්තමිදි ආදිසති, ආචිකිති දෙසෙති පඤ්ඤාපෙති පට්ඨපෙති විචරති විගජති උත්තානිකරොති පකාසෙතිති: සො අතීතං ආදිසති. ඉට්ඨායස්මා පොසාලො -පෙ-

අනෙපො ජීනන සංසයොති ‘එජා’වුට්ති තණ්හා ‘‘යො රාගො සාරාගො -පෙ- අභිජ්ඣා ලොභො අකුසලමූලං’’ සා එජා තණ්හා බුද්ධස්ස හඟවතො පභීනා උච්ඡින්නමූලා තාලාවච්ඡිකතා අනභාවකතා⁷ ආයතිං අනුප්පාදමිඨො තස්මා බුද්ධො ‘අනෙපො’. එණං පභීනත්තා අනෙපො, හඟවා ලාභෙපි න ඉඤ්ජති -පෙ- දුකෙබ්බි න ඉඤ්ජති න චලති න වෙධති තප්පවෙධති න සමප්පවෙධති ‘අනෙපො’. ජීනන සංසයොති: ‘සංසයො’ වුට්ති විවික්චිජා, ‘‘දුකෙබ්බිකඛ්ඛා -පෙ-ඵමිත්තත්තා⁸ විත්තස්ස මනොච්චලෙබො.’’ සො සංසයො බුද්ධස්ස හඟවතො පභීනො ජීනනො උච්ඡින්නො සමුච්ඡින්නො වුප්පන්නො පටිතිස්සකො පටිසංසසංදා අභබ්බුප්පත්තිකො ඤාණගීනා දසෙකො. තස්මා බුද්ධො ජීනනසංසයොති ‘අනෙපො ජීනනසංසයො.’

1. පඤ්ඤා ජාතිසතානි -පන.
2. සුත්තනතං -ම ෪ ස.
3. මස දෙවිය සුත්තනතං -ස මසා දෙවිය සුත්තනතං -පන.
4. ඉන්ද්‍රිය පරොපරියතෙක ඤාණං -පන.
5. දිසතිකාය - පායාදිකසුත්ත.

6. මහා කරුණා සමාපත්තියා ඤාණං -ප-වි-වි-ස
7. අනභාවකතා -ම ෪ ස.
8. ඡමිතිත්තං -ම ෪ ස., ග්‍යා

පාරගු සබ්බධම්මානන්ති: හගවා අභිඤ්ඤාපාරගු පරිඤ්ඤාපාරගු පහානපාරගු භාවනාපාරගු සවිච්ඡිද්ධියාපාරගු සමාපත්තිපාරගු අභිඤ්ඤා-පාරගු සබ්බධම්මානං. -පෙ- ජාතිමරණසංසාරො නස්සි තස්ස සුතබ්බවො'ති 'පාරගු සබ්බධම්මානං'.

අස්සි පඤ්ඤාන ආගමන්ති පඤ්ඤාන අස්සිකම්මා ආගතං -පෙ- වහසොනං භාරන්ති උච්චෙ අස්සි පඤ්ඤාන ආගමං:

තෙනාහ සො බ්‍රාහ්මණො:

“යො අතීතං ආදිසති -(ඉච්චායසම්මං පොසාලො)
අනෙජො ජිත්තංසංසයො,
පාරගු සබ්බධම්මානං
අස්සි පඤ්ඤාන ආගමි”ති.

14-2

විභුතරූපසඤ්ඤිස්සා¹
සබ්බකායපභායිනො,
අජ්ඣත්තං ච බහිද්ධං ච
නස්සි කිඤ්චිති පසංකො,
ඤාණං සකකානුසුච්ඡාමි
කපං නෙයොසා තපාවිධො.

විභුතරූපසඤ්ඤිස්සාති 'කතමා රූපසඤ්ඤා': රූපාවචර සමාපත්ති-සමාපත්තාය වා උපපත්තාය වා දිට්ඨධම්මෙ සුඛවිහාරිස්ස වා සඤ්ඤා සඤ්ජානනා සඤ්ජානිතතං අයං රූපසඤ්ඤා. විභුතරූපසඤ්ඤිස්සාති: වතසො අරූපසමාපත්තියො පටිලද්ධස්ස² රූපසඤ්ඤා විභුතා භොගන්ති³ විභතා අතිකකායා සමතිකකායා විතිවත්තාති 'විභුතරූපසඤ්ඤිස්සා'.

සබ්බකායපභායිනොති සබ්බො තස්ස පටිසංඝිකො රූපකායො පභිනො තදබ්බාසමතිකකමා විකම්මනපභානෙන පභිනො තස්ස රූප-කායොති 'සබ්බකායපභායිනො'.

අජ්ඣත්තං ච බහිද්ධං ච නස්සි කිඤ්චිති පසංකොති: 'නස්සි කිඤ්චිති' ආකිඤ්ඤායතන සමාපත්ති, කිංකාරණා 'නස්සි කිඤ්චිති' ආකිඤ්ඤායතන සමාපත්ති, යං විඤ්ඤාණඤ්ජායතන සමාපත්ති සතො සමාපත්තිච්ඡා තතො වුට්ඨතිච්ඡා තඤ්ඤෙව විඤ්ඤාණං අභාවෙති විභාවෙති අතර-ධාපෙති 'නස්සි කිඤ්චිති' පසංකි. තංකාරණා 'නස්සි කිඤ්චිති' ආකිඤ්ඤායතන සමාපත්තිති 'අජ්ඣත්තං ච බහිද්ධං ච නස්සි කිඤ්චිති' පසංකො'.

1. රූපං සඤ්ඤිස්සං - පත
2. ලාභිස්සං - සා

3. විභුතා භොති - ප-වි

ඤාණං සක්කානුපුච්ඡාමිති 'සක්කා'ති සකෙකා හගවා, සක්කාකුලා පඤ්චපිතොතිපි සකෙකා, -පෙ- පභිනහයහෙරවො විගතලොමහංසො-තිපි සකෙකා. 'ඤාණං සක්කානුපුච්ඡාමිති තස්ස ඤාණං පුච්ඡාමි'*¹ කිදිසං කිංසණ්ඨිතං කිංපකාරං කිංපටිභාගං ඉවජිතබ්බන්ති 'ඤාණං සක්කානු පුච්ඡාමි.'

කථං නෙයොයා තථාවිදොති: කථං යො නෙතබ්බො විනෙතබ්බො අනුනෙතබ්බො පඤ්ඤපෙතබ්බො ගිජ්ඣාපෙතබ්බො පෙකෙබ්බතබ්බො පසාදෙතබ්බො, කථං තෙන උත්තරි. ඤාණං උප්පාදෙතබ්බං. තථාවිදොති තථාවිදො තාදිසො තස්සණ්ඨිතො තප්පකාරො තප්පටිභාගො යො යො ආකිඤ්ඤාඤායතනසමාපත්තිලාභීති 'කථං නෙයොයා තථාවිදො'.

තෙනාහ යො බ්‍රාහ්මණො:

“විභුතරූපසඤ්ඤිත්තං
සබ්බකායපහායිතො,
අජ්ඣත්තඤ්ඤා ඛග්ගිද්ධා ව
නත්ති කිඤ්චිති පසසතො,
ඤාණං සක්කානුපුච්ඡාමි
කථං නෙයොයා තථාවිදො”ති.

14-3

විඤ්ඤාණවසීතියො සබ්බො (පොසාලාති හගවා)
අභිජානං තථාගතො,
තිට්ඨන්තමෙනං ඡානාති
අධිවුත්තං¹ තප්පරායනං²

විඤ්ඤාණවසීතියො සබ්බාති හගවා අභිසම්බාරවසෙන චතසෙසා විඤ්ඤාණවසීතියො ඡානාති, පටිසන්ධිවසෙන සත්තවි ඤ්ඤාණවසීතියො ඡානාති.

කථං හගවා අභිසංඛාරවසෙන චතසෙසා වි ඤ්ඤාණවසීතියො ඡානාති: වුත්තං හෙතං හගවතා: “රුදුපයං³ වා භික්ඛවෙ, වි ඤ්ඤාණං තිට්ඨමානං තිට්ඨති⁴ රූපාරමණං රූපපතිට්ඨං නන්දපසෙවනං වුද්ධිං විරුළුහිං වෙදුප්පං ආපජ්ජති, වෙදුනුපයං⁵ වා භික්ඛවෙ -පෙ- සඤ්ඤපයං වා භික්ඛවෙ -පෙ- සම්බාරූපයං වා භික්ඛවෙ, වි ඤ්ඤාණං තිට්ඨමානං තිට්ඨති සම්බාරාරමණං සම්බාරපතිට්ඨං නන්දපසෙවනං වුද්ධිං විරුළුහිං වෙදුප්පං ආපජ්ජති”ති.” එවං හගවා අභිසම්බාරවසෙන චතසෙසා වි ඤ්ඤාණවසීතියො ඡානාති.

1. විවුත්තං - ස්වා ම ඡ සං.

2. තංපරායනං - ස.

3. රුදුපයං - ස්වා,

4. තිට්ඨයා - ම ඡ සං.

5. වෙදුනානුපයං - පන, වෙදුනාසං - ස්වා

* පඤ්ඤා පුච්ඡාමි සම්මුද්ධං පුච්ඡාමි ති - ම ඡ සං - අධික පාඨය.

1 බ්‍රාහ්මණ සංප්‍රකෘත - උපයව්ග - උපයසුත්ත

කථං හගවා පටිසන්ධිවසෙන සත්ථිඤ්ඤාණධීති යො ජානාති: වුත්තං හෙතං හගවතා: සන්ති භික්ඛවෙ, සත්තා නානත්තකායා නානත්තසඤ්ඤිතො සෙය්‍යථාපි මනුස්සා එකවෙව ච දෙවා එකවෙව ච විතිපාතිකා, අයං පඨමා විඤ්ඤාණධීති. සන්ති භික්ඛවෙ, සත්තා නානත්තකායා එකත්තසඤ්ඤිතො සෙය්‍යථාපි දෙවා බ්‍රහ්මකායිකා පඨමාභිතිබ්බත්තා, අයං දුතියා විඤ්ඤාණධීති. සන්ති භික්ඛවෙ, සත්තා එකත්තකායා නානත්තසඤ්ඤිතො සෙය්‍යථාපි දෙවා ආභසකරා, අයං තතියා විඤ්ඤාණධීති. සන්ති භික්ඛවෙ, සත්තා එකත්තකායා එකත්තසඤ්ඤිතො සෙය්‍යථාපි දෙවා සුභතිණහකා.¹ අයං චතුස්ථි, විඤ්ඤාණධීති, සන්ති භික්ඛවෙ, සත්තා සබ්බසො රූපසඤ්ඤානං සමතික්කමා පටිසසඤ්ඤානං අඤ්ඤානං නානත්තසඤ්ඤානං අමනසිකාරා 'අනන්තො ආකාශො'ති ආකාශානඤ්ඤායතනුපගා, අයං පඤ්ඤිමි² විඤ්ඤාණධීති. සන්ති භික්ඛවෙ, සත්තා සබ්බසො ආකාශානඤ්ඤායතනං සමතික්කම 'අනන්තං විඤ්ඤාණ'න්ති විඤ්ඤාණඤ්ඤායතනුපගා, අයං ඡට්ඨා විඤ්ඤාණධීති. සන්ති භික්ඛවෙ, සත්තා සබ්බසො විඤ්ඤාණඤ්ඤායතනං සමතික්කම 'නස්සි'ති ආකිඤ්ඤාඤ්ඤායතනුපගා, අයං සත්තමා³ විඤ්ඤාණධීති⁴. එවං හගවා පටිසන්ධිවසෙන සත්ථිඤ්ඤාණධීති යො ජානාතිති 'විඤ්ඤාණධීති යො සබ්බා' පොසාලාති හගවා'ති -පෙ-

අභිජානං තථාගතොති: 'අභිජාන'න්ති අභිජානනෙතො ආජානනෙතො විජානනෙතො පටිවිජානනෙතො පටිවිජ්ඣනෙතො. තථාගතොති: වුත්තං හෙතං හගවතා: "අතීතං වෙපි වුත්තං, හොති අභූතං අතච්ඡං අනඤ්ඤාසංහිතං නෙතං තථාගතො බ්‍යාකරොති, අතීතං වෙපි⁵ වුත්තං, හොති භූතං තච්ඡං අනඤ්ඤාසංහිතං තම්බි තථාගතො න බ්‍යාකරොති, අතීතං වෙපි වුත්තං, හොති භූතං තච්ඡං අඤ්ඤාසංහිතං තත්‍ර කාලඤ්ඤා තථාගතො හොති තස්සව පඤ්ඤාසංහිතං ව්‍යාකරණං. අනාගතං වෙපි වුත්තං, හොති -පෙ- පඤ්ඤාසංහිතං වෙපි වුත්තං, හොති අභූතං අතච්ඡං අනඤ්ඤාසංහිතං න තං තථාගතො බ්‍යාකරොති⁶ පඤ්ඤාසංහිතං වෙපි වුත්තං, හොති භූතං තච්ඡං අනඤ්ඤාසංහිතං තම්බි තථාගතො න බ්‍යාකරොති, පඤ්ඤාසංහිතං වෙපි වුත්තං, හොති භූතං තච්ඡං අඤ්ඤාසංහිතං තත්‍ර කාලඤ්ඤා තථාගතො හොති තස්ස පඤ්ඤාසංහිතං ව්‍යාකරණං. ඉති ටො වුත්තං, අතීතානාගතපඤ්ඤාසංහිතං බ්‍යාකරණං තථාගතො කාලවාදී භූතවාදී අඤ්ඤාසංහිතවාදී විනයවාදී. තස්මා 'තථාගතොති වුත්තං.

1. සුභතිණහං - පන,

2. චතුස්ථි -

3. පඤ්ඤාසංහිතං - සා,

4. පඤ්ඤාසංහිතං - පන, සා, මජ්ඣ.

5. අතීතං වෙපි - පන

6. තං තථාගතො න බ්‍යාකරොති - පන.

a සත්තකඤ්ඤාසංහිතං - අව්‍යාකරණං

යං ඛො වුදු, සදෙවකසස ලොකසස සමාරකසස සමුගමකසස සසසමණවුගමණියා පජාය සදෙවමනුසසාය දිට්ඨං සුතං මුතං විඤ්ඤානං පත්තං පරියෙසිතං, අනුවච්චිතං මනසා, සබ්බං තං තථාගතෙන අභිසම්මුද්ධං, තස්මා 'තථාගතො'ති වුච්චති. යඤ්ඤ ඛො වුදු, රත්තිං තථාගතො අනුගතරං සමමා සමොධං අභිසම්මුජ්ඣති, යඤ්ඤරත්තිං අනුපාදිසෙසාය නිබ්බාතා ධාතුයා පරිනිබ්බායති, යං එතස්මිං අත්තරෙ භාසති ලපති හිද්දිසති, සබ්බං තං තථෙව භොති, නො අඤ්ඤථා, තස්මා 'තථාගතො'ති වුච්චති. යථාචාදී වුදු, තථාගතො තථාකාරී, යථාකාරී තථාචාදී, ඉති යථාචාදී තථාකාරී යථාකාරී තථාචාදී, තස්මා 'තථාගතො'ති වුච්චති. සදෙවකෙ වුදු, ලොකෙ සමාරකෙ සමුගමකෙ සසසමණවුගමණියා පජාය සදෙවමනුසසාය තථාගතො අභිභූ අනභිභූතො අඤ්ඤදළු දසො වසවත්ති. තස්මා 'තථාගතො'ති වුච්චති''තිද අභිජානං තථාගතො'.

නිට්ඨන්ත මෙතං ජානාතීති: භගවා ඉධට්ඨකෙඤ්ඤව ජානාති කම්මාභි සම්බාරවසෙන 'අයං පුග්ගලො කායසස භෙද පරමමරණා, අපායං දුග්ගතිං විනිපාතං භිරයං උපපජ්ජිසති'ති. භගවා ඉධට්ඨකෙඤ්ඤව¹ ජානාති කම්මාභිසම්බාරවසෙන අයං පුග්ගලො කායසස භෙද පරමමරණා තීරවජාතයොනිං උපපජ්ජිසති'ති. භගවා ඉධට්ඨකෙඤ්ඤව ජානාති කම්මාභිසම්බාරවසෙන 'අයං පුග්ගලො කායසස භෙද පරමමරණා පෙත්තිවිසයං² උපපජ්ජිසති'ති. භගවා ඉධට්ඨකෙඤ්ඤව ජානාති කම්මාභිසම්බාරවසෙන 'අයං පුග්ගලො කායසස භෙද පරමමරණා මනුසෙසසු 'උපපජ්ජිසති'ති. භගවා ඉධට්ඨකෙඤ්ඤව ජානාති කම්මාභිසම්බාරවසෙන 'අයං පුග්ගලො සුපට්ටනො කායසස භෙද පරමමරණා සුගතිං සග්ගං ලොකං උපපජ්ජිසති'ති.

වුත්තං භෙතං භගවතා :

1. ඉධට්ඨකෙඤ්ඤව - ම ඡ සං.
2. පිත්තිවිසයං - සත්තං
3. දිසතිකාය - පාසාදිකසුත්ත

“ඉදාහං සාරිපුත්ත, එකච්චං දුග්ගලං එවං චේතසා චේතො පරිච්ච පජානාමි: ‘තථායං දුග්ගලො පටිපන්නො තථා ච ඉරියති තඤ්ඤ මග්ගං සමාරුළෙහා, යථා කායස්ස හෙද පරමමරණා අපායං දුග්ගතිං විහිපාතං නිරයං උපපජ්ජසාති’ති- ඉධ පනාහං සාරිපුත්ත, එකච්චං දුග්ගලං එවං චේතසා චේතො පරිච්ච පජානාමි: තථායං දුග්ගලො පටිපන්නො තථා ච ඉරියති තඤ්ඤ මග්ගං සමාරුළෙහා යථා කායස්ස හෙද පරමමරණා තීරවජාන යොනිං උපපජ්ජසාති’ති- ඉධ පනාහං සාරිපුත්ත, එකච්චං දුග්ගලං එවං චේතසා චේතො පරිච්ච පජානාමි: තථායං දුග්ගලො පටිපන්නො තථා ච ඉරියති තඤ්ඤ මග්ගං සමාරුළෙහා, යථා කායස්ස හෙද පරමමරණා පෙතතිවිසයං උපපජ්ජසාති’ති- ඉධ පනාහං සාරිපුත්ත, එකච්චං දුග්ගලං එවං චේතසා චේතො පරිච්ච පජානාමි: තථායං දුග්ගලො පටිපන්නො තථා ච ඉරියති තඤ්ඤ මග්ගං සමාරුළෙහා, යථා කායස්ස හෙද පරමමරණා මත්තසෙසසු උපපජ්ජසාති’ති- ඉධ පනාහං සාරිපුත්ත, එකච්චං දුග්ගලං එවං චේතසා චේතො පරිච්ච පජානාමි: තථායං දුග්ගලො පටිපන්නො තථා ච ඉරියති තඤ්ඤ මග්ගං සමාරුළෙහා, යථා කායස්ස හෙද පරමමරණා සුගතිං සග්ගං ලොකං උපපජ්ජසාති’ති- ඉධ පනාහං සාරිපුත්ත, එකච්චං දුග්ගලං එවං චේතසා චේතො පරිච්ච පජානාමි: තථායං දුග්ගලො පටිපන්නො තථා ච ඉරියති තඤ්ඤ මග්ගං සමාරුළෙහා යථා ආසවානං ඛයා අනාසවං චේතොවිමුක්තිං පඤ්ඤාචිමුක්තිං දිට්ඨං ධම්මෙ සයං අභිඤ්ඤා සමජ්ඣායා උපසම්පජ්ජ විහරති”ති. ‘තිට්ඨන්තමේතං ජානාති’.

අධිමුත්තං¹ තප්පරායණං²ති: ‘අධිමුත්ත’න්ති ආකිඤ්ඤාඤ්ඤායතනෝ³ අධිමුත්තතිවිමොකෙකං⁴ අධිමුත්තං⁵, තත්ත්වාධිමුත්තං තදධිමුත්තං තදධිපනෙයාං⁶. අථවා හගවා ජානාති: ‘අයං පුග්ගලො රූපාධිමුත්තො සද්ධාධිමුත්තො ගන්ධාධිමුත්තො රසාධිමුත්තො ඓශ්වර්ශාධිමුත්තො කුලාධිමුත්තො ගණාධිමුත්තො ආවායාධිමුත්තො ලාභාධිමුත්තො යසාධිමුත්තො පසංසාධිමුත්තො සුඛාධිමුත්තො විචාරාධිමුත්තො පිණ්ඩානාධිමුත්තො සෙනාසනාධිමුත්තො භිලානපච්චායගෙයජ්ජපරිසාරාධිමුත්තො සුත්තන්තාධිමුත්තො විනයාධිමුත්තො අභිධම්මාධිමුත්තො ආරඤ්ඤකඛාධිමුත්තො පිණ්ඩානිකඛාධිමුත්තො පංසුකුලිකඛාධිමුත්තො තෙවිවරිකඛාධිමුත්තො සපදනවාටිකඛාධිමුත්තො ධල්ලපච්චාහත්තිකඛාධිමුත්තො නෙසජ්ජකඛාධිමුත්තො යථාසන්ත තිකඛාධිමුත්තො පඨමජ්ඣානාධිමුත්තො දුතියජ්ඣානාධිමුත්තො

1. විමුත්තං - පන, සනා

2. ආකිඤ්ඤාඤ්ඤායතනං - ම ජ සං

3. මජ්ඣිමනිකාය - මහාධිභ්තාදුත්ත

3. ධිමුත්තනති විමොකෙකං-ම ජ සං

4. විමුත්තං - සනා

5. තදධිපනෙයාං -ව-වි-ක-ම ජ සං,

තනියජ්ඣානාදිවුත්තො චතුස්සජ්ඣානාදිවුත්තො ආකාසානඤ්ඤායතනසමා-
පත්තාදිවුත්තො¹ විඤ්ඤාණඤ්ඤායතනසමාපත්තාදිවුත්තො ආකිඤ්ඤා-
යතනසමාපත්තාදිවුත්තො නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනසමාපත්තාදිවුත්තොති
අදිවුත්තං. තපපරායණං: ආකිඤ්ඤායතනමයං තපපරායණං කම්මප-
රායණං විපාකපරායණං කම්මගරුකං පටිසන්ධිගරුකං. අඋවාහගවාජානාති
'අයං පුග්ගලො රුපපරායණො -පෙ- නෙවස ඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනසමාපත්ති
පරායණොති 'අදිවුත්තං තපපරායණං'.

තෙනාහ හගවා :

“විඤ්ඤාණධිත්තියො සධ්ධා (පොසාලාති හගවා)
අභිජානං ත.ථාගතො,
තිට්ඨතතමෙනං ජානාති
අදිවුත්තං තපපරායණං”නති.

14-4

ආකිඤ්ඤායතනසමාපතං ඤාතො නන්දිසංයොජනං ඉති,
ඵවමෙනං² අභිඤ්ඤාය තතො තස්මි විපසංති,
ඵතං ඤාණං තථං තස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස වුසිමතො,

ආකිඤ්ඤායතනසමාපතං ඤාතොති 'ආකිඤ්ඤායතනසමාපතං' වුත්තං
ආකිඤ්ඤායතනසමාපතනිකො කම්මාහිසංඛාරො, ආකිඤ්ඤායතන-
සමාපතනිකං කම්මාහිසංඛාරං ආකිඤ්ඤායතනසමාපතොති ඤාතො ලග්ගනනති
ඤාතො ඛන්ධනනති ඤාතො පළිබ්බොධොති ඤාතො ජානිතො තුලසිතො
තිරසිතො විහාසිතො විභූතං කතොති 'ආකිඤ්ඤායතනසමාපතං ඤාතො'.

නන්දිසංයොජනං ඉතිති 'නන්දිසංයොජනං' වුත්තං අරුපරාගො,
අරුපරාගෙන තං කම්මං ලග්ගං ලග්ගිතං පළිබ්බං, අරුපරාගං නන්දි-
සංයොජනනති ඤාතො ලග්ගනනති ඤාතො ඛන්ධනනති ඤාතො පළිබ්බොධොති
ඤාතො ජානිතො තුලසිතො තීරසිතො විහාසිතො විභූතං කතො. ඉතිති
පදසන්ධි පදසංසංගො පදපාරිපුරි අක්ඛරසමවායො බාහුජනසිලිඨතා
පදනුපුට්ඨතාපෙන 'ඉති'ති. 'නන්දිසංයොජනං ඉති'.

1. සමාපත්තාදිවුත්තො - පත

2. ඵවමෙනං - ව-වි-ක.

3. සංඥානි වුත්තං-ව-වි-ක, මජ්ඣ.

එවමෙනං අභිඤ්ඤායාති එවං එතං අභිඤ්ඤාය ජානිතා තුලයිතා තීරයිතා විභාවයිතා විභූතං කතාති 'එවමෙනං අභිඤ්ඤාය'.

තතො තත්ථ විපස්සාතිති 'තත්ථා'ති ආකිඤ්ඤාඤ්ඤායතනං සමාපජ්ජිතා තතො වුට්ඨතිතා තත්ථ ජාතෙ විත්තවෙනයිතෙ ධම්මෙ අනිඉවතො විපස්සති දුක්ඛතො විපස්සති රොගතො -පෙ- නිසසරණතො විපස්සති දුක්ඛති ඔලොකෙති නිජ්ඣායති උපපරික්ඛතිති 'තතො තත්ථ විපස්සති'.

එතං ඤාණං තථං තස්සාති එතං ඤාණං තච්ඡං භූතං යාථාචං අවිපරිතං තස්සාති 'එතං ඤාණං තථං තස්ස'.

බ්‍රාහ්මණස්ස වුට්ඨිමතොති 'බ්‍රාහ්මණො'ති සත්තන්තං ධම්මානං බාහිතන්තා බ්‍රාහ්මණො -පෙ- අසිතො තාදී පවුට්ඨතෙ ස බ්‍රහ්මාති. බ්‍රාහ්මණස්ස වුට්ඨිමතොති පුට්ඨ්ථතකලාණං උපාදය සත්තපෙධා¹ අප්පත්තස්ස² පත්තියා, අනධිගතස්ස අධිගමාය, අසවේක්කතස්ස සවේකිරියාය වසන්ති සංවසන්ති ආවසන්ති පරිවසන්ති, අරහා වුට්ඨිතවා කතකරණියො ඉතිතභාරො අනුප්පත්තසද්ධො පරික්ඛිණ්ණවසංයොජනො සම්මදඤ්ඤා විමුක්තො සො වුත්ථාසො විණ්ණවරණො -පෙ- ජාතිමරණ සංසාරො තත්ථ තස්ස පුනාබ්‍හවො'ති 'බ්‍රාහ්මණස්ස වුට්ඨිමතො'.

තෙනාහ භගවා:

“ආකිඤ්ඤාඤ්ඤාසම්භවං ඤාතා නන්දිසංයොජනං ඉති,
එවමෙනං අභිඤ්ඤාය තතො තත්ථ විපස්සති.
එතං ඤාණං තථං තස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස වුට්ඨිමතො”ති.

සහ ගාථාපරිසොසානා -පෙ- සත්ථා මෙ භගවා සාවකොහමස්මි'ති.

පොසාල සුත්තනිදෙසො සම්මතො

1. සත්තපෙධා - ව-වි-ක-ම ජ සං

2. අප්පත්තස්ස - ව-වි-ක

15. මොසරාජ සුතනිදේශය

15-1

දාහං සකකං¹ අපුච්ඡිසං (ඉට්ඨායසමා මොසරාජා)
න මෙ බ්‍යාකාසි වකචුමා,
යාව තතියඤ්ච දෙව්සි
බ්‍යාකරොතිති මෙ සුතං,

දාහං සකකං අපුච්ඡිසන්නි යො ආභමණො ද්විසමනතුං බුද්ධං
භගවන්තං පඤ්ඤං අපුච්ඡි, තස්ස භගවා පඤ්ඤං දුට්ඨො න බ්‍යාකාසි
තදන්තරා² ඉමස්ස ආභමණස්ස ඉන්ද්‍රියපරිපාකො භවිසසතිති. සකකන්ති
සකෙකා භගවා සකාකුලා³ පබ්බජිතොතිපි සකෙකා, අථවා අභිසං
මහද්ධනො ධනවාතිපි සකෙකා, තස්සිමානි ධනානි, සෙය්‍යවීදං සද්ධාධනං
දිලධනං හිරිධනං භික්ඛප්පධනං සුතධනං වාගධනං පඤ්ඤධනං
සතිපට්ඨානධනං සමුච්ඡාදධනං ඉද්ධිපාදධනං ඉන්ද්‍රියධනං බලධනං
මොර්ඤ්ඤධනං භික්ඛධනං භික්ඛධනං, තිබ්බානධනං ඉමෙහි අනෙක
විධෙහි ධනරතනෙහි අකෙසං මහද්ධනො ධනවාතිපි සකෙකා. අථවා
පසු විසථි අලමකො සුරො විරො විකානො අභිරු අවජමති අනුත්‍රාසි
අපලාසි පතීනභයභෙරවො විගතලොමභංගොතිපි සකෙකා. දාහං
සකකං අපුච්ඡිසන්නි දාහං සකකං අපුච්ඡිසං අයාවසං අරෙඤ්ඤං
පසාදසිසන්නි 'දාහං සකකං අපුච්ඡිසං'. ඉට්ඨායසමා මොසරාජති -පෙ-

න මෙ බ්‍යාකාසි වකචුමාති 'න මෙ බ්‍යාකාසි'ති න මෙ බ්‍යාකාසි,
න ආවිකසි, න දෙසෙසි, න පඤ්ඤපෙසි, න පට්ඨපෙසි, න විවිදි, න විභිදි,
න උත්තානි අකාසි, න පකාසෙසි. වකචුමාති භගවා පඤ්ඤාති වකචුති
වකචුමා, මංසවකචුතාපි වකචුමා, දිබ්බවකචුතාපි වකචුමා, පඤ්ඤවකචුතාපි
වකචුමා, බුද්ධවකචුතාපි වකචුමා, සමන්තවකචුතාපි වකචුමා.

කථං භගවා මංසවකචුතාපි වකචුමා: 'මංස වකචුමාති භගවතො පඤ්ඤා
වණණං සංවිජ්ජන්ති' නිලො ව වණණං පිතතො ව වණණං ලොහිත
තො ව වණණං කණණං ව වණණං ඔදනො ව වණණං. අකඤ්ඤා-
ලොමානි ව භගවතො⁴ යත් ව අකඤ්ඤාලොමානි පතිට්ඨිතානි තං නිලං
භොති සුනිලං පාසාදිකං දසසන්තොයං උමමාපුප්පසමානං⁵ තස්ස පරතො
පිතකං භොති සුපිතකං සුවණණවණණං පාසාදිකං දසසන්තොයං කණ්-
කාරපුප්පසමානං, උභතො ව අකඤ්ඤානි⁶ භගවතොලොහිතකානි ගොන්ති.

1. සකක - සා,
2. වකචුසමනතරා - සා.
3. සාකාකුලා - වි-ක
4. පඤ්ඤවණණං සංවිජ්ජ - ව-වි-ක

5. 'අකඤ්ඤාලොමානි ව භගවතො'
-ම ජ සං, තඤ්ඤි
6. උමා පුප්පසමානං - ම ජ සං,
උමාරපුප්ප සමානං - ව-වි-ක-සා
7. අකඤ්ඤානි - සත

සුලෝභිතකාරී පාසාදිකාරී දසකතෙයානි ඉන්ද්‍රගෝපකසමානානි, ලජ්ජා කණ්ඨං තොති සුකණ්ඨං අලුබ්¹ සිනිද්ධං පාසාදිකං දසකතෙයාං. අඤ්චරිඨකසමානං² තසස පරතො ඔදුතං හොති සුඛදුතං³ සෙතං පණ්ඨරං පාසාදිකං දසකතෙයාං ඔසධිතාරකසමානං, තෙන හගවා පකතිතෙන මංසවිකක්ඛනා අත්තභාවපරියාපනෙන පුට්ඨසුවරිතකමොභිතිබ්බතෙන සමන්තා යොජනං පසුකි දිවාපෙ ව රත්ඤ්ඤා. යද්ගි චතුරඛයාමන්තාගතො අකුකාරො හොති, සුරියො ව අඤ්ඤා පතො හොති⁴ කාළපඤ්ඤා ව උපපාසපො හොති, තිබ්බො ව වනසඤ්ඤා හොති, මහා ව කාළ මෙඤ්ඤා⁵ අබ්බුච්ඡිතො හොති. එවරුපෙ චතුරඛයාමන්තාගතෙ අකුකාරෙ සමන්තා යොජනං පසුකි.

කථං හගවා දිබ්බෙන වකක්ඛනාපි වකක්ඛනා: හගවා දිබ්බෙන වකක්ඛනා විසුද්ධන අතිකක්ඛනාමානුසංකෙත සතෙත පසුකි වච්චානෙ උපපජ්ජාමානෙ හිතෙ පණිතෙ සුවිණේණ දුබ්බණේණ සුගතෙ දුග්ගතෙ යථාකමුඛපගෙ සතෙත පජානාති, ඉමෙ වත භොතෙතා සත්තා කායදුච්චරිතෙන සමන්තාගතා වච්චුච්චරිතෙන සමන්තාගතා මනොදුච්චරිතෙන සමන්තාගතා අරියානං උපවාදකා මිච්ඡාදිට්ඨිකා මිච්ඡාදිට්ඨිකමිසමාදානා තෙ කායසු භෙද පරමමරණා අපායං දුග්ගතිං චිනිපාතං තිරයං උපපන්නා. ඉමෙ වා පන භොතෙතා සත්තා කායසුච්චරිතෙන සමන්තාගතා වච්චි සුච්චරිතෙන සමන්තාගතා මනොසුච්චරිතෙන සමන්තාගතා අරියානං අනුපවාදකා සම්මාදිට්ඨිකා සම්මාදිට්ඨි කම්මසමාදානා තෙ කායසු භෙද පරමමරණා සුගතිං සග්ගං ලොකං උපපන්නාති. ඉත් දිබ්බෙන වකක්ඛනා විසුද්ධන අතිකක්ඛනාමානුසංකෙත සතෙත පසුකි වච්චානෙ උපපජ්ජාමානෙ හිතෙ පණිතෙ සුවිණේණ දුබ්බණේණ සුගතෙ දුග්ගතෙ යථාකමුඛපගෙ සතෙත පජානාති, ආකඛිමානො ව හගවා එකමි ලොකධාතුං පසෙසයා, දෙවි ලොකධාතුයො, පසෙසයා තිසෙසාපි ලොක ධාතුයො පසෙසයා, වතසෙසාපි ලොකධාතුයො පසෙසයා, පඤ්ඤාපි ලොකධාතුයො පසෙසයා, දසපි ලොකධාතුයො පසෙසයා, විසමි ලොකධාතුයො පසෙසයා, තිංසමි ලොකධාතුයො පසෙසයා, වඤ්ඤාපි ලොකධාතුයො පසෙසයා, පඤ්ඤාපි ලොකධාතුයො පසෙසයා, සතමි ලොකධාතුයො පසෙසයා, සහසමි වුලනිකං ලොකධාතුං පසෙසයා, ද්විසහසමි මජ්ඣිමිකං ලොකධාතුං පසෙසයා, තිසහසමි මහාසහසමි ලොකධාතුං පසෙසයා, යාවතා⁷ පන ආකඛිමයා තාවතකං පසෙසයා, ඒවං පරිසුද්ධං⁸ හගවතො දිබ්බවකක්ඛනං. එවං හගවා දිබ්බෙන වකක්ඛනාපි වකක්ඛනා.

1. අලුබ්බං - පන	6. තිසහසමි ලොකධාතුං පසෙසයා.
2. අලුච්චික - සා.	මහාසහසමි ලොකධාතුපසෙසයා -
3. ඕසා දුඛදුතා - පන.	ම ජ හං,
4. අඤ්ඤා භවිතො, හොති - සා.	7. යාවතකං - ම ජ හං.
5. අකාලමෙකො - සා.	8. එවං විසුද්ධං - ප-ව-වි-ක.

කථං භගවා පඤ්ඤාචක්ඛනාපි චක්ඛමා: භගවා මහාපඤ්ඤා පුද්ගල-පඤ්ඤා භාසපඤ්ඤා ජවනපඤ්ඤා¹. තික්ඛිපඤ්ඤා භිබ්බධිකපඤ්ඤා පඤ්ඤාපභෙදකුසලො පභික්ඛාඤ්ඤාණො අධිගතපටිසම්භිදෝ². චතුට්ඨසාරජ්ජප්පකො දසබලධාරී පුරිසාසභො පුරිසසීභො පුරිසනාගො පුරිසා-ජඤ්ඤා පුරිසධොරණො අනන්තඤ්ඤාණො අනන්තතෙජො අනන්තයසො අට්ඨමා මහථුතො ධනවා නොතා විනොතා අනුනොතා පඤ්ඤාපෙතා භිජ්ඣාපෙතා පෙකෙකිතා පසාදෙතා. සො හි භගවා අනුප්පන්නස්ස මග්ගස්ස උප්පාදෙතා, අසඤ්ජාතස්ස, මග්ගස්ස සඤ්ජනෙතා, අනඤ්ජාතස්ස මග්ගස්ස අසඤ්ජාතා, මග්ගඤ්ඤා, මග්ගවිදු මග්ගකොට්ඨෙදො මග්ගානුගා ච පන එතරහි සාවකා විහරන්ති පච්ඡා සමන්තාගතා.

සො හි භගවා ජානං ජානාති, පසං පසංසති, චක්ඛමානො ඤාණ-භුතො ධර්මභුතො බ්‍රහ්මභුතො වත්තා පවත්තා අත්ථස්ස නිකේතනා, අමතස්ස දුතා ධම්මස්සාමි³ තථාගතො, නත්ති තස්ස භගවතො අඤ්ඤාතං අදිට්ඨං අවිදිතං අසව්ඡිකතං අඵසසිතං⁴ පඤ්ඤාය, අතීතං අනාගතං පච්චුප්පන්නං⁵ උපාදය සබ්බ ධම්මා සබ්බාකාරෙන බුද්ධස්ස භගවතො ඤාණමුඛෙ ආපාරං ආගව්ජන්ති. යං කිඤ්චි නොයං නාම අත්ති ධර්මං ජාතිතබ්බං⁶ අක්කඤ්ඤො වා පරඤ්ඤො වා උභයඤ්ඤො වා දිට්ඨධම්මිකො වා අඤ්ඤො සමපරාසිකො වා අඤ්ඤො, උත්තානො වා අඤ්ඤො, ගෙමිථො වා අඤ්ඤො, ගුලෙග්ගා වා අඤ්ඤො, පටිච්ඡකො වා අඤ්ඤො, නොයො වා අඤ්ඤො, නිතො වා අඤ්ඤො, අනවජෙජා වා⁷ අඤ්ඤො, භික්ඛිලෙසො වා අඤ්ඤො, වොදනොවා අඤ්ඤො, පරමඤ්ඤො වා අඤ්ඤො⁸. සබ්බං තං අනෙකාබුද්ධ ඤාණෙ පරිවක්ඛති, සබ්බං කායකම්මං බුද්ධස්ස භගවතො ඤාණානුපරිවක්ඛති සබ්බං වචිකම්මං ඤාණානුපරිවක්ඛති, සබ්බං මනොකම්මං ඤාණානුපරිවක්ඛති,

1. ජවනප ඤ්ඤා භාසපඤ්ඤා - ම ජ සං.
2. අධිගතපටිසම්භිදප්පකො - ම ජ සං.
3. ධම්මසාමි - සා.
4. අඵසසිතං - සා.

5. අතීතානාගත පච්චුප්පන්නං - සා.
6. අත්ති, ජාතිතබ්බං - ම ජ සං, සා.
7. අවිජෙජො අඤ්ඤො වා - පන.
8. පරමඤ්ඤො වා - ම ජ සං, සා.

අතීතෙ බුද්ධස්ස භගවතො අප්පට්භතං ඤාණං, අනාගතෙ අප්පට්භතං ඤාණං, පච්ඡාසනෙන අප්පට්භතං ඤාණං, යාවතකං නෙය්‍යං තාවතකං ඤාණං, යාවතකං ඤාණං තාවතකං නෙය්‍යං, නෙය්‍යපරියන්තිකං ඤාණං, ඤාණපරියන්තිකං නෙය්‍යං, නෙය්‍යං අතික්කමිඤ්ඤා ඤාණං නපු වත්තති¹. ඤාණං අතික්කමිඤ්ඤා නෙය්‍යපථො තස්සී, අඤ්ඤාමඤ්ඤාපරියන්තධායිනො තෙ ධම්මා, යථා ද්විත්තං සමුග්ගපට්ඨානං සමමා ඵසස්සිත්තානා². හෙට්ඨිමං සමුග්ගපට්ඨං උපරිමං නාතිවත්තති, උපරිමං සමුග්ගපට්ඨං හෙට්ඨිමං නාතිවත්තති, අඤ්ඤාමඤ්ඤාපරියන්තධායිනො තෙ³. ඵවමෙව බුද්ධස්ස භගවතො නෙය්‍යඤ්ඤා ඤාණඤ්ඤා අඤ්ඤාමඤ්ඤාපරියන්තධායිනො. යාවතකං නෙය්‍යං තාවතකං ඤාණං, යාවතකං ඤාණං තාවතකං නෙය්‍යං, නෙය්‍යපරියන්තිකං ඤාණං, ඤාණපරියන්තිකං නෙය්‍යං, නෙය්‍යං අතික්කමිඤ්ඤා ඤාණං නපු වත්තති, ඤාණං අතික්කමිඤ්ඤා නෙය්‍ය පථො තස්සී, අඤ්ඤාමඤ්ඤාපරියන්තධායිනො තෙ ධම්මා.

සබ්බධමෙමසු බුද්ධස්ස භගවතො ඤාණං පවත්තති, සබ්බෙ ධම්මා බුද්ධස්ස භගවතො ආවජ්ජනපට්ඨිකා ආකම්බපට්ඨිකා⁴ මනාකාරපට්ඨිකා විත්තුපාදපට්ඨිකා සබ්බසත්තෙසු බුද්ධස්ස භගවතො ඤාණං පවත්තති, සබ්බසංච සත්තානං භගවා ආසයං ජානාති, අනුසයං ජානාති, වර්තං ජානාති, අධිමුක්තිං ජානාති, අපරප්පකම් මහාප්පකම් තික්කිත්ථිසෙ මුද්දිත්ථිසෙ ස්වාකාරෙ ආකාරෙ සුච්ඡිකාපයෙ දුච්ඡිකාපයෙ භබ්බාභබ්බෙ සත්තෙ ජානාති. සදෙවකො ලොකො සමාරකො සබ්බභූතො සසමණ්ණාහුච්ඡි පජා සදෙවමනුස්සා අනෙකාබුද්ධඤාණෙ පරිවත්තති. යථා යෙ කෙවි මච්ඡකච්ඡපා අනුමසො ත්මිතිමිඛාලං උපාදය අනෙකා මහාසමුද්දෙ පටිවත්තන්ති. ඵවමෙව සදෙවකො ලොකො සමාරකො සබ්බභූතො සසමණ්ණාහුච්ඡි පජා සදෙවමනුස්සා අනෙකා බුද්ධඤාණෙ පරිවත්තති⁵. යථා යෙ කෙවි පක්ඛි අනුමසො ගුරුලං වෙනතෙය්‍යං උපාදය ආකාසසං පදෙසෙ පරිවත්තන්ති. ඵවමෙව යෙපි තෙ⁶. සාරිඤ්ඤාමො පඤ්ඤාය සමන්තාගතා, තෙපි බුද්ධඤාණස්ස පදෙසෙ පරිවත්තන්ති. බුද්ධඤාණං දෙවමනුස්සානං පඤ්ඤං ඵරිඤ්ඤා අභිභවිඤ්ඤා තිට්ඨති. යෙපි තෙ ඛත්තිස පණ්ණිතා බ්‍රාහ්මණපණ්ණිතා ගහපතිපණ්ණිතා සමණපණ්ණිතා ගිජුණා ක පරපුටාද වාලංචිකාද වොහිඤ්ඤා⁷ මඤ්ඤා වරුන්ති පඤ්ඤාගතෙන්⁸ දිට්ඨිගතංගි, තෙ පඤ්ඤා අභිසංඛාරිඤ්ඤා අභිසංඛාරිඤ්ඤා තථාගතං උපසංකමිඤ්ඤා දුච්ඡන්ති ගුලානාච ව පටිච්ඡන්තානාච කට්ඨිකා විසසජ්ජිතාවා⁹. තෙ පඤ්ඤා භගවතා¹⁰ හොන්ති ගිද්දිට්ඨකාරණා. උපසංකිතකා ව තෙ භගවතො සමපජ්ජන්ති. අථ ඛො භගවා තස්සී අතිරොචක යදිදං පඤ්ඤායාති. ඵවං භගවා පඤ්ඤාවකබ්‍රාහ්මි වකබ්‍රාමා.

1. ඤාණං න පරිවත්තති - පන.
2. ද්විත්තානං - ම ජ සං, ස්වා.
3. අඤ්ඤාමඤ්ඤාපරියන්තධායිනො - ම ජ සං.
4. ආකම්බන පට්ඨිකා - පන.
5. සමාරකො ලොකො සබ්බභූතො ලොකො - ම ජ සං.

6. පරිවත්තන්ති - ම, වී, ක.
7. යෙකෙවි තෙ - පන.
8. තෙ භිද්දන්තා - ස්වා, වී, ක.
9. දිට්ඨිගතෙහ - පන.
10. කට්ඨිකා විසසජ්ජිතාව - වී, වී, ක, ම ජ සං.
11. භගවතො - ව, වී, ක.

කථං හගවා බුද්ධවක්ඛනාපි වක්ඛමා: හගවා බුද්ධවක්ඛනා ලොකං ඔලොකෙන්නා:¹ අද්දස සන්නෙ අපරජකෙකි මහාරජකෙකි තික්ඛිඤ්ඤෙ මුදිඤ්ඤෙ ස්වාකාරෙ ද්වාකාරෙ සුච්ඤ්ඤප්පෙ දුච්ඤ්ඤප්පෙ අපෙකාවෙව පරලොකවජ්ජ්ඣයදස්සාවිනො² විහරන්නෙ, අපෙකාවෙව න පරලොකවජ්ජ්ඣයදස්සාවිනො විහරන්නෙ. සෙය්‍යථාපි නාම උප්පලිතියං වා පද්ගමිතියං වා පුණ්ණිරික්ඛිතියං වා අපෙකාවොති උප්පලාති වා පද්ගමාති වා පුණ්ණිරික්ඛාති වා උදකෙ ජාතාති උදකෙ සංවද්ධාති උදකානුක්ඛාතාති අනෙතාතිමුක්ඛ-පොසිති, අපෙකාවොති උප්පලාති වා පද්ගමාති වා පුණ්ණිරික්ඛාති වා උදකෙ ජාතාති උදකෙ සංවද්ධාති සමොදකං ධිතාති,³ අපෙකාවොති උප්පලාති වා පද්ගමාති වා පුණ්ණිරික්ඛාති වා උදකෙ ජාතාති උදකෙ සංවද්ධාති උදකා අභිබුක්ඛමි තිට්ඨන්ති අනුපලික්ඛාති උදකෙන. එවමෙව හගවා බුද්ධවක්ඛනා ලොකං ඔලොකෙන්නා අද්දස සන්නෙ අපරජකෙකි මහාරජකෙකි තික්ඛිඤ්ඤෙ මුදිඤ්ඤෙ ස්වාකාරෙ ද්වාකාරෙ සුච්ඤ්ඤප්පෙ දුච්ඤ්ඤප්පෙ අපෙකාවෙව පරලොකවජ්ජ්ඣයදස්සාවිනො විහරන්නෙ, අපෙකාවෙව න පරලොකවජ්ජ්ඣයදස්සාවිනො විහරන්නෙ.

“ජානාතී හගවා” අයං පුග්ගලො රාගවරිතො අයං දෙසවරිතො අයං මොහවරිතො, අයං චිතකකවරිතො අයං සද්ධාවරිතො අයං ඤාණවරිතොති. රාගවරිතස්ස හගවා පුග්ගලස්ස අසුභකථං කථෙති,⁴ දෙසවරිතස්ස හගවා පුග්ගලස්ස මෙත්තාභාවනං ආචිකති, මොහවරිතං හගවා පුග්ගලං⁵ උද්දෙසෙ පරිපුච්ඡායං⁶ කාලෙන ධම්මෙසවනෙ කාලෙන ධම්මසාකච්ඡාය ගරුසංවාසෙ නිවේදෙති, චිතකකවරිතස්ස හගවා පුග්ගලස්ස ආනාපානසතිං ආචිකති, සද්ධාවරිතස්ස හගවා පුග්ගලස්ස පසාදනියං නිජිත්තං ආචිකති බුද්ධසුබොධිං ධම්මසුධම්මෙතං සම්මසුප්පට්ඨෙති. ධිලාති ව අත්තනො. ඤාණවරිතස්ස හගවා පුග්ගලස්ස විපස්සනාතිමිත්තං ආචිකති අනිච්ඡාකාරං දුක්ඛාකාරං අනත්තාකාරං.

1. මොලොකෙන්නා - මජ්ඣ.

2. දස්සාවිනො - ව, ටි, ක.

3. සමොදකං තිට්ඨන්ති - ප.

4. අසුභං කථං - පන.

5. මොහවරිතස්ස හගවා පුග්ගලස්ස - මජ්ඣ.

6. උදෙසෙ පරිපුච්ඡාය - පන.

මහතො භාරස්ස නිකෙඤ්ජනං— මහතො සංසාරවට්ඨස්ස උපචේදං—
මහතො සන්තප්පස්ස නිබ්බාපනං— මහතො පරිළාභස්ස පටිපස්සාදිං—
මහතො ධම්මධර්මස්ස උසස්සාපනං උපි ගවෙසි පරියෙසිතිපි ඉසි. මහතෙත
සතිපට්ඨානෙ මහතෙත සම්මප්පාධානෙ මහතෙත ඉද්ධිපාදෙ මහත්තානි
ඉන්ද්‍රියානි මහත්තානි බලානි මහත්තො බොජ්ඣංගික මහත්තං අරියං
අවස්ථිතිකං මහත්තං මහත්තං පරමධං අමතං නිබ්බානං උපි ගවෙසි
පරියෙසිතිපි ඉසි. මහෙසකෙඤ්චා සකෙතභි ඵසිතො ගවෙසිතො
පරියෙසිතො කභං බුද්ධො කභං භද්දො කභං දෙවදෙවො කභං
නරාසහොතිපි ඉසිති යාව තතියස්ස දෙව්සි බ්‍යාකරොතිති මෙ සුත්තං.'

තෙත්තාහ සො බ්‍රාහ්මණො :

“ඤාහං සකකං අපුච්ඡිස්සං (ඉම්මායස්මා මොසරාජා.)
න මෙ බ්‍යාකාසි වස්සුමා,
යාව තතියස්ස දෙව්සි
බ්‍යාකරොතිති මෙ සුත්තං”න්ති.

15-2

අයං ලොකො පරො ලොකො
බ්‍රහ්මලොකො සද්දෙවකො,
දිට්ඨිං තෙ නාභිජානාති
ගොතමස්ස යසස්සිතො.

අයං ලොකො පරො ලොකොති: ‘අයං ලොකො’ති මත්‍රස්ස ලොකො
‘පරො ලොකො’ති මත්‍රාලොකං යංපෙත්වා සංඛො පරො ලොකො’ති
අයං ලොකො පරො ලොකො’.

බ්‍රහ්මලොකො සද්දෙවකොති — සද්දෙවකො ලොකො සමාරකො
සබ්‍රහ්මකො සංසමණබ්‍රාහ්මණී පජා සද්දෙවමත්‍රස්සාති ‘බ්‍රහ්මලොකො
සද්දෙවකො.

දිට්ඨිං තෙ නාභිජානාතිති- තුස්සං දිට්ඨිං ඛන්තිං රුචිං ලභ්‍යං අක්කාසයං
අධිප්පායං ලොකො න ජානාති: ‘අයං උච්චිදිට්ඨිකො උච්චිඛන්තිකො උච්චි-
රුචිකො උච්චිලභ්‍යකො උච්චිඅක්කාසයො උච්චිඅධිප්පායො’ති න ජානාති
න පසාති න දස්සාති නාධිගමන්ති න විඤ්ඤාති න පටිලභන්ති ‘දිට්ඨිං තෙ
නාභිජානාති’ති.

ගොතමස්ස යසසිනොති: හගවා යසසොනොති යසසසි, අථවා හගවා සකකතො භූකතො මානිතො සුචිතො අපචිතො ලාභී විවරපිණ්ඩපාත සෙනාසනාගිලානපච්චයභෙසජ්ජපරිකාරානන්ධි යසසසිති 'ගොතමස්ස යසසිනො.'

තෙනාහ සො බ්‍රාහ්මණො:

“අයං ලොකො පරො ලොකො
බ්‍රහ්මලොකො සදෙවකො,
දිව්සිං තෙ නාභිජානාති,
ගොතමස්ස යසසිනො”ති.

15-3

ඵවං අභිකකන්තදසොචිං
අස්සී පඤ්ඤාන ආගමං,
කථං ලොකං අවෙක්ඛන්තං
මච්චුරාජා න පසාති.

ඵවං අභිකකන්තදසොචිනතී: ඵවං අභිකකන්තදසොචිං අග්ගදසොචිං සෙවසිදසොචිං විසෙට්ඨදසොචිං පාමොක්ඛදසොචිං උත්තමදසොචිං පරමදසොචිනතී 'ඵවං අභිකකන්තදසොචිං'.

අස්සී පඤ්ඤාන ආගමනති: පඤ්ඤාස්සීකම්මා ආගතා¹ - පෙ - වහසෙසතං භාරනතී, ඵවමිධි 'අස්සී පඤ්ඤාන ආගමං.'

කථං ලොකං අවෙක්ඛන්ත නතී: කථං ලොකං අවෙක්ඛන්තං පච්චවෙක්ඛන්තං තුලයන්තං තීරයන්තං විභාවයන්තං විභූතං කරොන්තනතී 'කථං ලොකං අවෙක්ඛන්තං'.

මච්චුරාජා න පසාතිති: මච්චුරාජා න පසාති න දසාති නාධිගව්‍යති න විඤ්ඤති න පටිලභතිති 'මච්චුරාජා න පසාති'.

තෙනාහ සො බ්‍රාහ්මණො:

“ඵවං අභිකකන්තදසොචිං
අස්සී පඤ්ඤාන ආගමං,
කථං ලොකං අවෙක්ඛන්තං
මච්චුරාජා න පසාති”ති.

1. පඤ්ඤාන අස්සීකො ආගාතොවිධි - ම 3 ආ

15-4

සුඤ්ඤතො ලොකං අවෙකකිසු
 (මොසරාජ) සද්ද සතො,
 අත්තානුදිට්ඨං උභවං¹
 එවං මච්ඡුතරො සියා
 එවං ලොකං අවෙකකිත්තං
 මච්ඡුරාජා න පසකති

සුඤ්ඤතො ලොකං අවෙකකිසුති: 'ලොකො'ති-නිරයලොකො තිරවිජානලොකො පෙත්ඤ්විසයලොකො මනුසසලොකො දෙවලොකො ඛනිලොකො ධාතුලොකො ආයතන ලොකො අයං ලොකො පරො ලොකො බ්‍රහ්මලොකො සදෙවකො. "අඤ්ඤතරො භික්ඛු භගවත්තං එතදවොච: 'ලොකො ලොකො'ති භතෙන වුවන්ති, කිත්තං වතා නු ඛො භතෙන ලොකොති වුවන්ති: ලුප්තති ඛො භික්ඛු තස්මා ලොකො'ති වුවන්ති. කිංඤ්ඤ ලුප්තති, වක්ඛං ඛො භික්ඛු ලුප්තති, රූපා ලුප්තති, වක්ඛංඤ්ඤාණං ලුප්තති, වක්ඛංසමාසො ලුප්තති, යමිදං වක්ඛංසමාසං පට්ඨයා උපපජ්ජති වෙදිකං සුඛං වා දුක්ඛං වා අදුක්ඛමසුඛං වා, තමි ලුප්තති, සොතං ලුප්තති, සද්ද ලුප්තති-සානං ලුප්තති, ගන්ධා ලුප්තති-ජිව්හා ලුප්තති, රසා ලුප්තති-කායො ලුප්තති, ඵොච්ඡබ්බා ලුප්තති-මනො ලුප්තති, ධම්මා ලුප්තති, මනොවිඤ්ඤාණං ලුප්තති, මනො-සමාසො ලුප්තති, යමිදං මනොසමාසපට්ඨයා උපපජ්ජති, වෙදිකං සුඛං වා දුක්ඛං වා අදුක්ඛමසුඛං වා තමි ලුප්තති, ලුප්තති ඛො භික්ඛු තස්මා ලොකො'ති වුවන්ති."

සුඤ්ඤතො ලොකං අවෙකකිසුති: ද්විති කාරණෙහි සුඤ්ඤතො ලොකං අවෙකකිති: අවසියපවි²ත්තසලුකකිණවසෙන වා, තුවජ-සංඛාර³ සමනුපසංනාවසෙන වා, කථං අවසිය පවත්තසලුකකිණවසෙන සුඤ්ඤතො ලොකං අවෙකකිති: රූපෙ වසො න ලබ්භති, වේදනාය වසො න ලබ්භති, සංඤ්ඤාය වසො න ලබ්භති, සංඛාරෙසු වසො න ලබ්භති, විඤ්ඤාණෙ වසො න ලබ්භති. දුක්ඛං හෙතං භගවතා: රූපං භික්ඛවෙ අනත්තා, රූපං ච භිදං භික්ඛවෙ අත්තා අභවිසං, නයිදං රූපං ආබ්බාධාය සංවත්තෙය්‍ය, ලබ්භෙථ ච රූපෙ එවං මෙ රූපං භොතු, එවං මෙ රූපං මා අභොසි'ති. යස්මා ච ඛො භික්ඛවෙ රූපං අනත්තා, තස්මා රූපං ආබ්බාධාය සංවත්තති⁴, න ච ලබ්භති රූපෙ එවං මෙ රූපං භොතු, එවං මෙ රූපං මා අභොසි'ති. වේදනා අනත්තා, වේදනා ච භිදං භික්ඛවෙ අත්තා අභවිසං, නයිදං වේදනා අබ්බාධාය සංවත්තෙය්‍ය,

1. උභවං - ව-වි-ත.

2. අවසියපවත්තං - සාතා.

3. සලුකකිණ සංයුත - ගිලානවත්ත.

3. ධාතු සංඛාර - ව, වි, ක.

4. සංවත්තති රූපෙ න ලබ්භති - සහ

ලබ්‍හපථ ච වේදනාය එවං මෙ වේදනා භොතු, එවං මෙ වේදනා මා අභොසිති. යසමා ච ඛො භික්ඛවෙ වේදනා අනත්තා, තස්මා වේදනා ආබාධාය සංවත්තති, න ච ලබ්‍හති වේදනාය එවං මෙ වේදනා භොතු, එවං මෙ වේදනා මා අභොසිති. සඤ්ඤ අනත්තා, සඤ්ඤ ච භිදං, භික්ඛවෙ අත්තා අභවිසං, නයිදං සඤ්ඤ ආබාධාය සංවත්තෙය්‍යා. ලබ්‍හපථ සඤ්ඤාය එවං මෙ සඤ්ඤා භොතු, එවං මෙ සඤ්ඤා මා අභොසිති, යසමා ච ඛො භික්ඛවෙ සඤ්ඤා අනත්තා, තස්මා සඤ්ඤා ආබාධාය සංවත්තති, න ච ලබ්‍හති¹ සඤ්ඤාය එවං මෙ සඤ්ඤා භොතු, එවං මෙ සඤ්ඤා මා අභොසිති. සංඛාරා අනත්තා, සංඛාරා ච භිදං භික්ඛවෙ අත්තා අභවිසං, නයිදං සංඛාරා ආබාධාය සංවත්තෙය්‍යා, ලබ්‍හපථ සංඛාරෙසු එවං මෙ සංඛාරා භොතතු, එවං මෙ සංඛාරා මා අභෙසුනති. යසමා ච ඛො භික්ඛවෙ සංඛාරා අනත්තා, තස්මා සංඛාරා ආබාධාය සංවත්තනති, න ච ලබ්‍හති සංඛාරෙසු එවං මෙ සංඛාරා භොතතු, එවං මෙ සංඛාරා මා අභෙසුනති. විඤ්ඤාණං අනත්තා, විඤ්ඤාණං ච භිදං භික්ඛවෙ අත්තා අභවිසං, නයිදං විඤ්ඤාණං ආබාධාය සංවත්තෙය්‍යා, ලබ්‍හපථ විඤ්ඤාණෙ එවං මෙ විඤ්ඤාණං භොතු, එවං මෙ විඤ්ඤාණං මා අභොසිති. යසමා ච ඛො භික්ඛවෙ විඤ්ඤාණං අනත්තා, තස්මා විඤ්ඤාණං ආබාධාය සංවත්තති, න ච ලබ්‍හති විඤ්ඤාණෙ එවං මෙ විඤ්ඤාණං භොතු, එවං මෙ විඤ්ඤාණං මා අභොසිති.*

කථං තුවස්සඛාරසමනුප්‍රසන්නාවාසන සුඤ්ඤතො ලොකං අවෙඤ්ඤති: රූපෙ සාරො න ලබ්‍හති, වේදනාය සාරො න ලබ්‍හති, සඤ්ඤාය සාරො න ලබ්‍හති, සංඛාරෙසු සාරො න ලබ්‍හති, විඤ්ඤාණෙ සාරො න ලබ්‍හති. රූපං අසාරං² නිස්සාරං සාරාපගතං කිව්චසාරසාරෙන වා සුඛසාරසාරෙන වා අත්තසාරසාරෙන වා, කිව්චෙන වා ධූවෙන වා සසංතෙන වා අවිපරිනාමධම්මෙන වා, වේදනා අසාරං³ නිස්සාරං සාරාපගතා-සඤ්ඤා අසාරා නිස්සාරා සාරාපගතා-සංඛාරා අසාරා නිස්සාරා සාරාප ගතා- විඤ්ඤාණං අසාරං නිස්සාරං සාරාපගතං කිව්චසාරසාරෙන වා සුඛසාරසාරෙන වා අත්තසාරසාරෙන වා කිව්චෙන වා ධූවෙන වා සසං-තෙන වා අවිපරිනාමධම්මෙන වා.

1. නව ලබ්‍හනති - මජ්ඣ.

2. අසාරං - මජ්ඣ, සංය.

3. අසාරා - මජ්ඣ, සංය.

*. මරණී - සාමන්තර පොඤ්ඤාසු "තාං භික්ඛවෙ කායො" ඉව්වාදිතං සංදුක්ඛනිකායෙ දුක්ඛතං එත්ත පඤ්ඤානං තං පන පරතො සුඤ්ඤා

යථා පන නළො අසාරො¹ තිසසාරො සාරාපගතො, යථා ඵරණො අසාරො තිසසාරො සාරාපගතො, යථා උද්ධමො අසාරො තිසසාරො සාරාපගතො, යථා සෙතවිච්ජා² අසාරො තිසසාරො සාරාපගතො, යථා පාරිභද්දකො³ අසාරො තිසසාරො සාරාපගතො, යථා ඵෙණපිණ්ණො⁴ අසාරො තිසසාරො සාරාපගතො, යථා උදකච්ඡිකුළකං⁵ අසාරං තිසසාරං සාරාපගතං, යථා මරිචි අසාරා තිසසාරා සාරාපගතා, යථා කදලිකඛ්ඤා⁶ අසාරො තිසසාරො සාරාපගතො, යථා මායා අසාරා තිසසාරා සාරාපගතා. එවිමෙව රූපං අසාරං තිසසාරං සාරාපගතං, නිවච්ඡාරසාරොත්ත වා සුඛසාරසාරොත්ත වා අත්තසාර සාරොත්ත වා, නිවෙච්ඡන වා ධුවෙන වා සසසතෙන වා අච්ඡරිනාමධමමෙත්ත වා. වෙදනා අසාරා තිසසාරා සාරාපගතා- සඤ්ඤා අසාරා තිසසාරා සාරාපගතා- සංඛාරා අසාරා තිසසාරා සාරාපගතා- විඤ්ඤාණං අසාරං තිසසාරං සාරාපගතං. නිවච්ඡාරසාරොත්ත වා සුඛසාරසාරොත්ත වා අත්තසාරසාරොත්ත වා, නිවෙච්ඡන වා ධුවෙන වා සසසතෙන වා අච්ඡරිනාමධමමෙත්ත වා. එවං තුච්ඡ සංඛාරසමනුපසස්සනාවසෙන දුඤ්ඤාතො ලොකං අවෙකඛති. ඉමෙති ද්විති කාරණෙති සුඤ්ඤාතො ලොකං අවෙකඛති.

අපි ව ඡහාකාරෙති සුඤ්ඤාතො ලොකං අවෙකඛති: වක්ඛං සුඤ්ඤං අකෙතන වා අත්තනියෙන වා නිවෙච්ඡන වා ධුවෙන වා සසසතෙන වා අච්ඡරිනාමධමමෙත්ත වා, සොතං සුඤ්ඤං-සානං සුඤ්ඤං-ථිච්ඡා සුඤ්ඤං-කායො සුඤ්ඤං- මනො සුඤ්ඤං අකෙතන වා අත්තනියෙන වා නිවෙච්ඡන වා ධුවෙන වා සසසතෙන වා අච්ඡරිනාමධමමෙත්ත වා. රූපා සුඤ්ඤං-සප්පා සුඤ්ඤං-ගජ්ඣා සුඤ්ඤං- රසා සුඤ්ඤං- ඵොට්ඨංඛා සුඤ්ඤං- ධම්මා සුඤ්ඤං අකෙතන වා අත්තනියෙන වා නිවෙච්ඡන වා ධුවෙන වා සසසතෙන වා අච්ඡරිනාමධමමෙත්ත වා, වක්ඛවිඤ්ඤාණං සුඤ්ඤං -පෙ-මනො විඤ්ඤාණං සුඤ්ඤං වක්ඛසම්පසසා සුඤ්ඤං -පෙ-මනොසම්පසසා සුඤ්ඤං- වක්ඛසම්පසසා වෙදනා සුඤ්ඤං -පෙ- මනොසම්පසසා-වෙදනා සුඤ්ඤං -පෙ- රූපසඤ්ඤා සුඤ්ඤං -පෙ- ධම්මසඤ්ඤා සුඤ්ඤං- රූපසංවේතනා සුඤ්ඤං -පෙ- ධම්මසංවේතනා සුඤ්ඤං- රූපතණ්හා සුඤ්ඤං- රූපවිතකෙකා සුඤ්ඤං-රූපච්චාරො සුඤ්ඤං -පෙ- ධම්ම-විචාරො සුඤ්ඤං අකෙතනවා අත්තනියෙන වා නිවෙච්ඡන වා ධුවෙන වා සසසතෙන වා අච්ඡරිනාමධමමෙත්ත වා. එවං ඡහාකාරෙති සුඤ්ඤාතො ලොකං අවෙකඛති.

1. අසාරො - ම ඡ සං, භා.
2. සෙතවිච්ජා - ම ඡ සං, භා.
3. පාරිභද්දකො - ම ඡ සං, භා.

4. යථා ව ඵෙණ පිණ්ණො, භා.
5. යථා ව පුඤ්ඤකං - භා.
6. යථා ව කදලිකඛ්ඤා - භා.

අපි ව දසභාකාරෙහි සුඤ්ඤතො ලොකං අවෙකඛිති: රූපං රික්තතො තුව්ඡතො සුඤ්ඤතො අනත්තතො අසාරකතො වධකතො ච්ඡවතො අස චුලතො සාසවතො සංඛිතතො. වේදනා-සංඝාතො-විඤ්ඤාණං-චුති- උපපත්තිං-පටිසන්ධිං-භවං-සංසාරවට්ඨං. රික්තතො තුව්ඡතො සුඤ්ඤතො අනත්තතො අසාරකතො වධකතො ච්ඡවතො අසමුලතො සාසවතො සංඛිතතො. එවං දසභාකාරෙහි සුඤ්ඤතො ලොකං අවෙකඛිති.

අපි ව ද්වාදසභාකාරෙහි සුඤ්ඤතො ලොකං අවෙකඛිති: රූපං න සත්තො න ජීවො න නරො න මානවො න ඉන්ද්‍රියානු පුරිසො න අත්තා න අත්තනියං. නාභං න මම න කොච්ඡි න කසප්පි. වේදනා-සංඝාතො-විඤ්ඤාණං න සත්තො න ජීවො න නරො න මානවො න ඉන්ද්‍රියානු පුරිසො න අත්තා න අත්තනියං. නාභං න මම න කොච්ඡි න කසප්පි. එවං ද්වාදසභාකාරෙහි සුඤ්ඤතො ලොකං අවෙකඛිති. චුත්තං භෙතං භගවතා: “නායං භික්ඛවෙ, කායො තුම්හාකං, නපි අඤ්ඤාසං, පුරාණමිදං භික්ඛවෙ, කල්මසං අභිසංඛිතං අභිසංඤ්ඤාතස්මිං වේදනියං ද්වධංඛං. තත්‍ර¹ භික්ඛවෙ සුතවා අරියසාවකො පටිච්චසමුප්පාදං යෙව සාධුකං යොනිසො මනස්සිකරොති: ‘ඉති ඉමස්මිං සති ඉදං භොති, ඉමස්ස පාදා ඉදං උපපජ්ජති, ඉමස්මිං අසති ඉදං න භොති, ඉමස්ස නිරොධා ඉදං නිරුජ්ඣති, යදිදං අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරා, සංඛාර පච්චයා විඤ්ඤාණං -පෙ- ඵවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකුක්ඛණ්ණ සමුදයො භොති. අවිජ්ජායතෙව අසෙසච්චාරාගනිරොධා සංඛාරනිරොධො සංඛාරනිරොධා විඤ්ඤාණනිරොධො -පෙ- ඵවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛ කුක්ඛණ්ණ නිරොධො භොති’”ති². ඵවමෙ සුඤ්ඤතො ලොකං අවෙකඛිති චුත්තං භෙතං භගවතා “යං භික්ඛවෙ න තුම්හාකං තං පජ්ජතං, තං වො පභිනං දිසරත්තං භික්ඛාය සුඛාය භවිස්සති. කිංච භික්ඛවෙ න තුම්හාකං රූපං භික්ඛවෙ න තුම්හාකං, තං පජ්ජතං, තං වො පභිනං දිසරත්තං භික්ඛාය සුඛාය භවිස්සති. වේදනා භික්ඛවෙ න තුම්හාකං තං පජ්ජතං.

1. තත්‍ර මො-ම ජ සං.

2. සංයුත නිකාය - කද්දාරමසීය වග්ග

සා වො පභිනා දිසරත්තං භික්ඛාය සුඛාය භවිසසති. සඤ්ඤා භික්ඛවෙ
න තුම්භාකං තං පජභට්ඨ, සා වො පභිනා දිසරත්තං භික්ඛාය සුඛාය
භවිසසති. සංඛාරා භික්ඛවෙ න තුම්භාකං තෙ පජභට්ඨ තෙ වො පභිනා
දිසරත්තං භික්ඛාය සුඛාය භවිසසත්ති. විඤ්ඤාණං භික්ඛවෙ න තුම්භාකං
තං පජභට්ඨ, තං වො පභිනා දිසරත්තං භික්ඛාය සුඛාය භවිසසති.
තං කිං මඤ්ඤට්ඨ¹ භික්ඛවෙ යං ඉමස්මිං ජෙතවනෙ තිණකට්ඨසාධා
පලාසං තං ජනො හරෙය්‍ය වා දහෙය්‍ය වා යථාපච්චයං වා කරෙය්‍ය,
අපි නු තුම්භාකං උච්චසස, අමෙහ ජනො හරති වා දහති වා යථාපච්ච
යං වා කරොතිති? නො හෙතං හතෙනං, තං කිසස හෙතු: න භි
නො එතං² හතෙන, අසානා වා අසානනියං වා'ති. එවමෙව ඛො
භික්ඛවෙ යං න තුම්භාකං තං පජභට්ඨ, තං වො පභිනා දිසරත්තං
භික්ඛාය සුඛාය භවිසසති. කිඤ්ඤ භික්ඛවෙ න තුම්භාකං: රූපං භික්ඛවෙ
න තුම්භාකං තං පජභට්ඨ, තං වො පභිනා දිසරත්තං භික්ඛාය සුඛාය
භවිසසති.³ වෙදනා-සඤ්ඤා-සංඛාරා-විඤ්ඤාණං භික්ඛවෙ න තුම්භාකං
තං පජභට්ඨ තං වො පභිනා දිසරත්තං භික්ඛාය සුඛාය භවිසසති''ති,
එවමෙව සුඤ්ඤානොලොකං අවෙකකති.

ආයසමා ආනන්දෙ හගවත්තං එතදවොච: "සුඤ්ඤා ලොකො
සුඤ්ඤා ලොකොති හතෙන චුට්ඨති, කිසානා වා නු ඛො හතෙන
සුඤ්ඤා ලොකොති චුට්ඨති? යසමා ච ඛො ආනන්ද, සුඤ්ඤා
අකෙතන වා අකතනියෙන වා, තසමා සුඤ්ඤා ලොකොති චුට්ඨති.
කිඤ්ඤානන්ද සුඤ්ඤා අකෙතන වා අකතනියෙන වා: වක්ඛුං ඛො ආනන්ද
සුඤ්ඤා අකෙතන වා අකතනියෙන වා, රූපා සුඤ්ඤා-වක්ඛුච්ඤාණං සුඤ්ඤා,
වක්ඛුසම්ඵසෙසා සුඤ්ඤා- යමිදං වක්ඛුසම්ඵසපච්චයා උපපජ්ජති
වෙදගිතං සුඛං වා දුක්ඛං වා අදුක්ඛමසුඛං වා, තමෙව සුඤ්ඤා අකෙතන
වා අකතනියෙන වා. සොතං සුඤ්ඤා-සඤ්ඤා සුඤ්ඤා-සානං සුඤ්ඤා-ගජ්ඣා
සුඤ්ඤා-පිච්ඡා සුඤ්ඤා-රසා සුඤ්ඤා-කායො සුඤ්ඤා-ඓච්චාධ්මා සුඤ්ඤා-

1. සෙසාරාසි - ම 3 ස.

2. එතං - ස, ව, ටි, ත

3. පඤ්ඤා - සා

මනො සුඤ්ඤා—ධම්මො සුඤ්ඤා—මනොවිඤ්ඤාණං සුඤ්ඤා—මනොසම්ඵසො සුඤ්ඤා—යමිදං මනොසම්ඵසපච්චයා උපප්පති වෙදග්ගං සුඛං වා දුක්ඛං වා අදුක්ඛමසුඛං වා තමපි සුඤ්ඤාං අග්ගතන වා අග්ගතියෙන වා, යසමා ච ඛො ආනන්ද සුඤ්ඤාං අග්ගතන වා අග්ගතියෙන වා, තස්මා 'සුඤ්ඤා ලොකො'ති වුවන්ති ති.^a

එවමපි සුඤ්ඤානො ලොකං අවෙක්ඛති.

භාසිතමිති හෙතං:

“සුද්ධං ධම්මසමුපපාදං සුද්ධං සංඛාරසන්නතිං,
පසංනතස්ස යථාභූතං න භයං හොති භාමණි.
තිණ්‍හට්ඨසමං ලොකං යද් පඤ්ඤාය පසංති,
නාඤ්ඤාං පඤ්ඤානෙ⁴ කිංචි අඤ්ඤානු අපච්ඡන්ති යා”ති.^b

එවමපි සුඤ්ඤානො ලොකං අවෙක්ඛති.

වුත්තං හෙතං භගවතා: “එවමෙව ඛො ජිකඛවෙ, භික්ඛු රූපං සමනෙත සති යාවතා රූපස්ස ගති. වෙදනං සමනෙතසති යාවතා වෙදනාය ගති. සංඤ්ඤාං සමනෙතසති යාවතා සංඤ්ඤාය ගති. සංඛාරං සමනෙතසති යාවතා සංඛාරානං ගති. විඤ්ඤාණං සමනෙතසති යාවතා විඤ්ඤාණස්ස ගති, යමිදස්ස හොති අභ්‍යන්ති වා මමන්ති වා අසමීති වා, තමපි තස්මා න හොති”ති.^c එවමපි සුඤ්ඤානො ලොකං අවෙක්ඛති.

සුඤ්ඤානො ලොකං අවෙක්ඛස්සති; සුඤ්ඤානො ලොකං අවෙක්ඛස්ස පච්චෙක්ඛස්ස දුක්ඛස්ස තුලෙහි තිරෙහි විභාවෙහි විභූතං කරොමීති 'සුඤ්ඤානො ලොකං අවෙක්ඛස්ස'.

මොසරාජ සද්ද සතොති 'මොසරාජා'ති භගවා තං බ්‍රාහ්මණං ආලපති. සද්දති සබ්බකාලං—පෙ—උච්ඡිතෙ වයො ඛජෙධි. සතොති—චතුර්ති කාරණෙහි සතො: කායෙ කායානුපස්සනාසතිඋච්ඡානං භාවෙතොසා සතො—පෙ—සො වුවන්ති සතො'ති 'මොසරාජ සද්ද සතො'.

4. පඤ්ඤා—සායා.

a ඛන්ධසංයුතත-න තුමහාකවග්ග.

a. සංයුත නිකාය—ජනනවග්ග

b. අධිමුත්ත පෙරගාපා

c. සංයුත නිකාය ආසිවිසවග්ග

අකතානුදිට්ඨි, උභවමාති — ‘අකතානුදිට්ඨි’ වුවත් විසතිව නුකා සකකායදිට්ඨි. “ඉධ අසුතවා පුට්ඨස්ස නො අරියානං අදසසාචි අරියධම්මසං අකොච්ඡෙ අරියධම්මෙ අවිනිතො සපුරිසානං අදසසාචි සපුරිසධම්මසං අකොච්ඡෙ සපුරිසධම්මෙ අවිනිතො ‘රූපං අකතතො සමනුපසංගි, රූපවතං වා අකතානං, අකතනි වා රූපං, රූපසම් වා අනානං, වෙදනං — සංකෘතං — සංඛාරං — විඤ්ඤාණං අකතතො සමනුපසංගි, විඤ්ඤාණවතං වා අකතානං, අකතනි වා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණසම් වා අකතානං, යා එවරූපාදිට්ඨි දිට්ඨිගතං දිට්ඨිගතං, දිට්ඨිකතාරො දිට්ඨි විසුකායිකං දිට්ඨිවිපථඤ්ඤං දිට්ඨිසංයොජනං, ගාහො පතිට්ඨාහො¹. අභිනිවෙසො පරාමායො කුමමහො මිච්ඡාපථො මිච්ඡකං තිස්සායතනං විපරියෙසගාහො විපරිතගාහො විපලාසගාහො මිච්ඡාගාහො අයාථාචකසම් යාථාචකන්ති ගාහො යාචකා ආසට්ඨි දිට්ඨිගතානි².’ අයං අකතානුදිට්ඨි. අකතානුදිට්ඨි, උභවමාති අකතානුදිට්ඨි. උභවම සමුහවම උද්ධරිතා සමුද්ධරිතා උපාධිසිතා සමුපාධිසිතා උපහෙතා විනොදෙතා බ්‍යානති කරිතා අනභාවං ගමෙතාති³ ‘අකතානුදිට්ඨි උභවම’.

එවං මච්චුතරො සියාති: එවං මච්චුපි තරෙය්‍යාසි, ජරාපි තරෙය්‍යාසි, මරණ ඉපි තරෙය්‍යාසි උත්තරෙය්‍යාසි පතරෙය්‍යාසි සමතික්කමෙය්‍යාසි විතිවංකෙය්‍යාසිති ‘එවං මච්චුතරො සියා.’

එවං ලොකං අවෙකඛනන්ති: එවං ලොකං අවෙකඛන්තං පච්ච-වෙකඛන්තං භුලයන්තං තිරයන්තං විභාවයන්තං විභූතං කරොන්තන්ති ‘එවං ලොකං අවෙකඛන්තං.’

මච්චුරාජා න පසසතිති: මච්චුපි මච්චුරාජා මාරොපි මච්චුරාජා මරණමපි මච්චුරාජා. න පසසතිති—මච්චුරාජා න පසසති න දකඛති නායි ගච්ඡති න විඤ්ඤති න පටිලබ්භති. වුත්තං හෙතං හගවතා: “සෙය්‍යාථාපි භික්ඛාව ආරක්ඛෙතො මිංගා අරෙඤ්ඤ පවනෙ ව මානො විසංකපො ගච්ඡති විසංකපො තිට්ඨති, විසංකපො නිසීදති, විසංකපො සෙය්‍යං කප්පති තං කිසං හෙතු: අනාපාටගතො භික්ඛවෙ, ලුඤ්ඤං එවමෙව ඛො භික්ඛවෙ, භික්ඛු විවිච්චෙව කාමෙහි විවිච්චෙ අකුසලෙහි ධම්මෙහි සචිතකකං සවිචාරං විචෙකජං පිතිසුඛං පඨමං කුමානං උපසම්පජ්ජ විහරති. අයං චුවච්ඡි භික්ඛවෙ භික්ඛු අකමකාසි මාරං, අපදං වධිතො මාරවංඤ්ඤං අදසසනං ගතො පාළමතො.

1. පටිග්ගාහො — ම.ජ.සං
2. අනානං නිවර්තනං — ම-ව-ව-ක
3. විහබ්බ

සුතච්ඡරං භික්ඛවෙ භික්ඛු චිතකම්චාරානං වූපසමා අජ්ඣත්තං සමපසාදනං චේතසො ඵකොදිගාවං අචිතකකං අචිචාරං සමාධිජං පිතිසුඛං දුතියං ඤානං -පෙ- තතියං ඤානං -පෙ- චතුස්සං ඤානං උපසම්පජ්ජ චිහරති. අයං වුච්චති භික්ඛවෙ භික්ඛු අකම්මකාසි මාරං, අපදං වධිත්වා මාරවක්ඛුං අදසසනං ගතො පාපිමනො.

සුතච්ඡරං භික්ඛවෙ භික්ඛු සබ්බසො රූපසඤ්ඤානං සමතික්කමා පටිඝ සඤ්ඤානං අත්ඛන්ධමා නානත්තස ඤ්ඤානං අමනසිකාරා අනනේනා ආකාසොති ආකාසානඤ්ඤායතනං උපසම්පජ්ජ චිහරති. අයං වුච්චති භික්ඛවෙ භික්ඛු අකම්මකාසි මාරං, අපදං වධිත්වා මාරවක්ඛුං අදසසනං ගතො පාපිමනො.

සුතච්ඡරං භික්ඛවෙ භික්ඛු ආකාසානඤ්ඤායතනං සමතික්කමම අනන්තං විඤ්ඤාණං වි ඤ්ඤාණඤ්ඤායතනං උපසම්පජ්ජ චිහරති, සබ්බසො විඤ්ඤාණ ඤ්ඤායතනං සමතික්කමම නත්ති කිඤ්ඤිති ආකිඤ්චඤ්ඤායතනං උපසම්පජ්ජ චිහරති, සබ්බසො ආකිඤ්චඤ්ඤායතනං සමතික්කමම නෙවසඤ්ඤා නාසඤ්ඤායතනං උපසම්පජ්ජ චිහරති, සබ්බසො නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනං සමතික්කමම සඤ්ඤාචේදයිතනිරොධං උපසම්පජ්ජ චිහරති, පඤ්ඤාය වසස දිස්වා ආසවා පටිකම්මානො හොන්ති. අයං වුච්චති භික්ඛවෙ භික්ඛු අකම්මකාසි මාරං, අපදං වධිත්වා මාරවක්ඛුං අදසසනං ගතො පාපිමනො. තිණ්ණො ලොකෙ විසත්තිකං සො විසසෙත්වා ගච්ඡති, විසසෙත්වා තිට්ඨති; විසසෙත්වා නිසීදති, විසසෙත්වා සෙය්‍යං කපෙති, තං කිසස හෙතු, අනාපාඨගතො භික්ඛු පාපිමනොති^a 'මච්චුරාජා න පසසති'ති.

තෙනාහ හගවා;

සුඤ්ඤානො ලොකං අවේක්ඛස්සු
මොසරාජා සද්ද සතො,
අත්තානුදිට්ඨිං උභෙව
ඵවං මච්චුතරො සියා,
ඵවං ලොකං අවේක්ඛන්තං,
මච්චුරාජා න පසසතිති.

සහගාරාපටියොසානා - පෙ - සාවකො හමස්මිති

මොසරාජ සුත්තනිදෙසො සමත්තො.

^a මජ්ඣිම නිකාය - නිවාසසුත්තං.

16. පිඩිහිස සුතතනිදෙසො

16-1

ජීණේණාභමසී අබලො විවණේණා (ඉව්වායසමා පිඩිහියො)
නෙතතා න සුද්ධා සවනං න එාසු,
මාහං නසසං මොවුහො අනතරාව¹
ආවිකම්භමිං යමහං විජඤ්ඤං
ජාතිජරාය ඉධ විපාහානං.

ජීණේණාභමසී අබලොවිවණේණාති: 'ජීණේණාභමසීති - ජීණේණා
වුද්ධොමඤ්ජුකො අද්ධගතො වයො අනුපාතො වසංවසසකිකො ජාතියා
අබලොති අබලො දුබ්බලො අපාබලො අපාථාමො.² විවණේණාති විත
වණේණා විගතවණේණා විතච්ඡිතවණේණා. යා සා පුරිමා සුභාවණ්ණනිහා
සා අනතරහිතා ආදිනාවො පාතුහුතොති 'ජීණේණාභමසී අබලො
විවණේණා.'

ඉව්වායසමා පිඩිහියොති - පෙ -

නෙතතා න සුද්ධා සවනං න එාසුති: නෙතතා අසුද්ධා අවිසුද්ධා
අපරිසුද්ධා අවොද්ධා. නො තථා චක්ඛුතා රූපෙ පසසාමීති නෙතතා
න සුද්ධා. සවනං න එාසුති-සොතා අසුද්ධා අවිසුද්ධා අපරිසුද්ධා අවොද්ධා.
නො තථා සොතෙන සඤ්ඤං සුභාමීති නෙතතා න සුද්ධා සවනං න එාසු.

මාහං නසසං මොවුහො අනතරාවාති: 'මාහං නසසනඤ්ඤා-මාහං නසසං
මාහං විතසං මාහං පනසං. මොවුහොති-මොවුහො³ මොහවුලො
අවිඤ්ඤා අවිජ්ජාගතො අඤ්ඤාභි අවිහාචි දුප්පඤ්ඤා, අනතරාවාති-තුයාං
ධම්මං දිට්ඨිං පටිපදං මග්ගං අනඤ්ඤා අනධගන්ඤා, අවිද්ධා අපචලහිතා
අඵසසකිකා අසච්ඡිකරිකා අනතරායෙව කාලංකරෙය්‍යන්ති 'මාහං නසසං
මොවුහො අනතරාව'.

1. අනතරාය, -සා. පන

2. ජාතියා අබලො දුබ්බලො-ව, ජ, ක

3. මොහවුලො - ඔජසං.

ආවිකා ධම්මං යමහං විජ්ඣානති: 'ධම්ම'නි-ආදිකල්‍යාණං මජ්ඣිකල්‍යාණං පරියොසානකල්‍යාණං සාත්ථං සබ්බඤ්ඤානං කෙවලපටිපත්තං පටිපුඤ්ඤං බ්‍රහ්මචරියං, චත්තාරො සතිපට්ඨානො චත්තාරො සමුප්පාදානො චත්තාරො ඉද්ධිපාදො, පඤ්ඤාදියානි පඤ්ඤා බ්‍රාහ්මී සත්ත බොජ්ඣංගො අරියං අට්ඨකිකං මග්ගං භික්ඛානඤ්ඤා භික්ඛානගාමිනිඤ්ඤා පටිපදං ආවිකා, දෙසෙති පඤ්ඤාපෙති පට්ඨපෙති විවරාහි විහජාහි උත්තරානිකරොහි පකාසෙහිති 'ආවිකා ධම්මං'. යමහං විජ්ඣානති යමහං ජානෙය්‍යං ආජානෙය්‍යං විජානෙය්‍යං පටිවිජානෙය්‍යං පටිවිජෙට්ඨෙය්‍යං අධිගච්ඡෙය්‍යං එසෙය්‍යං¹ සවජ්ඣකරෙය්‍යනති 'ආවිකා ධම්මං යමහං විජ්ඣානං'.

ජාතිජරාය ඉධ විපප්පානනති ඉධෙව ජාතිජරාමරණස්ස පභානං වුපසමං පටිභිස්සග්ගං පටිපපස්සං. අමතං භික්ඛානනති 'ජාතිජරාය ඉධ විපප්පානං'.

කෙතනාහ සො බ්‍රාහ්මණෝ:

"ඒදණ්ණානමාමි අබ්ලොච්චණ්ණො (ඉච්ඤාසමා පිඩිගියො)
නෙත්තං න සුඤ්ඤං, සවනං න ඵ සු
මාහං නස්ස මොවුහො අත්තරාවි.
ආවිකා ධම්මං යමහං විජ්ඣානං
ජාතිජරාය ඉධ විපප්පානං"නති

16 - 2

දිස්වාන රූපෙසු විහඤ්ඤාමානො (පිඩිගියාති හගවා)
රූපපනති රූපෙසු ජනා පටිත්තා,
තසමා තුවං පිඩිගිය අප්පමත්තො
ජහස්ස රූපං අපුනබ්බවාය.

දිස්වාන රූපෙසු විහඤ්ඤාමානෙති: 'රූප'නති-චත්තාරො ව මහාභූතා චතුත්තඤ්ඤා මහාභූතානං උපාදය රූපං. සත්තා රූපහෙතු රූපපච්චයා රූප කාරණා හඤ්ඤානති විහඤ්ඤානති උපහඤ්ඤානති උපසාදියනති² රූපෙ සති විවිධා කම්මකාරණා කාරෙතති.³ කසාහිපි තාලෙතති වෙකෙත්තිපි තාලෙතති අභිද්ධකෙත්තිපි තාලෙතති, හස්සපි ජිකුතති, පාදමපි ජිකුතති, හස්පාදමපි ජිකුතති, කණ්ණමපි ජිකුතති,

1. පසෙය්‍යං-ව, වි, ක

3. විවිධ කම්ම කාරණ

2. උපසංඝයනති - ස්‍යා.

නාසමි ඡිද්දන්ති, කණ්ණනාසමි ඡිද්දන්ති, බිලඛනාදිකමි කරොන්ති, සඛිමුණ්ඩාමි කරොන්ති රාහුමුඛමි කරොන්ති, රොතිමාලිකමි කරොන්ති හත්පඤ්ඤාතිකමි කරොන්ති, එරකවන්තිකමි කරොන්ති, වීරකවාසි කමි කරොන්ති, එණෙයාකමි කරොන්ති බලිසමංඤ්ඤාතිකමි කරොන්ති, කහාපණ්ණාකමි¹ කරොන්ති, බාරාපතව්ඡිකමි කරොන්ති, පළිසපරිවන්ති කමි කරොන්ති පළාලපිඤ්ඤාතිකමි කරොන්ති, තනෙතනපි තෙලෙන ඤිසිඤ්ඤාතිකමි, සුනාමෙහිපි බාදපෙත්ති. ජීවත්තමි සුලෙ උත්තාසෙත්ති, අසිනාපි සීසං ඡිද්දන්ති. එවං සත්තා රූපහෙතු රූපපච්චයා රූපකාරණා හඤ්ඤාන්ති විහඤ්ඤාන්ති උපහඤ්ඤාන්ති උපසානියන්ති². එවං හඤ්ඤාමානෙ විහඤ්ඤාමානෙ උපහඤ්ඤාමානෙ උපසානියමානෙ දිස්වා පසස්සවා තුලධිස්සවා තිරිඬිස්සවා විහාපිඬිස්සවා විතුතං කස්සාති 'දිස්වාන රූපෙසු විහඤ්ඤාමානෙ'.

පිඩගියාති-හගවා තං බ්‍රහ්මණං නාමෙන ආලපති, හගවාත්-ගාරවාධි-වචන මෙතං - පෙ - සවඡිකා පඤ්ඤාති. යදිදං හගවාති 'පිඩගියාති හගවා'.

රූපපත්ති රූපෙසු ජනා පමත්තාති: 'රූපපත්ති'ති රූපපත්ති කුප්පත්ති පිළයන්ති³ සට්ඨයන්ති⁴ බ්‍යාධිතා දෙමනස්සිතා භොන්ති වක්ඛුරොගෙන රූපපත්ති, කුප්පත්ති පිළයන්ති සට්ඨයන්ති බ්‍යාධිතා දෙමනස්සිතා භොන්ති, සොතරොගෙන - පෙ - කායරොගෙන - ඩංසමකසවානාතප සිරිංසපසමථසෙත්ත රූපපත්ති කුප්පත්ති. පිළයන්ති සට්ඨයන්ති බ්‍යාධිතා දෙමනස්සිතා භොන්තිති රූපපත්ති රූපෙසු. අථවා වක්ඛුසමි. භීයමානෙ භායමානෙ පරිභායමානෙ වෙමානෙ⁵ විගච්ඡමානෙ අත්තරධායමානෙ රූපපත්ති - පෙ - දෙමනස්සිතා භොන්ති. සොතසමි- සානසමි- ජිව්‍යාය කායසමි- රූපසමි- සඤ්ඤාසමි- ගඤ්ඤාසමි- රසසමි- ඵොටස්ඤ්ඤාසමි. කුලඤ්ඤාසමි- ගණ්ණසමි- ආවාසසමි- ලාභසමි- යසසමි- පසංසාය- සුඛසමි- විචරසමි- පිණ්ඩපාතසමි- සෙත්තාසනසමි- ගිලානපච්චය හෙසඤ්ඤාසමි- භීයමානෙ භායමානෙ පරිභායමානෙ වෙමානෙ⁶ විගච්ඡමානෙ අත්තරධායමානෙ රූපපත්ති කුප්පත්ති පිළයන්ති සට්ඨයන්ති බ්‍යාධිතා දෙමනස්සිතා භොන්තිති එඤ්ඤාති 'රූපපත්ති රූපෙසු'. ජනාති ඛන්තියා ව බ්‍රාහ්මණා ව වෙස්සා ව සුද්ද ව ගහවයා ව පඤ්ඤා ව දෙවා ව ලක්ඛණා ව. පමත්තාති. පමාදෙ වක්ඛුසමි: කායදුට්ඨරිතෙන වා වච්ඡාදුට්ඨරිතෙන වා මනෝදුට්ඨරිතෙන වා පඤ්ඤා කාමභුණ්ණෙසු චිත්තසං වොසසංගො⁷ වොසසංගානුපද්දනං කුසලානං වා ධම්මානං භාවනාං අසකච්ඡාතිරියතා අසානච්ඡාතිරියතා අනවච්ඡිතකිරියතා⁸ ඔලිත- චුත්තිතා නිකම්ඤ්ඤානා නිකම්ඤ්ඤානා අනාසෙවනා අභාවනා අභිභුතිකමි. අනඤ්ඤානං අනනුයොගො පමාදෙ. 2 යො එවරූපො පමාදෙ පමඤ්ඤානං පමඤ්ඤානං අයං චුට්ඨති පමාදෙ⁹. ඉථිතා පමාදෙන සමත්තාගතා ජනා පමත්තාති 'රූපපත්ති රූපෙසු ජනා පමත්තා'.

1. කහාපණ්ණාකමි - ම ඡ සං
2. පළාලපිඤ්ඤාතිකමි - ම ඡ සං
3. උපසානියන්ති - ව, ටි, ක
4. පිළයන්ති - ව, ටි, ක, සා
5. විගච්ඡමානෙ - ව, ටි, ක, සා

6. සට්ඨයන්ති - ව, ටි, ක
7. විහායමානෙ - ව, ටි, ක
8. වොසසංගො ම ඡ සං
9. අනඤ්ඤාති කිරියතා - ම ඡ සං
අනවච්ඡිත කාරියා - ව, ටි, ක

තසමා තුවං පිඩිතිය අපමනෙතාති: ‘තසමා’ති- තසමා තංකාරණං තංහෙතු තප්පවයා තංතිදනා එවං ආදීනවං සම්පසමානො රූපෙසුති තසමා තුවං පිඩිතිය. අපමනෙතාති සකකච්චකාරී සාතච්චකාරී - පෙ - අපමාදෙ කුසලෙසු ධමමෙ සුති ‘තසමා තුවං පිඩිතිය අපමනෙතා’.

ජහස්ස රූපං අසුනඛවායාති: ‘රූප’නති: වන්තාරො මහාභූතා චතුත්තස්ස මහාභූතානං උපාදය රූපං, ජහස්ස රූපනති- ජහස්ස රූපං, පජහස්ස රූපං, විනොදෙහි රූපං, බ්‍යන්තිකරොති රූපං, අනභාවං ගමෙති රූපං. අසුනඛවායාති යථාතෙ රූපං ඉධෙව තිරුප්පෙය්‍යා පුන පටිසන්ධිකො හවො න නිබ්බන්ධෙය්‍යා කාමධාතුයා චා රූපධාතුයා චා අරූපධාතුයා චා කාමහවෙ චා රූපහවෙ චා අරූපහවෙ චා සඤ්ඤා හවෙ චා අසඤ්ඤාහවෙ චා නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤාහවෙ චා එකවොකාරහවෙ චා චතුර්වොකාරහවෙ චා පඤ්ඤාචොකාරහවෙ චා පුනගතියා චා උපපත්තියා චා පටිසන්ධියා චා හවෙ චා සංසාරෙ චා වට්ඨෙ චා න ජනෙය්‍යා න සංජනෙය්‍යා න නිබ්බන්ධෙය්‍යා නාති ගිබ්බන්ධෙය්‍යා, ඉධෙව තිරුප්පෙය්‍යා, වූපසමෙය්‍යා අත්ථං ගවෙජය්‍යා පටිසසකමෙය්‍යාති ‘ජහස්ස රූපං අසුනඛවායා’.

තෙනාහ භගවා:

“දිසාන රූපෙසු විහඤ්ඤාමානෙ (පිඩිතියාති භගවා)
රූපනති රූපෙසු ජනා පමස්සා,
තසමා තුවං පිඩිතිය අපමනෙතා
ජහස්ස රූපං අසුනඛවායා”ති.

16-3

“දිසා වතසෙසා විදිසා වතසෙසා
උදධං අධො දසදිසා ඉමායො,
න කුසං අදිට්ඨං අසුතාමුතං චා
අථො අවිඤ්ඤාතං කිඤ්චිනමපි ලොකෙ
ආවිකම්භිමං යමහං විජඤ්ඤාං
ජාතිජරායා ඉධ විපක්ඛානං.”

දිසා වතසෙසා විදිසා වතසෙසා උදධං අධො දසදිසා ඉමායොති දසදිසා,

න කුසං අදිට්ඨං අසුතාමුතං චා අතො අවිඤ්ඤාතං කිඤ්චිනමපි ලොකෙ ති කුසං අදිට්ඨං අසුතං අමුතං අවිඤ්ඤාතං කිඤ්චි අත්තථො චා පරථො චා උභයථො චා දිට්ඨධම්මිකො චා අථො සම්පරාධිකො චා අථො උක්ඛානො චා අථො ගම්මිරො චා අථො ගුල්ලො චා අථො පට්ට්ඨකො චා අථො නෙය්‍යො චා අථො නිතො චා අථො අනවඤ්ඤා චා අථො ගිකම්මෙය්‍යො චා අථො වොදනො චා අථො පරමථො චා අථො නාති, න සතති න සංවිජ්ජති නුපලබ්භතිති ‘න කුසං අදිට්ඨං අසුතාමුතං චා අථො අවිඤ්ඤාතං කිඤ්චිනමපි ලොකෙ.’

1. අසුතං අමුතං - ම ඡ සං
අසුතං මුතං චා - සු
2. කිඤ්චිනමෙව - ම ඡ සං, යා - කිඤ්චිනං අත්ථ - සු
3. ජාතිජරායා - හ්‍යා
4. පරමථො චා - ම ඡ සං යා

ආවිකඛ ධම්මං යමහං විජ්ඣානාති ධම්ම'නති ආදිකල්‍යාණං
 -පෙ- ගිබ්බානාඤ්ච ගිබ්බානාගාමිතිඤ්ච පටිපදං ආවිකඛාති දෙසෙති
 පඤ්ඤාපෙති පට්ඨපෙති ඒවාහි විහජාහි උත්තානිකරොහි පක්‍යාසෙති.
 යමහං විජ්ඣානාති යමහං ජානෙය්‍යං ආජානෙය්‍යං විජානෙය්‍යං
 පටිවිජානෙය්‍යං පටිවිජේඛියං අධිගච්ඡෙය්‍යං ඵසෙය්‍යං¹ සච්ඡි-
 කරෙය්‍යනති 'ආවිකඛ ධම්මං යමහං විජ්ඣානං'.

ජාතිජරාය ඉධ විපජ්ජානනති 'ඉධෙව ජාතිජරාමරණං පහානං
 වූපසමං පටිනිස්සං පටිපසාදධිං අමතං ගිබ්බානානති ජාතිජරාය
 ඉධ විපජ්ජානං.'

තෙතාහ සො බ්‍රාහ්මණො:

“දිසා වතසෙසා වීදිසා වතසෙසා
 උද්ධං අධො දසදිසා ඉමායො,
 න තුංහං අදිට්ඨං අසුතාමුතං වා.
 අපො අවිඤ්ඤාතං කිඤ්චනමපී ලොකෙ
 ආවිකඛ ධම්මං යමහං විජ්ඣානං
 ජාතිජරාය ඉධ විපජ්ජානං”නති

16-4

තණ්හාධිපනෙත මනුජෙ පෙකඛමානො (පිඩිගියාති හගවා)
 සන්තාපජාතෙ ජරසා පරෙතෙ
 තසමා තුවං පිඩිගිය අපපමනෙතා
 ජහස්සු තණ්හං අසුනාඛගවාය.

තණ්හාධිපනෙත² මනුජෙ පෙකඛමානොති 'තණ්හා'ති රූපතණ්හා
 -පෙ- ධම්මතණ්හා, තණ්හාධිපනෙතති තණ්හාඅධිපනෙත තණ්හානුගෙ
 තණ්හානුගතෙ තණ්හානුසටෙ තණ්හායාපනෙත³ පටිපනෙත අභිභූතෙ
 පරියාදිත්තවිනෙත. මනුජෙති සන්තාධිවචනං. පෙකඛමානොති පෙකඛ
 මානො දකඛමානො ඕලොකයමානො නිර්කායමානො උපපරික්ඛය-
 මානොති 'තණ්හාධිපනෙත මනුජෙ පෙකඛමානො.

පිඩිගියාති හගවාති -පෙ-

1. පසෙසො- 0, වී, ක
 2. තණ්හාධිපනෙත වී, ක

3. තණ්හායපනෙත - 0 ජ හ.

සත්තාපජාතෙ ජරසා පරෙතෙති: 'සත්තාපජාතෙ'ති ජාතියා සත්තාපජාතෙ ජරාය සත්තාපජාතෙ ව්‍යාධිනා සත්තාපජාතෙ මරණෙන සත්තාපජාතෙ සොකපරිදෙව්දුක්ඛදෙමනස්සපායාසෙහි සත්තාපජාතෙ නොරධිකෙන දුක්ඛෙන සත්තාපජාතෙ -පෙ- දිවිසිබ්‍යසනෙන දුක්ඛෙන සත්තාපජාතෙ ඊතිජාතෙ උපඤ්ච ජාතෙ උපසංඝාතානෙහි 'සත්තාපජාතෙ. ජරසා පරෙතෙති ජරාය ඵ්ථෙධි පරෙතෙ සමොහිතෙ සමඤ්ඤාගතෙ ජාතියා අනුගතෙ ජරාය අනුසංච ඛ්‍යාධිනා අභිභූතෙ මරණෙන අඛ්‍යාතෙ අතාණෙ අලෙතෙ අසරණෙ අසරණිභූතෙති 'සත්තාපජාතෙ ජරසා පරෙතෙ'.

තසමා තුවං පිඩිගිය අපපම්බෙතාති: 'තසමා'ති තසමා තංකාරණං තංභෙතු තප්පවයා තංනිදනා, එවං ආදීනවං සම්පසංඛාතො තණ්හායාති, 'තසමා තුවං පිඩිගිය. අපපම්බෙතාති. සක්කච්චකාරි -පෙ- අප්පමාදෙ තුසලෙසු ධම්මෙසුති 'තසමා තුවං පිඩිගිය අප්පමකො'.

ජහස්සු තණ්හං අසුනාබ්භවායාති තණ්හාති රූපතණ්හා -පෙ- ධම්ම-තණ්හා. ජහස්සු තණ්හනති ජහස්සු තණ්හං පජහස්සු තණ්හං විනොදෙහි තණ්හං, බ්‍යන්ති කරොහි තණ්හං අනභාවං ගමෙහි තණ්හං. අසුනාබ්භවායාති යථාතෙ-පෙ-සුන පටිසන්ධිකො භවොනතිබ්බකෙතයා, කාමධාතුයාවා රූපධාතුයාවා අරූපධාතුයා වා කාමභවෙ වා රූපභවෙ වා අරූපභවෙ වා සඤ්ඤාභවෙ වා ච අසඤ්ඤාභවෙ වා නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤාභවෙ වා එකචොකාර-භවෙ වා චතුචොකාරභවෙ වා පඤ්චචොකාරභවෙ වා සුනගතියා වා උපපත්තියා වා පටිසන්ධියා වා භවෙ වා සංසාරොවා වට්ටෙ වා න ජනෙයා න සංජනෙයා න හිබ්බකෙතයා නාහිතිබ්බකෙතයා ඉධෙව තිරුජ්ජෙතියා වුපසබ්බෙතයා අසංගචෙජයා පටිපසංඝමෙහයාති 'ජහස්සු තණ්හං අසුනාබ්භවාය.'

තෙනාහ භගවා:

තණ්හාධිපතෙත මනුජෙ පෙක්ඛමානො-(පිඩිගියාති භගවා)
සත්තාපජාතෙ ජරසා පරෙතෙ,
තසමා තුවං පිඩිගිය අප්පමකො
ජහස්සු තණ්හං අසුනාබ්භවායා'ති.

සභගාථාපරියොසානා තෙන බ්‍රාහ්මණෙන සඤ්ඤා. එකච්ඡන්ද එක පයොගා එකාධිපායා එකවාසනවාසිනා තෙසං නොකපාණසභසානා වීරජං විතමලං ධම්මවක්ඛුං උදපාදි. යං කිඤ්ඤි සමුදයධම්මං සබ්බං තං භිරොධධම්මෙතති. තසං බ්‍රාහ්මණස්ස වීරජං විතමලං ධම්මවක්ඛුං උදපාදි.

යං කිඤ්චි සමුදයධම්මං සබ්බං තං නිරොධධම්මෙනති. සහ ධම්මචක්ඛුස්ස පටිලාභා අභිනාපටාවාකචීරදණ්ඩකමණ්ඩල කෙසා ච මඤ්ච ච අනතරහිතා භණ්ඩුකාසායවත්ථසනො සංඛාරාපිපත්තචීවරධරො භික්ඛු අනුත්ථපටිපත්තියා පඤ්ඤිකො භගවතාං නාමසකමානො තිසිංහො භොති 'සත්ථා මෙ භගවා සාවකො 'භමසම්'ති'.¹

පිඩගිය සුත්තනිදේශසං සමතෙතා.

1. වංක වර්ත - පන

2. සාවකො භමසම්නති - පන

17. පාරායනානුගීති නිදායම

“ඉදමවොව හගවා මගධෙසු විහරනො පාසාණකෙ වෙතියෙ පරිවාරකසොළසානං බ්‍රාහ්මණානං අජ්ඣිවෙයා පුට්ඨො පුට්ඨො පඤ්ඤාං බ්‍යාකාසි.”

ඉදමවොව හගවාති ඉමං පාරායනං¹ අභවා. හගවාති ගාරාවාධි-
වචනමෙතං -පෙ- ස්වජිකාපඤ්ඤාති යදිදං “හගවාති ඉදමවොව
හගවා.”

මගධෙසු විහරනො පාසාණකෙ වෙතියෙති ‘මගධෙසු’ති
මගධනාමකෙ ජනපදෙ විහරනොති වරනො විහරනො ඉරියනො
වග්ගනො පාලෙනො යපෙනො යාපෙනො. පාසාණකෙ
වෙතියෙති. පාසාණකවෙතියං වුවිති බුබ්බසානනි මගධෙසු විහරනො
පාසාණකෙ වෙතියෙ.

පරිවාරක සොළසානං බ්‍රාහ්මණානනි පිබ්බියො බ්‍රාහ්මණො
බාවරිසස බ්‍රාහ්මණසස පදො පද්ධවරො පරිවාරකො සිසෙසා. තෙන²
‘තෙ සොළසාති එවමි පරිවාරකසොළසානං බ්‍රාහ්මණානං. අථවා තෙ
සොළසබ්‍රාහ්මණො බුද්ධසස හගවතො පදො පද්ධවරො පරිවාරකො සිසෙසාති
එවමි පරිවාරකසොළසානං බ්‍රාහ්මණානං.

අජ්ඣිවෙයා පුට්ඨො පුට්ඨො පඤ්ඤාං බ්‍යාකාසිති ‘අජ්ඣිවෙයා’ති
අජ්ඣිවෙයා අජෙකිසිතො. පුට්ඨො පුට්ඨොති පුට්ඨො පුට්ඨො පුච්ඡිතො
පුච්ඡිතො යාචිතො යාචිතො අජෙකිසිතො අජෙකිසිතො පසාදිතො
පසාදිතො. පඤ්ඤාං බ්‍යාකාසිති පඤ්ඤාං බ්‍යාකාසි ආචිකි දෙසෙසි
පඤ්ඤාපෙසි පට්ඨපෙසි විවරි විහරි උකානිකාසි පකාසෙසිති ‘අජ්ඣිවෙයා
පුට්ඨො පුට්ඨො පඤ්ඤාං බ්‍යාකාසි. තෙනෙතං වුවිති: “ඉදමවොව හගවා
මගධෙසු විහරනො පාසාණකෙ වෙතියෙ පරිවාරකසොළසානං
බ්‍රාහ්මණානං අජ්ඣිවෙයා පුට්ඨො පුට්ඨො පඤ්ඤාං බ්‍යාකාසි”ති.

“එකමෙකසස වෙපි පඤ්ඤසස අසමඤ්ඤාය ධම්මඤ්ඤාය
ධම්මානුධම්මං පටිපජෙජය්‍ය, ගවෙජයොව ජරාමරණසස පරං පාරං
ගමනියා ඉමෙ ධම්මාති කසමා ඉමසා ධම්මපරියායසස පාරායනං
කෙව අධිවචනං.”

1. ඉදං පාරායනං-ම ජ ස, ව, පි, ක

2. පිබ්බියො-ම ජ ස

අප ම ඉඤාය ධම්මඉඤාඤායාති: සෙව්ව පඤ්ඤා ධම්මා, විසුජ්ජනං අපො, අපමඤ්ඤායාති අපමං අඤ්ඤාය ජාතිතා තුලසිතා තීරසිතා විභාවසිතා විභූතං කතාති අපමඤ්ඤාය. ධම්මඉඤාඤායාති ධම්මං අඤ්ඤාය ජාතිතා තුලසිතා තීරසිතා විභාවසිතා විභූතං කතාති 'අපමඤ්ඤාය ධම්මං මඤ්ඤාය'.

**ධම්මානුධම්මෙ. පටිපඤ්ඡයායාති: සම්මාපටිපදං අනුලොමපටිපදං
අපච්චිතිකපටිපදං අකච්ඡපටිපදං ධම්මානුධම්මපටිපදං පටිපඤ්ඡයායාති
'ධම්මානුධම්මං පටිපඤ්ඡයා'.**

ගවේෂයෝව ජරාමරණසස පාරනති: ජරාමරණසස පාරං චූචති
 අමතං හිඛානං. "යො සො සබ්බසංඛාරසමථො සබ්බපටිපට්ඨිකයො
 තණ්හාකෘතො වීරාගො නිරොධො හිඛානං." ගවේෂයෝව ජරාමරණසස
 පාරනති ජරාමරණසස පාරං ගවේෂයා, පාරං අධිගවේෂයං පාරං අධි
 ඵසෙසයා, පාරං සමුත්තරෙය්‍යාති ගවේෂයෝව ජරාමරණසස පාරං.

පාරං ගමනියා ඉමෙ ධම්මාති; ඉමෙ ධම්මා පාරං ගමනියා පාරං පාලපතති පාරං සංපාලපතති පාරං සමනුපාලපතති ජරාමරණසස තරණාය සංවික්කතතිති ‘පාරං ගමනියා ඉමෙ ධම්මා’ති.

තසමා ඉමසස ධම්මපරියායසසාති: 'තසමා'ති තසමා තංකාරණං තංභතු තප්පට්ඨයා තංචිද්දතා. ඉමසස ධම්මපරියායසසාති ඉමසස පාරායනසසාති 'තසමා ඉමසස ධම්මපරියායසසාති.'

පාරායනං කෙවි අධිවචනනාති 'පාරං' වුවවති, අමතං නිබ්බානං -පෙ-
ඤ්චරොධො නිබ්බානං, අයනං වුවවති මනෙතා, සෙය්‍යාථිදං සමාදිවති -පෙ-
සමා සමාධි. අධිවචනනාති සඛිං සමඤ්ඤ පඤ්ඤානති වොභාරො නාමං
නාමකමං නාමධෙය්‍යං නිරුත්ති ඛ්‍යඤ්ඤානං අභිලාපොති 'පාරායනං
කෙවි අධිවචනං' .

තෙනෙතං වුවවති:

“එකමෙකස්ස වෙපි පඤ්ඤානං අකම්මඤ්ඤාය ධම්මඤ්ඤාය
ධම්මානුධම්මං පටිපජ්ජය්‍යා ගවෙජ්ජයොව ජරාමරණස්ස පාරං
ප රභිතමනියා ඉමෙ ධම්මා”ති තස්මා ඉමස්ස ධම්මපරියායස්ස පාරායනං
කෙවි අධිවචනනාති’.

1. “අජිතො තිස්සමෙකෙතෙය්‍යො පුණ්ණකො අප් මෙකතථ
ධොතකො උපසිට්ඨො ව නඤ්ඤ ව අප් භෙමකො,
2. තොදෙය්‍යකස්සා දුභයො ජතුකණ්ණි ව පණ්ණිතො
හද්‍රාවුධො උදයො ව පොසාලො වාපි බ්‍රාහ්මණො,
මොසරාරා ව මෙධාවි පිඞ්ගියො ව මහාඉඞ්ඩි
3. එතෙ බුද්ධං උපාගඤ්ඤානං¹ සම්පන්නවරුණං ඉධිං
පුච්ඡන්තා නිපුණං පඤ්ඤානං බුද්ධසෙධං උපාගමිං.”

එතෙ බුද්ධං උපාගඤ්ඤානං ‘එතෙ’ති සොළස පාරායනියා බ්‍රාහ්මණා.
බුද්ධාති “යො සො හගවා සයම්භු අනාවරියතො පුබ්බ
අනත්තසුතෙසු ධම්මෙසු සාමං සමානාති අභිඤ්ඤානං, තස්ම ව සඤ්ඤානං
පඤ්ඤා ඛලෙසු ව වසිභානං. බුද්ධාති කෙනෙතො ව බුද්ධා: බුද්ධිතා
සච්චානිති බුද්ධා, බොධෙතා පජායාති බුද්ධා, සඤ්ඤානාය
බුද්ධා, සඤ්ඤාසාධිතාය බුද්ධා, අනඤ්ඤානෙය්‍යාය බුද්ධා,
විසච්චිතාය බුද්ධා, විණ්ණාසවසඛිකානෙත බුද්ධා නිරුපකතිලෙසඤ්ඤා
තෙත බුද්ධා, එකතනවිතරගොති බුද්ධා එකතනවිතරෙය්‍යාති
බුද්ධා, එකතන විතරෙය්‍යාති බුද්ධා, එකතනනිකතිලෙසොති බුද්ධා
එකායනමග්ගං ගතොති, බුද්ධා එකො අනුත්තරං සමාසඤ්ඤාධිං
අභිසම්බුද්ධාති බුද්ධා. අබුද්ධවිහතන්තා බුද්ධපටිලාභාති බුද්ධා.
බුද්ධාති නෙතං නාමං මාතරා කතං, න පිතා කතං, න භාතරා කතං,
න භග්ගියා කතං, න මිත්තාමචෙවති කතං, නඤ්ඤාතිසාලොභිතෙති කතං,
න සමණබ්‍රාහ්මණෙති කතං, න දෙවතාති කතං, විමොක්ඛනකමෙතං
බුද්ධානං හගවිතානං බොධියා මුලෙ සහ සඤ්ඤානඤ්ඤාණස්ස පටිලාභා
සජ්ජිකාපඤ්ඤානති යදිදං බුද්ධාති. එතෙ බුද්ධං උපාගඤ්ඤානං එතෙ
බුද්ධං උපාගමිංසු, උපසඤ්ඤාමිංසු, පසුරුපායිංසු, පටිපුජිංසු; පටිපඤ්ඤානි-
සුති ‘එතෙ බුද්ධං උපාගඤ්ඤානං’.

1. අභිඤ්ඤානායං-ම ජ සං
2. උපාගමිංසු-ව ටි ක

සමපන්නවරණං ඉසිනති: වරණං වුච්චති සිලපාරමිත්තකි,¹ සිලසංවරොපි වරණං, ඉන්ද්‍රියසංවරොපි වරණං, භොජනෙ මත්තඤ්ඤානාපි වරණං, ජාගරියානුයොගොපි වරණං, සත්තපි සද්ධම්මො වරණං, චක්ඛාරිපි ක්කානානි වරණං, සමපන්නවරණනති: සමපන්නවරණං සෙට්ඨ වරණං වීසෙට්ඨවරණං පාමොක්ඛවරණං උත්තමවරණං පචරවරණං. ඉසිති: ඉසි හගවා, මහත්තං සිලකඛන්ධං එසි ගවෙසි පරියෙසිති ඉසි -පෙ-මහසකෙඛති වා සතෙහි එසිනො, ගවෙසිනො, පරියෙසිනො 'කභං බුද්ධා කභං හගවා කභං දෙවදෙවො කභං නරාසභොති ඉසිති 'සමපන්නවරණං ඉසි'.

පුච්ඡන්තා නිපුණෙ පඤ්ඤාති: 'පුච්ඡන්තා'ති පුච්ඡන්තා යාවන්තා අජේඛාන්තා පසාදෙන්තා. නිපුණෙ පඤ්ඤාති: ගමිතර දුද්දසෙ දුරුත්තංබොධෙ සතො පණ්ණෙ අත්තකාවචරෙ නිපුණෙ පණ්ණිතවෙදනියෙ පඤ්ඤාති 'පුච්ඡන්තා නිපුණෙ පඤ්ඤාති.'

බුද්ධං සෙට්ඨං උපාගමුනති: 'බුද්ධා'ති "යො සො හගවා -පෙ-සච්ඡිකාපඤ්ඤාති යදිදං බුද්ධා"ති. සෙට්ඨනති: අග්ගං සෙට්ඨං වීසෙට්ඨං පාමොක්ඛං උත්තමං පචරං බුද්ධසෙට්ඨං. උපාගමුනති: උපාගමිංසු උපසම්ඛාමිංසු පසුරුපාසිංසු පරිපුච්ඡිංසු පරිපඤ්ඤිංසුති 'බුද්ධසෙට්ඨං උපාගමු'.

තෙනෙතං වුච්චති:

"එතෙ බුද්ධං උපාගඤ්ඤං සමපන්නවරණං ඉසි.
පුච්ඡන්තා නිපුණෙ පඤ්ඤාති බුද්ධසෙට්ඨං උපාගමු"නති.

4.

තෙසං බුද්ධො බ්‍යාකාසි² පඤ්ඤාති පුට්ඨො යථා තථං පඤ්ඤානං වෙය්‍යාකරණෙන තොසෙසි බ්‍රහ්මණෙ මුනි.

තෙසං බුද්ධො බ්‍යාකාසිති: 'තෙස'නති සොළසන්තං³ පාරායනියානං බ්‍රාහ්මණානං. බුඬොති: යො "සො හගවා -පෙ-සච්ඡිකාපඤ්ඤාති යදිදං බුද්ධා"ති. බ්‍යාකාසිති තෙසං බුද්ධො බ්‍යාකාසි අච්ඡිකාදෙසෙසි පඤ්ඤාපෙසි පට්ඨපෙසි විචරිච්ඡි උත්තානි අකාසි පකාසෙසිති "තෙසං බුද්ධො බ්‍යාකාසි"

1. පිලාචාරිකිකාදි-ම ඡ සං.

2. පබ්‍යාකාසි-ම ඡ සං.

3. පඤ්ඤා -ම ඡ සං.

4. සොළසානං -ම ඡ සං.

පඤ්ඤා පුට්ඨා යථාතථානි: 'පඤ්ඤා පුට්ඨා'නි පඤ්ඤා පුට්ඨා, පුට්ඨිතො යාවිතො අපේක්ඛිතො පසාදිතො. යථාතථානි: යථා ආවිකම්මකමං. තථා ආවිකම්, යථා දෙසිතකමං. තථා දෙසෙසි, යථා පඤ්ඤාපෙතකමං. තථා පඤ්ඤාපෙසි, යථා පට්ඨපෙතකමං. තථා පට්ඨපෙසි, යථා විවරිතකමං. තථා විවරි, යථා විහජිතකමං. තථා විහජි, යථා උත්තානිකාකමං. තථා උත්තානිකාකමි, යථා පකාසෙසිකමං. තථා පකාසෙසිති 'පඤ්ඤා පුට්ඨා' යථා තථං.'

පඤ්ඤානං වේයාකරණෙනානි: පඤ්ඤානං වේයාකරණෙන ආවිකමනෙන දෙසනෙන¹ පඤ්ඤාපනෙන පට්ඨපනෙන විවරණෙන විහජනෙන උත්තානිකමෙවෙන පකාසනෙනානි පඤ්ඤානං වේයාකරණෙන'.

තොසෙසි බ්‍රාහ්මණෙ මුනීති 'තොසෙසි'ති තොසෙසි විතොසෙසි පසාදෙසි ආරාධෙසි අත්තමනෙ අකාසි. බ්‍රාහ්මණෙති: සොළස පාරායනියො බ්‍රාහ්මණෙ. මුනීති: 'මොනං' වුට්ඨති ඤාණං -පෙ- සංගජාලමතිට්ඨ සො මුනීති 'තොසෙසි බ්‍රාහ්මණෙ මුනි'.

තෙතෙනං වුට්ඨති:

"තෙසං බුද්ධො බ්‍රාහ්මණාසි පඤ්ඤා පුට්ඨා¹ යථා තථං.

පඤ්ඤානං වේයාකරණෙන තොසෙසි බ්‍රාහ්මණෙ මුනි"ති,

ඊ

තෙ තොසිතා චක්ඛුමතා බුද්ධනාදිවච්ඡිකුතා

බ්‍රහ්මචරියමචරිංසු වරපඤ්ඤාසං සන්තිකෙ.

තෙ තොසිතා චක්ඛුමතානි: 'තෙ'ති සොළසපාරායනියා බ්‍රාහ්මණා. තොසිතානි තොසිතා විතොසිතා පසාදිතා ආරාධිතා අත්තමනා කතානි 'තෙ තොසිතා.' චක්ඛුමතානි: හගවා පඤ්චති චක්ඛුති චක්ඛුමා. මංසචක්ඛුතාපි චක්ඛුමා, දිඛචක්ඛුතාපි චක්ඛුමා -පෙ- හගවා සමන්තචක්ඛුතාපි චක්ඛුමානි 'තෙ තොසිතා චක්ඛුමතා'.

බුද්ධනාදිවච්ඡිකුතානි 'බුද්ධො'ති යො සො හගවා -පෙ- සචරිකා පඤ්ඤානි යදිදං බුද්ධොති. ආදිවච්ඡිකුතානි: 'ආදිවච්ඡ' වුට්ඨති සුරියො සො ගොතමො ගොතෙතන හගවාපි ගොතමො ගොතෙතන, හගවාසුරියං ගොතනඤ්ඤාතකො² ගොතනච්ඡි, තසමා බුද්ධො ආදිවච්ඡිකුති බුද්ධනාදිවච්ඡිකුතා.

1. පඤ්ඤා - ම ජ සං

2. දක්ෂිණෙත-වරික

3. ගොතන-ඤ්ඤාතක-පත

බ්‍රහ්මවරියමවරිංසුති 'බ්‍රහ්මවරියං' වුනුනි අසඳුම්මසමාපත්තියා ආරති විරති පටිවිරති වෙරමණි විරමණා¹ අතිරියා අකරණං අනාකිංසකති වෙලාඅනතිකකමො සෙතුසාතො. අපිව නිසාරියාය වසෙන බ්‍රහ්මවරියා වුනවති අරියො අවධිබිකො මග්ගො, සෙයාපීදං. සමොදිට්ඨි සමමා සංකප්පො සමොවාචා සමොකමමනො සමොආපීවො සමොවායාමො සමොසති සමොසමාධි. බ්‍රහ්මවරියමවරිංසුති බ්‍රහ්මවරියං ආවරිංසු සමාදයවතතිංසුති 'බ්‍රහ්මවරිය මවරිංසු.'

වරපඤ්ඤසස සනතිකෙති: වරපඤ්ඤසස අග්ගපඤ්ඤසස සෙවිති-පඤ්ඤසස විසෙට්ඨපඤ්ඤසස පාමොක්ඛපඤ්ඤසස උත්තමපඤ්ඤසස පවර-පඤ්ඤසස. සනතිකෙති: සනතිකෙ සාමන්තා ආසන්නෙ අවිදුරෙ උපකලෙඤ්ඨි වරපඤ්ඤසස සනතිකෙ.

තෙනෙනං වුනවති:

“තෙ තොසිතා චක්ඛුමතා බ්‍රුද්ධිනාදිවු ඛහධුතා
බ්‍රහ්මවරියමවරිංසු වරපඤ්ඤසස සනතිකෙ”ති.

6.

එකමෙකඤ්ඤ පඤ්ඤසස යථා බ්‍රුද්ධින දෙසිතං
තථා යො පටිපජේය්‍යා ගටෙජ්ජ පාරං අපාරතො².

එකමෙකසස පඤ්ඤසසාති: එකමෙකඤ්ඤ අජිතපඤ්ඤසස එකමෙකඤ්ඤ තිසසමෙඤ්ඤසස පඤ්ඤසස - පෙ - එකමෙකඤ්ඤ පිබ්බියපඤ්ඤසසාති 'එකමෙකඤ්ඤ පඤ්ඤසස'.

යථා බ්‍රුද්ධින දෙසිතනති: බ්‍රුද්ධි'ති යොසො හගවා සයමතු - පෙ - සවිජ්ඣාපඤ්ඤනති යදිදං බ්‍රුද්ධි'ති. යථා බ්‍රුද්ධින දෙසිතනති: යථා බ්‍රුද්ධින ආවිකතීතං දෙසිතං පඤ්ඤපිතං පට්ඨපිතං විවරිතං විහරිතං³ උත්තානිකතං පකායිකනති යථා බ්‍රුද්ධින දෙසිතං.

තථා යො පටිපජේය්‍යාති: සමමාපටිපදං අනුලොමපටිපදං අපච්ඡනික-පටිපදං අස්සඤ්ඤපටිපදං ඛම්මානුඛම්මපටිපදං පටිපජේය්‍යාති තථා යො පටිපජේය්‍යා.

1. වරමණ-මජ්ඣං.
2. අවරිංසු-මජ්ඣං.

3. අපාරතො-පඤ්ඤ.
4. විහරිතං-ඤ්ඤ.

ගවේෂ පාරං අපාරතොති: පාරං වුවිති අමතං ගිබ්බානං - පෙ - ගිරොධො ගිබ්බානං. 'අපාරං' වුවිති කිලෙසා ව ඛන්ධා ව අභිසංඛාරා ව. ගවේෂ පාරං අපාරතොති: අපාරතො පාරං ගවේෂයා පාරං අධිගවේෂයා පාරං එසෙසයා පාරං සච්ඡිකරෙය්‍යාති 'ගවේෂ පාරං අපාරතො.'

තෙනෙනං වුවිති:

"එකමෙකස්ස පඤ්ඤස්ස යථා බුද්ධින දෙසිතං
යථා යො පටිපජ්ජෙය්‍ය ගවේෂ පාරං අපාරතො"ති.

7.

අපාරා පරං ගවේෂයා භාවෙනො මහාමුක්ඛමං
මග්ගො සො පාරං ගමනාය තස්මා පාරායනං ඉති

අපාරා පාරං ගවේෂයාති: 'අපාරං' වුවිති කිලෙසා ව ඛන්ධා ව අභිසංඛාරා ව 'පාරං' වුවිති. අමතං ගිබ්බානං - පෙ - තණ්හකුසො වීරාගො ගිරොධො නිබ්බානං. අපාරා පාරං ගවේෂයාති: අපාරා පාරං ගවේෂයා, පාරං අධිගවේෂයා, පාරං එසෙසයා, පාරං සච්ඡිකරෙය්‍යාති 'අපාරා පාරං ගවේෂයා.'

භාවෙනො මහාමුක්ඛමනා: 'මග්ගමුක්ඛමං' වුවිති අරියො අවස්ඨානො ටෙග්ගො, සෙය්‍යාර්ථො; සමුදාදිධි - පෙ - සමුදා සමාධි. මහාමුක්ඛමනා: ටෙග්ගං අග්ගං සෙව්සං විසෙව්සං පාමොක්ඛං උක්ඛමං පටිරං. භාවෙනොති: භාවෙනො ආසෙවෙනො ඛුද්ධිකරොතොති 'භාවෙනො මහාමුක්ඛමං'.

මග්ගො සො පාරං ගමනායාති.

1. මග්ගො පථො පථො පථො¹ අඤ්ඤං වට්ටමායනං
නාවා උක්ඛංසෙතු ව කුලො ව හිසි සංඝමො.²

පාරං ගමනායාති: පාරං ගමනාය පාරං සමසාපනාය පාරං යමනු පාපනාය ජරාමරණස්ස තරණායාති 'මග්ගො සො පාරං ගමනාය.'

තස්මා පාරායනං ඉතිති: 'තස්මා'ති තස්මා තංකාරණං තංහෙතු තප්පදියා තංහිදනා. 'පාරං' වුවිති අමතං ගිබ්බානං - පෙ - ගිරොධො ගිබ්බානං. 'අයනං' වුවිති මග්ගො, ඉතිති පදසනි - පෙ - පදනුප්පබ්බතා පෙතං ඉති'ති. 'තස්මා පාරායනං' ඉති.

තෙනෙනං වුවිති:

"අපාරා පාරං ගවේෂයා භාවෙනො මහාමුක්ඛමං
මග්ගො සො පාරං ගමනාය තස්මා පාරායනං ඉතිති.

1. පථො අදො-ව, ව

2. උක්ඛංසෙතු පතුලො සංඝමො-හා

8.

පාරායනමනුගායිකං (ඉච්චායසමා පිඩ්ධියො)

(යථා අද්දකඛි තථා අකබ්බායි) විමලො භූරි මෙධසො

තික්කාමො නිබ්බන්තො නාගො කිසස හෙතු වුසා හණේ.

පාරායනමනුගායිකසන්නි: ගීතමනුගායිකං කට්ඨමනුකථයිකං,¹ හණිතමනුහණිකං, ලපිතමනුලපිකං, හායිතමනුහායිකසන්නි 'පාරායන මනුගායිකං'.

ඉච්චායසමා පිඩ්ධියොති 'ඉච්චා'ති පදසන්ධි-පෙ-පදනුදුබ්බතාපෙතං 'ඉච්චා'ති. ආයසමාති පියවචනං ගරුවචනං සගාරවසප්පත්තාධිවචනමෙතං. 'ආයසමා'ති. පිඩ්ධියොති: තසං ථෙරසං නාමං සඛාං සමඤ්ඤ පඤ්ඤතති වොහාරො නාමං නාමකමං නාමධෙයං. නිරුත්ති ඛාඤ්ජනං අභිලාපොති 'ඉච්චායසමා පිඩ්ධියො'.

යථා අද්දකඛි තථා අකබ්බායිති: යථා අද්දකඛි තථා අකබ්බායි, ආචිකඛි දෙසෙයි පඤ්ඤපෙයි පච්චපෙයි විවරි විහරි උත්තානිඅකායි පකාසෙයි. 'සබ්බෙ සඛාරා අභිච්චා'ති යථා අද්දකඛි තථා අකබ්බායි ආචිකඛි දෙසෙයි පඤ්ඤපෙයි පච්චපෙයි විවරි විහරි උත්තානි අකායි පකාසෙයි. 'සබ්බෙ සඛාරා දුක්ඛාති-පෙ-'යං කිඤ්චි සමුදයධම්මං සබ්බං තං නිරොධ ධම්ම'න්ති යථා අද්දකඛි තථා අකබ්බායි, ආචිකඛි දෙසෙයි පඤ්ඤපෙයි පච්චපෙයි විවරි විහරි උත්තානිඅකායි පකාසෙයිති 'යථා අද්දකඛි තථා අකබ්බායි'.

විමලො භූරි මෙධසොති: 'විමලො'ති රාගො මලං, දොසො මලං, මොහො මලං, කොධො-උපතාහො-පෙ-සබ්බාකුසලාභිසඛාරා මලා, තෙ මලා බුද්ධිසං හභවතො පභිනා උච්ඡින්නමුලා පාලාවඤ්ඤකතා අනභාව කතා² ආයතිං අනුපාදධම්මො. තසමා බුද්ධො අවලෝ³. විමලො, නිමමලො, මලාපහතො මලවිප්පහිතො මලවිප්පමුක්තො⁴. සබ්බමලවිති-වක්තො. 'භූරි' වුච්චති. පයච්චි⁵. හභවා තාය⁶. පඤ්චසමාය පඤ්ඤාය විපුලාය විස්තාය සම්මතාගතො. 'මෙධා' වුච්චති පඤ්ඤා, "යා පඤ්ඤා පජානතා-පෙ-අමොහො ධම්මවිජයා සම්මොදිධි." හඬවා ඉමාය මෙධ ය පඤ්ඤාය උපෙතො සමුපෙතො උපාගතො සමුපාගතො උපපෙතො සම්පෙතො⁷ සමන්තාගතො තසමා බුද්ධො සුමෙධසොති 'විමලො භූරි මෙධසො.'

1. කට්ඨමනුගායිකං - සත්තං
2. අනභාව කතා - මජ්ඣං
3. අමලො, බුද්ධො - මජ්ඣං
4. මලවිපුක්තො - මජ්ඣං

5. පඤ්ච - මජ්ඣං
6. හභවා ඉමාය - සත්තං
7. සමුපපෙතො මජ්ඣං, සත්තං

නිකකාමො නිබ්බනො නාගොති: 'කාමා'ති උඤ්ඤානො දෙව් කාමා: වස්සුකාමා ව කිලෙසකාමා ව -පෙ- ඉමෙ වුට්ඨනි වස්සුකාමා -පෙ- ඉමෙ වුරු නිති කිලෙසකාමා, බුද්ධිසංඝගවතො වතපුකාමා පරිඤ්ඤාතා කිලෙසකාමා පභිනා, වතපුකාමානං පරිඤ්ඤාතකාමා කිලෙසකාමානං පභිනකාමා භගවා න කාමෙ කාමෙති න කාමෙ ඉච්ඡති න කාමෙ පඤ්ඤති න කාමෙ පිහෙති න කාමෙ අභිජපෙපති. යෙ කාමෙ කාමෙතිති, කාමෙ ඉච්ඡතිති, කාමෙ පඤ්ඤතිති, කාමෙ පිහෙතිති, කාමෙ අභිජපෙපතිති, තෙ කාමකාමිනො රාගරාගිනො සඤ්ඤාසඤ්ඤිනො. භගවාන කාමෙ-කාමෙති න කාමෙ ඉච්ඡති, න කාමෙ පඤ්ඤති, න කාමෙ පිහෙති, න කාමෙ අභිජපෙපති, තසමා බුද්ධොදකාමො ගිකකාමො උකකාමො වතකකාමො මුක්ඛකාමො පභිනකාමො පටිනිසංචරකාමො, විතරාගො විගතරාගො විතාරාගො විතරාගො මුක්ඛරාගො පභිනරාගො පටිනිසංචරාගො, කිව්ඡාතො ගිකවුතො සිතිහුතො සුඛපටිසංවෙදී බුභුමහුතො අකතනා විහරතිති 'ගිකකාමො'. නිබ්බනොති: රාගො වනං, දෙසො වනං, මොහො වනං, කොධො වනං, උපතාගො වනං -පෙ- සබ්බාකුසලාභිසංඛාරා වනා. තෙ වතා බුද්ධිසංඝගවතො පභිනා උච්ඡින්නමුලා තාලාවස්සුකතා අනාභාවකතා ආයතිං අනුපාදාමුලා. තස්මා බුද්ධො අවතො විවතො ගිබ්බනො වතාපගතො වතවිපසිතො වතවිපසමුක්ඛො¹ සබ්බවතවිති-වක්ඛොති 'ගිබ්බනො'. නාගොති: නාගො භගවා, ආගං නකරොතිති නාගො, න ගච්ඡතිති නාගො, න ආගච්ඡතිති නාගො -පෙ- එවං භගවා න ආගච්ඡතිති නාගොති' ගිකකාමො ගිබ්බනො නාගො.

කිසස හෙතු මුසා හණෙති: 'කිසසහෙතු'ති කිසස හෙතු, කිංහෙතු, කිංකාරණා කිංකිදනා, කිංපඤ්ඤාති 'කිසසහෙතු. මුසාහණෙති මුසා හණෙය්‍යා, කපෙය්‍යා දිපෙය්‍යා වොහරෙය්‍යා. මුසා හණෙති: මොසව-ජ්ජං හණෙය්‍යා මුසාවාදං හණෙය්‍යා, අනරියවාදං හණෙය්‍යා, ඉධෙකවෙවා සහග්ගතො²වා පරිසග්ගතො³වා සද්ධිමජ්ඣගතො වා පුගලජ්ඣගතො වා රාජකුලලජ්ඣගතො වා අභිනිතො සකඛිපුට්ඨො එහමෙහා පුරිස, යං ජානාසි,තං වදෙති'ති සො අජානං වා ආහ 'ජානාමි'ති, ජානංවා ආහ 'න ජානාමිති, අපසං වා ආහ 'පසාමි'ති, පසං වා ආහ 'න පසාමි'ති. ඉති අකතහෙතු වා පරහෙතු වා ආමිසකිඤ්ඤිකාහෙතු වා සමපජානමුසා භාසති,⁴ ඉදං වුවච්ඡති මොසවජ්ජං,

1. වතවිමුක්ඛො - ම ජ සං.
2. සභාගතො - ම ජ සං.

3. පරිසාගතො - ම ජ සං.
4. මජ්ඣිමනිකාය - සාලොයාදුකත,
තිකඩගුප්තකර - පුගලවග්ග

අපිව තිභාකාරෙහි මුසාවාදෙ හොති: පුබ්බවසං හොති මුසා හණිකන්තී හණ්ණකං හොති 'මුසාහණ්ණමිති හණිකං හොති 'මුසා මයා හණිත'න්ති: ඉමෙහි තිභාකාරෙහි මුසාවාදෙ හොති. අපිව චතුර්භාකාරෙහි මුසාවාදෙ හොති: පුබ්බවසං හොති 'මුසාහණික'න්ති හණ්ණකං හොති 'මුසා හණ්ණමි'ති හණිකං හොති 'මුසා මයා හණිත'න්ති විනිධාය දිට්ඨිං. ඉමෙහි චතුර්භාකාරෙහි මුසාවාදෙ හොති.

අපිව පඤ්චභාකාරෙහි- ජ්ඣාකාරෙහි- සත්තභාකාරෙහි- අවධිභාකාරෙහි මුසාවාදෙ හොති: පුබ්බවසං හොති 'මුසා හණිකන්තී හණ්ණකං හොති: 'මුසා හණ්ණමි'ති හණිකං හොති 'මුසා මයා හණිත'න්ති, විනිධාය දිට්ඨිං. විනිධාය චන්ති. විනිධාය රුචිං. විනිධාය සංකුං. විනිධාය භාවං. ඉමෙහි අවධිභාකාරෙහි මුසාවාදෙ හොති කිසස හෙතු මුසා හණ්ණෙති කිසස හෙතු මුසා හණ්ණොසං කථෙයාං දිපෙයාං වොහරෙයාසාති 'කිසස හෙතු මුසා හණ්ණ':

තෙතාහ ථෙරො උච්චියො:

පාරායනමනුගායිකං (ඉච්චායසමා උච්චියො)

(යථා අභිකම් තථා අකම්බි) විමලො හුරි මෙධසො

තික්කාමො නිබ්බන්තො නාහො කිසස හෙතු මුසා හණ්ණ'ති.

9.

පභීනමලමොහස්ස මානමකඛ්ඤාසාධිතො

හන්දුහං කිසසාධිකම්මං ගිරං වණ්ණපසංගිතං.

පභීනමලමොහස්සාති 'මල'න්ති: රාහො මලං, දෙසො මලං, වොහො මලං, මානො මලං, දිට්ඨි මලං, කිලෙසො මලං, සබ්බද්වවර්තං මලං, සබ්බභවගාමිකත්වං මලං, මොහොති, "යං දුග්ගෙ අඤ්ඤාණං -පෙ- අභිජ්ජාලකි මොහො අකුසලමුලං, අයං වුට්ඨි මොහො. මලඤ්ඤ මොහො ව චුද්ධස්ස භවවතො පභීනා උච්ඡින්නමුලා කාලාවතථුකතා අනාභාවකතා අයතිං අනුප්පාදධම්මො, තස්මා චුද්ධො පභීනමලමොහොති 'පභීනමල මොහස්ස'.

මානමකඛ්ඤාසාධිතොති 'මානො'ති එකවිධෙන මානො: යා විතතස්ස උත්තති.

දුට්ඨෙන මානො: අකුසලාසනමානො පරවම්භනමානො.

තිට්ඨෙන මානො: 'සෙයොසාහමස්මි'ති මානො, සද්දෙසො හමස්මි'ති මානො, 'ගිතො හමස්මි'ති මානො,

චතුක්ඛිධෙන මානො: ලාභෙන මානං ජනෙති, යසෙන මානං ජනෙති පසංසාය මානං ජනෙති, සුඛෙන මානං ජනෙති.

පඤ්චධෙන මානො: ලාභිමිති¹ මනාපිකානං රුපානන්ති මානං ජනෙති, ලාභිමිති මනාපිකානං සද්දන්තං -ගජධානං- රසානං- ඵොට්ඨකොනන්ති. මානං ජනෙති.

ජක්ඛිධෙන මානො: චක්ඛුසමපදය මානං ජනෙති, සොන සමපදය- සානසමපදය- ජිවහාසමපදය- කායසමපදය- මනොසමපදය මානං ජනෙති.

සත්තධිධෙන මානො: මානො අතිමානො මානාතිමානො ඕමානො අධිමානො අසම්මානො විච්ඡාමානො.

අවධිධිධෙන මානො: ලාභෙන මානං ජනෙති, අලාභෙන ඕමානං ජනෙති, යසෙන මානං ජනෙති, අයසෙන ඕමානං ජනෙති, පසංසාය මානං ජනෙති, නිත්තය ඕමානං ජනෙති, සුඛෙන මානං ජනෙති, දුඃඤ්ඤා ඕමානං ජනෙති.

නවධිධෙන මානො: සෙයාස සෙයොස හමසම්'ති මානො, 'සෙයාස සද්දිසොහමසම්'ති මානො, 'සෙයාස භිනොහමසම්'ති මානො, 'සද්දිසස සෙයොහමසම්'ති මානො, 'සද්දිසස සද්දිසොහමසම්'ති මානො, 'සද්දිසස භිනොහමසම්'ති මානො, 'භිතස සෙයොහමසම්'ති මානො, 'භිතස සද්දිසොහමසම්'ති මානො, 'භිතස භිනොහමසම්'ති මානො.²

දසධිධෙන මානො; ඉධෙකචෙච්චා මානං ජනෙති ජාතියා වා භොගෙත්තන වා කොලපුත්තියෙන වා වණ්ණපොසාකර්තෘය වා ධනෙන වා අජේඛනෙන වා කම්මායතනෙන වා සිත්තායතනෙන වා විජ්ජාධ්මානෙන වා සුමත්ත වා පටිභානෙන වා අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරෙන වා වසුත්තා.

'යො ඵවිරුපො මානො මඤ්ඤානා මඤ්ඤීතත්තං උත්තති උත්තමො ධර්මා සමපග්ගානො කෙතුකම්මානා විත්තසං. අයං දුට්ඨති මානො.

1. ලාභිමි-උ, ටි, ක

2. අධිමානො අසම්මානො-ට, ටි, ක

මකෙබ්බාති: 'යො මකෙබ්බා මකබ්බායනා මකබ්බායිතතං නිවුරියං ණිචුරියකලං අයං වුච්චති මකෙබ්බා. බුද්ධස්ස භගවතො මානො ව මකෙබ්බා ව පභිනා, උච්ඡින්නමුලා තාලාවතච්ඡකතා අනභාවකතා ආයති. අනුප්පාදධම්මා. තස්මා බුද්ධො මානමකබ්බපභාසිති 'මානමකබ්බපභාසිනො'.

හන්දහං කිත්තයිස්සාමි ගිරං වණ්ණපසංභිතනති - 'හන්දහ'නති: පදසන්ධි පදසංසංග්ගො පදපාරිපුරි අක්කරසමවායො බ්බාසුත්තයිච්චිච්චතා පදනු-පුබ්බතාපෙතං.¹ 'හන්දහ'නති. කිත්තයිස්සාමි ගිරං වණ්ණපසංභිතනති: වණ්ණෙන උපෙතං සමුපෙතං උපගතං සමුපගතං උප්පන්නං සමුප්පන්නං සමන්තාගතං. වාචං ගිරං බ්බාපාරං උදිරණං කිත්තයිස්සාමි දෙසිස්සාමි² පඤ්ඤාපෙසසාමි පච්චපෙසසාමි විචරිස්සාමි විහරිස්සාමි උත්තාරිකරිස්සාමි පකාසිස්සාමිති 'හන්දහං කිත්තයිස්සාමි ගිරං වණ්ණපසංභිතං.'

තෙනාහ පෙරො පිබ්බියො;

"පභිත මලමොහස්ස මානමකබ්බපභාසිනො
හන්දහං කිත්තයිස්සාමි ගිරං වණ්ණපසංභිත"නති.

10

තමොනුදෙ බුද්ධා සමන්තවකචු
ලොකතභගු සබ්බභවාතිට්ඨෙතො,
අනාසංවා සබ්බදුක්ඛපභිනො
සච්චවහයො බුද්ධෙ උපාසිතො³ මම.

තමොනුදෙ බුද්ධා සමන්තවකචුති - 'තමොනුදෙ'ති: රාගතමං දෙස-තමං මොහතමං මානතමං දිට්ඨිතමං කිලෙසතමං දුට්ඨරිතතමං අනුකරණං අවකචුකරණං.⁴ අඤ්ඤානුකරණං පඤ්ඤානිරෝධිකං විසාතපකඤ්ඤං අනිබ්බානා සංවත්තනිකං නුදි පනුදි පජභි විනොදෙසි බ්බානතිඅකාසි අනභාවං ගමෙසි. බුද්ධොති: "යො සො භගවා -පෙ- සච්ඡිකා පඤ්ඤාතති, යදිදං බුද්ධොති. 'සමන්තවකචු' වුච්චති සබ්බදුක්ඛපභිනං -පෙ- තථාගතො තෙන සමන්තවකචුති 'තමොනුදෙ බුද්ධා සමන්තවකචු.'

1. පඤ්ඤාසිතො මෙතං -ව-වි-ක

2. සච්චතං -ව-වි-ක, ම ජ සං

3. භික්ඛුපාසිතො - සාං

පොඤ්ඤාතති

4. අවකචුකරණං -ම ජ සං ව-වි-ක

ලොකනතගු සබ්බභවාතිවනෙතාති - 'ලොකො'ති: එකොලොකො: හවිලොකො.

දෙව ලොකා: හවිලොකො ව සම්භවිලොකො ව, සම්පත්තිහවි-
ලොකො ව සම්පත්තිසම්භවිලොකො ව, විපත්තිහවිලොකො ව
විපත්තිසම්භවිලොකො ව.

තයො ලොකා: තියො වේදනා.

වික්ඛාරො ලොකා: වික්ඛාරො ආසාරො.

පඤ්චලොකා: පඤ්චපාදනකම්පනා.

ඡ ලොකා: ඡ අජ්ඣක්ඛිකාති ආයතනාති.

සත්තලොකා: සත්ත විශුද්ධිභවිතියො.

අවිඤ්ඤාලොකා: අවිඤ්ඤාලොකධම්මො.

නවලොකා: නව සත්තභාවාසා.

දසලොකා: දස ආයතනාති.

ද්වාදසලොකා: ද්වාදසායතනාති.

අට්ඨාරසලොකා: අට්ඨාරස ධාතුයො.

ලොකනතගුති: හගවා ලොකසං අත්තගතො, අත්තපතෙතො,
කොට්ඨතො කොට්ඨතෙතො, ගිබ්බානගතො, ගිබ්බානපතෙතො, යො
වුත්ථායො විභ්වභවරණො -ඉ- ජාතිමරණසංසාරො නඤ්ඤිතසං
පුනඤ්ඤාදි'ති ලොකනතගු. සබ්බභවාතිවනෙතාති 'හවා'ති දෙව හවා:
කම්මභවො ව පටිසන්ධිකො ව පුනඤ්ඤාදි. කතමො කම්මභවො:
පුඤ්ඤාතිසංඛාරො අපුඤ්ඤාතිසංඛාරො ආනෙසජ්ඣාතිසංඛාරො, අයං
කම්මභවො. කතමො පටිසන්ධිකො පුනඤ්ඤාදි: පටිසන්ධිකා රූපං¹
වේදනා සංඝාතං සංඝාතං විශුද්ධිභවං, අයං පටිසන්ධිකො පුනඤ්ඤාදි.
හගවා කම්මභවං ව පටිසන්ධිකං ව පුනඤ්ඤාදි අතිවග්ගො අතිකතෙතො
විතිවග්ගො ලොකනතගු සබ්බභවාති වග්ගො.'

අනාසවො සබ්බද්ධප්පභිනොති 'අනාසවො'ති: වික්ඛාරො ආසවා:
කාමාසවො හවාසවො දිට්ඨාසවො අවිජ්ජාසවො. තෙ ආසවා බුද්ධිසං
හගවිතො පභිනා උච්ඡින්නවුලා නාලාවතථුකතා අනාභාවකතා ආයති.
අනුප්පාදධම්මො. තස්මා බුද්ධො අනාසවො. සබ්බද්ධප්පභිනොති: සබ්බං
තස්මා පටිසන්ධිකං ජාත්යඤ්ඤා පරායඤ්ඤා ව්‍යාධිද්ධා මරණද්ධා
යොකපරිදේද්වද්ධාදිප්පාදායද්ධා -ඉ- දිට්ඨිමාසනං ද්ධා පභිනං
සම්මුච්ඡිනං වූපසනං පටිපසද්ධං අහබ්බුප්පත්තිකං ඤ්ඤාසනං ද්ධං,
තස්මා බුද්ධො සබ්බද්ධප්පභිනොති 'අනාසවො සබ්බද්ධප්පභිනො.'

1. රූපං-ම ජ සං සනා.

සව්වභයො ඩ්‍රෂෙම උපාසිතො මෙති - 'සව්වභයො'ති: සව්වභයො සදිසනාමො සදිසභයො සව්වසදිසභයො, විපසි හගවා සිති හගවා වෙසසභ හගවා කකුසන්ධො හගවා කොනාගමනො හගවා කසසපො හගවා, තෙ බුද්ධා හගවිනෙකා සදිසනාමා, සදිසභයා, හගවාපි සකාමුති කෙසං බුද්ධානං හගවිනකානං සදිසනාමො සදිසභයො. තසමා බුද්ධො සව්වභයො. ඩ්‍රෂෙම උපාසිතො මෙති: සො මයා හගවා ආසිතො උපාසිතො පසුරුපාසිතො පරිපුට්ඨිතො පරිපඤ්චිතොති 'සව්වභයො ඩ්‍රෂෙම උපාසිතො මෙ'.

තෙතාහ මෙරො පිඩ්ඛියො:

“තමොනුදෙ බුද්ධො සමනතවතඬු
ලොක තහගු සබ්බභවාතිවනෙතා,
අනාසවො සබ්බදුක්ඛාපභිනො
සව්වභයො ඩ්‍රෂෙම උපාසිතො මෙ”ති.

11.

ද්විජො¹ යථා කුබ්ඛිතකං පභාය
බ්‍රහ්මචරිං කානනමා වසෙය්‍ය,
ඵවමාහං² අපාදසෙස පභාය
මහොදධිං හංසොට්ඨ අජ්ඣපනෙතා,³

ද්විජො යථා කුබ්ඛිතකං පභාය බ්‍රහ්මචරිං කානනමා වසෙය්‍යාති-
'ද්විජො' වුවනි පකි. කි. කාරණ ද්විජො වුවනි පකි: ද්විකිත්තු-
රුයතීති ද්විජො මාතුකුච්ඡිමහා ඩ අකි කොසමහා ව, තංකාරණ ද්විජො
වුවනි පකිති ද්විජො. යථා කුබ්ඛිතකං පභායාති: යථා ද්විජො කුබ්ඛිතකං
රික්ඛවිතකං පරික්ඛකං වනං⁴ අපාචරං අපහසකිං අපොදකං
පභාය ජහිතො අතිකකම්මො සමතිකකම්මො විතිවිකෙතො අඤ්ඤං
බ්‍රහ්මචරං බ්‍රහ්මකං බ්‍රහ්මකං බ්‍රහ්මකං මහතං කානනං වනසංඝං.
අධිගවෙජ්‍යා විජෙද්‍යා පටිලභෙය්‍ය, තසමි ව වනසංඝො වාසං
කපෙය්‍යාති -දිජො යථා කුබ්ඛිතකං පභාය බ්‍රහ්මචරං කානනමා
වසෙය්‍ය'.

1. දිජො - ම.ජ.සං. සො

2. ඵවමාහං-ම ජ සං-ව-වි-ක.

3. හංසොට්ඨිජපනෙතො.-පන. සො

4. පරික්ඛවිතකං අපාචරං-ම ජ සං.

එවමසහං අපපදසෙස පහාය මහොදධිං හංසොරිව අජකපනෙතාති-
 එව'නති ඔපමසංපට්ඨානං, අපපදසෙස පහායාති: යො ව ඛාවරි
 බ්‍රාහ්මණො යෙ වඤ්ඤා කස්ස ආවරියා බුද්ධං භගවතං උපාදය
 අපාදස්සා, පරික්ඛදස්සා ථොකදස්සා ඩම්බදස්සා ලාමකදස්සා ඡත්තකදස්සා
 වා¹ තෙ අපාදසෙස පරික්ඛදසෙස ථොකදසෙස ඔමකදසෙස ලාමක
 දසෙස ඡත්තකදසෙස පහාය පජනිචා අතිකකම්භා සමතිකකම්භා
 විතිවනෙතා බුද්ධං භගවතං අපමානදස්සං අග්ගදස්සං සෙවිද්දස්සං
 විසෙවිද්දස්සං, පාමොක්ඛදස්සං උත්තමදස්සං පවරදස්සං අසමං අසමසමං
 අපාටිසමං අපාටිභාගං අපාටිපුග්ගලං දෙවාතිදෙවං නරාසහං පුරිසසිහං
 පුරිසනාගං පුරිසාජඤ්ඤං පුරිසනිසහං පුරිසධොරග්ගං දසබ්බධාරිං²
 අධිගච්ඡිං විජ්ඣං පටිලභිං යථා වා හංසො මහතං මානසකං වා³
 සරං අනොතත්තං වා දහං මහාසම්මුද්දං වා අකෙඛාහං අමිතොදකං
 ජලරාසිං අධිගච්ඡියා විජෙය්‍යා පටිලභෙය්‍යා, එවලෙවං බුද්ධං
 භගවතං අකෙඛාහං අමිතතෙජං පභින්නඤ්ඤාණං විවට්ඨකඤ්ඤං⁴ පඤ්ඤා
 පහෙදකුසලං අධිගතපටිසම්භිදං චතුචෙය්‍යාරජ්ජපත්තං සද්ධාධිමුත්තං
 සෙතපච්චත්තං අභියහාණිං තාදිං තථාපටිඤ්ඤං අපරිත්තං මහතං
 ගම්ඨිරං අපපමෙය්‍යංදුපපරියොගාහංපහුතරතනංසාගරසමං ඡළඛිකුපෙකකිය
 සමන්තාගතං අතුලං විපුලං අපපමෙය්‍යං තං තාදිසං පවදතං මග්ගවාදිනං
 මෙරුම්ච නගානං ගරුළුම්ච ද්විජානං සිහම්ච මිගානං උදධම්ච
 අණ්ණවානං⁵ අධිගච්ඡිංතං සත්ථාරං ජිනපවරං මහෙසිනග්ගී 'එවමසහං
 අපාදසෙස පහාය මහොදධිං හංසොරිව අජකපනෙතාති'.

තෙතාහ ථෙරො පිංගියො:

දව්ජො යථා කුබ්බතකං පහාය
 බහුජඵලං කානතං ආවසෙය්‍ය,
 එවමසහං අපපදසෙස පහාය
 මහොදධිං හංසොරිව අජකපනෙතාති.

1. ජතුකකදස්සා-මජ්ඣිම.
 ජතුකකදස්සා-සංය.
 ජතුකදස්සා-සි.
 2. දසබ්බධාරි-සංය.

3. මහාසමනං වා-සංය.
 4. විවත්ත මහාසමනං-පන.
 5. අණ්ණවානං-විජ්ඣ.

12,

යෙ මෙ පුබ්බෙ වියාකංසු
 හුරං ගොතමසාසනා
 ඉව්වාසි ඉති හවිසසති
 සබ්බං තං ඉතිහිතිහං
 සබ්බං තං තකකවඩ්ඪනං.

යෙ මෙ පුබ්බෙ වියාකංසුති 'යෙ'ති යො ව බාවරි බ්‍රාහ්මණො
 යෙ වඤ්ඤා තසස ආවරියා, තෙ සකං දිට්ඨිං සකං ඛනතිං සකං රුචිං
 සකං ලභිං සකං අරුඛාසයං සකං අධිප්පායං වියාකංසු ආවිකම්මං
 දෙසයිංසු පඤ්ඤාපිංසු පට්ඨපිංසු විවරිංසු විහරිංසු උත්තානිදානංසු
 පකාසෙසුනති 'යෙ මෙ පුබ්බෙ වියාකංසු.'

හුරං ගොතමසාසනාති: හුරං ගොතමසාසනා පරං ගොතම
 සාසනා පුරෙ ගොතමසාසනා පට්ඨමතරං ගොතමසාසනා බුද්ධසාසනා
 ජිනසාසනා තථාගතසාසනා දෙව්නිදෙවසාසනා අරහත්තසාසනාති
 'හුරං ගොතමසාසනා.'

ඉව්වාසි ඉති හවිසසතිති එවං කිර ආසි, එවං කිර හවිසසතිති
 'ඉව්වාසි ඉති හවිසසති.'

සබ්බං තං ඉතිහිතිහනති: සබ්බං තං ඉතිහිතිහං ඉතිකිරාය පර
 මපරාය පිටකසම්පදාය තකකහෙතු 'නායහෙතු ආකාරපරිච්ඡෙදකකන
 දිට්ඨිත්ථිකානකකනනියා න සාමං සයං අභිඤ්ඤාතං න අත්තපට්ටකම්
 ධම්මං සංථයිංසුති 'සබ්බං තං ඉතිහිතිහං':

සබ්බං තං තකකවඩ්ඪනනති: සබ්බං තං තකකවඩ්ඪනං
 විතකකවඩ්ඪනං සංකපපවඩ්ඪනං කාමවිතකකවඩ්ඪනං ව්‍යාපාදවිතකක
 වඩ්ඪනං විභිංසාවිතකකවඩ්ඪනං ඤාතිවිතකකවඩ්ඪනං ජනපදවිතකකවඩ්ඪනං
 අමරාවිතකකවඩ්ඪනං පරානුරූපතාපටිසංයුක්තවිතකකවඩ්ඪනං ලාභ
 සකකාරසිලොකපටිසංයුක්තවිතකකවඩ්ඪනං අනවඤ්ඤාතතිපටිසංයුක්තවිත-
 කකවඩ්ඪනනති 'සබ්බං තං තකකවඩ්ඪනං.'

තෙතාහ ථෙරො පිඨිසියො:

යෙ මෙ පුබ්බෙ වියාකංසු
 හුරං ගොතමසාසනා,
 ඉව්වාසි ඉති හවිසසති
 සබ්බං තං ඉතිහිතිහං
 සබ්බං තං තකකවඩ්ඪනනති.

13.

එකො කමොනුදුසිනො
 ජුතිමා සො පහඬුණො
 ගොතමො හුරිපඤ්ඤාණො
 ගොතමො හුරිමෙධසො.

එකො කමොනුදුසිනොති- 'එකො'ති හගවා පබ්බජ්ජාසංඛාරානන්තරා
 එකො, අද්දුතියවෙධන එකො, කණ්ණාය පහනවෙධන එකො,
 එකනකථිතරාගොති එකො, එකනකථිතදෙසොති එකො, එකනක
 විදුමොගොති එකො, එකනකථිතකිලෙසොති එකො, එකායනමග්ග
 ගතොති එකො, එකං අනුකරං සම්මාසමොධං අභිසම්බුද්ධොති
 එකො.

කථං හගවා පබ්බජ්ජාසංඛාරානන්තරා එකො: හගවා දහරොව සමානො
 සුසු කාළකෙසො හද්දෙන යොධිතෙන සමකතාගතො පඨමෙන වියසා
 අකාමකානං මාතාපිතුතං¹ අසුමුඛානං රුද්ධතානං විලප්පතානං ඤාති
 සංඝං පහාය සංඝං සරාවාසපළිබොධං ඡිද්දිතා දුක්ඛාරුපළිබොධං
 ඡිද්දිතා ඤාතිපළිබොධං ඡිද්දිතා මිත්තාමච්චපළිබොධං ඡිද්දිතා කෙස
 මසුං ඔහාරොතා කාසායානි වස්ථානි අවජාදො අභාරස්වා අනගාරියං
 පබ්බජිතා අතිඤ්ඤානභාවං උපගතො එකො වරති විහරති ඉරියති
 වකෙත්ති පාලෙති යපෙති යාපෙතිති 'එවං හගවා පබ්බජ්ජා සංඛාරානන්තරා
 එකො.'

කථං හගවා අද්දුතියවෙධන එකො: එවං පබ්බජිතො සමානො එකො
 අරුඤ්ඤා වනපඤ්ඤා පනනානි සෙතාසනානි පටිසෙවති අපාසඤ්ඤා අපා
 භිසංඝාසානි විජනවාතානි මනුසසරාහසෙයාකානි² පටිසප්පාන
 සාරුප්පානි. සො එකො වරති එකො ගච්ඡති, එකො තිට්ඨති, එකො
 සෙයාං කප්පෙති, එකො ගාමං පිණ්ඩාය පටිසති, එකො පටිකකමති,
 එකො රතො ගිහිකු, එකො වඩ්ඪමං අධිවුත්ති, එකො වරති, විහරති
 ඉරියති වකෙත්ති පාලෙති යපෙති යාපෙතිති එවං හගවා අද්දුතියවෙධන
 එකො.

කථං හගවා කණ්ණාය පහනවෙධන එකො: සො එවං එකො
 අද්දුතියො අප්පමකො ආකාපි පභිතකො විහරතො නජ්ජා නොරඤ්ඤාය
 තිරො බොධිරුක්ඛවුලෙ මහාපධානං පදහතො මාරං සපෙතං කණ්ණං
 නමුටිං පමකකඤ්ඤාං විධිමොතො කණ්ණාජාලිති. විසටං³ විසත්තිකං පජ්ඣි
 විනොදෙසි බ්‍රහ්මානි අකාසි, අනභාවං ගමෙසි.

1. මාතාපිතුතං - ම පි ස

2. මනුසසරාහසෙයාකානි - ම පි ස

3. විසටං - සො

1. “තණ්හා දුතියො පුරිසො දිසමඛාන සංසරං
ඉඤ්චාචඤ්ඤ ථාභාවං සංසරං නාතිඤ්ඤති,
2. එතමාදිනවං ඤාතො තණ්හා දුක්ඛස්ස සමුවං
විතතණ්හො අනාදතො සතො භික්ඛු පරිබ්බපේ”ති.^a

එවං භගවා තණ්හාය පහානට්ඨන එකො.

කථං භගවා ‘එකතනවිතරාගො’ති එකො: රාගස්ස පභීනත්තං එකතන විතරාගොති එකො, දෙසස්ස පභීනත්තං එකතනවිතදෙසොති එකො, මොහස්ස පභීනත්තං එකතනවිතමොගොති එකො, කිලෙසානං පභීනත්තං එකතනභික්ඛිලෙසොති එකො.

කථං භගවා එකායනමග්ගං ගතොති එකො: එකායනමග්ගො වුට්ඨි වත්තාරො සතිපට්ඨානා -පෙ- අරියො අව්ඨබ්බිකො මග්ගො.

3. “එකායනං ජාත්ඛයනනදසයි
මග්ගං පජානාති භික්ඛානුකම්පී,
එතෙන මග්ගෙන තරිංසු දුට්ඨෙ
තරිසසන්නි යෙ ව තරන්නි ඔස”න්ති.^b

එවං භගවා එකායනමග්ගං ගතොති එකො.

කථං භගවා එකො අනුත්තරං සමමාසමොධාධිං අභිසම්බුද්ධොති එකො: ‘බොධි වුට්ඨිති වතුසු මග්ගෙසු ඤාණං’ පඤ්ඤ පඤ්ඤදීප්ඨියං පඤ්ඤ බලං -පෙ- ධම්මවිවයසමොධාජ්ඣබොධා විමංසා විපසන්තා සමමාදිට්ඨී. භගවා තෙන බොධිඤාණෙන ‘සබ්බෙ සඛාරා අනිවරා’ති බුජ්ඣති, ‘සබ්බෙ සඛාරා දුක්ඛා’ති බුජ්ඣති, ‘සබ්බෙ ධම්මා අනත්තා’ති බුජ්ඣති. -පෙ- ‘යං කිඤ්ඤී සම්මුදයධම්මං සබ්බං තං භිරොධධම්මං’න්ති බුජ්ඣති.

අපථා යං බුජ්ඣතිතබ්බං අනුබුජ්ඣතිතබ්බං පටිබුජ්ඣතිතබ්බං සම්බුජ්ඣතිතබ්බං අධිගතතබ්බං එසසිතබ්බං සචරිකාතබ්බං සබ්බං තං තෙන බොධි ඤාණෙන බුජ්ඣති අනුබුජ්ඣති පටිබුජ්ඣති සම්බුජ්ඣති අධිගච්ඡි එසසි¹ ස වජාකායි. එවං භගවා ‘එකො අනුත්තරං සමමාසමොධාධිං අභිසම්බුද්ධො’ති එකො.

1. එංකාදි-ම ඡ සං
දුට්ඨෙ-සාය

a ඉතිවත්තක පලී
වතුක්කභිඉසකර හඤ්ඤාම වගග
සුත්ත නිපාත අවසානානුපසංසාන සුත්ත.
b සතිපට්ඨාන සං නාලාදු වගග

තමොනුදෙති: හගවා රාගතමං දෙසතමං මොහතමං දිලිසිතමං කිලෙඤ්ඤමං දුට්ඨවිතතමං අනිකරණං අවකඛකරණං අඤ්ඤාණකරණං පඤ්ඤානිරෝධිකං විසාතපකිකං අනිබ්බානසංවිතානිකං පනුදි නුදි පච්ඡි විනොදෙයි බන්තනිකායි' අනභාවං ගමෙයි. ආසිනොති: ගිහිනෙකා හගවා පාසාණකෙ වෙතියෙති 'ආසිනො.'

4. නගස්ස පසෙස ආසිනං මුත්තිං දුක්ඛස්ස පාරගුං
සාවකා පසුරුපාසනති තෙවිජජා මච්චුභාසිනො''ති^a

එවමි හගවා ආසිනො. අථවා හගවා අප්පොසුකකපටිපසසද්ධිතො ආසිනො, සො චුත්ථවාසො විණ්ණවරණො -පෙ- ජාතිමරණසංසාරො, තස්සි තස්ස සුතබ්භවො'ති එවමි හගවා ආසිනොති 'එකො තමොනුදුසිනො.'

ජුතිමා සො පහඬකරොති - 'ජුතිමා'ති ජුතිමා මතිමා පණ්ණිනො පඤ්ඤවා බුද්ධිමා ඤාණි විභාවි මෙධාවි. පහඬකරොති: පහඬකරො ආලොකකරො ඔභාසකරො දිපඬකරො පදිපඬකරො¹ උපේජාතකරො² පපේජාතකරො³ති 'ජුතිමා සො පහඬකරො'.

ගොතමො හුරිපඤ්ඤාණොති: ගොතමො හුරිපඤ්ඤාණො ඤාණපඤ්ඤාණො⁴ පඤ්ඤාධිපො පඤ්ඤකෙතු පඤ්ඤාධිපතෙයො විවිසබ්බුලො පටිවිසබ්බුලො පෙක්ඛායනබ්බුලො⁵ සමෙක්ඛායනබ්බුලො' විභුතවිභාරි තවට්ටිතො තබ්බුලො තභාරුකො තන්තිනෙකා තප්පොතො තප්පඛාරො තදධිමුක්ඛො තදධිපතෙයො.

5. "ධිජො රථස්ස පඤ්ඤාණං ධුමො පඤ්ඤාණමභිතො
රාජා රුධ්වස්ස පඤ්ඤාණං භක්ඛො පඤ්ඤාණමිජ්ජියා''ති.^b

එවමෙව ගොතමො හුරිපඤ්ඤාණො ඤාණපඤ්ඤාණො පඤ්ඤාධිපො පඤ්ඤකෙතු පඤ්ඤාධිපතෙයො විවිසබ්බුලො පටිවිසබ්බුලො පෙක්ඛායනබ්බුලො සමෙක්ඛායනබ්බුලො' විභුතවිභාරි තවට්ටිතො තබ්බුලො තභාරුකො තන්තිනෙකා තප්පොතො තප්පඛාරො තදධිමුක්ඛො තදධිපතෙයොති 'ගොතමො හුරිපඤ්ඤාණො.'

1. බන්තනිකායි-භා
2. පදිපකරො-ම ජ සං
3. උපේජාතකරො-පහ
4. පපේජාතකරො-පහ
5. ඤාණපඤ්ඤාණො-භ.

6. ඔක්ඛායන බ්බුලො-ම ජ සං, භා,
7. සමොක්ඛායන බ්බුලො- ම ජ සං-භා,
a. වඬිගිසසංසුතා - මොහලොකසුතා
b. දෙවතාසංසුතා - රජසුතා.

ගොතමෝ හිරිමෙධසෝති- ‘හිරි’ වුවහිත් පඨවි¹ හඟවා තාය පඨවිසමාය පඤ්ඤාය ච පුත්‍රාය චිත්තාය සමන්තාගතො. ‘මෙධා’ වුවහිත් පඤ්ඤා. “යා පඤ්ඤා පජානනා -පෙ- අමොහො ධම්මවිවයො සම්මාදිවසී” හඟවා ඉමාය මෙධාය උපෙතො සමුපෙතො උපාගතො සමුපාගතො උපපතො සමපතනා² සමන්තාගතො. තසමා බුද්ධො සුමෙධසෝති³ ‘ගොතමෝ හිරිමෙධසෝ’.

තෙනාහ ථෙරො දිඛසියො:

“එතො තමොනුදසීතො
ජුතිමා සො පඤ්ඤායො,
ගොතමෝ හිරිපඤ්ඤාණො
ගොතමෝ හිරිමෙධසෝ”ති.

14

යො මෙ ධම්මමදෙසෙසි සන්දිට්ඨිකමකාලිකං,
තණ්හකඛයමනිතිකං යසං නන්ධි උපමා කවිවි.

යො මෙ ධම්මමදෙසෙසිති- ‘යො’ති “යො සො හඟවා සයම්භු අනාවරයතො පුත්‍රං ආනුසංසුතෙසු ධම්මෙසු සාමං සච්ඡන්ති අභිසම්මුඤ්ඤති, තස්මිං ච සබ්බඤ්ඤාතං පතොං ඛලෙසු ච වසිභාදං. ධම්මමදෙසෙසිති ‘ධම්ම’නති ආදිකල්‍යාණං -පෙ- සාත්ථං සබ්බඤ්ඤාතං කෙවලපරිපුණ්ණං පරිසුද්ධං බ්‍රහ්මචරියං චිත්තාරො සතිපට්ඨානෙ -පෙ- අරියං අවසංඛිතං මහා ත්‍රිධානං ච ත්‍රිධානාගාමිති. ච පටිපදං ආචිකම් දෙසෙසි පඤ්ඤාපෙසි පට්ඨපෙසි විවරි විභජි උත්තානිකාසි පකාසෙසිති ‘යො මෙ ධම්ම මදෙසෙසි.’

සන්දිට්ඨිකමකාලිකනති: සන්දිට්ඨිකං අකාලිකං එභිපසිකං ඔපනයිකං⁴ පච්ඡන්තං වෙදිතබ්බං විඤ්ඤානිති. එවමසී⁵ සන්දිට්ඨිකං. අථවා යො දිට්ඨෙව ධම්මෙ අරියං අවසංඛිතං මහා භාවෙති, තසං මහෙසං අනන්තරා සමන්තන්තරා⁶ අධිගච්ඡන්තෙව⁷ එලං විජුති පටිලභතිති එවමසී සන්දිට්ඨිකමකාලිකං, යථා මනුස්සා කාලිකං ධනං දන්තං අනන්තරා න ලභනති⁸ කාලං ආගමෙතති, නෙවායං ධම්මො. යො දිට්ඨෙව ධම්මෙ අරියං අවසංඛිතං මහා භාවෙති, තසං මහෙසං අනන්තරා සමන්තන්තරා⁹ අධිගච්ඡන්තෙව එලං විජුති පටිලභති න පරස්මාද් න පරලොකෙ⁹ එවං අකාලිකනති ‘සන්දිට්ඨිකමකාලිකං’.

1. පථවි - ම ජ සං.

2. සමුපතෙතො - ම ජ සං.

3. බුද්ධො සුමෙධසො - පටි-වි-ක, හිරිමෙධ
මොති-සායා

4. ඔපනෙයාකං - ම ජ සං.

5. එවං - ම ජ සං, සායා.

6. අනන්තරා සමන්තරා - පත

7. අධිගච්ඡති. ව-වි-ක.

8. අනන්තරා න ලභනති. ව-වි-ක.

9. න පරස්මාද් න පරලොකෙ - ව-වි-ක

තණහකකයමනිතිකනති: 'තණ්ණා'ති 'රුපතණ්ණා -පෙ- ධම්ම තණ්ණා' තණහකකයනති: තණ්ණකයං රාගකකයං දෙසකකයං මොහකකයං භතිකකයං උපරතණ්ණකයං පටිසන්ධිකකයං භවකකයං උපාසකකයං වට්ඨකකයං. අනිතිකනති 'ඊති' වූවනති කිලෙසා ව ඛණ්ඩා ව අභිසංඛාරා ව, ඊතිසහනානං ඊතිවූපසමං ඊතිපටිතිකකයං ඊති පටිපාසකයං. අමතං නිබ්බානනති 'තණ්ණකකයමනිතිකං'.

යසස නස්ස උපමා කවචිති: 'යසස'ති නිබ්බානසං තස්ස උපමාති, උපමා නස්ස උපනිධා නස්ස, සද්ධිං නස්ස පටිභාගො නස්ස න සනති න සංවිජ්ජනති නූපලබ්භති, කවචිති: කවචි කිමතිවි කසවි අජ්ඣන්තා වා ඛණ්ඩා වා අජ්ඣන්තාඛණ්ඩා වා'ති 'යසස නස්ස උපමා කවචි.'

තෙනාහ පෙරො පිබ්බියො:

“යො මෙ ධම්මදෙසෙසි සන්ධිකමකාලිකං,
තණ්ණකකයමනිතිකං යසස නස්ස උපමා කවචිති.

15.

කිනත්‍ර තමා විපවසසි මුහුත්තමපි පිබ්බිය,
ගොතමා භූරිපඤ්ඤාං ගොතමා භූරිමෙධසා.

කිනත්‍ර තමා විපවසසිති: කිනත්‍ර බුද්ධිමා විපවසසි අපෙසි අපගච්ඡි විනා භොගිති 'කිනත්‍ර තමා විපවසසි.'

මුහුත්තමපි පිබ්බියාති: මුහුත්තමපි ඛණ්ඩෙ ලයමපි වයමපි අද්ධමෙති මුහුත්තමපි පිබ්බියාති බාවරි තං ජාමාතරං නාමෙන ආලපති.

ගොතමා භූරිපඤ්ඤාංනාති: ගොතමා භූරිපඤ්ඤාං ඤාණපඤ්ඤාං පඤ්ඤාධරා පඤ්ඤාකෙතුමා පඤ්ඤා ධර්මකයාමා විවිධබහුලා පටිවිධබහුලා පෙකකයනබහුලා සලෙකකයනබහුලා¹ විභූතවිභාරිමා තවට්ඨතා තවබහුලා තභගරුකා තනතිනා තපොනා තපබ්බාතා තදධිමුත්තා තදධිකෙයාමාති 'ගොතමා භූරිපඤ්ඤාං.'

ගොතමා භූරි මෙධසාති 'භූරි' වුවති පඨවි, භගවො තාය පඨවිසමාය පඤ්ඤාය විපුලාය විජ්ජාය සමනතාගතො. 'මෙධා' වුවති පඤ්ඤා 'යා. පඤ්ඤා පජානනා -පෙ- අමොහො ධම්මවිවයො සමොද්ධි' භගවා ඉමාය මෙධාය පඤ්ඤාය උපෙතො සමුපෙතො උපගතො සමුපගතො උපපතො සමපතො සමනතාගතො. තසමා බුද්ධො සුමෙධසොති. 'ගොතම භූරිමෙධසා'.

තෙනා සො බ්‍රාහ්මණො:

15. “කිනත්‍රතමා විපවසසි මුහුත්තමපි පිබ්බිය
ගොතමා භූරිපඤ්ඤාං ගොතමා භූරිමෙධසා”ති

1. සද්ධිං නස්ස - ව-වි-ක
2. විපවසි - ම ජ සං

3. අපගච්ඡි - ම ජ සං
4. සමොකතායනබහුලා - ම ජ සං

16. යො තෙ ධම්මදෙසෙසි සන්දිට්ඨිකමකාලිකං,
තණ්හකකයමනිතිකං යසස නඤ්චි උපමා කවචී.

යො තෙ ධම්මදෙසෙසිති: 'යො සො භගවා -පෙ- තත්ථ ච සබ්බඤ්ඤානං පඤ්ඤා, බලෙසු ච වසිභාවං. ධම්මදෙසෙසිති: 'ධම්ම'නඤ්ඤා ආදිකල්පාණං මජ්ඣිමනිකල්පාණං-පෙ-තිබ්බානං ච තිබ්බානාමනිං ච පටිපදා ආවිකම් දෙසෙසි පඤ්ඤාපෙසි පට්ඨපෙසි විවරි විහරි උත්තානිදාකාසි පකාසෙසිති 'යො තෙ ධම්මදෙසෙසි'.

සන්දිට්ඨිකමකාලිකනඤ්ඤා: සන්දිට්ඨිකං අකාලිකං එතිපස්සිකං ඔපනායිකං පලාතං වෙදිතධං විඤ්ඤාභීති එවමි සන්දිට්ඨිකං. අපවා යො දිට්ඨිකං ධම්මෙ අරියං අට්ඨාගිකං මග්ගං භාවෙති, තස්ස මග්ගස්ස අනාත්තරා සමනාත්තරා ධම්මවත්තෙව එලං විඤ්ඤා පටිලභතිති එවමි සන්දිට්ඨිකං. අකාලිකනඤ්ඤා: යථා මනුස්සා කාලිකං ධනං දමා අනාත්තරා න ලබ්භන්ති කාලං ආගමන්ති, නෙවායං ධම්මො. යො දිට්ඨිකං ධම්මෙ අරියං අට්ඨාගිකං මග්ගං භාවෙති, තස්ස මග්ගස්ස අනාත්තරා සමනාත්තරා අධම්මවත්තෙව එලං, විඤ්ඤා පටිලභති න පරත් න පරලොකෙ, එවං අකාලිකනඤ්ඤා 'සන්දිට්ඨිකමකාලිකං'.

තණ්හකකයමනිතිකනඤ්ඤා. 'තණ්හා'ති රූපතණ්හා සඤ්ඤාතණ්හා -පෙ- ධම්මතණ්හා. තණ්හකකයනඤ්ඤා: තණ්හකකයං රාගකකයං දෙසකකයං මොහකකයං භවකකයං උපපත්තිකකයං පටිසන්ධිකකයං භවකකයං සංසාරකකයං වට්ඨකකයං. අනිතිකනඤ්ඤා: 'ථිති' වුලුනඤ්ඤා ච බන්ධා ච අභිසංඝාරා ච. ථිතිපසානං ථිතිවූපසමං ථිතිපටිතිසංග්ගං. ථිතිපටිපසංග්ගං. අමතං නිබ්බානනඤ්ඤා 'තණ්හකකයමනිතිකං'.

යසස නඤ්චි උපමා කවචී - යසසාති දුට්ඨානස්ස, නඤ්චි උපමාති උපමා නඤ්චි, උපනිධා නඤ්චි¹ සද්ධං නඤ්චි²පටිභාගො නඤ්චි' න සත්ථි න සංවිජජති නුපලභති කවචීති: කවචී කිමිති කවචී අරුකකා වා බහිද්ධා දා අරුකකාබහිද්ධා වාති යසස නඤ්චි උපමා කවචී.'

තෙනාහ සො බාවාරි බ්‍රාහ්මණො:

"යො තෙ ධම්මදෙසෙසි සන්දිට්ඨිකමකාලිකං,
තණ්හකකයමනිතිකං යසස නඤ්චි උපමා කවචීති.

1. උපනිධි තඤ්චි - පහ

2. පාටිභාගො - පහ

සන්දිට්ඨික මකාලිකනති: සන්දිට්ඨිකං අකාලිකං ඵභිජස්සිකං ඔපනයිකං පච්ඡිකං චාදිතං චිකුක්ඛිති. එවමි සන්දිට්ඨිකං, අපචා යො දිට්ඨං ධම්මං අරියං අට්ඨකිකං මග්ගං භාවනා, තස්ස මග්ගස්ස අනන්තරා සමනන්තරා අධිගච්ඡතෙව ඵලං විඤ්ඤාති පටිලහතිති එවමි සන්දිට්ඨිකං. අකාලිකනති: යථා මනුස්සා කාලිකං ධනං දන්තා අනන්තරා න ලහනති, කාලං ආගමෙන්නති, නෙවායං ධම්මො යො දිට්ඨං ධම්මං අරියං අට්ඨකිකං මග්ගං භාවනා, තස්ස මග්ගස්ස අනන්තරා සමනන්තරා අධිගච්ඡතෙව ඵලං විඤ්ඤාති න පරස් න පරලොකෙති 'එවං අකාලිකනති 'සන්දිට්ඨික මකාලිකං'.

තණ්හකම්මනිකනති: 'තණ්හා'ති රූපතණ්හා -පෙ- ධම්මතණ්හා. තණ්හකම්මනති: තණ්හකම්මං රාගකම්මං දොසකම්මං මොහකම්මං භවකම්මං උපපත්තිකම්මං පටිසන්ධිකම්මං භවකම්මං සංසාරකම්මං චට්ඨකම්මං. අනිකිකනති: 'ඊති'චුච්ඡන්ති කිලෙසා ච ඛන්ධා ච අභිසංඝාරා ච, ඊතිපසානං ඊතිචුපසමං ඊතිපට්ඨිකසංගං ඊතිපට්ඨිකසංගං අමතං ගිබ්බානංති 'තණ්හකම්මනිකනති'.

යස්ස නස්මි උපමා කවිති- 'යස්සා'ති ගිබ්බානස්ස, නස්මි උපමාති: උපමා නස්මි, උපතිධා නස්මි,¹ සද්ධිං නස්මි පටිභාගො නස්මි, න සන්තී න සංවිජජති. නුපලබ්භති, කවිති: කවිති කිමතිති කප්ඵි අර්ඝ්ඤාතං වා බහිද්ධා වා අර්ඝ්ඤාතබහිද්ධා වා'ති 'යස්ස නස්මි උපමා කවිති'.

තෙනාහ ටොරො පිඨිදියො:

"යො ටො ධම්මමදෙසෙයි සන්දිට්ඨික මකාලිකං,
තණ්හකම්මනිකං යස්ස නස්මි උපමා කවිති"ති.

19.

පසසාමි නං මනසා වක්ඛනා වා¹.
රත්තං දිට්ඨං චුච්ඡිකං, අප්පමාදො,
නාමසමාගො විවසෙමි රත්තං².
තෙනෙව මඤ්ඤාමි අවිප්පවාසං.

පසසාමි නං මනසා වක්ඛනා වාති: යථා වක්ඛනා පුරිසො ආලොකෙ රූපගතාති පසෙසයා, දොසෙයා ඔලොකෙයා ගිඤ්ඤායෙයා උපපට්ඨෙයා ඵවමෙවාහං බුද්ධං භගවතං මනසා පසසාමි, දක්ඛාමි ඔලොකෙමි ගිඤ්ඤායාමි උපපට්ඨෙයාමිති 'පසසාමි නං මනසා වක්ඛනාවා'.

1. උපතිධි නස්මි- පන

2. වක්ඛනා ව-ව-ඊ-ක

3. නාමසමාගොව විවසෙමි රත්තං- ස

රක්ඛිං දිවං බ්‍රාහ්මණ අපමනෙකාති- රක්ඛිං ච දිවා ච බුද්ධානුසස්තිං
මනසා භාවෙතො. අපමනෙකාති 'රක්ඛිං දිවං බ්‍රාහ්මණ අපමනෙකා'.

නමසසමානො විවසෙමි රක්ඛිත්ති- 'නමසසමානො'ති කායෙන වා
නමසසමානො, වාචය වා නමසසමානො, විකෙතන වා නමසසමානො,
අනිසංපටිඤ්ඤාති යා වා නමසසමානො, ධම්මානුධම්මපටිපත්ති යා වා නමසස
මානො, සක්කාරයමානො,¹. ගරුකාරයමානො². මානසමානො
සුඡයමානො රක්ඛිං දිවං විවසෙමි, අතිනාමෙමි අතිකකමාමිති 'නමසස
මානො විවසෙමි රක්ඛිං'.

තෙනොව මඤ්ඤාමි අවිප්පවාසනාති: කාය බුද්ධානුසස්තියා භාවෙතො.
අවිප්පවාසොති තං මඤ්ඤාමි අවිප්පවුසොති³ 'තං මඤ්ඤාමි ජානාමි එවං
ජානාමි එවං අජානාමි, එවං විජානාමි, එවං පටිවිජානාමි, එවං
පටිවිජක්ඛාමිති 'තෙනොව මඤ්ඤාමි අවිප්පවාසං.'

තෙනාහ ථෙරො පිඬ්ඬියො:

"පසසාමි තං මනසා වක්ඛුනා වා
රක්ඛිං දිවං බ්‍රාහ්මණ අපමනෙකා,
නමසසමානො විවසෙමි රක්ඛිං
තෙනොව මඤ්ඤාමි අවිප්පවාසං"නති.

20.

සද්ධා ච පිඨි ච මනො සති වා⁴
නාපෙනති මෙ ගොතමසාසනමා,
යං යං දිසං වජ්ඣති⁵ භූරිපඤ්ඤා
ස තෙ න තෙනොව නතො'හමසමි.

සද්ධා ච පිඨි ච මනො සතිවාති- 'සද්ධා'ති "යා ච හගවත්තං
ආරබ්භ සද්ධා සද්දහනා ඔක්කප්පනා අභිප්පසාදෝ සද්ධා සද්ධිත්‍රියං
සද්ධාබලං -පෙ- පිඨිති: "යා හගවත්තං ආරබ්භ පිඨි පාමොඡ්ඡං'
ආමොදනා⁶ පමොදනා භාසො පභාසො විකති කුට්ඨි ඔදග්ගං අත්තම-
නතා විකත්තං". මනොති "යං ච හගවත්තං ආරබ්භ විකත්තං මනො මානසං
හදයං පණ්ඨිරං මනො මනාසකතං මහිත්‍රියං විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණකකිං
කඡ්ජාමනොවිඤ්ඤාණධාතු". සතිති: "යා හගවත්තං ආරබ්භ සති
අනුසස්ති -පෙ- සම්මාසතිති" සද්ධා ච පිඨි ච මනො සතිව'.

1. සක්කාරමානො - මජ්ඣිම-නිකාය-
2. ගරුකාරමානො - මජ්ඣිම-නිකාය-
3. අවිප්පවුසොති - මජ්ඣිම-
4. සතිමානං - පන

5. සංයමං හජ්ජි - ව-වි-ක
6. අභිප්පසාදො - ව-වි-ක
7. පාමුඡ්ඡං - සහ,
8. මොදනා ආමොදනා - මජ්ඣිම-නිකාය-

නාපෙනති මෙ ගොතමසාසනමහා: ඉමෙ වක්ඛාරො ධම්මා
නොතමසාසනා බුද්ධසාසනා ජිනසාසනා ත්ථාගතසාසනා දෙවදෙව-
සාසනා අරහතසාසනා. නාපෙනති නාපෙනති න ගච්ඡන්ති න විජහන්ති
න විනාසෙත්තිති 'නාපෙනති මෙ ගොතමසාසනමහා'.

යං යං දිසං වජ්ඣති භූරිපඤ්ඤාති: 'යං යං දි'සන්ති පුරුෂමං වා
දිසං පච්ඡමං වා දිසං දක්ඛණං වා දිසං උත්තරං වා දිසං වජ්ඣති
ගච්ඡති කමති අභිකමති, භූරිපඤ්ඤාති: භූරිපඤ්ඤා මහාපඤ්ඤා
තිස්ඛපඤ්ඤා පුට්ඨපඤ්ඤා භාසපඤ්ඤා ජවනපඤ්ඤා හිබ්බධික-
පඤ්ඤා. 'භූරි'වුචති පඨවි, තාය පඨවිසමාය පඤ්ඤාය උපුලාය
විඤ්ඤාය සමන්තාගතොති 'යං යං දිසං වජ්ඣති භූරිපඤ්ඤා'.

ස තෙන තෙනෙව නතො'හමසමිති: සො යෙන බුද්ධො තෙන තෙ-
නෙව නතො තත්තිතො තපොතො තපබ්බාරො තදධිමුත්තො
තදධිපතෙයොති 'ස තෙන තෙනෙව නතො'හමසමි'.

තෙනාහ ථෙරො පිඬ්ඨියො:

“සද්ධා ව පිති ව මනො සත්ථි ව
නාපෙනති මෙ ගොතම සාසනමහා,
යං යං දිසං වජ්ඣති භූරිපඤ්ඤා
ස තෙන තෙනෙව නතො'හමසමි'”ති.

21.

ථිණණසං මෙ දුබ්බලථාමකසං
තෙනෙව කායො න පලෙති¹ තස්ස,
සංකප්පයන්තාය² වජාමි හිවං.
මනො හි මෙ ප්‍රාහමණ තෙන යුගත්තො.

ථිණණසං මෙ දුබ්බලථාමකසං - 'ථිණණසං'ති ථිණණසං වුද්ධසං
මහප්‍රායසං අද්ධගතසං වයො අනුාත්තං දුබ්බලථාමකසංති: දුබ්බල-
ථාමකසං අප්පථාමකසං පටික්ඛාමකසංති 'ථිණණසං මෙ දුබ්බල-
ථාමකසං'.

තෙනෙව කායො න පලෙති තස්සාති: කායො යෙන බුද්ධො තෙන
න පලෙති න වජ්ඣති න ගච්ඡති නාභිකමතිති 'තෙනෙව කායො
න පලෙති තස්ස'.

1. පලෙති - ස

2. සංකප්පයන්තාය - ම ජ හං, භායා

සංකප්පයතොය වජ්ජානි නිව්වන්ති-සංකප්පයතොය විතක්කගමනො
ඤාණගමනො පඤ්ඤාගමනො බුද්ධිගමනො වජ්ජානි ගවජානි
අභික්කමාමිති 'සංකප්පයතොය වජ්ජානි' ගිවිච්චං.

මනො හි මෙ චුභමණ තෙන යුතොකාති 'මනො'ති "යං වික්කං මනො
මානසං -පෙ- තජ්ජා මනො විඤ්ඤාණධාතු. මනො හි මෙ චුභමණ තෙන
යුතොකාති: මනො යෙන බුද්ධො තෙන යුතොකා පසුතොකා සංයුතොකාති
'මනොහි මෙ චුභමණ තෙන යුතොකා:

තෙනාහ ටෙරො පිට්ඨියො.'

"ඵණ්ණං මෙ දුබ්බලපාමකං
තෙනෙව කායො න පලෙති තත්ථ,
සංකප්පයතොය වජ්ජානි ගිවිච්චං.
මනො හි මෙ චුභමණ තෙන යුතොකා"ති.

22.

පඤ්ඤා සයානො පරිච්ඡාදමානො
දිපා දිපං¹ උපපලවිං,²
අපඤ්ඤාසංසිං සම්බුද්ධං
ඉසති භණ්ණමනාසවං.

පඤ්ඤා සයානො පරිච්ඡාදමානොති-'පඤ්ඤාසයානො'ති කාමපඤ්ඤා
කාමකඤ්ඤාමෙ කාමකිලෙසෙ කාමපලිපෙ³ කාමපරිලාභෙ කාමපළිබ්බාධෙ
සෙමානො සයමානො වසමානො ආවසමානො පරිවසමානොති පඤ්ඤා
සයානො. පරිච්ඡාදමානොති: තණ්හාච්ඡාදනය ච්ඡාදමානො, දිව්විච්ඡාදනය
ච්ඡාදමානො, කිලෙසච්ඡාදනය ච්ඡාදමානො පයොගච්ඡාදනය ච්ඡාදමානො,
විපාකච්ඡාදනය ච්ඡාදමානො, මනොසුච්චරිතච්ඡාදනය ච්ඡාදමානො,
රක්කො රාගෙන ච්ඡාදමානො, දුට්ඨා දෙසෙන ච්ඡාදමානො, මුලෙහා
මොහෙන ච්ඡාදමානො, විහිබ්බොධා⁴ මානෙන ච්ඡාදමානො, පරාමචෙට්ඨා
දිව්විසා ච්ඡාදමානො, විඤ්ඤාපගතො උද්ධමනෙ ච්ඡාදමානො,
අනිවිධං ගතො විවිකිච්ඡාය ච්ඡාදමානො, රාමගතො අනුසයෙහි
ච්ඡාදමානො, ලාභෙන ච්ඡාදමානො, අලාභෙන ච්ඡාදමානො,
යසෙන ච්ඡාදමානො, අයසෙන ච්ඡාදමානො, පසංසාය ච්ඡාදමානො,
තිත්ථාය ච්ඡාදමානො, සුඛෙන ච්ඡාදමානො, දුක්ඛෙන ච්ඡාදමානො,

1. දිපාදිපං - ව-වි-ක

2. උපපලවිං - ම ජ සං.

3. කාමබලිපෙ - ම ජ සං, සායා,

කාමපලිපෙ - ව-වි-ක

4. විහිබ්බොධා - ම ජ සං, සායා, ව-වි-ක

ජාතියා ඵදුමානො, ජරාය ඵදුමානො, ඛ්‍යාධිනා ඵදුමානො, මරණෙන ඵදුමානො, සොකපරිදෙව දුක්ඛදෙමනස්ස පායාසෙහි ඵදුමානො, නෙරසි කෙන දුක්ඛන ඵදුමානො, තීරුච්ඡානගොතිකෙන දුක්ඛන ඵදුමානො, පෙත්ඤ්චිසධිකෙන¹ දුක්ඛන ඵදුමානො, ලංගුසකෙන² දුක්ඛන ඵදුමානො, ගඛොකකන්තිමුලකෙන දුක්ඛන ඵදුමානො, ගඛකඤ්ඤිතිමුලකෙන දුක්ඛන ඵදුමානො, ඛොද්ධානමුලකෙන දුක්ඛන ඵදුමානො, ජානස්ස පභිබ්බකෙන දුක්ඛන-ජානස්ස ජරාධොයකෙන දුක්ඛන-අනතුපකකමෙන දුක්ඛන-පරුපකකමෙන දුක්ඛන-සඛිබ්බ-දුක්ඛන-විජරිතාමදුක්ඛන-චක්ඛුරොගෙන දුක්ඛන-සොත රොගෙන දුක්ඛන-සන්තරොගෙන දුක්ඛන-පීඩා රොගෙන දුක්ඛන-කායථොගෙන දුක්ඛන-සීසරොගෙන දුක්ඛන-කණ්ණරොගෙන දුක්ඛන-මුඛරොගෙන දුක්ඛන-දන්තරොගෙන දුක්ඛන-කාසෙන සාසෙන පිනාසෙන ඛහෙන³ ජරෙන කුච්ඡරොගෙන මුච්ඡාය දකකද්දිකාය සුලාය චිඤ්චිකාය කුච්ඡන ගණෙන කිලාසෙන සොසෙන අපමානෙන දදයා කණ්ඩුයා කච්ඡයා රඛසාය විතච්ඡිකාය ලොහිතපිණෙන⁴ මධුමෙහෙන අසාය පිළිකාය හගඤ්ජෙන ජිහ්වසම්මානෙන ආබාධෙන සෙම්භ සම්මානෙන ආබාධෙන වාතසම්මානෙන ආබාධෙන සන්තිපාතිකෙන ආබාධෙන උතුපරිතාමජෙන ආබාධෙන විසමපරිහාරජෙන ආබාධෙන ඔපකකම්මකෙන ආබාධෙන කම්මවිපාකජෙන ආබාධෙන සිතෙන උණ්ණෙන පීඨච්ඡාය පිපාසාය උම්මාරෙන සංඝාරොවන ඛංසමකසවාතානංසිරිංසපදමථසොන දුක්ඛන මාතූමරණෙන දුක්ඛන පිතූමරණෙන දුක්ඛන පුත්තමරණෙන දුක්ඛන ධිතූමරණෙන දුක්ඛන ස්නාතිවාසනෙන දුක්ඛන භොගවාසනෙන දුක්ඛන රොගවාසනෙන දුක්ඛන සීලවාසනෙන දුක්ඛන දිට්ඨිවාසනෙන දුක්ඛන ඵදුමානො සම්ඵදුමානො විපඵදුමානො වෙධමානො පවෙධමානො සම්පවෙධමානොති 'පඤ්ඤාසයානො පරිඵදුමානො'.

දීපා දීපං උපපලඤ්ති සඤ්ජානො සඤ්ජාරං ධම්මකම්මානො ධම්මකම්මානං ගණනො ගණං දිට්ඨියා දිට්ඨිං පටිපද්දිය පටිපදං මග්ගනො මග්ග පලච්චිං උපපලච්චිං සමුපපලච්චිනි (දීපාදීපං උපපලච්චිං.)

1. පිත්ථිච්ඡිසධිකෙන - සත.

2. ලංගුසකෙන - ම-ව-වි-ක
මානුසිකෙන මජ්ඣ.

3. ඛහෙන - ව-වි-ක, ම ජ සං,

4. ලොහිතෙන පිණෙන - ප-වි-ක, සාය

අච්ඡාසාසිං සමබ්බදානි-‘අච්ඡා’ති පදසන්ති පදසංසග්ගො පදපාරිසුරි අක්කරසම්මායො ඛායකපිට්ඨකා පදනුසුබ්බතා¹ පෙනං ‘අච්ඡා’ති, අච්ඡාසාසිනි: අච්ඡාසං අච්ඡාසාසිං අපසාසිං පටිච්ඡාසිං බුද්ධානි: යො යො හගවා සයමග්ග අනාවරිතයකො - පෙ- සමිඡිකාපඤ්ඤානි යදිදං බුද්ධානි, ‘අච්ඡාසාසිං සමබ්බදං’.

ඔසතිණ්ණමනාසවනි-‘ඔසතිණ්ණ’නි හගවා කාමොසං තිණ්ණො, හගවාසං තිණ්ණො, දිට්ඨොසං තිණ්ණො, අවිජ්ජාසං තිණ්ණො, සබ්බසංසාරපටං තිණ්ණො, උත්තිණ්ණො තිත්තිණ්ණො අතික්කන්තො සමතික්කන්තො විතිට්ඨොතො සො චුත්ථායො විණ්ණවිරතො - පෙ - ජාතිමරණසංසාරො නත්ති තස්ස පුනඛගවො’ති ‘ඔසතිණ්ණ’.

අනාසවනි: වත්තාරො ආසවා: කාමාසවො හවාසවො දිට්ඨාසවො අවිජ්ජාසවො, තෙ ආසවා බුද්ධස්ස හගවතො පභිනා උච්ඡින්නාමුලා තාලාවඤ්ඤකා අනභාවකා ආයතිං අනුප්පාදාමො, තස්මා බුද්ධො අනාසවො ති ‘ඔසතිණ්ණමනාසවං’.

තෙනාහ ථෙරො පිඩ්ඨියො:

“පඤ්ඤා සයානො පරිච්ඡාමානො
දිපාදිපං උපපලවිං,²
අච්ඡාසාසිං සමබ්බදං
ඔසතිණ්ණමනාසවං”නි.”

23

යථා අහු වක්කලි මුත්තසද්ධො
හද්වාමො ආලවි ගොතමො ව,
ඵවමෙව තමසි පමුඤ්ඤාසද්ධං
ගමිස්සපි තං පිඩ්ඨිය මච්චුධෙයාසං පාරං.

යථා අහු වක්කලි මුත්තසද්ධො හද්වාමො ආලවිගොතමො වාති යථා වක්කලිථෙරො මුත්තසද්ධො³ සද්ධාගරුකො සද්ධාපුබ්බිඛගමො සද්ධාධි මුත්තො⁴ සද්ධාධිපතෙයො අරහත්තප්පකො, යථා හද්වාමො ථෙරො මුත්තසද්ධො සද්ධාගරුකො සද්ධා පුබ්බිඛගමො සද්ධාධිමුත්තො සද්ධාධිපතෙයො අරහත්තප්පකො. යථා ආලවිගොතමො ථෙරො මුත්තසද්ධො සද්ධාගරුකො සද්ධාපුබ්බිඛගමො සද්ධාධිමුත්තො සද්ධාධි පතෙයො අරහත්තප්පකොති යථා අහු වක්කලි මුත්තසද්ධො හද්වාමො ආලවිගොතමො ව.

1. පුබ්බතා මෙතං අච්ඡාසිං - ව-සි-ක.
2. පලවිං උපපලවිං සමපලවිං - ම ජ සං.

3. සද්ධා - ම ජ සං.
4. සද්ධාධිමුත්තො - පත.

එවමෙව තමයි පමුඤ්ඤාසත්‍ය සද්ධන්- එවමෙව තමයි¹ සද්ධං මුඤ්ඤාසත්‍ය පමුඤ්ඤාසත්‍ය සමපමුඤ්ඤාසත්‍ය අධිමුඤ්ඤාසත්‍ය ඔක්කපෙහි. 'සබ්බෙ සංඛාරා අනිච්ඡා'ති සද්ධං මුඤ්ඤාසත්‍ය පමුඤ්ඤාසත්‍ය සමපමුඤ්ඤාසත්‍ය අධිමුඤ්ඤාසත්‍ය ඔක්කපෙහි, 'සබ්බෙ සංඛාරා දුක්ඛාති - සබ්බෙ ධම්මා අනත්තාති සද්ධං මුඤ්ඤාසත්‍ය පමුඤ්ඤාසත්‍ය සමපමුඤ්ඤාසත්‍ය අධිමුඤ්ඤාසත්‍ය ඔක්කපෙහි - පෙ - 'යං කිඤ්චි සමුදය ධම්මං සබ්බං තං තිරොධ ධම්ම'න්ති සද්ධං මුඤ්ඤාසත්‍ය පමුඤ්ඤාසත්‍ය සමපමුඤ්ඤාසත්‍ය අධිමුඤ්ඤාසත්‍ය ඔක්කපෙහි 'එවමෙව තමයි' පමුඤ්ඤාසත්‍ය සද්ධං'.

ගම්සසයි තං පිඨගිය මච්චුධෙයාසස පාරන්ති: 'මච්චුධෙයාස' චුච්චති කිලෙසා ව ඛෙදා ව අභිසංඛාරා ව. මච්චුධෙයාසස පාරං චුච්චති අමතං නිබ්බානං. 'යො සො සබ්බසංඛාරසමපො සබ්බපටිපට්ඨිකගො තණ්හසක්කයො විරාගො නිරොධො නිබ්බානං. ගම්සසයි තං පිඨගිය මච්චුධෙයාසස පාරන්ති: තං පාරං ගම්සසයි පාරං අධිගම්සසයි පාරං පසයිසසයි පාරං සච්ඡකරිසසයිති 'ගම්සසයි තං පිඨගිය මච්චුධෙයාසස පාරං'.

තෙතාහ හගවා:

යථා අහු වක්කලි මුක්තසද්ධා
හද්‍රාචුධො ආලව්ගොතමො ව,
එවමෙව තමයි පමුඤ්ඤාසත්‍ය සද්ධං.
ගම්සසයි තං පිඨගිය මච්චුධෙයාසස පාරන්ති.

24

එස භියො පසිද්ධි සුඤ්ඤා මුත්තිනො වචො,
විවක්කච්ඡදේ² සමබ්බද්ධො අබ්බෙලො පටිභානවා.

එස භියො පසිද්ධිති- එස භියො පසිද්ධි, භියො භියො සද්දහාමි භියො භියො ඔක්කපෙහි, භියො භියො අධිමුඤ්ඤාමි, 'සබ්බෙ සංඛාරා අනිච්ඡා'ති භියො භියො පසිද්ධි, භියො භියො සද්දහාමි, භියො භියො ඔක්කපෙහි, භියො භියො අධිමුඤ්ඤාමි, 'සබ්බෙ සංඛාරා දුක්ඛාති' භියො භියො පසිද්ධි - පෙ - 'සබ්බෙ ධම්මා අනත්තාති' භියො භියො පසිද්ධි - පෙ - 'යං කිඤ්චි සමුදය ධම්මං සබ්බං තං තිරොධ ධම්ම'න්ති භියො භියො පසිද්ධි, භියො භියො සද්දහාමි, භියො භියො ඔක්කපෙහි, භියො භියො අධිමුඤ්ඤාමි 'එස භියො පසිද්ධි'.

1. තං - ව-වි-ක, ම ඡ සං.

2. තං - ප-ව-ඒ-ක.

3. විවක්කච්ඡදේ - පත,
විවච්චදේ - ම ඡ සං.

සුත්තන මුනිනො වෙමාති- 'මුනි' ති 'මොනා' වුවති ඥාණං - පෙ - සංඛ්‍යාපාලමතිව වෙසා මුනි. සුත්තන මුනිනො වෙමාති තුඤ්ඤං වචනං වාසොං දෙසනං අනුසාසනං අනුසිට්ඨිං¹. සුත්තන² උග්ගහෙත්තන උපධාරෙත්තන උපලක්ඛිත්තනාති 'සුත්තන මුනිනො වෙමා'.

විවක්ඛජ්ජෙ සමබ්බද්ධාති- 'ජදන' නති පඤ්ඤා ජදනානිති: තණ්හා ජදනං දිට්ඨිජදනං කිත්‍රෙසජදනං දුච්චිතජදනං අවිජජාජදනං තානි ජදනානි බුද්ධං හගවතො විවචාරි³ උද්ධංසිතාති උග්ගහිතාති සමුග්ගහිතාති පඨිතාති සමුච්ඡිතාති වූපසන්නාති පටිපාසාද්ධාති අභිබ්බරුක්ඛිතාති ඥාණංසිතා දක්ඛාති, තස්මා බුද්ධා විවක්ඛජ්ජෙ. 'බුද්ධො' ති යො සො හගවා - පෙ - සමුච්ඡිතාපඤ්ඤාති යදිදං බුද්ධොති 'විවක්ඛජ්ජෙ සමබ්බද්ධා'.

අබ්බො පටිභානවාති 'අබ්බො' ති රාගො ඛේලා දෙසො ඛේලා මොහො ඛේලා කොධො ඛේලා උපනාහො ඛේලා - පෙ - සංඛ්‍යාසංඛාරා ඛේලා. තෙ ඛේලා බුද්ධං හගවතො පඨිතා උච්චිතාමුලා තාලාවංශුක්ඛා අනභාවකතා⁴ අයතිං අනුප්පාදධම්මං, තස්මා බුද්ධො අබ්බො. පටිභානවාති: ඤායො පටිභානවතො: පරියත්තිපටිභානවා පරිපුච්ඡාපටිභානවා. අධිගමපටිභානවා: කතමො පරියත්ති පටිභානවා: ඉධෙක-වච්ඡංස පක්ඛියා⁵ පරියාපුත්තා⁶ 'හොති; සුත්තං ගෙයං වෙසාකරණං ගාමං උදනං ඉන්ද්‍රිකකං ජාතකං අභ්‍යුත්තධම්මං වෙදප්පා' තස්ස පරියත්ති හිසංසා පටිභාති අයං පරියත්තිපටිභානවා.

කතමො පරිපුච්ඡා පටිභානවා: ඉධෙකවෙවා පරිපුච්ඡිතො හොති අපේ ව ඤායෙ ව ලක්ඛණෙ ව කාරණෙ ව යානායානෙ ව. තස්ස පරිපුච්ඡා නිසංසා පටිභාති අයං පරිපුච්ඡාපටිභානවා. කතමො අධිගම පටිභානවා: ඉධෙකවච්ඡංස අධිගතා හොති චිත්තාරො සතිපට්ඨානා චිත්තාරො සමාපට්ඨානා චිත්තාරො ඉද්ධිපාද පඤ්ඤායාති පඤ්ඤා බලාති සත්ත බොජ්ඣංගා අරියො අට්ඨංගිකො මග්ගො චරිතාරො ව අරිය මග්ගො චිත්තාරි ව සාමංඤ්ඤාප්පාති චතසොසා පටිසම්භිද්ධො ජ ව අභිඤ්ඤායො. තස්ස අපේ ඤානො, ධම්මො ඤානො, ගිරුත්ති ඤානො. අපේ ඤානෙ අපේ පටිභාති, ධම්මෙ ඤානෙ ධම්මො පටිභාති, ගිරුත්ති ඤානො ගිරුත්ති පටිභාති. ඉමෙසු තිසු ඤාණෙසු ඤාණං පටිභානපටිසම්භිද්ධං හගවා ඉමාය පටිභානපටිසම්භිද්ධ උපෙතො සමුපෙතො උපගතො සමුපගතො උපපන්නො සමපන්නො සමනනාගතො තස්මා බුද්ධො පටිභානවා. යස්ස පරියත්ති නත්ති, පරිපුච්ඡා නත්ති, අධිගමො නත්ති, කිං තස්ස පටිභාතිසත්තිති 'අබ්බො පටිභානවා'.

1. අනුසිට්ඨිං - පටිවික

අනුබ්බද්ධං - මජ්ඣිම

2. සුත්තන සුතිතො උග්ගහෙත්තන උපධාරෙත්තන - පන

3. පරියා සුමං - සායා.

4. වික්ඛාති - ව-වි-ක

5. අනභාවකතා - ව-වි-ක, මජ්ඣිම, මජ්ඣිම

6. බුද්ධවචනං පක්ඛියා - මජ්ඣිම, මජ්ඣිම

තෙතාහ පෙරො පිඩ්ඛිසො:

“එස භියො පසිද්ධි සුත්තාන වුත්තො වචො,
විචක්ඛව්ඡදො සම්බුද්ධො අබ්ලො පටිභානවා”ති.

25

අධිදෙවෙ අභිඤ්ඤාය සබ්බං වෙදි පරොපරං,
පඤ්ඤානන්තකරො සත්ථා කඩ්ඛිතං පටිජානතං.

අධිදෙවෙ අභිඤ්ඤායාති— දෙවා’ති තයො දෙවා සම්මුතිදෙවා උප්පත්ති දෙවා විසුද්ධිදෙවා. කතමෙ සම්මුතිදෙවා: ‘සම්මුතිදෙවා’ වුවන්ති රාජානො ව රාජකුමාරා ව දෙවියො ව, ඉමෙ වුවන්ති සම්මුතිදෙවා. කතමෙ උප්පත්තිදෙවා: ‘උප්පත්තිදෙවා’ වුවන්ති වාතුමමහාරාජිකා දෙවා තාවත්ථා දෙවා. —පෙ— බ්‍රහ්මකායිකා දෙවා යෙ ව දෙවා තද්දුකරි ඉමෙ වුවන්ති උප්පත්ති දෙවා. කතමෙ විසුද්ධිදෙවා: ‘විසුද්ධිදෙවා’ වුවන්ති තථාගතා තථාගතයාවකා අරහත්තො ථිංශසවා, යෙ ව පට්ටකසම්බුද්ධා, ඉමෙ වුවන්ති විසුද්ධිදෙවා. භගවා සම්මුතිදෙවෙ අධිදෙවාති¹ අභිඤ්ඤාය උප්පත්තිදෙවෙ අධිදෙවාති¹ අභිඤ්ඤාය විසුද්ධිදෙවෙ අධිදෙවාති අභිඤ්ඤාය ජාතිත්වා තුලයිත්වා තිරයිත්වා චිභාවයිත්වා විභූතං කත්වා අධිදෙවෙ අභිඤ්ඤාය.

සබ්බං වෙදි පරොපරන්ති: භගවා දක්කන්තො ව පරෙසං ව අධි දෙවකරෙ ධම්මෙ වෙදි අඤ්ඤාසි අපඤ්ඤි. පටිච්ජකි. කතමෙ අක්කන්තො අධිදෙවකරා ධම්මා: සම්මාපටිපද අනුලොමපටිපද අපච්ඡන්තිකපටිපද අභික්ඛපටිපද ධම්මානුධම්මපටිපද සීලෙසු පරිපූරිකාරිතා ඉන්ද්‍රියෙසු ගුහ්‍යභාරතා භොජනෙ මහ්ඤ්ඤුතා ජාගරියානුයොගො සත්සම්ප්පදාදි වක්කරො සතිපට්ඨානා —පෙ— අරියො අවධිසිහිකො මග්ගො. ඉමෙ වුවන්ති අක්කන්තො අධිදෙවකරා ධම්මා. කතමෙ පරෙසං අධිදෙවකරා ධම්මා: සම්මාපටිපද —පෙ— අරියො අවධිසිහිකො මග්ගො. ඉමෙ වුවන්ති පරෙසං අධිදෙවකරා ධම්මා. එවං භගවා අක්කන්තො ව පරෙසං ව අධිදෙවකරෙ ධම්මෙ වෙදි අඤ්ඤාසි. අපඤ්ඤි’ පටිච්ජකිති ‘සබ්බං වෙදි පරොපරං’.

1. අධිදෙවාති — ව-ව-ක

2. පඤ්ඤා — ව-ව-ක

පඤ්ඤානන්තකරො සසාංඤාති: හගවා පාරායතිකපඤ්ඤානං අත්තකරො පරියන්තකරො පරිචේදකරො පරිවිට්ඨකරො. සභියපඤ්ඤානං අත්තකරො පරියන්තකරො, පරිචේදකරො පරිවිට්ඨකරො සකකපඤ්ඤානං සුයාම පඤ්ඤානං භික්ඛුපඤ්ඤානං භික්ඛුනී පඤ්ඤානං උපාසක පඤ්ඤානං උපාසිකාපඤ්ඤානං රාජපඤ්ඤානං ඛනියපඤ්ඤානං බ්‍රාහ්මණ-වෙසස-සුද්දපඤ්ඤානං දෙව පඤ්ඤානං බ්‍රහ්මපඤ්ඤානං අත්තකරො පරියන්තකරො පරිචේදකරො පරිවිට්ඨකරොති පඤ්ඤානන්තකරො. සසාංඤාති: හගවා සසාංඤාතො යථා සසාංඤාතො සසො¹ කන්තාරං තාරෙති, වොරකන්තාරං තාරෙති, වාළකන්තාරං තාරෙති, දුබ්බිකකන්තාරං තාරෙති, තිරුදක-කන්තාරං තාරෙති, උත්තාරෙති නිත්තාරෙති පතාරෙති ඛෙමන්ත,භූමිං² සංපාපෙති. එවිමෙව හගවා සසාංඤාතො සතො කන්තාරං තාරෙති ජාතිකන්තාරං තාරෙති, ජරා-ව්‍යාධි-මරණ-සොකපරිදෙවදුක්ඛදෙමනස්ස පායාසකන්තාරං තාරෙති, රාගකන්තාරං තාරෙති, දෙස-මොහ-මාන-දිට්ඨි-කිලෙස-දුච්චරිතකන්තාරං තාරෙති, රාගහනං තාරෙති, දෙසහනං-මොහහනං-දිට්ඨි-කිලෙස-දුච්චරිතහනං තාරෙති උත්තාරෙති නිත්තාරෙති පතාරෙති ඛෙමන්ත,භූමිං අමතං නිබ්බානං සමපාපෙතිති එවමි හගවා සසාංඤාතො,

අථවා හගවා නෙතා චිනෙතා අනුනෙතා පඤ්ඤාපෙතා නිජ්ඣාපෙතා ඵෙකෙතා³ පසාදෙතාති එවමි හගවා සසාංඤාතො. අථවා හගවා අනුපනතස්ස මග්ගස්ස උපපාදෙතා අසඤ්ජාතස්ස මග්ගස්ස සඤ්ජනෙතා. අනාකාතස්ස මග්ගස්ස අකාතා, මග්ගඤ්ඤා මග්ගවිදු මග්ගකොවිදො මග්ගානුගා ව පතස්ස⁴ එතරහි සාවකා විභරතී පච්ඡා සමන්තාගතාති එවමි හගවා සසාංඤාතොති

කඛ්ඛිනං පටිජානනති: සකඛ්ඛා ආගන්ඛා නිකකඛ්ඛා⁵ සමපජ්ජන්ති සලෙඛා⁶ ආගන්ඛා නිලෙඛා සමපජ්ජන්ති සදෙවලකා ආගන්ඛා නිදෙවලකා සමපජ්ජන්ති සවිච්ඡිච්ඡා ආගන්ඛා නිබ්බිච්ඡිච්ඡා සමපජ්ජන්ති සරාගා ආගන්ඛා විතරාගා සමපජ්ජන්ති සදෙසා ආගන්ඛා විතදෙසා සමපජ්ජන්ති සමොහා ආගන්ඛා විතමොහා සමපජ්ජන්ති සකිලෙසා ආගන්ඛා නිකකිලෙසා සමපජ්ජන්තිති 'කඛ්ඛිනං පටිජානනං'

තෙනාහ ටෙරො පිඩ්ඛිසො:

“අධිදෙවෙ අභිඤ්ඤාය සබ්බං වෙදි පරොපරං,
පඤ්ඤානන්තකරො සසාංඤාති කඛ්ඛිනං පටිජානනං”නති.

1. සසං පත

2. ඛෙමන්තං - ම ජ සං

3. පෙකතො - ම ජ සං

4. සංකිලෙස - පත

4. මග්ගානුගා ව පත - ම ජ සං

5. නිසසඛ්ඛා - පත

6. සලෙඛා - ම ජ සං

26.

අසංඝීරං අසංකුප්පං
යසස නත්ති උපමා කවිවි,
අද්ධාගමිසසාමි නමෙත්ත කඛ්ඛා
එවං මං ධාරෙති අධිවුත්තවිත්තං.

අසංඝීරං අසංකුප්පනති; අසංඝීරං වුච්චති අමතං තිබ්බානං “යො සො සබ්බසංඝාරසමථො සබ්බපට්ඨිපට්ඨිසසයො තණ්හසබ්බයො විරාගො තිරොධො තිබ්බානං. අසංඝීරනති; රාගෙන දොසෙන මොහෙන කොධෙන උපනාහෙන මසෙකින පලාසෙන - ඉසාය මච්ඡරියෙන මායාය සායොයෙන ඵමොන සාරමොන මානෙන අත්මානෙන මදෙන පමාදෙන සබ්බකිලෙසෙති සබ්බදුරුරිතෙති සබ්බපරිලාහෙති සබ්බාසවෙති සබ්බදුරුරෙති සබ්බසත්තාපෙති සබ්බාකුසලාතිසංඛාරෙති අසංභාරියං තිබ්බානං තිවං ධූවං සසසතං අවිපරිනාමධමෙත්තති අසංඝීරං අසංකුප්පනති; ‘අසංකුප්පං’ වුච්චති අමතං තිබ්බානං, යො සො සබ්බසංඛාරසමථො -පෙ- ගිරොධො තිබ්බානං, යසස න උප්පාදො පඤ්ඤායති, න වයො පඤ්ඤායති, න තසස අඤ්ඤාදායං පඤ්ඤායති, තිබ්බානං තිවං ධූවං සසසතං අවිපරිනාමධමෙත්තති ‘අසංඝීරං අසංකුප්පං’.

යසස නත්ති උපමා කවිවිති—‘යසස’ ති තිබ්බානසං නත්ති උපමා ති උපමා නත්ති උපහිධා නත්ති සද්දසං නත්ති පටිභාගො නත්ති න සත්ති න සංවිජ්ජති නුපලබ්භති. කවිවිති. කවිවි වීමිතිවි කසවි අජ්ඣිත්තං වා ඛිතිධා වා අජ්ඣිත්තඛිතිධා වාති. ‘යසස නත්ති උපමා කවිවි’.¹

අද්ධා ගමිසසාමි න මෙත්ත කඛ්ඛාති ‘අද්ධා’ති එකංසව්වනං තිසසංසව්වනං තිසසකිබ්බව්වනං අදොච්ඡකව්වනං අදොළභනව්වනං තියොගව්වනං අත්තව්වනං අපණ්ණකව්වනං අවිරුද්ධව්වනං අවිජ්ජාපනව්වනමෙතං ‘අද්ධා’ති. ගමිසසාමිති ගමිසසාමි අධිගමිසසාමි එසසිසසාමි² සවිජ්ජකරිසසාමිති ‘අද්ධාගමිසසාමි’. න මෙත්ත කඛ්ඛාති ‘එත්තා’ති තිබ්බානෙන. කඛ්ඛා නත්ති විවික්ච්ඡා නත්ති දොළභතං නත්ති සංසයො නත්ති න සත්ති න සංවිජ්ජති නුපලබ්භති පභිනො සම්මුච්ඡිනො වුපසනො පටිපාසකො අහබ්බුප්පකකො ඤාණාගිනා දොසොති ‘අද්ධා ගමිසසාමි න මෙත්ත කඛ්ඛා’.

1. තිබ්බානසං - ම ඡ සං

2. තසස අඤ්ඤාදායං - සා, ඤා,

3. පසසිසසාමි - මෙව

එවං මං ධාරෙහි අධිවුත්තච්ඡතනනී— ‘එවං මං ධාරෙහි’ති එවං මං උපලභෙහි චිත්තං නිබ්බානානිත්තං භිබ්බානාපොනං භිබ්බානාපඤ්ඤාරං භිබ්බානාධිවුත්තනනී ‘එවං මං ධාරෙහි අධිවුත්තච්ඡතනනී’.

තෙතාහ පඨරො පිඩ්ඛියො:

අසංහීරං අසංකුප්පං
යසං නත්ථි උපමා කථවි
අද්ධා ගම්ඤ්ඤාචි න මෙත්ථ කඛ්ඛා
එවං මං ධාරෙහි අධිවුත්තච්ඡතනනී.
පිඤ්ඤාසුත්තනං සොළසි
පාරායන චග්ගො නිවුසිතො

බහුවිසාණ සුත්තනිගෙදසො

(1)

සබ්බසු භූතෙසු තිධාය දණ්ඨං
අවිභෙදයං¹. අඤ්ඤාතරම්පි තෙසං,
න සුත්තම්චෙජ්ජා කුතො සභායං
එකො වරෙ බහුවිසාණකප්පො.

සබ්බසු භූතෙසු තිධාය දණ්ඨනති- ‘සබ්බසු’ති සබ්බන සබ්බං, සබ්බථා සබ්බං, අසෙසං නිසෙසසං පරියාදියනවචනමෙතං². ‘සබ්බසු’ති. භූතෙසුති: ‘භූතා, වුච්ඡන්ති: තසා ව ථාවරා ව. තසාති යෙසං තසිනා තණ්හා³. අප්පභිනා, යෙසං ව භයභෙරවා අප්පභිනා, කිං කාරණ වුච්චන්ති තසා: තෙ⁴ තසන්ති උත්තසන්ති පරිතසන්ති භායන්ති සංතාසං⁵. ආපජ්ජන්ති, තංකාරණා වුච්චන්ති තසා. ථාවරාති: යෙසං තසිනා තණ්හා⁶ පභිනා, යෙසං ව භයභෙරවා පභිනා. කිං කාරණා වුච්චන්ති ථාවරා, තෙ න තසන්ති න උත්තසන්ති න පරිතසන්ති න භායන්ති න සන්තාසං⁷. ආපජ්ජන්ති, තංකාරණා වුච්චන්ති ථාවරා. දණ්ඨාති: තයො දණ්ඨා: කායදණ්ඨො වච්ඡදණ්ඨො මනොදණ්ඨො. තිථිධං කායදුච්චරිතං කාය දණ්ඨො, වතුබ්බධං වච්ඡුච්චරිතං වච්ඡදණ්ඨො, තිථිධං මනොදුච්චරිතං මනො දණ්ඨො. සබ්බසු භූතෙසු තිධාය දණ්ඨනති සබ්බසු භූතෙසු දණ්ඨං තිධාය තිද්ධිත්වා ඔරොපදිත්වා සමාරොපයිත්වා තික්ඛිපිත්වා පටිපසඤ්චන්තිත්වා ‘සබ්බසු භූතෙසු තිධාය දණ්ඨං.’

අවිභෙදයං අඤ්ඤාතරම්පි තෙසන්ති එකමෙකම්පි සත්තං පාණිනා වා ලෙඩඩුනා වා දණ්ඨන වා සඤ්ඤන වා අත්ථුයා වා⁸ රජ්ජුයා වා අවිභෙදයනෙතා, සබ්බෙපි සකෙත පාණිනා වා ලෙඩඩුනා වා දණ්ඨන වා සඤ්ඤන වා අත්ථුයා වා රජ්ජුයා වා, අවිභෙදයනෙතාති ‘අවිභෙදයං අඤ්ඤාතරම්පි තෙසං.’

1. අභෙදයං - සායා,

2. පරියාදය වචනමෙතං - සායා,

3. තසිතතණ්හා - ම ඡ සං, තණ්හා - සායා

4. තෙත - ප-ව-වි-ක.

5. සංතාසං - සායා

6. දණ්ඨාති - ම ඡ සං.

7. අද්දයා වා - ව-වි-ක, අරුයා වා - සායා

න සුත්තමිදේශයා කුතො සභායනති— නා'ති පටිකේඛපො, පුත්තාති වක්කාරො පුත්තා: අත්තපො¹. පුත්තො බෙත්තපො පුත්තො දිත්තකො පුත්තො අත්තො වාසිකො පුත්තො. සභායනති සභායා වුවුනති; යෙහි සභ ආගමනං එාසු, ගමනං එාසු, ගමනාගමනං එාසු. යානං එාසු, නිසජ්ජා² එාසු, සයනා³ එාසු, ආලපනං එාසු, සල්ලපනං එාසු, උල්ලපනං එාසු, සමුල්ලපනං එාසු. න සුත්තමිදේශයා කුතො සභායනති: දුක්ඛේ න ඉවේශයා න සාදියෙයා න පඤ්ඤෙයා න පිභෙයෙයා නාභිජ්ජෙයෙයා, කුතො මිත්තං වා සද්දිට්ඨං වා සමභක්ඛං වා සභායං වා ඉවේශයා⁴ සාදියෙයා පඤ්ඤෙයා පිභෙයෙයා අභිජ්ජෙයෙයාති 'න දුක්ඛමිවේශයා කුතො සභායං'.

එකො වරෙ බග්ගවිසාණකපෙයාති 'එකො'ති සො පට්ඨෙකමුද්ධො පබ්බජ්ජාසංඛාතෙන එකො, අද්දුතියවේධන එකො, තණ්හාය පහානං වේධන⁵. එකො, එකත්තචිත්තරාගොති එකො, එකත්තචිත්තදෙසොති එකො, එකත්තචිත්තමොහොති එකො, එකත්තනික්ඛිලෙසොති එකො, එකායන මග්ගං ගතොති එකො, එකො දත්තකරං පට්ඨෙකසමොධං අභිසම්මුද්ධොති එකො.

කථං සො පට්ඨෙකසම්මුද්ධො පබ්බජ්ජාසංඛාතෙන එකො: සො පට්ඨෙකසම්මුද්ධො සංඛං සරාචාසපළිබොධං ඡිද්දිඤ්ඤා පුත්තදුරපළිබොධං ඡිද්දිඤ්ඤා ඤාතිපළිබොධං ඡිද්දිඤ්ඤා සංඛං පළිබොධං ඡිද්දිඤ්ඤා කෙසමඤ්ඤං ඛිභාරෙඤ්ඤා කාසායාති වස්වාති අභිජාදෙඤ්ඤා අභාරසමා අනාගාරියං පබ්බජිඤ්ඤා අභිඤ්ඤානභාවං උපගන්ඤ්ඤා එකො වරති විහරති ඉරියති වක්කති පාලෙති යපෙති යාපෙති. එං සො පට්ඨෙකසම්මුද්ධො පබ්බජ්ජාසංඛාතෙන එකො.

කථං සො පට්ඨෙකසම්මුද්ධො අද්දුතියවේධන එකො: සො එවං පබ්බජිතො සමානො එකො අරකෙඤ්ඤා වනපඤ්ඤා පහානාති⁶ සෙනාසනාති පටිසෙවති අප්පසද්දාති අප්පාතිගෙඤ්ඤාසාති විජ්ජනවාතාති මනුස්සරාගසෙයාකාති පටිසල්ලානසාරුප්පාති. සො එකො වරති, එකො ගව්ඤ්ඤා, එකො තිව්ඤ්ඤා, එකො නිසිද්දාති, එකො සෙයාං කපෙපති, එකො ගාමං පිණ්ඩාය පටිසති, එකො අභිකකමති, එකො පටිකකමති, එකො රහො හිසිද්දාති, එකො වච්ඤ්ඤා අධිව්ඤ්ඤා, එකො වරති, විහරති ඉරියති වක්කති පාලෙති යපෙති යාපෙති එවං සො පට්ඨෙකසම්මුද්ධො අද්දුතියවේධන එකො.

1. අත්තපො - සා.
2. නිසජ්ජා - සා.,
3. සිප්පා - සා.

4. ඉවේශයා සා.
5. තණ්හා පහානං වේධන - පන, සා.
6. පහානා - ප ව, ව, ක

කථං සො පට්ඨෙකසම්මුද්ධො තණ්හාය පභානාවෙධන එකො,
සො එවං එකො අද්දුතියො අප්පමනො ආතාපි පභිතනො විහරනො
මහාපධානං පදහනො මාරං සසෙනං¹ නමුච්චිං කණ්ණං පමත්තබ්බුං
විධමෙක්ඛා² තණ්හාජාලිතිං³ සට්ඨං විසන්තිකං⁴ පජභි විනොදෙයි බාන්ති
අකාසි අනභාවං ගමෙසීති.

1. “තණ්හා දුතියො පුට්ඨෙසො දීඝමද්ධානසංසරං,
ඉත්ථාචක්ඛාපාභාවං සංසාරං නාතිවිසන්ති.

2. එවමාදීනවං⁵ ඤාතො තණ්හා⁶ දුක්ඛස්ස සමුච්චං,
විතතණ්හො අනාදතො සතො භික්ඛු පරිබ්බපෙ”ති.⁷

එවං සො පට්ඨෙකසම්මුද්ධො තණ්හාය පභානාවෙධන එකො.

කථං සො පට්ඨෙකසම්මුද්ධො එකන්තවීතරාගොති එකො:
රාගස්ස පභීතස්ස එකන්තඑතරාගොති එකො දෙසස්ස පභීතත්තා
එකන්තවීතදෙසොති එකො, මොහස්ස පභීතස්ස එකන්තවීතමොගොති
එකො, කිලෙසානං පභීතස්ස එකන්තතිකකිලෙසොති එකො, එවං සො
පට්ඨෙකසම්මුද්ධො එකන්තවීතරාගොති එකො.

කථං සො පට්ඨෙකසම්මුද්ධො එකායනමග්ගං ගතොති එකො:
‘එකායනමග්ගො’ වුච්චති; වත්තාරො සතිපට්ඨානා වත්තාරො
සමුප්පාධානා වත්තාරො ඉද්ධිපාද පඤ්චිඤ්ඤාති පඤ්චබ්බාති සත්ත
බොජ්ඣංගා අරියො අට්ඨධර්මො මග්ගො.

1. සසෙනකං - ප-වි-ක, මජ්ඣං.

2. විධමෙක්ඛා ව - ම ජ සං.

3. තණ්හං ජාලිති-සා,

4. විසට්ඨං විසන්තිකං - ම ජ සං.

5. එවමාදීනවං-ප. ම ජ සං.

6. තණ්හං - ම ජ සං,

7. චතුක්ඛකඤ්ඤාතර-භණ්ඩගාමවග්ග
සුත්තනිපාත-ද්විශත:භුපසනාසුත්ත.
ඉතිවුත්තක අනිශ්චග්ග

3. එකායනං ජාත් වියනාදසයි
මග්ගං පජානාති භික්ඛානුකම්පි
එතෙන මග්ගෙන තරිංසු දුබ්බි
තරිසසනති යෙ ව තරනති ඔසං'.

එවං සො පච්චෙකසමමුද්දො එකායනමග්ගං ගතොති එකො.
කථං සො පච්චෙකසමුද්දො එකො අනුත්තරං පච්චෙක
සමෙබ්බාධිං¹ අභිසමුද්දොති එකො: 'බොධි' වුවනි වතුසු
මග්ගසු සැණං, "පඤ්ඤ පඤ්ඤීජ්ඣියං පඤ්ඤබලං -පෙ-
ධම්මවිවිසසමොච්ඡංඛා විමංසා විපසසනා සමොද්ධි"සො
පච්චෙකසමුද්දො තෙන පච්චෙකබොධිසූඡෙන සබ්බ
සම්මාරා අතිවොති බුජ්ඣති, සබ්බ සම්මාරා දුක්ඛාති බුජ්ඣති, සබ්බ
ධම්මා අනත්තාති බුජ්ඣති, අවිජජාපච්චයා සම්මාරාති බුජ්ඣති
සම්මාරපච්චයා විඤ්ඤාණනි බුජ්ඣති, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපනාති
බුජ්ඣති නාමරූපපච්චයා සළායතනනි බුජ්ඣති, සළායතනපච්චයා
එසසාති බුජ්ඣති, එසසපච්චයා වේදනාති බුජ්ඣති, වේදනාපච්චයා තණහාති
බුජ්ඣති තණ්හා පච්චයා උපාදනනි බුජ්ඣති, උපාදනපච්චයා භවොති බුජ්ඣති,
භවපච්චයා ජාතිති බුජ්ඣති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණනි බුජ්ඣති අවිජජාතිරොධා
සම්මාරතිරොධොති බුජ්ඣති, සම්මාරතිරොධා විඤ්ඤාණ තිරොධොති
බුජ්ඣති, විඤ්ඤාණතිරොධා නාමරූපතිරොධොති බුජ්ඣති,
නාමරූපතිරොධා සළායතනතිරොධොති බුජ්ඣති, සළායතන තිරොධා
එසසතිරොධොති බුජ්ඣති, එසසතිරොධා වේදනාතිරොධොති බුජ්ඣති,
වේදනාතිරොධා තණ්හාතිරොධොති බුජ්ඣති, තණ්හාතිරොධා උපාදන
තිරොධොති බුජ්ඣති උපාදන තිරොධා භව තිරොධොති බුජ්ඣති,
භවතිරොධා ජාති තිරොධොති බුජ්ඣති, ජාතිතිරොධා ජරාමරණ
තිරොධොති බුජ්ඣති' ඉදං දුක්ඛනි බුජ්ඣති, අයං දුක්ඛසමුදයොති
බුජ්ඣති, අයං දුක්ඛතිරොධොති බුජ්ඣති, අයං දුක්ඛතිරොධනාමිති
පටිපදති බුජ්ඣති. ඉමෙ ආසවාති බුජ්ඣති, අයං ආසවසමුදයොති
බුජ්ඣති, අයං ආසවතිරොධොති බුජ්ඣති අයං ආසවතිරොධොධමානීති
පටිපදති බුජ්ඣති. ඉමෙ ධම්මා පරිකෙඤ්ඤයාති බුජ්ඣති, ඉමෙ ධම්මා
පහාතධොති බුජ්ඣති, ඉමෙ ධම්මා සවිජ්ඣාතධොති බුජ්ඣති, ඉමෙ
ධම්මා භාවෙතධොති බුජ්ඣති, ජනනං එසසායතනානං සමුදයං ව
අත්ඛමං ව.² අසාදං ව ආදීනවං ව තිසසරණං ව බුජ්ඣති.
පඤ්ඤානං උපාදනක චන්දානං සමුදයං ව -පෙ- තිසසරණං ව බුජ්ඣති.
වතුනං මහාභුතානං සමුදයං ව අත්ඛමං ව අසාදං ව ආදීනවං
ව තිසසරණං ව බුජ්ඣති, යං කිඤ්චි සමුදයධම්මං සබ්බං තං තිරොධ
ධම්මනි බුජ්ඣති.

1. පච්චෙක බුද්ධිසූඡෙන - හා.

2. අත්ඛමං ව- ව-වි-ක. ම ජ සං.
a. සතිපට්ඨානසංග්ගත- නාලොභිග්ග.

අරවා යං බුද්ධිතබ්බං අනුබුද්ධිතබ්බං පටිබුද්ධිතබ්බං සම්බුද්ධි-
තබ්බං අධිගතතබ්බං ඵසසිතබ්බං සච්ඡිකාතබ්බං, සබ්බං තං තෙන
පච්චිකමොධිඤ්ඤාණෙන බුද්ධං අනුබුද්ධං පටිබුද්ධං සම්බුද්ධං අධිගතච්ඡි-
ඵසසසි සච්ඡාකාසීති ඵං සො පච්චිකසම්බුද්ධො ඵකො අනුත්තර-
පච්චිකසම්මොධිං අභිසම්බුද්ධොති ඵකො.

විමර්ශි: අවධිවරියායො: ඉරියාපථවරියා ආයතනවරියා සත්වරියා
සමාධිවරියා ඤාණවරියා මග්ගවරියා පක්ඛවරියා¹ ලොකස්ථවරියා.
'ඉරියාපථවරියා'ති චතුසු ඉරියාපථෙසු. ආයතනවරියාති: ඡසු අර්ඛිත්තික-
මාහිරෙසු² ආයතනෙසු. 'සත්වරියා'ති චතුසු සත්පට්ඨානෙසු.
'සමාධිවරියා'ති චතුසු ක්ඛානෙසු. ඤාණවරියාති චතුසු අරියසංචෙසු.³
'මග්ගවරියා'ති චතුසු අරියමග්ගෙසු.⁴ 'පක්ඛවරියා'ති⁵ චතුසු
සාමඤ්ඤඵලෙසු, ලොකස්ථවරියාති තථාගතෙසු අරහතෙසු සමා-
සම්බුද්ධෙසු, පදෙසෙ⁶ පච්චිකසම්බුද්ධෙසු පදෙසෙ⁷ සාවකෙසු ඉරියාපථ-
වරියා ච පඤ්ඤිසම්පන්නානං, ආයතනවරියා ච ඉන්ද්‍රියෙසු දුක්ඛාචාරානං,
සත්වරියා ච අසප්පාදිභාරිනං, සමාධිවරියා ච, අධිවිතතඤ්ඤාසුත්තානං,
ඤාණවරියා ච බුද්ධිසම්පන්නානං මග්ගවරියා ච සමමාපටිපන්නානං,
පක්ඛවරියා ච⁸ අධිගතඵලානං, ලොකස්ථවරියා ච තථාගතානං අරහත්තානං
සමමාසම්බුද්ධානං, පදෙසෙ පච්චිකබුද්ධානං, පදෙසෙ⁹ සාවකානං, ඉමං
අවධිවරියායො.

අපරාපි අවධිවරියායො: අධිවුච්චතො සද්ධාය වරති, පග්ගණ්ණතො
විරියෙන වරති, උපට්ඨපෙතො සතිසා වරති, අවිසෙකිපං කරොතො
සමාධිනා වරති, පජානතො¹⁰ පඤ්ඤාය වරති, විජානතො විඤ්ඤාණෙන
වරති,¹¹ ඵං පටිපන්නස්ස කුසලා ධම්මො ආයාපෙනතිති ආයතනවරියාය
වරති. ඵං පටිපන්නො විසෙසමධිගච්ඡතිති විසෙසවරියාය වරති ඉමං
අවධිවරියායො.

අපරාපි අවධි වරියායො: දසකතවරියා ච¹² සමමාදිට්ඨියා,
අභිනිරෝපනවරියා ච¹³ සමමාසඤ්ඤාසක, පරිග්ගහවරියා ච සමමාචාරියා,
සමුට්ඨානවරියා ච සමමා කම්මන්තස්ස, වොදනවරියා ච සමමාආර්ථිස්ස,
පග්ගහවරියා ච සමමාචාරියාමස්ස, උපට්ඨානවරියා ච සමමාසතියා,
අවිසෙකිපවරියා ච සමමාසමාධිස්ස, ඉමං අවධිවරියායො.

1. පටිපක්ඛවරියා - ප, ව, වී, ක
2. ජග්ජිකතිකමාහිරෙසු- ප, ව, වී, ක
3. චතුසු සංචෙසු- ප, ව, වී, ක
4. චතුසු මග්ගෙසු- ප, ව, වී, ක
5. පටිපක්ඛවරියාති- ප, ව, වී, ක
6. පදෙසෙ- ම ජ සං, සාං.

7. පජානතො- මජ්ඣං. සාං.
8. විඤ්ඤාණවරියායවරති- ම ජ සං ව, වී, ක.
9. දසකතවරියාඤාණවරියා ච සමමාදිට්ඨියා-
ප, ව, වී, ක.
10. අභිනිරෝපනවරියා ම, ජ, සං.

බග්ගවිසාණකපොති යථා බග්ගසා නාම විසාණං එකං හොති අස්සනියං. එවමෙව සො පච්චෙකසමුද්දො, තංකපො තංසදිසො තප්පට්ඨාගො. යථා අතිලොණං වුවනි ලොණකපො, අතිතිත්තකං වුවනි තිත්තකපො, අතිමධුරං වුවනි මධුරකපො, අතිඋණං වුවනි අග්ගිකපො, අතිසීතං වුවනි හිමකපො, මහාඋදකකුණො වුවනි සමුද්දකපො, මහාභිඤ්ඤබලපාතො සාවකො වුවනි සත්ත්වකපොති. එවමෙව සො පච්චෙකසමුද්දො තංකපො තංසදිසො තප්පට්ඨාගො එකො අස්සනියො වුත්ථංසකපො සමමා ලොකෙ වරති විහරති ඉරියති වත්තති පලෙති යපෙති යාපෙති 'එකො වරෙ බග්ගවිසාණකපො'.

තෙනාහ සො පච්චෙකසමුද්දො:

“සංඛෙසු භූතෙසු භිධාය දංකං
අවිහෙයං අඤ්ඤාතරමි තෙසං,
න සුත්තමිච්ඡයා තුතො සභායං
එකො වරෙ බග්ගවිසාණකපො”ති.

2.

සංසග්ගජාතසං භවන්ති සෙනහා
සෙනහෙයං දුක්ඛමිදං පහොති,
ආදීනවං සෙනහජං පෙක්ඛමානො
එකො වරෙ බග්ගවිසාණකපො.

සංසග්ගජාතසං භවන්ති සෙනහාති- ‘සංසග්ගා’ති දෙව සංසග්ගා: දසනසංසග්ගො ව සවනසංසග්ගො ව. කතමො දසනසංසග්ගො: ඉධෙකච්චො පසසති ඉඨං වා තුමාරිං වා අභිරුපං දසනනියං සාසාදිකං පරමාය වණ්ණපොකුර්තාය සමන්තාගතං, දිස්වා පසසිතිං අනුබ්බාජනසො ගිමිත්තං ගණිතාති; කෙසා වා සොහනා, මුඛං වා සොහනං, අකඛි වා සොහනා, කණ්ණො වා සොහනා, නාසා වා සොහනා, ඔට්ඨා වා සොහනා, දන්තා වා සොහනා, මුඛං වා සොහනං, ගිව්ඨා වා සොහනා, එනා වා සොහනා, උරං වා සොහනං, උදරං වා සොහනං, කපි වා සොහනං, උරු වා සොහනා, ජකුසා වා සොහනා, හත්ථා වා සොහනා, පාදා වා සොහනා, අභිමුඛො වා සොහනා, නාමා වා සොහනා ති දිස්වා පසසිතිං අභිනාදති අභිවදති අභිපඤ්ඤති අනුසාරති අනුපාදෙති අනුබ්බති රාභබ්බති. අයං දසනසංසග්ගො.

1. තත්තකපො - ම ඡ සං භා.

2. තසාදිසො - ම ඡ සං භා.

කතමො සවණසංසංඝො; ඉධෙකවෙවා සුණාති අමුක්ඛමි.
නාම ගාමෙ වා තිගමෙ වා ඉඤ්චි වා කුමාරි වා අභිරුපා දසකතියා පාසාදිකා
පරමාය වණ්ණපොකකිරතාය සමනකාගතාති, සුඤ්චා සුණ්ඤ්චා අභිනාදදති
අභිවදති අභිපඤ්ඤති අනුප්පාදෙති අනුබ්බෙති රාගබ්බනං. අයං
සවණසංසංඝො.

සෙනාහාති දෙවසෙනාහා: තණ්හාසෙනාහො ව දිට්ඨිසෙනාහො ව.
කතමො තණ්හාසෙනාහො: යාවතා තණ්හාසඛධාතෙන සිට්ඨකං.
මරියදිකතං¹ ඔධිකතං පරියනකකතං² පරිග්ගහිතං මමාසිතං 'ඉදං මමා
එතං මම, එතතකං මම, එතාචතා මම, රුපා සද්ද ගන්ධා රස,
ඵොට්ඨබ්බා අඤ්ඤා පාචුරණං³ දුස්සා අපෙළකා කුක්කුටසුකරා
භස්සිගවාසකවළවා බෙත්තං වතථුං හිඳඤ්ඤං සුවණ්ණං ගාමනිගම-
රාජධානියො රට්ඨං ව ජනපදෙ ව⁴ කොසො ව කොට්ඨාගාරං ව කෙවලමු
මහාපඨවිං තණ්හාවසෙන මමායති, යාවතා⁵ට්ඨසනතණ්හාවිවරිතං. අයං
තාණ්හසෙනාහො.

කතමො දිට්ඨිසෙනාහො: විසතිවච්ඡකා සකකායදිට්ඨි, දසවච්ඡකා
මිච්ඡාදිට්ඨි, දසවච්ඡකා අනභග්ගාහිකා දිට්ඨි, යා එවරුපා දිට්ඨි දිට්ඨිගතං
දිට්ඨිගහණං දිට්ඨිකතාරො දිට්ඨිවිසුකාසිකං දිට්ඨිවිප්පදිතං දිට්ඨි
සංයොජනං ගාහො පතිට්ඨාහො⁶, අභිනිවෙසො පරාමාසො කුමමගො
මිච්ඡාපට්ඨා මිච්ඡකං තිස්සායතනං විපරියෙසගාහො⁷ විපරිතගාහො
විප්ප්ලාසගාහො මිච්ඡාගාහො අයාථාවතත්ථි⁸ යාථාවතන්ති ගාහො යාවතා
ආසව්ඤ්ඤිගතාති. අයං දිට්ඨිසෙනාහො.

සංසග්ගජාතසස භවන්ති සෙනාහාති- දසකතසංසග්ගපට්ඨයා ව සවණ-
සංසග්ගාවට්ඨයා ව තණ්හාසෙනාහො ව දිට්ඨිසෙනාහො ව භවන්ති
සංභවන්ති ජායන්ති සඤ්ජායන්ති ගිබ්බන්තන්ති අහිගිබ්බන්තන්ති පාතු
භවන්ති 'සංසග්ගජාතසස භවන්ති සෙනාහා'.

සෙනාහස්සං දුක්ඛමිදං පහොතිති-'සෙනාහාති' දෙව සෙනාහා: තණ්හා
සෙනාහො ව දිට්ඨිසෙනාහො ව -පෙ- අයං තණ්හාසෙනාහො -පෙ- අයං
දිට්ඨිසෙනාහො. දුක්ඛමිදං පහොතිති ඉධෙකවෙවා කායෙන දුට්ඨරිතං වරති,
වාචය දුට්ඨරිතං වරති, මනසා දුට්ඨරිතං වරති, පාණ්ඩු හතති⁹, අදින්නමි
ආදියති, සක්ඛමි ඡිද්දති, ගිප්පොපමි හරති, එකාගාරිකමි කරොති,

1. ඔධිකතං- ව,වි,ක. ම ඡ සං.
2. පරියනකකතං-පනු. ම ඡ සං.
පරියනකකතං- ව,වි,ක
3. පාචුරණං- ම ඡ සං.
4. ජනපද ව- ව,වි,ක
5. යා ඵතා - පහ.

6. පරිග්ගාහො- ම ඡ සං. හතා.
7. විපරියෙසගාහො- ම ඡ සං.
විපරියෙසගාහො- හතා.
8. අයාථාවතමි- ව,වි,ක
අයාථාවතමි-ම ඡ සං. හතා.
9. හතති- ම ඡ සං. හතා

පරිච්ඡේදි තිට්ඨති, පරදරමි ගව්හි, මුසාපි හණ්ති. තමෙනං ගහෙතා රංකෙසු දසෙකන්ති අයං දෙව වොරො ආගුචාරි, ඉමස්ස යං ඉවත්ති තං දණ්ඨං පණෙහිති. තමෙනං රාජා පරිභාසති, සො පරිභාසපච්චයාපි දුක්ඛං දෙමනස්සං.¹ පටිසංවෙදෙති, එතං හයං දුක්ඛං දෙමනස්සං. ඤාතො තස්ස: සොහපච්චයා ච නන්දිපච්චයා ච රාගපච්චයා ච නන්දිරාගපච්චයා ච ජාතං, එත්තකෙනාපි රාජා න තුස්සති.

තමෙනං රාජා ඛන්ධාපෙති අත්ථුඛන්ධනෙන වා රත්ථුඛන්ධනෙන වා සංඛලික්ඛන්ධනෙන වා වේත්තඛන්ධනෙන වා ලුඨාඛන්ධනෙන වා පසෙක්ඛන්ධනෙන වා පරිසෙක්ඛන්ධනෙන වා ගාමිඛන්ධනෙන වා තිගමිඛන්ධනෙන වා නගරිඛන්ධනෙන වා රවුඨිඛන්ධනෙන වා ජනපදඛන්ධනෙන වා, අත්තමසො සවිච්ඡිදමිති කරොති න තෙ ලබ්භා ඉතො පක්ඛමිතුන්ති. සො ඛන්ධනපච්චයා පි දුක්ඛං දෙමනස්සං පටිසංවෙදෙති, එතං හයං දුක්ඛං දෙමනස්සං ඤාතො තස්ස: සොහපච්චයා ච නන්දිපච්චයා ච රාගපච්චයා ච නන්දිරාගපච්චයා ච ජාතං, එත්තකෙනාපි රාජා න තුස්සති.

තමෙනං රාජා තස්ස² ධනං ආභාරපෙති: සතං වා සහස්සං වා සතසහස්සං වා, සො ධනජාති පච්චයාපි දුක්ඛං දෙමනස්සං පටිසංවෙදෙති එතං හයං දුක්ඛං දෙමනස්සං ඤාතො තස්ස: සොහපච්චයා ච නන්දිපච්චයා ච රාගපච්චයා ච නන්දිරාගපච්චයා ච ජාතං එත්තකෙනාපි රාජා න තුස්සති,

තමෙනං රාජා විවිධා කම්මකාරණා.³ කාරාපෙති: කසාතිපි තාලෙති වෙතොතිපි තාලෙති, අද්ධදණ්ඨකෙහිපි⁴ තාලෙති, හත්මි ඡිත්ති පාදමි ඡිත්ති හත්පාදමි ඡිත්ති, කණ්ණමි ඡිත්ති, නාසමි ඡිත්ති, කණ්ණනාසමි ඡිත්ති, බිලඛනාලිකමි කරොති, සඛබ්බුණ්ණකමි කරොති රාහුමුඛමි කරොති, ජොතිමාලිකමි කරොති, හත්පජ්ජාතිකමි කරොති, එරකවතතිකමි කරොති, වීරකවාසිකමි කරොති, එණෙයැකමි කරොති, බලිසමංසිකමි කරොති, කභාපණකමි කරොති, බාරාපතච්ඡි කමි කරොති, පළිසපරිවත්තිකමි කරොති, පළාලපිට්ඨකමි කරොති, තත්තොනාපි තෙලෙන මයිසද්ධති, සුනාමෙහිපි බාදපෙති, ජීවන්තමි සුලෙ උත්තාසෙති, අසිනාපි සිසං ඡිත්ති, සො කම්මකාරණපච්චයාපි දුක්ඛං දෙමනස්සං පටිසංවෙදෙති. එතං හයං දුක්ඛං දෙමනස්සං ඤාතො තස්ස: සොහපච්චයා: ච නන්දිපච්චයා ච රාගපච්චයා ච නන්දිරාගපච්චයා ච ජාතං, රාජා ඉමෙසං චතුක්කං දණ්ඨානං ඉස්සරො.

1. දුක්ඛදෙමනස්සං - සා.

2. තස්සිනෙහපච්චයා- ව-වි-ක.

3. තස්ස ව-ම ජ සං.

4. කම්මකාරණා- ප, ව-වි, -ක.

කම්මකාරණා - ම ජ සං.

5. අධ්ධදණ්ඨකෙහිපි- ව-වි-ක, ම ජ සං.

සො සමෙන කමෙත කායසං භෙද පරමරණා, අපායං දුග්ගතිං විතිපාතං තිරයං උපපජ්ජති, තමෙනං තිරයපාලා පඤ්චවිධබ්ඤ්ජනං නාම කමමකාරණං කාරොන්ති¹ තත්තං අයොච්චිලං හස්සෙ ගමෙත්ති, තත්තං අයොච්චිලං දුතියෙ හස්සෙ ගමෙත්ති, තත්තං අයොච්චිලං පාදෙ ගමෙත්ති, තත්තං අයොච්චිලං දුතියෙ පාදෙ ගමෙත්ති, තත්තං අයොච්චිලං මජ්ඣෙ උරසමිං ගමෙත්ති. සො තස්ස දුක්ඛා තිස්සා ඛරා කට්ඨකා වෙදනා වෙදෙති, න ච තාව කාලං කරොති යාව න තං පාපං කමමං ඛාන්තිහොති. එතං භයං දුක්ඛං දෙමනස්සං කුතො තස්ස සෙත්තපච්චයා ච නන්දිපච්චයා ච රාගපච්චයා ච නන්දිරාගපච්චයා ච ජාතං.

තමෙනං තිරයපාලා සංවෙසෙත්ති² කුටාරිභි ප චිජ්ජති. තමෙනං තිරයපාලා උභිපාදං අධොගිරං ගහෙත්ති³ වාසිභි තච්ජන්ති. තමෙනං තිරයපාලා රජෙ යොජෙත්ති ආදිත්තාය පඨවියා සමපජ්ජිතාය සපොතිභුතාය සාරෙත්ති⁴ පච්චාසාරෙත්ති. තමෙනං තිරයපාලා මහත්තං අඛයාරපඨාතං ආදිත්තං සමපජ්ජිතං සපොතිභුතං ආරොපෙත්ති⁵ ඔරොපෙත්ති. තමෙනං තිරයපාලා උභිපාදං අධොගිරං ගහෙත්ති තත්තාය ලොහකුමිසියා පක්ඛිත්ති ආදිත්තාය සමපජ්ජිතාය සපොතිභුතාය. සො තස්ස ඵෙණ්දෙහකං පච්චති, සො තස්ස ඵෙණ්දෙහකං පච්චානො සක්ඛිති උභිං ගච්ජති, සක්ඛිති අධො ගච්ජති, සක්ඛිති තිරියං ගච්ජති. සො තස්ස තිස්සා ඛරා කට්ඨකා වෙදනා වෙදෙති. නව තාව කාලං කරොති, යාව න තං පාපං කමමං ඛාන්තිහොති. එතං භයං දුක්ඛං දෙමනස්සං කුතො තස්ස සෙත්තපච්චයා ච නන්දිපච්චයා ච රාගපච්චයා ච නන්දිරාගපච්චයා ච ජාතං. තමෙනං තිරයපාලා මහාතිරයෙ පක්ඛිපන්ති. සො ඛො පන මහාතිරයො:

1. “චතුක්කමණ්ණො චතුචාරො විභංගො භාගෙසො මිතො
අයො පාකාරපරියතො අයසො පටිකුජ්ජනො,
2. තස්ස අයොමයා භුමි⁶ ජලිතා තෙජසා යුතා
සමන්තා යොජනස්සං එරිණිං තිට්ඨති සබ්බද්දං,
3. කදරියා තාපනා සොරා අච්චිමන්තො දුරාදද්ද්⁷
ලොමහංසනරූපා ච භිස්සා පටිභයා දුරාදද්ද්,
4. පුරුස්සිමයා ච භික්ඛියා අච්චිකම්මො සමුට්ඨිතො
දහන්තො පාපකම්මෙන පඤ්චමය පටිභයාදද්ද්,
5. පඤ්චමයා ච භික්ඛියා අච්චිකම්මො සමුට්ඨිතො
දහන්තො පාපකම්මෙන පුරුස්සිමය පටිභයාදද්ද්,

1. කමමකාරණං පටි-කම්මකාරණං
කරොන්ති- ම ජ සං

2. සංවෙසිතො- සා

3. ගහෙත්ති- ප-ව-වි-ක

4. මහත්ති පච්චාසාරෙත්ති- ව-වි-ක

a. මජ්ඣිමනිකාය - උපරිප ඡන්දාසක - දෙවදුතසුත්ත.

b. සංකිච්චයා.

5. තිට්ඨා ඛරා- ව,වි,ක, ම ජ සං,

6. තස්ස භෙදයා අයොභුමි, ව,වි,ක

7. අච්චිකම්මො දුරාසදෙ- ම-ව-වි-ක

8. භිස්සා පටිභයා දුරාසදෙ- ව,වි,ක

6. උත්තරාය ව භික්ඛියා අව්විකකිංකො සමුට්ඨිතො
දහනෙතා පාපකම්මනෙතා¹ දකඛිණය පටිභඤ්ඤති,
7. දකඛිණය ව භික්ඛියා අව්විකකිංකො සමුට්ඨිතො
දහනෙතා පාපකම්මනෙතා උත්තරාය පටිභඤ්ඤති,
8. හෙට්ඨතො ව සමුට්ඨාය අව්විකකිංකො හයානාකො
දහනෙතා පාපකම්මනෙතා ඡදනසම් පටිභඤ්ඤති,
9. ඡදනමො සමුට්ඨාය අව්විකකිංකො හයානාකො
දහනෙතා පාපකම්මනෙතා භූමියං පටිභඤ්ඤති,
10. අයො කපාලමාදිකං සංතකං ජලිතං යථා
ඵවං අවිචිතිරයො හෙට්ඨා උපරි පසාදො,
11. තස්ස සකා මහාලුඤ්ඤ මහාකිංකිසකාරිනො
අවුත්තපාපකම්මනො පවුත්ති න ඵ මියරෙ,
12. ජාතවේදසමොකායො තෙසං තිරසවාසිනං
පසා කම්මානං දලුහන්තං න හසො හොති නපි මසි.
13. සුරස්සිමෙනපි ධාවන්ති තතො ධාවන්ති පඤ්ඤමං
උත්තරෙනපි ධාවන්ති තතො ධාවන්ති දකඛිණං,
14. යං යං දිසං පධාවන්ති තං තං ආරං පිටියති²
අභිතිකම්මිතාසා තෙ සතතා මොකම්මවෙසිනො,
15. න තෙ තතො ගිකම්මිතුං ලහන්ති කම්මපවුයා
තෙසං ඵ පාපකම්මං තං අවිපකකං කතං ඛුට්ඨං³ තති.

එතං හයං දුක්ඛං දෙමනස්සං කුතො තස්සං සොහප්ඵවයා ව නන්දිපවුයා
ව රාගපවුයා ව නන්දිරාගපවුයා ව ජාතං. යාති ඵ තොරසිකාති දුක්ඛාති
යාති ඵ තිරවජානායොතිකාති දුක්ඛාති යාති ඵ පෙතතිවිසසිකාති දුක්ඛාති
යාති ඵ මානුස්සිකාති දුක්ඛාති තාති කුතො ජාතාති කුතො සසද්ධාතාති
කුතො ගිබ්බන්තාති කුතො අභිතිබ්බන්තාති කුතො පාකුභුතාති: සොහ-
පවුයා ව නන්දිපවුයා ව රාගපවුයා ව නන්දිරාගපවුයා ව හවිසති⁴.
සම්භවන්ති ජායන්ති සංජායන්ති නිබ්බන්තන්ති අභිතිබ්බන්තන්ති පාකු-
භවන්ති 'සොහකියං දුක්ඛමිදං පහොති.'

1. මහාසකා පාපකම්මනො- ව-වි-ක

2. පිටියති- ම ජ සං

3. හොති- ප-ව-ව

ආදිනවං සෙනහස් පෙකඛමානොති: 'සො.හොති' දෙව් සො.හො: තණ්හාසො.හො ව දිට්ඨිසො.හො ව -ප- අයං තණ්හා සො.හො -ප- අයං දිට්ඨිසො.හො. ආදිනවං සෙනහස් පෙකඛමානො'ති: තණ්හා සො.හො ව දිට්ඨිසො.හො ව ආදිනවං සො.හස් පෙකඛමානො දුකඛමානො ඔලොකයමානො ත්විජ්ඣායමානො උපපට්ඨකයමානොති 'ආදිනවං සො.හස් පෙකඛමානො එකො වරෙ බහුවිසාණකප්පො'.

තෙනාහ සො පච්චිකසමිබ්බදො:

"සංසග්ගජාතස්ස හවන්ති සො.හො
සො.හස්සං දුකඛමිදං පහොති,
ආදිනවං සො.හස් පෙකඛමානො
එකො වරෙ බහුවිසාණකප්පො"ති.

3.

මිතො සුභජෙජ අනුකම්පමානො
භාජෙති අසං පට්ඨිද්ධිකො,¹
එතං භයං සසථචෙ පෙකඛමානො
එකො වරෙ බහුවිසාණකප්පො.

මිතො සුභජෙජ අනුකම්පමානො භාජෙති අසං පට්ඨිද්ධිකොති 'මිතො'ති දෙව මිතො: අභාරිකමිතො ව අනභාරිකමිතො ව කතමො අභාරිකමිතො: ඉධොකචොදා දුද්දං දුද්ධි, දුච්චං වජ්ඣ, දුකකරං කරොති, දුකඛමං ඛමති, දුග්ගමස්ස ආවිකති, දුග්ගමස්ස පට්ඨෙය්ති, ආපදසු න විජ්ඣති, ජීවිතං වසං අසංසං පට්ඨෙය්ති හොති, ජීවෙතං නාතිමඤ්ඤති. අයං අභාරිකමිතො. කතමො අනභාරිකමිතො: ඉධ භික්ඛු උයො ව හොති මනාපො ව ගරු ව භාවනියො ව වසා ව වචනකම්මො ව ගම්මරං ව කපං කසානො ව අවධානො නියොජෙති, අධිසිලෙ සමාදායෙති, චතුත්තං සතිපට්ඨානානං භාවනානුයොගෙ සමාදායෙති, චතුත්තං සමමුප්පාදානානං -ප- චතුත්තං දුද්ධිපාදනං- පඤ්ඤානං ඉන්ද්‍රියානං- පඤ්ඤානං ඛලානං- සත්තනං බොජ්ඣංගානං අරියස්ස අවධිබ්බිකස්ස මහාසං භාවනානුයොගෙ සමාදායෙති. අයං අනභාරිකමිතො. සුභජජා වුච්ඡන් යෙති සහ ආගමනං එසු ගමනං එසු තිස්සජා එසු සයනං එසු ආලපනං එසු සප්පපනං එසු උප්පපනං එසු සමුප්පපනං එසු.

1. පට්ඨිද්ධිකො- ව, ටි

2. ජීවිකස්ස අසංසං- ප, ව, ටි

මිත්තෙ සුභජේ අනුකම්පමානො භාජෙති අත්තනි: මිත්තෙ ච සුභජේ ච සන්ධිට්ඨ ච සමානතෙ ච සමායෙ ච අනුකම්පමානො අනුපෙක්ඛමානො අනුගාමිකමානො අත්තන්ති උපාසෙති උපාසෙති, දිට්ඨමිත්තමිති අත්තං භාජෙති, සමපරාධිකමිති අත්තං භාජෙති, පරමත්තමිති අත්තං භාජෙති, පහාජෙති පරිහාජෙති පරිධංජෙති පරිවජෙති අත්තරාධාජෙතිති 'මිත්තෙ සුභජේ අනුකම්පමානො භාජෙති අත්තං. පටිබද්ධවිත්තො'ති ද්විති කාරණෙති පටිබද්ධවිත්තො හොති: අත්තානං වා නිවං යපෙතොනං පරං උච්චං යපෙතොනං පටිබද්ධවිත්තො හොති දත්තානං වා උච්චං යපෙතොනං පරං නිවං යපෙතොනං පටිබද්ධවිත්තො හොති. කථං අත්තානං නිවං යපෙතොනං පරං උච්චං යපෙතොනං පටිබද්ධවිත්තො හොති: තුමෙහ මෙ බහුපකාරා අහං තුමෙහ නිසායා ලභාමි විවරපිණ්ඩපාතසෙනාසනගිලානපච්චයගෙසජ්ජපරික්ඛාරං, යෙපි මෙ අඤ්ඤා¹ දුතුං වා කාතුං වා මඤ්ඤන්ති, තුමෙහ නිසායා තුමෙහ සමපසාදනං, යමිති මෙ පොරාණං මාතෘපතතිකං නාම-
ගොතං තමපි අත්තරතිතං, තුමෙහි අහං ඤායාමි, අසුකායා කුලපකො අසුකායා කුලපකොති. එවං අත්තානං නිවං යපෙතොනං පරං උච්චං යපෙතොනං පටිබද්ධවිත්තො හොති.

කථං අත්තානං උච්චං යපෙතොනං පරං නිවං යපෙතොනං පටිබද්ධ-
විත්තො හොති: අහං තුමෙහිකං බහුපකාරො, තුමෙහ මං පාහමම බුද්ධං සරණං ගතා, ධම්මං සරණං ගතා, සබ්බං සරණං ගතා, පාණාතිපාතා පටිවිරතා, අදික්ඛාදනා පටිවිරතා, කාමෙසු මිච්ඡාචාරා පටිවිරතා මුසාවාද පටිවිරතා සුඤ්ඤාමාර්ගමාර්ගපමාදවිකාරා පටිවිරතා. අහං තුමෙහිකං උද්දෙසං දෙමි, පරිපුච්ඡං දෙමි, උපොසථං ආවිසාමි, නවකම්මං අධිට්ඨාමි, අප ච පන තුමෙහ මං උපකම්මාමි² අඤ්ඤා සකකරොථ ගරුකරොථ මානෙථ පුජෙථාති. එවං අත්තානං උච්චං යපෙතොනං පරං නිවං යපෙතොනං පටිබද්ධවිත්තො හොතිති 'භාජෙති අත්තං පටිබද්ධවිත්තො'.

1. යෙපි අඤ්ඤා- පන

2. පටිබද්ධ විත්තො- ව, වී, ක

3. මං මුඤ්ඤාමි- පන.

එතං භයං සන්තථෙව පෙක්ඛමානොති: 'භයනති: ජාත්භයං ජරාභයං ව්‍යාධිභයං මරණභයං රාජභයං චොරභයං අග්ගිභයං උදකභයං අක්කානුචාදනභයං පරානුචාදනභයං දණ්ඩභයං දුග්ගතිභයං උෂ්මිනභයං¹ කුම්භිලභයං ආවට්ඨභයං සුසුකාභයං² ආථිවකභයං අසිලොකභයං පරිසාය සාරජ්ඣභයං³ මදනභයං භයානකකං ඡමතිකකං ලොමභංසො වේනසො උබ්බිගො උත්‍රාසො. සන්තථෙවි දෙච සන්තථා: තණ්හා සන්තථො ව දිට්ඨිසන්තථො ව -පෙ- අයං තණ්හාසන්තථො -පෙ- අයං දිට්ඨිසන්තථො. එතං භයං සන්තථෙව පෙක්ඛමානොති: එතං භයං සන්තථෙව පෙක්ඛමානො දක්ඛමානො භිලොකයමානො ගිජ්ඣායමානො උපපරික්ඛමානොති 'එතං භයං සන්තථෙව පෙක්ඛමානො එකො වරො බග්ගවිසාණකප්පො'.

තෙනාහ සො පච්චික්ඛමිද්ධං:
 "මිත්තෙ සුභජේ අනුක්ඛමපමානො - භාපෙති අත්ථං පටිබ්බථිවිත්තො,
 එතං භයං සන්තථෙව පෙක්ඛමානො - එකො වරො බග්ගවිසාණකප්පො"ති.

4.

වංසො විසාලොව යථා විසන්තො
 දුක්ඛෙසු දරෙසු ව යා අපෙක්ඛා,
 වංසකළිරොව⁴ අසජ්ජමානො
 එකො වරො බග්ගවිසාණකප්පො.

වංසො විසාලොව යථා විසන්තොති 'වංසො' වුවච්ඡි වෙඵඳුලේඛා යථා වෙඵඳුලේඛසමං පොරාණකා වංසා සත්තා විසත්තා⁵ ආසත්තා ලග්ගා ලග්ගිකා පළිබ්බතා⁶ එවමෙව 'විසත්තිකා' වුවච්ඡි තණ්හා: 'යො රාගො සාරාගො අනුතයො අනුරොධො ආදී නාදිරාගො විත්තසා සාරාගො ඉච්ඡා මුච්ඡා අපේක්ඛාසානං ගෙධො පළිගෙධො සංගො පඤ්ඤා එජා මායා ජහිකා සංජනනී සිංඛනී ජාලිනී සරිතා විසත්තිකා සුත්තං විසතා⁷ ආයුහනී⁸ දුතියා පණ්ඩි හවනෙත්ති වනං වනරො සන්තථො සිනෙහො අපෙක්ඛා පටිබ්බු ආසා ආසිංසනා ආසිංසිතකං රූපාසා සද්දසා ගන්ධාසා රසාසා ඵොට්ඨබ්බාසා ලාභාසා ධනාසා දුක්ඛාසා ජීවිතාසා ජප්පා පජ්ජා අභිජප්පා ජප්පනා⁹ ජප්පිතකං ලොලුප්පං ලොලුප්පායනා ලොලුප්පාසිතකං පුච්ඡඤ්ඤිකතා¹⁰ සාදු කමාතා අධම්මරාගො විසමලොභො ගිකත්ති නිකාමනා පස්සා පිහනා සංපස්සනා කාමතණ්හා හවතණ්හා විහවතණ්හා රූපතණ්හා

1. උම්මභයං - ව, වී, ක	5. සත්තො පත.
2. සුසුමාරභයං - ම ජ සං.	6. විසවා - ම, ව, වී, ක
3. පරිසාරජ්ඣභයං - ම ජ සං.	7. ආනුතනී - ම ජ සං
4. වංසකළිරොව - ප, ව, වී, ක.	8. ජප්පායනා - පත
වංසකළිරොව - ම ජ සං.	9. පුච්ඡඤ්ඤිකතා - ම ජ සං

අරුපතණ්‍යා නිරොධතණ්‍යා රූපතණ්‍යා සද්දතණ්‍යා ගන්ධතණ්‍යා
 රසතණ්‍යා ඵොට්ඨබ්බතණ්‍යා ධර්මතණ්‍යා ඔසො යොගො ගජො
 උපාදානං ආවරණං නිවරණං ජදනං ඛන්ධනං උපකම්මෙයො අනුසයො
 පරිසුට්ඨානං ලතා වෙවිච්ඡා දුක්ඛමුලං දුක්ඛනිදානං දුක්ඛපහවො
 මාරපාසො මාරබලිසං මාරවිසයො¹ තණ්හානදී තණ්හාජාලං
 තණ්හාගසුලං තණ්හාසමුද්දො අභිජ්ඣා ලොභො අකුසලමුලං².
 විසත්තිකාති කෙනටෙධන විසත්තිකා³: විසාලාති විසත්තිකා, විසතාති
 විසත්තිකා, විසටාති විසත්තිකා, විසකකාතිති විසත්තිකා, විසං හරතිති
 විසත්තිකා, විසංචාදිකාති විසත්තිකා, විසමුලාති විසත්තිකා, විසඵලාති
 විසත්තිකා, විසපරිභොගාති⁴ විසත්තිකා.

විසාලා වෘ පන තණ්හා රූපෙ සද්දෙ ගන්ධ රසෙ
 ඵොට්ඨබ්බෙ කුලෙ ගණෙ ආවාසෙ ලාභෙ යසෙ පසංසාය සුඛෙ
 විවරෙ පිණ්ඩපාතෙ සෙනාසනෙ ගිලානපච්චයභෙසජ්ජපටික්ඛාමර
 කාමධාතුයා රූපධාතුයා අරූපධාතුයා කාමහවෙ රූපහවෙ
 අරූපහවෙ සඤ්ඤාහවෙ අසඤ්ඤාහවෙ නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤාහවෙ
 ඵකවොකාරහවෙ චතුර්වාකාරහවෙ පඤ්චවාකාරහවෙ අතිතෙ
 අනාගතෙ පච්චුත්තෙන දිට්ඨසුතමුත්ථිඤ්ඤාපබ්බසු ධම්මෙසු විසතා
 චිත්තාති විසත්තිකාති 'වංසො විසාලො¹ යථා විසතො'.

පුනෙතසු දුරෙසු ව යා අපෙකඛාති 'පුත්තා'ත්: වත්තාරො පුත්තා,
 අත්තරො පුත්තො ටෙත්තරො දුත්තො දිත්තකො පුත්තො අත්තො
 වාසිකො පුත්තො. දුරා වුවච්ඡාති හරියායො. අභිජ්ඣා වුවච්ඡාති²
 තණ්හා: "යො රාගො සාරාගො -ප- අභිජ්ඣා ලොභො,
 අකුසලමුලං"න්ති 'පුත්තෙසු දුරෙසු ව යා අපෙකඛා'.

1. මාරගොවරො- පන.
 2. විසාලතාති- පන.
 3. විසපරිභොගාති- පන.

4. අපෙකඛා වුවච්ඡාති- ම ඡ සං.
 5. ධම්මසධානි නිකෙවසනංකම්.

වංසකළිරොව අසජ්ජමානොති 'වංසො'වුට්ති වෙච්ඡුමො, යථා වෙච්ඡුමො සමිං තරුණකා කළිරා¹ අසත්තා අලග්ගා² අපළිබුද්ධා නිසංකිතා නිසංකා විපජ්ඣිතා, එවමෙව. අසජ්ජාති දෙව සජ්ජා³ තණ්හාසජ්ජා ව දිට්ඨිසජ්ජා ව -පෙ- අයං තණ්හාසජ්ජා -පෙ- අයං දිට්ඨිසජ්ජා තස්ස පට්ඨකසම්බුද්ධස්ස තණ්හාසජ්ජා පභිතා දිට්ඨිසජ්ජා පටිනිසංකප්පා තණ්හාසජ්ජාය⁴ පභිතානා දිට්ඨිසජ්ජාය පටිනිසංකප්පානා සො පට්ඨකසම්බුද්ධො රූපෙ න සජ්ජති, සද්දෙ න සජ්ජති, ගන්ධෙ න සජ්ජති, රසෙ න සජ්ජති, ඵොට්ඨබ්බෙ න සජ්ජති, කුලෙ ගණේ ආවාසෙ ලාභෙ යසෙ පසංසාය සුඛෙ විචරෙ පිණ්ඩපාතෙ සෙනායනෙ ගිලානපච්චයගෙසජ්ජපරික්ඛාරො කාමධාතුයා රූපධාතුයා අරූපධාතුයා කාමගවෙ රූපගවෙ අරූපගවෙ සඤ්ඤාගවෙ අසඤ්ඤාගවෙ නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤාගවෙ එකචොකාරගවෙ චතුචොකාරගවෙ පඤ්ඤාචොකාරගවෙ අතිතෙ අනාගතෙ පච්චිත්තනෙත දිට්ඨසුත්තික විඤ්ඤාතබ්බස්ස ධම්මස්ස න සජ්ජති, න ගණ්හාති⁵ න ඛජ්ඣති න පළිබුජ්ඣති න මුච්චති නිසංකිතො නිසංකො විපජ්ඣිතො විසංයුතො. විමරියාදිකතෙන වෙතසා විහරතිති 'වංසකළිරොව අසජ්ජමානො එකො වරෙ බග්ගවිසාණකප්පො'ති.

තෙනාහ සො පට්ඨකසම්බුද්ධො:

“වංසො විසාලොව යථා විසන්තො
සුත්තස්ස දුරස්ස ව යා අපෙක්ඛා
වංසකළිරොව අසජ්ජමානො
එකො වරෙ බග්ගවිසාණකප්පො”ති.

5.

මිගො අරඤ්ඤමිහි යථා අබ්බො⁶
යෙනිච්ඡකං ගච්ඡති ගොවරාය,⁷
විඤ්ඤා නරො යෙරිතං පෙක්ඛමානො
එකො වරෙ බග්ගවිසාණකප්පො.

මිගො අරඤ්ඤමිහි යථා අබ්බො යෙනිච්ඡකං ගච්ඡති ගොවරායාති: 'මිගො'ති දෙව මිගා: එනිමිගො ව පසද්මිගො⁸ ව යථා ආරඤ්ඤකො මිගො අරඤ්ඤා පවනෙ ව වරමානො විසංකප්පො ගච්ඡති විසංකප්පො තිට්ඨති විසංකප්පො නිසීද්ධි, විසංකප්පො යෙයං කප්පෙති. වුත්තං හෙතං හග්ගිතා: “යෙයංථාපි භික්ඛො ආරඤ්ඤකො මිගො අරඤ්ඤා පවනෙ වරමානො විසංකප්පො ගච්ඡති, විසංකප්පො තිට්ඨති, විසංකප්පො නිසීද්ධි, විසංකප්පො යෙයං කප්පෙති. තං කිසං හෙතු:

1. තරුණ කළිරා - ස්වා,
තරුණකා කළිරකා - ම ඡ සං,
2. අලග්ගා අගධිතා - ම ඡ සං,,
අලග්ගා අපළිවෙසිතා ස්වා
3. සජ්ජනා - ම ඡ සං, ස්වා

4. තණ්හාසජ්ජනාය - ම ඡ සං, ස්වා
5. නග්ගාති - පන
6. අබ්බො - ස්වා
7. ගොවරායමි - පන.
8. සරභමිගො - ස්වා

අනාපාඨගතො භික්ඛවෙ ලුද්දං. එව්වෙව් ඛො භික්ඛවෙ, භික්ඛු විච්චෙව්ව කාමෙහි විච්ච අකුසලෙහි ධර්මෙහි සවිතකකං සවිචාරං උදොකජං පිතිසුඛං පඨමං ඝාතං උපසම්පජ්ජි වීරහි. අයං චුච්චති භික්ඛවෙ, භික්ඛු අකුමකාසි මාරං අපදං වධිකා මාරවකුටුං අදස්සන් ගතො පාපිමනො. පුනච්චරං භික්ඛවෙ භික්ඛු විතකකවිචාරානං චුපසමා අජ්ඣත්තං සමපසාදනං වෙතසො ඵකොදිභාවං අවිතකකං අවිචාරං සමාධිජං පිතිසුඛං දුතියං ඝාතං උපසම්පජ්ජි වීරහි. අයං චුච්චති භික්ඛවෙ භික්ඛු අකුමකාසි මාරං අපදං වධිකා මාරවකුටුං අදස්සන් ගතො පාපිමනො. පුනච්චරං භික්ඛවෙ, භික්ඛු පිතියා ව විරාගා උපෙකකතො ව වීරහි සතො ව සමපජානො සුඛං ව කායෙන පටිසංවෙදෙති, යං තං අරියා ආවික්ඛන්ති උපෙකකතො සතිමා සුඛවිහාරිති තං තතියං ඝාතං උපසංපජ්ජි වීරහි. අයං චුච්චති භික්ඛවෙ, භික්ඛු අකුමකාසි මාරං අපදං වධිකා මාරවකුටුං අදස්සන් ගතො පාපිමනො. පුනච්චරං භික්ඛවෙ, භික්ඛු සුඛස්ස ව පහානා දුක්ඛස්ස ව පහානා දුක්ඛව සොමනස්ස දෙමනස්සානං අත්ඛමා අදුක්ඛමසුඛං උපෙකකාසතිපාරිසුද්ධිං චතුස්සං ඝාතං උපසම්පජ්ජි වීරහි. අයං චුච්චති භික්ඛවෙ, භික්ඛු අකුමකාසි මාරං අපදං වධිකා මාරවකුටුං අදස්සන් ගතො පාපිමනො.

පුනච්චරං භික්ඛවෙ, භික්ඛු සබ්බසො රූපසඤ්ඤානං සමතික්කමා පටිසසඤ්ඤානං අත්ඛමානා නක්ඛසඤ්ඤානං අමනසිකාරා අනුතො ආකාශොති ආකාශානඤ්ඤායතනං උපසම්පජ්ජි වීරහි. අයං චුච්චති භික්ඛවෙ භික්ඛු අකුමකාසි මාරං අපදං වධිකා මාරවකුටුං අදස්සන් ගතො පාපිමනො. පුනච්චරං භික්ඛවෙ භික්ඛු සබ්බසො ආකාශානඤ්ඤායතනං සමතික්කම අනුතං විඤ්ඤාණන්ති විඤ්ඤාණඤ්ඤායතනං උපසම්පජ්ජි වීරහි -ප- සබ්බසො විඤ්ඤාණඤ්ඤායතනං සමතික්කම නස්සි කිඤ්චිති ආකිඤ්ඤායතනං උපසම්පජ්ජි වීරහි -ප- සබ්බසො ආකිඤ්ඤායතනං සමතික්කම නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනං උපසම්පජ්ජි වීරහි -ප- සබ්බසො නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනං සමතික්කම සඤ්ඤාදෙද්ධිතරිතොධං උපසම්පජ්ජි වීරහි, පඤ්ඤා වස්ස දිස්වා ආසවා පරික්ඛණ්ණා භොගන්ති. අයං චුච්චති භික්ඛවෙ භික්ඛු අකුමකාසි මාරං අපදං වධිකා මාරවකුටුං අදස්සන් ගතො පාපිමනො තිණ්ණො ලොකෙ විසත්තිකං සො විසසෙයො ගව්ඡති, විසසෙයො තිට්ඨති, විසසෙයො නිසීද්ති, විසසෙයො සෙයාං කප්පති. තං කිසස භොතු: අනාපාඨගතො භික්ඛවෙ පාපිමනොති''^෧ 'මිගො අරඤ්ඤමි යථා අබ්බොධො භෙග්ගිච්ඡකං ගව්ඡති ගොවරාය.'

෧. පෙතිමතිකාස අවිසමිසෙසන සුත්තං.

විඤ්ඤා නරො සෙරිතං පෙක්ඛමානොති: 'විඤ්ඤා'ති පණ්ඩිතො පඤ්ඤවා බුද්ධිමා ඤාණී වීභාවි මෙධාවි. 'නරො'ති සකො මානවො පොසො දුග්ගලො ජිවො ජාගු ජනතු ඉද්දගු චිත්තජො. සෙරිති දෙවි සෙරි: ධම්මොපි තෙරි දුග්ගලොපි සෙරි. කතමො ධම්මො සෙරි: චක්ඛාරො සතිපට්ඨානා චක්ඛාරො සම්මප්පධානා චක්ඛාරො. ඉද්ධිපාදු පඤ්ඤායාති පඤ්ඤා බලාති සත්ත ඛොජ්ඣායා අරියො අට්ඨධර්මකො මහො. අයං ධම්මො සෙරි. කතමො දුග්ගලො සෙරි: යො ඉච්ඡිතා සෙරිතා ධම්මෙන සමන්තාගතො සො වුවන්ති දුග්ගලො සෙරි.

විශුද්ධ නරෝ සෙරිතං පෙකඛමානොති: 'විශුද්ධ නරෝ සෙරිතං
ධම්මං පෙකඛමානො දකඛමානො ඔලොකයමානො තිස්සියමානො
උපපරිකඛමානොති 'විශුද්ධ නරෝ සෙරිතං පෙකඛමානො එකො
විජර ධග්ගවිසාඡකප්පො.

තෙත්තාහි සො පට්ඨක සම්බුද්ධො:

“මිගො අරඤ්ඤාවිහි යථා අබ්භේධා
යෙතිව්‍යක්ඛං ගව්‍යති ගොචරාය,
විඤ්ඤා නරො සෙරිතං පකම්මානො
ඵකො චරෙ ඛණ්ඩවිසාණකප්පො”ත්

6.

ආමිත්ත නා හොක්කි සභායවජ්ජෙති
වාසෙ ව ඨානෙ ගච්ඡෙන වාරිකාය,
අනභිජ්ඣිතං සෙව්තං පෙක්ඛමානො
ඵක්කො වරෙ ඛණ්ඩසාණ්ඤ පෙසා.

ආමතතනා හොති සභායමරේඛි වාසෙ ව යානෙ ගමනෙ වාරිකායාති: 'සභායා' වුවිඳිනති යෙහි සභ ආගමනං එඤ්ඤා, ගමනං එඤ්ඤා, ගමනා ගමනං එඤ්ඤා, යානං එඤ්ඤා, ගිසැප්පං'. එඤ්ඤා, සයනං එඤ්ඤා, ආලපනං එඤ්ඤා, සප්පයනං එඤ්ඤා, උප්පයනං එඤ්ඤා, සමුප්පයනං එඤ්ඤා. ආමතතනා හොති සභායමරේඛි වාසෙ ව යානෙ ගමනෙ වාරිකායාති සභාය මරේඛි වාසෙපි යානෙපි ගමනෙපි වාරිකායෙපි අක්ඛන්ධකතනා පරක්ඛන්ධකතනා උභයක්ඛන්ධකතනා දිට්ඨධම්මිකක්ඛන්ධකතනා සම්පරායිකක්ඛන්ධකතනා පරමස්ස මක්ඛන්ධකතනාති 'ආමතතනා හොති සභාය මරේඛි වාසෙ ව යානෙ ගමනෙ වාරිකායා'.

1. නිසර්ජන - ශරණ

අනභිජ්ඣිතං සෙරිතං පෙකබ්බානොති: අනභිජ්ඣිතං එතං වත්තු බාලානං අසප්පරිසානං තිස්සියානං තිස්සියසාවකානං: යදිදං භණ්ඩු කාසායවත්ථසනතා. අභිජ්ඣිතං එතං වත්තු පණ්ඩිතානං සප්පරිසානං බුද්ධිසාවකානං පට්ඨකබුද්ධානං යදිදං භණ්ඩුකාසායවත්ථසනතා. සෙරිති ථෙඤ්ඤා සෙරි: ධම්මොපි සෙරි දුග්ගලොපි සෙරි. කතමො ධම්මො සෙරි: වත්තාරො සතිපට්ඨානා -පෙ- අරියො අවධ්ධිගිකො මග්ගො. අයං ධම්මො සෙරි. කතමො දුග්ගලො සෙරි: යො ඉමිනා සෙරිනා ධම්මෙන සමතකා-ගතො යො වුට්ඨිති දුග්ගලො සෙරි. අනභිජ්ඣිතං සෙරිතං පෙකබ්බානොති: සෙරිතං ධම්මං පෙකබ්බානො දුකබ්බානො ඔලොකයමානො තිස්සියමානො උපපට්ඨකමානොති 'අනභිජ්ඣිතං සෙරිතං පෙකබ්බානො ඵකො වරෙ බග්ගට්සාණකප්පො'

තෙනාහ සො පට්ඨකසම්බුද්ධො:

“ආමන්තනා ගොති සභායමජ්ඣේ
වාසෙ යානෙ ගමනෙ වාරිකාය,
අනභිජ්ඣිතං සෙරිතං පෙකබ්බානො
ඵකො වරෙ බග්ගට්සාණකප්පො”ති.

7

බිඩ්ධා රතී ගොති සභායමජ්ඣේ
දුග්ගෙසු ව විපුලං හොති පෙමං,
පියවිප්පයොගං විජිග්ගච්ඡමානො
ඵකො වරෙ බග්ගට්සාණකප්පො.

බිඩ්ධාරතී හොති සභායමජ්ඣේති 'බිඩ්ධා'ති ථෙඤ්ඤා කායිකා ව බිඩ්ධා වාචස්සිකා ව බිඩ්ධා. කතමා කායිකා බිඩ්ධා: භස්සිති කිළනති, අසෙසති කිළනති රජෙති කිළනති, ධනුහිති කිළනති, අවධ්ධප්පෙති කිළනති, දසප්පෙති කිළනති, ආකාසෙති කිළනති, පරිභාරජෙති කිළනති, සන්තිකායෙති කිළනති, බලිකායෙති කිළනති, සචිකායෙති කිළනති, සල කභස්සෙති කිළනති, අසෙසති¹ කිළනති, පඤ්ඤානෙති කිළනති, වංකකෙති කිළනති, මොකච්ඡිකායෙති කිළනති, විභුලකෙති කිළනති, උත්තලකෙති කිළනති, රජකෙති කිළනති, ධනුකෙති කිළනති, අකබ්බිකායෙති කිළනති, මනෙසිකායෙති කිළනති, යථාචරෙති කිළනති. අයං කායිකා බිඩ්ධා.

1. අසෙසති- ව, ව, ම ජ ස.

කතමා වාවසිකා බිඩ්ධා: මුඛගෙරිකං මුඛාලඛරං මුඛදෙණ්ඩමකං¹
මුඛවලිමකං² මුඛාභරුලකං³ මුඛදඳුරිකං නාටකං ලාසං ගීතං අමකමං,
අයං වාවසිකා බිඩ්ධා. රතීති අනුක්කණ්ණයීතාධිවචනමෙතං රතීති. 'සභායා'
වුරුණි යෙහි සභ ආගමනං එසු, ගමනං එසු, ගමනාගමනං එසු,
යානං එසු, තිසජජා එසු, සයනං එසු, ආලපනං එසු, සලලපනං එසු,
උලලපනං එසු, සමුල්ලපනං එසු. බිඩ්ධා රතී හොති සභාය මජ්ඣෙකි'න්
බිඩ්ධා ච රතී ච සභායමජ්ඣෙකි හොතිති 'බිඩ්ධා රතී හොති සභායමජ්ඣෙකි'.

පුතෙකසු ච විපුලං හොති පෙමනති: 'පුතො'ති වතොරො පුතො
අත්තරො පුතො ධෙතොරො පුතො දිතොකො පුතො අනෙකවාසිකො
පුතො. පුතෙකසු ච විපුලං හොති පෙමනති පුතෙකසු ච අධිමතො හොති
පෙමනති 'පුතෙකසු ච විපුලං හොති පෙමං'.

පියවිප්පයොගං විජිගුච්ඡමානොති දෙව පියා: සත්තා වා 'සඛාරා වා
කතමෙ සත්තා පියා: ඉධ යසස තෙ හොනති, අඤ්ඤාමා හිතකාමා
එසුකාමා යොගකෙඛමකාමා මාතා වා පිතා වා භාතා වා හඳිනී වා
පුතො වා ධිතා වා මිත්තා වා අමමා වා ඤාති වා සාලොභිතා වා
ඉමෙ සත්තා පියා. කතමෙ සඛාරා පියා: මනාපිකා රූපා මනාපිකා-
සඤ්ඤා මනාපිකා ගජධා මනාපිකා රසා මනාපිකා ඵොටඨබ්බා. ඉමෙ
සඛාරා පියා. පියවිප්පයොගං විජිගුච්ඡමානොති: පියානං විප්පයොගං
විජිගුච්ඡමානො අට්ඨියමානො හරායමානොති 'පියවිප්පයොගං
විජිගුච්ඡමානො එකො වරෙ බග්ගවිසාණකප්පො'.

තෙනාහ සො පච්චිකසලුදෙධා:

“බිඩ්ධා රතී හොති සභායමජ්ඣෙකි
පුතෙකසු ච විපුලං හොති පෙමං,
පියවිප්පයොගං විජිගුච්ඡමානො
එකො වරෙ බග්ගවිසාණකප්පො”ති.

1. මුඛධිමකං - ම ඡ ස.,
2. මුඛවලිකං - පු.
3. මුඛකෙරකං - ම ඡ ස.,

8.

වාතුද්දිසො අපථිසො ච භොති
සනතුසසමානො ඉතරිතරෙන,
පරිසායානං සභිතා අජමිඤ්ඤි
එකො වරෙ බග්ගවිසාණකප්පො.

වාතුද්දිසො අපථිසො ච භොතිති 'වාතුද්දිසොති සො පච්චෙක සම්මුද්ධො මෙකොසහගතෙන වෙතසා එකං දිසං ඵරිඤ්ඤා විහරති, තථා දුතියං, තථා තතියං, තථා වතුද්දිසං, ඉති උඛමධො¹ තිරියං සබ්බධි සබ්බකතාය සබ්බාවනතං ලොකං මෙකොසහගතෙන වෙතසා විජුලෙන මහණනෙන අපථමාණෙන අවෙරෙන අබ්භාපජේඤ්ඤා² ඵරිඤ්ඤා විහරති. කරුණාසහගතෙන -පෙ- මුද්දිතා සහගතෙන -පෙ- උපෙකඛාසහගතෙන -පෙ- විහරති. වාතුද්දිසො අපථිසො ච භොතිති: මෙකොසහගතො යෙ පුරුෂෝදයා දිසාය සත්තා තෙ අපථිකුලා භොතති යෙ දකුණිකායා දිසාය සත්තා තෙ අපථිකුලා භොතති, යෙ පච්චිකායා දිසාය සත්තා තෙ අපථිකුලා භොතති, යෙ උත්තරායා දිසාය සත්තා තෙ අපථිකුලා භොතති. යෙ පුරුෂෝදයා අනුදිසාය සත්තා ඊත අපථිකුලා භොතති, යෙ දකුණිකායා අනුදිසාය සත්තා තෙ අපථිකුලා භොතති, යෙ පච්චිකායා අනුදිසාය සත්තා තෙ අපථිකුලා භොතති, යෙ උත්තරායා අනුදිසාය සත්තා තෙ අපථිකුලා භොතති, යෙ හෙට්ඨිකායා දිසාය සත්තා තෙ අපථිකුලා භොතති, යෙ උපරිකායා දිසාය සත්තා තෙ අපථිකුලා භොතති, යෙ දිසාසු විදිසාසු සත්තා තෙ අපථිකුලා භොතති, කරුණාය භාවිතතා -පෙ- මුද්දිතාය භාවිතතා -උපෙකඛාය භාවිතතා. යෙ පුරුෂෝදයා දිසාය සත්තා තෙ අපථිකුලා භොතති -පෙ- යෙ දිසාසු විදිසාසු සත්තා තෙ අපථිකුලා භොතතිති 'වාතුද්දිසො අපථිසො ච භොති.'

සනතුසසමානො ඉතරිතරෙනති: සො පච්චෙකසම්මුද්ධො සනතුසසමානො භොති ඉතරිතරෙන විවරෙන ඉතරිතරවිවරසනතුට්ඨියා ව වණ්ණවාදී න ව විවරහෙතු³ අනෙසනං අපඤ්ඤාපං⁴ ආපජ්ඣති. අලභා ව විවරං න පරිසංසාදිති, ලභා ව විවරං අග්ගිකො⁵ අමුඤ්ඤිතො අනුඤ්ඤාපනෙනා ආදිනවදස්සාපි ගිහිකරණපඤ්ඤා පරිභුක්ඛති තාය ව පන ඉතරිතරවිවරසනතුට්ඨියා නෙවිකතානුකකං සෙති න පරං වලෙභති,

1. උද්ධං අධො - ප, ව, වි,
2. අබ්භාපජේඤ්ඤා - ම ජ සං
3. න විවරහෙතු - ප, වි, ක,

4. අපඤ්ඤාපං - ප, ව, වි, ක, සා,
5. අග්ගිකො - ම ජ සං.

යො හි තත් දසෙකා අනලසො සමපජානො පත්ඤ්ඤානො. අයං චුච්චති පච්චෙකසම්බුද්ධො පොරාණෙ අග්ගකෙශුඤ්ඤ අරියවංසෙ ධීතො. සන්තුට්ඨා හොති ඉතරිතරෙන පිණ්ඩපානෙන -පෙ- සන්තුට්ඨා හොති ඉතරිතරෙන සෙනාසනෙන -පෙ- සන්තුට්ඨා හොති ඉතරිතරෙන ගිලානපච්චය-හෙසජ්ජපරික්ඛාරෙන, ඉතරිතරගිලානපච්චයහෙසජ්ජපරික්ඛාරසන්තුට්ඨියා ච වණ්ණවාදී, න ච ගිලානපච්චයහෙසජ්ජපරික්ඛාරහෙතු අනෙසනං අසාතිරූපං ආපජ්ජති. අලභා ච ගිලානපච්චයහෙසජ්ජපරික්ඛාරානං න පරිත්ඤ්ඤා, ලභා ච ගිලානපච්චයහෙසජ්ජපරික්ඛාරං අගථිකො අමුච්ඡිකො අනාජ්ඣාපනෙතා ආදීනවද්දායාති භික්ඛරණපඤ්ඤා පරිභුක්ඛාති, තාය ච පන ඉතරිතරගිලානපච්චයහෙසජ්ජපරික්ඛාර සන්තුට්ඨියා නෙවිධානාකකං-සෙති න පරං වම්භෙති, යො හි තත් දසෙකා අනලසො සමපජානො පත්ඤ්ඤානො. අයං චුච්චති පච්චෙක සම්බුද්ධො පොරාණෙ අග්ගකෙශුඤ්ඤ අරියවංසෙ ධීතොති 'සන්තුට්ඨානො ඉතරිතරෙන'.

පරිසසයානං සතිතා අජමිති'- පරිසසයා'ති දෙව පරිසසයා: පාකට්ඨපරිසසයා ච පටිච්ඡන්තපරිසසයා ච. කතමෙ පාකට්ඨපරිසසයා: සීහා වාග්ගා දීපි අවජා තරවජා කොකා මහිසා¹ 'හස්සි අහි විච්ඡිකා සතපදී වොරා වා අත්ථ මානවා වා තතකමො වා අකතකමො වා. චක්ඛුරොගො සොතරොගො සානරොගො ජීව්හාරොගො කායරොගො සීසරොගො කණ්ණරොගො මුඛරොගො දන්තරොගො කාසො සාසො පිනාසො ඩහො² ජරො කුච්ඡරොගො මුච්ඡා පඤ්ඤාකා සුලා විසුච්ඡිකා කුච්ඡං ගණ්ඨො කිලාසො සොසො අපමායො දඤ්ඤා කච්ඡු රභො විතච්ඡිකා ලොහිතදිත්තං මධුමෙහො අංසා පිළිකා හග්ගදා දිත්තස-ලුච්ඡානා ආබාධා සෙමසමුච්ඡානා ආබාධා වාතසමුච්ඡානා ආබාධා සන්තිපාතිකා ආබාධා උතුපරිනාමජා ආබාධා විසමපරිහාරජා ආබාධා ඔපකකම්මා ආබාධා කම්මවිපාකජා ආබාධා, සීතං උණං ජීව්හාරා පිපාසා උච්චාරො පසාදො ඩංසමකසවාතාතපසිරිංසප්පමච්ඡානා ඉති වා. ඉමෙ චුච්චන්ති පාකට්ඨපරිසසයා.

1. මහිසා - ම ජ සා,
හොමහිසා- සා, ව, ටී

2. ඩාහො - ම ජ සා,
3. හරිසප - ම ජ සා,

කතමෙ පටිච්ඡන්තපරික්කයා: කායදුඤ්චිතං වච්ඡුඤ්චිතං මනෝදුඤ්චිතං කාමච්ඡන්තචරණං ව්‍යාපාදනිවරණං ථීනමිද්ධනිවරණං උඬාඤ්ඤකුඤ්ඤනිවරණං විවික්චන්තනිවරණං රාගො දෙසො මොහො කොධො උපතාහො මකො පළාසො ඉසො මච්ඡරියං මායා සායෝයං ඵමො සාරමො මානෝ අනිමානෝ මදෙ පමාදෙ, සබ්බෙ කිලෙසා සබ්බෙ දුඤ්චිතා සබ්බෙ දුරථා සබ්බෙ පටිළාහා සබ්බෙ සත්තාපා සබ්බාකුසලාහිසංඛාරා. ඉමෙ වුචන්ති පටිච්ඡන්තපරික්කයා'.

පරිසසයාති- කෙනෙට්ඨන පරික්කයා: පරිසහනතිති පරික්කයා, පරිභානාය සංවක්කනතිති පරික්කයා, තත්‍රාසයාති පරික්කයා.

කථං පරිසහනතිති පරික්කයා: තෙ පරික්කයා තං සුග්ගලං සහනති පරිසහනති අභිභවනති අජේඛාඤ්ඤාති පරියාදියනති පරිමඤ්ඤනති,¹ එවං පරිසහනතිති පරික්කයා.

කථං පරිභානාය සංවක්කනතිති පරික්කයා: තෙ පරික්කයා කුසලානං ධම්මානං අත්තරායාය පරිභානාය සංවක්කනති. කතමෙසං කුසලානං ධම්මානං: සමාපට්ඨපදය අනුලොමපට්ඨපදය අපච්චිනික පට්ඨපදය අභිඤ්ඤාපට්ඨපදය ධම්මානුධම්මපට්ඨපදය සීලෙසු පරිපුරකාරිකාය ඉන්ද්‍රියෙසු ඥානාදාරකාය භොජනෙ මහාඤ්ඤාකාය ජාගරියානුයොගසං, සතිසම්පර්කඤ්ඤාසං චතුක්කං සතිපට්ඨානානං භාවනානුයොගසං, චතුක්කං සමමප්පධානානං - චතුක්කං ඉද්ධිපාදනං - පඤ්ඤානං ඉන්ද්‍රියානං - පඤ්ඤානං බලානං - සත්තනං බොජ්ඣංගානං - අරියසං අවධිමිතිකසං මග්ගසං භාවනානුයොගසං, ඉමෙසං කුසලානං ධම්මානං අත්තරායාය පරිභානාය සංවක්කනති, එවං² පරිභානාය සංවක්කනතිති පරික්කයා.

කථං තත්‍රාසයාති පරික්කයා: තෙකං³ පාපකා අකුසලා ධම්මා උපපජ්ජනති අත්තභාවසනතිසයා, යථා බිලෙ බිලාසයා පාණා සයනති, දකෙ දකාසයා⁴ පාණා සයනති, වනෙ වනාසයා පාණා සයනති, රුක්කො රුක්කාසයා පාණා සයනති, එවමෙව තෙකං පාපකා අකුසලා ධම්මා උපපජ්ජනති අත්තභාවසනතිසයාති එවමිති තත්‍රාසයාති පරික්කයා.

1. මඤ්ඤනි- ම ඡ සං, ව, ට්

2. ඉති එවං- පන

3. තෙකං- ව, ට්

4. දකෙ දකාසයා- ම ඡ සං,

වුත්තං භෙතං භගවතා;

“සානෙකවාසිකො භික්ඛවෙ, භික්ඛු සාවරියකො දුක්ඛං න ඵාසු විහරති. කරං ව භික්ඛවෙ, භික්ඛු සානෙකවාසිකො සාවරියකො දුක්ඛං න ඵාසු විහරති; ඉධ භික්ඛවෙ, භික්ඛු වත්තුනා රූපං දිස්වා උපපජ්ජන්ති යෙ පාපකා අකුසලා ධම්මා සරසංකප්පා සංකෙසුජ්ජනියා ත්‍යාසං දන්තො වසන්ති අනාසංවන්ති පාපකා අකුසලා ධම්මාති, තස්මා සානෙකවාසිකො වුවති. තෙ නං සමුදවරන්ති¹ සමුදවරන්ති නං පාපකා අකුසලා ධම්මාති, තස්මා ‘සාවරියකොති වුථිති. පුනවපරං භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො යොගෙන සඤ්ඤං සුඤ්ඤං - පෙ - සානෙන ගඤ්ඤං සාධිතං - පෙ - ජීව්‍යාය රඤං සාධිතං - පෙ - කායෙන ඵොට්ඨංඛං ජුස්සිතං පෙ - මනසා ධම්මං විඤ්ඤාය උපපජ්ජන්ති යෙ පාපකා අකුසලා ධම්මා සරසංකප්පා සංකෙසුජ්ජනියා ත්‍යාසං දන්තො වසන්ති, අනාසංවන්ති පාපකා අකුසලා ධම්මාති තස්මා ‘සානෙකවාසිකො’ති වුවති. තෙ නං සමුදවරන්ති සමුදවරන්ති නං පාපකා අකුසලා ධම්මාති තස්මා. ‘සාවරියකො’ති² වුවති. එවං ඛො භික්ඛවෙ, භික්ඛු සානෙකවාසිකො සාවරියකො දුක්ඛං න ඵාසු විහරති’ති³ එළමි තත්ත්වසයාති පරිසංයා.

වුත්තං භෙතං භගවතා:

“තයොමෙ භික්ඛවෙ, අනතරා මලා අනතරා අමිත්තා අනතරා සපත්තා අනතරා වධකා අනතරා පච්චිත්තා. කතමෙ තයො: ලොභො භික්ඛවෙ, අනතරා මලං අනතරා අමිත්තො අනතරා සපත්තො අනතරා වධකො අනතරා පච්චිත්තො. දෙසො භික්ඛවෙ - පෙ - මොහො භික්ඛවෙ, අනතරා මලං අනතරා අමිත්තො අනතරා සපත්තො අනතරා වධකො අනතරා පච්චිත්තො. ඉමෙ ඛො භික්ඛවෙ, තයො අනතරා මලා⁴ අනතරා අමිත්තා අනතරා සපත්තා අනතරා වධකා අනතරා පච්චිත්තා.⁵

1. “අනස්සනන්තො ලොභො ලොභො වික්ඛප්පකොපන්තො භයමනතරන්තො ජාතං තං ජන්තො නාවබුජ්ඣති.
2. ලුද්ධො අඤ්ඤං න ජානාති ලුද්ධො ධම්මං න පසංඝි අඤ්ඤං තමං තද්ධං හොති යං ලොභො සහතෙ නරං.
3. අනස්සනන්තො දෙසො දෙසො වික්ඛප්පකොපන්තො භයමනතරන්තො ජාතං තං ජන්තො නාවබුජ්ඣති.⁶

1. මහන සමුදවරන් - ම ඡ සං.
2. සාවරියකොති - ව-වි
3. අනතරාමලො - ම ඡ සං.

a. සලායතනසංග්‍රහ - නවපුරාණවග්ග
b. ඉතිදික්ඛාක - වතුස්වග්ග මලසුත්ත

අප්‍රමාදය සහ පරිවර්තනශීලීත්වය අතිරිද්දක් අනුමාන අප්‍රමාදය පරිවර්තනශීලීත්වය විශ්ලේෂණය ව්‍යාප්තිය පරිසරයන් සහිත අප්‍රමාදය වරෙ බ්‍රහ්මවිද්‍යානුසාරය,

තෙතන සහ පරිවර්තනශීලීත්වය:

“විශ්වකෝපය අප්‍රමාදය ව හොඳ
සහකාරයා වන ඉතිරිකරන,
පරිසරයන් සහිත අප්‍රමාදය
එකොටස බ්‍රහ්මවිද්‍යානුසාරය”යි.

9.

දුෂ්කර්මය පරිවර්තනය එක
අප්‍රමාදය සහකාරයා වන,
අප්‍රමාදය පරිසරයන් හුණු
එකොටස බ්‍රහ්මවිද්‍යානුසාරය.

දුෂ්කර්මය පරිවර්තනය එකෙහි “පරිවර්තනය ඉතිරිකරන නිසායයි
දියාමාන උපදෙසයි දියාමාන පරිසරයයි දියාමාන විවරයයි දියා-
මාන පරිසරයයි දියාමාන ලෝකයාලකයි දියාමාන බලිකරකෙයි”¹
දියාමාන පරිසරයයි දියාමාන එකෙහි දියාමාන උපදෙසයි
දියාමාන කායබන්ධනයයි දියාමාන න සුදුසුකරන න සොකා
බන්ධනය න අසුදුසුකරන උපදෙසයි, අනුමාන අවිච්ඡිකර-
පරිවර්තනශීලීත්වය අසුදුසුකරන මුඛ කරුණය”යි ‘දුෂ්කර්මය
පරිවර්තනය එක’.

අප්‍රමාදය සහකාරයා වන බ්‍රහ්මවිද්‍යානුසාරය ඉතිරිකරන හන්දියයි
දියාමාන -ප- රටය-බන්ධනය-විච්ඡිකර-හිරුකර-සුවිච්ඡිකරයි
දියාමාන ගාමය - නිගමය - නිගමය - රටය - ජනපදය -
දියාමාන න සුදුසුකරන² -ප-

අප්‍රමාදය පරිසරයන් හුණුකරන. අනුමාන යප්‍රමාදය සහකාර
ඉතිරිකරන අප්‍රමාදය පරිසරයන්, තෙසු පරිසරයන් අප්‍රමාදය හුණු
අවිච්ඡිකර හුණු අනුමාදය හුණුකරන ‘අප්‍රමාදය පරිසරයන්
හුණු එකොටස බ්‍රහ්මවිද්‍යානුසාරය.’

තෙතන සහ පරිවර්තනශීලීත්වය:

“දුෂ්කර්මය පරිවර්තනය එක
අප්‍රමාදය සහකාරයා වන,
අප්‍රමාදය පරිසරයන් හුණු
එකොටස බ්‍රහ්මවිද්‍යානුසාරය”යි.

1. බලිකරකෙයි- ම ජ සා,

2. ක සුදුසුකරන- ම ජ සා,

10.

වොරොපයිකා ගිහිබාසයානි
සංසිතපතො යථා කොවිළාරො,
ජෙයාන විරො' ගිහිබාසයානි
ඒකො වරෙ බහුවිධානකපො.

වොරොපයිකා ගිහිබාසයානි 'ගිහිබාසයානි' වුවද නම් කෙසේ ව
මසසු ව මාලා ව ගතං ව විලෙපනං ව ආභරණං ව ජිලෙකිනං ව වස්ත්‍රං
පාරුපනං ව ටොයනං ව උච්ඡාදනං පරිමාදනං නාසනං සමාහනං
ආදසං අසන්නං මාලාගතවිලෙපනං මුඛවුණ්ණකං මුඛලෙපනං
හස්තබන්ධං සිංහාසනං දණ්ඩං නාලිකං බහුං ජනං විත්‍රාපාහනං
උණ්භිසං මණිං වාලවිජ්ඣං ඔදනානි වස්ත්‍රානි දීප්තයානි, ඉති වා,
වොරොපයිකා ගිහි බාසයානි ගිහිබාසයානි ඔරොපයිකා
සමොරොපයිකා ගිහිබාසයානි පටිපාටියකිනි, වොරොපයිකා ගිහි
බාසයානි'.

සංසිතපතො යථා කොවිළාරො යථා කොවිළාරස පතොති
තානි සංසිතානි' පතිතානි පරිපතිතානි, එවමෙව තස පවෙචක
සමුද්ධාස ගිහිබාසයානි සිතානි සංසිතානි පතිතානි සංසිත
පතො යථා කොවිළාරො.

ජෙයාන විරො ගිහිබාසයානි විරො'ති විරියවාක් ජිරො, පසුති
විරො, විසජ්ඣති විරො, අලමකොති විරො, සුරොති විරො,
විකල්පනො අතිරිද්ධං අවුත්තං අපලාසි පතිතසංහාරොති
විරො, විගතලොමංසොති විරො;

1. "විරො ඉධ සබ්බපාපකෙහි භිරයද්ධමන්තිවි විරියවාසො,
සො විරියවා පධානවා විරො තාදි, පවුච්චකෙ තප්පනං" ති.

ගිහිබාසයානි' වුවද නම් සුඛං ව දුරා ව' දුඛං ව දුසං ව අප්පෙකං ව
කුකුචසුකරං ව හස්තගවාසකවලවා ව ධෙණං ව වස්ත්‍රං ව හිරසාසං ව
සුච්ඡේදනං ව ගාමනිගමරාජධානියො ව රව්ඨං ව ජනපදෙ ව කොසො ව
කොට්ඨාසාරං ව යං කිසිදු රජනියවස්තු, ජෙයාන විරො ගිහිබාසයානි
සො පවෙචකසමුද්ධාස ජිරො ගිහිබාසයානි ජිජ්ඣා සමුච්ඡිජ්ඣා ජනිතා
විනොදෙකා බාහානිකිනි අනාහං ගමෙකානි 'ජෙයාන විරො ගිහි
බාසයානි ඒකො වරෙ බහුවිධානකපො.

තෙනාහ සො පවෙචකසමුද්ධාස:

"වොරොපයිකා ගිහිබාසයානි
සංසිතපතො යථා කොවිළාරො,
ජෙයාන විරො ගිහිබාසයානි
ඒකො වරෙ බහුවිධානකපො" ති.

පටිමො වගෙහො.

1. සංසිතපතො - ම ජ සං, සා,

2. විරො - ව, වී

3. විකල්පනං සංසිතානි - ම ජ සං, සා

4. ගිහිබාසයානිවුත්තං - ප, ව, වී

5. සංසිතානි - ම ජ සං,

6. විරො - ව, වී

1.

සචෙ ලභෙථ නිපකං සභායං
සද්ධිං චරං සාධුචිහාරි ධිරං,
අභිභූයා සබ්බානි පරිසසයානි
චරෙය්‍ය තෙනත්තමනො සත්ථමා.

සචෙ ලභෙථ නිපකං සභායනි: සචෙත්තිපකං පණ්ණිතං පඤ්ඤවනතං¹.
බුද්ධිමත්තං ඤාණං චිහාරිං මෙධාවිං සභායං ලාභයා, පටිලභෙය්‍යා
අධිගච්ඡෙය්‍යා විද්දෙය්‍යානි 'සචෙ ලභෙථ නිපකං සභායං'.

සද්ධිං චරං සාධුචිහාරි ධිරනි: 'සද්ධිං චරං'නති එකතො චරං,
සාධුචිහාරිනති පඨමෙනපි ක්කානෙන සාධුචිහාරිං දුතිතෙය්‍යපි ක්කානෙන-
තතිසෙය්‍යපි ක්කානෙන-චතුසෙය්‍යපි ක්කානෙන සාධුචිහාරිං මෙත්තායපි
චෙතොවිමුක්ඛයා සාධුචිහාරිං කරුණායපි- මුද්දිතායපි- උපෙක්ඛායපි
චෙතොවිමුක්ඛයා සාධුචිහාරිං, ආකාසානඤ්චායතනසමාපත්තියාපි සාධු
චිහාරිං විශ්ඤාණඤ්චායතන -පෙ- ආකිඤ්චායතන -පෙ- නෙවසඤ්ඤා
නාසඤ්ඤායතන සමාපත්තියාපි සාධුචිහාරිං ගිරොධසමාපත්තියාපි සාධු
චිහාරිං එලසමාපත්තියාපි සාධු චිහාරිං. ධිරනි: පණ්ණිතං පඤ්ඤවනතං²
බුද්ධිමත්තං ඤාණං චිහාරිං මෙධාවිනති 'සද්ධිං චරං සාධු චිහාරි ධිරං'.

අභිභූයා සබ්බානි පරිසසයානිනි: 'පරිසසයා'නි දෙව පරිසසයා:
පාකට්ඨපරිසසයා ච පටිච්ඡන්තපරිසසයා ච -පෙ- දුමෙ වුච්ඡන්ති
පාකට්ඨපරිසසයා -පෙ- දුමෙ වුච්ඡන්ති පටිච්ඡන්ත පරිසසයා -පෙ- එවච්ඡි
තත්තාසයානි පරිසසයා -පෙ- අභිභූයා සබ්බානි පරිසසයානිනි: සබ්බ
පරිසසයෙ අභිභූයා අභිභවිතො අජ්ඣස්මිති පරියාදිස්මිති මද්දිතිති
'අභිභූයා සබ්බානි පරිසසයානි'.

චරෙය්‍ය තෙනත්තමනො සත්ථමානි සො පච්චෙකසම්මුද්ධො තෙන
නෙපකෙකන පණ්ණිතෙන පඤ්ඤවනෙන බුද්ධිමත්තෙන ඤාණෙන
චිහාරිනා මෙධාවිනා සභායෙන සද්ධිං අත්තමනො තුට්ඨමනො හට්ඨමනො
පහට්ඨමනො උද්ගමනො මුද්ගමනො චරෙය්‍යා චිහරෙය්‍යා ඉරියෙය්‍යා
වත්තෙය්‍යා පාලෙය්‍යා යපෙය්‍යා යාපෙය්‍යානි 'චරෙය්‍ය තෙනත්තමනො'
සත්ථමානි: සො පච්චෙකසම්මුද්ධො සත්ථමා හොති පරමෙන සත්තෙනපකෙකන
සමත්තාගතො විරතකම්මි විරහායිකම්මි සරිතා අනුසාරිතානි 'චරෙය්‍ය
තෙනත්තමනො සත්ථමා'.

තෙනාහ සො පච්චෙකසම්මුද්ධො:

“සචෙ ලභෙථ නිපකං සභායං
සද්ධිං චරං සාධුචිහාරි ධිරං
අභිභූයා සබ්බානි පරිසසයානි
චරෙය්‍ය තෙනත්තමනො සත්ථමානි”

නො වෙ ලහෙට් නිපකං සහායං
සඤ්ඤං වරං සාධුවිහාරි ධිරං,
රාජාව රට්ඨං විජිතං පහාය
එකො වරෙ බහුවිසාණකපෙසා,

නො වෙ ලහෙට් නිපකං සහායනි නො වෙ නිපකං පණ්ණිතං
පඤ්ඤවිතං බුද්ධිමතං ඤාණං විහාපිං මෙධාපිං සහායං ලහෙයා
පටිලහෙයා අධිගච්ඡෙය විද්දෙයාති 'නො වෙ ලහෙට් නිපකං
සහායං'.

සද්ධිංවරං සාධුවිහාරි ධිරනි 'සඤ්ඤං වර'නි එකකො වරං
සාධු විහාරිනි පඨමෙනපි කොතෙන සාධුවිහාරිං. -පෙ- නිරොධ-
සමාපත්තියාපි සාධුවිහාරිං, එලසමාපත්තියාපි සාධුවිහාරිං. ධිරනි ධිරං
පණ්ණිතං පඤ්ඤවිතං බුද්ධිමතං ඤාණං විහාපිං මෙධාපිනි 'සඤ්ඤං
වරං සාධුවිහාරි ධිරං'.

රාජාව රට්ඨං විජිතං පහායාති: යථා රාජා බත්තියො වුද්ධාහිසිනො
විජිතසඛ්භාමො නිහතපමොමිඤ්ඤා ලද්ධාධිජායො පරි පුණ්ණිකොස-
කොට්ඨාගාරො රට්ඨං ව ජනපදං ව කොසං ව කොට්ඨාගාරං ව
පහුතතිරඤ්ඤසුච්ඡන්ධං නගරං ව පරිව්ච්ඡිතා කෙමඤ්ඤං ඔහාරොතා
කංසායාති වසාති අව්ච්ඡාදෙතා අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජිතා
අකිඤ්ඤනහාවං උපගතතා එකො වරති විහරති ඉරියති වග්ගෙති පාලෙති
යපෙති යාපෙති, එවං පමම්භසමබ්බුද්ධොපි සබ්බං සරාවාසපළිබොධං
ඡිද්දිතා පුත්තදුරපළිබොධං ඡිද්දිතා ඤාතිපළිබොධං ඡිද්දිතා මිත්තාම-
වපළිබොධං ඡිද්දිතා කෙසමසසුං ඔහාරොතා කාසායාති වසාති
අව්ච්ඡාදෙතා අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජිතා අකිඤ්ඤනහාවං උපගතතා
එකො වරති විහරති ඉරියති වග්ගෙති පාලෙති යපෙති යාපෙතිති
'රාජාව රට්ඨං විජිතං පහාය එකො වරෙබහුවිසාණකපෙසා'.

තෙනාහ සො පට්ටකසමබ්බුද්ධො:

"නො වෙ ලහෙට් නිපකං සහායං
සඤ්ඤං වරං සාධුවිහාරි ධිරං,
රාජාව රට්ඨං විජිතං පහාය
එකො වරෙ බහුවිසාණකපෙසා"ති.

අද්ධා පසංසාම සභායසම්පදං
සෙට්ඨා සමා සෙව්තබ්බා සභායා
එතෙ අද්ධා අනවජ්ජහොජී
එකො වරෙ බග්ගවිසාණකප්පො.

අද්ධා පසංසාම සභාය සම්පදන්ති 'අද්ධා'ති එකංසව්වනං තිසසංසය-
ව්වනං භික්ඛබ්බව්වනං අදොළඡකව්වනං අදොළඡහකව්වනං තියොග
ව්වනං අපණ්ණකව්වනං අවිරුද්ධව්වනං අවිඤ්ඤානව්වනං. අද්ධාති.
සභාය සම්පදන්ති සභායසම්පද වුවන් යො සො සභායො අසෙසෙකන
සිලකකුද්ධන සමනතාගතො හොති, අසෙසෙකන සමාධිකකුද්ධන,
අසෙසෙකන පඤ්ඤාකකුද්ධන- අසෙසෙකන විමුක්තිකකුද්ධන-
අසෙසෙකන විමුක්තිඤ්ඤාදසකකකුද්ධන සමනතාගතො හොති.
අද්ධා පසංසාම සභායසම්පදන්ති සභායසම්පදං පසංසාම ථොමෙමි
කිත්තොම වණ්ණොමාති 'අද්ධා පසංසාම සභායසම්පදං'.

සෙට්ඨා සමා සෙව්තබ්බා සභායාති: සෙට්ඨා හොන්ති සභායා
සිලෙන සමාධිනා පඤ්ඤා විමුක්තියා විමුක්තිඤ්ඤාදසකෙන, සමා
සද්ධා හොන්ති සභායා සිලෙන සමාධිනා පඤ්ඤා විමුක්තියා
විමුක්තිඤ්ඤාදසකෙන සෙට්ඨා වා සභායා සද්ධා වා සභායා සෙව්තබ්බා
හරිතබ්බා පසුරුපාසිතබ්බා පරිපුර්ණතබ්බා පරිපඤ්ඤිතබ්බාති 'සෙට්ඨා සමා
සෙව්තබ්බා සභායා'.

එතෙ අද්ධා අනවජ්ජහොජීති: අත්ථි දුග්ගලො සාවජ්ජහොජී, අත්ථි
දුග්ගලො අනවජ්ජහොජී.

කතමො ව දුග්ගලො සාවජ්ජහොජී: ඉධෙකවෙදො දුග්ගලො
කුහනාය ලපනාය නෙමිත්තිකතාය තිසෙසිකතාය ලාභෙන ලාභං
තිජිග්ගසනතාය¹ දරුදුනෙන වෙච්ඡනෙන පත්තදුනෙන දුපච්ඡනෙන
එලදුනෙන සිත්තාදුනෙන වුණ්ණදුනෙන මත්තිකාදුනෙන දන්තකඨං-
දුනෙන මුඛොදුකදුනෙන වාදුකමාතාය² දුග්ගසුප්පතාය³ පාරිභට්ඨතාය⁴
පිට්ඨංසිකතාය⁵ වත්ථුච්ඡරාය තිරව්ජනච්ඡරාය අධිගච්ඡරාය
නකඛ්ඤාච්ඡරාය දුග්ගමනෙන⁶ පභිග්ගමනෙන පභිසෙසකියෙන
වෙජ්ජකමෙග්ග පිණ්ඩපතිපිණ්ඩකෙන දන්තානුපදනෙන අධිමෙග්ග විසමෙන,
ලද්ධා ලභිඤා අධිගතඤා විඤ්ඤා පටිලභිඤා ජිවිකං කපෙති. අයං
වුවති දුග්ගලො සාවජ්ජහොජී.

1. සමාධිකකුද්ධන සමනතාගතොහොති-මප
2. නිර්විඤ්ඤාතාය-ම ඡ සං
3. පාදකමාතාය-සභා
4. දුග්ගසුප්පතාය-සභා
5. පාරිභට්ඨතාය-ම ඡ සං

6. පිද්ධද්ධිකතාය-ම ඡ සං
7. නවකමෙග්ග-ම ඡ සං
දුග්ගමෙග්ග-සභා ම පොත්ථ
කෙසු අධිකං

කතමො ව පුග්ගලො අනවජ්ජහොථී: ඉධෙකවෙදා පුග්ගලො න කුහනාය න ලපනාය න නෙමිත්තකතාය න නිපෙසිකතාය න ලාභෙන ලාභං නිරිතිංසනතාය න දුරුදනෙන න ටෙඨදනෙන න පක්ඛදනෙන න පුථදනෙන න ඵලදනෙන න සිනානදනෙන න පුණ්ණදනෙන න මත්තිකාදනෙන න දත්තකට්ඨදනෙන න මුඛොදක-දනෙන න වාටුකමාතාය න මුග්ගසුපාතාය න පාරිභවතාය න පිට්ඨිමංසිකතාය න වත්තවිජ්ජාය න තිරිඡානවිජ්ජාය න අඛණ්ඩිජ්ජාය න නක්ඛණ්ඩිජ්ජාය න දුතගමනෙන න පභිනගමනෙන න ජක්ඛපෙසගිගෙයන න වෙජ්ජකමමන න පිණ්ඩපතිපිණ්ඩකෙන න දනානුපදනෙන ධම්මෙන සමෙන ලද්ධා ලභිඤා අධිගතඤා විඤ්ඤා පටිලභිඤා ජිවිකං කපෙසති. අයං වුට්ඨි පුග්ගලො අනවජ්ජහොථී.

එතෙ අලද්ධා අනවජ්ජහොථී එතෙ අනවජ්ජහොථී අලද්ධා අලභිඤා අනධිගතඤා අවිඤ්ඤා අපටිලභිඤානි 'එතෙ අලද්ධා අනවජ්ජහොථී එකො වරෙ බහුවිධසාහකපෙසා'.

තෙතාහ සො පට්ටකසමුද්දො:

“අද්ධා පසංසාම සභායසමාදං
සෙට්ඨා සමා සෙවිතඛ්ඛා සභායා,
එතෙ අලද්ධා අනවජ්ජහොථී
එකො වරෙ බහුවිධසාහකපෙසා”ති.

4.

දිඤ්ඤා සුචණ්ණසස පහසසරානි
කම්මාරපුත්තෙන සුනිට්ඨිතානි,
සංඝට්ටයනතානි දුට්ඨා භුජසමි.
එකො වරෙ බහුවිධසාහකපෙසා.

දිඤ්ඤා සුචණ්ණසස පහසසරානිති 'දිඤ්ඤා'ති දිඤ්ඤා පඤ්ඤා තුලසිඤ්ඤා තිරිඤ්ඤා විභාවසිඤ්ඤා විභුතං කඤ්ඤා. සුචණ්ණසසානි: ජාතරූපසස, පහසසරානිති: පරිසුද්ධානි පරියොදතානිති 'දිඤ්ඤා සුචණ්ණසස පහසසරානි'.

කම්මාරපුත්තෙන සුනිට්ඨිතානිති: 'කම්මාරපුත්තො' වුට්ඨි සුචණ්ණකාරො, කම්මාරපුත්තෙන සුනිට්ඨිතානිති: කම්මාරපුත්තෙන සුනිට්ඨිතානි සුකතානි සුපරිකම්මකතානිති කම්මාරපුත්තෙන සුනිට්ඨිතානි'.

සංඝට්ඨයනානි දුවෙ “භුජස්මිනති භුජො වුච්ඡති හත්ථො යථා එකස්මිං හත්ථෙ දෙව නුපුරාති සංචරන්ති, එවමෙව සත්ථා තණ්හාවසෙන දිට්ඨිවසෙන තිරයෙ සංචරන්ති තිරව්ඡානගොනියං සංචරන්ති පෙතතිවිසයෙ සංචරන්ති මනුසසලොකෙ සංචරන්ති, දෙවලොකෙ සංචරන්ති, භත්තයාගතිං උපපත්තියා උපපත්තිං පටිසන්ධියා පටිසන්ධිං හවෙන හවං සංසාරෙන සංසාරං වට්ඨෙන වට්ඨං සංචරන්ති සංඝට්ඨයනානි සංඝට්ඨයනා වරන්ති විහරන්ති ඉරියන්ති වත්තන්ති පාලෙන්නි යපෙන්නි යාපෙන්නි ‘සංඝට්ඨයනානි දුවෙ භුජස්මිං එකො වරෙ බහාවිසාණකපෙසා’.

තෙනාහ සො පච්චෙක්ඛසම්පුර්ණො:

“දිස්වා සුවණ්ණසා පහසසරාති
කම්මාරපුකෙතන සුභිඤ්ඤානි,
සංඝට්ඨයනානි දුවෙ භුජස්මිං.
එකො වරෙ බහාවිසාණකපෙසා”ති.

5.

එවං දුතියෙන සභා මම්ඝසා¹
වාචාහිලාපො අභිසඤ්ඤා වා,
එතං භයං ආයතිං පෙක්ඛමානො
එකො වරෙ බහාවිසාණකපෙසා.

එවං දුතියෙන සභා මම්ඝසාති තණ්හාදුතියො වා හොති, පුග්ගලදුතියො වා. කථං තණ්හාදුතියො හොති. ‘තණ්හා’ති රූපතණ්හා -පෙ- ධම්මතණ්හා යසෙකසා තණ්හා අප්පභිතා සො වුච්ඡති තණ්හාදුතියො

“තණ්හාදුතියො පුරිසො දිසමද්ධානං සංසරං,
ඉත්ථභාවකුඤ්ඤාභාවං සංසාරං නාතිට්ඨන්ති”ති.*

එවං තණ්හාදුතියො වා හොති.

කථං පුග්ගලදුතියො හොති: ඉධෙකවෙදා න අහෙතු න කාරණහෙතු උද්ධතො අවුපසන්නවිත්තො එකස්ස වා දුතියො හොති, අභිතං වා තතියො හොති, තිණ්ණං වා වතුදෙවො හොති, තත්ථ ධුං සමච්ඡලාපං පලපති සෙයාවිදං: රාජකථං, වොරකථං, මහාමහාකථං, සෙනාකථං, භයකථං, යුද්ධකථං, අනගකථං, පානකථං, ව්‍යාකථං, යානකථං, සයනකථං, මාලාකථං, ගැනකථං, සදාතිකථං, ගාමකථං, ගිගමකථං, නගරකථං, ජනපදකථං, ඉත්ථිකථං.

1. සහ මම සා-ම ජ සං.
2. අතත හෙතු-සායා

* වතුකකථානතර - ගණධනාමවග්ග
සුඤ්ඤානදෙස - අවිසාණපසාදක

පුරිසකථං සුරකථං විසිබාකථං කුමහව්වානකථං පුබ්බපෙතකථං
නානාත්තකථං ලොකකොයිකං සමුද්දකොයිකං ඉතිහවාහවකථං කථෙති.
එවං පුග්ගලදුක්ඛො හොතිති 'එවං දුක්ඛයෙන සභා මමසා'.

වාචාහිලාපො අභිසජ්ජනා වා'ති වාචාහිලාපො වූවලති බත්තිංස
තිරව්ජානකථා. සෙය්‍යාදීදංරාජකථං - පෙ - ඉතිහවාහව කථං. අභිසජ්ජනා
වාති දෙව සජ්ජනා: තණ්හාසජ්ජනා ව දිට්ඨිසජ්ජනා ව - පෙ - අයං
තණ්හාසජ්ජනා - පෙ - අයං දිට්ඨි සජ්ජනාති 'වාචාහිලාපො
අභිසජ්ජනා වා'.

එතං භයං ආයතිං පෙකබ්බානොති 'භය'නති ජාතිභයං ඡරාභයං,
ව්‍යාධිභයං මරණභයං රාජභයං චෝරභයං අභිභයං උදකභයං
අත්තානුවාදභයං පරානුවාදභයං දණ්ඩභයං දුග්ගතිභයං උෂ්මිභයං
කුම්භිලභයං ආවට්ඨභයං සුසුකාභයං¹ ආජිවකභයං අසීලාකභයං
පරිසසාරජ්ජභයං මදනභයං භයානකං ඡමිතිත්තත්තං ලොමහංසො
වෙතසො උබ්බගො උත්තාසො. එතං භයං ආයතිං පෙකබ්බානොති
එතං භයං ආයතිං පෙකබ්බානො දකබ්බානො ඔලොකයමානො
තිර්කියමානො උපපරිකබ්බානොති 'එතං භයං ආයතිං පෙකබ්බානො
එකො වරෙ බග්ගවිසාණකපෙසා'.

තෙනාහ සො පට්ටිකසමුද්දො:

"එවං දුක්ඛයෙන සභා මමසා
වාචාහිලාපො අභිසජ්ජනා වා,
එතං භයං ආයතිං පෙකබ්බානො
එකො වරෙ බග්ගවිසාණකපෙසා"ති.

6.

කාමා හි² චිත්තා මධුරා මනෝරමා
චිරුප රුපෙන මථෙතති වික්කං,
ආදිනවං කාමගුණෙසු දිස්සිං
එකො වරෙ බග්ගවිසාණකපෙසා.

කාමා හි චිත්තා මධුරා මනෝරමාති 'කාමාති' උද්දනතො දෙව කාමා
වතච්ඡකාමා ව කිලෙසකාමා ව - පෙ - ඉමෙ වූවලනති වතච්ඡකාමා - පෙ -
ඉමෙ වූවලනති කිලෙසකාමා. චිත්තාති³ නානාවණ්ණා රූපා නානාවණ්ණා
සද්ද නානා වණ්ණා ගන්ධා නානා වණ්ණා රසා නානා වණ්ණා
ථොට්ඨධ්වං. ඉද්ධා 'කත්තා මනාපා පියරූපා කාමුසසංභිතා රජනියා.

1. සහ මමසා-ම ජ සං
2. සුසුමාරභයං-ම ජ සං

3. කාමා චිත්තාති-ව, වි,
4. චිත්තාති-ව, වි, ක

මධුරාති:වුත්තං හෙතං හගවතා: “පඤ්ඤිමෙ භික්ඛවෙ කාමගුණා. කතමෙ පඤ්ඤා: වක්ඛුට්ඨෙඤ්ඤායා රූපා ඉට්ඨා කතතා මනාපා පියරූපා කාමුපසංභිතා රජනියා, සොත විඤ්ඤායා සද්ද - පෙ - සාන විඤ්ඤායා ගන්ධා - පෙ - ජ්වහාච්ඤ්ඤායා රසා - පෙ - කායවිඤ්ඤායා ථොට්ඨබ්බා ඉට්ඨා කතතා මනාපාපියරූපා කාමුපසංභිතා, රජනියා. ඉමෙ ඛො භික්ඛවෙ පඤ්ඤාකාම ගුණා. යං ඛො භික්ඛවෙ ඉමෙ පඤ්ඤාකාමගුණෙ පටිච්ච උපපජ්ජති සුඛං සොමනස්සං ඉදං වුවච්ඡි කාමසුඛං මිලහ සුඛං¹ පුපුර්ජනසුඛං අනරියසුඛං,² න සෙවිතබ්බං න භාවෙතබ්බං න බහුලිකාතබ්බං, භායිතබ්බං එතස්ස සුඛස්සාති වද්ථි”ති කාමා හි විත්වා මධුරා. මනොරමාති ‘මනො’ති ‘යං විත්තං - පෙ - තජ්ජාමනො විඤ්ඤාණධාතු, මනො රමෙතති ථොමෙතති තොසෙනති පභාසෙනති’ති ‘කාමා හි විත්වා මධුරා මනොරමා’.

විරූපරූපෙන මට්ඨනති වික්කතති: නානා වණ්ණණි රූපෙහි - පෙ - නානාවණ්ණණි ථොට්ඨබ්බෙහි විත්තං මට්ඨනති තොසෙනති පභාසෙනති’ති “විරූපරූපෙන මට්ඨනති වික්කතති”.

ආදීනවං කාමගුණසු දිස්වාති: - වුත්තං හෙතං හගවතා: ‘කො ව භික්ඛවෙ කාමානා ආදීනවො: ඉධ භික්ඛවෙ, කුලපුත්තො යෙන සිප්පධානෙන ජීවිකං කපෙති: යදි මුද්දය යදි ගුණනාය යදි සබ්බානෙන යදි කසියා යදි වණ්ණජ්ජාය යදි ගොරකෙන³ යදි ඉක්කමෙන යදි රාජපොර්සෙන යදි සිප්පඤ්ඤාතරෙන සිතස්ස පුරස්කතො උණ්ණස්ස පුරස්කතො ධංසමක්ඛසාවාතාතපසිරිංසපපමථසෙහි රික්කමානො⁴ බුළුපි-පාසාය මියමානො⁵ අයං භික්ඛවෙ කාමානං ආදීනවො සන්දිට්ඨිකො දුක්ඛස්සාදො කාමහෙතු කාමභිද්දනං කාමාධිකරණං කාමානමෙව හෙතු.

තස්ස වෙ භික්ඛවෙ, කුලපුත්තස්ස එවං උට්ඨානො ඝට්ඨො වායමනො තෙ හොගා නාභිතිපථජ්ජනති සොචති කිලමත් පරිදෙවති උරක්කාළිං කඤ්ඤති සමමාහං ආපජ්ජති මොඝං වත මෙ උට්ඨානා⁶ අඵලො වත මෙ වායාමො ති. අයමි භික්ඛවෙ, කාමානං ආදීනවො සන්දිට්ඨිකො දුක්ඛස්සාදො කාමහෙතු කාමභිද්දනං කාමාධිකරණං කාමානමෙව හෙතු.

1. පිළිසුඛං-ව, වී, ක.

2. අනුත්තසුඛං-ව, වී, ක

3. යදිගොරකතෙන-ව, වී

4. සම පක්කමානො-ම, ව, වී

5. වීළියමානො-ව, වී,

6. උපවිධානං-ව, වී

තස්ස වෙ භික්ඛවෙ, කුලපුත්තස්ස එවං උට්ඨාසතො සටතො වායමතො තෙ භොගං අභිතිට්ඨත්තං යො තෙසං නොගානං ආරක්ඛාධිකරණං දුක්ඛං දෙමනස්සං පටිසංවෙදෙති, කිත්ති මෙ භොගෙ¹ නෙව රාජානො භරෙය්ගුං න වොරා භරෙය්ගුං න අග්ගි ඩහෙය්ගා න උදකං වහෙය්ගා න අප්පියා දයාද භරෙය්ගුන්ති. තස්ස එවං ආරක්ඛයතො ගොපයතො තෙ භොගෙ රාජානො වා භරන්ති වොරා වා භරන්ති අග්ගි වා ඩහති උදකං වා වහති අප්පියා වා දයාද භරන්ති. සො සොචති -පෙ- සමමොගං ආපජ්ජති යමි මෙ අහොසි තමි නො නාථි²ති. අයමි භික්ඛවෙ කාමානං ආදිනවො සන්දිට්ඨිකො දුක්ඛක්ඛන්ධො කාමහෙතු -පෙ- කාමානමෙව හෙතු.

සුන ව පරං භික්ඛවෙ කාමහෙතු කාමනිදානං කාමාධිකරණං කාමානමෙව හෙතු රාජානොපි රාජුභි විවදන්ති බ්බතියා³පි බ්බතියෙහි විවදන්ති බ්බාගමණා⁴පි බ්බාගමණෙහි විවදන්ති ගහපති⁵පි ගහපතිහි විවදන්ති මාතා⁶පි පුතෙතන විවදති පුතෙතා⁷පි මාතරා විවදති පිතෘ⁸පි පුතෙතන විවදති පුතෙතා⁹පි පිතරා විවදති භාතා¹⁰පි භාගිනියා විවදති හරිති¹¹පි භාතරා විවදති සභායො¹²පි සභායෙන විවදති, තෙ තස්ස කලහවිග්ගහ විවාදපත්තා අඤ්ඤමඤ්ඤං පාණිති¹³පි උපකකමන්ති ලොභ්බුති¹⁴පි උපකකමන්ති දොක්ඛිති¹⁵පි උපකකමන්ති සකෙති¹⁶පි උපකකමන්ති, තෙ තස්ස මරණමි නිගව්ජන්ති¹⁷ මරණමත්තමි දුක්ඛං. අයමි භික්ඛවෙ කාමානං ආදිනවො සන්දිට්ඨිකො දුක්ඛක්ඛන්ධො කාමහෙතු කාමනිදානං කාමාධිකරණං කාමානමෙව හෙතු.

සුන ව පරං භික්ඛවෙ, කාමහෙතු කාමනිදානං කාමාධිකරණං කාමානමෙව හෙතු අසිවමමං ගහෙතො ධතුකලාපං සන්තයති¹⁸ උභතො ඔසුලං¹⁹ සංගාමං පක්ඛිනුන්ති උසුසුපි විපාමානාසු²⁰ සතතිසුපි විපාමානාසු අසිසුපි විජෙජාතකෙතසු²¹. තෙ තස්ස උසුති²²පි විජ්ඣන්ති, සතති²³පි විජ්ඣන්ති, අසිතා²⁴පි සිසං ඡිනුන්ති. තෙ තස්ස මරණමි නිගව්ජන්ති, මරණ මත්තමි දුක්ඛං. අයමි භික්ඛවෙ කාමානං ආදිනවො සන්දිට්ඨිකො දුක්ඛක්ඛන්ධො කාමහෙතු කාමනිදානං කාමාධිකරණං කාමානමෙව හෙතු.

1. භොගං-ප, ව, වි
2. ගව්ජන්ති-ප ව ව වි

3. වරුණං-ව වි
4. විපාමානෙසු-ප ව වි

5. විජෙජාතලොකෙසු-ම ස සං, ව, වි.

සුත ව පරං භික්ඛවෙ, කාමහෙතු කාමනිදුතං කාමාධිකරණං කාමානමෙව හෙතු අසිවමං ගහෙකා ධනුකලාපං සත්තයහිකා අද්ද වලෙපනා¹ උපකාරියො පක්ඛන්ති උසුසුපි බ්ඨමානෙසු සත්තිසුපි බ්ඨමානාසු අසිසුපි විජ්ජාතලකෙතසු². තෙ තස් උසුහිපි විජ්ඣනති සත්තිහිපි විජ්ඣනති. පක්කඛ්ඨියාපි³ ඔපි ඤානති අභිවංගෙනති⁴ ඔමද්දන්ති අසිනාපි සිසං ජිඤන්ති, තෙ තස් මරණමපි නිගච්ඡන්ති මරණමත්තමපි දුක්ඛං. අයමපි භික්ඛවෙ කාමානං ආදීනවො සන්දිඛ්ඨිකො දුක්ඛක්ඛන්ති කාමහෙතු කාමනිදුතං කාමාධිකරණං කාමානමෙව හෙතු.

සුතවපරං භික්ඛවෙ, කාමහෙතු කාමනිදුතං කාමාධිකරණං කාමානමෙව හෙතු, සන්ධිමපි ජිඤන්ති නිලොපමපි හරන්ති එකාගාරිකමපි⁵ කරොන්ති, පරිපඤ්චි තිඨන්ති, පරදුරමපි ගච්ඡන්ති. තමෙන-රාජානො ගහෙකා විවිධා කම්මකාරණා කාරෙන්නි⁶ කසාහිපි තාලෙන්නි වෙකෙහිපි⁷ තාලෙන්නි අද්ධදණ්ඩකෙහිපි තාලෙන්නි හස්මපි ජිඤන්ති -පෙ- අසිනාපි සිසං ජිඤන්ති, තෙ තස් මරණමපි නිගච්ඡන්ති මරණමත්තමපි දුක්ඛං අයමපි භික්ඛවෙ, කාමානං ආදීනවො සන්දිඛ්ඨිකො දුක්ඛක්ඛන්ති කාමහෙතු කාමනිදුතං කාමාධිකරණං කාමානමෙව හෙතු.

සුතවපරං භික්ඛවෙ, කාමහෙතු කාමනිදුතං කාමාධිකරණං කාමානමෙව හෙතු කායෙන දුච්චරිතං චරන්ති, වාචාය දුච්චරිතං චරන්ති, මනසා දුච්චරිතං චරන්ති. තෙ කායෙන දුච්චරිතං චරිතා වාචාය දුච්චරිතං චරිතවා මනසා දුච්චරිතං චරිතා කායසක හෙද පරමෙරණං අපායං දුග්ගතිං විනිපාතං නිරයං උපපජ්ජන්ති. අයමපි භික්ඛවෙ කාමානං ආදීනවො සම්පරාධිකො දුක්ඛක්ඛන්ති කාමහෙතු කාමනිදුතං කාමාධිකරණං කාමානමෙව හෙතු.”⁸

ආදීනවං කාමගුණෙසු දිස්වාති කාමගුණෙසු ආදීනවං දිස්වා, පසයිතා තුලයිතා තිරයිතා විභාවයිතා විභූතං කන්ධාති ‘ආදීනවං කාමගුණෙසු දිස්වා එකො වරෙ බග්ගවිසාණකපපා’

තෙනාහ සො පච්චෙකසමුද්ධා:

“කාමා හි විත්තා මධුරා මනෝරමා
විරූපරූපෙන මට්ඨන්ති විකං,
ආදීනවං කාමගුණෙසු දිස්වා
එකො වරෙ බග්ගවිසාණකපපා”ති.

1. අද්ධාවලොපනා-සනා

2. විජ්ජාතලකෙතසු-ස.

3. ජක්ඛකායාපි-අ ඉ ජක්ඛකායාපි-ම ව වි ක

5. එකාගාරිකමපි-පන.

6. මරණමනිකාය - මහාදුක්ඛකමනිසුත්ත

6. කරොන්ති-ප ම

7. වකෙහිපි-අ ඉ.

4. අභිවංගෙනති-අ ඉ ප. අභිවංගෙනති-ව වි ක.

ඊති ව ගණේඛා ව උපද්දවො ව
 රොගො ව සල්ලං ව භයං ව මෙතං,
 එතං භයං කාමඥ්ඤාසු දිස්වා
 එකො වරෙ බහවිසාණකප්පො.

ඊති ව ගණේඛා ව උපද්දවො ව රොගො ව සල්ලං ව භයං ව මෙතනි-
 දුක්ඛං හෙතං හගවිතා: “භයනති භික්ඛවෙ, කාමානමෙතං අධිවචනං,
 දුක්ඛනති භික්ඛවෙ, කාමානමෙතං අධිවචනං, රොගොති භික්ඛවෙ,
 කාමානමෙතං අධිවචනං, ගණේඛාති භික්ඛවෙ, කාමානමෙතං අධි
 වචනං සල්ලනති භික්ඛවෙ, කාමානමෙතං අධිවචනං, සංඛේයාති
 භික්ඛවෙ, කාමානමෙතං අධිවචනං, පඤ්ඤාති භික්ඛවෙ, කාමානමෙතං
 අධිවචනං, ගඤ්ඤාති භික්ඛවෙ, කාමානමෙතං අධිවචනං, කසො ව
 භික්ඛවෙ, භයනති කාමාන මෙතං අධිවචනං, යසො ව කාමරාගරතතායං
 භික්ඛවෙ ජන්දරාගවිනිබ්බේඛා දිට්ඨධම්මකාපි භයා න පරිමුච්ඡති,
 සම්පරාධිකාපි භයා න පරිමුච්ඡති, තසො භයනති කාමානමෙතං අධි
 වචනං. කසො ව භික්ඛවෙ දුක්ඛනති-රොගොති-ගණේඛාති-සල්ලනති-
 සංඛේයාති-පඤ්ඤාති-ගඤ්ඤාති කාමනමෙතං අධිවචනං. යසො ව
 කාමරාගරතතායං භික්ඛවෙ ජන්දරාගවිනිබ්බේඛා දිට්ඨධම්මකාපි ගඤ්ඤා
 න පරිමුච්ඡති සම්පරාධිකාපි ගඤ්ඤා න පරිමුච්ඡති, තසො ගඤ්ඤාති
 කාමානමෙතං අධිවචනං” නති.

1. “භයං දුක්ඛං රොගො ව ගණේඛා සල්ලං ව සංඛේයා ව
 පඤ්ඤා ව ගඤ්ඤා උභයං,
2. එතෙ කාමා, පට්ඨවිනති යසං සතෙතා පුජ්ජස්සනා
 භික්ඛේඤ්ඤා සාතරුපෙන පුන ගඤ්ඤාය ගවජති.”
3. යතො ව භික්ඛු ආතාපි සම්පජ්ඣන්තං න රිච්චති,
 සො ඉමං පලිපං’ දුග්ගං අනිකකම්ම තපාවිධො
 පජං ජාතිජරුපෙන එන්ද්‍රියානං අවෙකකති ති.

ඊතිව ගණේඛා ව උපද්දවො ව රොගො ව සල්ලං ව භයං ව මෙතං
 එතං භයං කාමඥ්ඤාසු දිස්වාති: එතං භයං කාමඥ්ඤාසු දිස්වා
 පඤ්ඤාතු කුලසිත්වා තිරසිත්වා විහාට්ඨිත්වා විභුතං කන්ධාති ‘එතං භයං
 කාමඥ්ඤාසු දිස්වා එකො වරෙ බහවිසාණකප්පො’.

තෙනාහ සො පච්චිකසමුද්දො:

“ඊති ව ගණේඛා ව උපද්දවො ව
 රොගො ව සල්ලං ව භයං ව මෙතං,
 එතං භයං කාමඥ්ඤාසු දිස්වා
 එකො වරෙ බහවිසාණකප්පො”ති.

8.

සීතං ව උණං ව බුදුං පිපාසං
වාතාතපෙ¹ ඩංසසිරිංසපෙ ව,²
සබ්බානිපෙතානි අභිසම්භවිතා
එකො වරෙ බ්‍රහ්මවිසාණකප්පො.

සීතං ව උණං ව බුදුං පිපාසනති: 'සීත'නති අභි කාරණෙහි සීතං හොති: අඛණ්ණකර්මාතුකොපවසෙන වා සීතං හොති, ඛේද්ධා උතුචසෙන වා සීතං හොති. උණහනති අභි කාරණෙහි උණං හොති: අඛණ්ණකර්මාතුකොපවසෙන වා උණං හොති, ඛේද්ධා උතුචසෙන වා උණං හොති, බුදු වුවති³ ඡාතකො, පිපාසා වුවති උදක පිපාසාති. 'සීතං ව උණං ව බුදුං පිපාසං.'

ව:තාතපෙ ඩංසසිරිංසපෙ වාති 'වාතා'ති පුරස්මිමා වාතා පච්ඡිමා වාතා උත්තරා වාතා දක්ඛිණා වාතා සරජා වාතා අරජා වාතා සීතා වාතා උණා වාතා පරිත්තා වාතා අධිත්තා වාතා කාළවාතා⁴ වෙරඹවාතා පකඛවාතා සුපණ්ණවාතා තාලපණ්ණවාතා⁴ විධුපනවාතා. ආතපො වුවති සුරියසත්තාපො. ඩංසා වුවනති පිබ්බලමකඛිකා. සිරිංසපා වුවනති අභිති 'වාතාතපෙ ඩංසසිරිංසපෙ ව.'

සබ්බානිපෙතානි අභිසම්භවිතාති, අභිභවිතා අජ්ඣත්තරිතා පරියාදිතා ලෝකිකාති සබ්බානි පෙතානි අභිසම්භවිතා එකො වරෙ බ්‍රහ්මවිසාණකප්පො.

තෙනාහ සො පච්චිකසමබුද්ධා:

"සීතං ව උණං ව බුදුං පිපාසං
වාතාතපෙ ඩංසසිරිංසපෙ ව,
සබ්බානිපෙතානි අභිසම්භවිතා
එකො වරෙ බ්‍රහ්මවිසාණකප්පො"ති.

1. ගරිසපෙ ව-ම ජ සං
2. බුදු වුවනති-ව, වී, කා

3. කාලවාතා ම, ජ, සං, තස්
4. කාළවට්ඨවාතා-ව, වී, ක

9.

නාගොව යුරානි විවජ්ඣිකවා
සඤ්ඤාතඛණ්ඩා පද්ධි උලාරො,
යරාහිරතතං විහරංඃ අරඤ්ඤා
එකො වරෙ බ්‍රහ්මචරිකාණ්ඩකපො.

නාගොව යුරානි විවජ්ඣිකවා 'නාගො' වූවකි හස්තනාගො, පච්චිකසම්මුද්ධාපි නාගො, කිංකරණා පච්චිකසම්මුද්ධා නාගො: ආග්‍යං න කරොතිති නාගො, න ගච්ඡතිති නාගො, න ආගච්ඡතිති නාගො, කථං සො පච්චිකසම්මුද්ධා ආග්‍යං න කරොතිති නාගො: 'ආග්‍ය' වූවකි පාරකා අනුසලා ධර්මා සංකිලෙසිකා පොනොභවිකා සදරා දුක්ඛවිපාකා ආයතිං ජාතිජරාමරණියා.

1. "ආග්‍යං න කරොති කිංඤ්චිලොකෙ (සභියා'ත් හගවා)
සබ්බසංයොගෙ' විසජ්ඣ ඛන්ධනානි,
සබ්බස්ස න සජ්ජති විමුක්තො
නාගො තාදි පවුච්චිතෙ තථස්ස".

එවං සො පච්චිකසම්මුද්ධා ආග්‍යං න කරොතිති නාගො.

කථං සො පච්චිකසම්මුද්ධා න ගච්ඡතිති නාගො: සො පච්චිකසම්මුද්ධා න ඡතුර්ගතිං ගච්ඡති, න දෙසාගතිං ගච්ඡති, න මොහාගතිං ගච්ඡති, න භයාගතිං ගච්ඡති, න රුභවසෙන ගච්ඡති, න දෙසවසෙන ගච්ඡති, න මොහවසෙන ගච්ඡති, න මානවසෙන ගච්ඡති, න දිට්ඨිවසෙන ගච්ඡති, න උභවවසෙන ගච්ඡති, න විචිකිච්ඡා-වසෙන ගච්ඡති න අනුසයවසෙන ගච්ඡති න වග්ගොති ධම්මෙති' යායති නියති වුත්තති සංහරියති. එවං සො පච්චිකසම්මුද්ධා න ගච්ඡතිති නාගො.

කථං සො පච්චිකසම්මුද්ධා න ආගච්ඡතිති නාගො: සොතාපතතිමග්ගෙන සෙ කිලෙසා පභීනා, තෙ කිලෙසෙ න පුනෙති න පච්චෙති න පට්ඨාගච්ඡති, සකදගාමීමග්ගෙන -පෙ- අනාගාමීමග්ගෙන -පෙ- අරහත්තමග්ගෙන යෙ කිලෙසා පභීනා තෙ කිලෙසෙ න පුනෙති, න පච්චෙති, න පට්ඨාගච්ඡති, එවං සො පච්චිකසම්මුද්ධා න ආගච්ඡතිති නාගො.

1. විහරෙ - ම ඡ ස.
2. සංගොගං - ව ඊ

3. නවග්ගෙති කප්පෙති - ව ඊ
තවග්ගෙති කප්පෙති - ම ඡ ස.

නාගොව යුරානි විවිජ්ඣිකානි: යථා සො හස්තීනාගො යුරානි විවිජ්ඣිකා පරිවජ්ජකා අභිනිවජ්ජකා එකො අරකොකු වනචජ්ජකා-භාහකා වරති ඉරියති පාලෙති යපෙති යාපෙති. පච්චකසමුද්ධාපි ගණං විවජ්ජකා පරිවජ්ජකා අභිනිවජ්ජකා එකො අරකොකු වනපජානි පහකානි සෙනාසනානි පටිසෙවති, අපසඤ්ඤා අපතිකොසානි විජනවාතානි චක්කුසාරාහසෙයාකානි පටිසලානසාරුපානි. ජො එකො ගච්ඡති, එකො තිවඤ්ඤා, එකො නිසිද්ධි, ඒකො සෙයාං කපපති, එකො ගාමං පිණ්ඩාය පටිසති, ඒකො පටිකකමති, එකො රහො නිසිද්ධි, ඒකො වඩකමං අධිවධානි, ඒකො වරති විහරති ඉරියති වහෙතති පාලෙති යපෙති 'යාපෙතිනි නාගොව යුරානි පරිවජ්ජකානි.'

සඤ්ඤාතථෙයා පද්ධි උළාරොති; යථා සො හස්තීනාගො සඤ්ඤාතථෙයා සහතරතනො වා හොති අවධරතනො වා. පච්චකසමුද්ධාපි සඤ්ඤාතථෙයා අසෙකෙකුන සිලකෙකුන අසෙකෙකුන සමාධිකෙකුන අසෙකෙකුන පඤ්ඤාකෙකුන අසෙකෙකුන විමුක්තිකෙකුන අසෙකෙකුන විමුක්තිකුණදසනකෙකුන. යථා සො හස්තීනාගො පද්ධි. පච්චකසමුද්ධාපි සහති බොජ්ඣංගපුට්ඨාපි පද්ධි. සතිසංඛාරාච්ඡිඛිනපුට්ඨානි ධම්මවිවයසංඛාරාච්ඡිඛිනපුට්ඨානි විරිය සංඛාරාච්ඡිඛිනපුට්ඨානි පිත්තසංඛාරාච්ඡිඛිනපුට්ඨානි පඤ්ඤාච්ඡිඛිනපුට්ඨානි සමාධිසංඛාරාච්ඡිඛිනපුට්ඨානි උපෙකාසංඛාරාච්ඡිඛිනපුට්ඨානි යථා සො හස්තීනාගො උළාරො රාමෙන බලෙන ජවෙන සුරෙන පච්චකසමුද්ධාපි උළාරො සිලෙන සමාධිනා පඤ්ඤාය විමුක්තියා විමුක්තිකුණදසනනානි-සඤ්ඤාතථෙයා පද්ධි උළාරො.

යථාභිරතනං විහරං¹ අරකොකුති; යථා සො හස්තීනාගො යථාභිරතනං අරකොකු විහරති, පච්චකසමුද්ධාපි යථාභිරතනං අරකොකු විහරති, පඨමෙනපි කුමානෙන යථාභිරතනං අරකොකු විහරති, දුතියෙනපි කුමානෙන-තතියෙනපි කුමානෙන-චතුසෙකෙනපි කුමානෙන යථාභිරතනං අරකොකු විහරති, මෙත්තායපි චෙත්තාවිමුක්තියා යථාභිරතනං අරකොකු විහරති, කරුණායපි චෙත්තාවිමුක්තියා-මුද්ධායපි චෙත්තාවිමුක්තියා-උපෙකායපි චෙත්තාවිමුක්තියා යථාභිරතනං අරකොකු විහරති, ආකාශානඤ්ඤායතනසමාපත්තියාපි යථාභිරතනං අරකොකු විහරති, වීඤ්ඤාණඤ්ඤායතනසමාපත්තියාපි - ආකිඤ්ඤායතනසමාපත්තියාපි - නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනසමාපත්තියාපි - නිරොධසමාපත්තියාපි - එලසමාපත්තියාපි යථාභිරතනං අරකොකු විහරති 'යථාභිරතනං විහරං අරකොකු ඒකො වරෙ බහුවිසාණකපො'.

1. අරකොකු වනචජ්ජකාහෙයා - ව වී

2. විහරෙ - ම ජ සං

තෙනාහ සො පච්චික සම්බුද්ධො:

“නාගොව යුරානි විවජ්ජිතො
සඤ්ඤානචෙත්තො පදුමි උලාරො,
යථාහිරන්තං ඒභරං අරඤ්ඤා
එකො වරෙ බහාවිසාණකප්පො”ති.

10

අට්ඨානතං සඛගණිකාරත සස
යං එසසයෙ සාමයිකං විමුක්තිං,
ආදිවච්චක්ඛික වචො නිසම්ම
එකො වරෙ බහාවිසාණකප්පො.

අට්ඨානතං සඛගණිකාරත සස යං එසසයෙ සාමයිකං විමුක්තිං නි:
වුක්තං ගොතං හගවිතං. “සොවිතානාදු භික්ඛු සංගණිකාරාමො
සංගණිකාරතො සංගණිකාරාමතං අනුසුගො, ගණාරාමො ගණරතො
ගණසම්මුදිතො ගණාරාමතං අනුසුගො යං තං නොකම්මෙ සුඛං
පච්චිකසුඛං උපසම්පුඛං සම්මොධසුඛං, තස සුඛසං නිකාමලාභි
හවිසානි අකිච්චලාභි අකසිරලාභිනි නොතං යානං විජ්ජති සො ව චො
සො ආනාදු භික්ඛු එකො ගණසො වූපකච්චො විහරති, තසෙතං
භික්ඛුතො පාටිකඛි: යං තං නොකම්මෙ සුඛං පච්චිකසුඛං උපසම්පුඛං
සම්මොධසුඛං, තස සුඛසං නිකාමලාභි හවිසානි අකිච්චලාභි
අකසිරලාභිනි යානාමතං විජ්ජති. සො වතානාදු භික්ඛු සඛගණිකාරාමො
සඛගණිකාරතො සංගණිකාරාමතං අනුසුගො ගණාරාමො ගණරතො ගණ
සම්මුදිතො ගණාරාමතං අනුසුගො සාමයිකං වා සන්නං වෙතො විමුක්තිං.
උපසම්පජජ විහරිසානි අසාමයිකං වා අකුප්පනි නොතං යානං විජ්ජති.
යො ව චො සො ආනාදු භික්ඛු ඒකො ගණසො වූපකච්චො විහරති,
තසෙතං භික්ඛුතො පාටිකඛි: සාමයිකං වා සන්නං වෙතො විමුක්තිං
උපසම්පජජ විහරිසානි, අසාමයිකං වා අකුප්පනි යානාමතං විජ්ජති”ති
අට්ඨානතං සංගණිකාරත සස යං එසසයෙ සාමයිකං විමුක්තිං.

ආදිවච්චක්ඛික වචො නිසම්මානි ‘ආදිවර්’ දිවති සුරියො
සො ගොතමො ගොතොන පච්චිකසම්බුද්ධොදි ගොතමො ගොතොන
සො පච්චිකසම්බුද්ධො සුරියසං ගොතොකොතො ගොතොකච්ච,
තසො පච්චිකසම්බුද්ධො ආදිවච්චක්ඛි. ආදිවච්චක්ඛික වචොනිසම්මානි
ආදිවච්චක්ඛික වචනං බාසථං දෙසනං අනුසිද්ධිං සුඤ්ඤා සුඤ්ඤා
උග්ගහෙතො උපධාරයිතො උපලක්ඛයිතො ‘ආදිවර්චක්ඛික වචො
නිසම්ම එකො වරෙ බහාවිසාණකප්පො,’.

තෙනාහ සො පච්චිකසම්බුද්ධො:

“අට්ඨානතං සඛගණිකාරත සස
යං එසසයෙ සාමයිකං විමුක්තිං,
ආදිවච්චක්ඛික වචො නිසම්ම
එකො වරෙ බහාවිසාණකප්පො”ති.

දුතියො වග්ගො.

1. ඉක්කමෙ - ගතා
2. සමාදිකං - ව වි
3. සංගණික රතො - ම ජ ස.
7. අනුසිද්ධිං - මජ්ඣ

4. ගණි සමුදිතො - ව වි
5. සාමායිකං - ම ජ ස.
6. සන්නං වෙතො විමුක්තිං - ව වි ක
8. මජ්ඣමනිකායං - මාඤ්ඤාසුඤ්ඤා

1.

දිව්‍යවිසුකානි උපානිවනෙතා
පනෙතා නියාමං පටිලද්ධමග්ගො,
උපානතඤ්ඤාණොමිති අනාඤ්ඤානෙයො
එතො චරෙ බහවිසාණකපො.

දිව්‍යවිසුකානි උපානිවනෙතානි 'දිව්‍යවිසුකානි' වූවිනි විසතිවක්ඛානා සංකායා දිව්‍ය. "ඉධ අඤ්ඤාතවා පුද්ගලජානො අරියානං අදසංඝාති අරියධම්මෙ සං අකොච්ඡෙ, අරියධම්මෙ අභිනිදො, සප්පරිසානං අදසංඝාති සප්පරිසධම්මෙ සං අකොච්ඡෙ සප්පරිසධම්මෙ අභිනිදො, රූපං අකතං සමනුපසාදි රූප වහං වා අකතං අකතානි වා රූපං රූපස්මිං වා අකතං, වේදනං-සංඤ්ඤා සංඛාරං- විඤ්ඤාණං අකතං සමනුපසාදි, විඤ්ඤාණවහං වා අකතං අකතානි වා විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණස්මිං වා අකතං, යා එවරූපා දිව්‍ය දිව්‍යගතංදිව්‍ය ගතං දිව්‍යකතාරො දිව්‍යවිසුකාසිකං දිව්‍යවිපච්ඡේදං දිව්‍යසංයෝජනං ගාමො පතිට්ඨාමො¹ අභිනිවේසො පරාමාසො ඤාමග්ගො මිච්ඡාපථො මිච්ඡාතං තිත්ථායතං විපරියෙ-සගාමො² විපරිතගාමො විපලප්පාසගාමො ටිච්ඡාගාමො අයාථාවතස්මිං³ යාථාවතනි ගාමො යාවතා ආසව්‍යා දිව්‍යගතානි ඉමානි දිව්‍යවිසුකානි" දිව්‍යවිසුකානි උපානිවනෙතානි දිව්‍යවිසුකානි උපානිවනෙතා අතිකතනො සමතිකතනො විතිවනෙතානි 'දිව්‍යවිසුකානි උපානිවනෙතා'.

පනෙතා නියාමං පටිලද්ධමග්ගොනි 'නියාමා' වූවිනි වහාරො මග්ගා අරියො අවධානිකො මග්ගො. සෙයාපිදං: සමමාදිව්‍ය සමමාසංකපො සමමාවාසා සමමාකම්මනො සමමාඤ්චො සමමාවායාමො සමමාසති සමමාසමාධි. චතුති අරියමග්ගෙති සමතකාගතො නියාමං පනෙතා සමපනෙතා අධිගතො එසසිතො සමිතිකතොනි 'පනෙතානියාමං'. පටිලද්ධමග්ගොනි ලබමග්ගො ටිලද්ධමග්ගො අධිගතමග්ගො එසසිතමග්ගො සමිතිකතමග්ගොනි 'පනෙතා නියාමං පටිලද්ධමග්ගො'.

1. පටිඤ්ඤාමො - ම ඡ සං

2. අයාථාවතස්මිං - ම ඡ සං

3. විපරියාසගාමො - ම ඡ සං

උපපන්නඤාණොමිති අනඤානුමානායොසාති තස්ස පච්චෙක්ඛසම්බුද්ධස්ස ඤාණං උපපන්නං සමුප්පන්නං ගිබ්බන්තං අභිනිබ්බන්තං පාතුහුතං 'සබ්බෙ සඛාරා අනිච්චා'ති ඤාණං උපපන්නං සමුප්පන්නං ගිබ්බන්තං අභිනිබ්බන්තං පාතුහුතං, 'සබ්බෙ සඛාරා දුක්ඛා'ති -පෙ- 'සබ්බෙ ධම්මා අනත්තා ති -පෙ- යං කිඤ්චි සමුදයධම්මං සබ්බං තං නිරොධධම්ම'න්ති ඤාණං උපපන්නං සමුප්පන්නං නිබ්බන්තං අභිනිබ්බන්තං පාතුහුතන්ති 'උපපන්නඤාණොමිති', 'අනඤානුමානායොසාති: යො පච්චෙක්ඛසම්බුද්ධො න පරතොයො, න පරප්පත්තියො, න පරප්පච්චියො න පරපට්ඨිඤ්ඤා' යථාහුතං ජනාති! පස්සති අසම්මුලෙහා සම්පජානො' පටිස්සන්තො සබ්බෙ සඛාරා අනිච්චා'ති න පරතොයො, න පරප්පත්තියො, න පරප්පච්චියො, න පරපට්ඨිඤ්ඤා යථාහුතං ජනාති පස්සති අසම්මුලෙහා සම්පජානො පතිස්සන්තො' 'සබ්බෙ සංඛාරා දුක්ඛා'ති -පෙ- සබ්බෙ ධම්මා අනත්තා'ති -පෙ- යං කිඤ්චි සමුදයධම්මං සබ්බං තං නිරොධධම්ම'න්ති න පරතොයො, න පරප්පත්තියො, න පරප්පච්චියො, න පට්ඨිඤ්ඤා: යථාහුතං ජනාති පස්සති අසම්මුලෙහා සම්පජානො පතිස්සන්තොති 'උපපන්නඤාණොමිති අනඤානුමානායො, ඒකො වරෙ බහුවිසාණකප්පො'.

තෙනාහ සො පච්චෙක්ඛසම්බුද්ධො:

"දිට්ඨිප්පුත්තාති උපාතිවත්තො

පට්ඨොති යාමං පටිලක්ඛණො,

උපපන්නඤාණොමිති අනඤානුමානායො

ඒකො වරෙ බහුවිසාණකප්පො'ති.

2.

නිලොප්පාදො' නිකකුහො නිප්පිසාසොති

නිව්වෙසනා නිද්ධිත්තකසාවමොහො,¹

නිරාසො සබ්බලොකෙ හවිත්ථා

ඒකො වරෙ බහුවිසාණකප්පො.

නිලොප්පාදො නිකකුහො නිප්පිසාසොති 'ලොප්පා' වුවුත් තණ්හා. "යො රාගො සාරාගො -පෙ- අභිජ්ඣා ලොහො අකුසලමුලං" සා ලොප්පා තණ්හා පච්චෙක්ඛසම්බුද්ධස්ස පභිනා උච්ඡින්නමුලා තාලා-වජ්ජකතා අනභාව කතා ආයතිං අනුප්පාදධම්මා, තස්මා පච්චෙක්ඛසම්බුද්ධො නිලොප්පාදො. නිකකුහොති: තිණි කුහනඤ්ඤාති: පච්චිස පටිසෙධන සඛාරා² කුහනවත්ත, ඉරියාථසඛාරා කුහනවත්ත, සාමන්තජලානසඛාරා කුහනවත්ත.

1. පටිබන්ධ - ව.වි

2. ත-ජානාති - ව.වි

3. පටිසෙධනා - ව.වි ම ජ ස.

4. නිලොප්පාදො - ව.වි

5. තාසාමොහො - මජ්ඣ., ව.වි, ක

6. පටිච්චසම්පට්ඨන සංඛාරා - මජ්ඣ.

කතමං පව්‍යපට්‍යෙධනසංඛාතං¹ කුහනවත්තු: “ඉධ ගහපතිකං
 හිතඛුං ගිමිනෙන්නති: විවර පිණ්ඩපාත සෙනාසන ගිලානපව්‍යසහෙසස්-
 පරික්කාරෙහි සො පාට්‍යො ඉච්ඡාපකතො අත්තකො විවරපිණ්ඩපාත-
 සෙනාසනගිලානපව්‍යසහෙසස්පරික්කාරානං භියොකමාතං. උපාදය
 විවරං පව්‍යක්කාති, පිණ්ඩපාතං පව්‍යක්කාති, සෙනාසනං පව්‍යක්කාති,
 ගිලානපව්‍යසහෙසස්පරික්කාරං පව්‍යක්කාති, සො එවමාහ: කිං සමණස්ස
 මහගෙසන විවරෙන එතං සාරුප්පං: යං සමණො සුසානා වා සඛාර-
 කූචා වා පාපගීකා වා නත්තකානි උච්චිතිතා සංඝාටිකං කතා ධාරෙය්‍ය.
 කිං සමණස්ස මහගෙසන පිණ්ඩපාතෙන: එතං සාරුප්පං යං සම-
 ණො උඤ්ඤාචරියාය පිණ්ඩියාලොපෙන ජීවිකං කප්පෙය්‍ය. කිං
 සමණස්ස මහගෙසන සෙනාසනෙන, එතං සාරුප්පං: යං සමණො
 රුක්ඛමුලිකො වා අසං සොසානිකො වා අබ්බොකාසිකො වා.
 කිං සමණස්ස මහගෙසන ගිලානපව්‍යසහෙසස්පරික්කාරෙන එතං
 සාරුප්පං යං සමණො පුතිමුත්තන වා හරිතකිංකරිකා වා ඔසධං
 කරෙය්‍යාති තදුපාදය ලුඛං විවරං ධාරෙති, ලුඛං පිණ්ඩපාතං පරිභුඤ්ඤාති,
 ලුඛං සෙනාසනං පට්‍යෙවති, ලුඛං ගිලානපව්‍යසහෙසස්පරික්කාරං
 පට්‍යෙවති. තමෙනං ගහපතිකා එවං ජානන්ති; ‘අයං සමණො
 අපට්‍යො සන්තුට්ඨො පට්‍යෙත්තො අසංසට්ඨො ආරභ්විරියො ධුතවාදො’ති
 භියො භියො නිමිනෙන්නති² විවරපිණ්ඩපාතසෙනාසනගිලානපව්‍ය-
 සහෙසස්පරික්කාරෙහි. සො එවමාහ: තිණ්ණං සමුච්ඡිතං සද්ධො කුල-
 උත්තොඛ්‍යං පුඤ්ඤං පසවති සද්ධාය සමුච්ඡිතං සද්ධො කුලඋත්තො ඛ්‍යං
 පුකකුං පසවති දෙය්‍යධම්මස්ස සමුච්ඡිතං සද්ධො කුලඋත්තො ඛ්‍යං
 පුඤ්ඤං පසවති, දකඛණෙය්‍යානං සමුච්ඡිතං සද්ධො කුලඋත්තො ඛ්‍යං
 පුඤ්ඤං පසවති. කුමාතං චේවායං සද්ධා අත්තී දෙය්‍යධම්මො ව
 සංවිජ්ජති අහං ව පට්‍යාහකො. සචෙතං³ න පට්‍යාහෙසසාමි එවං.
 කුමෙහ පුඤ්ඤෙන පරිබාහිරා හවිසාමි, න මයං ඉමිනා අත්තො
 කුමාතංයෙව⁴ අනුකම්පාය පටිගණකාමිති, තදුපාදය ඛ්‍යං විවරං
 පටිගණකාති ඛ්‍යං පිණ්ඩපාතං පටිගණකාති ඛ්‍යං සෙනාසනං
 පටිගණකාති ඛ්‍යං ගිලානපව්‍යසහෙසස්පරික්කාරං පටිගණකාති,
 යා එවරූපා භාකුට්ඨා භාකුට්ඨං කුහනා කුහායනං කුහිතකත්තං, ඉදං
 පව්‍යපට්‍යෙධනසංඛාතං කුහනවත්තු.

1. පව්‍ය පට්‍යෙධන සංඛාතං - ම ජ සං

2. පිණ්ඩපාතං - ප ට ටි

3. සචෙතං - ම ට ටි ක

4. කුමෙහෙදං - ම ට ටි ක

කතමං ඉරියාපථසංඛාරං කුහනවිතථු; ඉධෙකට්ඨො පාපිවෙජා ඉවජාපකතො සමාචාරාධිප්පායො, එවං මං ජනො සමාචාරිකස්සතිති ගමනං සණ්ඨපෙති යානං සණ්ඨපෙති තිසර්ථං සණ්ඨපෙති සයනං සණ්ඨපෙති පණ්ඩාය ගව්හි, පණ්ඩාය තිට්ඨති, පණ්ඩාය ගිම්බිති, පණ්ඩාය සෙය්‍යං කපෙති, සමාභිතො විය ගව්හි, සමාභිතො විය තිට්ඨති, සමාභිතො විය ගිම්බිති, සමාභිතො විය සෙය්‍යං කපෙති¹ ආපාරකජක්ඛාදිව හොති² යා එවරුපා ඉරියාපථස්ස අට්ඨපනා ධ්වනා සණ්ඨපනා භාකුට්ඨා භාකුට්ඨං කුහනා කුහායනා කුහිතකං, ඉදං ඉරියාපථසංඛාරං කුහනවිතථු.

කතමං සාමන්තජප්පනසංඛාරං කුහනවිතථු; ඉධෙකට්ඨො පාපිවෙජා ඉවජාපකතො සමාචාරාධිප්පායො එවං මං ජනො සමාචාරිකස්සතිති³ අරියධම්මසත්තිසංඛිතං වාචං භාසති. යො එවරුපං චිවිරං ධාරෙති, සො සමණො මහෙසකෙකාති භණ්ති, යො එවරුපං පත්තං ධාරෙති, ලොභථාලකං ධාරෙති, ධම්මකරකං⁴ ධාරෙති, පරිස්සාවනං ධාරෙති, කුඤ්ඤිකං ධාරෙති, උපාහනං ධාරෙති, කායබන්ධනං ධාරෙති, ආයොගං ධාරෙති⁴, සො සමණො මහෙසකෙකාති භණ්ති. යස්ස එවරුපො උපජක්ඛායො සො සමණො මහෙසකෙකාති, භණ්ති, යස්ස එවරුපො ආවරියො, එවරුපා සමානුපජ්ඣායකා සමානාවරියකා මිත්තා සන්ද්විශා සමානා සභායා, සො සමණො මහෙසකෙකාති භණ්ති. යො එවරුපෙ විහාරෙ වසති, අධිකොගෙ වසති - පාසාදෙ වසති - භම්මියෙ වසති - ගුහායං වසති - ලෙණෙ - වසති - කුටියා වසති - කුටාගාරෙ වසති, අට්ඨෙ වසති, මාළෙ වසති උදුණෙඛ වසති, උපට්ඨානසාලායං උසති, මණ්ඩපෙ වසති, රුක්ඛවුලෙ වසති, සො සමණො මහෙසකෙකාති භණ්ති, අපවා කොරඤ්ඤකකොරඤ්ඤකො භාකුට්ඨකභාකුට්ඨකො කුහකකුහකො ලපකලපකො මුඛසංභාවිතො අයං සමණො ඉමාසං එවරුපානං සත්තානං විහාරසමාපත්තිනං ලභීති. තාදිසං ගමිතරං ගුලුං නිපුණං පටිච්ඡන්තං ලොකුත්තරං සුඤ්ඤතාපට්ඨසඤ්ඤානං කථං කථෙති. යා එවරුපා භාකුට්ඨා භාකුට්ඨං කුහනා කුහායනා කුහිතකං, ඉදං සාමන්තජප්පනසංඛාරං කුහනවිතථු.

තස්ස පට්ටකසම්බුද්ධිසස ඉමානි තිණි කුහනවිතථුනි පභිනානි සමුච්ඡින්නානි වූපසන්නානි පටිපසංඝානි අභිබ්බපත්තිකානි ඤාණංගිනා දඬිකානි, තස්මා සො පට්ටකසම්බුද්ධො ගිතකුහො,

1. සමාභිතොවිය සයනි - පන

2. ආපාරකජක්ඛාදිව හොති - කසම්ම

3. ධම්මකරණං - ම ජ සං

4. ආයොගභිතො ධාරෙති - සාය

නිපපිපාසොති. 'පිපාසා' වුවිති තණ්හා, 'යො රාගො සාරාගො -පෙ- අභිජ්ඣා ලොභො අකුසලමුලං.'¹ සා පිපාසා තණ්හා තසං පච්චිකසමිබ්බකසං පභිතා උච්ඡින්නමුලා තාලාවක්ඛකතා අනභාවකතා² ආයති. දනුපපාදධම්මා, තණ්හා සො පච්චිකසමිබ්බකා නිපපිපාසොති 'තිලොලොපො' නික්කුහො නිපපිපාසො.'

තිමමකෙඛා නිඛින්නකසාවමොහොති 'මකෙඛා'ති 'යො මකෙඛා මකෙඛායනා මකෙඛාසිතතං නිවුරියං නිවුරියකමමං කසාවොති' රාගො කසාවො, දෙසො කසාවො, මොහො කසාවො, කොධො උපනා හො මකෙඛා පලාසො -පෙ- සබ්බාකුසලාභිසංඛාරා කසාවා. ආමාහොති: දුක්ඛෙ අඤ්ඤාණං, දුක්ඛසමුදයෙ අඤ්ඤාණං, දුක්ඛනිරෝධෙ අඤ්ඤාණං. දුක්ඛනිරෝධගාමිනියා පටිපදය අඤ්ඤාණං පුබ්බතෙන අඤ්ඤාණං අපරතෙන අඤ්ඤාණං, පුබ්බත්තාපරතෙන අඤ්ඤාණං, ඉද්දපච්චියනා පටිච්චසමුප්පන්නස්ස ධම්මෙස්ස අඤ්ඤාණං, යං ඵවරුපං අඤ්ඤාණං අදස්සනං අනභිසමයො අනතුබොධො අපච්චෙවෙධො අසංගාහනා අපරියොගාහනා අසමපෙක්ඛනා අපච්චෙවෙක්ඛනා අපච්චක්ඛකමමං දුග්ඤ්ඤා ඛාලං අසමපඤ්ඤං මොහො පමොහො සමමොහො අවිජ්ජා ඵර්ථජ්ජාසො අවිජ්ජායොගො අවිජ්ජානුසයො අවිජ්ජාපරි- යුට්ඨානං අවිජ්ජාලභිති මොහො අකුසලමුලං. තසං පච්චිකසමිබ්බකසං මකෙඛා ච මොහො ච වන්තා සංවන්තා නිඛින්නා පභිතා සමුච්ඡින්නා වුපසන්නා පටිපසංඝාතා අභිබ්බත්තභවිකා ඤාණභවිකා දක්ඛාති "සො පච්චිකසමිබ්බකො 'තිමමකෙඛා නිඛින්නකසාවමොහො'

නිරාසසො සබ්බලොකෙ භවිත්වාති "ආසා" වුවිති තණ්හා, 'යො රාගො සාරාගො -පෙ- අභිජ්ඣා ලොභො අකුසලමුලං' සබ්බලොකෙති: සබ්බඅපාය ලොකෙ සබ්බ මනුසසලොකෙ සබ්බ දෙවලොකෙ සබ්බබ්‍රහ්මලොකෙ සබ්බධාතූලොකෙ සබ්බආයතනලොකෙ. නිරාසසො සබ්බලොකෙ භවිත්වාති සබ්බලොකෙ නිරාසසො භවිත්වා. නික්කංගොභවිත්වා, නිපපිපාසො භවිත්වාති 'නිරාසසො සබ්බලොකෙ භවිත්වා එකො වරෙ බ්‍රහ්මසාණකප්පො.'

තෙනාහ සො පච්චිකසමිබ්බකො:

"තිලොලොපො නික්කුහො නිපපිපාසො
තිමමකෙඛා නිඛින්නකසාවමොහො,
නිරාසසො සබ්බලොකෙ භවිත්වා
එකො වරෙ බ්‍රහ්මසාණකප්පො"ති.

1. අනභාවං ගතා - ව 8 ට 3 සං
2. නිලොලොපො - ව 8

3. ධම්මසංඛාරො - ව්‍යකුලපාදානං

3.

පාපං සභායං පරිවජජයෙථ
අනාඤ්ඤායං විසමෙ නිවිට්ඨං,
සයං න සෙවෙ පසුතං පමනං.
එකො වරෙ බහුවිසාණකපෙසා.

පාපං සභායං පරිවජජයෙථානි: 'පාපසභායො' වුවවනි 'යො සො සභායො දසවතප්පකාය මිච්ඡාදිට්ඨියා සමන්තාගතො'. නස්සි දින්නං නස්සි ශිට්ඨං, නස්සි භුතං, නස්සි සුඛවද්දකකාමං.¹ කම්මානං ඵලං විපාකො, නස්සි අයං ලොකො, නස්සි පරොලොකො, නස්සි මාතා, නස්සි පිතා, නස්සි සත්තා ඔපපාතිකා, නස්සි ලොකෙ සම්මානාභිමානා සම්මානා සම්මාපට්ඨකා යෙ ඉමං ච ලොකං පරං ච ලොකං සයං අභිඤ්ඤා සඤ්ඤාතා පට්ඨෙතති'ති අයං පාප සභායො. පාපං සභායං පරිවජජයෙථානි: පාපං සභායං වජ්ජයා පරිවජජයා'ති 'පාපං සභායං පරිවජජයෙථ'.

අනාඤ්ඤායං විසමෙ නිවිට්ඨානි: 'අනාඤ්ඤායං, වුවවනි යො සො සභායො දසවතප්පකාය මිච්ඡාදිට්ඨියා සමන්තාගතො නස්සි දින්නං නස්සි ශිට්ඨං -පෙ- යෙ ඉමං ච ලොකං පරං ච ලොකං සයං අභිඤ්ඤා සඤ්ඤාතා පට්ඨෙතති'ති. විසමෙ නිවිට්ඨානි: විසමෙ කායකමෙ නිවිට්ඨං, විසමෙ උච්ඡිකමෙ නිවිට්ඨං, විසමෙ මනෝකමෙ නිවිට්ඨං, විසමෙ පාණාතිපාතෙ නිවිට්ඨං, විසමෙ අදින්නාදනෙ නිවිට්ඨං, විසමෙ කාමෙසුමිච්ඡාවාරෙ නිවිට්ඨං, විසමෙ මුසාවාදෙ නිවිට්ඨං, විසමාය පිසුනාය වාචාය නිවිට්ඨං, විසමාය ඵරුසාය වාචාය නිවිට්ඨං, විසමෙ සමඵප්පලාපෙ නිවිට්ඨං, විසමාය අභිජ්ඣාය නිවිට්ඨං, විසමෙ ව්‍යාපාදෙ නිවිට්ඨං, විසමාය මිච්ඡාදිට්ඨියා නිවිට්ඨං, විසමෙසු සංකාරෙසු නිවිට්ඨං, විසමෙසු පඤ්ඤා කාමභූතෙසු නිවිට්ඨං, විසමෙසු පඤ්ඤා නිවරණෙසු නිවිට්ඨං විනිවිට්ඨං, සත්තං අරභිතං උපගතං අධිවුත්තනනි 'අනාඤ්ඤායං විසමෙ නිවිට්ඨං'.

1. සුභත සුභතානං - මජ්ඣං

සයං න සෙවෙ පසුතං පමත්තනති- පසුතනති: 'යොපි කාමෙ එසති ගවෙසති පරියෙසති තව්වරිතො තබ්බහුලො තඤ්ඤාදිදේසො තනතිතෙතො තප්පොතො තප්පබ්බාදො තද්ධිමුක්ඛො තද්ධිපතෙයො- සොපි කාමෙ පසුතො'. 'යොපි තණ්හාවසෙන රූපෙ පරියෙසති, සද්දෙ-ගඤ්ඤ-රසෙ- ඵොට්ඨබ්බෙ පරියෙසති තව්වරිතො තබ්බහුලො තඤ්ඤාදිදේසො තනතිතෙතො තප්පොතො තප්පබ්බාදො තද්ධිමුක්ඛො තද්ධිපතෙයො, සොපි කාමපසුතො' යොපි තණ්හා වසෙන රූපෙ පටිලහති සද්දෙ- ගඤ්ඤ- රසෙ- ඵොට්ඨබ්බෙ පටිලහති තව්වරිතො තබ්බහුලො තඤ්ඤාදිදේසො තනතිතෙතො තප්පොතො තප්පබ්බාදො තද්ධිමුක්ඛො තද්ධිපතෙයො, සොපි කාමපසුතො. යොපි තණ්හා වසෙන රූපෙ පරිභුඤ්ඤති, සද්දෙ- ගඤ්ඤ- රසෙ- ඵොට්ඨබ්බෙ පරිභුඤ්ඤති තව්වරිතො තබ්බහුලො තඤ්ඤාදිදේසො තනතිතෙතො තප්පොතො තප්පබ්බාදො තද්ධිමුක්ඛො තද්ධිපතෙයො, සොපි කාමපසුතො. යථා කල්හකාරකො කල්හපසුතො, කම්මකාරකො කම්මපසුතො, ගොවරෙ වරතො ගොවරපසුතො, ක්කායි ක්කායපසුතො, එවමෙව යො කාමෙ එසති ගවෙසති පරියෙසති තව්වරිතො තබ්බහුලො තඤ්ඤාදිදේසො තනතිතෙතො තප්පොතො තප්පබ්බාදො තද්ධිමුක්ඛො තද්ධිපතෙයො, සොපි කාමපසුතො. යොපි තණ්හා වසෙන රූපෙ පරියෙසති - පෙ - යොපි තණ්හාවසෙන රූපෙ පටිලහති - පෙ - යොපි තණ්හාවසෙන රූපෙ පරිභුඤ්ඤති, සද්දෙ - ගඤ්ඤ - රසෙ - ඵොට්ඨබ්බෙ පරිභුඤ්ඤති, තව්වරිතො තබ්බහුලො තඤ්ඤාදිදේසො තනතිතෙතො තප්පොතො තප්පබ්බාදො තද්ධිමුක්ඛො තද්ධිපතෙයො සොපි කාමපසුතො. පමත්තනති: පමාදෙ වක්කබ්බො: කායදුරිතෙ වා වීර්යවරිතෙ වා මනෝදුරිතෙ වා පඤ්ඤා කාමභූතෙසු වා වික්කසං වොසකංගො¹ වොසකංගානුපාදනං² කුසලානං ධම්මානං භාවනාය අසකකවිකිරියතා අසාතවිකිරියතා අනවධිත කිරියතා⁴ ඔලීනවුත්තතා නික්ඛිත්තජන්දා නික්ඛිත්තධුරතා අනාසෙවනා අභාවනා අබ්බුලිකම්මං අනාදිට්ඨානං අනානුයොගො පමාදෙ. 'යො එවරූපො පමාදෙ පමජ්ජනා පමජ්ජිතත්තං, අයං වුරිත්තං පමාදෙ. සයං න සෙවෙ පසුතං පමත්තනති: පසුතං න සෙවෙයා පමත්තං ව සයං න සෙවෙයා, සාමං න සෙවෙයා, න භිසෙවෙයා, න සංසෙවෙයා න පටිසංසෙවෙයා න ආවරෙයා න සමාවරෙයා න සමාදය වක්කත්තාති 'සයං න සෙවෙ පසුතං පමත්තං එකො වරෙ බග්ගවිසාණකප්පො'.

තෙනාහ සො පථවිකසම්බුද්ධො:
 "පාපං සභායං පරිවජ්ජයෙථ
 අනාද්දස්සං වීසමෙ ග්‍රිවිට්ඨං,
 සයං න සෙවෙ පසුතං පමත්තං
 එකො වරෙ බග්ගවිසාණකප්පො"ති.

1. කාමපසුතො - ම ඡ සං
 2. වොසකංගො-ම ඡ සං
 3. වොසකංගානුපාදනං-ම ඡ සං
 4. අනවධිත කිරියතා - ම-ව-වි-ක

බහුසසුතං ධම්මධරං හජෙථ
මිත්තං උළාරං පටිභානවත්තං,
අඤ්ඤාය අස්ථානී විනෙයා කඛ්ඛි.
එකො වරෙ බග්ග විසාණ කප්පො.

බහුසසුතං ධම්මධරං හජෙථංති බහුසසුතො හොති මිත්තො සුතධරො සුත සන්තථිවයො, යෙ තෙ ධම්මො ආදි කල්‍යාණො - පෙ - සාස්ථං සවාස්සන්තං කෙවලපරිපුණ්ණං පරිසුඤ්ඤං භුග්ගවරියං අභිවදන්ති, තථා රූපාසස ධම්මං බහුසසුතා හොන්ති ධර්මා¹ වචසා පරිච්ඡා, මනසානුපෙකඛිතා දිට්ඨියා සුප්පට්ඨිදා. ධම්මධරන්ති: ධම්මං ධාරෙත්තං. සුක්කං ගෙයාං වෙය්‍යා කරුණං භාථං උදනං ඉත්ථුක්කං ජාතකං අබ්භුධම්මං වෙදඥං. බහුසසුතං ධම්මධරං හජෙථංති බහුසසුතං ච ධම්මධරං ච මිත්තං හජෙය්‍යා සංහජෙය්‍යා සෙවෙය්‍යා නිසෙවෙය්‍යා සංසෙවෙය්‍යා පටිසෙවෙය්‍යා² ති 'බහුසසුතං ධම්මධරං හජෙථ'.

මිත්තං උළාරං පටිභානවත්තන්ති උළාරො හොති මිත්තො සීලෙන සමාධිනා පඤ්ඤාය විමුක්තියා විමුක්තිඤ්ඤාණදසකෙන. පටිභාන වත්තන්ති: තයො පටිභානවත්තො³ පරියත්තපටිභානවා පරිපුච්ඡා පටිභානවා අධිග්ගපටිභානවා, කතමො පරියත්තපටිභානවා; ඉධෙකච්ච සස ඉබ්බවචනං පරියාපුතං⁴ හොති සුක්කං ගෙයාං වෙය්‍යාකරුණං භාථා උදනං ඉත්ථුක්කං ජාතකං අබ්භුධම්මං වෙදඥං.

කතමො පරිපුච්ඡා පටිභානවා: ඉධෙකච්චො පරිපුච්ඡිතා⁵ පි හොති, අපෙඤ්ච, ඤායෙ ච ලක්ඛණෙ ච කාරණෙ ච ධ්‍යානාධ්‍යානෙ ච. තසස පරිපුච්ඡං නිසසාය පටිභානි, අයං පරිපුච්ඡා පටිභානවා.

කතමො අධිග්ගපටිභානවා ඉධෙකච්ච සස අධිග්ගා හොන්ති වත්තාරො සතිපට්ඨා නා වත්තාරො සම්මප්පධානා වත්තාරො ඉද්ධිපාද පඤ්ඤාදියානි පඤ්ඤා බලානි සත්තබ්බොජ්ඣානි අරියො අට්ඨංගිකො මග්ගො වත්තාරො⁶ අරිය මග්ගා වත්තාරි සාමඤ්ඤඵලානි⁷ වත්තෙසසා පටිසම්භිදයො ජ අභිඤ්ඤායො. තසස අපෙඤ්ච ඤාතො ධම්මො ඤාතො නිරුත්තරි ඤාතො. අපෙඤ්ච ඤාතෙ අපෙඤ්ච පටිභානි, ධම්මෙ ඤාතෙ ධම්මො පටිභානි, නිරුත්තරියා ඤාතාය නිරුත්තරි පටිභානි. ඉමෙසු තිසු ඤාණං පටිභානපටිසම්භිද්‍ය. සො පඤ්චක සම්බුද්ධො ඉමාය පටිභාන පටිසම්භිද්‍ය උපෙතො සමුපෙතො උපගතො සමුපගතො උපපතො සම්පතො⁸ සම්පතාගතො. තසමා පඤ්චක සම්බුද්ධො පටිභානවා. යසස පරියත්තී නත්ති පරිපුච්ඡා⁹ නත්ති අධිග්ගමො නත්ති, කිං තසස පටිභානිසසතිති 'මිත්තං උළාරං පටිභානවත්තං'.

1. ධර්මා - ම ජ සං

2. තයොපටිභානවා - ව-වි

3. පරියාපුච්ඡා හොති - ව-වි
පරියාපුච්ඡා - භා.

4. වත්තාරිමජ්ඣ සාමඤ්ඤඵලානි - ප ව වි

5. සමුපපතො - ම ජ සං

6. පරිපුච්ඡං නත්ති - ව වි

අඤ්ඤාය අප්පානි විනෙයා කඛිකතී: අත්තාපං අඤ්ඤාය පරාපං අඤ්ඤාය උභයාපං අඤ්ඤාය දිට්ඨංගමිකතං අඤ්ඤාය සම්පරාධිකතං අඤ්ඤාය- පරමතං¹ අඤ්ඤාය අභිඤ්ඤාය, ජාත්තියා තුලසිතියා තීර සිතියා විභාවසිතියා විභූතං කතියා කඛිං විනෙයා පටිවිනෙයා පච්ඡෙයා විනොදෙයා බ්‍යානතිකරෙයා අනභාවං ගමෙයානි ‘අඤ්ඤාය අප්පානි විනෙයා කඛිං එකොවුතර බහවිසාණ කප්පො.’

තෙනාහ සො පච්චෙකසමුද්ධො:

බහුංසුතං ධම්මධරං භජෙථ
මිත්තං උළාරං පටිභානවත්තං,
අඤ්ඤාය අප්පානි විනෙයා කඛිං
එකො වුතර බහවිසාණකප්පො’’ති.

5.

බිඩ්ධං රතීං කාමසුඛං ච ලොකෙ
අනලංකරිතියා අනපෙකම්මානො,
විභූසණධර්මානා විරතො සම්මව්‍යාදී
එකො වුතර බහවිසාණකප්පො.

බිඩ්ධං රතීං¹ කාමසුඛං ච ලොකෙති: ‘බිඩ්ධා’ති දෙව බිඩ්ධා කාමිකා බිඩ්ධා ච ව්‍යවසිකා බිඩ්ධා ච -පෙ- අයං ව්‍යවසිකා බිඩ්ධා. රතීති අනුක්කණ්ඨිකාධිව්‍යාමෙතං ‘රතී’ති. කාමසුඛතී: දුක්ඛං භෙතං භගවතා: “පඤ්චමෙ භික්ඛවෙ කාමඉණා. කතමෙ පඤ්ඤා; වත්තුවිඤ්ඤායා රූපා ඉට්ඨා කතතා මනාපා පියරූපා කාමුපසංභිතා රජනියා, සොත්ථිඤ්ඤායා සද්ද -පෙ- ඝාතවිඤ්ඤායා ගතිං- ජිවහාවිඤ්ඤායා රසා- කායවිඤ්ඤායා ථොට්ඨධ්මා ඉට්ඨා කතතා මනාපා පියරූපා කාමුපසංභිතා රජනියා. ඉමෙධො භික්ඛවෙ පංචකාම ඉණා. යං ඛො භික්ඛවෙ ඉමෙ පංචකාමඉණෙ පභිච්ච උප්පස්සති සුඛං සොමනස්ස ඉදං වුච්චති කාමසුඛං’’² ලොකෙති. මනුස්සලොකෙ’ති ‘බිඩ්ධං රතීං කාමසුඛං ච ලොකෙ’.

අනලංකරිතියා අනපෙකම්මානොති: බිඩ්ධං ච රතීං ව³ කාමසුඛං ච ලොකෙ අනලංකරිතියා අනපෙකො හුතියා උපභිතියා විනොදෙතියා බ්‍යානතිකරිතියා අනභාවං ගමෙතියා’ති ‘අනලංකරිතියා අනපෙකම්මානො’

1. පරමතං - ම 3 සං

2. බිඩ්ධාරතී - ප ව 3

3. කාමෙ සුඛං - ව 3

4. බිඩ්ධා ච රතී ච - ව 3

a සංයුක්තකාය මහසංයුක්ත

විභවයානුභවයා විරතො සම්මතාදිති 'විභවයා'ති දෙව විභවයා අති
අභාවයසා විභවයා අති පබ්බතසා විභවයා¹ කතමා අභාවයසා
විභවයා කෙසා ව මසු ව², මාලා ව ගන්ධා³ ව විලෙපනා ව ආභරණා ව
පිළිකිනා ව⁴ වස්ත්‍ර ව සාරසාමනං ව වේශනං ව උච්ඡාදනං පරිමද්දනං
නභාසනං සම්මාහනං ආදසං අඤ්ඤනං මාලාගන්ධවිලෙපනං⁵ මුඛමුණ්ණං⁶
මුඛලෙපනං හස්තඛනනං පිට්ඨඛනනං දණ්ඩං නාලිකං බහං ජනනං
ජත්‍රාපාහනං උණ්ණිකං මණිං වාලවිජනිං ඔද්දානි වස්ත්‍රානි දිසදසානි
ඉති වා අයං අභාවයසා විභවයා.

කතමා පබ්බතසා විභවයා. විවරමණ්ඩනා පහනමණ්ඩනා
සෙනාසනමණ්ඩනා ඉමසා වා සුතිකායසා⁷ බාහිරානං වා පරිසාරානං
මණ්ඩනා විභවයා කෙලනා පරිකෙලනා ගෙධිකතා ගෙධිකතා⁸
වපලකා⁹ වාපලකා, අයං පබ්බතසා විභවයා.

සම්මතාදිති: සො පට්ඨකසම්මුද්ධො සම්මතාදි සම්මතො පට්ඨකො
පට්ඨකො අවිසංවාදකො ලොකසා. විභවයානුභවයා අරතො විරතො
පට්ඨකො හිසකතො හිසකතො විසමුද්ධො විසමුද්ධො
විමර්ශනකතො වේදනා විහරතිති 'විභවයානුභවයා විරතො සම්මතාදි
එකො වරෙ බහුවිසාණකපො'.

තෙනාහ සො පට්ඨකසම්මුද්ධො:

බිඬං රතිං¹⁰ කාමසුඛං ව ලොකෙ
අනලංකරිතා අනපෙක්ඛමානො
විභවයානුභවයා විරතො සම්මතාදි
එකො වරෙ බහුවිසාණකපො¹¹ති.

6.

සුඛං ව දුරං පිතරං ව මාතරං
ධනාති ධනසුඛාති ව ඛනිවාති,
භික්ඛානා¹² කාමාති සකොධිකාති¹³
එකො වරෙ බහුවිසාණකපො.

සුඛං ව දුරං පිතරං ව මාතරානුභවයා: 'සුඛා'ති වසානො සුඛා;
අනුපො සුඛානුභවයා, ධනසුඛො¹⁴ සුඛො දිනනකො සුඛො, අනුපො වාසිකො
සුඛො. දුරා වුච්ඡිනති හරියායො. පිතාති යොසො ජනකො, මාතාති යා සා
ජනකාති 'සුඛං ව දුරං පිතරං ව මාතරං'.

1. අති අභාවයසා - ම ජ සං

2. අති අභාවයසා - ම ජ සං

3. නෙසමසුඛං - ව ටි

4. මාලාව ගන්ධා - ව ටි

5. පිළිකිනා ව වස්ත්‍ර ව සාරසාමනං ව -

ම ටි ටි ක

6. මාලාවලෙපනං

7. මුඛ මුණ්ණං - ම ටි ටි

8. හිසකතො - ම ටි ටි

9. හිසකතො හිසකතො - ම ජ සං

10. වාපලකා-වාපලකා - ම ටි ටි ක

11. බිඬං රතිං - ව ටි

12. භික්ඛානා - ම ටි ටි

13. සකොධිකාති - ම ජ සං

14. භික්ඛානා - ම ටි ටි

ධනානි ධඤ්ඤානි ච බන්ධවානීති: ‘ධනානි’ වුවහොත් භිරඤ්ඤා සුවණ්ණං වුත්තා මණි වෙළුරියො සංඛිඛා සිලා පවාළං රජතං ජාතරූපං ලොහිතඛෙයා¹ මසාරගලං ‘ධඤ්ඤානි’ වුවහොත් පුබ්බතනං අපරතනං, පුබ්බතනං නාම; සාළි වීභි යවො ගොධුමො කඛු වරකො කුද්දාසකො අපරතනං නාම; සුපෙයං. බන්ධවානීති වත්තාරො බන්ධවා; ඤ්ඤිබන්ධවාපි බන්ධු, ගොතතබන්ධවාපි බන්ධු, මිත්තබන්ධවාපි බන්ධු, සිප්පබන්ධවාපි බන්ධුති ‘ධනානි ධඤ්ඤානි ච බන්ධවානි’.

භික්ඛාන කාමානි සංකොධිකානීති ‘කාමා’ති උද්දනකො දෙව කාමා: වත්තකාමා ච කිලෙස කාමා ච -පෙ- ඉමෙ වුවිනති වත්තකාමා -පෙ- ඉමෙ වුවිනති කිලෙසකාමා. භික්ඛාන කාමානිති² වත්තකාමෙ පරිජාණිතා කිලෙසකාමෙ ප්‍රාය පජ්ජිතා විනෝදිතා බ්‍යානිං කට්ඨා අනභවං ගමෙතා භික්ඛාන³ කාමානි සංකොධිකානීති: සොපාපතතිමග්ගෙන යෙ කිලෙසා පභිතා තෙ කිලෙසෙ න පුනෙති න පච්චෙති න පව්වාගච්ඡති සකදගාමිමග්ගෙන යෙ කිලෙසා පභිතා - අනාගාමිමග්ගෙන යෙ කිලෙසා පභිතා - අරහත්ත මග්ගෙන යෙ කිලෙසා පභිතා, තෙ කිලෙසෙ න පුනෙති න පච්චෙති න පව්වාගච්ඡති. ‘භික්ඛානකාමානි ‘සංකොධිකානී’ එකො වරෙ බහුවිසාණකපෙසා’.

තෙනාහ සො පච්චකසමබ්බුද්ධො;

“පුත්තං ව දුරං පිතරං ව මාතරං.
ධනානි ධඤ්ඤානි ච බන්ධවානි,
භික්ඛාන කාමානි සංකොධිකානී⁴
එකො වරෙ බහුවිසාණකපෙසා”ති.

7.

සංඛිඛා එසො පරිත්තමෙසු සොබ්‍යං
අප්පසාදෙ දුක්ඛමෙසු භියො,
ගලො⁵ එසො ඉති ඤාතා මතිමා⁶
එකො වරෙ බහුවිසාණකපෙසා.

සංඛිඛා එසො පරිත්තමෙසු සොබ්‍යානි: සංඛිඛානි වා බලිසනි වා අමිසනි වා ලග්ගනානි වා⁷ පළිබ්බොධොති වා පඤ්චනෙත්තං කාමගුණානං අධිවිතං, පරිත්තමෙසු සොබ්‍යානි වුත්තං හෙතං ගගවතා:

1. ලොහිතඛෙයා - ව ව ම ජ සං
2. ජභික්ඛාන - ව ව
3. සංකොධිකානි - මජ්ඣං-
සංකොධිකානි - ව ව ක
4. ගමෙතා - ස්‍රාය

5. වුත්තං - පත ස
සතිමා - ව ව
6. ලග්ගනානිවා - පස
ලග්ගනානිවා - ව ව

“පඤ්චමෙ භික්ඛවො කාමභුණං. කතමෙ පඤ්ච: වතඛුට්ඨෙඤ්ඤායා රුපා -පෙ- කාශවිඤ්ඤායාථොට්ඨබ්බා ඉට්ඨා කතනා මනාපා පිඤ්ඤාපා කාලිපසංභිතා රජනියා. ඉමෙ ඛො භික්ඛවො, පඤ්ච කාමභුණං, යං ඛො භික්ඛවො ඉමෙ පඤ්ච කාමභුණෙ පටිච්ච උපපජ්ජති සුඛං සොමනස්සං ඉදං වුට්ඨති කාමසුඛං”^a අප්පකං එතං සුඛං, ඔමකං එතං සුඛං, ථොකං එතං සුඛං, ලාමකං එතං සුඛං, ජත්තකං එතං සුඛං, පටිත්තකං එතං සුඛං, ‘සංඛයා එසො පටිත්තමෙත්ථ සොකකං’.

අප්පකාදෙ දුක්ඛමෙත්ථ භියොති “අප්පකාදෙ කාමා වුත්තා හගවතා බහුදුක්ඛා බහුපායාසා ආදිනවො එත්ථ භියො, අඤ්ඤාඛිඤ්ඤාපමා කාමා වුත්තා හගවතා - මංසපෙසුපමා කාමා වුත්තා හගවතා - තිණ්ණකකුපමා කාමා වුත්තා හගවතා - අඛාරකාසුපමා කාමා වුත්තා හගවතා - සුපිනකුපමා කාමා වුත්තා හගවතා - යාඤ්ඤාපමා කාමා වුත්තා හගවතා - රුක්ඛඵලපමා කාමා වුත්තා හගවතා අසිසුපමා කාමා වුත්තා හගවතා - සත්ථිසුපමා කාමා වුත්තා හගවතා - සප්පිඤ්ඤාපමා කාමා වුත්තා හගවතා බහුදුක්ඛා බහුපායාසා ආදිනවො එත්ථ භියො”^b අප්පකාදෙ දුක්ඛමෙත්ථ භියො.

ගලො එසො ඉති ඤ්ඤා මත්ථොති: ගලෙති වා බලිසන්ති වා ආමිසන්ති වා, ලග්ගනන්ති වා¹ බන්ධනන්ති වා පළිබොධොති වා පඤ්ඤානන්තං කාමභුණානං අධිවචනං. ඉතිති පදසන්ති පදසංසග්ගො පදසාරිපුරි අකාරසම්මායො බාඤ්ඤාසිලිට්ඨතා පදනුසුබ්බතාමෙතං ඉතිති. මත්ථොති ධරො පණ්ඩිතො පඤ්ඤා වුද්ධො ඤ්ඤා විභාවි මෙධාවි.

ගලො එසො ඉති ඤ්ඤා මත්ථොති: මතිමා ගලොත්ථ ඤ්ඤා බලිසන්ති ඤ්ඤා. ආමිසන්ති ඤ්ඤා ලග්ගනන්ති. ඤ්ඤා බන්ධනන්ති ඤ්ඤා පළිබොධොති ඤ්ඤා ජාත්ථො තුලසිත්ථා තිරසිත්ථා විභාව සිත්ථා විභුතං කත්ථොති: ‘ගලො එසො ඉති ඤ්ඤා මත්ථො, එකො වරෙ බහුවිසාණකප්පො’.

තෙනාහ සො පට්ඨෙකසමද්ධො.

“සංඛයා එසො පටිත්තමෙත්ථ සොබ්බං

අප්පකාදෙ දුක්ඛමෙත්ථ භියො,

ගලො එසො ඉති ඤ්ඤා මතිමා

එකො වරෙ බහුවිසාණකප්පො”ත්ථ.

1. ලග්ගනති - පහ
ලග්ගනති - ව-ව

a. සංග්ගතනිකාය-මග්ගන-දුක්ඛං.
b. මත්ථොති තිකාය-අලංකාරපද්ධතං.

සන්දුලයිකාන සංඤ්ඤාපනානි
ජාලංව හෙකා සලිලමුඛාරි,
අගගිව දඩස් අනිවක්ඛමානො
එකො වරෙ බහුවිසාණකප්පො.

සන්දුලයිකාන සංඤ්ඤාපනානිති: දස සංඤ්ඤාපනානි¹. කාමරාග සංඤ්ඤාපනං පටිසංඤ්ඤාපනං මානසංඤ්ඤාපනං දිට්ඨිසංඤ්ඤාපනං විචිකිච්ඡාසංඤ්ඤාපනං සිලබ්බතරාපරාමාසසංඤ්ඤාපනං භවරාගසංඤ්ඤාපනං ඉක්කාසංඤ්ඤාපනං මච්ඡරියසංඤ්ඤාපනං අවිජජාසංඤ්ඤාපනං, සන්දුලයිකාන සංඤ්ඤාපනානිති: දසසංඤ්ඤාපනානි දලයිකා සන්දුල යිකා පජභිකා විනොදෙකා බ්‍යානනිං කරිකා අනභාවං ගමෙකානි 'සන්දුලයිකාන සංඤ්ඤාපනානි'.

ජාලංව හෙකා සලිලමුඛාරිති 'ජාලං' වුවනි සුත්තජාලං සලිලං'. වුවනි උදකං, 'අමුඛාරි' වුවනි මංවජා, යථා මංවජා ජාලං භික්ඛුකා සමික්ඛුකා දලයිකා පදලයිකා සමපදලයිකා වරති විහරති ඉරියති වග්ගෙති පාලෙති යපෙති යාපෙති, එවමෙව දෙව ජාලා තණ්හා ජාලං ව දිට්ඨිජාලං ව - පෙ - ඉදං තණ්හාජාලං පෙ - ඉදං දිට්ඨිජාලං. තස්ස පට්ඨකසම්මුඛස්ස තණ්හාජාලං පභිනං, දිට්ඨිජාලං පටිනික්ඛධං, තණ්හාජාලස්ස පභිනක්ඛා දිට්ඨිජාලස්ස පටිනික්ඛධස්සා පටේක සම්මුඛො උපෙ න සජ්ජති, සද්දෙ න සජ්ජති ගජෙති න සජ්ජති - පෙ - දිට්ඨි සුප්පුත්ත විඤ්ඤාතංබ්‍යු ඛමෙමසු න සජ්ජති, න ගණ්හාති² න බජ්ඣති³ න පළිබජ්ඣති⁴. නිසංකො නිසංකො විසංකො විසංකො විමරියාදීකපනන වෙතසා විහරතිති 'ජාලංව හෙකා සලිලමුඛාරි'.

අගගිව දඩස් අනිවක්ඛමානොති: යථා අගගි තිණකච්ඡුපාදනං අනෙකා ගව්සති අනිවක්ඛමානො. එවමෙව තස්ස පටේකසම්මුඛස්ස සොතාපතතිමග්ගෙන යෙ කිලෙසා පභිනා තෙ කිලෙසෙ න පුනෙති, න පටේති න පට්ඨාගව්සති. සකදගාමිමග්ගෙන - ආනාගාමිමග්ගෙන - අරහත්තමග්ගෙන යෙ කිලෙසා පභිනා, තෙ කිලෙසෙ න පුනෙති, න පටේති න පට්ඨාගව්සතිති 'අගගිව දඩස් අනිවක්ඛමානො එකො වරෙ බහුවිසාණකප්පො'.

තෙනාග සො පට්ඨකසම්මුඛො:

"සන්දුලයිකාන සංඤ්ඤාපනානි
ජාලංව හෙකා සලිලමුඛාරි,
අගගිව දඩස් අනිවක්ඛමානො,
එකො වරෙ බහුවිසාණකප්පො"ති.

1. තග්ගෙති - ව-වි

2. තච්ඡුකති - පන

3. ත පළි පුජාති - පන

4. ථාලයිකා - ස.

9.

ඔක්කමකවකඛු න ව පාදලොලො
ගුහතිඤ්ඤා රක්ඛිතමානසානො,
අනවස්සනො අපරිධයහමානො
එකො වරෙ බහවිසාණකසො.

ඔක්කමකවකඛු න ව පාදලොලොති කථං - ඛිත්තවකඛු හොති:
ඉධෙකච්චො භික්ඛු වකඛුලොලො වකඛුලොලියෙන සමන්තාගතො
හොති 'අදිට්ඨං දක්ඛිතඛං දිට්ඨං සමඤ්ඤාමිතඛං' නති ආරාමෙන
ආරාමං උය්‍යානෙන උය්‍යානං ගාමෙන ගාමං නිගමෙන නිගමං නගරෙන
නගරං රටෙට්ඨන රට්ඨං ජනපදෙන ජනපදං දිසවාරිකං අනවස්ථිත වාරිකං¹
අනුයුක්තො හොති රුපදස්සනාය, එවං ඛිත්තවකඛු හොති-

අථවා භික්ඛු අනතරසරං පටිට්ඨො වීථිං පටිපනෙතො අසංවුතො ගච්ඡති:
හස්සිං ඔලොකෙතො අසසං ඔලොකෙතො: රථං ඔලොකෙතො: පතතිං
ඔලොකෙතො ඉස්සියො ඔලොකෙතො පුරියෙ ඔලොකෙතො කුමාර-
කෙ ඔලොකෙතො කුමාරිකායො ඔලොකෙතො අන්තරාපනං
ඔලොකෙතො සරවුඛාති ඔලොකෙතො උද්ධං ඔලොකෙතො²
අධො ඔලොකෙතො දිසාවිදිසං විපෙක්ඛමානො³ ගච්ඡති, එවමිති
ඛිත්තවකඛු හොති.

අථවා භික්ඛු වකඛුනා රුපං දිස්වා නිමිත්තභාගි හොති
අනුබැඤ්ජනභාගි යථාධිකරණමෙනං⁴ වකඛුඤ්ඤා අසංවුතං විහරන්තං
අභිජ්ඣා දෙමනස්සා පාපකා අකුසලා ධම්මා අභාසකවෙය්‍යං
තස්ස සංවරාය න පටිපජ්ජති, න රක්ඛති වකඛුඤ්ඤා, වකඛුඤ්ඤා
න සංවරං⁵ ආපජ්ජති, එවමිති ඛිත්තවකඛු හොති.

යථාවා පනෙකෙ හොතො සමණ්‍යාගමිණා සද්ධාදෙය්‍යාති
හොජනාති භුඤ්ජිතා කෙ එවරුපං විසුකදස්සනං අනුයුක්තං විහරන්ති,
සෙය්‍යවිදො: නම්මං ගිතං වාදිතං පෙක්ඛං අසන්නං පාණිස්සරං වෙතාළං
කුම්භථුතං සොහනගරකං⁶ වණ්ඤාලං වංසං ධොවනං හස්සුද්ධං අසසුද්ධං
මභිසුද්ධං උසහසුද්ධං අජසුද්ධං මෙණ්ඩසුද්ධං කුක්කුටසුද්ධං වචාකසුද්ධං
දණ්ඩසුද්ධං දුට්ඨසුද්ධං ගිඤ්ඤුද්ධං උය්‍යාධිකං බලග්ගං සෙනාබ්‍යුහං
අනිකදස්සනං ඉති වා, එවමිති ඛිත්තවකඛු හොති.

1. අනවධිසිත වාරිකං - ම ජ සං

අනවස්ථි වාරිකං - ප ව වි සාය

2. උග්ගං දිසෙ: දිසං පෙක්ඛමානො - ප ව වි

3. පෙක්ඛමානො - සාය,

4. මෙතං - ප ව වි

5. නම් සංවරං - ව වි

6. සොහනකං - ම ජ සං

කරං. ඔසව්වත්තවත්ත භොති, ඉධෙකච්චා භික්ඛු¹ න වත්තච්චොලො
න වත්තච්චොලොච්චොසෙන සමන්තාගතො භොති, අද්දිඨං දතකඨ්ඨං දිඨං
සමතිකකම්මත්තං න ආරාමෙන දාරාමං, න උය්‍යානෙන උය්‍යානං,
න භාමෙන භාමං, න තිගමෙන තිගමං, න නගරෙන නගරං, න
රථෙත්ත රථං න ජනපදෙන ජනපදං, දීඝවාටිකං අනවඤ්චවාටිකං²
අනනුයුතො භොති රුපදස්සනාය. එඤ්ඤි ඔසව්වත්ත භොති.

අඑවා හිතකු අතරසර පව්ලෙයා විටි. පව්පනෙතා සංවුතො ගව්නි න හජි. ඔලොකෙතො; න දසං ඔලොකෙතො; න රථං ඔලොකෙතො; න පතති. ඔලොකෙතො; න ඉජ්ජියො ඔලොකෙතො; න සුරිසෙ ඔලොකෙතො; න කුමාරකෙ ඔලොකෙතො; න කුමාරිකායො ඔලොකෙතො; න අතරාපනං ඔලොකෙතො; න සරමුබාති ඔලොකෙතො; න උභං ඔලොකෙතො; න අධො ඔලොකෙතො; න දිසාවිදිසං* විපෙකකුමානො ගව්නි එවමි ඔසබ්බතචකකු ලොති.

අපවා හිතබු වතබුනා රූපං දිසවා න හිමිකතාගාහි හොති
නානුබ්බසද්දනගාගාහි යථාධිකරණමනං⁴ වතබුද්දියං අසංවුතං වීහරතං.
අභිජ්ඣාදෙමනසං පාපසං අකුසලා ධර්මා අභාසකවෙයග්ගං, තසං
සංවරාය පටිපජ්ජති රසංති වතබුද්දියං වතබුද්දියෙ සංවරං ආපජ්ජති
එවමපි ඉකඛිතංවතබු හොති.

යථාචා පනෙනෙ භොතො, සම-භුක්ඛාඤ්චා සභාදෙය්‍යානි
භොජනානි භුක්ඛානි තෙ ඵවරුපං විසුකඤ්ඤානං අනානුසුතානං විහරන්තී
සෙය්‍යපීදං: නචං ගිතං වාදිතං -පෙ- අනිකඤ්ඤානං ඉති වා ඉති
ඵවරුපා විසුකඤ්ඤානා පටිවිරතො, ඵමමි ඉද්ධිතත වතඛි භොති.

න ව පාදලොලොති කථං පාදලොලො හොති: ඉධෙකවේරිං භික්ඛු පාදලොලො පාදලොලියෙන සමන්තාගතො හොති ආරාමෙන ආරාමං, උයානෙන උයානං, භාමෙන භාමං, නිගමෙන නිගමං, නගරෙන නගරං, රටෙයින රටයිං, ජනපදෙන ජනපදං, දිසවාටිකං, අනවසීතවාටිකං, අනුයුක්තො විහරති එවමි පාදලොලො හොති.

1. ඉඩ හිමිකම් - ප ව වී

2. අනාවරණිත වාර්තා - ම ජ සං

3. නා දිසා දිසං - ප ව පි

4. ଚେନ୍ନଂ - ୨-୩.

අළුවා හික්කු අනෙකාපි සඛ්ඤායාමෝ පාදලොලො පාදලොලියෙන සමන්තාගතො හොති. න අස්සභෙතූ න කාරණභෙතූ උද්ධමෝ අද්විපසන්නවිනෙතා පටිට්ඨිකො පටිට්ඨිකං ගච්ඡති, විහාරතො විහාරං ගච්ඡති, අධිස්සොගතො අධිස්සොගං ගච්ඡති, පාසා තො පාසාදං ගච්ඡති, හම්මියංතො හම්මියං ගච්ඡති, ගුහාය¹ ගුහං ගච්ඡති, ලෙනංතො ලෙනං ගච්ඡති, කුටියා කුටිං ගච්ඡති, කුටාගාරතො කුටංගාරං ගච්ඡති, අට්ටතො අට්ටං ගච්ඡති, මාලතො මාලං ගච්ඡති උද්දණ්ඩතො උද්දණ්ඩං ගච්ඡති, උද්දෙසිකතො උද්දෙසිකං ගච්ඡති, උපවිධානසාලතො උපවිධානසාලං ගච්ඡති, මණ්ඩලොලතො මණ්ඩලමාල² ගච්ඡති, රුක්කමුලතො රුක්කමුලං ගච්ඡති. යස්ස වා පන හික්කු ගිහිදන්ති තභිං ගච්ඡති. තස්ස එකස්ස වා දුතියො ගොති, ද්විතො වා තතියො හොති, තිණ්ණො වා චතුත්තො හොති. තස්ස ඛ්‍යං සම්පෑලාපං පලපත්³ යෙයැප්ඨිදං රාජකථං චොරකථං -පෙ- ඉති භවාභවකථං කපෙති. එවිමි පාදලොලො හොති.

න ච පාදලොලොති: යො පට්ට්ඨකසම්මුද්ධො පාදලොලියා ආරතො වීරතො පටිවීරතො ගික්කනෙතා ගික්කටො විපසමුනෙතා විසඤ්ඤායොතා විමරියදිකතො වෙතසා පටිසල්ලානාරාමො හොති පටිසල්ලානාරතො අරුඤ්ඤා වෙයොසමප්පිනුස්සෙතො අතිරාකතරුඤ්ඤාතො විපසන්නාය සමන්තාගතො බ්‍රුහෙතො සුඤ්ඤාගාරානං ක්කාසි ක්කානාරතො එකත්තමනුස්සෙතො සද්ධංගරුකොති ඔක්කන්තචක්කු න ච පාදලොලො.

ඉත්තින්ද්‍රියො රක්ඛිතමානසානොති: 'ඉත්තින්ද්‍රියො'ති සො පට්ට්ඨක-සම්මුද්ධො චක්කුතා රූපං දිස්වා න ගිම්හන්භාහි ගොති නානුබ්බාසන්තභාහි. යථාධිකරණ මෙනං චක්කුන්ද්‍රියං අසංද්ඨං ඒභරතං අභිජ්ඣාදෙමනස්සා පාපකා අකුසලා ධම්මා අනාසකවෙයස්සං තස්ස සංවරාය පටිපජ්ජති, රක්කති චක්කුන්ද්‍රියං, චක්කුන්ද්‍රියෙ සංවරං දාපජ්ජති. සොතෙන සද්ධං සුභා -පෙ- සාතෙන ගන්ධං සාධිභා - පිඨාය රසං සාධිභා - කාශයන ඵොට්ඨංඛං ඵුසිභා - මනසා ධම්මං විඤ්ඤාය න ගිම්හන්භාහි හොති, නානුබ්බාසන්තභාහි, යථාධිකරණ මෙනං මනින්ද්‍රියං අසංද්ඨං ඒභරතං අභිජ්ඣාදෙමනස්සා පාපකා අකුසලා ධම්මා අනාසකවෙයස්සං තස්ස සංවරාය පටිපජ්ජති රක්කති මනින්ද්‍රියං මනින්ද්‍රියෙ සංවරං දාපජ්ජතිති 'ඉත්තින්ද්‍රියො' රක්ඛිතමානසානොති ගොපිතමානසානොති 'ඉත්තින්ද්‍රියො රක්ඛිතමානසානොති'.

1. අභ්‍යාසගාරාමෙ - ම ජ සං.
2. ගුහතො - ම ජ සං.

3. මණ්ඩපතො මණ්ඩපං - ම ජ සං.
4. ඛ්‍යං සම්පෑලපති - ව, වි

අනවසරයෙන් අපරිච්ඡේදයෙන්: වූයේ හේ. ආයතනය මහා මොහොත්සවයෙන් “අවසරයෙන්” ව වේ ආවුණේ දෙසෙසාමි.¹ අනවසරයෙන් ව, තං සුභාචාර සාධකය මනසි කතරාචාර හාසිකා මිනි: එවමාවුණෙහි බො තෙ හික්කු අයසමය මහාමොහොත්සවයෙන් පවරිසෙසාමි. අයසමය මහාමොහොත්සවයෙන් එකදවොව: ‘කර. වාවුණේ අවසරයෙන් හොත්; ඉඩාවුණේ හික්කු වක්කුනා රුප. දිසාව. පියරුපෙ රුපෙ අධිමුඛිනි, අපියරුපෙ රුපෙ බාහිරාචාරි අනුපවසිත කායසති ව විහරති පරිකතවෙතසො, තං ව වෙතොවිමුහති. පඤ්ඤා විමුහති. යථාභූතං නාසාපානානි යසස්ස තෙ උපානානා පාපකා අකුසලා ධර්මා අපරිසෙසා නිරුප්පිතා. තොතන සඤ්ඤා සුභා -පෙ- මනසා ධර්ම. විඤ්ඤා පියරුපෙ ධර්ම අධිමුඛිනි, අපියරුපෙ ධර්ම බාහිරාචාරි, අනුපවසිතකායසති ව විහරති පරිකතවෙතසො. තං ව වෙතොවිමුහති. පඤ්ඤා විමුහති. යථාභූතං නාසාපානානි, යසස්ස තෙ උපානානා පාපකා අකුසලා ධර්මා අපරිසෙසා නිරුප්පිතා. අයං වූවිතාවුණේ හික්කු අවසරයෙන් වක්කුවිඤ්ඤායොසු රුපෙසු -පෙ- ආවසරයෙන් මනෝවිඤ්ඤායොසු ධර්මෙසු. එවං විහාරි වාවුණේ හික්කු වක්කුනො වෙයි නං මාරො උපසංඛිතමිනි ලහෙපෙවි² මාරො ඔතාරං ලහෙපෙවි මාරො ආරම්භං. සොතො වෙයි නං -පෙ- මනසො වෙයි නං මාරො උපසංඛිතමිනි ලහෙපෙවි මාරො ඔතාරං ලහෙපෙවි³ මාරො ආරම්භං.

සෙය්‍යථාපි ආවුණේ නළාගාරං වා තිණගාරං වා සුභාචාරයෙන් තෙරො වසතිකං⁴ පුරිසමය වෙයි නං දිසාය පුරිසො ආදිකාය තිණකාය උපසංඛිතමයා ලහෙපෙවි අග්ගි ඔතාරං ලහෙපෙවි ආරම්භං. පඤ්ඤා වෙයි නං දිසාය-උපසංඛිතමය වෙයි නං දිසාය-දක්ඛිණය වෙයි නං දිසාය-හෙව්ච්ඡිමය වෙයි නං දිසාය-උපපිමය වෙයි⁵ නං දිසාය-යතො කුණාච වෙයි නං දිසාය පුරිසො ආදිකාය තිණකාය උපසංඛිතමයා ලහෙපෙවි අග්ගි ඔතාරං, ලහෙපෙවි ආරම්භං. එවමෙව බො ආවුණේ එවං විහාරි හික්කු වක්කුනො වෙයි නං මාරො උපසංඛිතමිනි, ලහෙපෙවි මාරො ඔතාරං ලහෙපෙවි මාරො ආරම්භං, සොතො වෙයි නං -පෙ- මනසො වෙයි නං මාරො උපසංඛිතමිනි ලහෙපෙවි මාරො ඔතාරං, ලහෙපෙවි මාරො ආරම්භං.”

1. අධිකාමි - ව, ව
2. යථා උපානානා - ප ව
3. ග්‍රහණ - ව, ව, සා,
4. ලැබී මාරො - සා,
5. පෙරොවසිකා - ව-ව
6. හෙව්ච්ඡිමය වෙයි නං - ම ජ සං
7. උපපිමය වෙයි නං - ම ජ සං

එව. විහාරි. වාදායො භික්ඛු. රූපා අභිභංගු.¹ න භික්ඛු රූපෙ අභිභොයි² සද්ද භික්ඛු. අභිභංගු න භික්ඛු සද්දෙ අභිභොයි, ගන්ධා භික්ඛු. අභිභංගු න භික්ඛු ගන්ධෙ අභිභොයි, රසා භික්ඛු. අභිභංගු න භික්ඛු රසෙ අභිභොයි, ථොව්ඨබ්බා භික්ඛු. අභිභංගු, න භික්ඛු ථොව්ඨබ්බෙ අභිභොයි, ධම්මා භික්ඛු. අභිභංගු න භික්ඛු ධම්මෙ අභිභොයි. අයං වුට්ඨතාදායො භික්ඛු රූපාභිභංගො³ සද්දභිභංගො ගන්ධාභිභංගො රසාභිභංගො ථොව්ඨබ්බාභිභංගො ධම්මාභිභංගො අභිභංගු නං පාපකා අකුසලා ධම්මා සංකිලෙයිකා පොනොභවිකා සදරා දුක්ඛිපාකා ආයති. ජාතිජරාමරණියා, එව. ටො ආදායො අවස්සනො හොති.⁴

කථං වාදායො අනවස්සනො හොති: ඉධාදායො භික්ඛු වක්ඛනා රූපා දිස්වා පියරූපෙ රූපෙ නාධිමුච්ඡති, අපියරූපෙ රූපෙ න ඛ්‍යාපජ්ජති, උපට්ඨිතකායසති ච විහරති අපමාණවේදකසො, තං ච වේදනොවිමුක්ඛං පඤ්ඤාවිමුක්ඛං යථාභූතං පජාහාති යත්ඝ්ඤ තෙ උප්පත්තා පාපකා අකුසලා ධම්මා අපරිසෙසා නිරුජ්ඣන්ති. සොතෙන සද්දං සුත්වා -පෙ- මනසා ධම්මං විඤ්ඤාය පියරූපෙ ධම්මෙ නාධිමුච්ඡති, අපියරූපෙ ධම්මෙ න ඛ්‍යාපජ්ජති, උපට්ඨිතකායසති ච විහරති අපමාණවේදකසො, තං ච වේදනොවිමුක්ඛං පඤ්ඤාවිමුක්ඛං යථාභූතං පජාහාති යත්ඝ්ඤ තෙ උප්පත්තා⁵ පාපකා අකුසලා ධම්මා අපරිසෙසා නිරුජ්ඣන්ති, අයං වුට්ඨතාදායො භික්ඛු අනවස්සනො වක්ඛවිඤ්ඤායොසු රූපෙසු -පෙ- අනවස්සනො මනොවිඤ්ඤායොසු ධම්මෙසු. එව. විහාරි. වාදායො භික්ඛු. වක්ඛනො වෙපි නං මාරො උපසංඛ්‍යමති නෙව ලහෙථ⁶ මාරො ඔතාරං න ලහෙථ⁶ මාරො ආරමිණං, සොත-
තො වෙපි නං -පෙ- මනතො වෙපි නං මාරො උපසංඛ්‍යමති නෙව ලහෙථ මාරො ඔතාරං, න ලහෙථ මාරො ආරමිණං.

1. රූපා අභිභංගු - ම ඡ සං

2. රූපෙ අභිභොයි - ව-ථ

3. රූපාධිභංගො සද්දධිභංගො - ම ඡ සං, ප.

4. යත්ඝ්ඤායොසු උප්පත්තා - ම ඡ සං - ව, ථ, ක
යත්ඝ්ඤ උප්පත්තා - පත.

5. තෙව ලහති - ම ඡ සං - ව, ථ, ක

6. න ලහති - ම ඡ සං

සෙයාරාපි ආවුසො කුටාගාරං වා කුටාගාරසාලා වා බහලමකතිකා අඟ්ගලෙපතා, පුරජීමාය වෙපි නං දිසාය පුරිසො ආදිකාය තිණ්ණකාය උපසංඝමෙයා නෙව ලහෙර අඟ් ඔතාරං න ලහෙර අඟ් ආරමමණං, පච්ඡිමාය වෙපි නං දිසාය- උකතරාය වෙපි නං දිසාය- දකිණිමාය වෙපි නං දිසාය- හෙඬ්ඬිමාය වෙපි නං දිසාය- උපරිමාය වෙපි නං දිසාය- යතො කුතොපි වෙපි නං පුරිසො දිසාය ආදිකාය තිණ්ණකාය උපසංඝමෙයා නෙව ලහෙර අඟ් ඔතාරං න ලහෙර අඟ් ආරමමණං. එවමෙඨ ඛො ආවුසො එවං විහාරිං භික්ඛුං චක්ඛුතො වෙපි නං මාරො උපසංඝමති. නෙව ලහෙර මාරො ඔතාරං න ලහෙර මාරො ආරමමණං සොකතො වෙපි නං -පෙ- මතතො වෙපි නං මාරො උපසංඝමති නෙව ලහෙර මාරො ඔතාරං නලහෙර මාරො ආරමමණං. එවං විහාරි චාවුසො භික්ඛු රුපෙ අභිභොසි¹ න රුපා භික්ඛුං අභිභංසු,² සද්දං භික්ඛු අභිභොසි න සද්දං භික්ඛුං අභිභංසු, ගකි භික්ඛු අභිභොසි, න ගකි භික්ඛුං අභිභංසු, රසෙ භික්ඛු අභිභොසි, න රසා භික්ඛුං අභිභංසු; ඵොට්ඨබ්බෙ භික්ඛු අභිභොසි, න ඵොට්ඨබ්බා භික්ඛුං අභිභංසු. ධම්මෙ භික්ඛු අභිභොසි න ධම්මා භික්ඛුං අභිභංසු, අයං චුච්චිකාචුසො භික්ඛු රුපාභිභු³ සද්දභිභු ගකිභිභු රසාභිභු ඵොට්ඨබ්බා භිභු ධම්මාභිභු අභිභු අනභිභුතො⁴ කෙති ටි කිලෙසෙති අභිභොසි තෙ සාපකෙ අකුසලෙ ධම්මෙ සංකිලෙසිකෙ පොනොභවිකෙ සදරෙ දුක්ඛවිපාකෙ ආයතිං ජාතිජරාමරණියෙ. එවං ඛො ආවුසො අනවස්සතො හොති''ති.

අනවස්සතො අපරිධයහමානොති: රාගපෙත පරිළාභෙන අපරිධයහමානො දෙසපෙත පරිළාභෙන අපරිධයහමානො මොහපෙත පරිළාභෙන අපරිධයහමානොති 'අනවස්සතො අපරිධයහමානො එතෙ වරෙ බහුවිසාණකප්පො,'

තෙතාහ සො පච්චිකසම්බුධො:

“ඔක්ඛිතතචක්ඛු න ට පාදලොලො
ගුහකිඤ්ඤියෙ රකිතමානසානො,
අනවස්සතො අපරිධයහමානො⁵
එකො වරෙ බහුවිසාණකප්පො''ති.

1. අභිභොසි - මජ් සං.	5. අපරිධයහමානො - ව. ටි
2. අභිභංසු - මජ් සං.	අලලාච ලෙපනා - සා. සං.
3. රුපාභිභු සද්දභිභු ගකිභිභු රසාභිභු - මජ් සං.	6. සමාසතනසංසුකත - ආධිපිකවග්ග
4. අභිභු අනභිභුතො - මජ් සං.	

10.

ඕභාරයිතො ගිහිබ්බාඤ්ජනානි
සංජනනපනෙතො" යථා පාරිච්ඡික්ඛතො,
කාසායවජෝ අභිනික්ඛමිතො
එකො වරෙ බ්‍රහ්මවිසායානකප්පො.

ඕභාරයිතො ගිහිබ්බාඤ්ජනානි 'ගිහි බ්බාඤ්ජනා' වූවැනති කෙසො ච මසසු වා' -ප- දීඤ්ඤානි ඉතිවා. ඕභාරයිතො ගිහිබ්බාඤ්ජනානිති; ගිහිබ්බාඤ්ජනානි ඕරොපයිතො සමොරොපයිතො නික්ඛිපිතො පටිපසසමිති-
තොති 'ඕභාරයිතො ගිහිබ්බාඤ්ජනානි,

සංඤ්ජනනපනෙතො යථා පාරිච්ඡික්ඛතො යථා සො පාරිජක්ඛතො කොවිළාරො බහලපක්ඛපලාසො සඤ්ච්ඡායො.'¹ එවිමෙව සො පට්ඨකසමමුද්ධො පටිපුණ්ණපක්ඛවිධරරොති 'සඤ්ජනනපනෙතො' යථා පාරිච්ඡික්ඛතො .

කාසායවජෝ අභිනික්ඛමිතොති: සො පට්ඨකසමමුද්ධො සබ්බං සරාභාසපළිබ්බොධං ඡිද්දිතො සුක්ඛදුරපළිබ්බොධං ඡිද්දිතො ඤාතිපළිබ්බොධං ඡිද්දිතො මිත්තාමච්චපළිබ්බොධං ඡිද්දිතො සන්තිධිපළිබ්බොධං ඡිද්දිතො කෙසම-
ඤ්ඤං ඕභාරොතො² කාසායානි වජානි අවජාදො අභාරඤ්ඤා අනභාරියං පබ්බජිතො අතිඤ්ඤානභාවං උපගන්තො එකො වරති විහරති ඉරියති වනෙතති පාලෙති යපෙති යාපෙතිති 'කාසායවජෝ අභිනික්ඛමිතො එකො වරෙ බ්‍රහ්මවිසායානකප්පො'

තෙනාහ සො පට්ඨකසමමුද්ධො:

"ඕභාරයිතො ගිහිබ්බාඤ්ජනානි
සංඤ්ජනනපනෙතො යථාපාරිච්ඡික්ඛතො,
කාසායවජෝ අභිනික්ඛමිතො
එකො වරෙ බ්‍රහ්මවිසායානකප්පො"ති.

තතිශ්ඤා වග්ගො.

1. සංසික්ඛනපනෙතො - ප
පටිජික්ඛනපනෙතො - ව, ටී
2. කෙසමඤ්ඤ ව - ව, ටී

3. සන්තව්ජායො - ව, ටී
සංඤ්ච්ඡායො - සායා
4. ඕභාරයිතො - භායා.

1. රසෙසු ගෙඩං අකරං අලොලො
අනාඤ්ඤපොසී සපදනවාරි,
කුලෙ කුලෙ අපට්ඨකුට්ඨො
එකො වෘර බහවිසාණකපො.

රසෙසු ගෙඩං අකරං අලොලොති 'රසො'ති: මුලරසො ඛනිකරසෙ තවරසො පතරසො පුප්ඵරසො ඵලරසො, අමිලං මධුරං තිත්තකං කට්ඨකං ලොභිකං¹ ඛාරිකං ලපිලං² කසාවො සාදුං අසාදුං³ සිතං උණිකං. සත්තොක්ක සමණබ්බාසමණා රසගිණා, තෙ පිඨාග්ගොන රසග්ගාති පරියෙසනා ආනිකානි, තෙ අමිලං ලභිකා අනමිලං පරියෙසනා, අනමිලං ලභිකා අමිලං පරියෙසනා, මධුරං ලභිකා අමධුරං පරියෙසනා, අමධුරං ලභිකා මධුරං පරියෙසනා, තිත්තකං ලභිකා අතිත්තකං පරියෙසනා, අතිත්තකං ලභිකා තිත්තකං පරියෙසනා, කට්ඨකං ලභිකා අකට්ඨකං පරියෙසනා අකට්ඨකං ලභිකා කට්ඨකං පරියෙසනා, ලොභිකං ලභිකා අලොභිකං පරියෙසනා, අලොභිකං ලභිකා ලොභිකං පරියෙසනා, ඛාරිකං ලභිකා අඛාරිකං පරියෙසනා, අඛාරිකං ලභිකා ඛාරිකං පරියෙසනා, කසාවං ලභිකා අකසාවං පරියෙසනා අකසාවං ලභිකා කසාවං පරියෙසනා, ලපිලං⁴ ලභිකා අලපිලං පරියෙසනා, අලපිලං ලභිකා ලපිලං පරියෙසනා, සාදුං ලභිකා අසාදුං පරියෙසනා, අසාදුං ලභිකා සාදුං පරියෙසනා, සිතං ලභිකා උණිකං පරියෙසනා උණිකං ලභිකා සිතං පරියෙසනා. තෙ යං යං ලභනා තෙන තෙන භා කුසානා, දපරාපරං පරියෙසනා, මනාදකෙසු රසෙසු රත්තං⁵ ගිණා ගධිතා මුළුතා අරේඛාපතනා⁶, ලග්ගා ලග්ගිතා පළිබ්බා, සා රසතණ්ඛා තසස පට්ඨකබ්බා පටිතා උච්ඡින්නමුලා තාලාවඤ්ඤා අනභාවකතා ආයතිං අනුප්පාදධම්මා. තස්මා සො පට්ඨකසම්බුද්ධො පටිසංඛිතො යොජිතො ආහාරං දාහාරෙති, නෙව ද්වය න මද්ද න මණ්ඩනාය න විභුසනාය යාවදෙව ඉමස්ස කායස්ස ධීතියා යාපනාය විභිංදුපරතියා මුහම්චිරියානුග්ගාය, ඉතිපුරාණං ච වෙදනං පටිභංඛාමී, නවං ච වෙදනං න උප්පාදෙස්සාමී, යාත්‍රා ච මෙ භවිස්සති අනවජ්ජතා ච එඤ්චිතාරො ච. යථා වණං ආලිමෙපයා යාවදෙව රොපන කාය,⁷ යථා වා පන අකංඛං අභිතොස්සෙයා යාවදෙව භාරස්ස නිකුරණකාය, යථා වා පන දුක්ඛංඛං ආහාරං අභාරෙයා⁸ යාවදෙව කතාරස්ස නිකුරණකාය. එවමෙව සො පට්ඨකසම්බුද්ධො පටිසංඛිතො යොජිතො ආහාරං ආහාරෙති, නෙව ද්වය න මද්ද න මණ්ඩනාය න විභුසනාය යාවදෙව ඉමස්ස කායස්ස ධීතියා යාපනාය විභිංදුපරතියා මුහම්චිරියානුග්ගාය, ඉති පුරාණං ච වෙදනං පටිභංඛාමී, නවං ච වෙදනං න උප්පාදෙස්සාමී,

1. ලොභිකං - පන-
2. ලපිලං සා, ලපිලං - ම ජ සං.
3. සාදු අසාදු - ම ජ සං.
4. මනාපිකෙසු රත්තං - ව, ට

5. අරේඛාපතනා - ම ජ සං.
6. අනභාව කතා - ම ජ සං.
7. ආරුහනකාය - ම ජ සං.
8. ආහාරෙ සා - ම ජ සං.

යාත්‍රා ව මෙ හවිසසති අනවජජනා ව එඤ්චිභාරො ව ති. රසතණ්ණං පජ්ඣති චිත්තොදෙති බ්‍යානතිකරොති අනභාවං ගමෙති, රසතණ්ණාය ආරතො විරතො පටිවිරතො තිසංකතො තිසංකො වීජ්ජිතො විසංඤ්ඤිතො විමරියාදිකතො වෙතසා විහරතිති 'රසෙසු ගෙධං'. අලොලොති 'ලොලුපං චුච්චති තණ්හා, "යොරාගො සාරාගො -පෙ- අභිජ්ඣා ලොභො අකුසලමුලං" සා ලොලුපා තණ්හා තසා පච්චෙකසමිච්ඡාසා පභිනා උච්ඡින්නමුලා තාලාවජ්ජිකතා අනභාවකතා ආයතිං අනුප්පාදාමො, තසා පච්චෙකසමිච්ඡා අලොලොති 'රසෙසු ගෙධං අකරං අලොලො.'

අනඤ්ඤපොසි සපදනවාරිති: 'අනඤ්ඤපොසි'ති සො පච්චෙකසමිච්ඡා අනානඤ්ඤව පොසෙති න පරන්ති,

1. "අනඤ්ඤපොසිං අඤ්ඤතං දන්තං සාරෙ පතිවසීතං.¹

වීණාසවං වත්තදෙසං තමහං බ්‍රාමි බ්‍රාහ්මණ්"න්ති.²

අනඤ්ඤපොසි සපදනවාරිති; සො පච්චෙකසමිච්ඡා පුබ්බණ්ණ සමයං නිවාසෙත්වා පක්ඛවිවරමාදය ගාමං වා නිගමං වා පිණ්ඩාය පවිසති රක්ඛිතෙනෙව කායෙන රක්ඛිතාය වාචාය රක්ඛිතෙන විභේතන උපවික්කාය සතියා සංවුතෙති ඉද්දියෙති ඔක්ඛිතාවත්ඛු ඉරියාපථ සමුපනෙතා, කුලාකුලං අනතික්කමනො පිණ්ඩාය වරතිති 'අනඤ්ඤපොසි සපදනවාරි.'

කුලෙ කුලෙ අපපට්ඨදධවිතෙතාති: අභි කාරණෙති පටිබ්බවිතොහොති; අත්තානං වා නිවං යපෙනො පරං උච්චං යපෙනො පටිබ්බවිතොහොති, අත්තානං වා උච්චං යපෙනො පරං නිවං යපෙනො පටිබ්බවිතොහොති.

1. සාරෙසු සුපතිවසීතං - සා

2. පටිබ්බවිතොහොති - ව ව

² උදාහරණ - පොඩ්වහ

කථං අත්තානං නිවං යපෙනෙතං පරං උච්චං යපෙනෙතං පටිබ්භි
 විනෙතා හෙති: තුලං මෙ බහුපකාරා, අහං තුලෙහ නිසංය ලහාමි
 විවරපිණ්ඩපාතසෙනාසනගිලානපථවයගෙසජ්ජපටිකාරං යෙපි මෙ අශ්වෙ
 ද්දං වා කාතුං වා මඤ්ඤන්ති, තුලං නිසංය තුලෙහ සමපසකතා, යමපි
 මෙ පොණ්ණං මාතාපෙත්තිකං නාමගොතං. තමපි මෙ අත්තරහිතං, තුලෙහ-
 හි අහං ඤායාමි අසුකසස කුලපතො අසුකාය කුලපකොත්. එවං අත්තානං
 නිවං යපෙනෙතං පරං උච්චං යපෙනෙතං පටිබ්භිවිනෙතා හොති. කථං
 අත්තානං උච්චං යපෙනෙතං පරං නිවං යපෙනෙතං පටිබ්භිවිනෙතා හොති:
 අහං තුමහාකං බහුපකාරො, තුලෙහ මං ආගමම ඩුභං සරණං ගතා, ධම්මං
 සරණං ගතා, සංඝං සරණං ගතා, පාණාතිපාතා පටිවිරතා, අදින්නාදනා
 පටිවිරතා, කාමෙසු මිච්ඡාචාරා පටිවිරතා, මුසාදාද පටිවිරතා සුරාමෙරය
 මජ්ජිමාදිකානා පටිවිරතා. තුලහාකං අහං උදෙසං දෙමි, පරිසුච්ඡං
 දෙමි, උපොසථං ආදිකාමි,¹ නවකමමං අධිකාමි. අපං ව පන තුලෙහ
 මං උපකිත්වා අශ්වෙසං සකකරොථ ගරුකරොථ² මානෙථ දුපෙතාති. එවං
 අත්තානං උච්චං යපෙනෙතං පරං නිවං යපෙනෙතං පටිබ්භිවිනෙතා හොති.

තුලෙ තුලෙ අපාටිබ්භිවිනෙතාති: සො පච්චිකසම්බුද්ධො තුලපට්ටි-
 බොධෙන අපාටිබ්භිවිනෙතා හොති, ගණපට්ටිබොධෙන අපාටිබ්භිවිනෙතා
 හොති, ආවාසපට්ටිබොධෙන අපාටිබ්භිවිනෙතා හොති, විවරපට්ටිබොධෙන
 අපාටිබ්භිවිනෙතා හොති, පිණ්ඩපාතපට්ටිබොධෙන අපාටිබ්භිවිනෙතා
 හොති, සෙනාසනපට්ටිබොධෙන අපාටිබ්භිවිනෙතා හොති, ගිලානපථවය
 ගෙසජ්ජපටිකාරපට්ටිබොධෙන අපාටිබ්භිවිනෙතා හොතිති - තුලෙ තුලෙ
 අපාටිබ්භිවිනෙතා එකො ඊරෙ බහවිසාණකපොසා’.

තෙනාහ සො පච්චිකසම්බුද්ධො:

“රසෙසු ගෙධං අකරං අලොලො
 අනඤ්ඤපොසි සපදනවාරි,
 තුලෙ තුලෙ අපාටිබ්භිවිනෙතා
 එකො ඊරෙ බහවිසාණකපොසා.”

2.

පහාය පඤ්චාචරණානි චෙතසො
 උපකන්දලෙසෙ බාපනුජජ සබ්බෙ,
 අනිසසිතො ජෙනි සිතෙහ දෙසං³
 එකො ඊරෙ බහවිසාණකපොසා.

පහාය පඤ්චාචරණානි චෙතසොති: සො පච්චිකසම්බුද්ධො
 කාමච්ඡන්දනිවරණං පහාය පජ්ජිත්වා විනොදෙත්වා බාහුකිකිත්වා අනාහවං
 ගමෙත්වා, බ්‍යාපාරුනිවරණං- ටිකමිදිනිවරණං- උභිච්ඡිකුකුච්චනිවරණං-
 විචිකිච්ඡනිවරණං පහාය පජ්ජිත්වා විනොදෙත්වා බාහුකිකිත්වා අනාහවං
 ගමෙත්වා විදිවෙච්ච කාමෙහි විචිච්ච අකුසලෙහි ධම්මෙහි සවිතකකං
 සවිචාරං විට්ඨෙත්වා පිත්තසුඛං පඨමං ජක්ඛානං උපසම්පජ්ජ උත්තරිත්ති ‘පහාය
 පඤ්චාචරණානි චෙතසො’.

1. අභිනිසාමි - ව වි
 2. ගරු කරොථ - ම ජ සං
 3. ජෙනා සිතෙහ දෙසං - ප වි ව ක

උපකක්කිලෙසෙ ඛ්‍යපනුජ්ජ සංඛෙධති: රාගො චිත්තස්ස උපකක්කිලෙසො දෙසො චිත්තස්ස උපකක්කිලෙසො මොගො විත්තස්ස උපකක්කිලෙසො කොධො - උපනාගො - පෙ - සංඛාකුසලාභිසංඛාරා චිත්තස්ස උපකක්කිලෙසො. උපකක්කිලෙසෙ ඛ්‍යපනුජ්ජ සංඛෙධති: ඥානෙ චිත්තස්ස උපකක්කිලෙසෙ ඛ්‍යපනුජ්ජ පනුදිඤ්ඤා පඤ්ඤා චිත්තොදෙඤ්ඤා ඛ්‍යාතනිකරිඤ්ඤා අනාගාමිං ගමෙඤ්ඤා 'උපකක්කිලෙසෙ ඛ්‍යපනුජ්ජ සංඛෙධ'.

අනිසංකො ඡෙත්ථ සිනෙහදෙසනති: 'අනිසංකො'ති දෙව භික්ඛුසා: තණ්හානිසංකයො ව, දිට්ඨිතිසංකයො ව - පෙ - අයං තණ්හානිසංකයො - පෙ - අයං දිට්ඨිතිසංකයො. සිනෙහොති: දෙව සිනෙහා: තණ්හාසොගො ව දිට්ඨිසොගො ව - පෙ - අයං තණ්හාසොගො - පෙ - අයං දිට්ඨිසොගො දෙසොති "යො විත්තස්ස ආසාතො පටිසාතො පටිසං පටිවිරොධො කොපො පකොපො සමිංකොපො දෙසො පදෙසො සමිංදෙසො චිත්තස්ස ඛ්‍යාපනති මගො පදෙසො කොධො ඤාජානා ඤාජානිකතං. දෙසො දුස්සනා දුස්සිතතං. ඛ්‍යාපනති ඛ්‍යාපජ්ජනා ඛ්‍යාපජ්ජිතතං. වණ්ඨිකකං අසුරොපො අනාගාමනතා චිත්තස්ස'.^අ අනිසංකො ඡෙත්ථ සිනෙහදෙසනති සො පච්චිකසමුද්ධො තණ්හාසොගං ව දිට්ඨිසොගං ව දෙසං ව ඡෙත්ථා උච්ඡිද්ධො සමුච්ඡිද්ධො පඤ්ඤා චිත්තොදෙඤ්ඤා ඛ්‍යාතනිකරිඤ්ඤා අනාගාමිං ගමෙඤ්ඤා වතං. අනිසංකො සොතං. අනිසංකො - පෙ - දිට්ඨසුභවුත්ථිඤ්ඤාතං ධම්මෙ අනිසංකො අතථුරිතො අනුපගතො අනාරොඝි.සිංහො අනාධිමුක්ඛො නිසංඛිතො නිසංඛො විපාමුක්ඛො විසංඛුක්ඛො විමරියාදිකපෙන චෙතසා විහරතිති 'අනිසංකො ඡෙත්ථ සිනෙහදෙසං එකො වරෙ බහුවිසාණකපො.'"

තෙනාහ සො පච්චිකසමුද්ධො:

"පහාය පඤ්ඤාචරණාන් ආවතසො
උපකක්කිලෙසෙ ඛ්‍යපනුජ්ජ සංඛෙධ,
අනිසංකො ඡෙත්ථ සිනෙහදෙසං
එකො වරෙ බහුවිසාණකපො"ති.

^අ ධම්මසංග්ගි - නිකායපාඨක

3.

විපිට්ඨිකඤ්ඤාන සුඛං දුඛං වා¹
 සුඛෙධෙව ව සොමනස්සදෙමනස්සං,
 ලඤ්ඤානපෙකං සමථං විසුඤ්ඤං
 එකො වරො බග්ගවිසාණකප්පො.

විපිට්ඨිකඤ්ඤාන සුඛං දුඛං වා¹ සුඛෙධෙව ව සොමනස්සදෙමනස්සන්ති:
 සො පච්චෙකසම්බුද්ධො සුඛස්ස ව පහානා දුක්ඛස්ස ව පහානා සුඛෙධෙව
 සොමනස්සදෙමනස්සන්තං අත්ඛන්තො අද්ධංගමසුඛං උපෙකං සත්ථාරිසුඤ්ඤං
 චතුස්සං කොතං උපසම්පජ්ජති භරතීති - 'විපිට්ඨිකඤ්ඤාන සුඛං දුඛං ව
 සුඛෙධෙව ව සොමනස්සදෙමනස්සං'.

ලඤ්ඤානපෙකං සමථං විසුඤ්ඤානි 'උපෙකං'ති යා චතුස්සංකොතො
 උපෙකා උපෙකායනා අපඤ්ඤානපෙකානා විතර්කමාරො² විතර්කපසාදකා
 මජ්ඣිමනිකා විතර්කා. සමථොති "යා විතර්කා ධිති සංධිති අවිධිති
 අවිසාහාරො අවිකේශො අවිසාහරමානස්සා සමථො සමාධිඤ්ඤා
 සමාධිබලං සමාධිසමාධි චතුස්සංකොතො³ උපෙකා ව සමථො ව සුඤ්ඤා
 භොගනි විසුඤ්ඤා පරිශොදනා අනඛන්තා විගතපකතිලෙසා මුද්දානා
 කම්මනියා ඤානා ආනෙඤ්ජනා⁴.⁵ ලඤ්ඤානපෙකං සමථං විසුඤ්ඤානි:
 චතුස්සංකොතො පෙකං ව⁶ සමථං ව ලඤ්ඤා ලභිතො විජිතො පටිලභිතොති
 'ලඤ්ඤානපෙකං සමථං විසුඤ්ඤං එකො වරො බග්ගවිසාණකප්පො.'

තෙතාහ සො පච්චෙකසම්බුද්ධො:

"විපිට්ඨි කඤ්ඤාන සුඛං දුඛං වා¹
 සුඛෙධෙව ව සොමනස්සදෙමනස්සං,
 ලඤ්ඤානපෙකං සමථං විසුඤ්ඤං
 එකො වරො බග්ගවිසාණකප්පො"ති.

1. සුඛං ව - ප 0 0

2. විතර්කමා - ම 3 සං

විතර්කා සමථො - ප 0 0

3. චතුස්සංකොතො - ම 3 සං, ව, 0

4. කම්මනියා අනෙඤ්ජනා - පත

5. චතුස්සංකොතො උපෙකා ව - ම 3 සං

6. බග්ගවිසාණකප්පො - විතර්කපසාදකා

4.

ආරභවිරියො පරමස්පත්තියා
අලිනවිකො අකුසිත්තච්ඡි,
දළහතික්කමො ථාමබ්බපපනො
එකො චර බග්ගවිසාණකප්පො.

ආරභවිරියො පරමස්පත්තියාති: 'පරමස්' වුලලිඳි අමතං ගිබ්බානාං: "යො සො සබ්බසංඛාරසමපො සබ්බපට්ඨිතික්කප්පො තණ්හකුසලො වරාගො නිරොධො ගිබ්බානාං:" පරමස්ස පත්තියා ලාභාය පටිලාභාය අධිගමාය ඵුසනාය¹ සජ්ජිකිරියාය ආරභවිරියො විහරති, අකුසලානාං ධම්මානාං පහානාය කුසලානාං ධම්මානාං සම්පදාය ථාමවා දළහාපරක්කමො අතික්කිත්තධුරො කුසලෙසු ධම්මෙසුති 'ආරභවිරියො පරමස්පත්තියා'.

අලිනවිකො අකුසිත්තච්ඡිති: සො පච්චික සමුද්ධො අනුප්පන්නානාං පාපකානාං අකුසලානාං ධම්මානාං අනුප්පාදාය ජන්දං ජනෙති වායමති වීරියං ආරහති, වික්කං පග්ගණ්හාති, පදහති, උප්පන්නානාං පාපකානාං අකුසලානාං ධම්මානාං පහානාය - පෙ - අනුප්පන්නානාං කුසලානාං ධම්මානාං උප්පාදාය - පෙ - උප්පන්නානාං කුසලානාං ධම්මානාං ධීතිසා අසමෙමාසාය භීයොභාවාය වෙදුලාය භාවනාය පාරිසුරියා ජන්දං ජනෙති වායමති වීරියං ආරහති වික්කං පග්ගණ්හාති පදහති එවමි² 'අලිනවිකො අකුසිත්තච්ඡි.' අථවා කාමං තථො ච නභාරු වා³ අට්ඨි ව අවිසික්කතු⁴ සරිරෙ උපසුඤ්ඤා මංසලොභිතං. යං තං පුරිසථාමෙන පුරිසබලෙන පුරිසවිරියෙන පුරිසපරක්කමෙන පත්තබ්බං න තං අපාසුඤ්ඤා වීරියසා සභානා⁵ හවිසතිති වික්කං පග්ගණ්හාති පදහති එවමි 'අලින විකො අකුසිත්තච්ඡි'

1. නාසිසං න පිට්ඨසාමී⁶ විහාරතො න නික්කමෙ,
නපි පසං ගිපාතොයං තණ්හාසලෙදු අනුහතෙ''ති.⁷

වික්කං පග්ගණ්හාති පදහති, එවමි අලිනවිකො අකුසිත්තච්ඡිති' න කාවාහං ඉමං පලලඛං භිද්දිසාමී යාව මෙ න අනුපාදාය ආසවෙහි වික්කං විමුච්ඡිසසතිති වික්කං පග්ගණ්හාති පදහති, එවමි 'අලිනවිකො අකුසිත්තච්ඡි' න කාවාහං ඉමමිහා ආසනා උච්චිසාමී. යාව මෙ න අනුපාදාය ආසවෙහි වික්කං විමුච්ඡිසසතිති වික්කං පග්ගණ්හාති පදහති, එවමි 'අලිනවිකො අකුසිත්තච්ඡි'.

1. ධාමබ්බපපනො - ව වී
2. ඵුසනාය - ම ජ සං
3. ථවා - ම ජ සං
4. භාරු ව - ම ජ සං

5. අවසුඤ්ඤා - සාන
6. සඤ්ඤානා - ම ජ සං
ධානා - සාන
7. පෙරහාථාපාලි - පට්ඨසමෙමාසා
මුද්ධපෙරහාථා

නා තාවාහං ඉමමිතා වඩකමා ඔරොතිසාමි- විහාරා ගිකබ්බිසාමි- අධිස්සොගා ගිකබ්බිසාමි- පාසාද නිකබ්බිසාමි- හමමයා ගිකබ්බිසාමි- ගුහාය ගිකබ්බිසාමි- ලොනා ගිකබ්බිසාමි- කුටියා ගිකබ්බිසාමි- කුටාගාරා ගිකබ්බිසාමි- අට්ඨා නිකබ්බිසාමි- මාලා නිකබ්බිසාමි උද්දණ්ඩා නිකබ්බිසාමි- උපධානසාලාය නිකබ්බිසාමි මණ්ඩපා ගිකබ්බිසාමි- රුක්ඛවුලා නිකබ්බිසාමි- යාව මෙ න අනුපාදය ආසවෙති විතං විමුච්චිසන්තිති විතං පග්ගණ්ණාති පදහති, එවමිති 'අලින විකො අකුසිත්ථුතති'.

ඉමසමි. යෙව පුබ්බණ්ණසමයෙ¹ අරියධමම. ආහරිසාමි සමා හරිසාමි අධිගජ්ජිසාමි එසසයිසාමි සජ්ජකරිසාමිති විතං පග්ගණ්ණාති පදහති, එවමිති 'අලිනවිකො අකුසිත්ථුතති'. ඉමසමි. යෙව මජ්ඣනිකසමයෙ² -පෙ- සායණ්ණසමයෙ දුරෙහතං පච්ඡාහතං පුරිමයාම. මජ්ඣමයාම. පජ්ජමයාම. කාලෙ ජුණ්ණ වසෙස හෙමනෙත ගිමෙහ පුරිමෙ වයොබන්ධෙ මජ්ඣමෙ වයො බන්ධෙ පජ්ජමෙ වයො බන්ධෙ අරියධමම. ආහරිසාමි සමාහරිසාමි. අධිගජ්ජිසාමි එසසයිසාමි සජ්ජකරිසාමිති විතං පග්ගණ්ණාති පදහති, එවමිති 'අලින විකො අකුසිත්ථුතති'.

දළහනිකකමො ථාමබ්බුපපනෙතාති: සො පච්චෙකසමබ්බුද්ධො දළහසමාදනො අහොසි අවට්ඨිතසමාදනො³ කුසලෙසු ධමමෙසු කාය සුවරිතෙ වච්ඡුවරිතෙ මනොසුවරිතෙ ද්‍රව්‍යසංවිහරෙ සිලසමාදනෙ උපොසඤ්චවාසෙ මහෙස්සානාය⁴ පෙත්තෙස්සානාය සාමඤ්ඤානාය මුහමඤ්ඤානාය කුලෙජෙට්ඨාපවාසිනාය අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරෙසු අධිකුසලෙසු ධමමෙසු⁵ ති දළහනිකකමො ථාමබ්බුපපනෙතාති සො පච්චෙකසමබ්බුද්ධො ථාමෙන ව බලෙන ව විරියෙන ව පරකකමෙන ව පඤ්ඤාය ව උපෙතො හොති සමුපෙතො උපගතො සමුපගතො උපපතො සමපතො සමත්තාගතොති 'දළහනිකකමො ථාමබ්බුපපනෙතා එකො වරෙ බහුවිසාණකපො'.

තෙනාහ සො පච්චෙකසමබ්බුද්ධො'.

ආරඤ්චිරියො පරමස්පත්තියා
අලිනවිකො අකුසිත්ථුතති,
දළහනිකකමො ථාමබ්බුපපනෙතා
එකො වරෙ බහුවිසාණකපො''ති.

1. පුබ්බණ්ණ සමයං - ව වී

2. මජ්ඣනික සමයං - කස්ථි

3. අවට්ඨිතසමාදානා - ම ව වී ක

4. මහෙස්සානායං - ව වී සාය

5.

පටිසලානං ක්කානමරිඤ්චමානො
 ධම්මෙසු නිව්චං අනුධම්මචාරී,
 ආදීනවං සමමසිතා භවෙසු
 එකො වරෙ බහුවිසාණකප්පො

පටිසලානං ක්කානමරිඤ්චමානොති: සො පට්ඨනසම්බුද්ධො පටිසල්පානාරාමො හොති පටිසල්පානරතො අජ්ඣන්තං ධෙවනොසමථ චතුස්සුග්ගො අතිරාකතක්කානො චිත්තසන්ධාය සමන්තාගතො මුලොත්තං සුඤ්ඤාගාරානං, ක්කාධි ක්කානරතො එකතමතුස්සුග්ගො සද්ධර්මරුකොති 'පටිසල්පානං'. ක්කානමරිඤ්චමානොති සො පට්ඨනසම්බුද්ධො අති කාරණං ක්කානං න රිඤ්චති; අනුප්පන්නසංඝා පටිමසං ක්කානසං උප්පාදය සුග්ගො පසුග්ගො ආසුග්ගො සමාසුග්ගො, අනුප්පන්නසංඝා වා දුතියසංඝා ක්කානසංඝා- අනුප්පන්නසංඝා වා තතියසංඝා ක්කානසංඝා- අනුප්පන්නසංඝා වා චතුස්සංඝා ක්කානසංඝා උප්පාදය සුග්ගො පසුග්ගො ආසුග්ගො සමාසුග්ගොති, එවමපි 'ක්කානං න රිඤ්චති'. අපචා උප්පන්නං වා පටිමං ක්කානං ආසෙවති භාවෙති බහුලිකරොති, උප්පන්නං වා දුතියං ක්කානං- උප්පන්නං වා තතියං ක්කානං- උප්පන්නං වා චතුස්සංඝං ක්කානං ආසෙවති භාවෙති බහුලිකරොති, එවමපි ක්කානං න රිඤ්චතිති 'පටිසල්පානං ක්කානමරිඤ්චමානො'.

ධම්මෙසු නිව්චං අනුධම්මචාරීති: ධම්මො වුවචනති වත්තාරො සතිපට්ඨානා - පෙ - අට්ඨො අට්ඨකිකො මග්ගො. කතමෙ අනුධම්මා: සමාපට්ඨං අනුලොමපට්ඨං¹ අපච්චිකපට්ඨං අනුප්පට්ඨං ධම්මානුධම්මපට්ඨං සිලෙසු පරිපුරකාරිතං ඉන්ද්‍රියෙසු ගුණාදාරතා හොජනෙ මත්තඤ්ඤාතා ජාගරියානුයොගො සතිසමුප්පාදො, ඉමෙ වුවචනති අනුධම්මා. ධම්මෙසු නිව්චං අනුධම්මචාරීති: ධම්මෙසු නිව්චකාලං වුවකාලං සත්තං සමිතං අබ්බොධිණං² පොඬානුපොඬානං උදකොච්ඡිකානං³ අවිච්ඡිකානං සමිතං එකිතං පුරොහතං පටිසංඝාතං පුරිමයාමං චජ්ඣමයාමං පඤ්ඤමයාමං කාමප්‍රජ්ඣණං වසෙසං හෙමතොග්ගං ගිමෙහ පුරිමෙ වයොබඤ්ඤං චජ්ඣමෙ වයොබඤ්ඤං පඤ්ඤමෙ වයොබඤ්ඤං වරති විහරති ඉරියති වග්ගති පාලෙති යපෙති යාපෙතිති 'ධම්මෙසු නිව්චං අනුධම්මචාරී'.

1. අනුලොම පට්ඨං - ම ඡ සං නති 2. අබ්බොධිණං - ම ඡ සං
 3. උදකොච්ඡිකානං - සං

ආදිනවං සමමසිතා හවෙසුති - 'සංඛි සංඛාරා අනිච්ඡා'ති ආදිනවං සමමසිතා හවෙසු 'සංඛි සංඛාරා දුක්ඛා'ති 'සංඛි ධම්මා අනත්තා'ති -ප- යං තිඤ්ඤි සමුදයධම්මං සංඛිං තං භිමොධ ධම්මානි ආදිනවං සමමසිතා හවෙසුති 'ආදිනවං සමමසිතා හවෙසු එකො වරෙ බ්‍රහ්මසාණකප්පො'.

තෙනාහ සො පච්චිකසමුද්දො:

“පටිසල්ලානං ක්කානම්බිඤ්ඤාමානො
ධම්මෙසු තිච්චං අනුධම්මචාරී,
ආදිනවං සමමසිතා හවෙසු
එකො වරෙ බ්‍රහ්මසාණකප්පො”ති.

6.

තණ්හකඛයං පඤ්ඤාං අපමානො.¹
අනෙළමුගො සුතවා සතිමා,
සංඛාරධම්මො නිගමො පටිපත්තවා
එකො වරෙ බ්‍රහ්මසාණකප්පො.

තණ්හකඛයං පඤ්ඤාං අපමානොති: 'තණ්හා'ති රූපණ්හා -ප- ධම්මතණ්හා. තණ්හකඛයං පඤ්ඤානි: රාගකඛයං දෝශකඛයං මොහකඛයං භවකඛයං උපපත්තකඛයං පටිසන්ධිකඛයං භවකඛයං සංසාරකඛයං චරිතකඛයං පඤ්ඤානො ඉච්ඡානො සාදිශ්ඤානො පිභයනො අභිජ්ජානොති 'තණ්හකඛයං' පඤ්ඤාං අපමානොති: සො පච්චිකසමුද්දො සකකච්චකාරි සාතච්චකාරි -ප- අපමානො' කුසලෙසු ධම්මෙසුති 'තණ්හකඛයං පඤ්ඤාං අපමානො'.

අනෙළමුගො සුතවා සතිමාති: 'අනෙළමුගොති' සො පච්චිකසමුද්දො, පණ්ඩිතො පඤ්ඤාවා බුද්ධිමා ඤාණි විභාවි මේධාවි. සුතවාති: සො පච්චිකසමුද්දො ඔහුසුතො නොති, සුතධරො සුතසන්ධිවයො, යෙ තෙ ධම්මා ආදිකල්‍යාණා මංසකල්‍යාණා පරියොසානකල්‍යාණා සාත්ථා සවාසකප්පා කෙවලපරිපුණ්ණං පරිසුඛං ඉහවරියං අනිවැනති, තථාරූපාසාධම්මා ඔහුසුතො නොති, ධාතා වචසා පරිචිතා මනසානුපෙක්ඛිතා දිව්‍යා සුපච්චිතා. සතිමාති: සො පච්චිකසමුද්දො සතිමා නොති පටිමො සතිනෙපකෙතන සමනතා ගතතො විපකතමි විපකාසිතමි සරිතා අනුසාරිතාති 'අනෙළමුගො සුතවා සතිමා'.

1. පඤ්ඤාපමානො - ව ව

සඛිබ්බධමෙමා නියතො පධානවාති: සඛිබ්බධමෙමා¹ වුවන් කුණාණ, “යා පා පඤ්ඤානානා - ඵෙ - අමොහො ධම්ම විවයො සමොදිධි.” සඛිබ්බධමෙමාති: සො පච්චිකසමුද්දො සඛිබ්බධමෙමා ඤාතධමෙමා තුලිතධමෙමා තිරිතධමෙමා විභ්‍රතධමෙමා විභාවිතධමෙමා, සබ්බ සඛිබ්බා අතිවිධාති සඛිබ්බධමෙමා - ඵෙ - යං කිඤ්ඤි සමුදයධම්මං සබ්බං තං භිරොධධම්මං නති සඛිබ්බධමෙමා ඤාතධමෙමා තුලිතධමෙමා තිරිතධමෙමා විභ්‍රතධමෙමා විභාවිතධමෙමා, අථවා තස්ස පච්චික සමුද්දොධස්ස ඛන්ධා සංඛිත්තා ධාතුයො සඛිඛිත්තා ආයතනානි සඛිඛිත්තානි ගත්තො සංඛිත්තා උපපත්තියො සඛිඛිත්තා පටිසන්ධියො සංඛිත්තා හවා සංඛිත්තා සංසාරා සංඛිත්තා වට්ඨා සංඛිත්තා, අථවා සො පච්චිකසමුද්දො ඛන්ධපරියතො ධිතො ධාතුපරියතො ධිතො ආයතනපරියතො ධිතො ගත්පරියතො ධිතො උපපත්තිපරියතො ධිතො පටිසන්ධිපරියතො ධිතො හව්පරියතො ධිතො සංසාරපරියතො ධිතො වට්ඨපරියතො ධිතො අනත්තිමහවෙ ධිතො අනත්තිමසමුක්කයො² ධිතො අනත්තිමදෙහධරො පච්චිකසමුද්දො:

1. තස්සායං පච්චිකසමුද්දො විවිධොයං සමුක්කයො,
ජාතමරණසංසාරො නත්ති තස්ස සුත්තභාවො³ ති.

තංකාරණං පච්චිකසමුද්දො සඛිබ්බධමෙමා. නියතොති නියාමා වුවන්ති⁴ වත්තාරො අරියමග්ගා, වතුහි අරියමග්ගෙහි සමන්තානොධි නියතො, නියාමං පතො සංපතො අධිගතො ඵසසිතො සච්ඡිකතොති නියතො. පධානවාති: ‘පධානං’ වුවන් විරියං, “යො චෙතසිකො විරියාරමො ඤාතකමො පරකකමො උපාසාමො වායාමො උසාමො උසොඤ්ඤි ථාමො ධිති⁴ අසිට්ඨපරකකමො අතිකඛිත්තාඤ්ඤානා අතිකඛිත්තා ධුරතා ධුරසමපග්ගාහො විරියං විරිඤ්ඤියං විරියබලං සම්මාවායාමො”⁵ සො පච්චිකසමුද්දො ඉමිතා පධානෙන උපෙතො⁶ සමුපෙතො උපාගතො සමුපතො උපපතො සමපතො⁶ සමන්තාගතො. තස්මා සො පච්චිකසමුද්දො පධානවාති ‘සඛිබ්බධමෙමා නියතො පධානවා ඵකො වරෙ බ්‍රහ්මවිසාණකපපො.’

තෙනාහ සො පච්චිකසමුද්දො:

“තණ්හකම්මයං පඤ්ඤා අනුමතො
අනෙලමුග්ගො සුත්තවා සත්ථා,
සඛිබ්බධමෙමා නියතො පධානවා
ඵතො වරෙ බ්‍රහ්මවිසාණකපපො” ති.

1. සංඛිබ්බ ධම්මො වුවන්ති - ප ව වී
2. අනත්තිම සමුක්කයො - ව වී
3. නියමා වුවන්ති - ප ව වී

4. ධිති - ප ව වී ක
5. ඉමිතා උපෙතො - ප වී ක
6. උපාගතො සමපතො - ව වී ක
෭. ධම්මසංඛිතං - වත්තාරාදිකාණ්ඩ

7.

සිංහාව සංග්‍රහ අසන්නයනා
 වාතො ව ජාලමි අසජ්ජමානො,
 ප්‍රමංචිතො යෙන අලිප්‍යමානො
 එතො වරෙ බහුවිධ සාහිත්‍යයො.

සිංහාව සංග්‍රහ අසන්නයනානි: යථා සිංහා මගරාජා සංග්‍රහ අසන්නාස් අනුත්‍රාසි, අපරිසන්නාසි අනුබ්‍රිතො අනුසංඛි අනුත්‍රාසො අභිරු අවජමි අනුත්‍රාසි අපලාසි, පවේකසමුද්‍රොපි සංග්‍රහ අසන්නාසි අනුත්‍රාසි අපරිසන්නාසි අනුබ්‍රිතො අනුසංඛි අනුත්‍රාසො අභිරු අවජමි අනුත්‍රාසි අපලාසි. පතිනසගෙරවො විගතලොමහං සො විහරතිති 'සිංහාව සංග්‍රහ අසන්නයනො'.

වාතො ව ජාලමි අසජ්ජමානොති: වාතො'ති පුරුකමා වාතා පවජමා වාතා¹ උත්තරා වාතා දක්ෂිණා වාතා සරජා වාතා අරජා වාතා සිතා වාතා උණ්ණා වාතා පරික්කා වාතා අධිමත්තා වාතා කාලවාතා² වෙරමවාතා පක්කවාතා සුපණ්ණවාතා³ තාලවණ්ණවාතා⁴ විදුරනදාතා. ජාලං වුවති සුත්තජාලං. යථා වාතො ජාලමි න සජ්ජති, න ගණකාති, න ඛණ්ඩාති, න පළිඛණ්ඩාති, එවමෙව ජො ජාලා: තණ්ණාජාලං ව දිට්ඨිජාලං ව -පෙ- ඉදං තණ්ණාජාලං -පෙ- ඉදං දිට්ඨිජාලං. තස්ස පවේකසමුද්‍රොපස්ස තණ්ණාජාලං පතිනං, දිට්ඨිජාලං පටිතිසංඛිතං 'තණ්ණාජාලස්ස පතිනස්ස දිට්ඨිජාලස්ස පටිතිසංඛිතස්සා සො පවේකසමුද්‍රො රුපෙ න සජ්ජති, සංග්‍රහ න සජ්ජති -පෙ- දිට්ඨිසුත්තවිඤ්ඤාතබ්බසු ධරෙවසු න සජ්ජති, න ගණකාති⁵ න ඛණ්ඩාති න පළිඛණ්ඩාති, තිස්සානා නිස්සංචො විපට්ඨොතො විසංඤ්ඤොතො⁶ විමර්ශාදිකතො වෙතස්ස විහරතිති 'වාතො ව ජාලමි අසජ්ජමානො.'

1. පුරුකමා වාතා - ව 1	4. තාලවණ්ණ වාතා - ව 1
2. කාලවාතා - මස්ස නස්ස	5. න ගණකාති - ව 1
3. සුපණ්ණවාතා - ව 1	6. විසංඤ්ඤොතො - ම ව 1 න

පද්මංව තොයෙන අලිපපමානොති: 'පද්මං' වුවැති පද්මපුප්ඵං, 'තොයං' වුවැති උදකං. යථා පද්මපුප්ඵං තොයෙන න ලිප්පති න පලිප්පති න උපලිප්පති අලිකං අපලිකං අනුපලිකං. එවමෙව ඉඵ ලෙපා: තණ්හාලෙපො ච දිට්ඨිලෙපො ච -පෙ- අයං තණ්හාලෙපො -පෙ- අයං දිට්ඨිලෙපො, තස්ස පචේක්ඛසම්මුඛස්ස තණ්හාලෙපො පභිනො දිට්ඨිලෙපො පටිනිසසවේසා, තණ්හාලෙපස්ස පභිනක්කා දිට්ඨිලෙපස්ස පටිනිසසවස්සා සො පචේක්ඛසම්මුඛො රූපෙ න ලිප්පති සඤ්ඤා න ලිප්පති -පෙ- දිට්ඨසුත්තවිඤ්ඤාතබ්බසු ධම්මෙසු න ලිප්පති න පලිප්පති න උපලිප්පති, අලිකො¹ අපලිකො අනුපලිකො කිසබ්බො කිසබ්බො විප්පමුකො විසඤ්ඤාකො විමරියාදිකතො චෙතසා විහරතිති 'පද්මංව තොයෙන අලිපපමානො එකො වරෙ බහුවිසාණකප්පො'

කෙතාහ සො පචේක්ඛසම්මුඛො:

“සීහොව සඤ්ඤා අසත්තසන්නො
වාතොව ජාලමිති අසජ්ජමානො,
පද්මංව තොයෙන අලිපපමානො
එකො වරෙ බහුවිසාණකප්පො”ති.

8.

සීහො යථා ද්වයාබලී පසංග
රාජා මිහානං අභිභුයා වාරි,
සෙවෙථ පත්තාති සෙතාසත්තාති
එකො වරෙ බහුවිසාණකප්පො.

සීහො යථා ද්වයාබලී පසංග, රාජා මිහානං අභිභුයා වාරිති: යථා සීහො මගරාජා ද්වයාබලී ද්වයාදිට්ඨො සබ්බෙ තිරවජානාගතෙ පාණෙ අභිභුයා අභිභවිතො අපේක්ඛාසුචිතො පරියාදිඤ්ඤා ලඤ්ඤා වරති විහරති ඉරියති වට්ඨොති² පාලෙති යපෙති යාපෙති පචේක්ඛසම්මුඛොපි පඤ්ඤාබලී පඤ්ඤාදිට්ඨො සබ්බපාණභුතෙ පුග්ගලෙ පඤ්ඤාය අභිභුයා අභිභවිතො අපේක්ඛාසුචිතො පරියාදිඤ්ඤා ලඤ්ඤා වරති විහරති ඉරියති වට්ඨොති² පාලෙති යපෙති යාපෙතිති 'සීහො යථා ද්වයාබලී පසංග රාජා මිහානං අභිභුයා වාරි:'

1. අපලිකො - ෧෪෪

2. වට්ඨති - වට්ඨති

සෙවෙර පනතානි සෙනාසනානි: යථා සිහො මිගරාජා අරභෙඤ්ඤා වනමජ්ඣිමනෙකා වරති විහරති ඉරියති වහෙතති පාලෙති යපෙති යාපෙති, පටේකසම්බුද්ධොපි අරභෙඤ්ඤා ව්‍යාපකානි පනතානි සෙනාසනානි පටිසෙවති අපසසද්දති අපැනිගෙකාසානි විජනවාතානි මනුසකරාහසෙය්‍යකානි පටිසලප්‍රානසාරුප්පානි. සො ඒකො ගච්ඡති, ඒකො තිට්ඨති, ඒකො ඡ.සිද්ධි, ඒකො සෙය්‍යං කපෙති, ඒකො ගාමං පිණ්ඩාය පටිසති, ඒකො පටිකකමති, ඒකො රහො ඡ.සිද්ධි, ඒකො වඩසමං අධිට්ඨාති ඒකො වරති විහරති ඉරියති වහෙතති පාලෙති යපෙති යාපෙති 'සෙවෙර පනතානි සෙනාසනානි ඒකො වරෙ බහුවිසාණකපෙතා;

තෙනාහ සො පටේක සම්බුද්ධො:

“සීහො යථා ද්‍යාධිලී පසංසා
රාජා මිගානං අභිභුය්‍ය වාරි,
සෙවෙර පනතානි සෙනාසනානි
ඒකො වරෙ බහුවිසාණකපෙතා”ති.

9.

මෙතං උපෙක්ඛං කරුණං විමුක්තිං
ආසෙවමානො මුද්ධං ව කාලෙ,
සංඛේත ලොකෙන අවිරුජ්ඣමානො
ඒකො වරෙ බහුවිසාණකපෙතා.

මෙතං උපෙක්ඛං කරුණං විමුක්තිං ආසෙවමානො මුද්ධං ව කාලෙති සො පටේකසම්බුද්ධො මෙතංසහගතෙන චේතසා එකං දිසං ඵරිතො විහරති. තථා දුතියං තථා තතියං තථා චතුත්ථං, ඉති උද්ධමධො තිරියං සබ්බධි සබ්බසුත්තාය සබ්බාවිත්තං ලොකං මෙතංසහගතෙන චේතසා විසුලෙන මහග්ගතෙන අපසමාණෙන අවේරෙන අබ්‍යාපරේඤ්ඤා ඵරිතො විහරති කරුණාසහගතෙන චේතසා -ප- මුද්ධා සහගතෙන චේතසා -ප- උපෙක්ඛාසහගතෙන චේතසා විසුලෙන මහග්ගතෙන අපසමාණෙන අවේරෙන අබ්‍යාපරේඤ්ඤා ඵරිතො විහරති 'මෙතං උපෙක්ඛං කරුණං විමුක්තිං ආසෙවමානො මුද්ධං ව කාලෙ'

සංඛේත ලොකෙන අවිරුජ්ඣමානොති මෙතංසහගතො යෙ පුරුෂෝදයා දිසාය සත්තා තෙ අපට්ඨකා නොනති, යෙ පරිච්ඡේදාය දිසාය සත්තා - යෙ උත්තරාය දිසාය සත්තා - යෙ දකුණිකාය දිසාය සත්තා - යෙ පුරුෂෝදයා දකුණිකාය සත්තා - යෙ පරිච්ඡේදාය දකුණිකාය සත්තා - යෙ උත්තරාය දකුණිකාය සත්තා - යෙ දකුණිකාය දකුණිකාය සත්තා - යෙ භොධිකාය දිසාය සත්තා - යෙ උපරිකාය දිසාය සත්තා - යෙ දසසු දිසාසු සත්තා තෙ අපට්ඨකා නොනති, කරුණාය භාවිතත්තා - මුද්ධාය භාවිතත්තා - උපෙක්ඛාය භාවිතත්තා යෙ පුරුෂෝදයා දිසාය සත්තා -ප- යෙ දසසු දිසාසු සත්තා තෙ අපට්ඨකා නොනති.

සමබ්බත ලොකෙන අවිරුජ්ඣමානොති: සමබ්බත ලොකෙන අවිරුජ්ඣමානො අපථවිරුජ්ඣමානො අනාසාතියමානො අපථවිහංගාද-මානොති 'සමබ්බත ලොකෙන අවිරුජ්ඣමානො එකො වරෙ බහවිසාණකප්පො'.

තෙනාහ සො පථෙවකසම්බුද්ධො:

“මෙකං උපෙක්ඛං කරුණං විමුක්තිං
ආසෙවමානො මුදිතං ව කාලෙ,
සමබ්බත ලොකෙන අවිරුජ්ඣමානො
එකො වරෙ බහවිසාණකප්පො”ති.

10.

රාගං ව දෙසං ව පහාය මොහං
සන්දුලයිකාන සංකෘතාදි¹,
අසත්තසං ජීවිතසංඛ්‍යමති
එකො වරෙ බහවිසාණකප්පො.

රාගං ව දෙසං ව පහාය මොහනති 'රාගො'ති “යො රාගො සාරාගො -පෙ- අභිජ්ඣා ලොභො අකුසල මූලං” දෙසොති “යො වික්කසස ආසාදො -පෙ- වණ්ඨිකකං අසුරොපො අනාගමනතා වික්කසස”. මොහොති “දුක්ඛ අකුසලං -පෙ- අවිජ්ජාලබ්භි මොහො අකුසලමූලං.” රාගං ව දෙසං ව පහාය මොහනති සො පථෙවකසම්බුද්ධො රාගං ව දෙසං ව මොහං ව පහාය පජ්ජිකා විනොදෙකා බැනතිකරිකා² අනභාවං ගමෙකාති 'රාගං ව දෙසං ව පහාය මොහං.'

සන්දුලයිකාන සංකෘතාදිති දසසංකෘතාදි: කාමරාග-සංකෘතාදි පටිසංකෘතාදි -පෙ- අවිජ්ජාසංකෘතාදි. සන්දුලයිකාන සංකෘතාදිති: සංයොජනාදි සන්දුලයිකා පද්‍යුලයිකා සංපද්‍යුලයිකා පජ්ජිකා විනොදෙකා බැනතිකරිකා අනභාවං ගමෙකාති 'සන්දුලයිකාන සංකෘතාදි.

අසත්තසං ජීවිතසංඛ්‍යමති: සො පථෙවකසම්බුද්ධො ජීවිතපරියො-සානෙ අසත්තාසි අනුත්‍රාසි අනුබ්බිගො අනුසංඛිති³ අනුත්‍රාසො අභිරු අවජමති අනුත්‍රාසි අපලාසි පභිතභයභෙරවො විගතලොමහංසො විහරතිති 'අසත්තසං ජීවිතසංඛ්‍යමති එකො වරෙ බහවිසාණකප්පො.'

තෙනාහ සො පථෙවකසම්බුද්ධො:

“රාගං ව දෙසං ව පහාය මොහං
සන්දුලයිකාන සංකෘතාදි,
අසත්තසං ජීවිතසංඛ්‍යමති
එකො වරෙ බහවිසාණකප්පො”ති.

1. සංයොජනාදි - මජ්ඣ. 2, 5

2. බැනති කරිකා - මජ්ඣ. 2, 5

3. අනුසංඛිති - මජ්ඣ. 2, 5

11.

භජනානි සෙවනානි ච කාරණස්ථා¹
 නික්කාරණා දුල්ලහා අජජමිත්තා,
 අත්තත්ථපඤ්ඤා අසුචි මනුස්සා
 එකො වරෙ බ්‍රහ්මසාමිකපෙසා.

භජනානි සෙවනානි ච කාරණස්ථානි; අත්තත්ථකාරණා පරත්ථකාරණා උභයත්ථකාරණා දිව්‍යධම්මිකත්ථකාරණා සම්පරායිකත්ථකාරණා භජනානි සම්භජනානි සෙවනානි නිසෙවනානි සංසෙවනානි පටිසෙවනානි 'භජනානි සෙවනානි ච කාරණස්ථා'.

නික්කාරණා දුල්ලහා අජජමිත්තානි: දෙව මිත්තා: අභාරිකමිත්තො ච පබ්බජිතමිත්තො ච² -පෙ- අයං අභාරිකමිත්තො -පෙ- අයං පබ්බජිතමිත්තො. නික්කාරණා දුල්ලහා අජජමිත්තානි: දෙව මිත්තා අකාරණා නික්කාරණා අනෙකු අපච්ඡේදයා දුල්ලහා දුල්ලඤ්ඤා සුදුල්ලඤ්ඤානි 'නික්කාරණා දුල්ලහා අජජමිත්තා'.

අත්තත්ථපඤ්ඤා අසුචි මනුස්සානි: 'අත්තත්ථපඤ්ඤා'නි අත්තනො අස්ථාය අත්තනො නෙකු අත්තනො පටිඤ්ඤා අත්තනො කාරණා: භජනානි සම්භජනානි සෙවනානි නිසෙවනානි සංසෙවනානි පටිසෙවනානි ආචරනානි සමාචරනානි පශුරුපාසනානි පටිපුච්ඡනානි පටිපඤ්ඤානානි 'අත්තත්ථපඤ්ඤා'. අසුචි මනුස්සානි: අසුචිනා කායකමෙවන සමන්තාගතානි අසුචි මනුස්සා, අසුචිනා වේදකමෙවන සමන්තාගතානි අසුචි මනුස්සා, අසුචිනා මනෝකමෙවන සමන්තාගතානි අසුචි මනුස්සා, අසුචිනා පාණ්ඩ්‍යාපාදන- අසුචිනා අදික්කාදන- අසුචිනා කාමෙසු මිච්ඡාචාර- අසුචිනා මුසාචාර- අසුචියා පිසුනාය වාචාය³ සමන්තාගතා- අසුචියා ඵරුසාය වාචාය⁴ සමන්තාගතා- අසුචිනා සමචාලාපෙන සමන්තාගතා- අසුචියා අභිජ්ඣාය සමන්තාගතා- අසුචිනා බ්‍යාපාරෙන සමන්තාගතානි 'අසුචි මනුස්සා, අසුචියා මිච්ඡා දිව්‍යාය සමන්තාගතානි අසුචි මනුස්සා, අසුචියා වේදනාය සමන්තාගතානි අසුචි මනුස්සා, අසුචියා පඤ්ඤාය සමන්තාගතානි අසුචි 'මනුස්සා, අසුචිනා පණ්ඩිතා සමන්තාගතානි අසුචි මනුස්සා, අසුචි භික්ඛා භික්ඛිනා භික්ඛිකා ලාමකා' ජනකා පටිත්තානි 'අත්තත්ථපඤ්ඤා අසුචි මනුස්සා'.

1. කාරණස්ථා - ම ව ටී

2. අත්තත්ථපඤ්ඤා - ම ව ටී

3. අත්තත්ථපඤ්ඤා - ම ව ටී

4. අයං අභාරික මිත්තො - ටී

5. අත්ත කාරණා - ම ජ සං ව ටී ක

6. පිසුනා වාචාය - ම ව ටී ක

7. ඵරුසා වාචාය - ම ව ටී ක

එකො වර බහුවිසාණකපෙසා'ති: එකොති සො පටේක සමුද්ධො පබ්බජ්ජාසංඛාරොති එකො -පෙ- වරෙති: අවිච්ඡිද්ධායො -පෙ- බහුවිසාණකපෙසාති යථා බහුසා නාම විසාණං එකං හොති අද්ද්ධං -පෙ- එකො වර බහුවිසාණකපෙසා'.

තෙනාහ සො පටේකසමුද්ධො:

“භජනති සෙවනති ව කාරණං
තිකකාරණං දුප්පතො අජජමිත්තං,
අත්තාසංසිද්ධං අසුචි මත්තං
එකො වර බහුවිසාණකපෙසා'ති.

වතුකො වගහො

නිවසීතො ව බහුවිසාණසුත්තනිදේශයො.

1. අපීතො තිස්සවෙත්තයො පුණ්ණකො අථ මෙත්තං,
ධොතකො උපසිට්ඨො ව නෙදු ව අථ හෙමකො.
2. තොදෙයාකසා දුහයො ජතුකණ්ඨො ව පණ්ඩිතො,
හද්දාදුධො උදයො ව පොසාලො වාසි ප්‍රාහමණො.
3. මොසරාජා ව මෙධාවි පිඞ්ගියො ව මහාදුසි,
සොළසත්තං¹ පනෙතෙසං ප්‍රාහමණානංව සාසනං.
පාරායනානං² ගි.දේශො තත්තකානි භවන්ති ගි³
4. බහුවිසාණසුත්තානං ගි.දේශොපි තට්ඨො ව
ති.දේශො දුට්ඨො කෙදොසො පටිපුණ්ණො සුලකම්භා''ති

වූලනීදේශසාළි නිවසීතො.

1. සොළසානං - 4 - ව
2. පාරායනං - ව

3. භවන්ති - ව ව ව ක

වුලලනිඥය පාලි

භාෂාදිපාද සූචි

අකිඤ්චනං අනාදනං	...	...	36, 296
අච්චි යථා වාතවෙගෙන ධිංකො	...	...	28, 234
අජිනො අග්ගස සමවුද්ධං	...	...	10
අජිනො තිස්ස මෙකෙතයො	...	...	46, 416, 632
අජ්ඣන්තඤ්ච ඛේද්ධා ව	...	...	40, 344
අට්ඨානතං සඛන්තිකාරතසස	...	...	560
අත්තනාවි කතං පාපං	...	...	206
අත්ඛන්තසස න පමාණමඤ්චි	...	...	28, 238
අත්ඛන්තො සො උදව්වා සො නඤ්චි...	...	...	28, 236
අථ කො වරහි ජානාති	...	...	4
අථසස ගතො දිස්වාන	...	...	10
අග්ගසං කාම තෙ මූලං	...	...	82
අද්ධා පසංසාම සභායසම්පදං	...	...	538
අධිදෙවෙ අභිඤ්ඤාය	...	...	52, 474
අනඤ්ඤපොඨිමඤ්ඤතං	...	...	604
අනත්ජනනො දෙසො	...	...	526
අනත්ජනනො ලොභො	...	...	528
අනත්ජනනො ලොභො	...	...	526
අනාවරණ දසකථි	...	...	8
අනුසාස ඩුග්ගෙමි කරුණායමානො	...	..	24, 208
අනෙජං මූලදසකථිං	...	...	16, 102
අපාරාපාරං ගච්ඡියා	...	...	48, 424
අභිසංඛාරිඤ්චා කුහකො	...	...	4
අයං ලොකො පරොලොකො	...	...	44, 378
අයොකපාලමාදිත්තං	...	...	500
අවිජ්ජාය නිවුතො ලොකො	...	..	14, 56, 62
අවිජ්ජා මුද්ධාති ජානාති	...	...	12
අසතං සතඤ්ච ඤ්ඤාධා ධම්මං	...	...	158
අසංගිරං අසංකුප්පං	...	...	52, 478
අකිඤ්චඤ්ඤං පෙසබ්බානො සතිමා	...	...	26, 222
අඤ්චකිඤ්ඤා සමාවං ඤ්ඤා	...	...	42, 362
අගතාති හි මනෙකසු	...	...	6

ගාථාදිපාද සූචි

ආශ්‍රිත න කරොති කිසිදු ලොකෙ ...	...	178, 556
ආද්‍යාතණ්‍යං විනයයථ සබ්බං ...	...	38, 322
ආදිසා ජලවනං මුඛි ...	...	10
ආමසානා හොති සභංග මට්ඨං ...	...	514
ආරාධිතියො පරමසුචරිතියා ...	...	612
ආසංසන්නි ථොමයනති ...	...	18, 118
ඉධ දිට්ඨසුතමුත ...	...	32, 270
ඊති ච ගණේඛා ච උපද්දො ච ...	...	552
උක්ඛව්වපාදෙ තදිතො ...	...	2
උත්තරාය ච භික්ඛියා ...	...	500
උත්තං දුක්ඛං දිසො ...	...	4
උපෙක්ඛාසනිසංසුද්ධං ...	...	40, 338
උපුසානි අනාහාරො ...	...	4
එකමෙකසා පඤ්ඤා ...	...	48, 422
එකායනං ජාතිබයනනදස්සි ...	...	446, 488
එකො අහං සකක මහනතමාසං ...	...	26, 220
එකො තමනුදස්සිතො ...	...	50, 444
එතදඤ්ඤාය මෙ සතා ...	...	32, 274
එතදඤ්ඤාය යෙ සතා ...	...	36, 298
එතමාදිනවං දිසො ...	...	446, 486
එතාභිනාදුම් වටො මහෙසිතො ...	...22, 32, 174, 262	
එතෙ බුද්ධං උපාගස්සුං ...	...	46, 416
එවං අභිකකතනදස්සාවං ...	...	44, 380
එවං දුතියෙන සභා මමසා ...	...	542
එවං විහාරී සතො අප්පමඤ්ඤා ...	...	22, 172
එස භිද්ධො පසිද්ධි ...	...	52, 470
එසා නමුචි තෙ සෙනා ...	...	246
ඔකං ජහං තණ්හාච්ඡිදං අනෙජං ...	...	38, 316
ඔකස්සාවකඛු න ච පාදලොලො ...	...	588
ඔතිගණේඛා සාතරුපෙන ...	...	552
ඔහාරධිසො ගිහිබ්‍යාස්සන්නාති ...	...	600
කථං වරහි ජානමු ...	...	6
කථං සතසා වරතො ...	...	40, 342
කදරියා තපනා සොජා ...	...	498
කාමා තෙ පටමා සෙනා ...	...	244

ගාථාදිපාද සූචි

කාමාභි විත්තා ලොකා මනෝරමා ...	...	544
කාමසු නාභිගිරිකයා ...	...	14, 80
කාමසු බ්‍රහ්මවරියවා ...	...	16, 92
කාමසු විනය ගෙඩි ...	...	36, 92, 308
කායමුනි වාචාමුනි ...	...	158
කිංකරිකාමි නෙ ධමම ...	...	20, 160
කිංකරිකාමි නෙ සන්නි ...	...	24, 212
කිංකරු තමා විපට්ඨසප්පි ...	...	50, 452
කිංසු සංයෝජනො ලොකෙ ...	...	40, 340
කෙතසු ගිවුනො ලොකො ...	...	14, 54
කො උභතභේදිකය ...	...	16, 96
කො'ධ සනතුසිනො ලොකෙ ...	...	16, 90
කො නු දෙවො බ්‍රහ්ම වා ...	...	10
කොසමි වා පි සාකෙතං ...	...	8
කොසලානං පුරා රමා ...	...	2
බහවිසාණසුත්තානං ...	...	632
බිබ්බි රතිං කාමසුබ්‍රහ්ම ලොකෙ ...	...	578
බිබ්බිරති හොති සහායමජ්ඣෙ ...	...	516
චතුක්කණ්ණො චතුචාරො ...	...	498
චාතුද්දිසො අපාට්ඨො ව හොති ...	...	520
ජදනමහා සමුට්ඨාය ...	...	500
ජාතවේදසමො කායො ...	...	500
ජාතිං ගොතකඤ්ච ලක්ඛණං ...	...	8
ජිණ්ණස්ස මෙ දුම්බලාමකස්ස ...	...	52, 462
ජිණ්ණොභමසී අබලො විතට්ඨණ්ණො ...	...	44, 398
කොසි විරජමාසිනං ...	...	40, 328
තණ්ණකයං පඤ්ඤා අපාමකො ...	...	618
තණ්ණාදුතිසො පුරිසො ...	...	446, 486
තණ්ණාධිපතො මහුජෙ පෙකම්මානො ...	...	46, 406
තතො ආමතෙති සිසෙ ...	...	6
තතො වෙදෙන මහතා ...	...	12
තත් සත්තා මහාලුඤ්ඤා ...	...	500
තමොනං බාවරී දිස්වා ...	...	2
තමොනුදෙ බුද්ධො සමනතවස්සු ...	...	48, 434
තසිතො වුද්ධං සිතං ...	...	8
තමො පජානං න උපාදිසෙට් ...	...	38, 324

ගාථාදිපාද සූචි

තසස අයොමියා භූමි	...	...	498
තසසායං පච්ඡිමකොට්ඨි	...	...	186, 620
තසෙසව උපනිසසාය	...	...	2
තං වාහං අභිනන්දමි	...	...	20, 26, 164, 216
තිට්ඨෙධි වෙ සො තත්ථ අනාත්තයාසි...	...	...	28, 232
තිණ්ණකට්ඨකං ලොකං	...	...	390
තෙ වාපි නුත පජභෙය්‍යා දුක්ඛං	...	...	22, 176
තෙ වෙ නාතට්ඨස්ස යාජයොගා	...	...	18, 122
තෙ වෙ මුතී මුඛි අනොසතිණ්ණං	...	...	30, 254
තෙ කොසිතා වක්ඛමතා	...	...	48, 420
තෙන භාතපං කුරුහි	...	...	24, 196
තෙසං මුද්ධං ඵයාකාසි	...	...	46, 418
තෙසායං පච්ඡිමකොට්ඨි	...	...	76
තොදෙසාකප්පා දුභයො	...	...	46, 416, 632
ත්වං ච මෙ ධම්මමකඛාහි	...	...	32, 268
දකඛිණාය ච භික්ඛියා	...	...	500
දත්තං නයන්ති සමිතිං	...	...	142
දිට්ඨිවිසුකාති උපාතිවනො	...	...	562
දිසා වතසො විදිසා වතසො	...	...	46, 404
දිස්වාන රුපෙසු විභංගොපානො	...	...	44, 400
දිස්වා සුවණ්ණසං පහසාරාති	...	...	540
දුක්ඛසං වෙ මං පහවං අපුච්ඡයි	...	...	20, 146
දුක්ඛභග්‍යා පබ්බජිතාපි එතෙ	...	...	530
දෙසො රජො න ච පන රෙණු වුච්ඡති	...	...	321
දොහං සකකං අපුච්ඡිතං	...	...	42, 366
දව්වෙ යථා කුබ්බනකං පහාය	...	...	48, 488
ධරො රථසං පඤ්ඤාණං	...	...	448
ධොතකො උපසිට්ඨො ච	...	...	8
නගසං පසෙ ආසිතං	...	...	330, 448
න තස අද්දිට්ඨමධස්සි කිඤ්චි	...	...	202, 222, 376
න තෙ තෙසා භික්ඛමිතුං	...	...	500
න දිට්ඨියා න සුතියා න ඤාණෙන...	...	...	28, 244
නන්දිසංයොජනො ලොකො	...	...	40, 340
න මොනෙන මුතී භොති	...	...	158
න සො මුද්ධං පජානාති	...	...	4
න හි එතෙසු යානෙසු	...	...	142

ගාල්ලපාද සූචි

නාගොවි යුරානි විවිජ්ඣකා	...	...	556
නානා ජනා ජනපදෙහි සබ්බකා	...	...	38,320
නාසිසං න පිට්ඨසාමි	...	...	612
නාහං තමසා විප්පවසාමි	...	...	50,456
නාහං සබ්බෙ සමණද්වෘත්තණං සෙ	...	...	30,258
නාහං සතිසසාමි පමොවනාය	...	...	24,204
තිරාසසො සො උද ආසසානො	...	...	34,280
තිරාසසො සො න සො ආසසානො	...	...	34,284
තිලෝපාලුපො තිකකුහො තිපපිපාසො	..		564
නො වෙ ලහෙථ තිපකං සහායං	...	...	536
පමෙක සයානො පටිඵඤ්චානො	...	...	52,464
පච්චෙකගණිනො සබ්බෙ	...	...	8
පච්ඡිමාය ව හිතතිසා	...	...	498
පඤ්ඤාමි ටිනමිද්ධං ඤ	...	...	244
පඤ්ඤා කතෙන අත්තනා	...	...	88
පඤ්ඤා වෙව සති වා'පි	...	...	14,70
පටිසල්ලානං ක්කානම්මිකාමානො	...	...	616
පසසාමහං දෙවමනුසසලොකෙ	...	...	24,200
පසසාමි නං මනසා වසවුනා ව	...	...	50,458
පහානං කාමච්ඡන්දනං	...	...	40,334
පහාය පඤ්ඤාවරණානි වෙතසො	...	...	606
පභිනම්මලමොහසස	...	...	48,430
පාපං සහායං පටිවිජ්ජයෙථ	...	...	572
පාපානි පටිවිජ්ජෙති	...	...	158
පාරායනමනුසාසිසං	...	...	48, 426
පාවං ව භොගනගරං	...	...	8
පුච්ඡං හි කඤ්ඤි අසුණන්තො	...	...	10
පුච්ඡාමි තං හගවා මුහි මෙ තං	...	20, 24, 134, 194	
පුත්තං ව දුරං පිතරං ව මාතරං	...	...	580
පුරුජ්ඣමාය ව හිතතිසා	...	...	428
පුරුජ්ඣමෙනපි ධාවනති	...	...	500
පුරුකපිලව්ඤ්ඤා	...	...	4
බහුසුත්තං ධම්මධරං හපෙථ	...	...	576
බාවරිසස ව තුමං වා	...	...	12
බාවරිසස වචො සුඤ්ඤා	...	...	8
බාවරි අතිවිජ්ජකා	...	...	8

ගාථාදිපාද සූචි

බාවරි ප්‍රාභලණො භොතො	...	...	12
බාහෙතවා සබ්බපාපාති	...	...	182, 202
බුද්ධො සො භගවා ලොකෙ	...	...	4
භගවා ච තස්මිං සමයෙ	...	...	10
භගවා හි කාමෙ අභිභූයා ඉරියති	...	...	36, 306
භජන්ති සෙවිත්ති ච කාරණං ත්වා	...	...	630
භද්‍රාචුට්ඨො උදයො ච	...	...	8
භයං දුක්ඛං රොගො ච	...	...	552
භොති වරහි ජානාති	...	...	4
මනො පඤ්ඤා පථො පඤ්ඤා	...	...	424
මජ්ඣිමනිකායෙ නිවුත්තං	...	...	34, 36, 288, 294
මහායානෙ යට්ඨානං	...	...	2
මානො හි තෙ ප්‍රාභමිණං බාරිභාරො	...	...	128
මිභො අරඤ්ඤාමහි යථා අබ්බද්ධා	...	...	510
මිත්තො සුභජෙ අනුකම්පමානො	...	...	502
මුඛං පිට්ඨාය ජාදෙති	...	...	10
මුඛං මුඛාධිපාතඤ්ඤා	...	...	10
මුලකසා පතිව්‍යානං	...	...	8
මුලොපා අත්ථං න ජානාති	...	...	528
මෙත්තා උපෙක්ඛං කරුණං විමුත්තිං	...	...	626
මොහො රජො න ච පන රෙණු වුවති	...	...	330
යථා අහු වක්කලි මුත්ත සද්ධො	...	...	52, 468
යමෙතං පඤ්ඤා අප්පච්ඡි	...	...	17, 72
යස්සිඤ්ඤාති භාවිත්තාති	...	...	142
යඤ්ඤා කාමාන වසන්ති	...	...	34, 278
යස්ස ච විසත්තා නත්ති	...	...	330
යසෙකතෙ භොතති ගතෙකසු	...	...	6
යසෙකසො දුලලොහො ලොකෙ	...	...	6
යං කිංකරි සම්පජානාසි	...	...	22, 26, 168, 218
යං මො මමං දෙයාධම්මං	...	...	2
යං තං අප්පච්ඡිත්ත අකිත්තයි තො	...	...	20, 154
යං පුබ්බෙ තං විසොසෙති	...	...	38, 310
යං ප්‍රාභමිණං වෙදගුං ආභිජ්ඣාඤ්ඤා	...	...	22, 180
යං යං දිසං පධාවන්ති	...	...	500
යාති සොතාති ලොකඤ්ඤා	...	...	14, 66
යෙ කෙවි මෙ ඉසයො මනුජා	...	...	18, 112, 116

ගාරාදිපාද සූචි

යෙ කෙවි මෙ සමණධ්‍යානමණ සෙ	...	30, 248, 250, 254
යෙ ව සඛ්‍යාතධම්මො සෙ	...	14, 76
යෙ මෙ පුච්ඡෙව වියාකංගු	...	32, 48, 266, 442
යො අතීතං ආදිසති	...	42, 348
යො තෙ ධම්මමදෙසෙසි	...	50, 454
යො මෙ ධම්මමදෙසෙසි	...	50, 450, 456
යො වෙ අවිද්‍යා උපධිං කරොති	...	20, 150
රසෙසු ගෙඩං අකරං අලොලො	...	602
රාගං ව දෙසං ව පහාය මොහං	...	628
රාගො රජො න ව පන රෙණු වුවවති	...	528
රාගො ව දෙසො ව ඉතො නිදනා	...	328
ලක්ඛණානං පච්චයං	...	10
ලක්ඛණෙ ඉතීහාසෙ ව	...	10
ලාගො සිලොකො සක්කාරො	...	246
ලොගො ව දෙසො ව මොහො ව	...	528
ලුඤ්ඤා අත්ථං න ජානාති	...	526
වරමසක්කරා දක්ඛා	...	142
වංසො විසාලොව යරා විසක්කො	...	506
විඤ්ඤාණවිච්ඡිතිංසො සබ්බො	...	42, 344
විද්‍යා ව යො වෙදගු නරො ඉධ	...	22, 188
විධාසු න විකම්පනති	...	142
විපිට්ඨිකජානාන සුඛං දුට්ඨෙති	...	610
විභූතරූපසඤ්ඤිකා	...	42, 352
වීරතො ඉධ සබ්බපාපකෙහි	...	302, 320
වීසං වසසතං ආයු	...	10
වෙදගි විවේයා කෙවලාති	...	138, 190
වොරොපඤ්ඤා ගිහිබ්‍යාඤ්ජනාති	...	532
සඛ්‍යාය ලොකස්මිං පරොවරාති	...	18, 126
සඛ්‍යො ඵසො පරික්කමෙත්ථ සොබ්‍යං	...	582
සචෙ අහාරං ආවසති	...	6
සචෙ ව සො පඤ්ඤති	...	6
සචෙ මෙ යාවමානසා	...	2
සචෙ ලුහෙථ නිපක්ඛං සහායං	...	534
සද්ධා ව පිතී ව මනො සති ව	...	52, 460
සත්ති ලොකෙ මුනායො	...	28, 242
සත්‍යලිපිකානා සංයොජනාති	...	586

ගාථාදිපාද සූචි

සම්බසො නාමරූපසමිං	...	...	38, 314
සබ්බසු කාමෙසු යො චිත්තරාගො	...	...	26, 226, 228
සබ්බසු භූතෙසු නිධාය දණ්ඩං	...	...	482
සමුද්දොන කතොකාසො	...	...	12
සමුද්දොති ඵලො සුඤ්ඤා	...	...	4
සවනති සබ්බධි සොනා	...	...	14, 64
සංඝගුණාකසංඝ භවනති සොනා	...	...	492
සාවකජීයං කොසලමන්දිතෙ පිනො	..	...	6
සීතඤ්ඤා උණඤ්ඤා බුද්ධං පිපාසං	...	...	554
සිංහො යථා දුශ්බලි පසයහ	...	...	624
සිංහොව සද්දෙසු අසත්තසත්තො	...	...	622
සුඛිනො බාවරි හොතු	...	...	12
සුඤ්ඤානො ලොකං අවෙක්ඛසසු	...	...	44, 382
සුඤ්ඤානං වීරමකාමකාමිං	...	...	36, 302
සුද්ධමමසම්මපපාදං	...	...	390
සෙලෙ යථා පබ්බතමුද්ධතිච්ඡිනො	...	...	376
සො අසක්කසංඝ විසයෙ	...	...	2
සො ඉමං පලිපං දුග්ගං	...	...	552
සො බාවරි අත්තමනො උදග්ගො	...	...	6
සො හි ප්‍රාභමණ සමුද්දො	...	...	4
සොළසත්තං පනෙතෙසං	...	...	632
හෙවුද්ධො ව සම්මුද්ධාය	...	...	500

වූලලනිදෙදස පාලි

පුද්ගල - සාන සංඥ සූචි

අභින	8, 10, 12, 14, 46, 54, 632	පුණ්ණක	8, 16, 46, 102, 632
අවරුඳක	106	පුණ්ණභද්ද	106
අසක	2	පොසාල	8, 42, 46, 348, 632
ආජිවක	106	බලදෙව	106
ආලව් - ගොතම	52, 468	බාචරි 2, 6, 8, 13, 12, 266, 442, 454	
වුද්ද	106	බ්‍රහ්ම	106
උපේනි	8	හද්‍රාද්‍රිධ	8, 38, 46, 52, 316, 632
උදය	8, 40, 46, 220, 632	භොගනගර	8
උපසිව	8, 26, 46, 220, 632	මගධ	46
මිකකාකරාජ	4	මණිහද්ද	106
කකුසදේවා හගවා	438	මහාමොක්ඛලලාන	594
කපිලවස්ත්‍රී	4, 8	මහාරාජ	106
කප්ප	8, 34, 46, 288, 632	මාගධ	8
කසපො හගවා	438	මාහිසක	8
කුසිනාරා	8	මූලක	2, 8
කොණ්ණගමනො හගවා	438	මෙකතග්‍ර	8, 20, 46, 134, 632
කොසමි	8	මොසරාජ	8, 42, 46, 366, 632
කොසල	8	යකඩ	106
ගනුබ	106	වකකලි	52, 468
ගොතම	50	වන (සාවතී) සවහය	8
ගොදවරි	2	වාසුදෙව	106
ගොනඳ්‍රි	8	විපස්සි - හගවා	438
ජට්ඨ	106	විමල	426
ජකුකණ්ණි	8, 36, 46, 302, 632	වේදිස	8
තිසසමෙකෙය්‍යා	8, 16, 46, 302, 632	වෙසාලි	8
තොදෙය්‍යා	8, 34, 46, 278, 632	වෙසසග්‍ර - හගවා	438
ධොතක	8, 24, 46, 194, 632	සකාපුක	4
නාද්ද	8, 28, 46, 242, 632	සභිය	88, 138, 190, 202
නාග	106	සාකෙත	8
නිගණ්ණ	106	සාරිපුක	98
පරිබ්බාජක	106	සාවතී	6, 8
පාචා	8	සුජමපති	10
පාසාණකවෙතිය	8, 46	සුජණ්ණ	106
පිඞ්ඞිය	8, 44, 46, 52, 316, 632	සෙතවා	8

හෙමක 8, 32, 46, 266, 632

මූලාශ්‍රයේදී පාලි

විෂයසපදනුකකමණිකා

අකුණ	602	අනුබන්ධන	496
අකුණ	450, 454, 456	අනුබන්ධන	178
අකුණ	24, 34, 36, 180	අනුබන්ධන	324
අකුණ	484, 536	අනුබන්ධන	484
අකුණ	560	අනුබන්ධන	564
අකුණ	612	අනුබන්ධන	602
අකුණ	52	අනුබන්ධන	330
අකුණ	522	අනුබන්ධන	74
අකුණ	234	අනුබන්ධන	538
අකුණ	32	අනුබන්ධන	594
අකුණ	530	අනුබන්ධන	598, 594, 596
අකුණ	630	අනුබන්ධන	36, 446, 486
අකුණ	438	අනුබන්ධන	228
අකුණ	358	අනුබන්ධන	36, 298
අකුණ	40, 332, 338	අනුබන්ධන	220
අකුණ	490	අනුබන්ධන	20, 24, 50, 450 455
අකුණ	22, 178, 180	අනුබන්ධන	130
අකුණ	630	අනුබන්ධන	160, 214
අකුණ	44, 394	අනුබන්ධන	628
අකුණ	142	අනුබන්ධන	616
අකුණ	332	අනුබන්ධන	508
අකුණ	550	අනුබන්ධන	344
අකුණ	176	අනුබන්ධන	16, 38, 102, 316, 350
අකුණ	440	අනුබන්ධන	619
අකුණ	176	අනුබන්ධන	166
අකුණ	474	අනුබන්ධන	172
අකුණ	478	අනුබන්ධන	520
අකුණ	360	අනුබන්ධන	602, 604
අකුණ	416	අනුබන්ධන	116
අකුණ	168, 218	අනුබන්ධන	530
අකුණ	620	අනුබන්ධන	176
		අනුබන්ධන	424

විසෙසපදනුකකම්භිකා

අ		ආ	
අපිලාපනතා	66	ආකාසානඤ්චායතනං	512
අසුනබහවාය	404, 408	ආකිඤ්චඤ්ඤං	2, 26
අනෙබ්බාකි ණණං	616	ආකිඤ්චඤ්ඤාසංහවො	362
අබ්බුකකිරණො	130	ආගුං	178, 556
අභිජ්ඣා	168	ආතප්පං	196
අභිධම්මාධිමුක්ඛො	360	ආකාපි	552
අභිනිබ්බුතා	274	ආජීවකා	106
අභිලොපනං	54	ආදනතණ්හා	322
අභිසංඛාරවිඤ්ඤාණං	74	ආදනසත්තා	326
අභිලං	602	ආදනං	296
අමුච්චාරි	586	ආදනපට්ඨිකසංඝො	296
අරහනද්දසාසනා	266	ආදිවච්ඡන්දු	420, 560
අලංකාරිකං	180	ආදිනවං	618
අලම්බනො	302	ආහරණං	580
අලිප්පවානො	622	ආභිජඤ්ඤා	180
අලිනවිනො	612	ආරකඛාධිකරණං	548
අලොලො	602	ආරඤ්චිරියො	612
අවසුත්ත පරියාය	594	ආසවා	260, 330, 436
අවිද්ධා	150	ආසකානො	34, 280
අවිඤ්ඤා	158	ආසා	192
අවිසාහාරො	610	ආසිනො	448
අවිභෙදයං	482		
අවිචිතිරයො	500		
අසඤ්ඤාපං	52, 478	ඉ	
අසඤ්ඤාහව	294	ඉඛික	154
අසත්තසංකො	622	ඉඤ්ඤිකං	16, 18, 90, 96, 126
අසත්තං	182	ඉතිකිරාය	162
අසත්තසං	628	ඉතිහිතිහං	214, 442
අසරණිභූත	124, 256	ඉත්ථාචං	112
අසංභීරං	92, 478	ඉත්ථාභූ	190, 514
අසාමධිකං	558	ඉරියං	14
අසුරොපො	128, 628	ඉරියත්තං	202
අග්ගො	226	ඉසයො	102, 106, 116
		ඊති	452, 552

විසේෂ පදනුකතමණිකා

උග්ගවිපාදෙ	2	කඩ්ඩා	186, 478
උග්ගේන	2	කටුකඤ්චුකතා	58
උණිකං	554	කණිකං	486
උඬං	168, 218	කතපරපච්ඡාද	372
උද	280	කථං කථා	24, 34, 204, 278
උදකොම්කාරාතං	94, 616	කථංසු	242
උද්චා	236	කම්මකාරණා	400, 496, 498, 550
උපපතං	242	කම්මභවො	170, 436
උපකම්මලෙසො	608	කරුණායමානො	208
උපකාරියො	550	කාමගුණා	578, 584
උපව්‍යානසාලා	614	කාමගුණේසු	552
උපධි	150, 262, 176	කාමසුචං	578, 584
උපධිනිදනා	148	කාමං	544
උපධිප්පානං	176	කාමා	180, 582, 428
උපධිපටිතිසංගහ	262	කාමානං ආදීනවො	546
උපධිසංඛයෙ	4	කාමාභිජප්පනං	120
උපසන්නා	274	කාමෙ	26
උපෙකම්මා	338	කායිකා විධි	516
උපෙකම්මාසතිසංසුඬං	338	කාරණ ජා	630
උභතං	90, 96	කාසායවජ්ජා	600
උසෙකාලිනි	172	කිඤ්චිතං	36, 38, 180, 284, 296
		කුක්කුලං	334
		කුක්කුලවානං	40
		කුඛ්ඛිනකං	48, 438
		කුසලා	244
		කුසලා සංඛිඛිමමානං	84
		කුහනවස්ත්‍රී	564, 566
		කොකුහලමඛල	262
		කොව්ළාරො	600

විසෙසපදනුකතමණිකා

බ		ජ	
බයනතදස්සි	488	ජනපද	320
බාරිකං	602	ජනා	242, 402
බාරිභාරො	128	ජංගා	506
බිඬා	518	ජවනපටෙකුකු	370
බික්කවනඛු	588	ජාගු	190, 514
බික්කා	234	ජාලං	586
බිලො	186	ජිවො	190
බුද්	554	ජුණකා	94
භ		ජුතිමා	448
		ජොතිට්ඨානං	128
භණි භණි	200	ක	
භබ්බො	552		
භරුළං	372	කානං	512
භලො	584	කාසී	328
භිරං	434	ක	
භිභිබ්බනං	532		
භිභිබ්බකුප්පානි	600	කකකවඛිතං	32, 266, 442
භුක්තිසුද්ධියො	588, 592	කණ්ණකඛයං	26, 50, 450, 618
භෙධො	82, 308	කණ්ණා	168, 190, 258, 452
භොතමසාසනං	442	කණ්ණාකපාං	282
ච		කණ්ණාගදුලං	60, 508
		කණ්ණාදුතියො	542
චක්ඛුමා 366, 368, 370, 372, 374,		කණ්ණාතිවෙසනං	170
	376	කණ්ණාමලපො	624
චණ්ඩිකකං	128	කථාගතබලං	350
චතුත්තං දණ්ඩානං	498	කථාගතො	358
චතුරවසාරජ්ජායකං	440	කමොනුද්ධිනො	444
චරං	174	කමොනුදෙ	448
චරණං	418	කාදී	532
චුළුතිකං ලොකධාතුං	368	කාලාවස්ථිකතං	330
චෙතොවිමුක්තියා	558	කිණ්ණණා	180
ජ		කිණ්ණාගාරං	594
		කිප්පා	498
ජක්කකපටෙකුකු	306	කිරියං	168, 218
ජකුරාගො	272	කිරියකුභාපි මජ්ඣිම	168
ජංකු	334		
ජළධිගුපෙකකා	138, 440		

විසෙසපදනුකම්මානා

ක		ධ	
කීරණපරිඤ්ඤා	260	ධනරතන	202
කුලිතො	176	ධනානි	282
තෙවිජ්ජා	448	ධම්මතකෙකා	338
ථාමබලුපපතො	614	ධම්මවක්ඛු	88, 100
ථින.	40, 334	ධම්මතකකදුරෙජවි.	40, 338
		ධම්මධර.	574
උ		ධම්මානුධම්ම.	46
උකම්මාපථ.	2	ධම්මානුධම්මපටිපක්ඛියා	460
උණඛ.	482	ධම්ම.	268, 400
උත්තභුමි.	142	ධංක.	528
උග්ගානිකකමො	614	ධිරා	154
උයාබලී	624		
උයාචුට්ඨො	624	න	
උට්ඨධම්මො	274	නක්ඛ.	226
උච්ඡිකපං	282	නඤ්ඤි	38, 168, 170, 340
උච්ඡිනිජ්ඣානකඛනකියා	148, 162	නඤ්ඤි සංයොජනං	362
උච්ඡිතිවෙසනා	170	නමුච්චි.	486
උච්ඡිලෙපො	624	නවවිතකකා	342
උච්ඡිවිසුකානි	562	නළාගාරං	594
උසවාරිකං	588	නාගනාගො	200
උපං	294	නාගො	178, 428, 556, 558
උපාඋපං	466	නාමකාය	234
උක්ඛ.	174, 176	තිකකාරණා	630
උරාසද	498	තිකාසනං	32
උදව්නානං	106	තිච්ඡාතො	82
උදවඤ්චසාසනා	266	තිජ්ඣාපෙතා	370
උදවා	200	තිද්ධත්තකසාවො	570
උදව්සි	376	තිපතො	198, 543
උද්මනස්සං	334	තිනභාතපාපකං	158
උද්ගච්චිතො	374	තිබ්බතො	428
උද්ගො	608	තිබ්බානං	206
උද්ග්ගකං	478	තිබ්බධිකපඤ්ඤා	370
උද්ග්ගකරාතො	134, 142	තිමිතදුච්ඡා	110, 136
		තිරතං	310

විසෙසපදනුකකමණිකා

න		පද්මි	556, 558
නියමනා	620	පධානවා	620
නිරයපාලා	498	පනුජ්ඣවිඤ්ඤාණං	170
නිරාසයො	570	පභික්ඛා ඤාණං	440
නිලොපාලපො	564	පමකතඛනචු	486
නිවුනො	14, 30, 54, 56, 258	පමාදෙ	402, 574
නිවෙසනං	168, 170	පරික්ඛතපඤ්ඤා	306
නිසො	192	පරියාදියනවචනං	72, 314
නිරපො	328	පරිවට්ඨමකරො	476
නෙකකමමං	310	පරිසයා	538, 524, 534
නෙරඤ්ජරා	444	පරෙත	292
නෙවස ඤාණාසඤ්ඤාභව	294	පරොපරං	474
		පරොවරානි	18, 126
ප		පලිපං	552
පච්චිකසමුද්ධො	484	පලිබොධං	484
පච්ඡා	312	පචනෙ	394
පච්ඡිමකොට්ඨි	620	පභානපරි ඤාණ	260
පඤ්චාතකසකානි	350	පභු	302
පඤ්චාචරණානි	606	පාදලොලො	588, 591
පඤ්ඤකපටි	34, 284	පාරං	48, 186, 416
පඤ්ඤාණවා	34	පාරගං සබ්බධම්මානං	330
පඤ්ඤානිරොධිකං	434	පාරායනං	46, 416
පට්ඨිකද්විකො	606	පාරිච්ඡික්ඛකො	690
පට්ඨිකවු	506	පාසාණකචෙතිය	8, 46 330, 412
පට්ඨානවා	576	පියා	518
පටියතා	252	පිති	460
පට්ඨිකාකුප්පො	184	පුච්ඡඤ්ඤිකතා	60, 536
පට්ඨිකප්පානං	616	පුච්ඡා	108, 194
පට්ඨිකමිදයො	472	පුඤ්ඤ භද්දො	106
පට්ඨිකකො පුනඛහවො	170	පුක්ඛමංසං	602
පට්ඨිකනිකරා	264	පුක්ඛා	484, 508, 518, 580
පඨවි	306	පුට්ඨපඤ්ඤා	370
පඤ්චානා	8	පුට්ඨවිමණ්ණිකලො	4
පඤ්චරා	300	පුනඛහවො	436
පඤ්චා	300	පුරිමාකොට්ඨි	290

විසෙසපද්‍යාකකමණිකා

ප		භූරිමෙධසො	444,456
		භූරි	426
පූරිසංඛාරයාං	440		
සුගම්පි	232	ම	
පෙකම්මානො	506	මකෙඛා	434
පොඛ්ඛිනුපොඛ්ඛිං	94, 98, 274, 616	මච්චු	314
පොනොභාවිකා	138	මච්චුධෙය්‍යා	316
ඵරිඵඤ්ඤාමානො	464	මච්චුරාජා	44, 394
ඵෙණ්ණද්දහකං	428	මඤ්ඤිමිකං ලොකධාතුං	68
		මජ්ඣෙකා	218
		මජ්ඣෙකාසරණිං	36
බ		මනා:	16, 70
බන්ධවා	582	මජ්ඣෙකා	150
බහුසංහතං	574, 618	මනුජ	406
බුද්ධො	416	මනො	460, 464
බොධි	488	මනොවිතකක	520
බ්‍යාපාරං	434	මනොවිලෙඛො	186
බ්‍යාපකත්ති	128	මමාසිකා	174
බ්‍යුත්තං	548	මලං	430, 526
බ්‍රහ්මචරියං	48 456, 422,	මලමොහසා	434
බ්‍රාහ්මණං	180, 364	මහාපධානං	444
		මහාපුරිසො	90, 100
භ		මහායාකෂ්ණං	2
භගවා	168	මහෙසී	164, 174, 194
භග්‍යා	516	මානො	430, 432
භග්‍යාධිකාසාය ව්‍යවසනො	410	මාරවකඛු	572
භක්තං	26	මාරජිවාපං	300
භද්‍රාචුධො	468	මාරපාසං	300
භය	292, 506, 544, 552	මාරසෙනා	244
භවනෙතත්ති	506	මාරිස	116, 250
භවාසව	22	මාරො	300, 324, 304
භවෙ න තිට්ඨෙ	170	මිශා	510
භසමනි	128	මිච්ඡාදිට්ඨි	572
භික්ඛිකිළා	326	මිත්තා	502
භූතෙසු	482	මුඛකුලනවිකුලනො	130
භූරිපඤ්ඤානො	448, 452	මුතං	270
භූරිපඤ්ඤා	306	මුත්තසංඝො	52, 468
		මුද්ධාධිසානං	4, 8, 12

විසෙසපදනුකතමිතිකා

ම		විඤ්ඤා	514
මුනි	154, 178, 472	විතකකවරිතො	374
මුනිමුනි	200	විතකකා	342
මුලදසකාවි	304, 626	විඤා	174
මෙධා	318, 426, 450	විදුෂරා	6
මොනං	178, 420	විදුෂමා	124, 130
මොනෙය්‍යානි	156	විනිසාතං	550
මොමුහො	308	විනිබ්බෙදො	464
මොසවජ්ඣං	128	විපපලුග්ගා	246
මොහවරිතො	374	විභූතරූපසඤ්ඤි	352
මොහො	430	විභූසා	580
ය		විමරියාදීකත	286
යඤ්ඤං	102, 116	විවක්ඛවජද	470
යඤ්ඤපථෙ	116	විසටා	168, 508
යාජයොගා	122, 124	විසතතිකා	160, 168, 486, 506
යාරාවං	364	විසථි	302
ර		වීරො	302, 532
රකකිතමානසානො	588	වෙදගු	110, 188
රජො	328	වෙජානො	6
රාගවරිතො	374	වෙනතෙය්‍ය	372
රාගො	168, 628	වෙමජෙකි	554, 622
රූපං	400	වෙරම්බවාත	554, 622
ල		වෙවි වජා	14, 508
ලපිලං	602	වොභිඤ්ඤා	372
ලෙසා	08	ස	
ලොකනනගු	48, 434	සකෙකවුඤ්ඤාරි	98
ලොක	168, 382, 436	සකෙකා	202, 204, 366
ලොකිකං	602	සඛං	236
ලොහකුමභියා	498	සඛිංතධම්ම	76, 620
ව		සඛිංරා	518
වට්ඨං	288	සඛ්‍යා	190, 582
වතසුඤ්ඤි	262	සඛ්‍යා ජාල	158, 178
වංකො	506	සඛ්‍යා භික්කාරාම	558
වාතා	234	සච්චවාදී	580
වාදපථා	28, 240	සච්ච ව්‍යය	438
වාලවෙධිරූපා	372	සච්ඡිකාපඤ්ඤාතති	58, 94, 124
විකකතෙතො	302	සඤ්ඤානාසනා	600
විජ්ඤ්ඤං	308		
වි ඤ්ඤානාසනාසනා	354, 356		

විශේෂපදනුකතමණිකා

		සංසග්ගා	427
සඤ්ජාතබන්ධ	556, 558	සංසාර	486, 542
සඤ්ඤාහව	291, 508	සංසිතපක්ඛ	532
සඤ්ඤාවිමොක්ඛ	26, 228	සාතවචකාරී	172
සඤ්ඤාජනානි	586, 628	ජාඨවීහාරී	560
සතානුසාරිඤ්ඤාණං	350	සාමධිකංවිමුක්තිං	560
සති	460	සාරාගො	168
සතිමා	224, 618	සික්ඛා	196
සතො	86, 168, 172, 392	සිට්ඨතී	90, 96, 100
සත්ථා	476	සීහො	622
සදර	108	සුජා	128
සද්ධා	460	සුඤ්ඤාතො	382, 386, 390
සද්ධාවර්ත	374	සුක්ඛතනාධිමුක්ත	360
සද්ධාදෙය්‍යානි	588	සුමෙධං	316
සද්ධාවිමුක්ත	440	සෙනා	244
සත්තී	212, 304	සෙරි	514, 516
සද්දව්ජාය	600	සොබ්‍යං	582
සද්දිට්ඨිකං	450, 548	සොක්ඛා	641
සඬ්ඬසඬ්ඬරසමථ	166, 470	සොත්තා	492, 502
සමණ්‍යාසාදිණ	248		
සමනතචකුට්ඨ	34, 202	හ	
සම්මසලාප	542	හාසපඤ්ඤා	370
සම්මලං	528	හිත්ඤ්ඤා	190
සරො	288	හුරං	266
සහායා	514, 516, 538	හෙමනත	614
සංවුත්තො	590		